

Χ. ΜΑΛΛΙΑΡΟΥ - Α. ΛΑΖΑΡΟΥ - Δ. ΧΑΤΖΗ

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 146 π. Χ.

Α΄ & Δ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ· ΑΘΗΝΑΙ 1969

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μιχαήλ Νεωτσάκος
Μ. Λ.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 146 π. Χ.

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΝΕΥΣΤΟΚΟΣ

Μ. Α.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΗΝ ΧΡΟΝΙΑ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 48 π.Χ.

ΕΚΔΟΣΗ

ΔΩΡΕΑ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

1969
ΜΑΛΛ
ΑΡΧ

Χ. ΜΑΛΛΙΑΡΟΥ - Α. ΛΑΖΑΡΟΥ - Δ. ΧΑΤΖΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 146 Π.Χ.

Α΄ & Δ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑΙ 1969

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους εὐρίσκετο εἰς ἡμιαγρίαν κατάστασιν. Δὲν εἶχε μόνιμον κατοικίαν, δὲν ἤξευρε νὰ καλλιερῆ τοὺς ἀγροὺς οὔτε ἐγνώριζε νὰ κατασκευάζῃ ἐνδύματα, ἐπιπλα, οἰκιακὰ σκευῆ. Ἔζη εἰς σπήλαια ἢ εἰς τρώγλας καὶ πολλάκις κατεσπαράσσετο ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία. Ἡ ζωὴ του δὲν ἦτο καθόλου εὐχάριστος.

Μὲ κόπους πολλοὺς καὶ εἰς διάστημα χιλιάδων ἐτῶν ἀπέκτησε γνώσεις καὶ κατώρθωσε νὰ βελτιώσῃ τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς του. Σιγὰ σιγὰ προώδευσε, ἀνεπτύχθη ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς καὶ διέμορφωσε βίον κοινωνικὸν καὶ πολιτικόν, ἐδημιούργησε δηλαδή πολιτισμὸν. Ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ γενικῶς εἰς βίον εὐκολώτερον καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένον λέγεται πολιτισμὸς.

Μὲ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν σχέσιν μὲ τὸν πολιτισμὸν ἀσχολεῖται ἡ Ἱστορία. Αὐταὶ αἱ πράξεις μᾶς ἐνδιαφέρουν, διότι δεικνύουν τὴν συνεχῆ καὶ συστηματικὴν προσπάθειαν πρὸς ἀνάπτυξιν του. Ἱστορία λοιπὸν εἶναι ἡ συστηματικὴ ἀφήγησις γεγονότων σχετικῶν μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα ἐκεῖνα τῶν ἀνθρώπων ποὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ. ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσις τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζησαν ὅπως τὰ ζῷα ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας εἰς πολὺ παλαιὰν ἐποχὴν, εἶναι σκοτεινὴ. Αἱ εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ αὐτῶν εἶναι ὀλίγαι καὶ προέρχονται ἀπὸ ἰχνογραφήματα, ὅπλα, ἐργαλεῖα, ὅσα ζῶων καὶ ἀνθρώπων ποὺ εὐρέθησαν ἐντὸς σπηλαίων ἢ καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς. Μὲ τὰς πληροφορίας ὅμως ποὺ μᾶς δίδουν τὰ λείψανα αὐτὰ πολὺ ὀλίγας καὶ ἀτελεῖς γνώσεις ἔχομεν περὶ τῆς

ζωής και τής δράσεως τών παλαιοτάτων ανθρώπων. Δέν γνωρίζομεν ακριβῶς ποῦ και πῶς ἔζησαν και ἐπομένως δέν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος περὶ τῆς ἱστορίας των. Διὰ τοῦτο τοὺς χρόνους τῶν παλαιοτάτων ανθρώπων ὀνομάζομεν προϊστορικοὺς χρόνους και τὴν ἔρευναν και μελέτην των προϊστορίαν.

Τὰ πενιχρὰ λείψανα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀντλοῦμεν τὰς πληροφορίας μας διὰ τὸν προϊστορικὸν ἄνθρωπον ἀποτελοῦν τὰ μνημεῖα τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Τὰ σπουδαιότερα ὅμως μνημεῖα εἶναι τὰ γραπτὰ (ἐπιγραφαί, ἔγγραφα, βιβλία), διότι αὐτὰ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο διαφωτίζουν τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος. Ἡ κυρίως ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τότε ποῦ σφύζονται γραπτὰ μνημεῖα. Ὅλα τὰ μνημεῖα τῶν προϊστορικῶν και τῶν ἱστορικῶν χρόνων λέγονται ἱστορικά μνημεῖα ἢ πηγαὶ τῆς Ἱστορίας.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ. Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι διαιροῦνται εἰς τρεῖς μεγάλας ἐποχὰς ἀναλόγως τοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν κατασκευὴν ἐργαλείων χρησίμων εἰς τὰς ἀνάγκας του. Αἱ ἐποχαὶ αὐταὶ εἶναι :

1) Παλαιολιθικὴ ἐποχὴ ἢ ἐποχὴ τοῦ συνήθως λεγομένου ἀκατεργάστου λίθου. Κατ' αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποιεῖ τὸν λίθον ἀφοῦ διὰ κρούσεως ἀφήρει τεμάχια ἐξ αὐτοῦ, ὥστε νὰ λάβῃ τὸ κατάλληλον σχῆμα πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν διαφόρων ἀναγκῶν του.

2) Νεολιθικὴ ἐποχὴ ἢ ἐποχὴ τοῦ κατεργασμένου (λελεασμένου) λίθου. Τώρα ὁ ἄνθρωπος ἔχει μάθει νὰ κατεργάζεται και νὰ λειαίνῃ τὸν λίθον και νὰ τὸν τρυπᾷ, ἀναλόγως τῆς χρήσεως. Αἱ δύο αὐταὶ ἐποχαί, παλαιολιθικὴ και νεολιθικὴ διήρκεσαν πολλὰς χιλιετηρίδας.

3) Ἐποχὴ τῶν μετάλλων. Ὁ ἄνθρωπος ἀργότερον ἐγνώρισεν τὰ μέταλλα και ἔμαθε τὴν χρῆσιν των. Τὰ πρῶτα μέταλλα ποῦ ἐγνώρισεν ἦσαν ὁ χρυσὸς και ὁ χαλκός (5000 π.Χ.). Τοῦ σιδήρου ἔγινε χρῆσις πολὺ βραδύτερον (1000 π.Χ.).

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ. Οἱ παλαιότεροι ἱστορικοὶ λαοὶ εἶναι οἱ λεγόμενοι Ἀνατολικοὶ λαοί, δηλαδὴ οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Βαβυλώνιοι και Ἀσσύριοι, οἱ Χετταῖοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Μῆδοι και οἱ Πέρσαι. Ἐπειτα ἐμφανίζονται οἱ Ἕλληνας και κατόπιν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἡ ἱστορία ὄλων αὐτῶν τῶν λαῶν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους (5000 π.Χ.) καὶ φθάνει μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους (476 μ.Χ.), λέγεται Ἐπιτομή Ἱστορίας. Ἀκολουθεῖ ἡ Μεσαιωνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τὸ 476 μ.Χ. μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τοὺς Τούρκους (1453 μ.Χ.) ἢ μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου (1492 μ.Χ.). Μετὰ τὴν Μεσαιωνικὴν ἔχομεν τὴν Νεωτέραν Ἱστορίαν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1453 ἢ τὸ 1492 μ.Χ. καὶ φθάνει μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Οἱ Εὐρωπαῖοι λαμβάνουν τὸ ἔτος 1492 μ.Χ. ὡς χρονολογίαν ἐνάρξεως τῶν νεωτέρων χρόνων.

Τρεῖς λοιπὸν εἶναι αἱ μεγάλαι περίοδοι εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖται ἡ Γενικὴ Ἱστορία :

- 1) Ἡ Ἐπιτομή Ἱστορίας (ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τοῦ 476 μ.Χ.).
- 2) Ἡ Μεσαιωνικὴ Ἱστορία (476 - 1453 ἢ 1492 μ.Χ.).
- 3) Ἡ Νεωτέρα Ἱστορία (ἀπὸ τὸ 1453 ἢ 1492 μ.Χ. μέχρι σήμερον).

« ΤΕΛΟΣ »

|| Μιχαὴλ Νεωτῆρας ||

ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

ΑΙ ΧΩΡΑΙ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

Ὁ ἀρχαιότερος πολιτισμός, ὁ ὁποῖος ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ὁ πολιτισμὸς τῶν Αἰγαίων. Τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν ἀνέπτυξεν εἰς τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου με κέντρον τὴν Κρήτην λαὸς μεσογειακὸς ξένος πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Πολὺ ὑστερωτέρου παρουσιάσθη εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα με κέντρον τὰς Μυκῆνας ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς, τὸν ὁποῖον ἐκαλλιέργησαν οἱ ἔγκατασταθέντες εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας πρῶτοι Ἕλληνες, οἱ Ἄχαιοι.

Ἄλλὰ καὶ οἱ Αἰγαῖοι δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὸν ἀρχαιότερον πολιτισμὸν. Καὶ αὐτοὶ ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν παλαιότερου καὶ πολὺ προηγμένου λαοῦ τῆς νοτιοανατολικῆς Μεσογείου, τῶν Αἰγυπτίων. Πλὴν τῶν Αἰγυπτίων ἀνέπτυξαν πολὺ ἔνωρῖς ἰδικούς των πολιτισμούς καὶ λαοὶ Ἀσιατικοί. Οἱ σπουδαιότεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Χετταῖοι καὶ οἱ Πέρσαι. Οἱ Ἀσιατικοὶ αὐτοὶ λαοὶ μαζί με τοὺς Αἰγυπτίους ὀνομάζονται Ἀνατολικοὶ λαοί. Μὲ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς ἦλθον εἰς σχέσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ των. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἱστορίαν των.

1. ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ

Ἡ Αἴγυπτος καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ Αἴγυπτος εἶναι χώρα με πολὺ παλαιὰν ἱστορίαν καὶ σπουδαιότατον καὶ ἀρχαιότατον πολιτισμὸν. Οἱ Ἄχαιοι με τὰς ἐπίδρομάς των εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἡ Αἴγυπτος μᾶς εἶναι γνωστή.

Ἡ Αἴγυπτος εἶναι μεγάλη στενόμακρος πεδιάς εἰς τὸ μέσον ἐρήμων καὶ κατέχει τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τῆς Ἀφρικῆς. Τὴν χώραν διαρρέει ὁ Νεῖλος ποταμὸς, ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τοῦ κόσμου. Κάθε χρόνον, ἀπὸ τὸν Ἰούλιον μέχρι τοῦ Νοεμβρίου, πλημμυ-

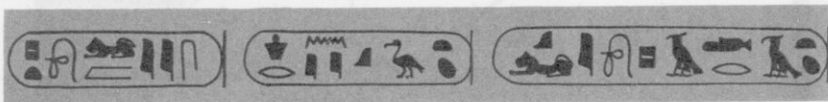

ρίζει και ή ιλύς τήν όποίαν αφήνουν τά ύδατα, όταν αποσύρωνται, καθιστά τό έδαφος γονιμώτατον. Διά τόν λόγον αυτόν ό 'Ηρόδοτος ονομάζει τήν Αίγυπτον δῶρον τοῦ Νείλου.

Οί κάτοικοι από τούς αρχαιοτάτους χρόνους έφρόντισαν μέ ύδραυλικά έργα, δεξαμενάς, ύδατοφράκτας και διώρυγας νά χρησιμοποιήσουν κατά τόν καλύτερον τρόπον τά ύδατα τοῦ ποταμοῦ. Έκαλλιέργουν δύο φορές τό έτος δημητριακά και λαχανικά. Έκει έφύοντο ό φοίνιξ, ό λωτός και τó πολυτιμώτατον φυτόν ό πάπυρος, από τήν κατεργασίαν τοῦ όποίου παρήγετο ό όμώνυμος χάρτης τῶν αρχαίων. Καί ή κτηνοτροφία ήτο έξ ίσου ανεπτυγμένη. Άγέλαι βοῶν και προβάτων έβοσκον εις τά άπέραντα λιβάδια.

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. ΤΑ ΙΕΡΟΓΛΥΦΙΚΑ. Οί Αιγύπτιοι ήσαν σημίται και ήλθον πιθανώτατα από τήν Άσίαν διά τοῦ 'Ισθμοῦ τοῦ Σουέζ. Τους προσείλκυσεν ό πλοῦτος τής χώρας. 'Ωμοιάζον πρός τούς σημερινούς Φελλάχους, οί όποιοι είναι άπόγονοί των. Κύριον έπάγγελμα είχαν τήν γεωργίαν.

Οί Αιγύπτιοι είχαν κοινωνικήν όργάνωσιν. Τήν άριστοκρατίαν άπετέλουν οί μεγάλοι γαιοκτήμονες. Οί γεωργοί ήσαν δουλοπάροικοι εις τά κτήματα τῶν γαιοκτημόνων και άνήκον εις τήν τελευταίαν τάξιν. Οί ιερείς ήσαν άνδρες σοφοί μέ μεγάλην θέσιν εις τήν κοινωνίαν και άπετέλουν ιδιαιτέραν τάξιν. Άνώτατος άρχων ήτο ό βασιλεύς, ό όποϊος έθεωρείτο ως Θεός μέ άνθρωπίνην μορφήν. 'Ο βασιλεύς έκυβέρνα τó κράτος ως άπόλυτος μονάρχης και ώνομάζετο Φαραώ.

Ίερογλυφικά.

Ή Ίστορία τοῦ Ήροδότου και ή Παλαιά Διαθήκη ήσαν παλαιότερον αί μόνοι πηγαί διά τήν αρχαίαν ίστορίαν τής Αίγύπτου. Κατά τās άρχάς όμως τοῦ 19ου αϊῶνος Γάλλοι σοφοί κατώρθωσαν νά αναγνώσουν τήν γραφήν τῶν αρχαίων Αιγυπτίων. Ή γραφή αυτή είναι παράδοξος, διότι ως γράμματα έχρησιμοποίει εικόνες. Οί Αιγύπτιοι δηλαδή παρίστανον μέ εικόνες τά ίδια τά πράγματα,

τά ὅποια ἤθελον νὰ φανερώσουν. Τὰ γραπτὰ αὐτὰ μνημεῖα ὠνομάσθησαν **ιερογλυφικά**.

Πλείσται ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν εἰς ἀρχαῖα αἰγυπτιακὰ μνημεῖα. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν καθὼς καὶ τὰ πλοῦσια ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν εὐρήματα διεφώτισαν πολὺ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου. √

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ. √ Ἡ Αἰγυπτος κατ' ἀρχὰς ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ κρατίδια. Μὲ τὸν καιρὸν τὰ μικρὰ αὐτὰ κράτη συνηνώθησαν εἰς δύο βασιλεία, τὸ βασιλεῖον τῆς κάτω Αἰγύπτου καὶ τὸ βασιλεῖον τῆς ἄνω Αἰγύπτου. Τέλος τὰ δύο αὐτὰ βασιλεία συνεχωνεύθησαν εἰς ἓνα καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίσθη τὸ ἀρχαιότερον κράτος τοῦ κόσμου. Τὴν ἔνωσιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου εἰς ἓνα κράτος ἐπέτυχον οἱ βασιλεῖς τῆς **Μέμφιδος**, ἡ ὁποία ἔκειτο βορειοδυτικῶς τοῦ Καΐρου. Τὸ παλαιότερον αὐτὸ βασιλεῖον τῆς Αἰγύπτου ὠνομάσθη ἀρχαῖον κράτος τῆς Μέμφιδος.

4000 π.Χ.

Πρώτη πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου ἦτο ἡ Μέμφις. Εἰς αὐτὴν εἶχον τὴν ἔδραν τῶν οἱ παλαιότεροι βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἱκανοὶ καὶ δραστήριοι ἡγεμόνες. Τὴν δύναμιν τῶν Φαραῶ αὐτῶν φανερῶνουν οἱ σωζόμενοι πλησίον τῆς Μέμφιδος βασιλικοὶ τάφοι τῆς ἐποχῆς τῶν, αἱ περίφημοι πυραμίδες.

Περὶ τὸ 2100 π.Χ. ὁ ἀρχὼν τῶν Θηβῶν εἰς τὴν ἄνω Αἰγυπτὸν ἔγινεν ἀνεξάρτητος καὶ κατῶρθωσε νὰ ἐνώσῃ τὴν ἄνω καὶ κάτω Αἰγυπτὸν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου ἔγιναν αἱ Θῆβαι καὶ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη, ὠνομάσθη μέσον κράτος τῶν Θηβῶν. Οἱ Φαραῶ τῶν Θηβῶν εἶχον δύναμιν καὶ πλοῦτον, διεξήγαγον νικηφόρους πολέμους καὶ ἔκτισαν μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα.

Ἄλλὰ περὶ τὸ 1800 π.Χ. οἱ Ὑκσῶς, λαὸς νομαδικὸς ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ὑπέταξαν τὴν Αἰγυπτὸν καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς αὐτὴν ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας. Οἱ ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Ὑκσῶς ἡγεμόνες τῶν Θηβῶν κατῶρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς κατακτητὰς (1580 π.Χ.). Αἱ Θῆβαι ἔγιναν πάλιν πρωτεύουσα τοῦ κράτους. Τοιοῦτοτρόπως ἰδρύθη τὸ νέον κράτος τῶν Θηβῶν. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἡ δύναμις τῶν Φαραῶ μὲ τὰς μεγάλας κατακτήσεις εἰς τὴν Ἀσίαν ἦτο

μεγίστη. Ἐνδοξότερος ἐξ ὄλων εἶναι ὁ **Ραμσῆς Β΄** (1292 - 1225 π.Χ.), τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν **Σέσωστριν**. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ νέον κράτος τῶν Θηβῶν ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Μετὰ τὸν Ραμσῆν Β΄ ἀρχίζει ἐποχὴ παρακμῆς. Οἱ ἱερεῖς ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν καὶ τέλος ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Ἄμμωνος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐξησθένισαν τὴν χώραν καὶ ἡ Αἴγυπτος ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ἀσσυρίους (670 π.Χ.). Μετ' ὀλίγον ὁ Ψαμμήτιχος ἡγεμὼν τῆς Σαΐδος εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου, ἐξεδίωξε τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἵδρυσεν τὸ κράτος τῆς Σαΐδος εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σπουδαιότερου ἀπὸ τοὺς διαδόχους του, τοῦ Ἀμάσιος

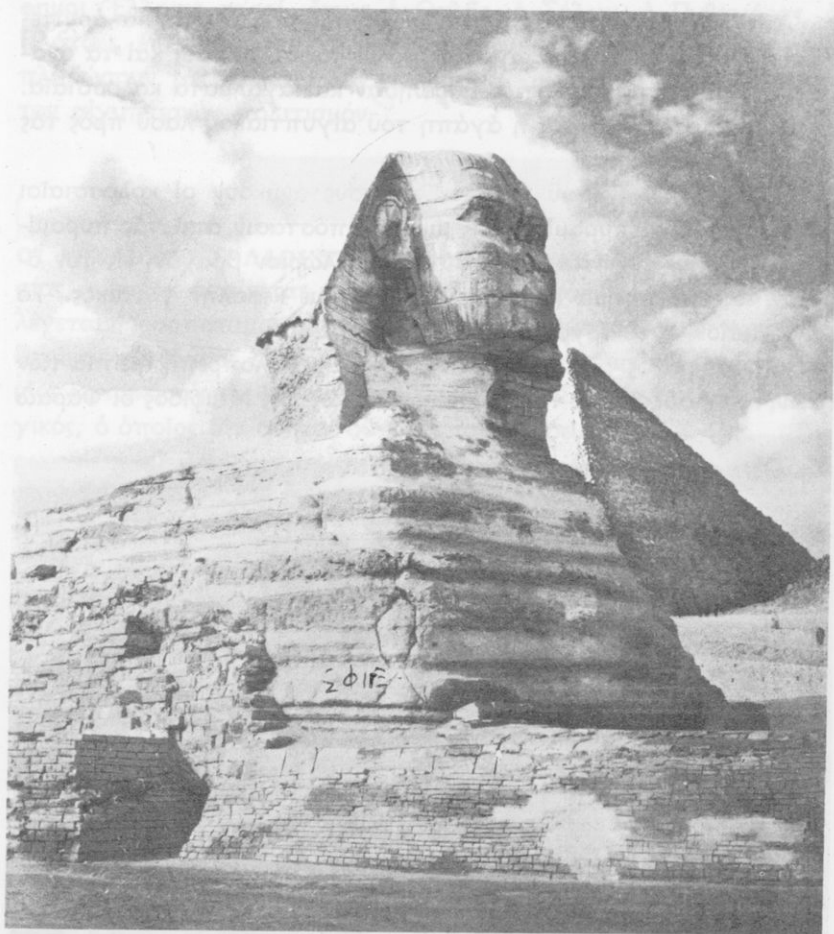
525 π.Χ.

ἐκτίσθη εἰς τὴν Αἴγυπτον πόλις ἑλληνικὴ, ἡ **Ναύκρατις**. Ἡ δύναμις ὅμως τῶν Φαραῶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶχεν ἐξασθενήσει καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς τὴν κατακτητικὴν ὁρμὴν τῶν Περσῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας **Καμβύσης** ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον, ἡ ὁποία παρέμεινεν ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. ✓

ΘΡΗΣΚΕΙΑ . ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ . Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον πολλοὺς θεοὺς. Ἐλάτρευσαν διάφορα ζῶα, ἰδίως τὸν ταῦρον. Ἐλάτρευσαν ἀκόμη τὸν ποταμὸν Νεῖλον. Πρὸ πάντων ὅμως ἔθεοποίησαν τὰς φυσικὰς δυνάμεις. Ἀνώτατος Θεὸς τῶν ἦτο ὁ ἥλιος, ὁ **Rā**, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ἀφιερωμένοι οἱ ὀβελίσκοι. Μεγάλος θεὸς ἦτο καὶ ὁ Ἄμμων (**Ζεὺς**) τῶν Θηβῶν μὲ περίφημον μαντεῖον εἰς ὄασιν τῆς **Λιβυκῆς** ἐρήμου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων θεῶν πολὺ ἐλατρεύοντο ὁ Ὅσιρις καὶ ἡ σύζυγός του Ἴσις, οἱ ὁποῖοι ἐσυμβόλιζον τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς φύσεως.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευον καὶ τοὺς νεκροὺς τῶν καὶ ἐφρόντιζον νὰ διατηροῦνται ἄφθαρτα τὰ νεκρὰ σώματα. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν οἱ νεκροὶ ἐταριχεύοντο καὶ ἐφυλάσσοντο ὡς μούμιαι εἰς ἀσφαλεῖς τάφους. Προσέτι ἐπίστευον ὅτι ἡ ψυχὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχη, ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα δὲν καταστρέφεται. Ὁ νεκρὸς ἔπρεπε νὰ μείνη ἄφθαρτος διὰ τὴν ζήσιν καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία περιπλανᾶται εἰς ἄλλα σώματα ζῶων ἢ ἀνθρώπων καὶ κατόπιν ἐπιστρέφει εἰς τὸ παλαιὸν σῶμα. Ὁ Αἰγυπτιακὸς λαὸς δηλαδὴ πρῶτος ἐπίστευσεν εἰς τὴν λεγομένην **μετεμψύχωσιν**.

Ἡ πρόοδος τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὰς πρακτικὰς τέχνας, ὑφαντι-

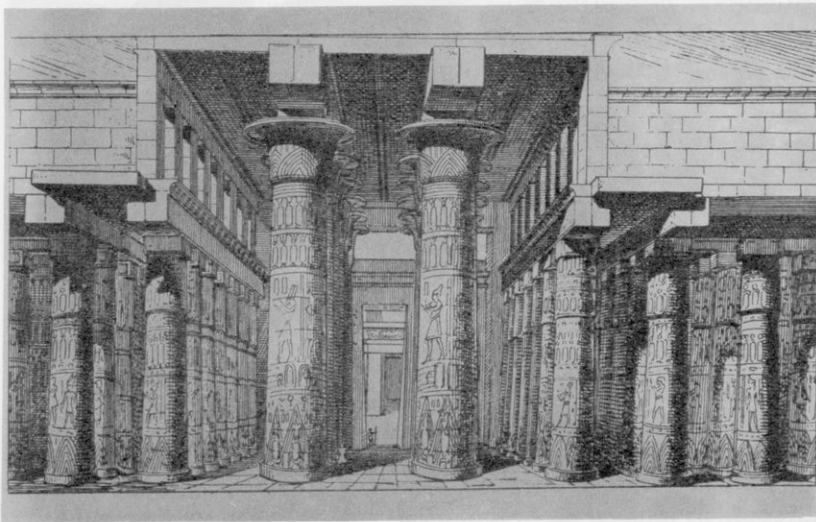
Αι πυραμίδες και ή μεγάλη Σφίγγ.

κήν, βαφικήν, μεταλλουργίαν και ύαλουργίαν ύπηρξε μεγάλη. Ἄλλὰ και εις τὰς ἐπιστήμας, τὴν ἱατρικήν, τὴν ἀστρονομίαν και τὰ μαθηματικά ή ἐπίδοσις των εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ. Ἀνεκάλυψαν τὴν γραφήν, τὸ ἡλιακὸν ἔτος τῶν 365 ἡμερῶν και πρῶτοι αὐτοὶ κατεσκεύασαν χάρτην ἐκ παπύρου με τὸν ὁποῖον διηκόλυνον τὴν διάδοσιν τῆς γραφῆς εις τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς.

Ἐκ τῆν ἀρχαίαν Αἴγυπτον ἐσώθησαν πολλὰ μνημεῖα ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς. Οἱ τάφοι, οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα εἶναι κτήρια τεράστια. Εὐρέθησαν καὶ ἀγάλματα κολοσσιαῖα. Ἐξ ὄλων αὐτῶν φαίνεται ἡ ἀγάπη τοῦ αἰγυπτιακοῦ λαοῦ πρὸς τὰς ὀγκώδεις διαστάσεις.

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀρχαίου κράτους ἀνήκουν οἱ κολοσσιαῖοι λίθινοι τάφοι, αἱ πυραμίδες. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς πυραμίδας Αἰγύπτιοι τεχνῖται ἐσκάλισαν ἓνα πελώριον βράχον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωσαν σχῆμα καθήμενου λέοντος μὲ κεφαλὴν γυναικός. Τὸ κολοσσιαῖον αὐτὸ ἔργον εἶναι ἡ Μεγάλῃ Σφίγγ.

Εἰς τὸ κράτος τῶν Θηβῶν ἀνήκουν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια τῶν ναῶν τοῦ Λουξοῦ καὶ τοῦ Καρνάκ. Νοτίως τῆς Μέμφιδος οἱ Φαραῶ

Ἐπίστυλος αἴθουσα τοῦ ναοῦ τοῦ Καρνάκ.

κατεσκεύασαν τεράστιον οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν Λαβύρινθον. Ἐπιγραφαί, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα καὶ τοιχογραφαί στολιζοῦν τὰ αἰγυπτιακὰ μνημεῖα. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν μικροτεχνίαν ἠσχολήθησαν οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι. Κατεσκεύασαν ἰδίως σφραγίδας καὶ δακτυλιολίθους θαυμασίας τέχνης.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς πολλὰ ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Περιφημοὶ Ἕλληνες σοφοί, ὅπως ὁ Θαλῆς, ὁ Σόλων, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πλάτων, ἐπεσκέφθησαν τὴν χώραν τῶν Αἰγυπτίων, διὰ νὰ συμπληρώσουν τὰς γνώσεις των καὶ διὰ νὰ γνωρίσουν τὸν πολυθρύλητον αἰγυπτιακὸν πολιτισμὸν.

2. ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ

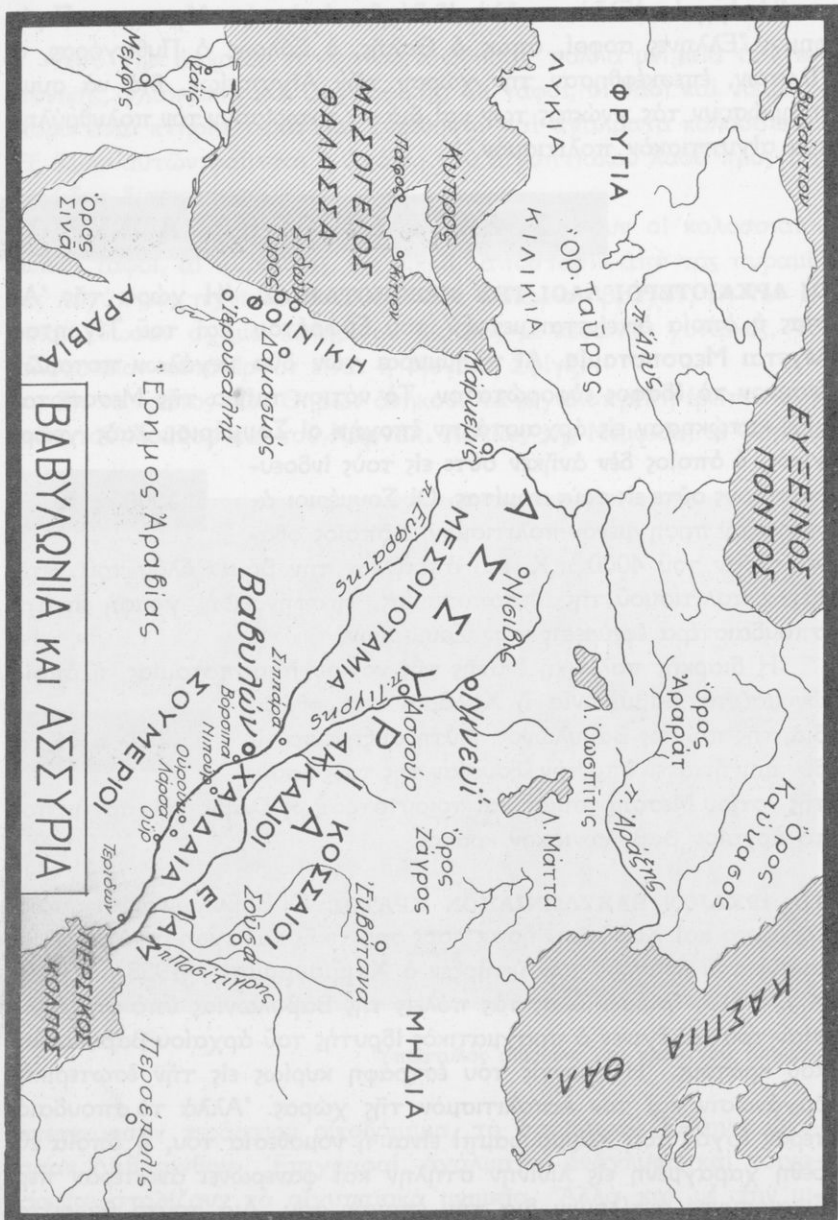
ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ. Ἡ χώρα τῆς Ἀσίας ἢ ὁποία ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος λέγεται **Μεσοποταμία**. Αἱ πλήμμυραι τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν ἔκαμνον τὸ ἔδαφος εὐφορώτατον. Τὸ νότιον τμήμα τῆς Μεσοποταμίας κατώκησαν εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν οἱ **Σουμέριοι**, λαὸς γεωργικὸς, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνῆκεν οὔτε εἰς τοὺς Ἰνδοευρωπαίους οὔτε εἰς τοὺς σημίτας. Οἱ Σουμέριοι ἀνέπτυξαν προηγμένον πολιτισμὸν, ὁ ὁποῖος φθάνει πέραν τοῦ 4000 π.Χ. καὶ ἀπετέλεσε τὴν βᾶσιν ὅλου τοῦ μετέπειτα πολιτισμοῦ τῆς Μεσοποταμίας. Ἡ σφηνοειδὴς γραφὴ εἶναι ἡ σπουδαιότερα ἐφεύρεσις τῶν Σουμερίων.

4000 π.Χ.

Ἡ διαρκὴς πολιτικὴ ἐνότης τῆς νοτίου Μεσοποταμίας, ἢ ὁποία ὠνομάζετο **Βαβυλωνία** ἢ **Χαλδαία** κατωρθώθη διὰ τῆς πόλεως Βαβυλῶνος. Αὕτη αὐξηθεῖσα εἰς δύναμιν ἤνωσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν της τοὺς λαοὺς τῆς νοτίου Μεσοποταμίας καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ τῶ ἀρχαίου βαβυλωνιακοῦ κράτος.

2000 π.Χ.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο καὶ Χαλδαῖοι, ἦσαν λαὸς σημιτικῆς καταγωγῆς. Μέγας βασιλεὺς τοῦ κράτους των ὑπῆρξεν ὁ **Χαμμουραμπί** (1958 - 1917 π.Χ.). Οὗτος ἤνωσεν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Βαβυλωνίας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του καὶ ἔγινεν ὁ πραγματικὸς ἰδρυτὴς τοῦ ἀρχαίου βαβυλωνιακοῦ κράτους. Ἡ φροντίς του ἐστράφη κυρίως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς χώρας. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Χαμμουραμπί εἶναι ἡ νομοθεσία του, ἢ ὁποία εὐρέθη χαραγμένη εἰς λιθίνην στήλην καὶ φανερῶναι ἀνωτέραν περὶ δικαιοσύνης ἀντίληψιν διὰ τὴν ἐποχὴν του. Διὰ τοῦτο θεωρεῖται

ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρας νομοθέτας τοῦ κόσμου, ὅπως ὁ Μωϋσῆς. Αἱ διατάξεις τῆς νομοθεσίας του ἦσαν πολὺ αὐστηραί. Ἴδου μερικαί :

Ἐάν ὁ υἱὸς ἐκτύπησε τὸν πατέρα, νὰ τοῦ ἀποκόψουν τὰς χεῖρας.
Ἐάν κανεῖς κλέψῃ βόδι ἢ πρόβατον ἢ χοῖρον ἀπὸ κάποιον καὶ δὲν ἔχη νὰ τὰ πληρώσῃ εἰς τὸ δεκαπλάσιον, πρέπει νὰ θανατωθῇ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χαμμουραμι πῆρχισεν ἡ παρακμὴ. Οἱ Χετταῖοι ἐπέδραμον ἐκ δυσμῶν, κατέλυσαν τὴν δυναστείαν του καὶ διέλυσαν τὸ ἀρχαῖον βαβυλωνιακὸν κράτος.

1731 π.Χ.

ΤΟ ΑΣΣΥΡΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Οἱ Ἀσσύριοι ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν βόρειον Μεσοποταμίαν, ἡ ὁποία ἀπὸ αὐτοὺς ὠνομάσθη Ἀσσυρία. Ἡ χώρα εἶναι ὄρεινὴ καὶ εἰς αὐτὴν ζοῦν σήμερον οἱ Κοῦρδοι. Οἱ Ἀσσύριοι εἶχον τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, τὴν ἰδίαν γραφὴν καὶ τὸν ἴδιον πολιτισμὸν μὲ τοὺς Βαβυλωνίους.

Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀσσύριοι ἦσαν ὑπήκοοι τῶν Βαβυλωνίων, κατόπιν ὅμως ἡ δύναμις των ηὔξηθη καὶ τότε ἐγίναν ἀνεξάρτητοι. Πρῶτος μέγας κατακτητὴς βασιλεὺς των ὑπῆρξεν ὁ Τεγλατφασαῶρ Α' περὶ τὸ 1100 π.Χ. Οὗτος ἐνίκησε τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ὑπέταξε

Κυνήγιον λεόντων. (Ἀσσυριακὸν ἀνάγλυφον).

τήν χώραν των. Τὸ μέγα ἄσσυριακὸν κράτος ἔφθασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν μέχρι τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

Ἡ μεγαλύτερα ἀκμὴ τῆς ἄσσυριακῆς αὐτοκρατορίας συμπίπτει μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀσσουρμπανιμπάλ (668 - 626 π.Χ.), τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν Σαρδανάπαλλον καὶ διηγήθησαν πολλὰ διὰ τὴν τρυφήν ζοῦν του. Ὁ Ἀσσουρμπανιμπάλ ὑπῆρξε μέγας πολεμιστὴς καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ὑπετάγη ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ ἄσσυριακὴ αὐτοκρατορία ἔλαβε τὴν μεγαλύτεραν ἑκτασιν. Τὴν πρωτεύουσάν τοῦ κράτους Νινεὺν ἐστόλισε μὲ λαμπροὺς ναοὺς καὶ ἀνάκτορα. Ἡ βιβλιοθήκη τῶν ἀνακτόρων ἀπετελέσθη ἀπὸ χιλιάδας πλίνθων μὲ σφηνοειδῆ γράμματα. ✓ ✕

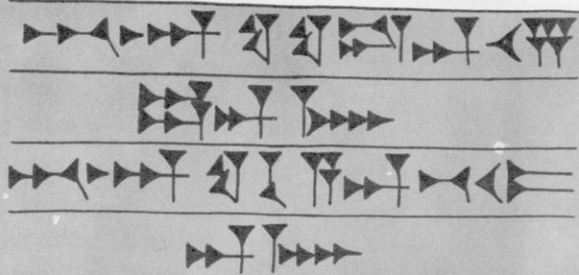
ΤΟ ΝΕΟΝ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.

Μετὰ τὸν Ἀσσουρμπανιμπάλ τὸ ἄσσυριακὸν κράτος παρήκμασε καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἰδρυσαν τότε τὸ λεγόμενον νέον βαβυλωνιακὸν κράτος.

Περίφημος βασιλεὺς τοῦ κράτους τούτου ὑπῆρξεν ὁ Ναβουχοδονόσωρ (604 - 561 π.Χ.). Οὗτος ἐνίκησε τὸν Φαραῶ Νεκῶ πλησίον τοῦ Εὐφράτου, ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀπῆγαγε τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν ἑβδομηκονταετῆ βαβυλωνίων.

Πτερωτὸς ταῦρος. Κολοσσιαῖον ἀγαλμα μὲ μορφήν Ἀσσυρίου βασιλέως. Οἱ πτερωτοὶ ταῦροι ἐποποθεοῦντο πρὸ τῶν πυλῶν τῶν ἀνακτόρων ὡς φρουροί.

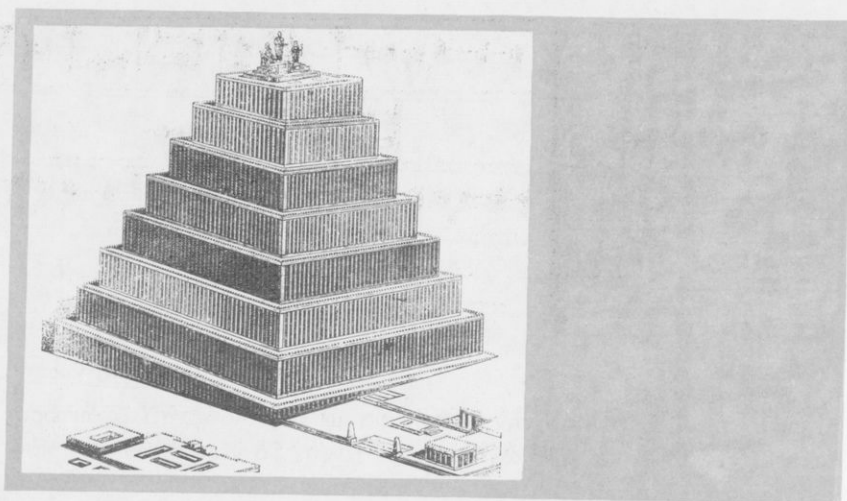
Σφηνοειδής γραφή.

αίχμαλωσίαν. Ἐστόλισε τὴν Βαβυλῶνα μὲ μεγαλοπρεπή ἀνάκτορα καὶ ἄλλα μνημεῖα καὶ τὴν ὠχύρωσε μὲ τείχη. Τὸ νέον βαβυλωνιακὸν κράτος κατελύθη τὸ 539 π.Χ. ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Κῦρον τὸν πρεσβύτερον.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ. ΣΦΗΝΟΕΙΔΗΣ ΓΡΑΦΗ. Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἦσαν λαοὶ συγγενεῖς καὶ ἤλθον πιθανῶς ἀπὸ τὴν Ἀραβίαν. Διὰ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς αἱ παλαιότεραι γνώσεις μας περιωρίζοντο εἰς ὅσα γράφουν ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Κατὰ τὰ μέσα ὅμως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Εὐρωπαῖοι σοφοὶ κατῴρθωσαν νὰ ἀναγνώσουν τὴν περίεργον καὶ πολὺ δύσκολον γραφὴν των. Ἡ γραφὴ αὐτὴ εἶναι ἡ σπουδαιότερα ἐφεύρεσις τῶν Σουμεριῶν. Οἱ Σουμεριοὶ ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν.

Οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι ἐχάρασσαν τὰ γράμματά των μὲ ὀξύ ἐργαλεῖον ἐπάνω εἰς χλωρὰς πλίνθους. Αἱ πλίνθοι κατόπι ἐψήνοντο καὶ τὰ γράμματα ἔμενον ἀνεξάλειπτα. Ἐπειδὴ τὰ γράμματα αὐτὰ ὁμοιάζουν μὲ σφήνας, ἡ γραφὴ τοῦ εἶδους αὐτοῦ ὠνομάσθη σφηνοειδής. Βιβλιοθηκαὶ ὀλόκληροι εὐρέθησαν ἀπὸ πλίνθους μὲ σφηνοειδῆ γράμματα. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς παραδόξου αὐτῆς γραφῆς καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ μᾶς ἀπεκάλυψαν τὴν ζωὴν καὶ τὸν σπουδαῖον πολιτισμὸν τῶν δύο αὐτῶν λαῶν.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΒΑΒΥΛΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΩΝ. Ἡ θρησκεία τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων ἦτο ἀστρολατρία.

Ἀσσυριακὸς ναὸς. Πύργος με̄ πολλὰ πατώματα. Εἰς τὴν κορυφὴν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν.

Ἀνώτατος θεὸς τῶν ἤτο ὁ Βῆλος (ἥλιος), ὁ κύριος τοῦ κόσμου. Ναὸς τοῦ θεοῦ τούτου ἦτο τὸ περίφημον οἰκοδόμημα τῆς Π. Διαθήκης, ὁ πύργος τῆς Βαβέλ. Οἱ ἱερεῖς τῶν Βαβυλωνίων (Χαλδαίων) ὠνομάζοντο Μάγοι καὶ ἐνῶ κατεγίνοντο εἰς τὴν ἀστρολογία, διότι ἐπίστευον ὅτι ἠδύναντο νὰ προῖδουν τὸ μέλλον ἀπὸ τὰς κινήσεις τῶν ἀστέρων, εὔρον τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἀστρονομίας. Οἱ ἱερεῖς τῶν ἠσχρολοῦντο με̄ τὴν μαντικὴν καὶ εἶχον μεγίστην δύναμιν. Εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν ἀνήκεν ὁ λαὸς, ὁ ὁποῖος εἰργάζετο διὰ τὸν βασιλεῖα, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς εὐγενεῖς.

Οἱ Βαβυλώνιοι ἀπὸ τὰς ἐπιστήμας ἐκαλλιέργησαν τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὰ μαθηματικά. Οἱ Ἀσσύριοι πρῶτοι κατεσκεύασαν πολεμικὰ ἄρματα καὶ πολεμικὰς μηχανάς. Ὁ καλλιτεχνικὸς πολιτισμὸς τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων φανερῶνεται κυρίως εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γλυπτικὴν. Οἱ Βαβυλώνιοι κατεσκεύαζον τὰ κτήρια τῶν με̄ πλίνθους, διότι ἡ χώρα τῶν εἶναι ἀμμώδης. Οἱ Ἀσσύριοι τοὺς ἐμιμήθησαν. Εἰς τὴν γλυπτικὴν ἀνέπτυξαν πρωτοτυπίαν καὶ διεκρίθησαν εἰς τὴν παράστασιν τῶν θηρίων καὶ ἰδίως τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ ὠραιότερου ἐξ αὐτῶν, τοῦ λέοντος.

3. ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

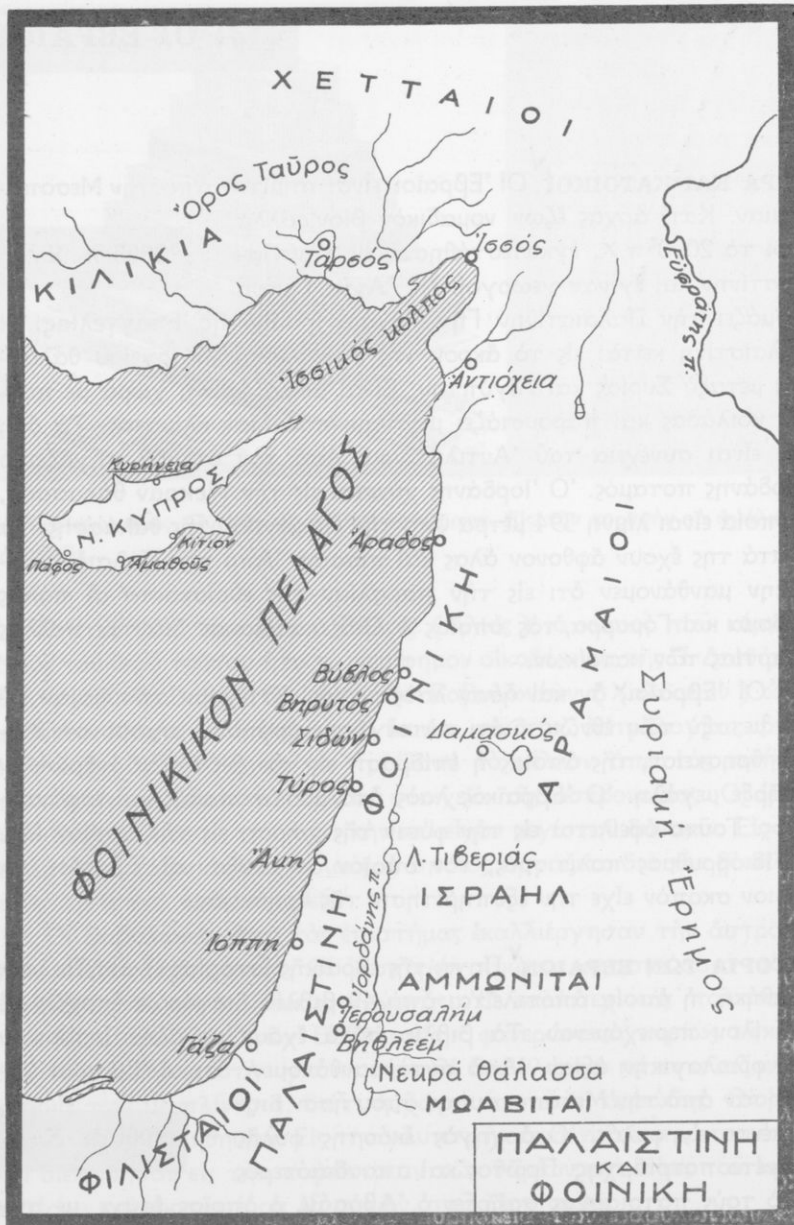
ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. [✓]Οι Έβραιοι είναι σημίται από την Μεσοποταμίαν. Κατ' αρχάς έζων νομαδικόν βίον, αλλά περὶ τὸ 2000 π.Χ. εγκατεστάθησαν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ἔγιναν γεωργοί. Ἡ Ἀγία Γραφή ὀνομάζει τὴν Παλαιστίνην Γῆν Χαναάν ἢ Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Ἡ Παλαιστίνη κείται εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου θαλάσσης μεταξύ Συρίας καὶ Αἰγύπτου. Εἶναι μικρὰ ὄρεινὴ χώρα μὲ πολλὰς κοιλάδας καὶ παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν κλίματος. Τὰ ὄρη τῆς εἶναι συνέχεια τοῦ Ἀντιλιβάνου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πηγάζει ὁ Ἰορδάνης ποταμός. Ὁ Ἰορδάνης χύνεται εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν, ἡ ὁποία εἶναι λίμνη 394 μέτρα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὰ ὕδατά τῆς ἔχουν ἄφθονον ἄλας καὶ πίσσαν. Ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην μαθαίνομεν ὅτι εἰς τὴν παραλίαν τῆς εὐρίσκοντο αἱ πόλεις Σόδομα καὶ Γόμορρα, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς κατέκαυσε διὰ τὰς πολλὰς ἀμαρτίας τῶν κατοίκων.

2000 π.Χ.

Οἱ Έβραῖοι, ἂν καὶ ἦσαν λαὸς μικρὸς, κατέχουν σπουδαίαν θέσιν μεταξύ τῶν ἔθνων, διότι αὐτοὶ ἐδημιούργησαν τὴν μονοθεϊστικὴν θρησκείαν, τῆς ὁποίας ἡ ἐπίδρασις εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ὑπῆρξε μεγάλη. Ὁ Έβραϊκὸς λαὸς ἦτο μυστικοπαθὴς καὶ εὐφάνταστος. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν φύσιν τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζη. Ὁ ἰδιόρρυθμος πολιτισμὸς, τὸν ὁποῖον ἀνέπτυξαν οἱ Έβραῖοι, ὡς κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς θρησκείας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ. [✓]Πηγὴ τῆς ἑβραϊκῆς ἱστορίας εἶναι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ 49 βιβλία διαφόρων ἐποχῶν μὲ ποικίλον περιεχόμενον. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἔχουν μεγάλην ἱστορικὴν καὶ φιλολογικὴν ἀξίαν. Ἀπὸ αὐτὰ μαθαίνομεν, ὅτι οἱ Έβραῖοι ἐξέκίνησαν ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν, ὅπου ἦσαν διηρημένοι εἰς φυλάς. Ὁ ἀρχηγὸς ἐκάστης φυλῆς ἐλέγετο πατριάρχης. Πρῶτος καὶ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς πατριάρχας ὑπῆρξεν ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ἔφυγε μὲ τὴν

2000 π.Χ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φυλήν του από την Μεσοποταμίαν και ἐγκατεστάθη εἰς τὴν γῆν Χαναάν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβραάμ οἱ Ἑβραῖοι ἐπανήρχισαν τὴν παλαιάν νομαδικὴν ζωὴν, ἕως ὅτου κατέληξαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὅπου ἐγκατεστάθησαν. Κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον διαμονὴν των, ἡ ὁποία διήρκεσε περὶ τὰ 500 ἔτη, ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἔγιναν λαὸς ἰσχυρὸς. Τοῦτο ἀνησύχησε τοὺς Φαραῶ, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν νὰ πιέζουν αὐτοὺς σκληρῶς. Τότε παρουσιάσθη μεταξύ των ἐξαιρετικὸς ἀνὴρ, ὁ Μωϋσῆς, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν σοφίαν καὶ τὴν διορατικότητά του ἔσωσε τοὺς Ἑβραῖους ἀπὸ τοὺς Φαραῶ. Ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τοὺς ὠδήγησε πρὸς βορρᾶν διὰ μέσου τῆς ἀραβικῆς ἐρήμου. Ἄλλ' ὁ Μωϋσῆς ἀπέθανε πρὶν πατήσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποίαν μακρόθεν μόνον εἶδεν ἀπὸ τὴν κορυφὴν ὄρους ἀπέναντι τῆς Ἰεριχοῦς. Ὁ Μωϋσῆς ὑπῆρξε καὶ μέγας νομοθέτης. Ἔθεσε νόμους συμφώνως μὲ τὰς ἐντολάς, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ κατὰ τὴν πορείαν πρὸς τὴν Παλαιστίνην. Οἱ νόμοι αὐτοὶ ἐρρῦθμιζον τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν τῶν Ἑβραίων.

1400 π.Χ.

Οἱ Ἑβραῖοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωϋσέως διέβησαν τὸν Ἰορδάνην παρὰ τὴν Ἰεριχώ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ καὶ κατέλαβον τὴν Παλαιστίνην. Μέγαν κίνδυνον διέτρεξαν ἀπὸ τοὺς πολεμικοὺς Φιλισταίους, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὴν νότιον παραλίαν. Τοὺς Φιλισταίους κατάρθωσε νὰ συντρίψῃ ὁ σπουδαιότερος βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων ὁ Δαβίδ. Οὗτος ἐξέτεινε τὰ σύνορα τοῦ κράτους καὶ ἔκτισε τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρωτεύουσαν. Ὁ Δαβίδ ἦτο καὶ ἔξοχος ποιητής, ὅπως δεικνύουσιν οἱ ἐμπνευσμένοι ψαλμοὶ του.

1010 π.Χ.

Ὁ Σολομῶν, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Δαβίδ, ὀνομαστὸς διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην του, ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ πατρός του. Ἐκτὸς ἄλλων σημαντικῶν ἔργων κατεσκεύασε καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἀρχιτεκτονικὸν μνημεῖον τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ ναὸς οὗτος κατεστράφη κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Τίτου (70 μ.Χ.).

Μετὰ τὸν Σολομῶντα ἀρχίζει ἡ παρακμὴ τῶν Ἑβραίων. Οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸν Κῦρον, οἱ Μακεδόνες κατόπι κατέκτησαν ἀλληλοδιαδόχως τὴν χώραν.

4. ΟΙ ΦΟΙΝΙΚΕΣ ✓

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. Φοινίκην ὠνόμαζον οἱ Ἕλληνες τὴν στενὴν λωρίδα γῆς, ἡ ὁποία ἐκτείνεται μεταξύ τῆς παραλίας τῆς Συρίας καὶ τῆς δασώδους ὀροσειρᾶς τοῦ Λιβάνου. Σπουδαιότεραι πόλεις τῆς Φοινίκης ἦσαν ἡ Ἄραδος, ἡ Βύβλος, ἡ Βηρυτός, ἡ Σιδῶν καὶ ἡ Τύρος.

Οἱ Φοίνικες εἶχον πολλὰς σχέσεις μετὰ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ μῦθοι, οἱ ὁποῖοι σφῶνται, μαρτυροῦν ὅτι πλεῖστα στοιχεῖα πολιτισμοῦ εἰσήγαγον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, μεταξύ δὲ αὐτῶν καὶ τὸ ἀλφάβητον, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο ὠνομάσθη φοινικικόν.

Οἱ Φοίνικες ἦσαν σημίται. Ἡ φύσις τῆς χώρας τοὺς ἔκαμε νὰ στραφοῦν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὸ ὄρος Λίβανος ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ἄφθονον καὶ ἀρίστην ξυλείαν διὰ τὴν κατασκευὴν πλοίων. Ὡς ἔμποροι ἐταξίδευον μόνον διὰ τὸ κέρδος καὶ ἀπέκρυπτον ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὰς θαλασσίας ὁδοὺς καὶ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυπτον.

Οἱ Φοίνικες ἐλάτρευαν τὰ οὐράνια σώματα. Κυριώτεροι θεοὶ τῶν ἦσαν ὁ Βάαλ (ἡλιος), θεὸς τοῦ φωτός, καὶ ἡ Ἀστάρτη (σελήνη), θεὰ τῆς γονιμότητος, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐταύτιζον μετὰ τὴν Ἀφροδίτην. Ἡ λατρεία τῶν Φοινικῶν ἦτο βάρβαρος, διότι ἐξιλέωνον τοὺς θεοὺς μετὰ τὴν θυσίαν τῶν τέκνων τῶν.

Αἱ πόλεις τῆς Φοινίκης ἔμειναν αὐτόνομοι καὶ ἐκυβερνῶντο κατ' ἀρχὰς ἀπὸ βασιλεῖς καὶ ἀργότερον ἀπὸ πλουσίους ἐμπόρους. Ἡ Σιδῶν καὶ ἡ Τύρος προώδευσαν περισσότερο καὶ κατέλαβον ἐξέχουσαν θέσιν μετὰ αὐτῶν.

Κατ' ἀρχὰς ἀνεπτύχθη ἡ Σιδῶν (1100 π.Χ.), ἡ ὁποία ἔγινε σπουδαία ἐμπορικὴ ἀγορὰ καὶ ἀπέκτησε μέγαν πλοῦτον. Τὰ πλοῖα τῆς ἐταξίδευσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, περιέπλευσαν τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον.

Πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν Σιδῶνα ἀνεδείχθη ἀργότερον ἡ Τύρος. Οἱ Τύριοι διηθύνθησαν εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον, ὅπου ἴδρυσαν πολυαριθμούς ἀποικίας. Μετὰ τὰ πλοῖα τῶν διεξῆγον τὸ ἐμπόριον τῆς ἀνατολῆς μετὰ τὰς χώρας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ Τύρος ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν κατὰ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα.

Η ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΙΑ ΤΩΝ ΦΟΙΝΙΚΩΝ. Πρώτοι ναυτικοί εις την Μεσόγειον υπήρξαν οί Κρήτες. Ἀπό αὐτοὺς ἐδιδάχθησαν τὴν ναυτικὴν τέχνην οί Φοίνικες καί οί Ἕλληνες. Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ κατὰ θάλασσαν κυριαρχία περιήλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας, οί ὅποιοι ἀπεδείχθησαν ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἀποικιακοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου.

Οί Φοίνικες περὶ τὸ 1100 π.Χ. κατέλαβον τὴν Κύπρον, τὴν νῆσον τοῦ χαλκοῦ, ἔγιναν κύριοι τῆς Ρόδου καὶ ἦλθον εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας. Τότε ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς Τύρου οί Φοίνικες ἐστράφησαν πρὸς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον. Ἦλθον εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐπροχώρησαν μέχρι τῶν Ἑρακλείων στηλῶν (Γιβραλτάρ). Τὰς περισσότερας ἀποικίας ἐγκατέστησαν εἰς τὰ παράλια τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ὅπου πλησίον τῆς Τύνιδος ἔκτισαν τὴν σπουδαιότεραν ἀποικίαν τῶν, τὴν Καρχηδόνα (800 π.Χ.).

Τολμηροὶ θαλασσοπόροι οί Φοίνικες ἐπέρασαν τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ἀπὸ Φοίνικας ναυτικούς ἐγινε καὶ ὁ περίπλους τῆς Ἀφρικῆς κατὰ παραγγελίαν τοῦ Φαραῶ Νεκῶ.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΤΕΧΝΗ. Οί Φοίνικες καὶ ὡς ἔμποροι ἀνεδείχθησαν ἀσύγκριτοι. Ἀπὸ τὸν Εὐξείνου Πόντον μέχρι τοῦ Γιβραλτάρ ἐγέμισαν ὅλα τὰ παράλια καὶ πολλὰς νήσους μὲ ἐμπορικούς σταθμούς. Οί ἐμπορικοὶ σταθμοὶ ἦσαν θέσεις ὠχυρωμέναι πλησίον τῆς ἀκτῆς φυσικοῦ λιμένος. Εἰς αὐτοὺς ἀντήλασσαν τὰ ἐμπορεύματά των μὲ τὰ προϊόντα τῶν ἰθαγενῶν. Κατὰ ξηρὰν εἶχον ὀργανώσει कारαβάνια μὲ τὰ ὅποια συνεκέντρωνον εἰς τὴν χώραν των ὀλόκληρον τὸ ἐμπόριον τῆς Βαβυλῶνος καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀσίας.

Οί Φοίνικες ἐδημιούργησαν καὶ βιομηχανίαν σημαντικὴν. Κατεσκεύασαν διάφορα εἶδη χρήσιμα εἰς τὴν ζωὴν, οἰκιακὰ σκεύη, πήλινα ἀγγεῖα καὶ λεπτὰ ὑφάσματα. Διὰ τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς ἱδρυσαν πολυάριθμα ἐργαστήρια, τὰ ὅποια ἦσαν πραγματικὰ ἐργοστάσια καὶ παρήγον ἀφθονα καὶ εὐθηνὰ βιομηχανικὰ εἶδη. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων, τῆς ὑάλου καὶ τὴν βαφικὴν διεκρίθησαν οί Φοίνικες. Μὲ τὸ χρῶμα τῆς πορφύρας ἔβαφον τὰ πολυτελέστερα ὑφάσματα.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γλυπτικὴν δὲν ἀνέπτυξαν ἰδικὸν τῶν σχεδίων, εἶχον ὅμως σπουδαίους καλλιτέχναι. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων Σολομῶν μὲ Φοῖνικας τεχνίτας κατεσκεύασε τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. ✓

(καὶ τὴν προγενέστερον)

✓ 5. ΟΙ ΧΕΤΤΑΙΟΙ

Αἱ πληροφορίες, τὰς ὁποίας μᾶς δίδει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περὶ τῶν Χετταίων, ἐπεβεβαιώθησαν ἀπὸ νεώτερα σπουδαῖα εὐρήματα καὶ ἀπὸ ἐπιγραφάς. Ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν ὅτι οἱ Χετταῖοι ἦσαν ἀρχαῖος ἀνατολικὸς λαὸς μὲ ἀξιόλογον καὶ ἰδιόρρυθμον πολιτισμόν. Ὁ λαὸς οὗτος ἔζησεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Συρίαν καὶ οἱ ἀρχαιότεροι βασιλεῖς του φθάνουν ἕως τὸ 2000 π.Χ. Οἱ Χετταῖοι δὲν εἶναι οὔτε Ἰνδοευρωπαῖοι οὔτε σημίται ἀλλ' ἀνήκουν εἰς τοὺς καλουμένους Μικρασιάτας, ὅπως οἱ Λυδοί, οἱ Κᾶρες, οἱ Λυκάονες, οἱ Καππάδοκες κ.λπ.

2000 π.Χ.

6

Πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῶν ἦτο ἡ Χαττοῦσα, ἡ ὁποία ἔκειτο εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον Μπογάτζκιὸ ἀνατολικῶς τοῦ Ἄλφους ποταμοῦ. Τὸ κράτος τῶν Χετταίων ἀπέκτησε δύναμιν κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα καὶ περὶ τὸ 1500 π.Χ. ὁλόκληρος ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Πρὸς δυσμὰς ἐπεκράτουν κατὰ θάλασσαν οἱ Κρηῖτες καὶ ἤκμαζεν ὁ Κρητομυκηναϊκὸς πολιτισμός. Ἡ Χαττοῦσα ἦτο ὠχυρωμένη μὲ ἰσχυρὰ τείχη, στρατιωτικαὶ δὲ ὁδοὶ ἦντων αὐτὴν μὲ τὰς ἐπικαίρους θέσεις τῶν συνόρων πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς.

Τὸ κράτος τῶν Χετταίων ἔφθασεν εἰς ἐξαιρετικὴν ἀκμὴν κατὰ τὸν 14ον π.Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Χετταῖοι ἦλθον εἰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς. Εὐρέθη σχέδιον ἐπιστολῆς, τὴν ὁποῖαν ὁ τότε βασιλεὺς τῶν Χετταίων ἔστειλεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μυκηνῶν πρὸς διακανονισμόν διαφόρων πολιτικῶν ζητημάτων.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 13ου π.Χ. αἰῶνος οἱ Χετταῖοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν πίεσιν μεσογειακῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκ τῶν παραλίων ἐκινήθησαν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρὸ τῆς ὁρμῆς τῶν ὑπέκυψαν οἱ Χετταῖοι καὶ τὸ κράτος τῶν κατελύθη περὶ τὸ 1200 π.Χ. ✓

6. ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ

ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΙΡΑΝ. ΤΟ ΟΡΟΠΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΙΡΑΝ. Κατά τους χρόνους τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν Ἰνδοευρωπαίων, λαοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ὁμοφυλίαν κατῆλθον πρὸς νότον ἀπὸ τὰς ρωσικὰς στέππας. Ἀπὸ αὐτοὺς ἐν τμῆμα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλουσαν οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ δυτικὸν Ἰράν καὶ ἐν ἄλλο εἰσέβαλεν εἰς τὰς Ἰνδίας. Οἱ Μῆδοι, οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἀποτελοῦν ἓνα κλάδον τῆς μεγάλης Ἰνδοευρωπαϊκῆς οἰκογενείας λαῶν, τοὺς λεγομένους Ἀρίους. Τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ἰράν με τεραστίαν ἔκτασιν ἀπλώνεται μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῆς λίμνης Ἀράλης πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ πρὸς νότον. Ὅλη ἡ χώρα τοῦ Ἰράν λέγεται Ἀριανή.

ΤΟ ΜΗΔΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ δυτικοῦ Ἰράν κατέχει ἡ Μηδία καὶ τὸ νότιον ἡ Περσία. Ἡ Μηδία εἶναι χώρα πλήρης ἀγρίων ὀρέων με πολλὰς εὐφόρους κοιλάδας. Ἡ Περσία ὄρεινὴ καὶ αὐτὴ, ἔχει μεγάλας πεδιάδας, αἱ ὁποῖαι εἶναι εὐφορώτατοι.

Πρωτεύουσα τῆς Μηδίας εἶναι τὰ Ἐκβάτανα. Οἱ Μῆδοι κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἠνάγκασαν καὶ τοὺς ὁμοφύλους των Πέρσας νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτούς. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων Κυαξάρης συνεννοηθεὶς με τοὺς Βαβυλωνίους ὑπέταξε τὴν Ἀσσυρίαν καὶ ἡ Μηδία ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν. Πρὸς δυσμὰς τὸ μηδικὸν κράτος ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἄλλου ποταμοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸ βασιλεῖον τῶν Λυδῶν.

Τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Μήδων ὑπῆρξεν ὁ Ἀστυάγης (584 - 550 π.Χ.), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Κυαξάρου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του οἱ Πέρσαι με ἀρχηγὸν τὸν Κῦρον κατέλυσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Μήδων καὶ ἀνεκήρυξαν αὐτὸν βασιλέα. Ἀπὸ τότε Μῆδοι καὶ Πέρσαι συνεχωνεύθησαν καὶ τὸ κράτος των ὠνομάσθη ἀδιαφόρως Μηδικὸν ἢ Περσικὸν κράτος. Παλαιότερα πρωτεύουσά του ἦσαν οἱ Πασαργάδαι, κατόπιν ἡ Περσέπολις καὶ τέλος τὰ Σοῦσα.

ΚΥΡΟΣ Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Ὁ Κύρος (556-528 π.Χ.), ἀφοῦ ὑπέταξε τοὺς Μήδους, ἐστράφη κατὰ τοῦ περιφήμου διὰ τὸν πλοῦτόν του καὶ ἰσχυροῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κροΐσου. Οὗτος εἶχεν ἐνώσει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλην σχεδὸν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς ἐκεῖ Ἑλληνικὰς πόλεις. Ὁ Κροΐσος δὲν ἐπίεζε τοὺς Ἕλληνας. Συνεβουλευέτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ πολλοὺς Ἕλληνας σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας ἐφιλοξένησεν εἰς τὴν αὐλήν του.

Ὁ Κροΐσος ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Κύρου εἰς τὴν Καππαδοκίαν ὅπου συνητήθησαν οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὰς Σάρδεις. Ὁ Κύρος ἐκυρίευσεν τὰς Σάρδεις καὶ συνέλαβε τὸν Κροΐσον αἰχμάλωτον (546 π.Χ.). Τὸ πλοῦσιον βασιλεῖον τῶν Λυδῶν καθὼς καὶ ὅλη ἡ Μικρὰ Ἀσία μὲ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ὑπήκουσαν εἰς τὸν Κύρον. Κατόπιν ὁ Κύρος ἐστράφη κατὰ τῶν Βαβυλωνίων, ὑπέταξεν ἀμαχητὶ τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὅποιοι τὸν ἐχαιρέτισαν ὡς ἐλευθερωτὴν, ἐπέτρεψε νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Κύρος ἐφρονέυθη πολεμῶν ἐναντίον λαῶν τῆς Σκυθίας (528 π.Χ.).

Ὁ τάφος τοῦ Κύρου εἰς τὰς Πασαργάδας.

‘Ο τάφος του, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος εἶχεν ἀνεγείρει εἰς τὰς Πασαργάδας σῶζεται μέχρι σήμερον. Ἐπ’ αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή με σφηνοειδῆ γράμματα, ἡ ὁποία λέγει : « Ὡ ἄνθρωπε, ἐγὼ Κῦρος εἶμι ὁ Καμβύσου, ὁ τὴν ἀρχὴν Πέρσας καταστησάμενος καὶ τῆς Ἀσίας βασιλεύσας. Μὴ οὖν φθονήσης μοι τοῦ μνήματος ».

‘Ο Κῦρος ὑπῆρξε μέγας στρατηγός, ἔξοχος πολιτικός καὶ φιλόφρων πρὸς τοὺς ἠττημένους ἐχθρούς του. ‘Ο Ἀθηναῖος ἱστορικός Ξενοφῶν ἔγραψεν ὀλόκληρον σύγγραμμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἀρετὰς του.

ΤΟ ΠΕΡΣΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΥΡΟΝ. Τὸ κατακτητικὸν ἔργον τοῦ Κύρου συνεπλήρωσεν ὁ υἱὸς του Καμβύσης (528 - 521 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Λιβύην καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν. Μετὰ τὸν Καμβύσην ὀνομαστὸς βασιλεὺς τῶν Περσῶν ὑπῆρξεν ὁ Δαρεῖος Α΄ ὁ Ὑστάσπου (521 - 485 π.Χ.). Εἰς αὐτὸν τὸ περσικὸν κράτος ὀφείλει τὴν διοικητικὴν του ὀργανῶσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὀρίων του, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δύνάμιν του. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποῖαν ἐξηκολούθησεν ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος του Ξέρξης Α΄.

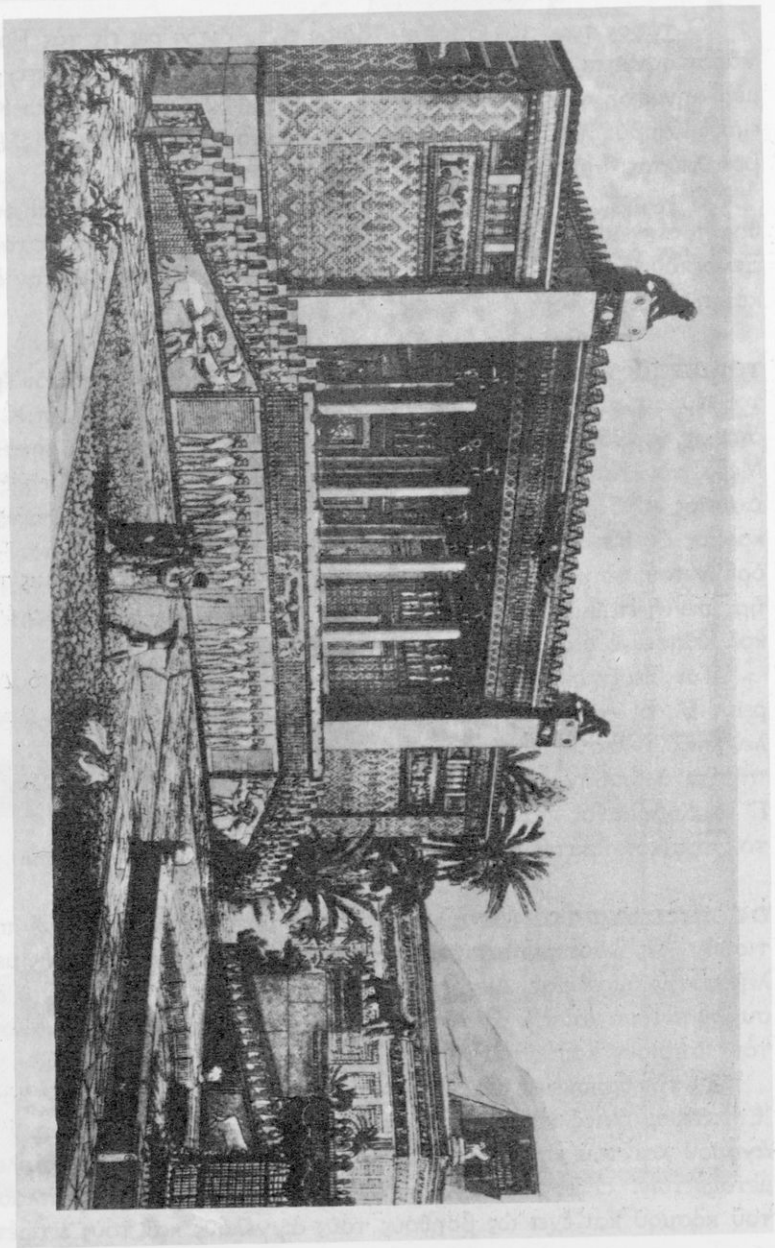
Τὸν Ξέρσην διεδέχθησαν κατὰ σειρὰν ὁ Ἀρταξέρξης Α΄, ὁ Δαρεῖος Β΄, ὁ Ἀρταξέρξης Β΄ καὶ ὁ Ἀρταξέρξης Γ΄. Τελευταῖος βασιλεὺς τῆς δυναστείας αὐτῆς τῶν Ἀχαιμενιδῶν ὑπῆρξεν ὁ διάδοχος τοῦ Ἀρταξέρξου Γ΄ Δαρεῖος Γ΄ ὁ Κοδομανός (336 - 330 π.Χ.). Ἐπ’ αὐτοῦ τὸ περσικὸν κράτος κατελύθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

330 π. Χ.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ. Οἱ Πέρσαι ἀνέπτυξαν ἀξιόλογον πολιτισμόν. Ὡς ἰνδοευρωπαϊοὶ εἶχον τὰ χαρίσματα τῶν λαῶν τῆς μεγάλης αὐτῆς ὀμοεθνίας. Διεκρίνοντο διὰ τὴν ὀξείαν ἀντίληψιν, τὸ ἀνήσυχον πνεῦμα καὶ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸ ὀραῖον. Ἀπὸ τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποῖους κατέκτησαν, παρέλαβον ὅ,τι ἐνόμιζον χρήσιμον.

Εἰς τὴν θρησκείαν διαφέρουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνατολικούς λαοὺς. Ἐπίστευον ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται εἰς αἰώνιον πόλεμον μεταξύ των. Ὁ θεὸς τοῦ ἀγαθοῦ ὁ Ἄχουρα Μάσδα, εἶναι ὁ πλάστης τοῦ κόσμου καὶ ἔχει ὡς βοηθοὺς τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἐναρέτους

Περσικὸν ἀνάκτορον, (Ἰ. Ἀναπαράστασις).

άνθρώπους. Ὁ θεὸς τοῦ κακοῦ, ὁ Ἄριμάν, ἀκολουθεῖται ἀπὸ πλῆθος πονηρῶν πνευμάτων καὶ προσπαθεῖ νὰ καταστρέψῃ τὸν κόσμον. Νικητὴς ἀπὸ τὴν πάλιν αὐτὴν θὰ ἐξέλθῃ ὁ ἀγαθὸς θεὸς τοῦ φωτός.

Κύριον στοιχεῖον τῆς λατρείας τῶν Περσῶν εἶναι τὸ πῦρ καὶ διὰ τοῦτο ἡ θρησκεία αὐτὴ ὠνομάσθη Πυρολατρία. Αἱ προσευχαὶ ἐγίνοντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων. Οἱ θεοὶ τῶν δὲν εἶχον ναοὺς καὶ ἀγάλματα. Ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας εἶναι ὁ Ζαρατούστρας (Ζωροάστρης, 7ος π.Χ. αἰών), ἡ δὲ διδασκαλία του περιέχεται εἰς τὸ ἱερὸν βιβλίον τῶν Περσῶν, τὴν Ζένδ - Ἀβέσταν.

Οἱ Πέρσαι εἶχον δύο κοινωνικὰς τάξεις, τοὺς γαιοκτῆμονας εὐγενεῖς καὶ τοὺς δουλοπαροίκους γεωργοὺς. Ἡ πρώτη τάξις ἦτο προνομιοῦχος καὶ κατελάμβανεν ὅλας τὰς ἀνωτέρας θέσεις. Ἐξ ἄλλου μεγάλην δύναμιν εἶχον οἱ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζοντο μάγοι. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἦτο ἀπόλυτος μονάρχης καὶ εἶχε τὴν ἀπαίτησιν νὰ τὸν προσκυνοῦν οἱ ὑπήκοοί του.

Ὅσα ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα διεσώθησαν μᾶς ἐκπλήσσουν μὲ τὴν μεγαλοπρέπειάν των. Θαυμάσιαι αἶθουσαι τελετῶν καὶ ὑποδοχῶν, ἀνάγλυφοι παραστάσεις, πλῆθος κομψῶν κίονων, πλουσία διακόσμησις μαρτυροῦν τὸν πλοῦτον, τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν Περσῶν βασιλέων.

Περσικὸν κιονόκρανον.

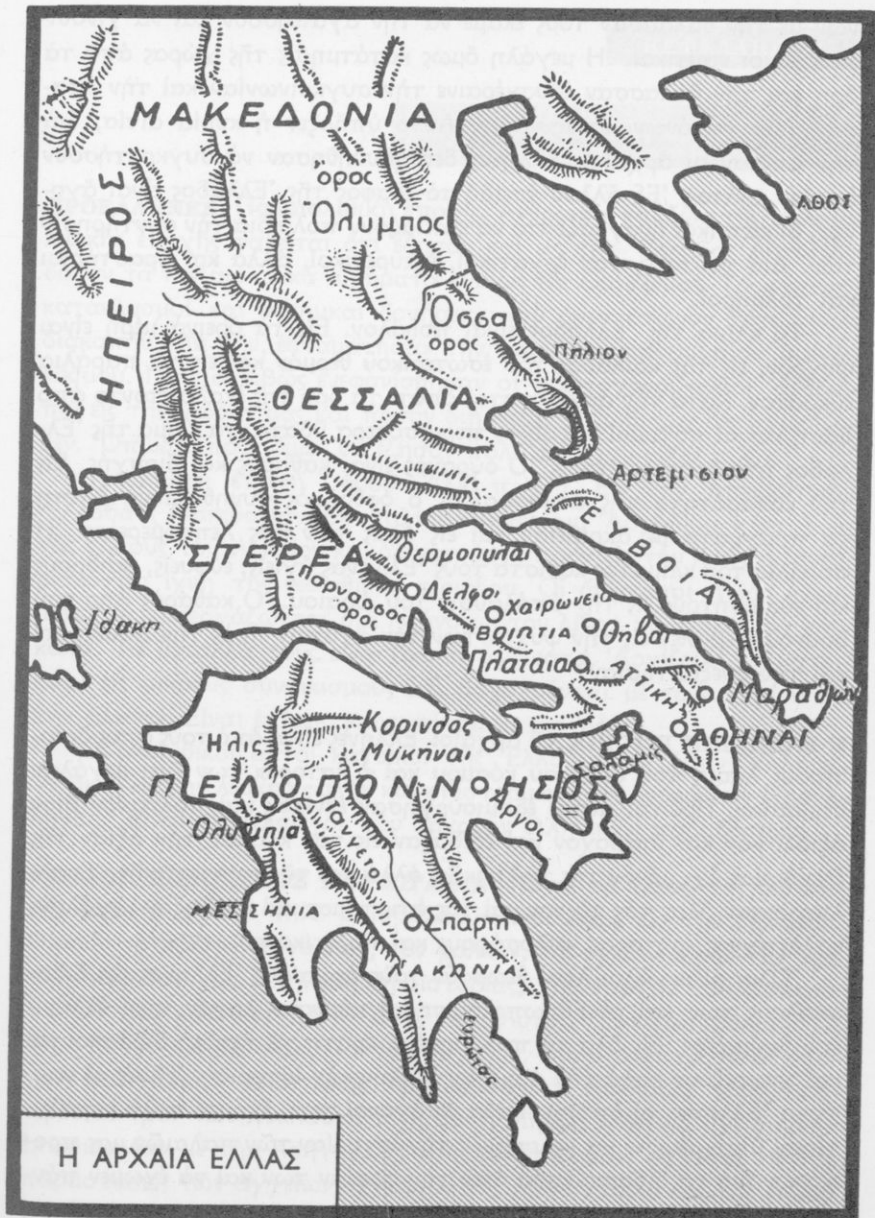
Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ. Ἡ Ἑλλάς εὐρίσκεται εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς λεγομένης σήμερον Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἡ Μακεδονία, ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Θεσσαλία ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην βόρειον Ἑλλάδα, ἡ ὅποια χωρίζεται ἀπὸ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα διὰ τῶν κόλπων Ἀμβρακικοῦ καὶ Μαλιακοῦ. Ἡ στερεὰ Ἑλλάς περιλαμβάνει τὴν Ἀττικὴν, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χερσόνησος, ἡ ὅποια συνεδέετο μὲ τὴν Στερεάν διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Λακωνία, Μεσσηνία, Ἀρκαδία, Ἥλις, Ἀχαΐα, Κορινθία καὶ Ἀργολίς ἀποτελοῦν τὰ μικρότερα μέρη τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἶχεν ἐγκατασταθῆ καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτὰ τὰ ὄρια. Διὰ τῶν ἀποικίων του ἐξηπλώθη εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἰς τὴν Σικελίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου.

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ. ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὄρεινή. Τὰ 3/4 τοῦ ἐδάφους της σκεπάζονται ἀπὸ ὄρη, τὰ ὅποια διασταυρῶνονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον μεταξύ των, ὥστε νὰ σχηματίζουν μικρὰς καὶ μεγάλας πεδιάδας. Αἱ πεδιάδες αὐταὶ διαρρέονται ὑπὸ ποταμῶν καὶ εἶναι κατάλληλοι πρὸς καλλιέργειαν. Ἡ μεγαλυτέρα πεδιάς εἶναι ἡ Θεσσαλική. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ καὶ εἶναι καταλληλοτάτη διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἵπποτροφίαν. Ἄλλαι μικρότεροι πεδιάδες εἶναι τῆς Μακεδονίας, τῶν Θηβῶν, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος ἐκτείνονται μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ σχηματίζουν ἀποτόμους ἀκτᾶς.

Ἡ θάλασσα περιβάλλει τὴν χώραν ἐξ ἀνατολῶν, ἐκ νότου καὶ ἐκ δυσμῶν, εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν καὶ σχηματίζει κόλπους, πορθμούς, πολλοὺς λιμένας καὶ ὄρμους. Ἡ στενὴ ἐπαφὴ τῶν Ἑλλή-

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

νων με την θάλασσαν τούς ἔκαμε νά τήν ἀγαπήσουν καί νά γίνουν ἐπιτήδευοι ναυτικοί. Ἡ μεγάλη ὄμως κατάτμησις τῆς χώρας ἀπό τὰ ὄρη καί τήν θάλασσαν ἐδυσχέραινε τήν συγκοινωνίαν καί τήν ἐπαφήν τῶν γειτόνων μεταξύ των. Αὐτό ὑπῆρξεν ἡ κυρία αἰτία, διὰ τήν ὁποίαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δέν ἠδυνήθησαν νά συγκροτήσουν ἐνιαῖον κράτος. Ἐξ ἄλλου ἐπειδή τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἄγονον, οἱ κάτοικοι ἠναγκάζοντο νά κοπιᾶζον πολὺ διὰ τήν συντήρησίν των. Διὰ τοῦτο ἔγιναν ἐργατικοί, ἐφευρετικοί, ἀλλὰ καί δραστήριοι καί τολμηροί.

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ποικίλον. Εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη εἶναι ψυχρὸν, εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ ἐσωτερικοῦ θερμὸν καί εἰς τὰ παράλια εὐκρατον. Κατὰ τήν ἀρχαιότητα, ὅποτε τὰ ὄρη τῆς ἐκαλύπτοντο ἀπὸ δάση καί οἱ ποταμοὶ τῆς εἶχον περισσότερα ὕδατα, τὰ κλίμα τῆς Ἑλλάδος ἦτο δροσερώτερον. Ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς καί διαυγής. Εἰς τήν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαίρας ὁ ὀφθαλμὸς συνηθίζει νά βλέπῃ τὰ πράγματα με ἀκρίβειαν καί εἰς ὅλας των τὰς λεπτομερείας. Ἡ ποικιλία τοῦ κλίματος καθίστα τούς Ἕλληνας ὑγιεῖς, εὐφρεῖς, φαιδρούς καί εὐαισθητοὺς εἰς τήν ἀπόλαυσιν τοῦ ὥραίου. Ὁ καθαρὸς ἀήρ τοῦ βουνοῦ ἐνέβαλεν εἰς τήν ψυχὴν των τήν ἀγάπην πρὸς τήν ἐλευθερίαν καί τήν ἀνεξαρτησίαν.

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι ἀπὸ τούς σπουδαιότερους λαούς τοῦ ἀρχαίου κόσμου καί ἡ ἱστορία των ἔχει μεγάλην σημασίαν. Πρῶτοι αὐτοὶ ἐδημιούργησαν ἔθνικὸν καί πολιτικὸν βίον ἀξιόλογον καί ὑπέροχον καί ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμὸν τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας ὄχι μόνον τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καί τῆς πνευματικῆς. Ἐκαλλιέργησαν ὅλας τὰς τέχνας καί τὰς ἐπιστήμας καί ἀνέδειξαν μεγάλους καλλιτέχνας, ρήτορας, φιλοσόφους καί πολιτικούς.

Ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ θεωροῦν τούς ἀρχαίους Ἕλληνας ὡς διδασκάλους των καί οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ κάμνουν λόγον περὶ ἑλληνικοῦ θαύματος. Εἰς ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη τὰ παιδιὰ διδάσκονται καί γνωρίζουν καλὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι εἴμεθα ἀπόγονοὶ των, ἔχομεν πολὺ μεγαλύτεραν ὑποχρέωσιν νά μελετῶμεν τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν μας προγόνων διὰ νά διδασκώμεθα ἀπὸ τὴν σοφίαν των καί νά ἔχωμεν πάντοτε ὡς παράδειγμα τὰ ἀθάνατα ἔργα των.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΠΡΟΕΛΛΗΝΕΣ. Παλαιολιθική εποχή. Ἀνθρωποὶ καὶ ζῶα τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς φαίνεται ὅτι ἔζησαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ ἐδίδαξαν τὰ παλαιολιθικὰ εὐρήματα κυρίως τῆς Θεσσαλίας. Τρομακτικοὶ κατακλυσμοὶ καὶ σεισμικαὶ δονήσεις, πού ἀνεστάτωνον τότε χωρὶς διακοπὴν τὴν γῆν, ἐσταμάτησαν τὴν ζωὴν τοῦ παναρχαίου ἐκείνου κόσμου. Πότε ἀκριβῶς ἐνεφανίσθησαν οἱ πρωτόγονοι αὐτοὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν χώραν μας καὶ πόσον διήρκεσεν ἡ ζωὴ των δὲν γνωρίζομεν. Ὅπωςδῆποτε ὅμως θὰ ἔζησαν πολὺ πρὸ τοῦ 6000 π.Χ.

Νεολιθική ἐποχή (6000 - 3000 π.Χ.). Εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα (Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν, Βοιωτίαν, Ἀργολίδα κ.λπ.) εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ ὀλίγον ἀργότερον εἰς τὴν Κρήτην ἀνευρίσκονται ἴχνη τῆς νεολιθικῆς περιόδου. Οἱ ἄνθρωποι τῶρα ἔχουν μάθει νὰ κατεργάζωνται διὰ λειάνσεως τὸν λίθον, τὸ ξύλον, τὰ κόκκαλα. Τὰ μέταλλα τοὺς εἶναι ἀκόμη ἄγνωστα. Ἀρχίζουν νὰ κατοικοῦν εἰς μικροὺς συνοικισμοὺς καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιείαν. Εἶναι ἐπίσης γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

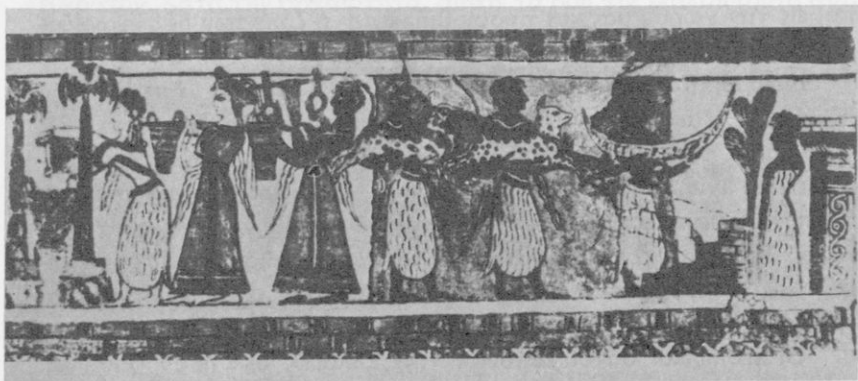
Οἱ νεολιθικοὶ αὐτοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦσαν Ἕλληνες. Ἀνῆκον εἰς τὴν λευκὴν φυλὴν καὶ οἱ ἱστορικοὶ τοὺς ὀνομάζουν Προέλληνες. Εἶναι οἱ Πελασγοὶ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν παραδόσεων.

Αἰγαῖοι. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑἰΓΑΙΩΝ. Κατὰ τὸ τέλος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς (3000 π.Χ.) εἰσβάλλουν νέοι λαοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Φέρουν τὸ πρῶτον μέταλλον, τὸν χαλκόν, καὶ ἐγκαινιάζουν τὴν τρίτην περίοδον τῆς ἐλληνικῆς προϊστορίας, τὴν ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ.

Οἱ νέοι κάτοικοι ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἀσίαν. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου, ὅπου ἀνέπτυξαν ἀξιόλογον πολιτισμόν. Ἰδιαιτέρως προώδευσαν αἱ Κυκλάδες. Σπουδαιότερον κέντρον τῶν Κυκλάδων ὑπῆρξεν ἡ Μῆλος, ἡ ὁποία εἶχε συχνὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Κρήτην. Ἡ κρητικὴ ἐπίδρασις φαίνεται εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ἀγγείων ὄχι μόνον τῆς Μήλου ἀλλὰ καὶ τῆς νήσου Θήρας.

Πολύ ένωρίς οί κάτοικοι τών Κυκλάδων έπεδόθησαν εἰς τὸ έμπόριον. Μὲ τὰ πλοῖά των έταξίδευσαν εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Τὰ προϊόντα των ἦσαν παντοῦ περιζήτητα. Πρῶτοι αὐτοὶ ἤνοιξαν τὸν θαλάσσιον δρόμον πρὸς τὴν Δύσιν. Πρὶν ἀπὸ τοὺς Κρήτας, τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Φοίνικας, οἱ Κυκλάδιοι, τολμηροὶ θαλασσοπόροι ἐγνώρισαν τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας.

Τὸν προελληνικὸν αὐτὸν κόσμον τοῦ Αἰγαίου οἱ ἱστορικοὶ ὠνόμασαν Αἰγαίους καὶ τὸν πολιτισμὸν των Αἰγαῖον πολιτισμὸν. Οἱ Αἰγαῖοι ἀνήκουν εἰς ἰδιαίτερον κλάδον τῆς λευκῆς φυλῆς, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι Μεσογειακὴν φυλὴν.

Κρήτες προσφέροντες σπουνδήν, μόσχους καὶ πλοῖον εἰς νεκρόν.

Η ΚΡΗΤΗ. Ἡ εὐφορος γῆ, τὸ γλυκὺ κλίμα, πρὸ πάντων ὅμως ἡ προνομιοῦχος γεωγραφικὴ τῆς θέσεως κατέστησαν συντόμως τὴν Κρήτην κυρίαρχον δύναμιν μεταξύ τῶν Αἰγαίων. Εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, εἰς ἴσην σχεδὸν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα κέντρα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ἡ Κρήτη κατεῖχεν ἰδεώδη θέσιν διὰ τὴν ἀναπτύσσει πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις τὸ ἐμπόριόν της καὶ τὴν ἐλέγχει μὲ τὸν στόλον της τὴν θάλασσαν. Ἦτο ἐπίσης ἡ γέφυρα ἐπικοινωνίας μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ. Ἡ νῆσος, ἰδίως τὸ ἀνατολικὸν της μέρος, κατάρκειτο ἀπὸ πυκνὸν πληθυσμὸν. Εἰς τὰ

βόρεια και νότια παράλια είχαν δημιουργηθῆ πολλοί συνοικισμοί. Αι πόλεις ἦσαν ἀνοχύρωτοι. Δὲν ἐφοβοῦντο ἐπιδρομὴν οὔτε ἀπὸ τὴν ξηρὰν οὔτε ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Οἱ πολεμικοὶ στόλοι τῶν Κρητῶν ἐκυριάρχουν εἰς τὴν Μεσόγειον.

Λαὸς μὲ πάθος πρὸς τὴν θάλασσαν οἱ Κρήτες προώδευσαν γρήγορα εἰς τὴν ναυτικὴν τέχνην καὶ ὑπῆρξαν διδάσκαλοι τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ ναυτικά. Τὰ ναυπηγεῖα τῶν ἦσαν φημισμένα. Ὅπως οἱ Κυκλάδιοι διεκρίνοντο καὶ αὐτοὶ διὰ τὸ ἐμπορικόν των δαιμόνιον. Τὰ προϊόντα τῆς κρητικῆς γῆς (λάδι, κρασί, σῦκα κ.λπ.) καὶ τὰ εἶδη τῆς μεταλλοτεχνίας (ὄπλα, ἐργαλεῖα, κοσμήματα, οἰκιακὰ σκευῆ) μετεφέροντο εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου. Μεγάλην φήμην εἶχον ἀποκτήσει καὶ τὰ ἔργα τῆς ἀγγειοπλαστικῆς των.

Αἱ σχέσεις τῶν Κρητῶν μὲ τοὺς ξένους λαοὺς δὲν ἦσαν πάντοτε φιλικαί. Ἄλλοτε ἐπεκοινωνοῦν μαζί των ὡς φίλοι καὶ ἄλλοτε ὡς κατακτηταί. Γραπτὰ μνημεῖα, ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ μυθικαὶ παραδόσεις, μᾶς πληροφοροῦν ὅτι οἱ Κρήτες εἶχον κάμει αἰσθητὴν τὴν παρουσίαν των εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Φοινίκην, τὴν Κύπρον, τὸν Λίβανον καὶ τὴν Παλαιστίνην. Τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τοὺς ἐγνώριζον ἐπίσης. Μὲ τὰς Κυκλάδας καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἶχον τακτικὴν ἐπικοινωνίαν. Τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Πελοποννήσου Μυκῆναι καὶ Τίρυνς ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασίν των. Ὁ μῦθος περὶ φόρου ἑπτὰ νέων καὶ ἑπτὰ νεανίδων εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων μαρτυρεῖ στενὴν σχέσιν τῶν Κρητῶν μὲ τὴν Ἀττικὴν. Τὰ κρητικὰ πλοῖα ἐφθανον ἀκόμη ἕως τὴν Λιβύην πρὸς νότον καὶ τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας πρὸς δυσμὰς. Ὁ ὑλικὸς πλοῦτος τῆς Κρήτης ἠῤῥξανε καταπληκτικῶς καὶ παραλλήλως ἐξελίσσετο ὁ πολιτισμὸς τῆς.

ΤΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ. Περὶ τὸ 2000 π.Χ. ἡ Κρήτη εἶχε φθάσει εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Οἱ ἡγεμόνες τῶν ἰσχυροτέρων πόλεων ἀνεγείρουν μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα. Εἰς τὴν Κνωσὸν καὶ τὴν Φαιστόν, τὰς δύο παλαιότερας πόλεις ὀλοκλήρου τῆς Εὐρώπης, τὰ ἀνάκτορα ἀποτελοῦν μεγάλα οἰκοδομικὰ συγκροτήματα. Γύρω ἀπὸ μίαν κεντρικὴν αὐλὴν πολὺπλοκοὶ διάδρομοι ὀδηγοῦν εἰς τὰ βασιλικά διαμερίσματα, εἰς αἰθούσας ὑποδοχῆς, γραφεῖα, βωμοὺς, ἐργαστήρια καὶ ἀποθήκας.

Ἄνακτορον Κνωσοῦ. Ἀνατολική πτέρυξ. Ὁ κορμὸς τῶν κίωνων λεππύνεται πρὸς τὰ κάτω.

Τὰ κτήρια ἦσαν πολυώροφα καὶ ἐχρησίμευον ὡς κατοικία ὄχι μόνον τοῦ βασιλέως καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἀλλὰ καὶ πολυαριθμοὺ προσωπικοῦ αὐλικῶν, θεραπόντων, δούλων, τεχνιτῶν καὶ ἄλλων ἀνθρώπων τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος. Ὑπῆρχεν ἐπίσης εἰς τὰ ἀνάκτορα σύστημα διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων πολὺ ἀξιόλογον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Οἱ Ἕλληνες ἐνεθυμοῦντο ἀργότερον τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ καὶ τὰ ὠνόμαζον « Λαβύρινθον ». Κατὰ τὴν ἀντίληψιν των, ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὰ περίπλοκα ἐκεῖνα ἀνάκτορα ἦτο ἐντελῶς ἀκατόρθωτος χωρὶς τὴν βοήθειαν ὁδηγοῦ. Ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀντίληψιν ἔπλασαν τοὺς μύθους τοῦ Λαβυρίνθου καὶ τοῦ Μινωταύρου, ἀνθρώπου μὲ κεφαλὴν ταύρου.

Περὶ τὸ 1700 π.Χ. ἰσχυροὶ σεισμοὶ κατέρριψαν εἰς ἐρείπια τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς πόλεις τῆς Κρήτης. Μία δευτέρα γενικὴ καταστροφή σημειώνεται περὶ τὸ 1500 π.Χ. Τὴν φορὰν αὐτὴν ὠφείλετο εἰς

τήν τρομακτικὴν ἔκρηξιν τοῦ ἠφαιστείου τῆς Θήρας. Πελώρια κύματα ἔφθασαν μὲ μεγάλην ταχύτητα εἰς τὰς βορείους ἀκτὰς τῆς Κρήτης καὶ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἀνῆρπασαν ὅλους τοὺς παραλίους συνοικισμούς. Σεισμοὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου συνεπλήρωσαν τὴν καταστροφήν.

Ἐκ τούτου ὁ κρητικὸς πολιτισμὸς ἀρχίζει νὰ παρακμάζει. Μόνον ἡ Κνωσὸς διέρχεται μίαν νέαν περίοδον ἀκμῆς, ποὺ διαρκεῖ ἑκατὸν ἀκόμη ἔτη. Αἱ ἄλλαι πόλεις ἀναγνωρίζουν τὴν ἐξουσίαν τῆς. Ἐν τούτοις κατὰ τὸν τελευταῖον αὐτὸν αἰῶνα οἱ ἡγεμόνες τῆς Κνωσοῦ δὲν ἦσαν Κρήτες. Τὸν βασιλικὸν θρόνον κατεῖχον ξένοι πρίγκιπες, οἱ Ἀχαιοὶ. Μετὰ τὴν καταστροφήν τῆς Κρήτης, οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες ἔθεσαν πόδα εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐγκατεστάθησαν κυρίαρχοι εἰς τὴν Κνωσόν.

Πηλινὴ πινακίς μὲ ἑλληνικὴν γραμμικὴν γραφὴν.

Ἡ ΚΡΗΤΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ Ἡ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ. Τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ γεγονός ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνάγνωσις τῆς κρητικῆς γραφῆς. Πράγματι ἡ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἀκατάληπτος γραμμικὴ γραφὴ τῶν πηλίνων πινακίδων, ποὺ εὐρέθησαν θαμμέναι ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ τελευταίου ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο γραφὴ ἑλληνικὴ. Ἡ ἀνεύρεσις παρομοίων πινακίδων εἰς τὰς Μυκῆνας, τὴν Πύλον καὶ ἄλλα κέντρα τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεβεβαίωσαν τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν σπουδαιοτάτην αὐτὴν ἀνακάλυψιν.

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. Πρὶν ἀπὸ μερικὰς δεκαετίας δὲν ἐγνωρίζομεν σχεδὸν τίποτε διὰ τὸν κόσμον ποὺ ἔζησε καὶ ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Κρήτην. Μόλις τὸ 1893 ὁ Ἄγγλος ἀρ-

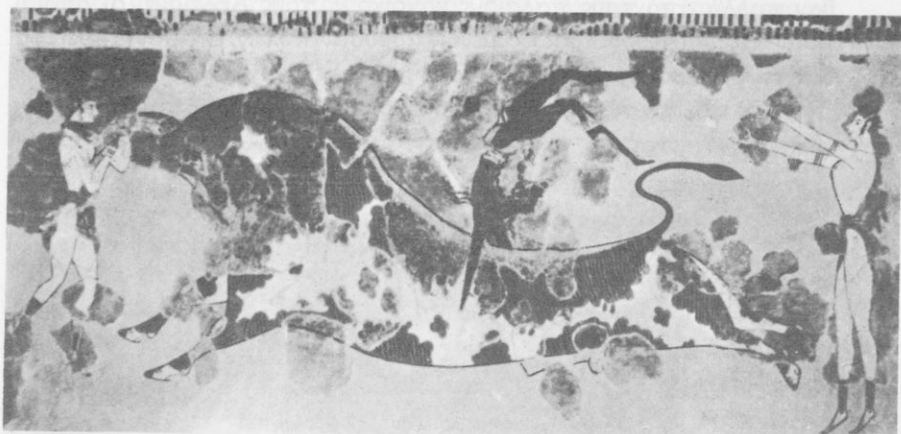
Τύπος γυναικός της Κρήτης. Ἐκ τοῦ τοιχογραφίου τῆς Κνωσοῦ. (Ἡ λεγομένη « Παρισιάνα »).

μαρτυροῦν ὅτι εἰς τὴν Κρήτην ἔζησεν ἕνας χαρούμενος λαός. Ἐδῶ ἀπεικονίζονται σκηναὶ συμποσίων καὶ χορῶν, ἐκεῖ παριστάνονται θρησκευτικαὶ πομπαί, ἀγῶνες καὶ ταυρομαχίαι. Ἡ ζωὴ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὑπαίθρου εἴλκυσαν ἰδιαιτέρως τοὺς Κρήτας καλλιτέχνας. Ἀνθρώποι τοῦ ἀγροῦ, ζῶα καὶ φυτὰ, ἀκόμη καὶ ὁ κόσμος τοῦ θά-

Κρητικὰ ἀγγεῖα μὲ ἀπλᾶ σχέδια καὶ ὠραία διακόσμησην ἀπὸ τὸν φυτικὸν καὶ θαλάσσιον κόσμον.

χαιολόγος Ἔβανς καὶ ἀργότερον ἄλλοι Ἕλληνες καὶ ξένοι σοφοὶ ἀνέσκαψαν τὰ ἐρείπια τῆς Κρήτης καὶ ἔφεραν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἕνα προϊστορικὸν κόσμον μὲ πολιτισμὸν γεμᾶτον φῶς καὶ ζωηρὰ χρώματα, ποτισμένον μὲ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς ἀπλᾶς οἰκίας, εἰς τὰ ἔργα τέχνης καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἐργαστηρίων τῶν οἱ Κρήτες ἀπετύπωσαν τὸν ζωηρὸν καὶ εὐθύμον χαρακτήρα των. Ὅλαι αἱ παραστάσεις ποῦ δεισώθησαν εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐρείπτωμένων οἰκοδομημάτων ἢ εἰς τὰ πολύχρωμα σκεῦη τῆς ἀγγειοπλαστικῆς δὲν εἶναι παρὰ στιγμιότυπα τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ

Ἀκροβατικά γυμνάσια ἐπὶ ταύρου. (Τοιχογραφία ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ).

λασίου βυθοῦ, εὐρίσκονται μὲ πολλὴν φυσικότητα ἀπεικονισμένα εἰς τὰ ἔργα των.

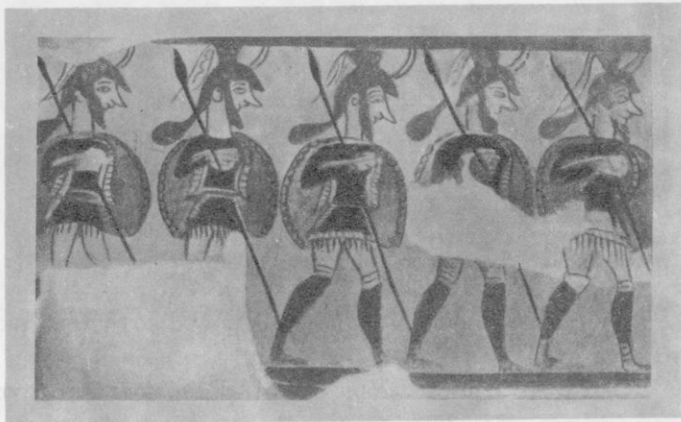
Ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Κρήτη, παρὰ τὰς καταστροφὰς ποῦ ὑπέστη, ἔδοκίμασε καὶ μακρὰς περιόδους εὐημερίας. Εἰς τὸ διάστημα αὐτῶν τῶν περιόδων ἐδημιούργησεν ἐκείνον τὸν λαμπρὸν πολιτισμὸν, πρὸ δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ πρῶτος πραγματικὸς πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ. Ἐνῶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Κρήτης ἔκτιζον τὰ πρῶτα μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορά των, ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς, ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἕως τὴν Πελοπόννησον, κατεκλύζετο ἀπὸ νέους πληθυσμούς. Ἡ γλῶσσά των ἦτο Ἑλληνικὴ. Ἀνῆκον εἰς μίαν μεγάλην οἰκογένειαν λαῶν, τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατάγονται οἱ σπουδαιότεροι λαοὶ τοῦ κόσμου, Ἕλληνες, Ρωμαῖοι, Γάλλοι, Ἀγγλοὶ, Γερμανοί. Εἰς τὴν χώραν μας κατῆλθον ἀπὸ τὰς πεδιάδας τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, ὅπου περιεπλανῶντο ἐπὶ αἰῶνας. Ἦσαν πολυάριθμοι καὶ καλῶς ὠπλισμένοι. Πρῶτοι αὐτοὶ ἔφερον ἵππους. Ἡ ἐπικράτησις των δὲν συνήτησε μεγάλην δυσκολίαν. Γρήγορα ἐπέβαλον καὶ τὴν γλῶσσάν των.

Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ Ἕλληνες, οἱ Ἀχαιοὶ, ὅπως ὠνομάζοντο, ἔμα-

2000 π.Χ.

θαν πολλά από τούς παλαιούς κατοίκους, τούς Αιγαίους, οί όποιοί ἤσαν περισσότερον προωδευμένοι. Ἰδρυσαν πόλεις, ἔκτισαν ἀνάκτορα διὰ τούς ἡγεμόνας των καί ἤσχολοῦντο μέ ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπόριον. Ὡς λαός πολεμιστῶν οἱ Ἀχαιοὶ ἔτρεφον ἰδιαίτεραν ἀγάπην πρὸς τούς ἱππικούς ἀγῶνας καί τὰς πολεμικὰς περιπετείας.

Μυκηναῖοι πολεμισταί. (Ἀπὸ ἀγγεῖον τῶν Μυκηνῶν).

ΜΥΚΗΝΑΙ. ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ. Περί τὸ 1600 π.Χ. τὸ σημαντικώτερον ἀχαιϊκὸν κράτος, τὸ κράτος τῶν Μυκηνῶν, εἶχεν ἀποκτήσει μέγα ὄνομα. Οἱ Μυκηναῖοι συνηγωνίζοντο τούς Κρήτας εἰς τὸν πολιτισμόν. Τὰ ἦθη, ἡ θρησκεία καί πρὸ πάντων ἡ τέχνη τῶν Μυκηναίων εἶχον ἤδη δεχθῆ εἰς μέγαν βαθμόν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν αἱ σχέσεις Κρήτης καί Μυκηνῶν γίνονται πολὺ στεναί.

1600 π.Χ.

Ὀλίγον ἀργότερον οἱ Μυκηναῖοι ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῆς Αἰγύπτου. Ἡ συμμετοχὴ των εἰς τούς ἀγῶνας τῶν Φαραῶ κατὰ τῶν βαρβάρων Ὑκσῶς, ὑπῆρξε πολύτιμος. Ἐξ ἴσου σημαντικὴ ἦτο καί ἡ ἀμοιβή των. Ἐπιστρέφοντες ἔφεραν μαζί των μεγάλας ποσότητας χρυσοῦ. Οἱ βασιλεῖς τῶν Μυκηνῶν ἔθεωροῦντο ὅτι ἔπλεον εἰς τὸν χρυσόν. Ὁ

1580 π.Χ.

Ὁμηρος ὀνομάζει τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἀχαιῶν « πολύχρυσον Μυκῆνην ». Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἔφεραν καὶ ἐν νέον ὄπλον, τὸ πολεμικὸν ἄρμα.

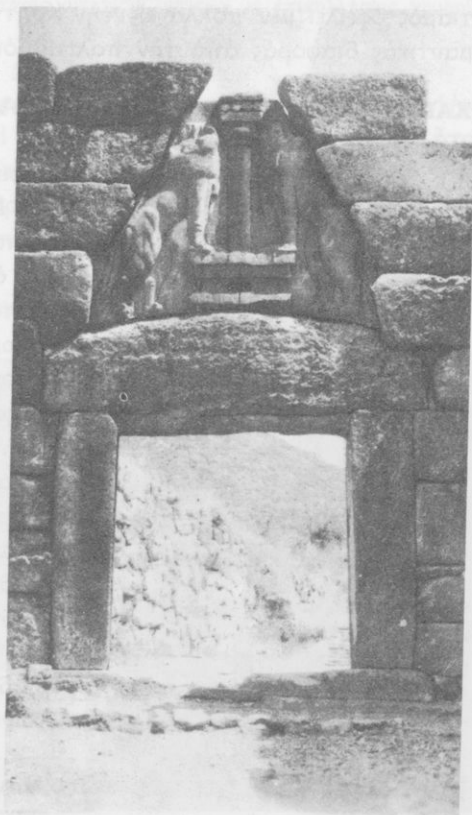
Περὶ τὸ 1500 π.Χ. μετὰ τὴν τρομερὰν καταστροφὴν τῆς Κρήτης Μυκηναῖοι καταλαμβάνουν τὴν νῆσον καὶ γίνονται ἡγεμόνες τῆς. Εἶναι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποῖαν ὄλα τὰ ἀρχαῖκὰ κράτη ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Μυκηνῶν.

1500 π.Χ.

Ὁ περιπετειώδης χαρακτῆρ τῶν ὠθεῖ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ πρὸς ἄλλας τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις. Κυριαρχοῦν εἰς τὸ Αἰγαῖον μὲ τὸν στόλον τῶν καὶ ἄλλοτε ὡς ἔμποροι, ἄλλοτε ὡς θαλασσοπόροι κινοῦνται πρὸς ὄλα τὰ σημεῖα τῆς Μεσογείου. Τὰ ἀρχαῖκὰ προϊόντα (λάδι, κρασί, ἔργα κεραμεικῆς καὶ μεταλλοτεχνίας κ.λπ.) εὐρίσκουν ἀγορὰς ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἕως τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν. Ἀκόμη καὶ μονίμους ἐγκαταστάσεις ἐπιχειροῦν οἱ Ἀχαιοὶ εἰς τὴν Ρόδον, τὴν Κύπρον καὶ τὰς μικρασιατικὰς ἀκτὰς.

ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ. ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ.

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν εἶχεν ἐξαπλωθῆ σχεδὸν εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Σπουδαῖα κέντρα του ἦσαν αἱ Μυκῆναι καὶ ἡ Τίρυνς εἰς τὴν Ἀργολίδα, ἡ Πύλος εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ὁ Ὀρχομενὸς καὶ

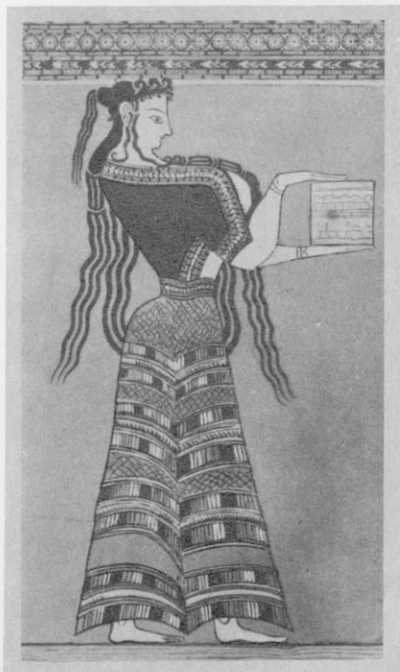

Ἡ Πύλη τῶν λεόντων. Ἡ εἴσοδος εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν μὲ τὰ ἐκατέρωθεν Κυκλώπεια τεῖχη.

αί Θῆβαι εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἢ Ἴωλκὸς εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Περισσοτέρων ὅμως φήμην καὶ ἀκτινοβολίαν εἶχεν ὁ πολιτισμὸς τῶν Μυκηναίων. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαιολόγοι δλόκληρον τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀχαιῶν ὠνόμασαν **μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν**.

Πρὶν ἀπὸ ἑνα περίπου αἰῶνα (1876) ὁ γερμανὸς σοφὸς Ἑρρίκος Σλήμαν, παρακινήθεις ἀπὸ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Ὀμηρον, ἦλθεν εἰς τὰς Μυκήνας καὶ ἔκαμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηναίων. Ἀνεκάλυψε τότε τάφους μυκηναίων βασιλέων μὲ ἐκπληκτικούς θησαυροὺς μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας (χρυσᾶ κοσμήματα, πολυτίμους λίθους, χρυσοποίκιλτα ὄπλα, ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα ἀγγεῖα κ.λπ.). Οἱ Μυκηναῖοι εἰς τὴν τέχνην ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κρητικῆς πολιτισμοῦ. Σήμερον γενικῶς πιστεύεται ὅτι ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ὀφείλει μὲν πολλὰ εἰς τὴν Κρήτην, ἀλλὰ παρουσιάζει καὶ σημαντικὰς διαφορὰς ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῆς.

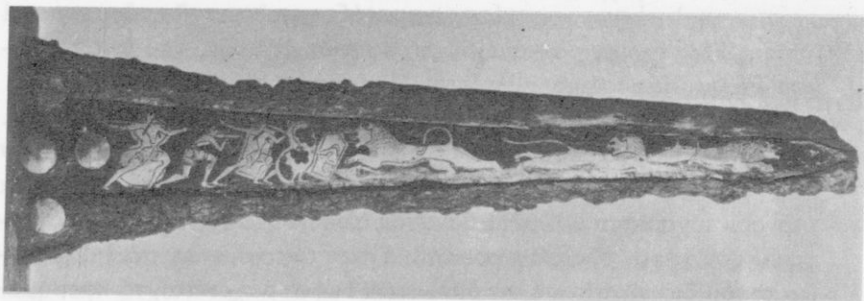
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. Οἱ βασιλεῖς

τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεὶδὴ ἐφοβοῦντο ἐχθρικὰς ἐπιδρομὰς, πολὺ συχνὰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἔκτιζον τὰ ἀνάκτορά των ἐπάνω εἰς ὠχυρωμένας ἀκροπόλεις. Τὰ πελώρια τείχη τῶν ἀκροπόλεων ἐκτισμένα μὲ ὑπερμεγέθεις ὀγκολίθους χωρὶς ἀμμοκονίαν τόσην ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους Ἕλληνας, ὥστε τὰ ἐθεώρησαν ὡς ἔργα μυθικῶν γιγάντων, τῶν Κυκλώπων, καὶ τὰ ὠνόμασαν Κυκλώπεια. Εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Τίρυνθος τὸ πᾶχος τῶν τειχῶν φθάνει εἰς δύο μέρη μέχρι 17,5 μέτρα. Ἐντὸς τῶν τειχῶν ὑπῆρχον στενοὶ διάδρομοι καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν των ἠνοίγοντο μικρὰ δωμάτια.

Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα. (Τοιχογραφία ἀνακτόρου τῆς Τίρυνθος).

Τὸ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ λαβυρινθώδη ἀνάκτορα τῆς Κρήτης, εἶναι ἀπλοῦν καὶ λιτόν. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνακτόρου συνεκεντροῦτο γύρω ἀπὸ ἓν κεντρικὸν κτήριο με ἓνα ὄροφον.

Ἐγχειρίδιον Μυκηναϊκόν. (Παράστασις κυνηγίου λεόντων με ἐπικολλήσεις χρυσοῦ καὶ ἀργύρου).

Τοῦτο εἶχε σχῆμα ὀρθογώνιον καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρία μέρη, τὴν αἶθουσαν, τὸν πρόδομον καὶ τὸ κυρίως μέγαρον. Ἡ αἶθουσα ἦτο στοὰ με δύο κίονας ἀνοικτὴ πρὸς τὴν αὐλήν. Ὁ πρόδομος ἦτο δωμάτιον πρὸ τοῦ κυρίως μεγάρου. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κυρίως μεγάρου εὕρισκετο χαμηλὴ κυκλικὴ ἐστία, διὰ νὰ θερμαίνῃ καὶ συγχρόνως νὰ φωτίζῃ, διότι παράθυρα δὲν ὑπῆρχον. Ἐφωτίζετο μόνον ἀπὸ τὴν εἴσοδον. Τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ μεγάρου ἔφερον οἱ Ἀχαιοὶ ἀπὸ τὴν

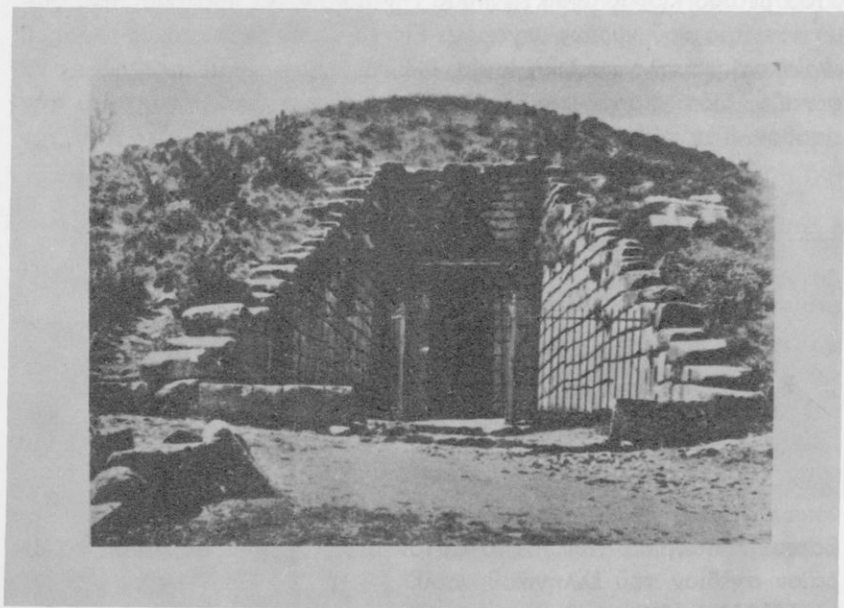
Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.

βορεινὴν πατρίδα των. Ἀπὸ αὐτὸν ἀνεπτύχθη βραδύτερον τὸ ὠραῖον σχέδιον τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ.

Ἄλλ' οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν πρωτίστως λαὸς γενναίων πολεμιστῶν.

Όταν ήλθον εις έπαφήν με τούς Κρήτας έθαύμασαν την τέχνην των. Εις τας τοιχογραφίας όμως τών ανακτόρων και εις τά έργα τής μυκηναϊκής γλυπτικής και μεταλλοτεχνίας εικονίζονται ώς επί τò πλείστον σκηναί μάχης, κυνηγίων, παρατάξεις πολεμιστών, άρματα και ίπποι. Έδω έχομεν να κάμωμεν προφανώς με λαόν, τόν όποϊον ηύχαρίστουν ύπερβολικά αί πολεμικαί περιπέτειαί.

Και εις άλλας άντιλήψεις διέφερον οί Άχαιοί άπό τούς Κρήτας. Οί Κρήτες ένδιεφέροντο περισσότερο δια τήν καλήν ζωήν εις τόν παρόντα κόσμον. Οί Άχαιοί, όπως ακριβώς οί Αιγύπτιοι, ήθελον να περνούν ευχάριστα και μετά θάνατον. Δια τούτο οί νεκροί έχρειάζοντο εις τόν τάφον όλα τά προσωπικά των άντικείμενα : τά έπιτραπέζια σκεύη δια να πίνουσι, τά όπλα των δια να μάχωνται, τά κοσμήματα των δια να έπιβάλλωνται. Οί τάφοι τών Άχαιών ήσαν άλλοτε λαξευμένοι εις τόν βράχον και άλλοτε κτιστοί ύπό τήν γήν με πέτρινον θόλον. Οί θολωτοί τάφοι προωρίζοντο δια τούς βασιλείς και τούς πρίγκιπας.

Θολωτός τάφος. Ό θησαυρός του Άτρέως.

ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ. Περί τὸ 1100 π.Χ. ἐσήμενε τὸ τέλος τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου. Τρομερὰ καταστροφή ἐπληξεν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἦσαν σπάνια εἰς τὴν χώραν μας αἱ ἀναστατώσεις κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνας τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ (1400 - 1100 π.Χ.). Ἐξ αἰτίας τῆς πίεσεως ἄλλων λαῶν ἀπὸ βορρᾶ διάφοροι Ἑλληνικοὶ λαοί, Ἡπειρώται, Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι, ἠναγκάζοντο νὰ μετακινῶνται νοτιώτερον καὶ νὰ ἀναζητοῦν νέας περιοχὰς πρὸς ἐγκατάστασιν. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως δὲν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ μετακινήσεως λαοῦ. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Δωριέων, οἱ ὁποῖοι κατὰ κύματα κατέκλυσαν τὴν Ἑλλάδα περὶ τὸ 1100 π.Χ., προεκάλεσε τὴν μεγαλυτέραν ἀναστάτωση εἰς τὴν χώραν.

1100 π.Χ.

Οἱ Δωριεῖς, λαὸς ποιμενικός, συγγενὴς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἔφερον σιδηρὰ ὄπλα καὶ ἦσαν ρωμαλεώτεροι τῶν Ἀχαιῶν. Διὰ μέσου τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος ἔφθασαν μέχρι τῆς Πελοποννήσου. Διέβησαν τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἀργολίδα, τὴν Λακωνίαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. Ἄλλα δωρικά φύλα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Φωκίδος καὶ τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Ἠλείας. Αἱ μυκηναϊκαὶ ἀκροπόλεις δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν ὄρμην των, αἱ πόλεις τῶν Ἀχαιῶν ἐπυρπολήθησαν. Ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ Πελοπόννησος ἔγινε δωρικὴ πλὴν τῆς Ἀρκαδίας, ὅπου διετηρήθησαν οἱ Ἀχαιοί. Ἡ ἰσχυροτέρα δωρικὴ φυλὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα τῆς Λακωνικῆς. Εἶναι οἱ Λάκωνες ἢ Σπαρτιᾶται, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Παντοῦ οἱ Δωριεῖς κατέστρεφον τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀχαιῶν. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοικοὺς ἐξήτησαν νέαν πατρίδα εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ ἄλλοι πού ἔμειναν ἔγιναν δουλοπάροικοι ἢ εἰλωτες, ὅπως τοὺς ὀνόμαζον οἱ Σπαρτιᾶται.

Ἀργότερον αἱ λεπτομέρειαι τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως εἶχον λησμονηθῆ καὶ οἱ Δωριεῖς, διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν καταγωγὴν των ἀπὸ τὸν μυθικὸν ἥρωα Ἡρακλέα, ἔπλασαν τὸν μῦθον ὅτι ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων ἦτο κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν, δηλαδὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐκδιώξει ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηναίων Εὐρυσθεύς.

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΘΟΔΟΝ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς δωρικῆς εἰσβολῆς δὲν ἐβράδυνον νὰ φανοῦν. Ὅπου ἐγκατεστάθησαν οἱ Δωριεῖς ἢ πρόοδος ἐσταμάτησεν, ἡ τέχνη ὠπισθοδρόμησε καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐπανῆλθον εἰς τὰς πρωτογόνους συνηθείας. Τὰ ἀγγεῖα τώρα εἶναι χονδροειδῆ καὶ μεγάλα μὲ ἀτέχνους παραστάσεις ἢ ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια (κύκλους, γραμμὰς κ.λπ.) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ κομψὰ κρητομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα μὲ τὰς φυσικωτάτας παραστάσεις. Ἡ θαλασσοκρατία περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας. Ἦκολούθησαν κύματα μεταναστεύσεων πρὸς τὰς νήσους καὶ τὰ μικρασιατικὰ παράλια.

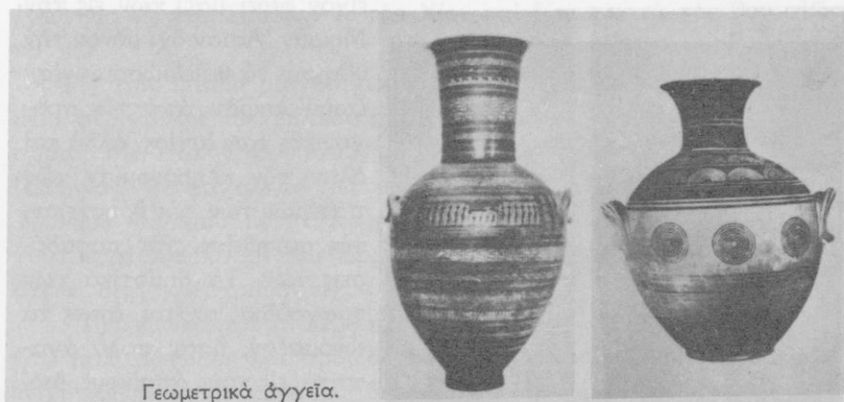
Ἐκ τῆν Θεσσαλίαν καὶ τῆν Βοιωτίαν Αἰολεῖς, Ἄχαιοι δηλαδὴ ποὺ ὠμίλουν τὴν αἰολικὴν διάλεκτον, διέπλευσαν τὸ Αἰγαῖον καὶ κατέλαβον τὰς νήσους Λέσβον καὶ Τένεδον. Ἐκ τούτων ὀρμώμενοι μετὰ μακροῦς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἵδρυσαν αἰολικὰς ἀποικίας ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Σπουδαιοτέρα αἰολικὴ ἀποικία ἦτο ἡ Μυτιλήνη εἰς τὴν Λέσβον.

Ἄλλοι ἀποικοὶ μὲ τὸ ὄνομα Ἴωνες ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰ βορειοανατολικά παράλια τῆς Πελοποννήσου κατέλαβον τὰς βορείους Κυκλάδας, ἔπειτα τὰς μεγάλας νήσους Χίον καὶ Σάμον καὶ τέλος τὰς ἀπέναντι τῶν νήσων τούτων μικρασιατικὰς ἀκτάς. Δώδεκα Ἴωνικαὶ πόλεις ἤκμασαν τότε (Ἴωνικὴ δωδεκάπολις), αἱ ὅποια βραδύτερον ἠνώθησαν εἰς ὁμοσπονδίαν, τὸ «κοινὸν τῶν Ἴωνων» μὲ κέντρον τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης. Ἐκ τῶν πόλεων αὐτὰς ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια, ἡ Ἔφεσος καὶ ἡ Χίος. Ἡ Σμύρνη, ἀποικία αἰολικὴ κατ' ἀρχάς, κατελήφθη ἀπὸ τοὺς γείτονας Ἴωνας καὶ περιελήφθη εἰς τὴν Ἴωνικὴν δωδεκάπολιν.

Τέλος Δωριεῖς ἀποικοὶ κατέλαβον τὰς νήσους Κύθηρα, Μῆλον, καὶ Θήραν, ἔπειτα τὴν Ρόδον, τὴν Κῶ καὶ τὴν νότιον παραλίαν τῆς Καρίας. Εἰς τὴν Καρίαν ἵδρυσαν τὴν Κνίδον καὶ τὴν Ἀλικαρνασ-

σόν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν Κῶ καὶ τρεῖς πόλεις τῆς Ρόδου ἀπετέλεσαν σύνδεσμον, τὴν δωρικὴν ἐξάπολιν, μὲ κέντρον τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὸ Τριόπιον ἀκρωτήριο.

Ἡ Μικρὰ Ἀσία ἔγινε τώρα τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἀποικοὶ δὲν ἠσθάνθησαν ποτὲ ὡς ξένοι εἰς τὰς νέας χώρας των. Τὴν νέαν των πατρίδα ἐβλεπον ὡς προέκτασιν τῆς πατρικῆς ἑλληνικῆς γῆς. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἠγάπησαν. Ἐκαλλιέργησαν τὰ εὐφορα ἐδάφη της, ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριον καὶ προώδευσαν πολὺ εἰς τὰς τέχνας. Ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἦσαν ἀσφαλεῖς. Ὁ στόλος των συνηγωνίζετο τοὺς Φοίνικας, διέπλεε τὸ Αἰγαῖον καὶ παρεῖχεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς νέους κατοίκους. Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν ἐν τούτοις ὁ κίνδυνος ἐπιθέσεως ἦτο μεγαλύτερος. Μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς εἶχον σχέσεις καὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ αὐτοῦς.

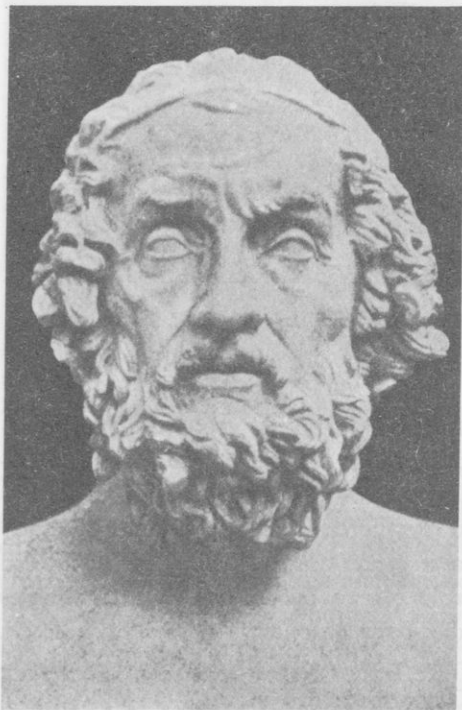

Γεωμετρικὰ ἀγγεῖα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΦΥΛΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΚΤΟΙ. Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὰς μεταναστεύσεις παρουσιάζονται διηρημένοι εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς Ἀχαιοὺς, τοὺς Ἴωνας, τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Αἰολεῖς. Αἰολεῖς ὠνομάσθησαν οἱ Ἀχαιοί, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὰς μεταναστεύσεις ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ὠμίλουν τὴν Αἰολικὴν διάλεκτον. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ὠνομάσθησαν κατόπιν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ὅσοι δὲν ἦσαν Ἴωνες καὶ Δωριεῖς. Παρέμεινεν ὅμως καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν Ἀχαιῶν. Διὰ τοῦτο ἔθεωρήθησαν οἱ Αἰολεῖς ὡς ἀποτελοῦντες τετάρτην φυλὴν.

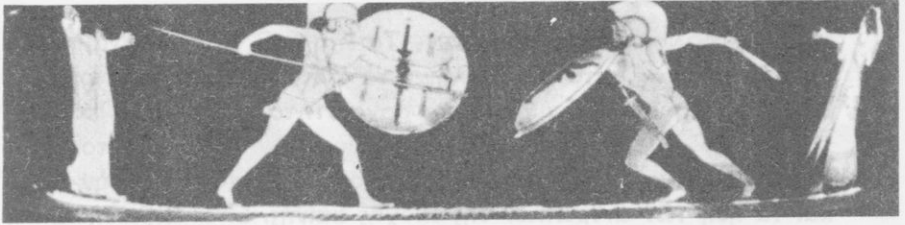
Ἐπειδὴ τὰ διάφορα ἑλληνικὰ φύλα εἰς διαφόρους χρόνους κατήλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τόπους ποικίλους κατὰ τὸν φυσικὸν σχηματισμὸν καὶ τὸ κλίμα, διὰ τοῦτο ἐσχηματίσθησαν πολλαὶ τοπικαὶ διάλεκτοι. Αἱ κυριώτεραι διάλεκτοι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι τρεῖς, ἡ αἰολικὴ, ἡ ἰωνικὴ καὶ ἡ δωρικὴ. Ἐκ τῆς ἰωνικῆς κατόπιν προῆλθε καὶ τετάρτη διάλεκτος, ἡ ἄπτικὴ, ἡ ὁποία διακρίνεται διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀκριβείαν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν νοημάτων. Αἱ διαφοραὶ ὅμως τῶν διαλέκτων δὲν ἦσαν τόσοσὺν μεγάλαι ὥστε οἱ ὁμιλοῦντες τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν νὰ μὴ δύνανται νὰ κατανοήσουσιν τὰς ἄλλας. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα ἐκάστης φυλῆς δὲν ἐθεωροῦντο ὅτι ἀνήκον εἰς μόνην αὐτὴν, ἀλλὰ εἰς ὅλον τὸ ἔθνος καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνας τὰ ἐθαύμαζον καὶ τὰ ἐμάνθανον.

ΤΑ ἘΠΗ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ ΚΑΙ Ο ΤΡΩΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Οἱ Ἕλληνες

εἶχον φέρει μαζί των εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὄχι μόνον τὴν θέλησιν νὰ θεμελιώσουσιν νέαν ζωὴν μακρὰν ἀπὸ τὰς προγονικὰς των ἐστίας, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων των, τὴν θρησκείαν, τὰς συνηθείας, τὰς παραδόσεις των. Τὰ δημοτικὰ των τραγούδια, τὰ ἔπη, ὅπως τὰ Ὠνόμαζον, ἦσαν πολὺ ἀγαπητὰ εἰς τοὺς ἀποίκους, διότι τοὺς ὑπενθύμιζον τὰ ἥρωικὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας τῶν προγόνων των. Οἱ αἰοιδοί, δηλαδή οἱ τραγουδισταὶ τῶν ποιημάτων αὐτῶν, ἐπεδείκνυον τὴν τέχνην των εἰς τὰς αὐλὰς

ἽΟ Ὅμηρος.

Μονομαχία Ἀχιλλέως καὶ Ἑκτορος. (Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου).

τῶν βασιλέων, τὰ συμπόσια καὶ τὰς λαϊκὰς πανηγύρεις μέσα εἰς ἀτμόσφαιραν συγκινήσεων καὶ ἔθνικῆς ὑπερηφανείας.

Ἀπὸ τὸν κύκλον αὐτὸν τῶν τραγουδιῶν ἐνεπνεύσθη καὶ ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς τῶν αἰώνων, ὁ Ὅμηρος, διὰ νὰ συνθέσῃ τὰ δύο μεγάλα ἔπη του, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Πότε καὶ ποῦ ἐζησεν ὁ Ὅμηρος, δὲν γνωρίζομεν. Κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Χίον καὶ ἐζησε κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα π.Χ.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἡ Ὀδύσεια περιγράφει τὰς θαλασσίας περιπλανήσεις τοῦ πανούργου βασιλέως τῆς Ἰθάκῃς Ὀδυσσεύς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ ἐπλούτισε τὰ γεγονότα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μὲ πολλοὺς θρύλους καὶ μυθικὰς διηγήσεις. Ἐν τούτοις αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Ἑρρίκου Σλήμαν εἰς τὴν Τροίαν ἀπέδειξαν ὅτι αἱ διηγήσεις ἐκεῖναι εἶχον ἱστορικὴν βάσιν.

Πράγματι περὶ τὸ 1200 π.Χ. τὸ μικρασιατικὸν κράτος τῆς Τροίας ἦτο πολὺ ἰσχυρὸν καὶ προωδευμένον. Ἐπροστατεῦετο ἀπὸ ἰσχυρὰ τείχη καὶ περιέκλειε μεγάλους θησαυρούς. Τὴν δύναμιν καὶ τὰ πλοῦτη του ὤφειλεν εἰς τὴν γεωγραφικὴν του θέσιν. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπου εὕρισκετο, ἔκλειε τὸν ἐμπορικὸν δρόμον πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον καὶ ἠνάγκαζε τοὺς διερχομένους ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων νὰ πληρώνουν βαρεῖς φόρους.

Ἐναντίον τοῦ ἀπαραδέκτου αὐτοῦ ἀποκλεισμοῦ οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβον πολεμικὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν Ἀγαμέμνωνος. Μετὰ δεκαετεῖς ἀγῶνας ἡ Τροία ἐκυριεύθη καὶ παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας (1184 π.Χ.). Οἱ θριαμβευταὶ Ἕλληνες εἰσέδυσαν εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον καὶ ἐπραγματοποίησαν τὴν πρώτην ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν των μὲ τοὺς λαοὺς τοῦ βορρᾶ.

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ. Τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου εἶναι ποιητικὰ ἀριστουργήματα. Οἱ Ἕλληνες τὰ ἐθαύμαζον καὶ τὰ περιέβαλλον μὲ μεγάλην ἀγάπην. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἦσαν τὸ κυριώτερον σχολικὸν βιβλίον. Ἄν δὲν ἐσφύζοντο μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν σχεδὸν τίποτε διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶναι δηλαδὴ ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἱστορικαὶ πηγαί. Αἱ διηγήσεις τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καὶ τῶν περιπλανήσεων τοῦ Ὀδυσσεῦς πάντοτε ἐφρονημάτιζον τοὺς Ἕλληνας. Παρουσιάζουν τὸν ἑλληνισμὸν ἠνωμένον εἰς κοινούς ἀγῶνας καὶ συμβολίζουν τὴν ἐφευρετικότητα καὶ τὸν ἥρωικὸν καὶ ἀκατάβλητον χαρακτήρα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΙΣ. Μὲ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων ἐσταμάτησαν πλέον αἱ ἐπιδρομαὶ ἑλληνικῶν φύλων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐξ ἄλλου οἱ Ἕλληνες ἀποικοὶ ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ νέου πολιτισμοῦ, ποὺ ἀνεπτύχθη ἐκεῖ. Σιγά - σιγά ἤρχισε νὰ διαμορφώνεται εἰς τὰς πόλεις ἢ κοινωνία, ὅπως ἀκριβῶς τὴν γνωρίζομεν ἀπὸ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.

Οἱ Ἕλληνες τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων (9ου καὶ 8ου αἰῶνος π. Χ.) ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο κοινωνικὰς τάξεις, τοὺς εὐγενεῖς ἢ ἀρίστους, ὅπως ἐλέγοντο, καὶ τὸν λαόν. Οἱ εὐγενεῖς κατεγίνοντο μὲ τὰ πολεμικὰ καὶ συμμετεῖχον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Ἀπὸ τὸν λαὸν προήρχοντο οἱ γεωργοί, οἱ ποιμένες καὶ οἱ τεχνίται.

Τὸ κράτος ἐκυβέρνηα ὁ βασιλεὺς. Ἡ ἐξουσία του ἦτο κληρονομικὴ (πατριαρχικὴ βασιλεία). Εἰς τὴν ἀσκήσιν τῶν καθηκόντων του ἐβοηθεῖτο καὶ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ εὐγενεῖς ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν, περιώρισαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἀνέλαβον αὐτοὶ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους (ἀριστοκρατία).

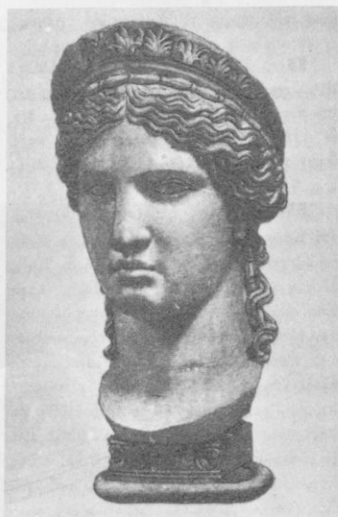
Οἱ κάτοικοι ἠσχολοῦντο κυρίως μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ οἰκιακὴ βιοτεχνία ἦτο ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη. Ἐνδύματα, ἐπιπλά, σκευὴ καὶ ἀγροτικὰ ἐργαλεῖα κατεσκευάζοντο εἰς τὸν οἶκον ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Καὶ ἡ πλέον σκληρὰ ἐργασία δὲν ἔθεωρεῖτο ἐντροπή. Ἄλλὰ πρὸ πάντων ὅλοι ἐφρόντιζον νὰ εἶναι καλοὶ πολεμισταί. Ἐλάτρευον τοὺς ἥρωας καὶ ἔθεώρουν τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν ὡς τὴν σπουδαιότεραν ἀρετὴν.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Η ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ. Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἶναι λατρεία τῶν φυσικῶν δυνάμεων.

Κεφαλή τοῦ Διός.

Ἡ Ἥρα.

Κατὰ πρῶτον εἶχον θεοποιηθῆ τὰ δύο κυριώτερα στοιχεῖα τῆς φύσεως, ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ. Βαθμηδὸν ἡ φυσιολατρία περιέλαβεν ὅλας τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἥλιον, ὠκεανόν, ποταμούς, πηγάς, ἀστραπάς, ἀνέμους κ.λπ. Εἰς τοὺς θεοὺς των οἱ Ἕλληνες ἔδωσαν ἀργότερα ἀνθρωπίνην μορφήν. Τοὺς ἐφαντάσθησαν ὡς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μεγαλυτέρους, ὠραιότερους καὶ ἰσχυροτέρους. Ἐπροσωποποίησαν ἀκόμη καὶ τὰς ἠθικὰς δυνάμεις. Ὁ Ζεὺς π.χ. προσωποποιεῖ τὴν φρόνησιν, ἡ Ἄθηνᾶ τὴν σοφίαν κ.λπ. Διὰ τοὺς θεοὺς των ἔπλασαν πολλοὺς ὠραίους μύθους, οἱ ὅποιοι φανερώνουν

τήν δύναμιν τῆς φαντασίας καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ. Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θεοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δώδεκα ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν κατοικίαν των εἰς τὸ ὑψηλότερον καὶ θαυμασιώτερον ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ὄρη, τὸν Ὀλυμπον. Διὰ τοῦτο ἐλέγοντο Ὀλύμπιοι.

Ἀνώτερος ὅλων, πατὴρ καὶ βασιλεὺς θεῶν καὶ ἀνθρώπων, εἶναι ὁ Ζεὺς, θεὸς τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ δύναμις του εἶναι ἀκαταμάχητος καὶ αἱ βουλαὶ του ἀνεξιχνίαστοι. Ἡ Ἥρα εἶναι σύζυγος τοῦ Διός, θεὰ τοῦ γάμου. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Διὸς Ποσειδῶν εἶναι ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης. Κρατεῖ τὴν τρίαιναν μὲ τὴν ὁποίαν προκαλεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ σείει τὴν γῆν. Ἡ Ἀθηνᾶ, κόρη τοῦ Διός, ἐξεληθοῦσα πάνοπλος ἐκ τῆς κεφαλῆς του, εἶναι ἡ θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Κρατεῖ

ἀσπίδα καὶ δόρυ καὶ φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κράνος. Ὁ Ἀπόλλων εἶναι ὁ ὠραιότερος ἐξ ὅλων, θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μουσικῆς. Παίζει τὴν κιθάραν, τὴν δὲ μουσικὴν του συνοδεύουν μὲ τὸ ἄσμα των αἱ Μοῦσαι, αἱ κόραι τοῦ Διός, καὶ τοιοῦτοτρόπως φαιδρύνουν τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος Ἄρτεμις εἶναι ἡ παρθένος θεὰ τῆς σελήνης, τοῦ κυνηγίου καὶ τῶν δασῶν. Ὁ Ἄρης, νέος γιγαν-

Ὁ Ἀπόλλων.

Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν. (Παράστασις ἀπὸ ἀγγεῖον).

τόσωμος, ἀγριωπὸς καὶ πάνοπλος, εἶναι ὁ θεὸς τοῦ πολέμου. Εἶναι μισητός, διότι τοῦ ἀρέσουν αἱ φιλονικίαι καὶ ἡ αἵματοχυσία. Ὁ Ἡφαίστος εἶναι ὁ θεὸς τοῦ πυρὸς καὶ τῆς μεταλλοτεχνίας. Εἶναι χωλὸς καὶ εἰς τὰ ὑπόγεια ἐργαστήριά του κατασκευάζει τοὺς κερανοὺς τοῦ Διός. Ἡ Ἀφροδίτη ἐγενήθη ἀπὸ τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης μὲ κάλλος ἀπαραμίλλον. Εἶναι ἡ θεὰ τῆς γυναικείας ὠραιότητος. Ἡ Δημήτηρ, ἀδελφὴ τοῦ Διός, εἶναι ἡ θεὰ τῆς γεωργίας καὶ τῆς γονιμότητος τῆς γῆς. Ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός, φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα καὶ κρατεῖ τὸ κηρύκειον. Εἶναι ὁ θεὸς τοῦ ἐμπορίου (κερδῶς) καὶ τῶν γραμμάτων (λόγιος). Ὁ Ἑρμῆς συνώδευε καὶ τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν εἰς τὸν Ἄδην (ψυχοπομπός). Ἡ Ἑστία, θεὰ καὶ προστάτις τῆς οικογενειακῆς ζωῆς, λατρεῖται εἰς ὅλας τὰς οἰκίας μὲ ἰδιαίτερον δι' αὐτὴν βωμόν.

ἌΛΛΟΙ ΚΑΤΩΤΕΡΟΙ ΘΕΟΙ. ΟΙ ΗΜΙΘΕΟΙ. Η ΛΑΤΡΕΙΑ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκτὸς τῶν δώδεκα Ὀλυμπίων θεῶν ἐπίστευον καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους κατωτέρους θεοὺς τῆς γῆς, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ κάτω κόσμου. Ὁ πλέον ἀγαπητὸς ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῆς γῆς ἦτο ὁ Διόνυσος,

ὁ θεὸς τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου. Τὸν συνοδεύουν οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σειληνοί. Ἡ Περσεφόνη, κόρη τῆς Δήμητρος, ὀνομαζομένη καὶ Κόρη, ἦτο ἡ θεὰ τῆς ἀνθήσεως. Τὴν εἶχεν ἀρπάσει ὁ Πλούτων καὶ ἦτο σύζυγός του εἰς τὰ ὑπόγεια βασίλεια τοῦ Ἄδου, ὅπου ἔμενε μόνον ἕξ μῆνας καὶ κατόπιν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν γῆν. Ὁ Πλούτων, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, εἶναι ὁ θεὸς τοῦ Ἄδου, σκοτεινὸς καὶ δύστροπος. Τὴν εἴσοδον τοῦ Ἄδου φυλάσσει ὁ Κέρβερος, κύων τρομερός. Εἰς τὰ σπήλαια, εἰς τὰ δάση καὶ τὰς πηγὰς κατέκουν αἱ Νύμφαι. Κάθε δένδρον καὶ κάθε ρεῦμα εἶχε τὸν θεὸν του. Εἰς τὰ βῆθη τῆς θαλάσσης κατοικοῦν αἱ νηρηίδες, θαλάσσιαι θεότητες προστατεύουσαι τοὺς πλέοντας.

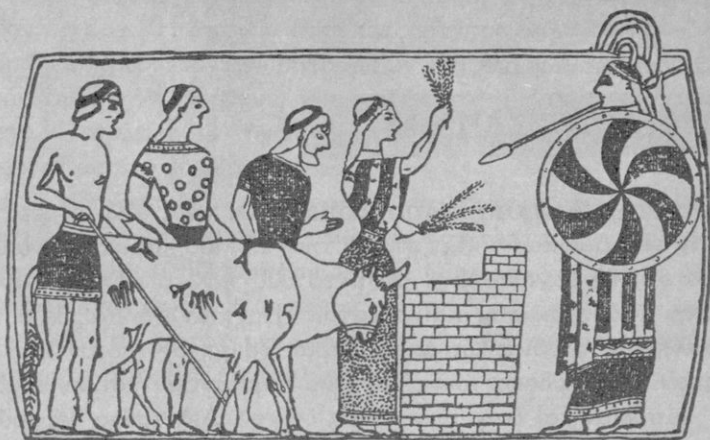
Οἱ θεοὶ ὅμως κατήρχοντο καὶ εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἐζήλευον τὴν ὠραίαν ζωὴν των. Ἐνίοτε μάλιστα ἐσυμφεύοντο γυναῖκας θνητὰς καὶ ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν ἐγεννῶντο

παιδιὰ μὲ ὑπερανθρώπους ἰδιότητος. Εἶναι οἱ ἥρωες ἢ ἡμίθεοι, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Μίνως καὶ ἄλλοι.

Ἐξ ἄλλου οἱ ἀρχαῖοι ἔλληγνες ἐλάτρευον καὶ τοὺς νεκροὺς των, διότι ἐπίστευον ὅτι ἐξηκολούθουν νὰ ζοῦν εἰς τὸν Ἄδην καὶ ἠδύναντο νὰ τοὺς ὠφελήσουν ἢ νὰ τοὺς βλάψουν. Ἐκάστη οἰκογένεια ἐτίμα τοὺς νεκροὺς προγόνους τῆς διὰ νὰ τυγχάνῃ τῆς προστασίας των. Τοὺς ἔθαιπτον συνήθως εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας.

Ἡ Ἄρτεμις.

Θυσία εις τὴν Ἀθηνᾶν.

Ἐπειδὴ οἱ ἄρχαιοι ἐφαντάσθησαν τοὺς θεοὺς των μὲ ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας, διὰ τὸ νὰ ἔχουν τὴν εὐμένειάν των ἕκαμνον ὅ,τι θὰ προεκάλει τὴν εὐχαρίστησίν των. Ἔδιδον δηλαδή εἰς αὐτοὺς δῶρα, καρπούς, ἀγγεῖα, κοσμήματα κ.ἄ. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἐθυσίαζον πρὸς τιμὴν των ζῶα. Μὲ τὴν θυσίαν σκοπὸν εἶχον ἄλλοτε μὲν νὰ εὐχαριστήσουν τὸν θεὸν καὶ ἄλλοτε νὰ τὸν παρακαλέσουν διὰ τὸ ἐπιτύχουν κάτι. Ἡ παράκλησις αὐτὴ ἐλέγετο προσευχή. Μὲ θυσίας λοιπὸν καὶ προσευχὰς οἱ ἄρχαιοι Ἕλληνες ἐλάτρευον τοὺς θεοὺς των.

ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ. Οί τρεις αιώνες μετά την κάθοδον τῶν Δωριέων ὑπῆρξαν διὰ τὴν Ἑλλάδα περίοδος ἀναμονῆς καὶ ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως. Ἀπὸ τὸ 800 π.Χ. οἱ Ἕλληνες ἐνεφανίσθησαν πάλιν ἀκμαῖδι καὶ δυνατοί. Ἦρχισαν νὰ ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν μὲ διαρκῶς μεγαλυτέραν ὀρμὴν ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κέρδους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ περιέργειαν καὶ φιλομάθειαν « κατ' ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν », ὅπως ἔλεγον. Διὰ τοῦτο θεωροῦνται ὡς οἱ πρῶτοι ἐξερευνηταὶ τῆς ἀρχαιότητος. Ἀντιπάλους εἶχον τοὺς Φοίνικας, τοὺς ὁποίους ὁμως κατώρθωσαν νὰ ἐκτοπίσουν καὶ νὰ μείνουν αὐτοὶ κυρίαρχοι εἰς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα ἐπανελήφθη ἡ ὀρμὴ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀποικισμόν μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐξάπλωσίν των εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Μεσογείου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀποικιακὸς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος.

Τὰ αἴτια τοῦ δευτέρου ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ἀπὸ τὸν 8ον μέχρι τοῦ 6ου αἰῶνος εἶναι τὰ ἑξῆς :

1) Ἡ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῶν προϊόντων τῆς γῆς διὰ τὴν διατροφήν των.
2) Αἱ πολιτειακαὶ μεταβολαὶ εἰς τινὰς πόλεις ἠνάγκαζον τὰς πολιτικὰς μερίδας, αἱ ὁποῖαι ἠττώοντο, νὰ ἐκπατριζῶνται καὶ νὰ ἀναζητοῦν νέαν πατρίδα καὶ 3) Τὸ φύσει ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ ἀποικοὶ ἀνεχώρουν ἐκ τῆς πόλεως των ἔπειτα ἀπὸ ἱεροτελεστίαν καὶ μὲ μεγάλην πομπήν. Ἡ μητρόπολις, ἡ πόλις δηλαδὴ ποὺ ἀπέστειλλεν ἀποίκους, ἐπροστάτευεν ἐπισήμως τὸν ἀποικισμόν. Διῶριζε τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀποστολῆς, τὸν οἰκιστὴν, ὅπως ἐλέγετο, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας οἰκογενείας. Οὗτος ἔφερε τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ὁποῖον οἱ ἀναχωροῦντες ἐλάμβανον ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἑστίας καὶ ὠδήγει τοὺς ἀποίκους εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔπρεπε νὰ ἐγκατασταθῶν. Κατὰ τὴν ἐγκατάστασίν των εἰς τὴν νέαν πατρίδα ἐτέλουν θρη-

σκευτικήν τελετήν και έτοποθέτουν τὸ ἱερόν πυρ εἰς τὸν ναόν, τὸν ὅποιον ἔκτιζον. Ἡ ἀποικία εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν μητρόπολιν. Οἱ ἀποικοὶ ἐσέβοντο τὴν μητρόπολιν καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἑορτάς τῆς ἢ τὴν ἐβοήθουν, ἐὰν ἐκινδύνευεν. Ἐνίοτε ὁμως ἡ ἀποικία ἤρχετο εἰς πόλεμον μὲ τὴν μητρόπολιν. Πόλεμος ἀποικίας καὶ μητροπόλεως ἐθεωρεῖτο μεγάλη ἀσέβεια.

Δύο εἶδη ἀποικῶν ὑπῆρχον. Αἱ παλαιότεραι ἀποικίαι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες μετέβησαν διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως, ἐλέγοντο ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως. Αἱ νεώτεραι, αἱ ὁποῖαι ἰδρύθησαν, ὅταν ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, εἰς τὰ παράλια τῶν χωρῶν τῆς μεγάλης παραγωγῆς, ἦσαν ἐμπορικοὶ σταθμοὶ καὶ ὠνομάζοντο ἀποικίαι ἐκμεταλλεύσεως.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ. Οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ ἐστράφησαν ἤδη κατὰ τὸν ὅσον αἰῶνα πρὸς τὴν Δύσιν. Τὰ παράλια τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐντοπιῶν καὶ τὸν ἐχθρικὸν συναγωνισμόν τῶν Καρχηδονίων, ἐκαλύφθησαν συντόμως ἀπὸ ἑλληνικὰς ἀποικίας. Πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι ἐτόλμησαν νὰ ἐπεκτείνουν τὰς ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις των μέχρι Σικελίας. Κατέλαβον καὶ ἀπόφικισαν τὴν Κέρκυραν διὰ νὰ διευκολύνουν τὸν πλοῦν των μεταξύ Πελοποννήσου καὶ Ἰταλίας. Κατόπιν Κορίνθιοι καὶ Κερκυραῖοι ἔκτισαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ τὴν Ἐπίδαμνον.

Ἀπὸ τὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας ἀρχαιοτάτη ἦτο ἡ Κύμη κτισθεῖσα ἀπὸ Χαλκιδεῖς τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Καμπανίας. Ὑπὸ τῆς Κύμης κατόπιν ἐκτίσθη ἡ Παρθενόπη (σήμερον Νεάπολις). Ἀχαιοὶ ἀποικοὶ ἀπὸ τὴν βορειοδυτικὴν Πελοπόννησον ἔκτισαν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος τὴν Σύβαριν καὶ τὸν Κρότωνα. Χαλκιδεῖς τῆς Εὐβοίας ἰδρυσαν τὴν πρώτην ἀποικίαν, τὴν Νάξον, εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Σικελίας. Ἡ Νάξος βραδύτερον ἔκτισε νοτιώτερον τὰς πόλεις Κατάνην καὶ Λεοντίνους. Χαλκιδεῖς ἐπίσης ἰδρυσαν εἰς τὰς δύο παραλίας τοῦ πορθμοῦ μεταξύ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Ζάγκλην, ἡ ὁποία ἀργότερον ἐδέχθη Μεσσηνίους φυγάδας καὶ μετωνομάσθη Μεσσήνη. Αἱ Συρακοῦσαι, ἡ ὀνομαστὴ πόλις τῆς Σικελίας, μοναδικὴ ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν νῆσον, ἀνεπτύχθη τόσον πολὺ, ὥστε ἐγινε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΣ

Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα Δωριεῖς καὶ Ἴωνες συνηγωνίζοντο εἰς τὴν ἴδρυσιν ἀποικιῶν ἐπὶ τῶν Ἱταλικῶν καὶ Σικελικῶν ἀκτῶν. Τότε ἀκριβῶς ἡ Σπάρτη ἴδρυσεν τὸν Τάραντα, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ἐνῶ Ρόδιοι καὶ Κρήτες ἔκτισαν εἰς τὴν νότιον παραλίαν τῆς Σικελίας τὴν Γέλαν, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ὁ Ἀκράγας. Ὀλόκληρος ἡ Κάτω Ἱταλία ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀποικιῶν εἶχεν ὄψιν Ἑλληνικὴν καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Μεγάλῃ Ἑλλάς.

Περὶ τὸ 600 π.Χ. Ἴωνες θαλασσοπόροι ἀπὸ τὴν Φώκαιαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπροχώρησαν ἀκόμη δυτικώτερον καὶ ἐγκατέστησαν ἐμπορικοὺς σταθμοὺς εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλατίας (σήμερον Γαλλίας). Ἡ Μασσαλία, ἀποικία τῶν Φωκαέων, ἔγινε σπουδαῖον ἑλληνικὸν κέντρον εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον καὶ οἱ Ἕλληνες

ναυτικοί τὴν ἐχρησιμοποιοῦν ὡς ὄρμητῆριον καὶ σταθμὸν ἀνεφο-
διασμοῦ διὰ τὰ μακρινὰ μέχρι τῶν Ἑρακλείων στηλῶν (σήμερον
Γιβραλτάρ) ταξιδιά των.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΞΕΙΝΟΥ. Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ.
οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἀναζητοῦν καλυτέραν τύχην πρὸς βορρᾶν.
Τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, πλούσια εἰς ξυλείαν καὶ
μέταλλα, ἐδέχθησαν τότε ἀποίκους ἀπὸ τὴν Ἑρέτριαν καὶ τὴν Χαλ-
κίδα, ἐκ τῆς ὁποίας ὠνομάσθη ἡ Χαλκιδικὴ χερσόνησος. Ἡ Ὀλυνθος,
ἀποικία τῶν Χαλκιδέων, καὶ ἡ Ποτείδαία, τὴν ὁποίαν ἀργότερον
ἴδρυσαν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Παλλήνης, ἦσαν αἱ σπου-
δαιότεραι ἀποικίαι τῆς Μακεδονίας. Πρὸς ἀνατολὰς καθ' ὄλην τὴν
θρακικὴν παραλίαν ἐκτίσθησαν ἄλλαι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι καὶ κατε-
λήφθησαν αἱ πρότερον ὑπὸ τῶν Φοινίκων κατεχόμεναι νῆσοι Σα-
μοθράκη καὶ Θάσος.

Ἀπὸ πολὺ ἔνωρις οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀντιληφθῆ τὴν σημασίαν
τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου, ὃ ὁποῖος διὰ μέσου τῶν στενῶν τοῦ Ἑλ-
λησπόντου ὠδήγει πρὸς τὰ ἀφιλόξενα ἀλλὰ κερδοφόρα παράλια τοῦ
Εὐξείνου. Οἱ μῦθοι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καὶ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκ-
στρατείας εἶναι ἀπήχησις τῶν μακροχρονίων ἀγώνων τῶν Ἑλλή-
νων νὰ προσεγγίσουν εἰς ἐκείνας τὰς γεμάτας μυστήριον περιοχάς.
Τώρα ποὺ εἶχον ἀνάγκην μακρινῶν σταθμῶν διὰ τὴν διεξαγωγὴν
ἐμπορίου, δὲν ἐβράδυνον νὰ ἀποικίσουν τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἑλλησπόν-
του, τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς ὀμιχλώδους θαλάσσης τοῦ Εὐξείνου.

Λέσβιοι ἰδρύουν τὴν Σηστόν, Μιλήσιοι τὴν Ἄβυδον καὶ τὴν
Κύζικον, Φωκαεῖς τὴν Λάμψακον, Μεγαρεῖς τὴν Χαλκηδόνα καὶ
ἀπέναντι αὐτῆς τὸ Βυζάντιον.

Ὀλίγον ἀργότερον τολμηροὶ ἔμποροι ἀπὸ τὴν Μίλητον τῆς Μι-
κρᾶς Ἀσίας εἰσδύουν εἰς τὸν τρικυμιώδη Εὐξείνου Πόντον καὶ κάμνουν
τὴν ἀρχὴν τῶν μεγάλων ἀποικιστικῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς ὁποίας
ὀργάνωσεν ἐκεῖ ἡ Μίλητος κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα.

Εἰς τὰ νότια παράλια τοῦ Εὐξείνου, εἰς θέσιν ἐπικαιροτάτην Μι-
λήσιοι ἰδρύουν περὶ τὸ 630 π.Χ. τὴν Σινώπην, ἡ ὁποία τόσον πολὺ
ἤκμασεν, ὥστε ἀπέκτισεν ὅλην τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν μέχρι τῆς
Κολχίδος. Σπουδαιόταται ἀποικίαι τῆς Σινώπης εἰς τὸ μέρος αὐτὸ
ἦσαν ἡ Ἄμισος καὶ ἡ Τραπεζοῦς.

Πρὸς βορρᾶν, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς βαρβάρου Σκυθίας (νοτίου Ρωσίας) ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Μιλησίων ἡ Ὀλβία. Εἰς τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον (σημ. Κριμαίαν) ἰδρύθησαν τὸ Παντικάπαιον (σημ. Κέρτς), ἡ Φαναγόρεια καὶ ἡ Τάναϊς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, τοῦ σημερινοῦ Δόν.

Τέλος πρὸς δυσμὰς εἰς θέσιν ἐπίκαιρον ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου νοτίως τοῦ Ἰστροῦ ποταμοῦ (σημ. Δουνάβεως) οἱ Μιλήσιοι ἰδρύουν τὰς πόλεις Ἰστρον, Τόμους (σημ. Κωνσταντῆζαν), Ὀδησσὸν (σημ. Βάρναν) καὶ Ἀπολωννίαν.

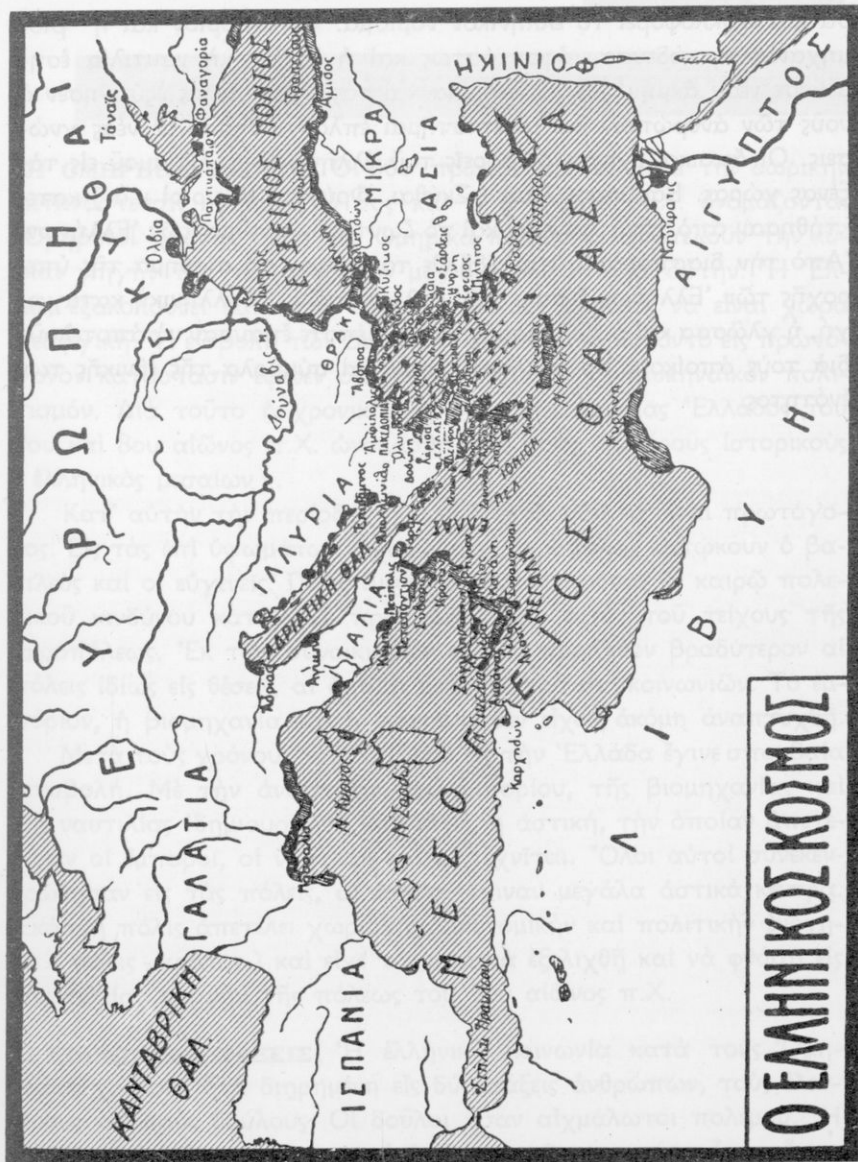
Τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν Μιλησίων ἐξεμεταλλεύετο θαυμασίως τὰς πλουσίας εἰς πρώτας ὕλας περιοχὰς τοῦ Εὐξείνου. Ὅλαι αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὐξείνου ἦσαν κυρίως σταθμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἔγιναν ἀξιόλογα ἐμπορικὰ κέντρα.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΑΦΡΙΚΗΣ. Τὸν πρὸς νότον θαλάσσιον δρόμον, γνωστὸν εἰς τοὺς προγόνους των Ἀχαιοὺς, δὲν περιεφρόνησαν οἱ Ἕλληνες τοῦ 7ου αἰῶνος. Ἐπὶ τοῦ φιλέλληνος Φαραῶ Ψαμμητίχου Μιλήσιοι ἴδρυσαν τὴν Ναύκρατιν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου. Ἡ πόλις ἐδέχθη βραδύτερον ἀποίκους ἀπὸ διάφορα σημεῖα τῆς Μεσογείου καὶ ἀπέβη σπουδαῖον διεθνὲς κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας.

Τὴν ἰδίαν περίπτου ἐποχὴν οἱ Ἕλληνες ἐστράφησαν καὶ πρὸς τὴν γειτονικὴν Λιβύην. Δωριεῖς ἀπὸ τὴν νῆσον Θήραν ἴδρυσαν ἐκεῖ τὴν ἀποικίαν τῆς Κυρήνης (631 π.Χ.), εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Τρίπολιν. Ἡ Κυρήνη, λόγῳ τῆς μεγάλης κινήσεως τῶν προϊόντων της καὶ ἰδίως τοῦ σιλφίου, ὀνομαστῆς θεραπευτικῆς βοτάνης, ἀπέκτησε πλοῦτη καὶ ἔγινε συντόμως πολὺ ἰσχυρά.

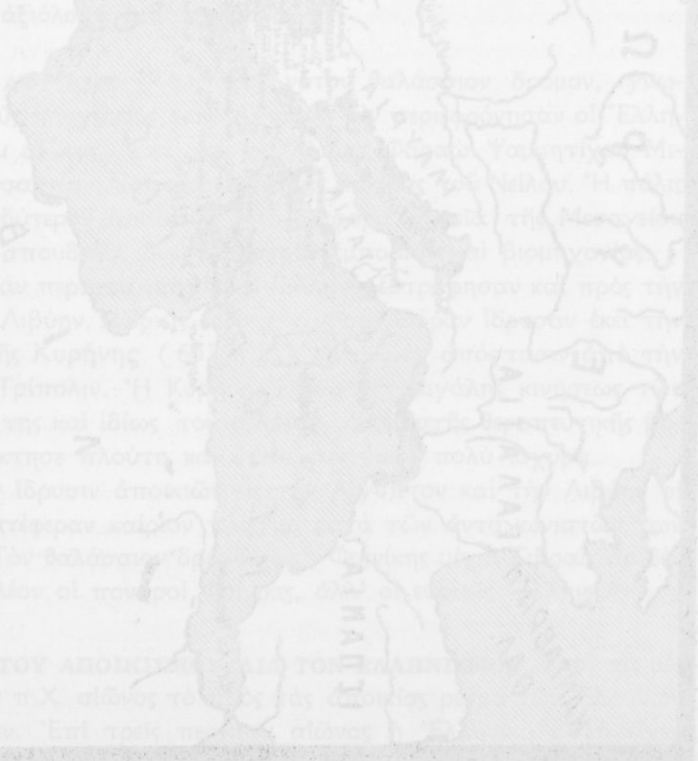
Μὲ τὴν ἴδρυσιν ἀποικιῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Λιβύην οἱ Ἕλληνες κατέφεραν καίριον πλῆγμα κατὰ τῶν ἀνταγωνιστῶν των Φοινίκων. Τὸν θαλάσσιον δρόμον ἀπὸ Φοινίκης μέχρι Γιβραλτᾶρ δὲν ἤλεγχον πλέον οἱ πονηροὶ Φοίνικες, ἀλλ' οἱ εὐφρεῖς Ἕλληνες.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ. Περὶ τὰ μέσα τοῦ βου π.Χ. αἰῶνος τὸ πρὸς τὰς ἀποικίας ρεῦμα τῶν Ἑλλήνων ἐσταμάτησεν. Ἐπὶ τρεῖς περίπτου αἰῶνας ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ εἶχεν ἐξαπλωθῆ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἕως τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτᾶρ ὠμιλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσ-

σα και έκυκλοφόρει τὸ ἑλληνικὸν νόμισμα. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία προώδευσαν ἀφαντάστως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ναυτιλία ἐσημείωσε νέαν ἀκμὴν. Μὲ τὰ ταξίδια καὶ τὰς ἐξερευνήσεις ἐξύπνησεν ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἐπλουτίσθησαν μὲ νέας γνώσεις. Οἱ ἀποικοὶ ἔγιναν οἱ φορεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς ξένας χώρας. Βάρβαροι λαοὶ (Σκύθαι, Φρύγες, Ἰλλυριοὶ κ.ἄ.) κατεκτήθησαν ἀπὸ τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ ζωντανὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ τὴν διασπορὰν αὐτὴν ἐξῆλθε τονωμένον τὸ αἶσθημα τῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τῶν ἄλλων λαῶν. Ἡ ἑλληνικὴ καταγωγή, ἡ γλῶσσα καὶ ὁ πολιτισμὸς των οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ ἀποτελοῦν διὰ τοὺς ἀποίκους ἱερὰν κληρονομίαν καὶ σύμβολα τῆς ἐθνικῆς των ἐνότητος.

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ. Οί δύο πρώτοι αἰῶνες μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, δηλαδή ὁ 9ος καὶ ὁ 8ος αἰὼν π.Χ. ὀνομάζονται 'Ομηρικὸι χρόνοι, διότι τὰ 'Ομηρικὰ ποιήματα ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν πηγὴν τῶν πληροφοριῶν μας διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν. Ἡ Ἑλλάς ἐξακολουθεῖ κατὰ τοὺς 'Ομηρικούς χρόνους νὰ εἶναι χώρα γεωργικὴ. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Δωριέων, οἱ ὅποιοι εὗρισκοντο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν ἔφερον ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν. Διὰ τοῦτο ἡ χρονικὴ περίοδος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος τοῦ 9ου καὶ 8ου αἰῶνος π.Χ. ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἱστορικοὺς « ἑλληνικὸς μεσαίων ».

Κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον ἡ ζωὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι πρωτόγονος. Εἰς τὰς ἐπὶ ὑψωμάτων ὠχυρωμένας ἀκροπόλεις κατῴκουν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς. Πέριξ ἔμενον ὁ λαὸς καὶ μόνον ἐν καιρῷ πολεμικοῦ κινδύνου κατέφευγε πρὸς ἀσφάλειαν ἐντὸς τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως. Ἐκ τῶν συνοικισμῶν αὐτῶν προῆλθον βραδύτερον αἱ πόλεις ἰδίως εἰς θέσεις, αἱ ὅποια ἦσαν κέντρα συγκοινωνιῶν. Τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία καὶ ἡ ναυτιλία δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναπτυχθῆ.

Μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ 'Ομήρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔγινε σπουδαία μεταβολή. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας ἐδημιουργήθη νέα τάξις, ἡ ἀστική, τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ τεχνῖται. Ὅλοι αὐτοὶ συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς πόλεις, αἱ ὅποια ἔγιναν μεγάλα ἀστικά κέντρα. Ἐκάστη πόλις ἀπετέλει χωριστὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα (πόλις - κράτος) καὶ εἶχε τὰ μέσα νὰ ἐξελιχθῆ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελείαν μορφήν τῆς πόλεως τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ.

ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ. Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία κατὰ τοὺς 'Ομηρικούς χρόνους ἦτο διηρημένη εἰς δύο τάξεις ἀνθρώπων, τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους. Οἱ δούλοι ἦσαν αἰχμάλωτοι πολέμου. Ἡ καλλιέργεια τῶν κτημάτων καὶ ἡ βοσκὴ τῶν ποιμνίων ἦσαν ἔργα τῶν δούλων.

Οἱ ἐλεύθεροι ἐξ ἄλλου διηροῦντο εἰς δύο τάξεις, αἱ ὁποῖαι διέφερον πολὺ μεταξύ των, εἰς τοὺς γαιοκτῆμονας εὐγενεῖς καὶ τὸν λαόν. Οἱ εὐγενεῖς ἐλέγοντο ἄνακτες, ἡγήτορες, βουλευφόροι, γέροντες. Ἡ λέξις γέρων δὲν ἐσήμαινε τὸν μεγαλύτερον κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀλλὰ τὸν ἔχοντα τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος. Δούλοι ὑπηρέτουσαν τοὺς εὐγενεῖς εἰς τὰς οἰκίας των. Μετὰ τῶν δούλων συνυπηρέτουσαν ὡς μισθωτοὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγροὺς τῶν πλουσίων καὶ πτωχοὶ ἐλεύθεροι, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο θῆτες. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ γῆ ἀπετέλει τὸν κυριώτερον πλοῦτον. Ἡ Ἑλλάς ἦτο χώρα γεωργικῆ.

Πλὴν τῶν γαιοκτημόνων εὐγενῶν καὶ τῶν θητῶν ὑπῆρχε καὶ τρίτη τάξις ἐλευθέρων, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο δημιουργοί. Αὐτοὶ ἤσκουν δημοσίᾳ τέχνην τινά, ἦσαν δηλαδὴ χαλκεῖς, σκυτοτόμοι, ἀοῖδοι, μάντις, ἱατροί, κήρυκες.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Τὸ ἀρχαιότατον πολίτευμα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία. Ἐπίστευον ὅτι ὁ βασιλεὺς κατήγετο ἀπὸ ἥρωα ἢ καὶ θεὸν καὶ ὅτι ἐλάμβανε τὴν δύναμιν του ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Δία. Ὡς ἐκ τούτου τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἐθεωρεῖτο ἱερόν. Ἡ βασιλεία ἦτο μὲν κληρονομικῆ, ἀλλ' ἀπητεῖτο ὁ βασιλεὺς νὰ ἔχη καὶ ἄλλα προσόντα σύνεσιν, σωματικὴν ρώμην καὶ πολεμικὴν ἀνδρείαν.

Ἡ δύναμις τῶν βασιλέων κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους δὲν ἦτο ἀπόλυτος, ὅπως κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν. Ὁ βασιλεὺς ἐξηκολούθει μὲν νὰ ἔχη κατὰ τὸν πόλεμον ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, ἀλλ' ἐν καιρῷ εἰρήνης ἡ δύναμις του περιοριζέτο ὑπὸ τῶν εὐγενῶν. Ὁσάκις δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ σπουδαίαν ἀπόφασιν διὰ τὴν πόλιν προσεκάλει τοὺς εὐγενεῖς εἰς συμπόσιον, κατὰ τὸ ὁποῖον συνεζητοῦντο τὰ σοβαρὰ ζητήματα τῆς πόλεως καὶ ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις (βουλὴ γερόντων). Ἐνίοτε συνεκάλει καὶ τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν (ἀγορὰ δήμου) διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην του. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρῶτος ὁ βασιλεὺς ἐξέθετε τὰ ἀποφασισθέντα, οἱ δὲ γέροντες ἦτοι οἱ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως ἐδίδον τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις. Ψηφοφορία δὲν ἐγίνετο, ἀλλ' ὁ λαὸς διὰ βοῆς ἐπεδοκίμαζεν ἢ ἐξέφραζε τὴν ἀποδοκιμασίαν του, ἂν ἡ ἀπόφασις δὲν ἤρεσκεν εἰς αὐτόν.

Ὁ βασιλεὺς εἶχε καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία ὁμῶς ἦτο

περιωρισμένη. Σπανίως οί άνθρωποι προσέφευγον εις τόν βασιλέα διά νά λύση τās διαφοράς των, διότι κατά τούς χρόνους εκείνους έπεκράτει ή αὐτοδικία. Πάντες τότε ώπλοφόρου, διά νά δύνανται νά υπερασπίζου τόν έαυτόν των κατά τῆς βίας και τῆς άδικίας. Τό άδίκημα και ιδίως ό φόνος ένδιαφέρει τās δύο οικογενείας, τοῦ άδικήσαντος και τοῦ άδικηθέντος, και ή τιμωρία διά τόν φόνον ήτο προσωπική υπόθεση τών συγγενών τοῦ φονευθέντος. Ό φονεύς ήδύνατο νά άποφύγη τήν εκδίκησιν, άν ή οικογένεια τοῦ φονευθέντος έδέχετο νά λάβη χρηματικήν άποζημίωσιν, άλλως ήναγκάζετο νά φύγη μακράν τῆς πατρίδος και νά ζῆ ώς φυγάς.

Κατά τόν 7ον αἰώνα π.Χ. ή βασιλεία κατηργήθη εις όλην σχεδόν τήν Ελλάδα και διετηρήθη μόνον εις τήν Ἡπειρον και τήν Μακεδονίαν. Εις τήν Σπάρτην ή βασιλεία διετηρήθη μέχρι τών τελευταίων χρόνων αλλά τά δικαιώματά της περιωρίσθησαν κατά πολύ. Όλη ή διοίκησις τῆς πόλεως μετά τήν κατάργησιν τῆς βασιλείας περιήλθεν εις χεῖρας τών εύγενών, τών άριστων, όπως έλέγοντο. Τό οὔτω διαμορφωθέν πολίτευμα ονομάζεται άριστοκρατικόν.

Άλλά μέ τήν ανάπτυξιν τοῦ έμπορίου, τῆς ναυτιλίας και τῆς βιομηχανίας οί έμποροι, οί ναυτικοί και οί βιομήχανοι ήρχισαν νά προοδεύουν οικονομικώς και ήθελον νά λάβουν μέρος εις τήν διοίκησιν. Εις πολλά μέρη οί άριστοκρατικοί ήναγκάσθησαν νά μοιρασθοῦν τήν έξουσίαν μέ αὐτούς, τούς ισχυρούς τοῦ χρήματος, και τό πολίτευμα μετεβλήθη εις ολιγαρχικόν.

Ἡ ολιγαρχία ήτο μισητή εις τόν λαόν. Διά τοῦτο αρχίζει σφοδρός άγων μεταξύ τοῦ λαοῦ και τών ολιγαρχικών και πολλά ελληνικά κράτη ταρασσονται άπό στάσεις, δηλαδή πολιτικάς ξριδας. Εις πολλά μέρη επικρατεῖ ό λαός, ό δήμος, όποτε λαμβάνει εις χεῖράς του τήν έξουσίαν και επιβάλλει τήν δημοκρατίαν.

Πολλάκις όμως κατά τήν διάρκειαν τών πολιτικῶν ταραχῶν φιλόδοξοι άνδρες εκ τῆς τάξεως τών εύγενών έδειξαν εύνοιαν πρὸς τόν λαόν και μέ τήν βοήθειάν του κατώρθωσαν νά καταλάβουν τήν αρχήν και νά γίνουν τύραννοι. Τό νέον πολίτευμα ονομάζεται τυραννίς.

ΟΙ ΝΟΜΟΘΕΤΑΙ. Ό λαός κατά τήν διάρκειαν τῆς πάλης του έναντίον τών εύγενών διά τήν συμμετοχήν του εις τήν διοίκησιν, έπρο-

χώρησε κατά στάδια εις τὴν πλήρη πολιτικὴν του ἀποκατάστασιν· Κατ' ἀρχὰς ἐζήτει γραπτοὺς νόμους, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν αὐθαίρετον ἑρμηνείαν τῶν ἀγράφων ἐθίμων ἐκ μέρους τῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον εις χεῖράς των τὴν δικαιοσύνην. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐπήρχετο συμβιβασμὸς μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων καὶ τότε ἀνετίθετο εἰς ἄνδρα ἐπιφανῆ κοινῆς ἐμπιστοσύνης νὰ ρυθμίσῃ τὰς διαφορὰς των καὶ νὰ γράψῃ νόμους. Οἱ ἐπιφανεῖς αὐτοὶ ἄνδρες ὠνομάσθησαν νομοθέται.

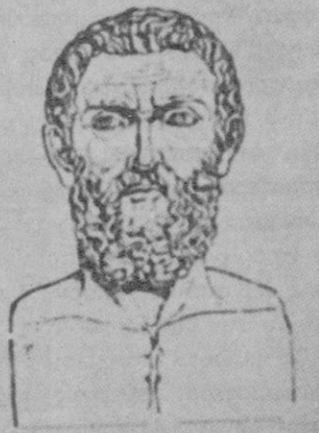
Ὡς ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς νομοθέτας θεωρεῖται ὁ Ζάλευκος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἔθεσε νόμους εἰς τοὺς Λοκροὺς τῆς Κάτω Ἰταλίας. Οἱ νόμοι του, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πολὺ αὐστηροί, ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἠθικὴν τάξιν τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου βίου. Ἐξ ἄλλου μεγάλην φήμην ἀπέκτησεν ὁ Χαρώνδας, νομοθέτης εἰς τὴν Κατάνην τῆς Σικελίας. Ἡ νομοθεσία του ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ πολλὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἄλλοι ὀνομαστοὶ νομοθέται ἦσαν ὁ Πιττακὸς εἰς τὴν Μυτιλήνην, ὁ Δράκων καὶ ὁ Σόλων εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ γραπτὴ νομοθεσία εἰσήχθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ μόνον ἡ Σπάρτη ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾶται κατὰ τὰ παλαιὰ ἔθιμα.

Οἱ σοφοὶ οὗτοι ἄνδρες διετύπωσαν εἰς συντόμους φράσεις χρησιμωτάτας διὰ τὸν βίον συμβουλὰς, τὰ λεγόμενα ἀποφθέγματα. Εἰς αὐτὰ περιέλαβον τὸ καταστάλαγμα τῆς προσωπικῆς των πείρας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐκ μέρους των παρατηρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Οἱ ἐπισημότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ γνωστοὶ ὡς ἑπτὰ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος : Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεύς, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Περιάνδρος ὁ Κορίνθιος καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος. Τὸ ἀπόφθεγμα « Γνώθι σαυτὸν », δηλαδὴ νὰ ἐξετάσῃς καὶ νὰ γνωρίσῃς καλὰ τὸν ἑαυτὸν σου, οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν τὸ ἔθεσαν ὡς προμετωπίδα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους ἀπεδείχθησαν ἀξιοὶ τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς βίας κατέλαβον. Ἐκυβέρνησαν τὴν πατρίδα των μὲ σύνεσιν, ἔκαμαν ἔργα μεγάλα καὶ ἔγιναν ὀνομαστοὶ μεταξὺ ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Φεῖδων εἰς τὸ Ἄργος, ὁ Πολυκράτης εἰς τὴν Σάμον, ὁ Κύψελος καὶ ὁ υἱὸς του Περιάνδρος εἰς

την Κόρινθον, ὁ Κλεισθένης εἰς τὴν Σικυῶνα καὶ ὁ Πεισίστρατος εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι μεταξύ τῶν τυράννων, τοὺς ὁποίους πολὺ ἐπήνεσαν οἱ ἀρχαῖοι διὰ τὴν λαμπρὰν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας των.

Οἱ διάδοχοι ὅμως αὐτῶν ἐξώκειλαν εἰς κατάχρησιν τῆς ἐξουσίας πρὸς ἰδίαν ὠφέλειαν καὶ ἐπέβαλον καθεστῶτα βίας καὶ τρομοκρατίας. Νέοι πολιτικοὶ ἀγῶνες ἤρχισαν τότε ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῶν τυράννων καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐποχὴ τῆς τυραννίδος, ἀρχίζει κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα καὶ φθάνει περίπου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 6ου αἰῶνος π.Χ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος εἰς μὲν τὰς ἰωνικὰς πόλεις ἰδρύθησαν δημοκρατίαι, εἰς δὲ τὰς δωρικὰς ὀλιγαρχίαι.

Περίαςδρος ὁ Κορίνθιος.

Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐπομένων δύο αἰῶνων (7ου καὶ 6ου) αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐγνώρισαν μεγάλην ἀκμὴν. Οἱ κάτοικοί των διεκρίθησαν ὡς δραστήριοι ἔμποροι καὶ τολμηροὶ θαλασσοπόροι. Ἦσαν πρωταγωνισταὶ εἰς τὴν ἰδρυσιν ἀποικιῶν. Ἠγάπων τὰ ὠραῖα πράγματα καὶ ἠσχολοῦντο μὲ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἐκεῖ εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐγεννήθησαν τότε μεγάλοι ποιηταὶ καὶ μουσικοί, μαθηματικοὶ καὶ φιλόσοφοι. Ἀπὸ ἐκεῖ μετεφυτεύθη ἀργότερον εἰς τὰ ἐδάφη τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος ὁ σπόρος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἀναπτυχθῇ ὁ λαμπρὸς πολιτισμὸς τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ.

ΙΩΝΙΑ ΚΑΙ ΙΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ. Οἱ Ἴωνες ἀπεδείχθησαν δραστηριώτεροι καὶ ἰκανώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀποίκους. Τόση ἦτο ἡ δύναμις των ὥστε ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον εἰς βᾶρος τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων. Ἡ αἰολικὴ Σμύρνη καὶ ἡ δωρικὴ Ἀλικαρνασσὸς ἐδέχθησαν ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰώνων καὶ ἔγιναν κέντρα ἰωνικά.

Τὸ ἰωνικὸν στοιχεῖον ὑπερεῖχε παντοῦ. Οἱ καλύτεροι ἔμποροι, οἱ ἔμπειρότεροι ναυτικοί, οἱ ἐξοχώτεροι σοφοὶ καὶ καλλιτέχνηαι ἔζων εἰς τὴν Ἰωνίαν. Αἱ ἰωνικαὶ πόλεις ἐφημίζοντο διὰ τὰ πλοῦτη καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐμφάνισίν των. Ὁ ἰωνικὸς πολιτισμὸς ἐσκίαζε τὰς προόδους τῶν ἄλλων ἀποίκων. Οὔτε οἱ Αἰολεῖς οὔτε οἱ Δωριεῖς ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀμφισβητήσουν ἀπὸ τοὺς Ἴωνας τὰ πρωτεῖα. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ὑπεροχῆς τελικῶς ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὠνομάσθησαν Ἴωνες καὶ ὁ γεωγραφικὸς ὄρος Ἰωνία περιέλαβεν ὅλοκρον τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν. Γενικῶς ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας προώδευσαν συντόμως. Μερικαὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτὰς ὅπως ἡ Μίλητος, ἡ Ἐφεσος, ἡ Φώκαια παρουσίασαν ἐξαιρετικὴν ἀκμὴν. Ἐπίσης διεκρίθησαν ἰδιαίτερος αἱ νῆσοι Σάμος, Χίος καὶ Λέσβος.

Η ΜΙΛΗΤΟΣ. Μεγάλη και πλούσια ἐμπορική πόλις εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας ὑπῆρξεν ἡ Μίλητος. Κτισμένη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ κατεῖχε προνομιοῦχον γεωγραφικὴν θέσιν. Ἡ παραλία τῆς ἐσχημάτιζε τέσσαρας φυσικοὺς λιμένας, ἐνῶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς μεγάλας ἀγορὰς τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Καρίας διηκούλυε τὸ ρεῦμα τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς πόλεως ἤλθε γοργή. Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. οἱ Μιλήσιοι ἐσχεδίασαν νὰ ἐπεκτείνουν τὸ ἐμπόριόν των πέραν ἀπὸ τὴν στενὴν λεκάνην τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰς γειτονικὰς περιοχὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν ἰκανότητά των ὀφείλεται ὁλόκληρος ὁ ἀποικισμὸς τοῦ Εὐξείνου. Τὰ ἀγροτικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς Μιλήτου (λάδι, κρασί, ἀγγεῖα, ὑφάσματα, εἶδη πολυτελείας) ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ Εὐξείνου ἕως τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ἐγνώριζον συνεχῆ ζήτησιν καὶ συνεσώρευον εἰς αὐτὴν πλοῦτην.

Οἱ Μιλήσιοι δὲν ἦσαν μόνον ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Ἐφρόντιζον ἐξ ἴσου νὰ καλλιερگوῦν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Εἰς τὴν Μίλητον ἐγεννήθησαν οἱ τρεῖς μεγάλοι φιλόσοφοι Θαλῆς, Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξίμενης, ὁ ἱστορικὸς Ἑκαταῖος καὶ ὁ ποιητὴς Φωκυλίδης. Τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῶν Μιλησίων διετάρασσον ἐν τούτοις κατὰ διαστήματα ὀξεῖς πολιτικοὶ ἀνταγωνισμοί. Πλούσια ἀριστο-

Νόμισμα Μιλήτου.

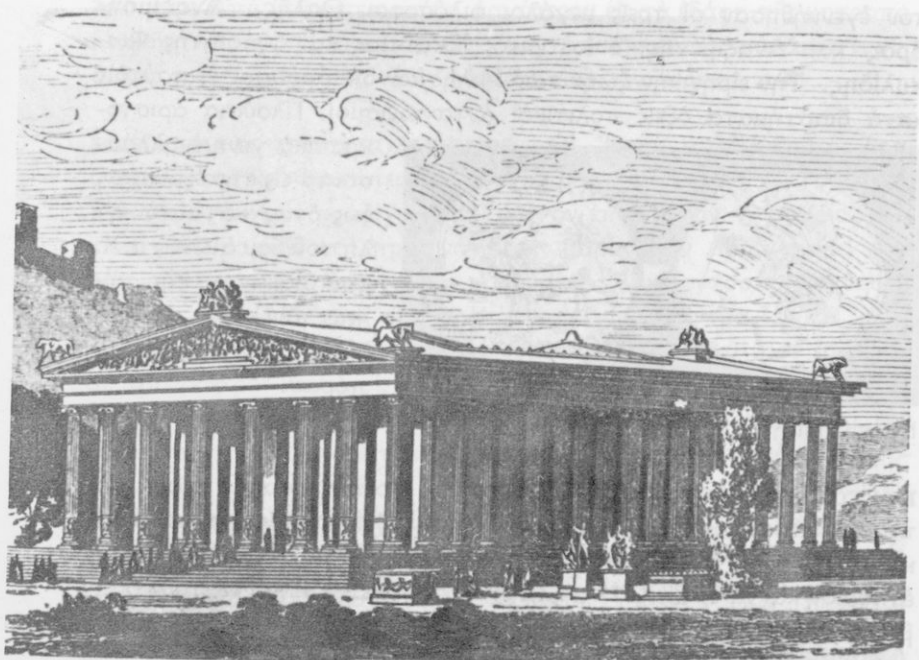
κρατικὰ γένη ἐνηλλάσσοντο εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἕως ὅτου κατὰ τὰ τέλη τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ἀνέλαβεν ἡ δραστηρία τάξις τῶν ἐμπόρων.

ΕΦΕΣΟΣ ΚΑΙ ΦΩΚΑΙΑ. Ἡ Ἐφεσος μὲ τοὺς τέσσαρας ναοὺς τῆς προστάτιδος τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος συνηγωνίζετο εἰς λαμπρότητα καὶ ἀκμὴν τὴν Μίλητον. Οἱ Ἐφέσιοι κατεγίνοντο μὲ ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ τράπεζαι των ἦσαν ἀνοικταὶ ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους ἡγεμόνας τῆς Λυδίας καὶ τῆς Περσίας μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον στενὰς σχέσεις.

Ἡ Ἔφεσος ἐγέννησε καὶ μεγάλους φιλοσόφους καὶ ποιητάς. Ὁ βα-
θυστόχαστος φιλόσοφος Ἡράκλειτος καὶ ὁ γλυκὺς ποιητὴς Καλ-
λίνος ἦσαν Ἐφέσιοι. Ἡ πλουσία Ἔφεσος ἔπεσεν ἀργότερον θῦμα τῶν
ἀρπακτικῶν διαθέσεων τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κροίσου.

Ἡ Φώκαια, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐρμου ποταμοῦ, ἐφημί-
ζετο διὰ τοὺς ἐφευρετικούς καὶ τολμηροὺς ναυτικούς της. Τὰ γοργο-
τάξιδα πλοῖα τῶν, αἱ περίφημοι πεντηκόντοροι μὲ τὰ πενήντα κου-
πιά διέσχισαν ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον ἕως τὸ ἄλλο τὴν Μεσόγειον, ἀπὸ
τὴν Αἴγυπτον ἕως τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν. Πρῶτοι οἱ Φω-
καεῖς ἐτόλμησαν νὰ ἰδρῦσουν ἀποικίαν εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας,
τὴν Μασσαλίαν, καὶ πρῶτοι αὐτοί, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπέρασαν
τὰς Ἡρακλείους στήλας (Γιβραλτάρ) καὶ ἀντιμετώπισαν τὸν ἀχανῆ
ὠκεανόν.

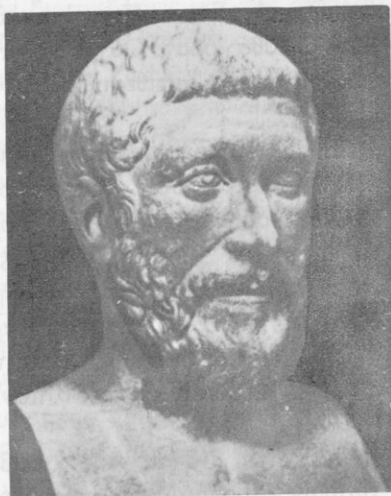
Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἔφεσον. (Ἀναπαράστασις).

ΣΑΜΟΣ ΚΑΙ ΧΙΟΣ. Ἡ Σάμος ἠκολούθησε τὴν πρόοδον τῶν πόλεων τῆς μικρασιατικῆς παραλίας. Ὁ συναγωνισμὸς μὲ τὴν Μίλητον ἔφερε τοὺς Σαμίους ναυτικούς καὶ ἐμπόρους εἰς τὴν Προποντίδα, τὰς ἀκτὰς τῆς Κιλικίας, τὴν Ναύκρατιν τῆς Αἰγύπτου, τὴν Κυρήνην καὶ τὴν Σικελίαν. Μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα ἡ Σάμος εἶχε συνάψει συμμαχίαν.

Ἀπὸ τὸ 533 π.Χ. τὴν νῆσον ἐκυβέρνησα ὁ Πολυκράτης, ὁ ὁποῖος συνεδύαζεν ἀρετὰς καὶ ἐλαττώματα. Ἦτο κυβερνήτης εὐφυῆς, δραστήριος μὲ μεγάλα σχέδια καὶ φιλοδοξίας.

Ἀλλὰ συγχρόνως ἦτο ἀπάνθρωπος εἰς τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους, αὐταρχικὸς καὶ ἀνήσυχος. Εἶχεν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν καὶ ἐνέπνεε φόβον εἰς ὅσους ἀντετίθεντο εἰς τὴν πολιτικὴν του. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη τύραννος. Παρ' ὅλα τὰ ἐλαττώματά του ὁ Πολυκράτης εἶναι γνωστὸς εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς τύραννος μὲ ἀγάπην καὶ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν χώραν του. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πολυκράτους ἡ Σάμος ἐγνώρισεν ἡμέρας λαμπράς. Ἀνεπτύχθη ἡ γεωργία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Τὰ ὑφαντὰ τῆς νήσου ἔγιναν περιζήτητα. Ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια μεταλλουργίας ἐξήρχοντο θαυμάσια ἔργα τέχνης, ἰδίως ἀφ' ὅτου δύο Σάμιοι καλλιτέχναι, ὁ Ροῖκος καὶ ὁ Θεόδωρος, ἐχρησιμοποίησαν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν μεταλλοτεχνίαν τὴν μέθοδον νὰ χύνουν λυωμένον ὀρείχαλκον εἰς κοίλους τύπους διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων ἔργων τέχνης. Ἡ πόλις τῆς Σάμου ἀπέκτησε μέγα ὑπόγειον ὕδραγωγεῖον καὶ ὁ λιμὴν τῆς ἐπροστατεύθη μὲ πρόχωμα ἀσυνήθων διαστάσεων. Μὲ βάσιν παλαιὰ σχέδια τοῦ Ροῖκου ἐκτίσθη τὸ Ἡραῖον, περίλαμπρος ναὸς πρὸς τιμὴν τῆς πολιούχου θεᾶς Ἡρας. Τὰ ἔργα αὐτὰ γνωστὰ ὡς « ἔργα Πολυκράτεια » ἐξετέλεσαν Σάμιοι καὶ ξένοι μηχανικοὶ προσκληθέντες ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ὄψις τῆς πόλεως ἤλλαξε καὶ ἐνεκαινιάσθη νέα ἐποχὴ εὐημερίας διὰ τοὺς κατοίκους.

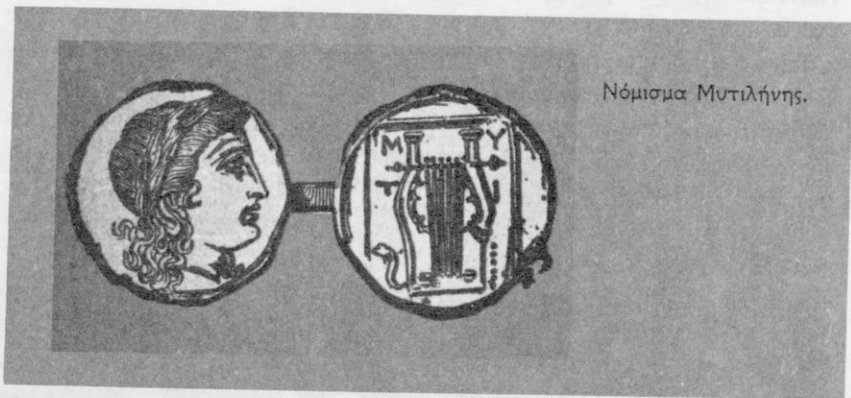

Ὁ Πυθαγόρας.

Εἰς τὴν Σάμον ἔζη τότε καὶ ὁ περίφημος μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος Πυθαγόρας. Οὗτος καταγόμενος ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν ἦλθεν εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν Πολυκράτην καὶ ἐγκατέλειπε τὴν νῆσον.

Παράλληλον πρὸς τὴν Σάμον ἀκμὴν εἶχε καὶ ἡ Χίος. Οἱ κάτοικοὶ τῆς διεκρίθησαν ὡς ἔμποροι καὶ βιομηχάνοι. Ἦσαν οἱ πρῶτοι, πού ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις των. Μὲ τὰς Ἐρυθρὰς ἐπὶ τῆς ἀπέναντι μικρασιατικῆς ἀκτῆς ἡ Χίος εἶχε στενὰς σχέσεις, ὄχι ὅμως πάντοτε φιλικὰς. Παρὰ τὰς συχνὰς πολιτικὰς μεταβολὰς οἱ Χῖοι ἐκυβερνῶντο μὲ καλοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐχρησίμευσαν ὡς πρότυπον εἰς τὸν Ἀθηναῖον νομοθέτην Σόλωνα.

Η ΛΕΣΒΟΣ. Ἡ αἰολικὴ Λέσβος μὲ κυριωτέρας πόλεις τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Μήθυμναν, ἐσημείωσεν ἰδιαιτέραν πρῶδον. Τὴν μεγαλύτεραν δραστηριότητα παρουσίασεν ἡ Μυτιλήνη. Ἦτο ἡ μόνη πόλις τῆς Λέσβου, ἡ ὅποια ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ἐπεχείρησαν ὅμως μακρινὰ ταξίδια οἱ Μυτιληναῖοι. Περιωρίσθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Τρωάδος. Ἔκτισαν τὰς πόλεις Μάδυτον καὶ Σηστόν καὶ τὴν Αἶνον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ.

Τὸ ὥραϊον κλίμα τῆς Λέσβου, ἡ ἀσφαλὴς γεωγραφικὴ τῆς θέσις καὶ οἱ ἀνετοὶ ὄροι ζωῆς, πού ἀνεπτύχθησαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν προσδοφόρον καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, ἀπεμάκρυναν τοὺς Λεσβίους ἀπὸ

τά πολεμικά και τούς έτρεψαν εις τὰς διασκεδάσεις και τὰς ἀπολαύσεις. Δύο Λέσβιοι ποιηταί, ὁ Ἄλκαϊος και ἡ Σαπφῶ ἔψαλλον εις τούς τρυφεροὺς στίχους των τὴν ἀμέριμον ζωὴν τῶν συμπατριωτῶν των. Μόνον αἱ πολιτικά ταραχαὶ διέκοπτον τὴν ἀμεριμνησίαν των. Πράγματι συχναὶ ἦσαν αἱ διαμάχαι μεταξύ τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν διὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν. Δὲν ἔλειψαν και οἱ τύραννοι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου. Τότε οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο ὀξύτεροι και διεταράσσετο ἡ ἡσυχία τῶν κατοίκων.

Τὸ 590 π.Χ. εις μίαν ἐξαιρετικὰ κρίσιμον στιγμὴν τὴν ἐξουσίαν ἀνέλαβεν ὁ δίκαιος και γενναῖος Πιττακός. Και ἄλλοτε εἶχεν ἐπιδείξει τὰς ἀρετάς του, ὅταν ἐνίκησεν εις μονομαχίαν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὴν αἰολικὴν κτῆσιν τῆς Τροίας. Τώρα διωρίσθη αἰσυμνήτης, δηλαδὴ δαιτητῆς τῶν διαφορῶν τῶν ἀντιπάλων παρατάξεων και ἐπέτυχεν νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν και τὴν γαλήνην εις τὴν νῆσον. Ἔθεσε σοφοὺς νόμους και ἐκυβέρνησεν τὴν πατρίδα του ἐπὶ δέκα ἔτη μὲ συνέσιν και ἀνιδιοτέλειαν. Δικαίως ἔθεωρήθη ὡς ἕνας ἀπὸ τούς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος.

Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἡ μητροπολιτική Ἑλλάς, ὅπως καὶ ἡ μικρασιατική, παρέμειναν μέχρι τέλους χωρισμένες εἰς μικρὰ κράτη. Ἐκάστη πόλις ἔθετεν ὑπεράνω ὄλων τὴν διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της. Τοιοιυτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν πολλὰ κρατίδια (πόλεις - κράτη), τὰ ὅποια δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐνωθῶν καὶ νὰ ἀποτελέσουν κράτος ἐνιαῖον.

Δύο ἦσαν τὰ κυριώτερα αἷτια τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, τὰ ἑξῆς :

- 1) Ἡ μεγάλη κατάτμησις τῆς χώρας ἀπὸ τὰ ὄρη, τοὺς ποταμούς καὶ τὴν θάλασσαν εἶχε δημιουργήσει χώρους κλειστοὺς εἰς τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν ἐπαφὴν τῶν κατοίκων μεταξύ των. Ἡ γεωγραφικὴ διάσπασις ἐπόμενον ἦτο νὰ φέρῃ καὶ τὴν πολιτικὴν διάσπασιν.
- 2) Ἡ διαχείρισις τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς πολίτας καὶ ὄχι, ὅπως γίνεται σήμερον, ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους των (βουλευτάς, πληρεξουσίους κ.λπ.). Ἀλλὰ μὲ τοιοῦτου εἴδους προσωπικὴν διοίκησιν μόνον μικρὰ κράτη κυβερνῶνται.

Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους ὀφείλεται ἡ ἀδυναμία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος νὰ ἀποτελέσῃ κράτος ἐνιαῖον καὶ ἰσχυρόν.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ. Μετὰ τὰς μεταναστεύσεις ἡ κατάστασις εἰς τὴν μητροπολιτικὴν Ἑλλάδα ἥλλαξε. Τὰ παλαιὰ ἰσχυρὰ μυκηναϊκὰ κέντρα παρεχώρησαν τὴν θέσιν των εἰς νέας πόλεις. Ἐξ αὐτῶν ἄλλαι προώδευσαν καὶ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας. Ἄλλαι, ὅσαι ἔμειναν μέχρι τέλους γεωργικαί, καθυστέρησαν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ δὲν ἔλαβον σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἱστορίαν.

Ἡ Πελοπόννησος, ἔνεκα τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν κατὰ μέγα μέρος ἀκαταλήλων διὰ τὴν ναυτιλίαν ἀκτῶν της παρέμεινε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γεωργικὴ. Εἰς τὰς μεγάλας περιφερείας της, Ἀργολίδα, Ἀχαΐαν, Ἡλιδα, Ἀρκαδίαν καὶ Μεσσηνίαν ἀπὸ τὸν 8ον ἕως τὸν 6ον αἰῶνα π.Χ. ἡ πρόοδος δὲν ἦτο μεγάλη. Ἀντιθέτως συ-

χναί ἦσαν αἱ στάσεις τῶν παλαιῶν κατοίκων Ἀχαιῶν, διὰ τὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν κατακτητῶν Δωριέων. Ἡ Σπάρτη εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἔγινε τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ Κόρινθος μαζί με τὴν Σικυῶνα, ἀπετέλεσαν τὰς μόνας ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι συνηγωνίσθησαν τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἴδρυσιν ἀποικιῶν.

ΤΟ ΑΡΓΟΣ. Ο ΦΕΙΔΩΝ. Τὸ Ἄργος εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις κειμένη εἰς τὸ μέσον τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος, εἰς τοὺς πρόποδας ἀκροπόλεως, ἡ ὁποία ἐλέγετο Λάρισα. Κατὰ τὴν Δωρικὴν κατάκτησιν οἱ Δωριεῖς συνεβιβάσθησαν μετὰ τοὺς παλαιότερους κατοίκους τοῦ Ἄργους, τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ ταχέως συνεχωνεύθησαν μετὰ αὐτούς. Οἱ Ἀργεῖοι δὲν ἐλησμόνησαν τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν κληρονόμων τοῦ κράτους τῶν Μυκηναίων. Διὰ τοῦτο εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ εἶναι ἡγεμόνες τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. πρὶν ἢ Σπάρτη φθάσῃ εἰς τὴν μεγίστην τῆς δύναμιν, τὸ Ἄργος ἦτο ἡ ἰσχυρότερα πόλις τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Τροιζήν, ἡ Αἴγινα, αἱ Κλεωναί, ὁ Φλιοῦς, ἡ Σικυῶν καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπετέλουν ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας προΐστατο τὸ Ἄργος.

Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἐβασίλευσεν εἰς τὸ Ἄργος ὁ Φεῖδων ἀπὸ τὸ γένος τῶν Ἡρακλειδῶν. Ὁ Φεῖδων συνεκέντρωσεν εἰς χεῖράς του ὅλην τὴν ἐξουσίαν καὶ ἔγινε τύραννος. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ Ἄργος ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν. Ὀλόκληρος ἡ ἀνατολικὴ Πελοπόννησος διετέλει ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν του. Ὁ Φεῖδων ὑπήγαγε τὴν Κόρινθον εἰς τὴν ἀργολικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ εἰσβαλὼν μετὰ στρατὸν εἰς τὴν Ἡλιδα ἀφῆρσεν ἀπὸ τοὺς Ἡλείους τὴν προεδρίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Πρῶτος ὁ Φεῖδων ἔκοψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα νομίσματα ἰδρύσας νομισματοκοπεῖον εἰς τὴν Αἴγινα, ἡ ὁποία ἦτο, μετὰ τὴν Κόρινθον, ἡ ἐμπορικωτέρα ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς ἀργολικῆς ὁμοσπονδίας. Ἐπίσης, αὐτὸς πρῶτος ἐκανόνισε τὰ μέτρα τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ὑγρῶν προϊόντων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φεῖδωνος τὸ Ἄργος ἔχασε διὰ παντὸς τὴν ἐξωτερικὴν του δύναμιν. Οἱ Σπαρτιάται ἀφῆρσαν ἀπὸ τοὺς

Ἄργεϊους τὴν Κυνουρίαν καὶ τὴν Θυρεᾶτιν, οἱ δὲ Ἕλαιοι βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας ἀνέλαβον τὴν προστασίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Οἱ Ἄργεῖοι παρὰ τὸν περιορισμὸν τῆς δυνάμεώς των δι-
τήρησαν τὰς ἀξιώσεις των περὶ ἡγεμονίας εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἀντίθεσίν των πρὸς τὴν Σπάρτην.

Η ΚΟΡΙΝΘΟΣ. Ἡ Κόρινθος κατῳκεῖτο ἤδη ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Τότε εἶχεν ἀραιὸν πληθυσμὸν καὶ ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων τῆς ἦτο ἡ γεωργία. Σημασίαν ἤρchiσε νὰ ἀποκτᾷ ἡ Κόρινθος, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔμποροι ἀντελήφθησαν τὴν σπουδαιότητα τῆς μικρᾶς λωρίδος τοῦ Ἴσθμοῦ, ὁ ὁποῖος πράγματι δὲν ἐχώριζεν, ἀλλὰ ἤνωνε τὴν θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου μὲ τὸ Ἴόνιον καὶ τὴν δυτικὴν Μεσόγειον. Αὐτὸ συνέβη πολὺ ἀργότερον, τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ἴσθμὸς καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Κορίνθου ἔγιναν τὸ σημεῖον, ὅπου συνητῶντο ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ μεσογειακὸς κόσμος. Ὁ ἐμπορικὸς δρόμος ἀπὸ τὴν βόρειον πρὸς τὴν νότιον Ἑλλάδα διήρχετο διὰ μέσου τῆς Κορίνθου καὶ τὰ πλοῖα, ὅσα κατηθύ-
νοντο πρὸς ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς ἐχρησιμοποιοῦν πολὺ συχνὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἴσθμοῦ. Οἱ δύο λιμένες τῆς Κορίνθου, τὸ Λέχαιον

ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ αἱ Κεγχραι ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀκριβῶς εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ Ἴσθμοῦ, ἀπέκτησαν μεγάλην κίνησιν. Ὡραία ξυλίνη λεωφόρος, ὁ περίφημος Δίοικος, ἤνωνε τοὺς δύο λιμένας καὶ οἱ ναυτικοὶ διὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ταξιδιὸν των ἀπὸ τὴν μίαν θάλασσαν εἰς τὴν ἄλλην ἔσυρον τὰ πλοῖα των ἐπάνω εἰς τὴν ἐπίπεδον ἐπιφάνειάν της.

Τὴν πόλιν τῆς Κορίνθου, ἡ ὁποία ἦτο κτισμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς τοὺς πρόποδας ἀποκρήμνου λόφου, ἐπροστάτευεν ἡ ἀκρόπολις της, ὁ Ἄκροκόρινθος. Σειρὰ τειχῶν περιέβαλλε τὴν πόλιν, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα ἦσαν τὰ Μακρὰ

Κορινθιακὸν ἀγγεῖον. (Οἰνοχόη).

τείχη. Αυτά τὰ τείχη ἤνωνον τὴν πόλιν μὲ τὸν λιμένα εἰς τὸν Κορινθιακόν.

ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΣ. ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ. Ἡ Κόρινθος εἶχε τὴν ἰδίαν πολιτικὴν ἐξέλιξιν μὲ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ ἐπὶ ἓνα αἰῶνα ἐκυβερνήθη ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν τῶν Βακχιαδῶν, ἐδοκίμασεν ἐν συνεχείᾳ καὶ τοὺς τυράννους. Ὁ Κύψελος περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος, ἱδρυσεν δυναστείαν τυράννων, γνωστὴν ὡς δυναστείαν τῶν Κυψελιδῶν. Εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Περίανδρος, ἡγεμὼν εὐφυῆς καὶ δραστήριος, ἓνας ἐκ τῶν ἐπτά σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὰ 44 ἔτη τῆς τυραννίδος του (627 - 583 π.Χ.) ἡ Κόρινθος ἐξειλίχθη εἰς μεγάλην δύναμιν. Ὁ στόλος τῶν Κορινθίων ἐφωδιάσθη μὲ νέα εὐκίνητα πλοῖα, τὰς τριήρεις, καὶ ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ κορινθιακὰ προϊόντα (εἶδη πολυτελείας, ὑφαντά, ἀγγεῖα, ἀρώματα κ.λπ.) κατέκτησαν τὰς ξένας ἀγοράς.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυραν καὶ τὰς Συρακούσας, τὰς πρώτας ἀποικιακὰς κτήσεις τῆς Κόρινθου ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Βακχιαδῶν, νέαι ἀποικίαι ἰδρύθησαν εἰς τὴν ἀκαρνανικὴν καὶ ἠπειρωτικὴν παραλίαν ἢ Λευκάς, τὸ Ἀνακτόριον, ἢ Ἀμβρακία, ἢ Ἀπολλωνία. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ τυράννου ἐστράφη περισσότερον πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Περικαλλεῖς ναοὶ ἐστόλισαν τὴν πόλιν, ὠραῖα οἰκοδομήματα ἐκτίσθησαν, ἀγάλματα ἐξαιρετικῆς τέχνης ἐστήθησαν εἰς τοὺς δημοσίους χώρους. Πανελλήνιον φήμην ἀπέκτησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του τὰ Ἴσθμια, δηλαδή οἱ ἀγῶνες τοὺς ὁποίους ἐτέλουν οἱ Κορινθιοὶ εἰς τὸν Ἴσθμὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Γενικῶς ἡ Κόρινθος πολυάνθρωπος, ὅσον ποτὲ ἄλλοτε, ἐδοκίμασε τότε περίοδον εὐημερίας, δυνάμεως καὶ πλούτου. Εἰς καμμίαν ἄλλην πόλιν δὲν ἐδαπανῶντο τόσον μεγάλα ποσά, ὅσον εἰς τὴν Κόρινθον καὶ πουθενά ἄλλοῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐπεδίδοντο τόσον πολὺ εἰς τὰς διασκεδάσεις. Διὰ τοῦτο ἡ παροιμία ἔλεγεν « Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον », δηλαδή δὲν ἔμπορεῖ ὁ καθένας νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Κόρινθον.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν τυράννων ἡ Κόρινθος ἔπαυσε νὰ παίζει πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Εὐρίσκετο πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Σπάρτης καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν Πελοποννησιακὴν συμμαχίαν.

Η ΣΙΚΥΩΝ. Εἰς ἀπόστασιν 4 χιλιομέτρων δυτικῶς τῆς Κορίνθου ἡ Σικυῶν δὲν ὑστέρησεν ἀπὸ τὴν γείτονά της. Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ὁ Ὅρθαγόρας ἐξέβαλεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ἀριστοκρατίαν τῶν Δωριέων καὶ ἐγένεε τύραννος. Ἀπὸ τότε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς αἰῶνος ἡ Σικυῶν ὑπὸ τοὺς Ὅρθαγορίδας ἐγνώρισεν ἡμέρας λαμπράς. Ἀνεπτύχθησαν τὸ ἐμπόριον, αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα. Ἐπὶ Κλεισθένους, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου αἰῶνος π.Χ., ἡ πόλις ἐγένεε κέντρον φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν.

Η Αἴγινα. Ἡ ἄγονος νῆσος Αἴγινα κατωκεῖτο ἀπὸ Δωριεῖς. Περί τὸ 750 π.Χ. ὁ τύραννος τοῦ Ἄργους Φεῖδων ὑπεχρέωσε τοὺς Αἰγινητάς νὰ γίνουιν ὑπήκοοί του. Τότε ἰδρύθη εἰς τὴν νῆσον τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν νομισματοκοπεῖον. Ἐκεῖ ἔκοπτον ἀργυρᾶ νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἔφερον ἀποτυπώματα χελῶνης καὶ ὠνομάζοντο διὰ τοῦτο χελῶναι. Γενικῶς ἡ βιομηχανία τοῦ μετάλλου ἤκμασε πολὺ εἰς τὴν Αἴγιναν. Εἰς τὰ ἐργαστήριά της εἰργάζοντο χιλιάδες δούλων καὶ τὰ προϊόντα τῆς μεταλλοτεχνίας μετεφέροντο ἀπὸ τοὺς τολμηροὺς Αἰγινητάς ναυτικούς εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Συγχρόνως ἡ Αἴγινα, ἐπειδὴ ἔστερεῖτο τῶν ἀπαραιτήτων ἀγαθῶν διὰ νὰ θρέψη τὸν πληθυσμὸν της, ἦτο ἠναγκασμένη νὰ εἰσαγάγῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν σιτηρὰ καὶ ἄλλα εἶδη διατροφῆς. Ὁ λιμὴν της ἦτο ἐλεύθερος εἰς ὅλους. Ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία τῆς

Αἰγίνης κατεῖχεν εἰς τὸ Αἰγαῖον τὰ πρωτεῖα. Δὲν ἐπεχείρησαν ὁμως οἱ Αἰγινηταὶ ἀποικιστικὰς ἐξορμήσεις. Ἦρκοῦντο νὰ μεταφέρουιν διὰ τῶν πλοίων τῶν τὰ ἐμπορικὰ φορτία καὶ νὰ διατηροῦιν καλὰς σχέσεις μὲ ὅλους. Κόσμημα τῆς νήσου ἀπετέλεσε κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. ὁ ὠραῖος ναὸς τῆς προστάτιδός της Ἀφαίας Ἀθηνᾶς.

Ἡ Αἴγινα εἶχε σοβαροὺς ἀνταγωνιστάς, τὴν Χαλκίδα, τὴν Κόρινθον, τὴν Σάμον. Ὁ ἀνταγωνισμὸς ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἔφερε τελικῶς εἰς τὴν παρακμὴν.

ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ. Τὴν μεγάλην ἀκμὴν των παρουσίασαν τὰ Μέγαρα κατὰ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα. Τότε ἰδρύσαν καὶ τὰς ἀποικίας των εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὸ Βυζάντιον εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Βοσπόρου, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐκράτουν τὰς κλεῖδας τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Οἱ Μεγαρεῖς ἦσαν καλοὶ γεωργοί, σπουδαῖοι τεχνῖται κεραμικῶν ἔργων καὶ φημισμένοι ὑφαντουργοί. Περισσότερον ὁμως διεκρίθησαν ὡς ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Περί τὸ 640 π.Χ. τὴν ἐξουσίαν κατέλαβεν ὁ τύραννος Θεαγένης. Ἀργότερον τὰ Μέγαρα περιεπλάκησαν εἰς πολέμους πρὸς τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Μίλητον διὰ νὰ ἐξασθελήσουν τελικῶς ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν Ἀθηναίων.

Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἀνεπτύχθησαν καὶ εἰς τὰ Μέγαρα ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις. Μεγαρεῖς ἦσαν ὁ φιλόσοφος Εὐκλείδης καὶ ὁ ποιητὴς Θεόγνις, τὸ δὲ θεατρικὸν εἶδος τῆς κωμωδίας φαίνεται ὅτι εἰς τὰ Μέγαρα εἶχε κάμει μεγάλας προόδους.

Ἡ ΕΥΒΟΙΑ. Εἰς τὴν Ἴωνικὴν Εὐβοίαν ἐξεχώριζον ἤδη ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. δύο πόλεις : ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Ἐρέτρια. Τὸ Ληλάντιον πεδῖον, ἡ εὐφορος δηλαδὴ πεδιάς πού κεῖται μεταξύ Χαλκίδος καὶ

Νόμισμα Χαλκίδος.

Ἐρετρίας, ἔδιδεν εἰς τοὺς πλουσίους γαιοκτῆμονας, τοὺς ὀνομαζομένους ἵπποβότας, ὑλικὸν πλοῦτον καὶ δύναμιν. Κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα τίποτε δὲν ἐσκίασε τὴν ἀρμονικὴν συνεργασίαν καὶ τὴν εὐγενῆ ἀμίλλαν τῶν δύο πόλεων. Τὰ πλούσια ἀργιλοφόρα καὶ χαλκοφόρα μεταλλεῖά των ἔδωσαν εἰς τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς τὰ μέσα

νά αναπτύξουν αξιόλογον μεταλλουργικήν βιομηχανίαν. Τὰ προϊόντα της (ὄπλα, ἀγγεῖα καὶ τρίποδες) ἐκυκλοφόρουσαν παντοῦ.

Πολὺ ἔνωρις ἐπεχείρησαν τολμηρὰς ἀποικιστικὰς ἐξορμήσεις. Οἱ Χαλκιδεῖς προηγήθησαν ὄλων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν ἀποικισμόν τῆς Δύσεως. Ἐγκατεστάθησαν, ὅπως εἶδομεν, εἰς τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Σικελίας, καὶ εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν ἵδρυσαν τὴν Κύμην καὶ τὸ Ρήγιον. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἐρετριεῖς ἐξηπλώθησαν μέχρι τῆς Κερκύρας καὶ μαζὶ μὲ τοὺς Χαλκιδεῖς ἀπέκτισαν τὰς ἀκτὰς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Χαλκιδικῆς.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος τὸ Ληλάντιον πεδῖον ἀπὸ ἀσήμαντον ἀφορμὴν ἔγινε θέατρον σκληρῶν πολεμικῶν συγκρούσεων μεταξὺ Ἐρετρίας καὶ Χαλκίδος. Ὁ πόλεμος ἐτάραξεν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶχε καταστρεπτικὰς συνεπειὰς καὶ διὰ τὰς δύο πόλεις. Αἱ ἀποικιακαὶ ἐγκαταστάσεις τῶν εὐρέθησαν ἐκτεθειμέναι εἰς τὰς ὀρέξεις τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Ἡ Εὐβοία, ὅπως ἡ Αἴγινα, ἔκοψεν ἰδικόν της νόμισμα καὶ εἰσήγαγεν ἰδικὰ της μέτρα καὶ σταθμά. Τὸ νομισματικὸν καὶ μετρικὸν της σύστημα παρέλαβον κατόπιν καὶ αἱ δύο μεγάλαι ἐμπορικαὶ πόλεις, ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθῆναι.

ΒΟΙΩΤΙΑ ΚΑΙ ΦΩΚΙΣ. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Εὐβοεῖς οἱ Βοιωτοὶ δὲν εἶχον ἐπίδοσιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Αἱ ἀκτὰς τῆς Βοιωτίας, τὰς ὁποίας περιβρέχει πρὸς βορρᾶν ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου καὶ πρὸς νότον ὁ Κορινθιακὸς κόλπος, ἦσαν ἐντελῶς ἀκατάλληλοι διὰ τὴν προσέγγισιν πλοίων. Ἡ μεγάλη βοιωτικὴ πεδιάς ἦτο ἀρκετὴ διὰ νὰ θρέψῃ τὸν πληθυσμὸν καὶ ἡ πλουσία ἐσοδεῖα της ἱκανοποιεῖ ἀπολύτως τὰς ἀνάγκας τῶν Αἰολέων κατοίκων.

Ἡ Βοιωτία, μολονότι γεωργικὴ, ἐγνώρισεν ἐξαιρετικὴν ἀνθησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἀπὸ τὴν μυκηναϊκὴν ἤδη ἐποχὴν εἶχεν ἀναπτύξει αξιόλογον πολιτισμόν, ποὺ συνεχίσθη καὶ μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων. Τώρα αἱ πόλεις τῆς Βοιωτίας, αἱ Θῆβαι, ὁ Ὀρχομενός, αἱ Πλαταιαί, ἡ Τάναγρα κ.ἄ. ἡμιλλῶντο εἰς πλοῦτον καὶ δύναμιν. Ἡ ἰσχυροτέρα ἐξ ὄλων, αἱ Θῆβαι, ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἵδρυσιν ὁμοσπονδίας ἢ κοινουῦ ὅπως ἐλέγετο, τῶν βοιωτικῶν πόλεων. Τὸ κοινὸν διηύθυνον οἱ Βοιώταρχοι, δύο ἀρχηγοὶ ἐκλεγόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος.

Ἡ Φωκίς ἦτο ἀσημαντος ἀγροτική περιφέρεια. Ἐν τούτοις τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προσεῖλκυεν εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν γωνίαν προσκυνητὰς ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς ξένας χώρας. Ἐκεῖ, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ, ἔσπευδον ἰδιῶται καὶ ἄρχοντες, διὰ νὰ λάβουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θεοῦ ἀπάντησιν εἰς τὰ ζητήματά των.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ. Ἡ Θεσσαλία φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ πατρίς τῶν παλαιότερων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἤμασεν ἐκεῖ ἡ Ἰωλκός, τὸ ὀρητήριον τῶν Ἀργοναυτῶν.

Ἡ θεσσαλικὴ πεδιάς εἶναι εὐφορος καὶ πλουσία καὶ διὰ τοῦτο ἡ Θεσσαλία παρέμεινε πάντοτε γεωργικὴ. Τὴν ἐκυβέρνων μεγαλοκτηματῖαι εὐγενεῖς. Τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν ἐκαλλιέργουν οἱ πενέσται, δηλ. οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς χώρας, οἱ ὅποιοι παρέμειναν μετὰ τὴν δωρικὴν εἰσβολήν. Μεγάλας ἐκτάσεις τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου ἐκάλυπτον τὰ σιτηρά, ἐνῶ τὴν περιοχὴν διέτρεχον καλῶς γυμνασμένοι πολεμικοὶ ἵπποι.

Νόμισμα Λαρίσης.

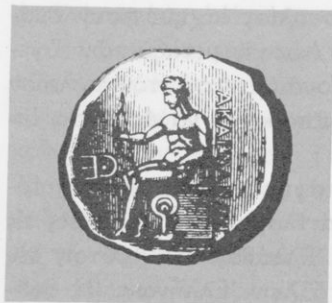
Ἴσχυραὶ ἀριστοκρατικαὶ οἰκογένειαι ἦσαν οἱ Ἀλευάδαι τῆς Λαρίσης καὶ οἱ Σκοπάδαι τῆς Κραννῶνος. Ἡ Θεσσαλία δὲν εἶχε μεγάλας πόλεις. Ἡ Φάρσαλος, ἡ Λάρισα, ἡ Κραννῶν, αἱ Φεραὶ εἶναι γεωργικαὶ κωμοπόλεις. Ἀργὰ αἱ πόλεις τῆς Θεσσαλίας ἐσχημάτισαν ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας προῖστατο κατόπιον ἐκλογῆς μεταξὺ τῶν εὐγενῶν ὁ Ταγός. Οὗτος εἶχεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν κατὰ τὸν πόλεμον καί, ἀναλόγως μὲ τὰς ἰκανότητάς του, ἤμποροῦσε νὰ ἀσκή τὰ δικαιώματά του ἰσοβίως.

Οἱ Θεσσαλοὶ εὐρίσκοντο εἰς συνεχῆ ἐπαφὴν μὲ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τοῦ νότου. Ἦδη ἀπὸ τὸν βον αἰῶνα ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τούτοις δὲν ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἡ Θεσσαλία ἔμεινεν ὀπίσω εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. Ἡ Μακεδονία ἔχωρίζετο ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν διὰ τῶν ὄρειων ὄγκων τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Καμβουνίων. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας διέσχιζον ὑψηλὰ ὄρη, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἠπλοῦντο εὐφοροὶ πεδιάδες. Διὰ μέσου τῶν ὀρέων ἔρρεον ποταμοί, οἱ ὅποιοι καθίστων τὰς ὀρεινὰς κοιλάδας ἐξαιρετικὰ προσφόρους εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

Οἱ Μακεδόνες δὲν ἠσθάνθησαν ποτὲ ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Αἱ παραθαλάσσιαι περιοχαὶ ἔσπερουντο καλῶν λιμένων. Ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας οἱ Μακεδόνες ἔζησαν ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς. Ἦσαν ἀπόγονοι τῶν Δωριέων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοὺς ὁμοφύλους των κατὰ τὴν κάθοδόν των πρὸς νότον καὶ παρέμειναν εἰς τὰ ἐδάφη τῆς Μακεδονίας ἀναμιχθέντες μὲ ἐντοπίους πληθυσμούς. Κατὰ τὸ ἑλληνικὸν σύστημα ἡ χώρα διηρέθη εἰς μικρὰ κρατίδια. Ἐκαστον κρατίδιον ἦτο ἀνεξάρτητον καὶ ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ ἰδικόν του βασιλέα.

Ἡ Μακεδονία μόλις κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀπομόνωσίν της καὶ συμμετέσχε δραστηρίως εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους. Προηγουμένως ὁμως ὑπῆρξεν ὁ κυματοθραύστης, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον συνετρίβησαν ἀλλεπάλληλοι ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομαὶ βαρβάρων, πού ἠπέιλου τὴν Ἑλλάδα. Οἱ συνεχεῖς ἀγῶνες πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐστοίχισαν εἰς τοὺς Μακεδόνας τὴν καθυστέρησίν των εἰς τὸν πολιτισμὸν. Μὲ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς οἱ Μακεδόνες ἔγιναν οἱ σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς, τὸν ὁποῖον οἱ ἴδιοι ἀργότερον διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔκαμαν κτῆμα ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Νόμισμα Ἀκαρνανίας.

ΗΠΕΙΡΟΣ — ΑΙΤΩΛΙΑ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ.

Οἱ Ἠπειρῶται, ὅπως οἱ Μακεδόνες, ἀπομονωμένοι μέσα εἰς τὰ δύσβατα ὄρη των, ἔζησαν μακρὰν τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἐν τούτοις εὐρίσκοντο εἰς στενὴν ἐπαφήν μὲ τοὺς Μακεδόνας, μὲ τοὺς ὁποίους τοὺς συνέδεον κοινοὶ ἀγῶνες κατὰ τῶν βαρβάρων Ἰλλυριῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ θρυλοὶ ἐθεώρουν τὴν Ἠπειρον ὡς κοιτίδα τῆς ἑλλη-

νικῆς φυλῆς. Πράγματι ἀπὸ τὴν Ἥπειρον ἐπέρασαν σχεδὸν οἱ περισσότεροι ἑλληνικοὶ λαοί. Εἰς τὰς νέας ἐστίας τῶν μὲ συγκίνησιν ἐνεθυμοῦντο τὸ περίφημον μαντεῖον τῆς Δωδώνης, τὸ ἀρχαιότερον ἑλληνικὸν μαντεῖον. Ἐκεῖ, ἀπὸ τὸν ψίθυρον τῶν φύλλων τῆς ἱερᾶς δρυὸς οἱ ἱερεῖς τοῦ Δωδωναίου Διὸς ἐμάντευον τὰς θελήσεις τοῦ θεοῦ καὶ ἔδιδον χρησμούς εἰς τοὺς προσφεύγοντας ἀπὸ κάθε γωνίαν τῆς ἑλληνικῆς γῆς προσκυνητάς.

Πρὸς νότον τῆς Ἥπειρου αἱ περιοχαὶ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας παρουσίαζον τὰ ἴδια μὲ τὴν Ἥπειρον χαρακτηριστικά. Γεωργικαὶ καὶ κτηνοτροφικαὶ παρέμειναν ἕξω ἀπὸ τὸν κύκλον τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς μέχρι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑΣ. Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας εἶχον τὴν πολιτικὴν ἐξέλιξιν τῆς μητροπόλεως. Ἡ ἐξουσία περιῆλθε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, ἔπειτα εἰς τοὺς τυράννους καὶ τέλος εἰς τὸν λαόν. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὸ ἐν πολίτευμα εἰς τὸ ἄλλο δὲν ἐγένεν ὁμαλῶς. Προηγήθησαν συγκρούσεις καὶ ἐσημειώθησαν ταραχαί, αἱ ὅποια προεκάλεσαν ἀναστατώσεις εἰς τὰς πόλεις. Οἱ πολιτικοὶ ἀνταγωνισμοὶ ἐβοήθησαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ρητορικῆς, ἡ ὅποια ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν, ἀλλὰ βραδύτερον μετεφυτεύθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τοὺς σοφιστάς.

Μαζὶ μὲ τὴν ρητορικὴν ἐκαλλιεργήθησαν καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιστήμαι. Αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ τοῦ Πυθαγόρου εἰς τὸν Κρότωνα καὶ τοῦ Ξενοφάνους τοῦ Κολοφωνίου εἰς τὴν Ἑλέαν τῆς Ἰταλίας εἶχον πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἀνέδειξαν σπουδαίους ἄνδρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουν οἱ φιλόσοφοι Παρμενίδης καὶ Ἐμπεδοκλῆς. Τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη ἔλαβον ἐπίσης ἀνάπτυξιν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν Ἰώνων σοφῶν, ἐγκατεστημένων εἰς τὰς ἀποικίας τῆς Δύσεως.

Παραλλήλως ἦνθησαν καὶ αἱ τέχναι. Εἰς τὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως ἐπικρατεῖ ὁ βαρὺς δωρικός ρυθμός. Τὰ σωζόμενα μνημεῖα προδίδουν τὴν προσπάθειαν τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν ὑπὲρ τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἁρμονίας, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν τοὺς Ἑλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Οἱ Ἑλληνας τῆς Δύσεως ἠγάπων τὸ κολοσσιαῖον, τὸ βαρὺ καὶ τὸ πολυτελές.

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ: ΚΥΜΗ. Ἡ Κύμη, ἡ ἀρχαιοτέρα ἑλληνικὴ ἀποικία τῆς Δύσεως, ἀπετέλεσε τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἰταλίας. Δὲν ἦτο εὐκόλος ἡ ζωὴ διὰ τοὺς Χαλκιδεῖς κατοίκους τῆς πόλεως. Οἱ βάρβαροι γείτονές των Τυρρηνοὶ ἦσαν διαρκῆς ἀπειλὴ καὶ αἱ συγκρούσεις τῶν πολεμικῶν των μὲ τοὺς στόλους τῶν Καρχηδονίων ἦσαν συχναὶ καὶ πεισμα-

τώδεις. Ἐν τούτοις οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἔμποροι τῆς Κύμης εἶχον ἔξαιρετικά ὠργανωμένον εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον.

Προϊόντα τῆς Ἰταλίας, ἰδίως σίτος, μετεφέροντο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἑλληνικὰ προϊόντα (ἀγγεῖα, σκευὴ, ὄπλα κ.λπ.) ἐγείμιζον τὰς ἰταλικὰς ἀγοράς. Οἱ ἐμπορικοὶ δρόμοι τῆς Ἰταλίας ἔφερον τοὺς Κυμαίους εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Τυρρηνοὺς, τοὺς Λατίνους καὶ ἄλλους ἐγχωρίους. Οἱ Κυμαῖοι ἔγιναν διδάσκαλοι τῶν. Τοὺς ἐδίδαξαν τὸ ἀλφάβητον τῆς Χαλκίδος καὶ τοὺς ἐμύησαν εἰς τὸν πολιτισμὸν. Ἡ Κύμη εἶχε γίνεαι πρόδρομος τῆς Ρώμης.

ΣΥΒΑΡΙΣ — ΚΡΟΤΩΝ — ΤΑΡΑΣ. Ἀπὸ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας σπουδαιότερα ἦσαν ἡ Σύβαρις, ὁ Κρότων καὶ ὁ Τάρας.

Ἡ Σύβαρις εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἀπέκτησε γρήγορα τὴν φήμην πλουσίας καὶ πολυανθρώπου πόλεως. Τὰ πλοῦτη τῆς ὤφειλεν εἰς τὴν καταπληκτικὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους τῆς. Ὁ σίτος καὶ ἡ ἄμπελος κατελάμβανον ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς καλλιεργησίμου γῆς καὶ ἀπέδιδον πολλὰ εἰς τοὺς κατοίκους. Οἱ Συβαρίται εἶχον ἀναπτύξει ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς γείτονάς τῶν καὶ τὰς πόλεις τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ἰδιαίτεροι δεσμοὶ τοὺς συνέδεον μὲ τοὺς Μιλησίους.

Περίφημοι διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ἦσαν αἱ ἑορταὶ τῆς Συβάρεως. Οἱ Συβαρίται ἠγάπων ὑπερβολικὰ τὴν χλιδὴν καὶ διὰ τοῦτο ἀπέκτησαν κακὸν ὄνομα μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀργότερα, ἐξ αἰτίας πολιτικῶν διαφορῶν, περιεπλάκησαν εἰς πόλεμον μὲ τὴν γειτονικὴν πόλιν Κρότωνα. Ἡ Σύβαρις ὑπέκυψε καὶ παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας (510 π.Χ.).

Ὀλίγον νοτιώτερον ὁ Κρότων, εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς σημερινῆς χερσονήσου τῆς Καλαβρίας, διετήρησε τὸν αὐστηρὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀχαιῶν ἀποίκων του. Οἱ Κροτωνιαῖται ἐπλούτησαν ἀπὸ τὰς εὐφόρους γαίας τῶν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἀλλὰ δὲν παρῆσαν ποτὲ εἰς τὴν τρυφηλὴν ζωὴν. Ἠγάπησαν τὸν ἀθλητισμὸν καὶ διεκρίθησαν ἐπανειλημμένως εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Τὸν θαυμασμὸν ὄλων τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ἀποσπᾶσει ὁ Ὀλυμπιονίκης

Νόμισμα Κρότωνος.

Μίλων ὁ Κροτωνιάτης, ὁ ὀνομαστότερος ἀπὸ τοὺς ἀθλητὰς τῆς ἀρχαιότητος. Διὰ τὴν ὑπερφυσικὴν του δύναμιν διηγήθησαν πολλὰ.

Ἐπὶ τοῦ Λακινίου ἀκρωτηρίου οἱ ἄποικοι ἔκτισαν πρὸς τιμὴν τῆς Ἡρας ναόν, ὁ ὁποῖος ἔγινε τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 6ου αἰῶνος π.Χ. τὴν πόλιν ἐκυβέρνησαν οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐγκατασταθέντος ἐκεῖ φιλοσόφου Πυθαγόρου. Κατήγοντο ἀπὸ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας καὶ διετήρησαν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐξουσίαν.

Ὁ Τάρας εἰς τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ ὀμωνύμου κόλπου, ἦτο ἀποικία δωρικῆ. Οἱ Λάκωνες κάτοικοί του εἶχον φέροι μαζί των τοὺς θεοὺς καὶ τὰς συνηθείας τῆς πατρίδος των. Μὲ τὴν ἐργατικότητά των ἡ πόλις ἀπέκτησε πλοῦτον καὶ δύναμιν. Οἱ Ταραντῖνοι ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν, ἤσκουν τὴν ἀλιεῖαν καὶ εἶχον ἀναπτύξει σημαντικῶς τὴν βιομηχανίαν ἔργων ἀγγειοπλαστικῆς. Περίφημα ἔξ ἄλλου ἦσαν τὰ ὑφαντουργεῖα των καὶ τὰ ἐργαστήρια βαφῆς τῶν ὑφασμάτων. Ἡ παραγωγή πορφύρας ἀπὸ θαλάσσια κογχύλια ἦτο ἀποκλειστικὴ εἰδικότης τῶν Ταραντίνων. Διεξῆγον ἐμπόριον μὲ ὅλας τὰς χώρας τῆς Μεσογείου καὶ κατέβαλλον κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν πρόοδον καὶ τὴν διαρκῆ ἀκμὴν τῆς πόλεως των.

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ : ΣΥΡΑΚΟΥΣΑΙ. Αἱ Συρακοῦσαι εἶναι ἡ μόνη ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ πόλις ἰδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος (734 π.Χ.) καὶ πολὺ ταχέως ἔγινεν ἡ πολυανθρωποτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς νήσου. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἀνεπτύχθησαν πολὺ τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, ἡ ναυτιλία καὶ αἱ τέχναι. Συρακούσιοι τεχνῖται κατεργάζοντο τὸν σίδηρον, τὸν

Νόμισμα Συρακουσῶν.
Ἡ νύμφη Ἀρτέθουσα καὶ
Τέθριππον.

χαλκὸν καὶ τὸν ἄργυρον, ἔμποροι ἐξῆγον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν σῆτον καὶ οἶνον, ναυτικοὶ διέσχίζον ἀφόβως τὴν θάλασσαν τῆς Μεσογείου. Ἡ μικρὰ νῆσος Ὀρτυγία ἐπροστάτευε τὸν μεγάλον λιμένα τῶν Συρακοῦσῶν, ἐνῶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκτεταμένον τεῖχος περιβάλλον τὰ πέντε μεγάλα τμήματα τῆς πόλεως, παρεῖχεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς κατοικοῦς. Αἱ Συρακοῦσαι ἐφημίζοντο διὰ τοὺς ὠραίους ναοὺς, τὰ θέατρα καὶ τὰ γυμναστήρια. Τὰ θαυμάσια νομίσματά των ἦσαν ἀληθινὰ ἀριστουργήματα τέχνης.

Αἱ Συρακοῦσαι προωρισμέναι νὰ ἔχουν τὴν ἡγεσίαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς νήσου ἐρριψοκινδύνευσαν μαζί των εἰς σκληροὺς πολέμους πρὸς τοὺς Καρχηδονίους καὶ τοὺς Τυρρηνοὺς. Τὴν πόλιν ἐκυβέρνησεν ἡ ἀριστοκρατία τὴν ὁποίαν διεδέχθησαν ἀργότερον (5ον αἰῶνα π.Χ.) οἱ τύρανοι. Ὁ Γέλων καὶ ὁ Ἰέρων ἦσαν ἀπὸ τοὺς ὀνομαστοὺς τυράννους τῆς ἀρχαιότητος.

ΣΕΛΙΝΟΥΣ — ΓΕΛΑ — ΑΚΡΑΓΑΣ. Ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας τῆς νήσου, ἐστραμμένοι πρὸς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Καρχηδόνας, ἤκμαζον αἱ πόλεις Σελινοῦς, Γέλα καὶ Ἀκράγας. Ἡ δυτικωτέρα ἐξ αὐτῶν, ἡ Σελινοῦς, ἰδρῦθη τὸ 629 π.Χ. ἀπὸ Μεγαρεῖς. Εἶχε δύο λιμένας, διπλὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐτέμνετο ἀπὸ ὠραίας λεωφόρους μὲ θαυμάσιον ἀποχευτικὸν σύστημα. Τὰ περίχωρά της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ ἐλαιόδενδρα. Κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα ἔφθασεν εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν. Ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν προκαλοῦν σήμερον τὰ ἐρείπια ἐννέα μεγάλων ναῶν, χαρακτηριστικῶν διὰ τὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως.

Δωρικαὶ ἦσαν αἱ δύο ἄλλαι πόλεις, Γέλα καὶ Ἀκράγας. Τὴν Γέ-

Νόμισμα Ἀκράγαντος.

Ἐρείπια ναοῦ τοῦ Σελινούντος.

λαν ἔκτισαν τὸ 690 π.Χ. Κρήτες καὶ Ρόδιοι. Ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ προώδευσε ταχέως. Ἡ γεωργία ἦτο ἡ κυριώτερα ἀσχολία τῶν κατοίκων της. Ἡ ἔλλειψις καλοῦ λιμένος δὲν ἠμπόδισε τὴν Γέλαν νὰ ἀναπτυχθῇ ἐμπορικῶς.

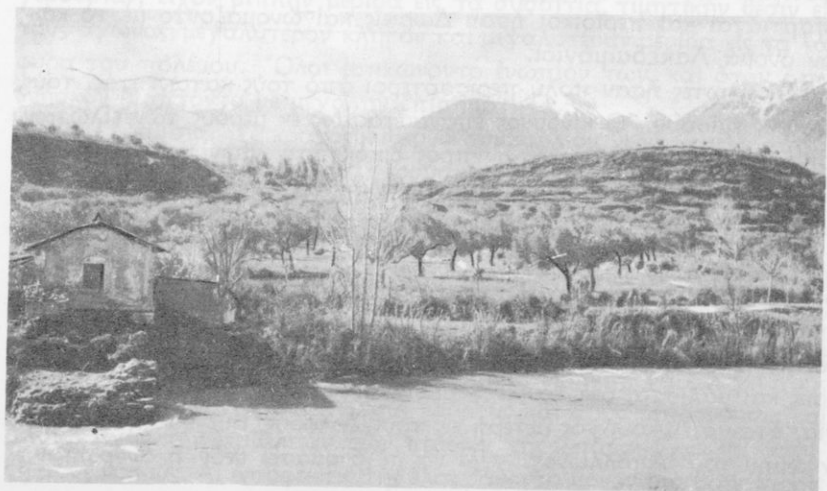
Ὁ Ἀκράγας, ἀποικία τῶν Ροδίων, εἰς τὸ μέσον μεταξὺ Γέλας καὶ Σελινούντος, ἀπέκτησε πλοῦτον ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς ἐλαίας. Αἱ ἀγοραὶ τῆς Μεσογείου καὶ αὐταὶ ἀκόμη τῆς ἀντιπάλου Καρχηδόνος ἐπρομηθεύοντο οἶνον καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὸν Ἀκράγαντα. Εἰς τὴν πόλιν συνεσπαρεύοντο θησαυροί, οἱ ὅποιοι τὴν ἐστόλισαν μὲ ὠραῖα κτήρια, ναοὺς καὶ θέατρα. Μετὰ τὰς Συρακούσας ὁ Ἀκράγας ἔγινεν ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Σικελίας. Ὀνομαστὸς διὰ τὴν ἀγριότητά του ἔγινεν ὁ Ἀκραγαντῖνος τύραννος Φάλαρις (6ος αἰὼν π.Χ.).

Η ΣΠΑΡΤΗ

Η ΛΑΚΩΝΙΚΗ. Οἱ Σπαρτιᾶται, ἡ ἰσχυροτέρα δωρική φυλή, ἐγκατεστάθησαν, ὅπως εἶδομεν, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα τῆς Λακωνικῆς. Ἡ Λακωνικὴ εἶναι στενὴ καὶ ἐπιμήκης πεδιάς μεταξύ δύο ὑψηλῶν ὄρεων μὲ ἀποτόμους κατωφρείας, τοῦ Ταυγέτου πρὸς δυσμὰς καὶ τοῦ Πάρνωνος πρὸς ἀνατολάς. Ἡ πεδιάς αὐτὴ ἔχει μορφήν κοιλώματος καὶ διὰ τοῦτο «κοίλη Λακεδαίμων» ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Διὰ μέσου τοῦ κοιλώματος ρεεὶ ὁ μικρὸς ποταμὸς Εὐρώτας.

Τὸ ἔδαφος τῆς Λακωνικῆς ἦτο ἀρκετὰ εὐφορον καὶ παρῆγε σιτηρὰ. Εἰς τοὺς λόφους τῆς ἐφύετο ἡ ἀμπελος καὶ τὰ ὄρη τῆς ἦσαν κατάλληλα διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐπειδὴ ὁμως αἱ ἀκταὶ τῆς δὲν ἔχουν καλοὺς λιμένας, διὰ τοῦτο δὲν ἀνεπτύχθησαν ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ χώρα ἔμεινε γεωργικὴ. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα ἰδρῦθη τὸ ἰσχυρότερον στρατιωτικὸν κράτος τῆς Ἑλλάδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σπάρτην.

Ἡ κοιλάς τοῦ Εὐρώτα καὶ ὁ Ταυγέτος.

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΚΗΣ. Οί κατακτηταί Δωριεῖς ἐκ τῆς πόλεως Σπάρτης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα ὠνομάσθησαν Σπαρτιᾶται. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ κυρίαρχοι, οἱ ὅποιοι εἶχον εἰς χεῖράς των τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀπετέλουν τὸν διαρκῆ στρατὸν τῆς πολιτείας καὶ ἡσχολοῦντο μόνον μὲ τὰς δημοσίας ὑποθέσεις. Ἐζῶν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων των, διότι κάθε Σπαρτιᾶτης εἶχε τὸν κλῆρὸν του, τὸν ὅποιον, ἐπειδὴ ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν, δὲν ἠδύνατο νὰ πωλήσῃ.

Ἡ Λακωνικὴ ἐμοιράσθη εἰς κλήρους (κομμάτια γῆς) μεταξύ τῶν νικητῶν. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι Ἀχαιοί, οἱ ὅποιοι ὑπεδουλώθησαν, ἔγιναν εἰλωτες, δηλαδὴ δοῦλοι τῶν νέων των κυρίων καὶ κατενεμήθησαν εἰς κάθε κλῆρον περισσότεροι τοῦ ἑνὸς μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά των. Ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ καλλιεργοῦν τὸν κλῆρον τοῦ κυρίου των καὶ νὰ παραδίδουν εἰς αὐτὸν ὠρισμένον ποσὸν ξηρῶν καὶ ὑγρῶν καρπῶν. Οἱ εἰλωτες ὑπηρέτουν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ψилоί, δηλαδὴ ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι, δι' ἀνδραγαθίαν δὲ ἠδύνατο νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ τότε κατετάσσοντο εἰς τοὺς νεοδαμῶδεις, δηλαδὴ εἰς τὴν τάξιν τῶν νέων πολιτῶν.

Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς ἐγκατεστάθησαν ὡς μικροῖδιοκτῆται εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη καὶ ἔζων εἰς μικρὰς κωμοπόλεις. Ἦσαν ἐλεύθεροι πολῖται καὶ ὑπεχρεοῦντο εἰς στρατιωτικὴν θητείαν. Αὐτοὶ ὠνομάσθησαν περίοικοι, ἡσχολοῦντο δὲ μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας. Σπαρτιᾶται καὶ περίοικοι ἦσαν Δωριεῖς καὶ ὠνομάζοντο μὲ τὸ κοινὸν ὄνομα Λακεδαιμόνιοι.

Οἱ εἰλωτες ἦσαν πολὺ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς, τοὺς ὁποίους ἐμίσουν. Ὁ κίνδυνος ἐπαναστάσεως ἐκ μέρους τῶν εἰλωτῶν καὶ ἡ ὄρμη τῶν Σπαρτιᾶτῶν πρὸς ἀπόκτησιν νέων χωρῶν ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς τὴν καθαρῶς στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς πολιτείας των. Ἡ Σπάρτη ὠμοίαζε μὲ διαρκῆ στρατόπεδον.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ. Οἱ Ἀρχαῖοι ἀπέδιδον τὴν ὀργάνωσιν τοῦ σπαρτιατικοῦ κράτους καὶ τὴν ἀσύστηρὰν νομοθεσίαν του εἰς ἕνα σοφὸν νομοθέτην, τὸν Λυκοῦργον. Περὶ τοῦ βίου του διηγήθησαν πολλοὺς μύθους καὶ μάλιστα, ὅτι τὸν ἐνεθάρρυνε πολὺ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἡ Πυθία, ὅταν ὁ Λυκοῦργος μετέβη εἰς τοὺς Δελφούς, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Ἀπόλλωνος. « Τί νὰ σὲ ὀνομάσω θεὸν ἢ ἄνθρωπον »

εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡ Πυθία καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νόμοι τοῦ θᾶ ἀναδείξουν τὴν Σπάρτην εἰς μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν δύναμιν. Σήμερον ὁ Λυκοῦργος θεωρεῖται μυθικὸν πρόσωπον. Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης δὲν εἶναι ἔργον ἑνὸς νομοθέτου, ἀλλὰ διήλθε μακρὸν στάδιον ἀναπτύξεως, ἕως ὅτου λάβῃ τὴν ὀριστικὴν του μορφήν, τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Λυκοῦργος.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Ἡ Σπάρτη εἶχε δύο βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν παράδοσιν κατήγοντο ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα. Οἱ δύο βασιλεῖς κατ' ἀρχὰς συνεκέντρωσαν ὅλας τὰς ἐξουσίας, θρησκευτικὴν, στρατιωτικὴν, δικαστικὴν. Εἰς τὸν πόλεμον ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ εἶχον μεγάλην δύναμιν. Πολὺ ἔνωρις ὁμως ἡ ἐξουσία των ἐξησθῆνησε καὶ διετήρησαν μόνον τιμητικὰ δικαιώματα. Προῆδρευον εἰς τὴν γερουσίαν, εἶχον διπλὴν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια, τιμητικὴν θέσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, μεγαλύτερον κλῆρον καὶ μεγαλυτέραν μερίδα εἰς τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου. Ὅλοι ἐσηκόνοντο ἐνώπιον των καὶ ὅταν ἀπέθνησκον ἐθάπτοντο μὲ μεγάλην ἐπισημότητα.

Ἡ Γερουσία. Τὸ κράτος κυβερνᾷ συμβούλιον γερόντων, ἡ σπαρτιατικὴ « γερουσία ». Τὴν γερουσίαν ἀπετέλουν 28 ἰσόβια μέλη ἀπὸ τοὺς συμπληρώσαντας τὸ 60ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Τὰ μέλη τῆς γερουσίας ἐξέλεγον οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους κτηματίας.

Ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ὠνομάζετο Ἀπέλλα καὶ ἀπετελεῖτο ἐξ ὄλων τῶν πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἡλικίαν ἄνω τῶν 30 ἐτῶν. Συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ ἔργον εἶχε νὰ ἀποφασίζῃ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, νὰ ἐκλέγῃ τοὺς γέροντας εἰς τὴν γερουσίαν, τοὺς ἐφόρους καὶ τοὺς παιδονόμους, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδῶν τῆς Σπάρτης καὶ νὰ ψηφίζῃ τοὺς νόμους. Αἱ ἀποφάσεις της ἐλαμβάνοντο μόνον διὰ βοῆς χωρὶς συζήτησιν.

Οἱ Ἔφοροι. Εἰς τὴν Σπάρτην τὴν ἀνωτέραν ἐξουσίαν εἶχον οἱ 5 ἔφοροι. Ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον ἀστυνομικὰ καθήκοντα, κατόπιν ὅμως συνεκέντρωσαν ὅλην τὴν ἐξουσίαν καὶ ἔγιναν παντοδύναμοι. Ἐπέβλεπον τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ παύουν, τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ εἰσάγουν εἰς δίκην, τοὺς πολίτας διὰ νὰ τηροῦν τὰς παλαιὰς συνθηεῖας καὶ τοὺς νόμους. Εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐρχονται εἰς διαπραγματεύσεις μὲ ξένους καὶ νὰ συνοδεύουν τὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν διὰ νὰ τὸν ἐπιβλέπουν. Τέλος οἱ ἔφοροι εἶχον τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ ἐπέβλεπον τὴν ἀγωγήν τῶν νέων.

Ἡ ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ. Ἡ ἀγωγή τῶν πολιτῶν εἰς τὴν Σπάρτην εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν στρατιωτικὸν τῆς χαρακτηῖρα. Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του ἀνῆκεν εἰς τὴν πολιτείαν. Τὰ νεογέννητα παιδιὰ ἐξητάζοντο ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ ὅσα εὕρισκοντο ἀσθενικὰ καὶ ἀνάπηρα δὲν ἐνεγράφοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν Σπαρτιατῶν, ἔχανον δηλαδὴ τὰ πολιτικά των δικαιώματα. Τὰ ὑγιᾶ καὶ ἀρτιμελῆ ἀπεδίδοντο εἰς τὴν μητέρα των, ἢ ὅποια τὰ ἀνέτρεφεν μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους. Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν τὰ παρελάμβανεν ἡ πολιτεία καὶ αὐτὴ ἐφρόντιζε νὰ τὰ ἀναθρέψη, ὅπως ἤθελεν.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδων ὑπὸ τῆς πολιτείας σκοπὸν εἶχε νὰ κάμῃ τὰ σώματά των εὐρωστα μὲ τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις καὶ τὴν σκληραγωγίαν διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται. Συνήθιζον νὰ ὑπομένουν εὐκόλως τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ ψῆχος, τὸν καύσωνα, τὴν ἀγρυπνίαν. Ἐβάδιζον ἀσκεπεῖς καὶ ἀνυπόδητοι καὶ ἐφόρουσαν τὸ αὐτὸ ἔνδυμα χειμῶνα καὶ θέρος. Διὰ νὰ συνήθιζον νὰ ὑποφέρουν κάθε σωματικὸν πόνον ἀγογγύστως, εἰς ὠρισμένας ἑορτὰς τὰ ἐμαστίγωνον μέχρι αἵματος. Ἐπέτρεπον εἰς αὐτὰ ἀκόμη καὶ νὰ κλέπτουν ἰδίως φαγώσιμα, διὰ νὰ συμπληρῶνουν τὴν τροφήν των. Τοιούτοτρόπως ἐσυνήθιζον εἰς τὴν πονηρίαν τοῦ πολέμου. Ἐὰν ὅμως συναλαμβάνοντο νὰ κλέπτουν ἐτιμωροῦντο αὐστηρῶς διὰ τὴν ἀνεπιτηδειότητά των. Ἐκοιμῶντο καθ' ὁμάδας εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐπάνω εἰς κλίνας ἀπὸ καλάμια, τὰ ὁποῖα ἔκοπτον ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐρώτα. Ἐγυμνάζοντο συνεχῶς εἰς τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀνόντιον

Ἡ καθαρῶς στρατιωτικὴ ἀγωγή τῶν παίδων περιώριζε τὴν πνευματικὴν των μόρφωσιν. Ἐμάνθανον μόνον ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τοὺς ἀποδιδομένους εἰς τὸν Λυκοῦργον καὶ ἠσκοῦντο εἰς τὸ νὰ ἄδουν πατριωτικὰ ἔσματα καὶ νὰ χορεύουν χοροὺς πολεμικοὺς. Ὅταν κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐχόρευον ἐσχηματίζοντο τρεῖς χοροί, τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν παίδων. Καὶ οἱ μὲν γέροντες ἐχόρευον καὶ ἔψαλλον πρῶτοι :

Ἡμεῖς ἡμεθα κάποτε γενναῖα παλληκάρια.

Οἱ ἄνδρες ἔψαλλον :

Τώρα εἴμεθα ἡμεῖς, καὶ ἂν θέλῃς, μπορεῖς νὰ δοκιμάσῃς.

Καὶ οἱ παῖδες ἀπήντων :

Ἡμεῖς θὰ γίνωμεν πολὺ καλύτεροί σας.

Ἐδιδάσκοντο προσέτι οἱ νέοι νὰ εἶναι σεμνοί, νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας, νὰ ἴστανται ὡς ἀγάλματα καὶ σιωπηλοὶ ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων καὶ νὰ ἐκφράζουν μὲ συντόμους φράσεις σπουδαίας σκέψεως. Αὐτὸ ἐλέγετο λακωνισμός.

Καὶ τὰ κορίτσια τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφοντο δημοσίᾳ, ὅπως οἱ νέοι. Ἐγυμνάζοντο καὶ αὐτὰ ὁμοίως καὶ εἶχον ὡς μόνον ἔνδυμα ἓνα χιτῶνα, ποὺ ἔφθανε μέχρι τῶν γονάτων, διὰ νὰ ἔχουν ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις των. Ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ παρευρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀνδρῶν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες περιώριζον τὰς γυναῖκας εἰς τὴν οἰκίαν. Μὲ τὴν ἀνατροφήν αὐτὴν αἱ γυναῖκες τῶν Σπαρτιατῶν ἐγίνοντο δυναταὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ γενναῖαι εἰς τὴν ψυχὴν, πραγματικαὶ γυναῖκες πολεμιστῶν, αἱ ὅποια ἔθεώρουν ὡς καθῆκον νὰ παρορμοῦν τοὺς ἀνδρας των εἰς τὴν μάχην. Ἡ μήτηρ, ὅταν παρέδιδε τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν της, τοῦ ἔλεγεν : « Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς », δηλαδή ἢ νὰ φέρῃς τὴν ἀσπίδα ὀπίσω νικητῆς ἢ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν νεκρὸν.

Ο ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ. Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους ἦτο στρατιώτης καὶ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ὅποιος ἦτο δι' αὐτὸν πανήγυρις. Ἐθεώρει καθῆκόν του νὰ μάχεται καὶ νὰ ἀποθνήσκῃ ὑπὲρ πατρίδος. Κατὰ τὴν μάχην ἔμενε σταθερὸς εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἢ ἐνίκα ἢ ἐπιπτε νεκρός. Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεως ἔθεωρεῖτο ὡς μεγάλη ἐντροπὴ καὶ ὁ « τρέσας », ὅπως ἐλέγετο ὁ δειλός, ποὺ ἔφευγεν ἀπὸ τὴν μάχην ἢ ἔρριπτε τὴν ἀσπίδα

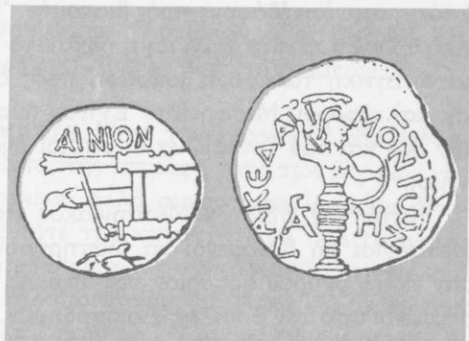
Σπαρτιάται όπλίται.

του, περιεφρονείτο από όλους.

Τò κύριον σώμα του Σπαρτιατικού στρατού άπετέλουv οί όπλίται, οί όποίοι έφερον άμυντικά και έπιθετικά όπλα. Ός άμυντικά όπλα είχον τò κράνος δια να προφυλάττη την κεφαλήν και τò πρόσωπον, τόν θώρακα δια να προφυλάττη τò στήθος, τας κνημίδας δια να προφυλάττουν τούς πόδας και άσπίδα στρογγύλην δια να προστατεύη τò σώμα. Ός έπιθετικά όπλα είχον δόρυ μακρόν και ξίφος βραχύ.

Οί όπλίται παρετάσσοντο ό εις πλησίον του άλλου, ούτως ώστε τò δεξιόν εκάστου να καλύπτεται από τò άριστερόν άκρον τής άσπίδος του παραστάτου. Κατ' αυτόν τόν τρόπον έσηματιζέτο έν συμπαγές τείχος, ή σπαρτιατική φάλαγξ, ή όποία έβάδιζεν εις την μάχην με τόν ήχον αύλου, ένω έψαλλε τόν παιάνα, πολεμικόν έμβατήριον. Η Σπάρτη άντιθέτως προς τας άλλας ελληνικάς πόλεις έμεινεν άτείχιστος, διότι ως τείχη έχρησίμευον ή άνδρεία και τὰ στήθη τών πολιτών της.

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ. Οί Σπαρτιάται ήσαν πολύ όλιγαρκείς, εις τούτο δε συνετέλουv πολύ τὰ λεγόμενα συσσίτια. Όλοι δηλαδή από του 20ου μέχρι του 60ου έτους έτρωγον μαζί και διέμενον άνά 15 εις σκηνάς και όχι εις τας οικίας των. Τὰ κοινά αυτά δείπνα έλεγοντο συσσίτια. Τò φαγητόν ήτο πολύ άπλουv. Η κυριώτερα τροφή των ήτο ό μέλας ζωμός από χοιρινόν κρέας, ξίδι και άλάτι. Έντός αυτού έβαπτον τόν κρίθινον άρτον των. Η συμμετοχή εις τὰ συσσίτια ήτο ύποχρεωτική δι' όλους, άκόμη και δια τούς βασιλείς.

Διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν συσσιτίων ὁ καθένας ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ συνεισφέρει ἀνάλογον ποσὸν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά του. Ὅταν κανεῖς λόγῳ πενίας δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ παρέχη τὴν εἰσφορὰν διὰ τὴν κοινὴν τροφήν, ἔχανε τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Ἡ κοινὴ αὐτὴ ζωὴ τῶν νέων τῆς Σπάρτης συνετέλει καὶ εἰς τὴν μεταξύ των ἀνάπτυξιν τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλίας.

Ὁ βίος τῶν Σπαρτιατῶν, καθὼς βλέπομεν, ἦτο καθαρῶς στρατιωτικός. Ὅλα εἰς τὴν Σπάρτην, ἀνατροφή παιδων, ἔθιμα, νόμοι, σκοπὸν ἔχουν νὰ κάμουν τοὺς πολίτας σκληραγωγημένους καὶ ἀνδρείους στρατιώτας. Διὰ νὰ μὴ νοθευθῇ μὲ ξένας συνηθείας ἢ αὐστηρὰ στρατιωτικὴ ἀγωγή τῶν πολιτῶν ἀπηγορεύοντο εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὰ ταξίδια ἔξω τῆς χώρας των. Καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἱ ὁποῖοι ἐπεσκέπτοντο τὴν Σπάρτην, δὲν ἐπετρέπετο νὰ μείνουν πολὺν χρόνον. Τὴν ἀποδημίαν καθίστα ἀδύνατον καὶ τὸ νόμισμα τῆς Σπάρτης, τὸ ὁποῖον ἦτο σιδηροῦν. Λόγῳ τοῦ βάρους του ἦτο δύσχρηστον καὶ δυσμετακόμιστον, ὡς τοιοῦτον δὲ οὐδεμίαν κυκλοφορίαν εἶχε πέραν τοῦ Σπαρτιατικοῦ κράτους. Ἡ χρῆσις τῶν σιδηρῶν νομισμάτων ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ κάμη τοὺς πολίτας νὰ μὴ εἶναι φιλάργυροι καὶ νὰ ἀδιαφοροῦν διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πλοῦτον. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν τῆς ἢ Σπάρτη ἔγινε μεγάλη δύναμις καὶ διετηρήθη ἀκαμια, ὅταν αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις περιῆλθον εἰς παρακμὴν.

ΟΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ. Ἡ Σπάρτη εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὄρια της, διότι ὁ πληθυσμὸς της εἶχεν αὐξηθῆ καὶ ἦτο ἀναγκαία ἡ

ἀπόκτησις νέου ἐδάφους πρὸς διανομήν. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ στρατιωτική τῶν Σπαρτιατῶν ἀγωγή ἠσθάνετο τὸν πόλεμον ὡς ἀνάγκην. Ἡ κατακτητική των ὁρμὴ ἐστράφη πρὸς δυσμὰς ἐναντίον τῆς γειτονικῆς καὶ εὐφόρου Μεσσηνίας. Ἔγιναν δύο μακροχρόνιοι πόλεμοι κατὰ τὸν 8ον καὶ τὸν 7ον αἰῶνα οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται **Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι**.

Κατὰ τὸν πρῶτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον (743 - 724 π.Χ.) οἱ Μεσσήνιοι μὴ δυνάμενοι νὰ διατηρήσουν τὴν ὕπαιθρον ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ὄχυρὸν φρούριον τῆς Ἰθώμης καὶ ἐκεῖ ἐξηκολούθησαν ἀντιστάμενοι ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀριστόδημον. Οἱ Σπαρτιᾶται κατῶρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν Ἰθώμην μετὰ εἰκοσαετῆ γενναίαν ἄμυναν τῶν Μεσσηνίων καὶ νὰ γίνουν κύριοι ὀλοκλήρου τῆς Μεσσηνίας. Ἡ πλουσία πεδιάς της ἐμοιράσθη εἰς κλήρους μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἔγιναν εἴλωτες.

Ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ἐστέναζον οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἀρχίζει ὁ δεῦτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (645 - 622 π.Χ.). Οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ νεαροῦ Ἀριστομένους, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα, ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς Μεσσηνίας. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔχασαν τὸ θάρρος των καὶ περιῆλθον εἰς φοβερὰν ἐσωτερικὴν κρίσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν τοὺς ἔσωσεν ὁ Ἀθηναῖος ποιητὴς **Τυρταῖος**. Μὲ τὰ ἐνθουσιώδη πολεμικὰ τραγούδια του ἠλέκτρισε τὴν ψυχὴν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐξήγειρε τὸ πατριωτικὸν των φρόνημα. Εἰς τὰ τραγούδια αὐτὰ ὑμνεῖται ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία καὶ ὁ ἥρωικὸς θάνατος τοῦ νέου εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς μάχης. « Εἶναι ὠραῖον πρᾶγμα, λέγει ὁ Τυρταῖος, νὰ σκοτωθῆ γιὰ τὴν πατρίδα στὴν πρώτη γραμμὴ ἕνα παλληκάρι ποὺ πολεμᾷ σὰν γενναῖος ἄνδρας ».

Καὶ ἄλλοῦ λέγει :

« Ἡ ἀνδρεία εἶναι τὸ καλύτερο καὶ ὠραιότερο στολίδι καὶ αὐτὸ ἀξίζει νὰ φέρῃ ἕνα νέο παλληκάρι ».

Οἱ Σπαρτιᾶται ὤρμησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων καὶ τοὺς ἐνίκησαν μετὰ μακροὺς ἀγῶνας. Τότε ὁ ἥρωικὸς Ἀριστομένης μὲ πολλοὺς ὄπαδούς του ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μακρὰν τῆς πατρίδος. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους κατέφυγον εἰς τὴν Ζάγκλην τῆς Σικελίας, ὅπου εὗρον νέαν πατρίδα καὶ τὴν μετωνόμασαν Μεσσηνίαν. Ἄλλοι

μετέβησαν και έγκατεστάθησαν εις την Άρκαδιαν. Όσοι έμειναν έγι-
ναν ειλωτες και έκαλλιέργουν τους άγρους των Σπαρτιατών.

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ. Μετά την ύποταγήν τής Μεσση-
νίας ή κατακτητική όρμη τής Σπάρτης έστράφη κατά των βορείων γει-
τόνων της Άρκαδων και Άργείων, αλλά συνήντησεν ισχυράν αντί-
στασιν. Η Σπάρτη μετέβαλε τότε την κατακτητικήν πολιτικήν της
και προσεπάθησε να αύξηση με συμμαχίας την δύναμίν της. Πολλοί
λαοί και πολλαί πόλεις τής Πελοποννήσου, οί Άρκάδες, οί Ηλείοι,
ή Κόρινθος, ή Σικυών και άλλαί πλην του Άργους έγιναν σύμμαχοί
της. Εις την συμμαχίαν αύτην προσεχώρησαν και πέραν του Ίσθμου
τά Μέγαρα και ή νήσος Αίγινα. Κάθε πόλις τής συμμαχίας είχε την
άνεξαρτησίαν της, άλλ' ήτο ύποχρεωμένη να ακολουθη τήν Σπάρτην
εις τον πόλεμον. Τοιουτοτρόπως ιδρύθη ή Πελοποννησιακή συμμα-
χία κατά τον βον αιώνα π.Χ., ή όποία απέβη ή πρώτη στρατιωτι-
κή δύναμις τής Έλλάδος. Κατά τους Περσικούς πολέμους ήτο ή
ισχυροτέρα στρατιωτική όργάνωσις, την όποιαν διέθετον οί Έλλη-
νες έναντίον των Περσών. Τήν Πελοποννησιακήν συμμαχίαν διηύθυ-
νε συμβούλιον άπό αντιπροσώπους των συμμαχικών πόλεων.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Η ΑΤΤΙΚΗ. Ἡ Ἀττική εἶναι μικρά τριγωνική χερσόνησος εἰς τὰ ΝΑ. τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀπολήγει εἰς τὸ Σούνιον ἀκρωτήριον. Τὰ ὄρη Πάρνης καὶ Κιθαιρῶν χωρίζουν τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, καὶ τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου τὴν βρέχουν ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεταξὺ τῶν ὀρέων τὰ ὁποῖα τὴν διατέμνουσιν σχηματίζονται 4 πεδιάδες, τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Μεσογείων, τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Ἐλευσίνος. Πρὸς ἀνατολὰς ὑψώνονται ὁ Ὑμηττός καὶ τὸ Πεντελικόν, ὄρη ὀνομαστά, τὸ πρῶτον διὰ τὸ μέλι του καὶ τὸ δεύτερον διὰ τὰ μάρμαρά του.

Τὰ ὄρη τῆς Ἀττικῆς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ἐκαλύπτοντο ἀπὸ δάση καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς Κηφισὸς καὶ Ἰλισός, οἱ ὁποῖοι σήμερον εἶναι χεῖμαρροι, εἶχον περισσότερα ὕδατα. Τὸ ἔδαφός της δὲν εἶναι γόνιμον καὶ εἰς τοὺς λόφους της ἐκαλλιεργεῖτο ἡ ἄμπελος καὶ ἐφύετο ἡ ἐλαία. Αἱ ἄκται της ἔχουν καλοὺς λιμένας καὶ καθὼς εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Ἀττικὴ ἦτο προωρισμένη νὰ κυριαρχήσῃ τοῦ θαλασσοῦ δρόμου ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῆς δυτικῆς Μεσογείου θαλάσσης. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοί της, γεωργοὶ κατ' ἀρχὰς ἐστράφησαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Τὸ γλυκὺ κλίμα τῆς Ἀττικῆς, ἡπιώτερον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐπέδρασεν εἰς τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς ἔκαμε ζωηροὺς, δραστηρίους καὶ εὐφυεῖς.

Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς φθάνουν μέχρι τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς πόλεως. Ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλαι μικρότεραι πόλεις τῆς Ἀττικῆς ἀπετέλουσιν ἀνεξάρτητα κρατίδια. Ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτὰς αἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν τὸ σπουδαιότερον στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον.

Οι παλαιότεροι Έλληνες, οι όποιοι είχαν εγκατασταθή εις την Άττικήν είναι οι Ίωνες, συγγενείς των Ίώνων τής Μικράς Άσίας. Οι Ίωνες ήνωσαν πρώτον τους κατοίκους τής πεδιάδος των Άθηνων και έπειτα ήνάγκασαν και τους άλλους κατοίκους τής Άττικής να ένωθουν με τας Άθήνας. Κατέλυσαν τὰ βουλευτήρια και τας χωριστάς κυβερνήσεις των διαφόρων πόλεων και ίδρυσαν κοινάς αρχάς εις τας Άθήνας. Τό γεγονός αυτό εξηνάγκασε τους ευγενείς γαιοκτήμονας, οι όποιοι μέχρι τότε έζων πλησίον των κτημάτων των να εγκαταλείψουν τὰ χωρία των και να εγκατασταθουν περίξ τής Ακροπόλεως των Άθηνων. Εις ανάμνησιν του συνοικισμού αυτού οι Άθηναίοι έτέλουν έορτήν, τὰ Συνοικία. Τότε όλοι οι κάτοικοι τής Άττικής κατά την συνθήειαν των Ίώνων διηρέθησαν εις τέσσαρας φυλάς.

Τόν συνοικισμόν των Άθηνων επέτυχε κατά την παράδοσιν ό μυθικός βασιλεύς των Άθηναίων Θησεύς, ό όποιος είναι δια τους Ίω-

νας ὅ,τι εἶναι ὁ ἥρωας Ἡρακλῆς διὰ τοὺς Δωριεῖς. Ὁ Θησεὺς μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς κατοικοὺς τῆς Ἀττικῆς. Ἐκαθάρισε τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἀπήλλαξε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν φόρον τῶν ἐπτὰ νέων καὶ ἐπτὰ νεανίδων ποὺ ἐπλήρωνον εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Κρήτης Μίνωα.

Οἱ Ἀθηναῖοι, γεωργοὶ κατ' ἀρχάς, ἔγιναν, ὅπως εἶδομεν, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Δύο μεγάλοι λιμένες ἀνεπτύχθησαν τότε εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς, τὸ Φάληρον κατ' ἀρχάς καὶ ὁ Πειραιεὺς κατόπιν. Ὁ Πειραιεὺς τόσο ἐμεγάλωσεν ὥστε ἔγινεν ἡ δευτέρα μετὰ τὰς Ἀθήνας πόλις τῆς Ἀττικῆς.

Πολιοῦχος τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, τὴν ὁποίαν κατ' ἐξοχὴν ἐλάτρευσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Διὰ τὴν προστασίαν τῆς πόλεως ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἔπλασαν τὸν μῦθον τῆς φιλονικίας τῆς μὲ τὸν θεὸν τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνα. Τὴν διαφορὰν τῶν ἔλυσαν οἱ ἄλλοι θεοί, οἱ ὁποῖοι ἐδικαίωσαν τὴν Ἀθηνᾶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀθηνᾶ ἔλαβεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς αἰ Ἀθῆναι ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἀπέκτησαν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ προήγαγον εἰς μέγιστον βαθμὸν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Τὸ ἀρχαιότερον πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως καὶ ὄλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἦτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία. Ἀνώτατος ἄρχων τῆς χώρας ἦτο ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνηεν τὸ κράτος μὲ συμβούλιον εὐγενῶν, τὸν Ἄρειον Πάγον. Ὡς τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν ἀναφέρεται ὁ Κόδρος, ὁ ὁποῖος, ὅταν οἱ Δωριεῖς εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐθυσιάσθη ἑκουσίως, διὰ νὰ μὴ ὑποδουλωθῇ ἡ πατρίς του.

Τοὺς βασιλεῖς διεδέχθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν οἱ γαιοκτήμονες εὐγενεῖς. Ἀπὸ τὸ 683 π.Χ. ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ἑννέα ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτοὶ ἦσαν ὁ ἄρχων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὠνομάζετο τὸ ἔτος (ἐπώνυμος ἄρχων), ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐξουσία περιωρίσθη εἰς θρησκευτικὰ μόνον καθήκοντα, ὁ πολέμαρχος διὰ τὰ πολεμικά, καὶ οἱ ἑξ θεσμοθέται διὰ τὰς δικαστικὰς ὑποθέσεις. Τὸ παλαιὸν συμβούλιον τοῦ βασιλέως, ὁ Ἄρειος Πά-

γος, έξηκολούθησε νά υπάρχει. Άπετελείτο από τούς διατελέσαντας άρχοντας, οί όποιοι μετά τήν λήξιν τής άρχής των έγίνοντο ισόβια μέλη του Άρειού Πάγου.

Ό Άρειος Πάγος έξέλεγε τούς άρχοντας, είχε τήν έποπτεία τής διοικήσεως διά τήν έκτέλεσιν τών νόμων, άπεφάσιζε περί όλων τών σπουδαίων ύποθέσεων τής πολιτείας και έδικαιοϋτο νά τιμωρή πάντα παρεκτρεπόμενον.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ. Ο ΚΥΛΩΝ. Τό πολίτευμα τών Άθηνών ήτο άριστοκρατικόν, διότι όλη ή διοίκησις τής πόλεως συνεκεντρώθη εις τας χείρας τών εύγενών ή εύπατριδών. Τό άλλο πλήθος τό όποϊον άπετελείτο από γεωργούς, έμπόρους, ναυτικούς, τεχνίτας και χειρώνακτας δέν έλάμβανε μέρος εις τήν διοίκησιν. Η κατάστασις τών γεωργών ήτο άθλία. Όσοι έξ αυτών ήσαν άκτήμονες και ειργάζοντο ως έργάται εις τά κτήματα τών εύπατριδών ήσαν ύποχρεωμένοι νά πληρώνουν ως ένοίκιον εις τούς κυρίους τό 1/6 από τό εισόδημά των και έλέγοντο έκτημόριοι ή πελάται. Αν ό κύριος τής γής δέν έλάμβανε τό μίσθωμα, ήδύνατο νά πωλήση ως δούλους και τούς γεωργούς και τά παιδιά των.

Άλλά και ή θέσις τών μικροκτηματιών γεωργών δέν ήτο εύχάριστος, ιδίως ένεκα τών σκληρών νόμων περί δανείων. Τά δάνεια έδίδοντο μέ ύποθήκην τά σώματα τών δανειζομένων. Όσοι έξ αυτών δέν ήδύνατο νά πληρώσουν τό χρέος των έγίνοντο δουλοί τών δανειστών. Οί μικροκτηματία γεωργοί εύρίσκοντο εις τήν ανάγκην νά δανείζονται κατά τούς χρόνους τής κακής έσοδειας. Όσαύτως οί τεχνίται ήσαν ύποχρεωμένοι νά συνάπτουν δάνεια κατά τήν έποχήν τής άνεργίας. Ός εκ τούτου και οί γεωργοί και οί τεχνίται έδυσφύρουν πολύ κατά τών εύγενών. Τήν δυσαρέσκειαν αυτήν έπέτεινεν ή πλήρης στέρησις πολιτικών δικαιωμάτων και ή άπονομή τής δικαιοσύνης ύπό τών εύγενών κατά παλαιά άγραφα έθιμα σύμφωνα μέ τά συμφέροντά των.

Άπό τόν 7ον αιώνα π.Χ. παρουσίασε σημαντικήν πρόοδον ή ναυτιλία και τό έμπόριον. Η Άττική έπαυσε νά είναι γεωργική χώρα. Οί έμποροι, οί ναυτικοί και οί βιοτέχναι έπλούτισαν και δέν ήνείχοντο τήν μειοεκτικήν των θέσιν άπέναντι τών εύγενών. Όλος λοιπόν ό λαός ήτο δυσηρεστημένος έναντίον των.

Ἀπὸ τὴν δυσἀρέσκεϊαν αὐτὴν προεκλήθησαν ἐσωτερικαὶ ταραχαί.
Ὁ λαὸς ἐζήτει κυρίως γραπτοὺς νόμους καὶ ἐστασίαζε. Τὴν κατάστασιν
αὐτὴν ἠθέλησε νὰ ἐκμεταλλευθῆ ὁ Κύλων, πλούσιος Ἀθηναῖος εὐ-
πατρίδης, διὰ νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηναίων.
Πρὸς τοῦτο βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις ὀ-
παδῶν του καὶ τοῦ πενθεροῦ του Θεαγένους, τυ-
ράννου τῶν Μεγάρων, κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ Ἀλ-
κμεωνίδης ἄρχων Μεγακλῆς τὸν ἐπολιόρησεν, ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν ἐξηγέρ-
θη, ὅπως ἠλπίζεν ὁ Κύλων, καὶ ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχεν. Ὁ Κύλων καὶ
ὁ ἀδελφὸς του διέφυγον, οἱ ὀπαδοὶ του ὁμως ἠναγκάσθησαν νὰ συνθη-
κολογήσουν καὶ νὰ παραδοθῶν εἰς τὸν Μεγακλέα. Παρὰ τὴν συνθή-
κην οἱ περισσότεροὶ ἐσφάγησαν ἐνῶ κατήρχοντο ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν.
Ἡ πρᾶξις αὐτὴ ἐθεωρήθη ὡς ἀσέβεια εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ὠνομάσθη
Κυλώνειον ἄγος. Ἐπειδὴ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὴν πόλιν λοιμὸς πρὸς
ἀποτροπὴν του οἱ Ἀλκμεωνίδαι οἱ ὁποῖοι εἶχον θεωρηθῆ ὡς ἐνα-
γεῖς δηλ. κατηραμένοι, κατεδικάσθησαν εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν. Πλὴν
τούτου ἐκλήθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ σοφὸς γέρον Ἐπιμενίδης, ὁ
ὁποῖος μὲ θυσίας ἐκαθάρισε τὴν πόλιν.

636 π. Χ.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ. Ἡ κατάσταση τοῦ λαοῦ οὐδόλως
μετεβλήθη καὶ μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κύλωνος. Αἱ ταραχαὶ ἐξη-
κολούθουν καὶ ὅταν ἔφθασαν εἰς ἐπικίνδυνον σημεῖον ἠναγκάσθησαν
οἱ εὐπατρίδαι νὰ ὑποχωρήσουν καὶ νὰ ἀναθέ-
σουν τὸ 621 εἰς τὸν εὐπατρίδην Δράκοντα νὰ
συντάξῃ νέους νόμους.

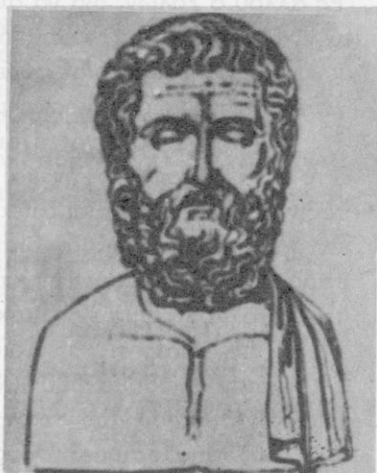
621 π. Χ.

Ὁ Δράκων μὲ τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν,
ἔδωσε πολιτικὰ δικαιώματα εἰς ὅσους ἠδύνατο νὰ ὑπηρετοῦν εἰς
τὸν στρατὸν ὀπλιζόμενοι μὲ ἰδικὰ των ἔξοδα. Ἀπέκλεισε δηλαδὴ τοὺς
θῆτας καὶ τοὺς δούλους. Τοὺς νόμους του, οἱ ὁποῖοι περιελάμβανον
τὰ ἕως τότε ἄγραφα ἔθιμα, ἐχάραξεν εἰς λιθίνας πλάκας καὶ τὰς ἐτο-
ποθέτησεν εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἀλλὰ τότε ἐφάνη πόσον τὰ ἔθιμα αὐτὰ
ἦσαν αὐστηρά. Διὰ τοῦτο οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες ἔλεγον ὅτι οἱ
νόμοι τοῦ Δράκοντος ἐγράφησαν μὲ αἷμα καὶ ὄχι μὲ μελάνην. Καὶ
σήμερον, ὅταν θέλωμεν νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἕνας νόμος εἶναι πολὺ αὐ-
στηρὸς, τὸν ὀνομάζομεν Δρακόντειον νόμον.

Ο ΣΟΛΩΝ. Οί νόμοι τοῦ Δράκοντος δὲν ἐβελτίωσαν τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν. Ἀντιθέτως ἐστερέωσαν τὴν μεγάλην ἀνισότητα μεταξύ εὐπατριδῶν καὶ λαοῦ. Τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν ἠῤῥξανον καὶ ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ τὰ πληρώσουν, ἐ-
γίνοντο δοῦλοι.

594 π. Χ.

Διὰ τοῦτο αἱ τα-
ραχαὶ ἐξηκολούθουν καὶ ἡ πόλις πε-
ριῤῥλθεν εἰς κίνδυνον. Τότε αἱ ἀντιμα-
χόμενοι μερίδες κατώρθωσαν νὰ συν-
ενοηθοῦν καὶ ἐξέλεξαν τὸν Σόλωνα
ἄρχοντα μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν
(594), διὰ νὰ μεταβάλῃ τὸ πολίτευμα
καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συνδιαλλαγὴν των.

Ἵ Σόλων.

Ἵ Σόλων κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν μετρίαν περιουσίαν καὶ τὴν σοφίαν του ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὸν λαόν. Εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην πείραν, διότι, ὅταν ἦτο νέος, ἔκαμε πολ-
λὰ ταξίδια καὶ ἐγνώρισε τὰ ἦθη καὶ τοὺς νόμους διαφόρων χωρῶν. Ἵ Εκτὸς τούτου μὲ τὰ πατριωτικὰ του ποιήματα εἶχεν ἐξεγείρει τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ εἶχε γίνει αἴτιος νὰ ἀνακτήσουν τὴν Σαλαμίνα ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς. Μὲ τοὺς στίχους του : « Ἵ Ἄς πᾶμε στὴ Σαλαμίνα νὰ πολεμήσωμεν γιὰ τὸ ἀγαπημένο μας νησί καὶ νὰ βγάλωμε ἀπὸ ἐπάνω μας τὴν μεγάλην ντροπὴ » τόσον πολὺ ἐνεθουσίασε τοὺς συμπολίτας του, ὥστε ὤρμησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του κατὰ τῶν Μεγαρέων, τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἀνέκτησαν τὴν νῆσον.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ. Πρῶτον νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Σό-
λωνος ἦτο ἡ κατάργησις ὅλων τῶν χρεῶν, ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων
καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ δανεισμοῦ μὲ ὑποθήκην τὰ σώματα τῶν δα-
νειζομένων. Ἵ Νόμος αὐτὸς ὠνομάσθη σεισάχθεια, ἦτοι ἀπόσεισις
τοῦ βάρους, τὸ ὁποῖον ἐπίεζε τὸν λαόν. Συγχρόνως διὰ νὰ διευκο-
λύνη τὰς συναλλαγὰς καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς ζημιωθέντας ἀπὸ τὴν
σεισάχθειαν εὐπόρους μετέβαλε τὸ νομισματικὸν σύστημα. Ἵ Ἡ μὲν
ἀντὶ τῆς τιμῆς τῶν 70 δραχμῶν ποὺ εἶχε, ἐτιμᾶτο τῶρα 100 δραχμάς.

Ἐξ ἄλλου ὁ Σόλων, διὰ τὴν συγκρατήσιν τὰς πλεονεκτικὰς τάξεις τῶν εὐγενῶν, ὥρισεν διὰ νόμου ἀνώτατον ὄριον κτηματικῆς περιουσίας μεγαλύτερον τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐπετρέπετο νὰ ἔχη. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀττικὴ ἔγινε χώρα μικροκτηματιῶν.

Μέχρι τοῦ Σόλωνος ἡ διαίρεσις τῶν πολιτῶν εἰς τάξεις ἐστηρίχθη εἰς τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπεκλείετο ἡ προαγωγή εἰς ἀνωτέραν τάξιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀπέκτων μεγαλύτεραν περιουσίαν. Ὁ Σόλων κατήργησεν τὴν παλαιὰν διαίρεσιν καὶ διήρесе τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρας τάξεις μετὰ τὴν κτηματικὴν τῶν περιουσίαν, δηλαδὴ μετέτρεψε τὸ πολίτευμα εἰς τιμοκρατικόν.

Ἡ νέα διαίρεσις περιελάμβανε: 1) τοὺς πεντακοσιομεδίμους μετὰ ἐτήσιον εἰσόδημα 500 μεδίμων σίτου, οἴνου ἢ ἐλαίου. (Ὁ μέδιμος ἦτο μέτρον χωρητικότητος ἴσον πρὸς 48 περίπου χιλιόγραμμα.) 2) τοὺς τριακοσιομεδίμους ἢ ἵππεῖς μετὰ ἐτήσιον εἰσόδημα 300 μεδίμων ἀπὸ τὰ ἴδια προϊόντα. 3) τοὺς διακοσιομεδίμους ἢ ζευγίτας μετὰ εἰσόδημα 200 μεδίμων καὶ 4) τοὺς θήτας μετὰ εἰσόδημα κάτω τῶν 200 μεδίμων ἢ μετὰ κανὲν εἰσόδημα. Ἀνάλογος ὑπῆρξε καὶ ἡ κατάταξις τῶν ἐμπόρων μετὰ τὴν εἰσοδῶν εἰς χρήματα. Δι' αὐτοὺς ἐλήφθη ὡς βᾶσις ἡ δραχμὴ, ἡ ὁποία ὑπελογίσθη ἴση πρὸς ἓνα μέδιμον. Ὅσοι ἀνῆκον εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ὀπλίται καὶ ὡς ἵππεῖς, οἱ ζευγίται ὡς ὀπλίται καὶ οἱ θήτες ὡς ψιλοὶ ἢ ὡς ναῦται.

Ὁ Σόλων ἀναλόγως τῆς τάξεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκεν ἕκαστος καθώρισεν τὰ φορολογικὰ βάρη καὶ τὰ πολιτικὰ του δικαιώματα. Αἱ τρεῖς ἀνωτέραι τάξεις ἔφερον ὅλα τὰ βάρη τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξελέγοντο οἱ ἄρχοντες. Μόνον οἱ ἑννέα ἄρχοντες ἐξελέγοντο ἀπὸ τοὺς πεντακοσιομεδίμους καὶ τοὺς ἵππεῖς. Οἱ θήτες ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἰς τὰ δικαστήρια.

ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ Εἰς τὴν Πολίτειαν τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Σόλων ἔκαμε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου κυρίαρχον σῶμα τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας. Ὅλοι οἱ πολῖται καὶ τῶν τεσσάρων τάξεων ἡλικίας ἄνω τῶν 20 ἐτῶν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Αὐτὴ ἐψήφισε τοὺς νόμους, ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δικαστάς, ἐζήτησε παρ' αὐτῶν εὐθύνας μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἀρχῆς τῶν, ὥριζε τοὺς φόρους, ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης καὶ περὶ συμμαχιῶν. Ἡ ἐκκλη-

σία τοῦ δήμου συνήρχετο τρεῖς τουλάχιστον φορές τὸν μῆνα μέχρι μὲν τοῦ 5ου αἰῶνος εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς, ἀπὸ τὸν 5ον δὲ αἰῶνα εἰς τὴν Πνύκα. Πᾶς πολίτης ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὸν λόγον, οἱ μεγαλύτεροι ὅμως κατὰ τὴν ἡλικίαν εἶχον προτεραιότητα.

Ὁ Σόλων διετήρησε τὴν βουλὴν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἰδρύσει ὁ Δράκων, ἀλλὰ τὴν διωργάνωσε συστηματικώτερον. Ἡ βουλή ἦτο ἐν συμβούλιον ἀπὸ 400 μέλη ἡλικίας ἄνω τῶν 30 ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐξελέγοντο κατ' ἔτος καὶ ἐξέδιδε προβουλευμάτων περὶ παντὸς ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ συζητηθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ἡ βουλή δηλαδὴ ἦτο ἀρχὴ προβουλευτικῆ.

Μέγα βῆμα πρὸς τὴν δημοκρατίαν εἶναι ἡ ἴδρυσις ὑπὸ τοῦ Σόλωνος μεγάλου λαϊκοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Ἑλιαία. Εἰς τὴν Ἑλιαίαν, ἐλάμβανον μέρος καὶ οἱ θῆτες. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ 6000 δικαστὰς κληρουμένους κατ' ἔτος ἐκ τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν 30 ἐτῶν. Δὲν συνεδρίαζον ὅλοι ὁμοῦ, ἀλλὰ διηροῦντο εἰς δέκα τμήματα ἐκ 500 δικαστῶν ἕκαστον, ἔμενον δὲ καὶ 1000 ὡς ἀναπληρωματικοί. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἀρχόντων ἐπετρέπετο ἔφεσις εἰς τὴν Ἑλιαίαν καὶ ἡ κρίσις τῆς ἦτο τελεσίδικος.

Ἐπειδὴ πολλάκις ἡ πόλις ἐταράσσετο ἀπὸ στάσεις, μερικοὶ δὲ πολῖται ἦσαν ἀδιάφοροι, ὁ Σόλων ἔθεσε νόμον διὰ τοῦ ὁποίου ἐκηρύσσετο ἄτιμος, δηλαδὴ ἔστερεῖτο τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν στάσιν ἐτήρει οὐδετερότητα. Μὲ τὸν νόμον αὐτὸν ἠθέλησε νὰ προφυλάξῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῶν πονηρῶν. Ἐπίσης ὑπεχρέωνε τοὺς γονεῖς νὰ μορφώνουν τὰ τέκνα των καὶ ἐπέβαλεν εἰς ἕκαστον Ἀθηναῖον νὰ ἔχῃ ἐν ἐπάγγελμα.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος ἐγράφησαν εἰς τετραγώνους ξυλίνας στήλας στενουμένας πρὸς τὰ ἄνω καὶ στρεφομένας περὶ ἄξονα, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο κύρβεις καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν βασιλείον στοάν. Οἱ πολῖται ὠρκίσθησαν ὅτι θὰ τοὺς τηρήσουν. Ἄλλ' ὁ Σόλων μὲ τὴν νομοθεσίαν του ὡς δίκαιος διαιτητῆς δὲν ἤρρεσεν εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν ἀντιπάλων μερίδων. Ὁ λαὸς ἠλπίζεν ἀναδασμὸν τῆς γῆς, οἱ δὲ εὐπατρίδαι ἐδυσφόρουσαν διὰ τὴν κατάργησιν τῶν χρεῶν. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἐνοχλήσεις πρὸς μεταβολὴν τῶν νόμων του ὁ Σόλων ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἀποδημίαν του ἡ ὁποία διήρκεσε 10 ἔτη, ἐπεσκέφθη πολλὰς χώρας, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Λυδίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου συνητήθη μὲ τὸν βασιλέα Κροῖσον.

Ο ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ. Μετά την άποδημίαν τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀθηναῖοι μόνον ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔμειναν ἡσυχοί. Κατόπιν αἱ ταραχαὶ ἐπαυλήθησαν. Τρία κόμματα, οἱ Πεδιακοί, οἱ Παράλιοι καὶ οἱ Διάκριοι διεμορφώθησαν τότε, τὰ ὁποῖα ὠνομάσθησαν ἀπὸ τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα κατῴκουν ἢ εἶχον τὰ κτήματά των οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτά. Τὸ κόμμα τῶν Πεδιακῶν ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν μεγάλων ἰδιοκτητῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον τὰ κτήματά των εἰς τὴν εὐφορον πεδιάδα τοῦ Κηφισοῦ. Οἱ Πεδιακοὶ ἦσαν δυσηρηστημένοι ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος καὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐπεδίωκον τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος εἰς ὀλιγαρχικόν. Εἰς τὸ κόμμα τῶν Παραλίων ἀνήκον οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοί, οἱ ἐπαγγελματῖαι καὶ ἐκ τῶν ἀγροτῶν, ὅσοι ἀπέκτησαν μὲ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος μετρίαν περιουσίαν. Αὐτοὶ ἀπετέλουν τὴν μέσσην τάξιν καὶ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀλκμεωνίδην Μεγακλέα ἦσαν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σόλωνος. Ὦνομάσθησαν « Παράλιοι » ἐπειδὴ εἶχον τὰ κτήματά των εἰς τὰ νοτιοανατολικά παράλια τῆς Ἀττικῆς. Τὸ τρίτον κόμμα τῶν Διακριῶν περιέλαβεν ὅσους μὲ τὴν ἀποκοπὴν τῶν χρεῶν ἔχασαν τὴν περιουσίαν των καὶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι κατῴκουν τὰ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς ὄρεινὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς. Αὐτὰ τὰ μέρη ὠνομάζοντο Διακρία. Οἱ Παράλιοι ἦσαν οἱ περισσότεροι καὶ ἐπεδίωκον τὴν κατάργησιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ νέον ἀναδασμὸν τῆς γῆς. Ἀρχηγὸν εἶχον τὸν εὐπατρίδην Πεισίστρατον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ φιλοδοξίαν τοὺς ἐκολάκευεν.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο φιλόδοξος, ἀλλ' ἱκανὸς πολιτικὸς καὶ στρατηγός. Εἶχε διαπρέπει εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μεγαρέων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Σαλαμῖνος. Μὲ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τοὺς καλοὺς τρόπους τοῦ ἐκέρδισε τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ. Ἐπέτυχε νὰ τοῦ δοθοῦν κατόπιν ἀποφάσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου πενήτηκοντα σωματοφύλακες διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ ἡ ζωὴ του ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους. Μὲ τοὺς σωματοφύλακας αὐτοὺς τοὺς ὁποίους ἠῦξησεν εἰς 400 κατῴρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν (560).

Δὲν παρέμεινεν ὅμως ἐπὶ πολὺν χρόνον, διότι Πεδιακοὶ καὶ Παράλιοι συνεννοήθησαν καὶ ἐπέτυχον νὰ τὸν ἐκδιώξουν. Μετά τινα χρόνον συμφιλιωθείς μὲ τὸν Μεγακλέα, τοῦ ὁποῖου τὴν θυγατέρα ἔλαβε σύζυγον, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν. Ἀλλ' ἐξεδιώχθη διὰ δευτέραν φορὰν

καὶ ἔμεινε πολλὰ ἔτη μακρὰν τῆς Ἀττικῆς. Μὲ μισθοφορικὸν στρατὸν ἰδικόν του καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἐρετριέων κατώρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν (546) τὴν ὁποῖαν διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

Ἀθηναῖος Ἴππεύς.

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ.

Ὁ Πεισίστρατος ἤσκησε φιλειρηνικὴν πολιτικὴν. Ἐνίσχυσε τὴν ναυτικὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ

Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἐσταθεροποίησε τὴν κυριαρχίαν των εἰς τὸ Σίγειον καὶ εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τροίας. Ἐβοήθησε τὸν Μιλτιάδην, θεῖον τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος Μιλτιάδου, νὰ ἀποικίσῃ τὴν θρακικὴν χερσόνησον καὶ τὰς νήσους Λῆμνον καὶ Ἴμβρον. Μὲ τὴν πολιτικὴν του αὐτὴν ὁ Πεισίστρατος ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς κατὰ θάλασσαν κυριαρχίας τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Πεισιστράτου ὑπῆρξεν ἡπία καὶ δικαία. Πρὸς τοὺς ἐχθροὺς του δὲν ἐφάνη ἐκδικητικὸς. Μόνον τὴν ἰσχυρὰν οἰκογένειαν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ ὀλίγους ἄλλους ἐξώρισεν. Ἐκυβέρνησε σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ τίποτε δὲν ἐπέδωξε διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἐδάνειζεν εἰς τοὺς γεωργοὺς χρήματα διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ νὰ πληρώνουν τακτικὰ τὸν φόρον. Διὰ νὰ μὴ καταβαίνουν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παραμελοῦν τοὺς ἀγροὺς των ὠρισε τοὺς κατὰ δήμους δικαστάς, οἱ ὁποῖοι περιήρχοντο τὴν χώραν καὶ διέλυον τὰς διαφοράς των. Ἡ σῶφρων πολιτικὴ του συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀναπτυχθοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὰ μέσα τοῦ βίου αἰῶνος τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐστόλισε τὴν πόλιν μὲ σπουδαῖα καλλιτεχνικὰ ἔργα. Ἀνέθεσεν εἰς φίλους

του ποιητάς νά συλλέξουν καί καταγράψουν τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα, τὰ ὅποια μέχρι τότε ἀπηγγέλλοντο κατὰ τμήματα ὑπὸ τῶν ποιητῶν καί κατὰ τὰς περιστάσεις μετεβάλλοντο. Κατεσκεύασεν ὁδοὺς καὶ ὑδραγωγεῖα καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁ ὅποιος συνεπληρώθη μετὰ πολλοὺς αἰῶνας (138 μ. Χ.) ἀπὸ τὸν φιλέλληνα Ρωμαῖον αὐτοκράτορα Ἀδριανόν. Τότε ἰδρύθη βιβλιοθήκη καὶ κατεσκευάσθησαν ἡ κρήνη Καλλιρρόη, ἡ νέα ἀγορά, ὁ ναὸς τοῦ Διονύσου. Οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἔργα γλυπτικῆς μιμοῦνται τὴν ἰωνικὴν τέχνην. Εἰς τὴν μεγάλην ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων ἔδωσε λαμπροτέραν μορφήν μὲ τὴν εἰσαγωγὴν μουσικῶν ἀγῶνων. Γενικῶς ὁ Πεισιστράτος μὲ τὴν δημοκρατικὴν μᾶλλον παρὰ τυραννικὴν διοίκησιν τοῦ ἐπέτυχεν νά ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους καὶ νά ἀφήσῃ τὴν καλυτέραν ἀνάμνησιν διὰ τὴν ἐποχὴν του.

ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΙΔΑΙ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου (527 π.Χ.) ἡ ἀρχὴ περιῆλθεν ὁμαλῶς εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Ἰππίαν, ὁ ὅποιος κατ' ἀρχὰς ἐκυβέρνησε μὲ σύνεσιν καὶ πραότητα, ὅπως ὁ πατήρ του. Ὅταν ὅμως μετὰ τινα ἔτη δύο εὐγενεῖς νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων διὰ προσωπικοὺς λόγους τὸν ἀδελφόν του Ἰππάρχον, ὁ Ἰππίας ἔγινε σκληρότατος. Τότε οἱ ἐξόριστοι Ἀλκμεωνίδαι βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην ἐπολιόρκησαν τὸν Ἰππίαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸν ἠνάγκασαν νά ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν (510 π.Χ.). Τοιοῦτοτρόπως αἱ Ἀθῆναι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίδος.

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΛΕΙΣΘΕΝΟΥΣ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος ἤρχισαν πάλιν ταραχαί. Ἰδίως ἔστασίαζον οἱ φίλοι τῶν τυράννων ὑπὸ τὸν Ἰσαγόραν καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ὑπὸ τὸν Ἀλκμεωνίδην Κλεισθένην. Ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν αὐτῶν τῶν κομμάτων ὑπερίσχυσεν ὁ Κλεισθένης (507 π.Χ.), ὁ ὅποιος μετερρῦθμισε τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον.

Καὶ πρῶτον ἐχορήγησεν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, ἐγχωρίους καὶ ξένους, πολιτικά δικαιώματα. Ἡ παλαιὰ διαίρεσις εἰς 4 φυλάς, ἡ ὅποια ἦτο ἀριστοκρατικὴ καὶ ἐξυτηρέτει τοπικὰ συμφέροντα, κατηργήθη. Τώρα ὁ Κλεισθένης διήρθεσεν ὅλην τὴν Ἀττικὴν

εις δέκα φυλάς. Ἐκάστη φυλή περιελάμβανε δέκα δήμους. Μὲ τὴν νέαν δηλαδὴ διαίρεσιν ἡ Ἀττικὴ εἶχεν 100 δήμους. Διὰ τὴν ἀναμείξιν τοῦ πολίτας, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη διάκρισις μεταξύ των, εἰς ἑκάστην φυλὴν περιέλαβε πολίτας ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, παραλίους, πεδιακοὺς καὶ διακρίους.

Ἄλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν ηὔξησεν ὁ Κλεισθένης εἰς πεντακοσίους ἀντὶ τετρακοσίων. Ἐκάστη φυλή ἐξέλεγε 50 βουλευτάς ἀπὸ τοὺς δημότας τῆς, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ 36 ἡμέρας. Τὸ ἔτος εἶχε διαιρεθῆ εἰς 10 τμήματα. Κυρίαρχον σῶμα ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἡ ὁποία ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης καὶ περὶ συμμαχιῶν. Καθώρισεν ἐπίσης νὰ ἐκλέγωνται κατ' ἔτος δέκα στρατηγοί, ἕνας ἐξ ἑκάστης φυλῆς. Οἱ στρατηγοὶ ἀπετέλουν τὸ κυριώτερον ἄξιωμα τῆς πολιτείας.

Ὁ Κλεισθένης διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς πολιτείας ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς τυραννίδος ἔθεσε τὸν περὶ ἐξοστρακισμοῦ νόμον. Πᾶς πολίτης, ὁ ὅποιος διὰ τὴν μεγάλην πολιτικὴν του δύναμιν καθίστατο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν, ἐξωρίζετο ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ δέκα ἔτη. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξοστρακισμοῦ τὸ εἶχεν ἡ ἐκκλησία. Κατ' ἀρχὰς ὁ νόμος ἐφηρμόσθη ἐπὶ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν τοῦ Πεισιστράτου. Βραδύτερον ὁμως ἔγινε κατάχρησις ἐκ μέρους τῶν κομμάτων καὶ συνήθως ἐξωστρακίζετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀσθενεστέρου κόμματος. Μὲ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ πολιτεύματος ἔγινε πλήρης δημοκρατικὴ ἐξίσωσις τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κλεισθένης θεωρεῖται ὡς ὁ κύριος ἰδρυτὴς τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

Αἱ τολμηραὶ μεταβολαὶ τοῦ Κλεισθένους ἠρέθισαν τοὺς ἀριστοκρατικούς, ὁ δὲ ἀρχηγὸς των Ἰσαγόρας ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης δύο φοράς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπρακτος. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν τήρησιν τοῦ πολιτεύματος τοῦ Κλεισθένους καὶ κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ ΟΝΟΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Οί κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου αἰῶνος π.Χ. δὲν εἶχον κοινὸν ὄνομα. Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου ὀνομάζονται Ἀχαιοί, Δαναοί, Ἀργεῖοι. Μόνον ἓν μέρος ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Φθίας εἰς τὴν νότιον Θεσσαλίαν, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ Ἀχιλλεύς, ὀνομάζει ὁ Ὀμηρὸς Ἕλληνας.

Τὸ ὄνομα Ἕλληνες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προῆλθεν ἀπὸ τοὺς Σελλοὺς ἢ Ἐλλοὺς, οἱ ὅποιοι κατέκον τὴν Ἐλλοπίαν τῆς Ἠπείρου, ὅπου ἔκειτο ἡ Δωδώνη μετὰ τὸ περίφημον μαντεῖόν της. Ἐκεῖθεν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐξηπλώθη μέχρι τῆς Φθίας. Μετὰ τὰς μεταναστεύσεις ἤρχισε νὰ διαδίδεται καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη, ἀλλὰ κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν ἔγινε μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος π.Χ.

Οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὸ κοινὸν ὄνομα καὶ τὴν διαίρεσίν των εἰς φυλὰς ἔπλασαν τὸν μῦθον τοῦ Ἑλληνος ὡς κοινοῦ προγόνου ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Τοῦ Ἑλληνος υἱοὶ ἦσαν ὁ Δῶρος, ὁ Αἴολος καὶ ὁ Ξοῦθος. Ἐκ τοῦ Ξούθου ἐγεννήθησαν ὁ Ἀχαιὸς καὶ ὁ Ἴων. Δῶρος, Αἴολος, Ἀχαιὸς καὶ Ἴων ἦσαν οἱ παλαιοὶ πρόγονοι τῶν Δωριέων, τῶν Αἰολέων, τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ἰώνων. Οἱ Ἕλληνες ὅλους τοὺς ξένους λαοὺς τοὺς ὠνόμασαν βαρβάρους.

ἨΘΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Οἱ Ἕλληνες, ὅπως εἶδομεν, ἔμειναν χωρισμένοι εἰς πολλὰς ἀνεξαρτήτους πολιτείας καὶ ποτὲ δὲν κατάρθωσαν νὰ ἀποτελέσουν ἐνιαῖον κράτος. Παρὰ τὴν διαίρεσιν αὐτὴν καὶ τὴν ἐξάπλωσίν των εἰς ἀπομακρυσμένας καὶ ποικίλας χώρας εἶχον πλήρη συνειδησιν ὅτι ἀνήκον εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος. Ἀδιάσπαστοι ἠθικοὶ δεσμοὶ συνέδεον τοὺς Ἕλληνας τόσον στενῶς μετὰ τῶν, ὥστε ὅλοι ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὡς μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Τοιοῦτοι δεσμοὶ ἦσαν ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ κοινὴ θρησκεία, τὰ κοινὰ ἦθη καὶ ἔθιμα ἢ ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος « τὸ ὄμαιμον καὶ τὸ ὁμόγλωσσον καὶ τὰ κοινὰ τῶν θεῶν ἰδρύματα καὶ αἱ θυσίαι καὶ τὰ ὁμότροπα ἦθη ».

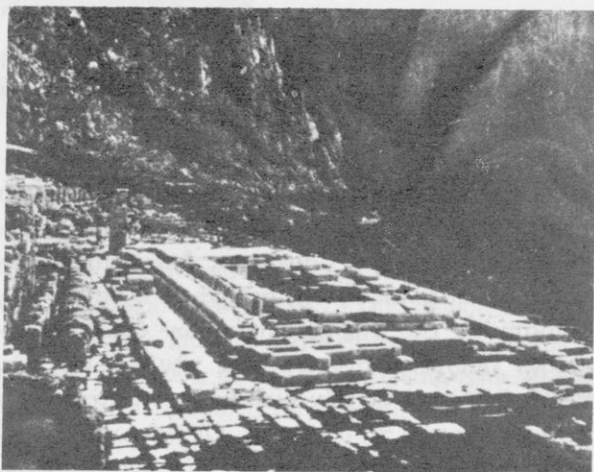
Ὁ πνευματικὸς σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων ποτὲ δὲν ἔλειψε καθ' ὅλον τὸν βίον τοῦ ἔθνους. Εἰς τὴν διατήρησιν του συνετέλεσε πολὺ ἡ θρησκεία μὲ τὰ ἀποτελεσματικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διέθετε. Τὰ μέσα αὐτὰ ἦσαν τὰ μαντεῖα, αἱ ἀμφικτιοναί καὶ οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες.

ΜΑΝΤΕΙΑ. Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ μὲ διάφορα σημεῖα προεμήνουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Τοιαῦτα σημεῖα ἦσαν ἀσυνήθη φυσικὰ φαινόμενα, ὅπως αἱ ἀστραπαί, αἱ βρονταί, οἱ σεισμοί, αἱ ἐκλείψεις τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο διοσημίαι. Διὰ τὴν ἐξήγησίν των ὁμως ἐχρειάζετο ἰδιαιτέρα ἰκανότης. Ὄρισμένοι ἄνθρωποι μὲ τὴν εὐνοίαν τῶν θεῶν εἶχον τὴν χάριν νὰ δύνανται ἐκ τῶν διοσημιῶν νὰ κατανοοῦν τὴν θέλησίν των καὶ νὰ προλέγουν τὰ μέλλοντα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐλέγοντο μάντις. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῶν θυσιαζομένων ζώων καὶ ἀπὸ τὴν πτῆσιν τῶν οἰωνῶν δηλ. τῶν σαρκοφάγων ὀρνέων, προσεπάθουν νὰ μάθουν τὴν θεῖαν θέλησιν. Ἡ μαντικὴ τέχνη εἶχε σπουδαίαν ἐπίδρασιν εἰς τὸν δημόσιον καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Κυρίως ὁμως τὴν θέλησιν τῶν θεῶν διὰ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν ἐμάνθανον οἱ Ἕλληνες εἰς ἱεροὺς τόπους, ὅπου ἐπίστευον ὅτι παρίσταντο ἀοράτως αὐτοὶ οἱ θεοί. Αὐτοὶ οἱ ἱεροὶ τόποι ὠνομάζοντο μαντεῖα καὶ συνέρρεον εἰς αὐτὰ ἄνθρωποι ἀπὸ διάφορα μέρη διὰ νὰ λάβουν χρησμόν.

ΜΑΝΤΕΙΟΝ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ. Μαντεῖα ὑπήρχον πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀρχαιότερον ἐξ ὅλων ἦτο τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς εἰς τὴν Δωδώνην τῆς Ἠπείρου. Ἀλλὰ τὸ ὀνομαστότερον ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔθνικὴν ἐνότητα τῶν Ἑλλήνων ἦτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔκειτο εἰς τὰς νοτίους κλιτύς τοῦ Παρνασσοῦ ἐν μέσῳ ἀποτόμων βράχων καὶ ἦτο ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ἐκ τῶν βράχων ἀνέβλυζον πηγαὶ δροσεροῦ ὕδατος, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριωτέρα ἦτο ἡ Κασταλία. Ἡ ἱέρεια, ἡ ὁποία ἔλεγε τοὺς χρησμούς, ὠνομάζετο Πυθία. Προηγουμένως ἐλούετο εἰς τὴν Κασταλίαν πηγὴν, κατόπιν ἐμάσα φύλλα δάφνης καὶ στεφανωμένη προσήρχετο εἰς τὸ ἱερόν.

Ἐκεῖ ἐκάθητο ἐπὶ τρίποδος τοποθετημένου ὑπεράνω χάσματος,

Ἐρείπια τοῦ ναοῦ
τοῦ Ἀπόλλωνος
εἰς Δελφούς.

ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Αἱ ἀναθυμιάσεις καὶ τὰ φύλλα τῆς δάφνης ἔφερον τὴν Πυθίαν εἰς ἕκστασιν καὶ ἔλεγε λόγους ἀσαφεῖς. Ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ παριστάμενοι ἱερεῖς κατήρτιζον τοὺς χρησμούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἔμμετροι, σύντομοι καὶ συνήθως διαφοροῦμενοι.

Οἱ ἱερεῖς ἦσαν ἄνδρες συνετοί, πεπειραμένοι καὶ εὐφυεῖς. Ἐγνώριζον πολὺ καλὰ τὴν κατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ διὰ τῶν χρησμῶν παρεῖχον εἰς τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι προσέφευγον εἰς τὸ μαντεῖον τὰς καταλλήλους συμβουλὰς. Διὰ τοῦτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔγινε ταχέως πανελλήνιον καὶ σπουδαῖον κέντρον ἔθνικῆς ἐνόητος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ φήμη του ἦτο τεραστία. Ὅχι μόνον Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ ξένοι ἤρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη διὰ νὰ ζητήσουν χρησμόν, ἔφερον δὲ πλουσιώτατα δῶρα. Αἱ δωρεαὶ καὶ τὰ ἀφιερῶματα ἦσαν τόσον πολλὰ, ὥστε οἱ Δελφοὶ ἐστολίσθησαν ταχέως μὲ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς. Οἱ θησαυροὶ ἦσαν οἰκοδομήματα τῶν διαφόρων πόλεων, τὰ ὅποια ἔκτιζον διὰ νὰ φυλάσσουν ἐντὸς αὐτῶν τὰ ἀφιερῶματά των εἰς τὸν θεόν.

ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΑΙ. Εἰς μερικὰ κεντρικὰ ἱερά τῆς Ἑλλάδος προσήρχοντο διὰ νὰ προσφέρουν θυσίας ὄχι μόνον οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, ὅπου εὐρίσκετο τὸ ἱερόν, ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ πόλεων, οἱ πε-

ρίοικοι ἢ ἀμφικτιόνες, ὅπως ἐλέγοντο. Διὰ τοῦτο τὴν διοργάνωσιν τῶν κοινῶν ἐορτῶν καὶ τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τοῦ ἱεροῦ εἶχον ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν γειτονικῶν πόλεων. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη μεταξὺ τῶν πόλεων αὐτῶν ἓν εἶδος θρησκευτικοῦ συνδέσμου, ὃ ὁποῖος κατὰ μικρὸν ἔφερε καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν ἑνωσιν, ὑπὸ μορφὴν σημερινῆς ὁμοσπονδίας. Ὁ θρησκευτικὸς αὐτὸς σύνδεσμος ἦ εἶχε κέντρον τὸ ἱερόν.

Ἀμφικτιονίαι ὑπῆρχον πολλαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ ἀμφικτιονία τῶν δώδεκα ἰωνικῶν πόλεων καὶ ἡ ἀμφικτιονία τῆς δωρικῆς ἐξαπόλεως εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐπίσης ἡ ἀμφικτιονία περὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὴν Δῆλον κ.ἄ. Ἄλλ' ἡ ἐπισημοτέρα ἐξ ὅλων ἦτο ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν, τῆς ὁποίας μετεῖχον δώδεκα λαοί, Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἴωνες, Φωκεῖς, Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι, δηλαδὴ τὸ

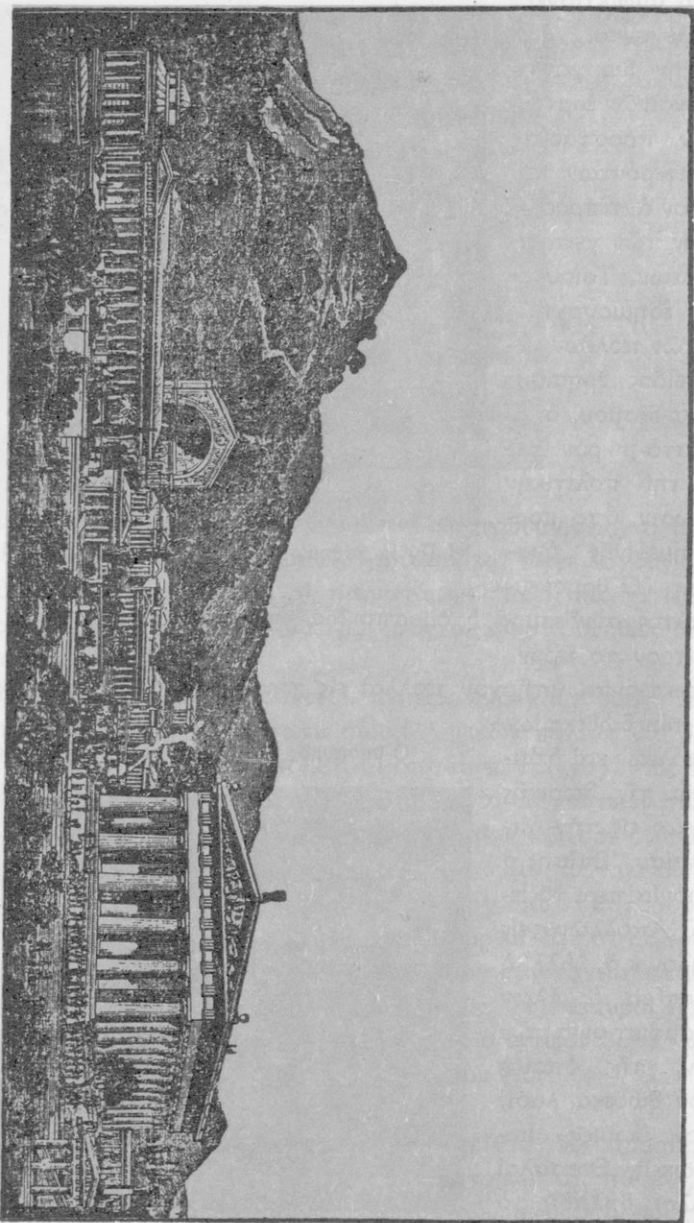

Ἡ Πυθία καθήμενη ἐπὶ τοῦ τρίποδος χρησιμοδοτεῖ.

ἡ ὁμοσπονδία ὠνομάζετο ἀμφικτιονία καὶ

Ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς Δελφοὺς.

Ἄποψις τῆς Ὀλυμπίας. (Ἀναπαράστασις).

μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος. Τόσον ἦτο τὸ ἀξίωμα τῆς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὥστε τὴν δελφικὴν ἀμφικτιονίαν ἐνόουν, ὅταν ἔκαμνον λόγον περὶ ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου.

Ἐκαστος λαὸς ἔστειλλε κατ' ἔτος εἰς τὸ συνέδριον δύο ἀντιπροσώπους ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἐλέγετο ἱερομνήμων καὶ ὁ ἕτερος πυλαγόρας. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον συνήρχετο δύο φορὰς τὸ ἔτος, τὸ μὲν ἕαρ εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὴν Ἀνθήλην παρὰ τὰς Θερμοπύλας. Εἶχε τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν, διεχειρίζετο τὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυροὺς του, διηύθυνε τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας καὶ ἠδύνατο νὰ κηρύξη τὸν πόλεμον ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔβλαπτον τὴν ἱερὰν περιουσίαν. Πολλάκις ἐπενέβαιναν ὡς διαιτητῆς καὶ ἐφρόντιζε νὰ λύη τὰς ἀναφυομένας διαφορὰς μεταξὺ τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸ συνέδριον. Ἦτο δηλαδὴ τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον εἰς τὴν ἐποχὴν του ἐν εἶδος Ὁργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ τελοῦν εἰς διαφόρους πόλεις θρησκευτικὰς πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐλάμβανον μέρος ὄχι μόνον οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐπανηγύριζον, ἀλλὰ καὶ οἱ περίοικοι. Κατὰ τὰς μεγάλας πανηγύρεις εἰς τὰ πανελλήνια ἱερὰ συνέρρεον ἑορτασταὶ ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ παρακολουθήσουν ἢ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, νὰ ψάλουν τὰ τραγούδια τῆς ἰδιαιτέρας τῶν πατρίδος, νὰ σύρουν τοὺς χοροὺς τῆς, νὰ ἀγωνισθοῦν τέλος μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εἰς εὐγενεῖς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀθλητικοὺς αὐτοὺς ἀγῶνας εἴλκυον περισσότερον τὴν Ἑλληνικὴν νεότητα, ἀπέκτησαν μεγάλην φήμην καὶ κατέστησαν συντόμως Πανελλήνιοι. Διὰ νὰ ἀγωνισθῇ κανεὶς εἰς αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ εἶναι Ἕλλην. Οἱ βάρβαροι δὲν εἶχον δικαίωμα συμμετοχῆς. Ἡ νεανικὴ χάρις, τὸ κάλλος, ἡ σωματικὴ δύναμις καὶ ἡ εὐφυΐα τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν προεκάλουν τὸν θαυμασμόν ὄλων.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες : 1) τὰ Πύθια, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφούς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τετραετίαν, 2) τὰ Ἴσθμια, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ διετίαν, 3) τὰ Νέμεα, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὴν Νεμέαν τῆς Ἀργολίδος πρὸς τιμὴν τοῦ

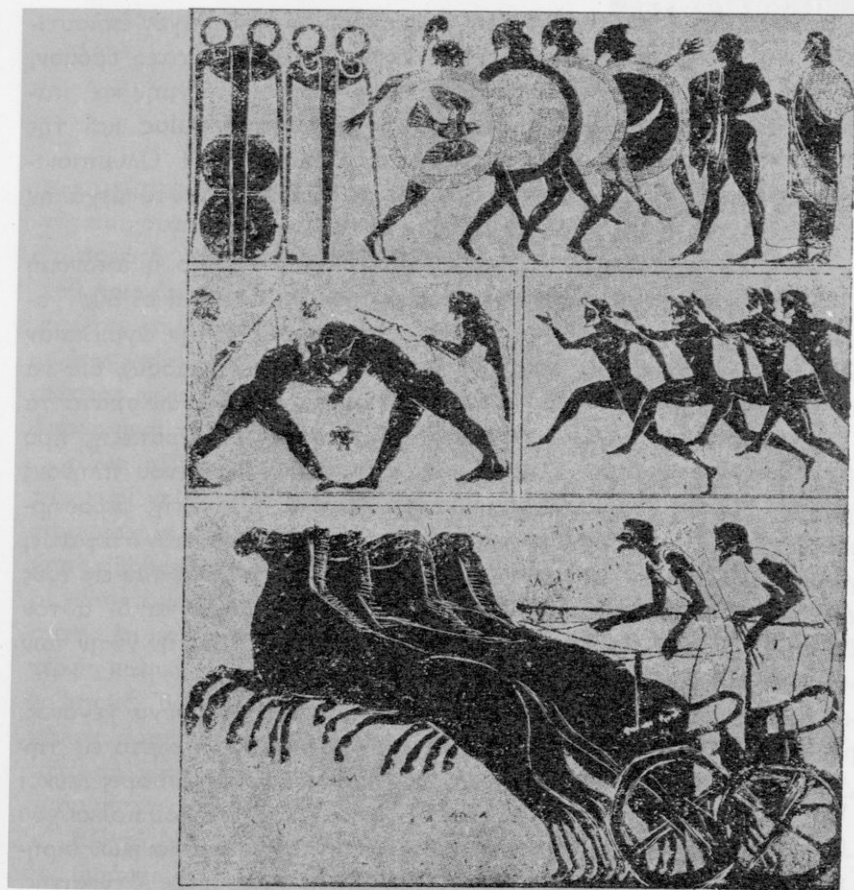
Διός κατά διετίαν καί 4) τὰ Ὀλύμπια ἢ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι ἐτελοῦντο κατά τετραετίαν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ὀλυμπίας πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγῶνων κήρυκες ἐκήρυσσον ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, τὴν ἐκεχειρίαν, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Οἱ Ἕλληνες ἐγκατέλειπον τὰς ἔριδας καὶ τὰ μίση των καὶ ἔσπευδον εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους τῶν ἀγῶνων. Ἐκεῖ ἠσθάνοντο τὴν ἀδελφικὴν συγγένειαν μεταξύ των, ἐθυσίαζον εἰς τοὺς ἰδίους θεοὺς, ἐστεφάνωνον τοὺς ἰδίους ἥρωας, ἤκουον τοὺς ποιητὰς, τοὺς ἱστορικοὺς, ἐθαύμαζον τοὺς καλλιτέχνας.

Οἱ ἀγῶνες δὲν ἦσαν χρηματικοί, ἀλλὰ στεφανίται, δηλαδὴ ὡς βραβεῖα ἐδίδοντο εἰς τοὺς νικητὰς ἀπλοῖ στέφανοι, οἱ ὁποῖοι ἐσυμβόλιζον τὴν ἠθικὴν σημασίαν τῆς νίκης. Ἐξαιρετικὴ ἦτο ἡ ἐντύπωσις τῶν ξένων ἀπὸ τὰ βραβεῖα αὐτά. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία συνέπεσε μὲ τὴν ἐποχὴν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων, οἱ Πέρσαι ἐξεπλάγησαν, ὅταν ἐπληροφορήθησαν, ὅτι τὸ βραβεῖον διὰ τὸ ὁποῖον διηγωνίζοντο οἱ Ἕλληνες ἦτο ἀπλοῦς κλάδος ἐλαίας. Ἔμειναν ἱστορικοὶ οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ἀπηύθυνε τότε πρὸς τὸν Μαρδόνιον κάποιος ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἀξιώματούχους : « Παπαῖ, Μαρδόνιε, ἐπὶ ποίους ἄνδρας ἤγαγες μαχησομένους ἡμᾶς, οἳ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιοῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς ; » (Ἡρόδοτος).

ΤΑ ΟΛΥΜΠΙΑ. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος εἰς τὴν Ὀλυμπίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Διός κατά μῆνα Ἰούλιον καὶ διήρκουν πέντε ἡμέρας. Ἡ ἴδρυσις των ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ἡρακλέα. Τὰ Ὀλύμπια ἦσαν ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ λαμπροτέρα ἀπὸ τὰς πανελληνίους ἑορτὰς.

Ἡ Ὀλυμπία κεῖται εἰς τὴν Ἥλιδα, ἐκεῖ ὅπου ἐνώνονται οἱ ποταμοὶ Ἀλφειὸς καὶ Κλάδεος μεταξύ κοιλάδος καὶ καταφύτων λόφων. Εἰς τὸν ἱερὸν χώρον τῆς Ὀλυμπίας, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Ἄλτις, ὑψοῦτο μαρμάρινος ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Διός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε τὸ κολοσσιαῖον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ἡ Ἄλτις εἶχε γεμίσει ἀπὸ ναοὺς, ἡρῶα καὶ ἀγάλματα, διότι κάθε πόλις ἐφιλοτιμήθη νὰ ἰδρύσῃ ἐκεῖ κάτι τὸ ἰδιαίτερον. Βορειοδυτικῶς τῆς Ἄλτεως ἦτο τὸ στάδιον, ὅπου

Σκηναί από τούς 'Ολυμπιακοὺς ἀγῶνας.

ἐτελοῦντο οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οἱ ἱερεῖς ἐθυσίαζον εἰς τοὺς θεοὺς καὶ οἱ Ἑλλανοδίκαι, δηλαδή οἱ κριταὶ τῶν ἀγῶνων, οἱ ὅποιοι ἦσαν Ἥλειοι, ὠρκίζοντο ὅτι θὰ εἶναι δίκαιοι καὶ ἀμερόληπτοι εἰς τὸ ἔργον των. Τέλος οἱ ἀγωνισταὶ ἔδιδον ἐνόρκως τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἐγυμνάσθησαν συμφώνως πρὸς τὸν νόμον καὶ ὅτι θὰ ἀγωνισθοῦν τιμίως καὶ χωρὶς δόλου.

Αἱ ἐπόμεναι τρεῖς ἡμέραι διετίθεντο εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγω-

νισμάτων. Τὸ ἀγωνιστικὸν πρόγραμμα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπλουτί-
ζετο καὶ περιέλαβεν ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα: δρόμον,
πάλην, ἄλμα, δισκοβολίαν, ἀκόντισιν, πυγμαχίαν, πυγμὴν καὶ πά-
λην. Θεαματικά ἦσαν τὰ ἀγωνίσματα τῆς ἵπποδρομίας καὶ τῆς
τεθρίππου ἄρματοδρομίας. Ὁ ἀγὼν ἦτο σκληρὸς. Οἱ Ὀλυμπιονί-
και ἐχειροκροτοῦντο ἐνθουσιωδῶς καὶ οἱ ἴδιοι ἠσθάνοντο μεγάλην
τιμὴν διὰ τὴν νίκην των.

Κατὰ τὴν πέμπτην καὶ τελευταίαν ἡμέραν ἐγένετο ἡ ἀπονομὴ
τῶν βραβείων. Παῖς ἀμφιθαλής, τοῦ ὁποῦοιου δηλαδὴ καὶ οἱ δύο γο-
νεῖς εὐρίσκοντο ἐν ζωῇ, ἔκοπτεν ἀπὸ τὴν παλαιοτάτην ἀγριελαίαν
τῆς ἱερᾶς Ἄλτεως, τὸν κότινον, ὅπως ἐλέγετο, 17 κλάδους, διὰ νὰ
κατασκευασθοῦν οἱ στέφανοι τῶν νικητῶν εἰς τὰ 17 ἀγωνίσματα τὰ
ὁποῖα ἐβραβεύοντο. Οἱ στέφανοι ἐτοποθετοῦντο ἐπὶ τραπέζης πρὸ
τοῦ βωμοῦ τοῦ Διός. Ὁ κήρυξ ἐνώπιον τοῦ συνηγμένου πλήθους
ἐξεφώνει τὸ ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα τοῦ νικητοῦ. Ὁ νικητὴς προσήρ-
χετο καὶ οἱ Ἑλλανοδίκαι ἐπέθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸν στέφανον,
ἀνέγραφον δὲ τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος του εἰς τοὺς
ἐπιστήμους καταλόγους. Τοῦτο ἀπετέλει μεγίστην δόξαν καὶ δι' αὐτὸν
καὶ διὰ τὴν πατρίδα του. Οἱ Ὀλυμπιονίκαι ἐώρταζον τὴν νίκην των
μὲ θυσίας καὶ ἐπινίκια συμπόσια.

Ἡ ἐπιστροφή τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν πατρίδα ἦτο μέγα γεγονός.
Ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τῶν συμπολιτῶν του εἰσῆρχετο εἰς τὴν
πόλιν ἐν πομπῇ ἐπάνω εἰς ἄρμα, τὸ ὁποῖον ἔσυρον τέσσαρες λευκοὶ
ἵπποι καὶ κατέθετε τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τὸν ναὸν τοῦ πολιούχου
θεοῦ. Μερικαὶ πόλεις κατὰ τὴν ἐπιστροφήν τῶν Ὀλυμπιονικῶν ἐκρή-
μιζον μέρος τοῦ τείχους διὰ νὰ εἰσέλθῃ θριαμβευτικῶς ὁ νικητὴς.
Μὲ αὐτὸ ἤθελον νὰ δείξουν ὅτι ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἔχει τοιοῦτους ἀθλη-
τάς, δὲν χρειάζεται τείχη. Καθ' ὄλον του τὸν βίον ὁ Ὀλυμπιονίκης
ἐθεωρεῖτο πρόσωπον ἱερόν, ἐτρέφετο ἀπὸ τὸ δημόσιον, ἦτο ἀπηλ-
λάγμενος παντὸς φόρου καὶ εἶχε τιμητικὴν θέσιν κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ
εἰς τὸ θέατρον. Εἰς τὴν Σπάρτην εἶχε καὶ τιμητικὴν θέσιν κατὰ τὴν
μάχην πλησίον τοῦ βασιλέως ὡς ὑπασπιστῆς του.

Ἡ ὀλυμπιακὴ τετραετία ὠνομάζετο Ὀλυμπιάς. Οἱ Ἕλληνες εἶ-
χον τὰς Ὀλυμπιάδας ὡς βάσιν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν κοινῆς χρονο-
λογίας. Αἱ Ὀλυμπιάδες ἤρχιζον ἀπὸ τὸ 776 π.Χ., διότι ἀπὸ τότε
ἤρχισαν νὰ καταγράφωνται τὰ ὀνόματα τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Η ΠΟΙΗΣΙΣ. ΤΟ ΗΡΩΙΚΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΕΠΟΣ. Τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως, τὸ ὁποῖον ἐξύμνησε τοὺς ἥρωας βασιλεῖς καὶ ἐκαλλιεργήθη εἰς τὰς αὐλὰς των, εἶναι τὸ ἥρωικὸν ἔπος. Κορυφαῖος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἥρωικοῦ ἔπους ὑπῆρξεν ὁ Ὅμηρος. Αἱ μακρὰ εἰς στίχους διηγήσεις του ἔτερπον τοὺς ἀκροατάς, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον εἰς τοὺς παλαιούς μύθους καὶ ἠὲ χαριστοῦντο νὰ ἀκούουν τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας τῶν προγόνων τῶν βασιλέων των. Μέτρον τοῦ ἥρωικοῦ ἔπους εἶναι τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον.

Ἐνα αἰῶνα μετὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἥρωικοῦ ἔπους ἀνεπτύχθη εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Βοιωτίαν, νέον εἶδος ἐπικῆς ποιήσεως μὲ χαρακτῆρα διδακτικόν, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη διδακτικὸν ἔπος. Ἡ βασιλεία εἶχε καταλυθῆ καὶ τὴν ἐξουσίαν εἶχον εἰς χεῖράς των οἱ γαιοκτῆμονες εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐπίεζον τὸν λαόν. Εἰς τὴν σκληρὰν αὐτὴν ἐποχὴν ἐγεννήθη τὸ διδακτικὸν ἔπος. Ἔργον του δὲν εἶναι νὰ τέρψη καὶ νὰ συγκινήσῃ, ὅπως τὸ ἥρωικόν, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους. Τὴν τεχνικὴν του τελειότητα ὀφείλει εἰς τὸν δεῦτερον μεγάλον ποιητὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ἡσίοδον. Ὁ Ἡσίοδος ἐγεννήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος π.Χ. εἰς τὴν Ἄσκραν τῆς Βοιωτίας, ὅπου μετώκησεν ὁ πατήρ του ἐκ τῆς Κύμης τῆς Αἰολίδος.

Εἰς τὸ ἕνα ἐκ τῶν ποιημάτων του, τὴν « Θεογονίαν », ὁ Ἡσίοδος διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἔγινεν ὁ κόσμος καὶ πῶς ἐγεννήθησαν οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Εἰς τὸ ἄλλο ποίημά του μὲ τὸν τίτλον « Ἔργα καὶ Ἡμέραι » ὁ ποιητὴς συμβουλεύει τὸν ἀδελφόν του νὰ ζῆ ἐντίμως διὰ τῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας τὴν ἀξίαν ἐξυμνεῖ.

Ὁ Ἡσίοδος λέγει ὅτι ἡ ἐποχὴ του εἶναι ὁ σιδηροῦς αἰὼν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Αἰδώς καὶ ἡ Νέμεσις ἀπέπτησαν ἐκ τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς θεούς. Γλῶσσα καὶ μέτρον τοῦ διδακτικοῦ ἔπους εἶναι τὰ ἴδια μὲ τοῦ ἥρωικοῦ.

Η ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος π.Χ. συνέβησαν

*Αρπα και λύρα.

εις τὴν κυρίως Ἑλλάδα καθὼς καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς νήσους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μεγάλαι πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ μεταβολαί. Ἡ βασιλεία ἐξέλιπε σχεδὸν παντοῦ, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔλαβον εἰς χεῖράς των οἱ εὐγενεῖς. Σφοδροὶ ἀγῶνες ἐπηκολούθησαν μεταξύ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας εἶχεν εὐπορήσει καὶ ἤθελε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν.

Εἰς τὴν νέαν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν ἀναπτύσσεται τὸ αἶσθημα τῆς προσωπικότητος καὶ ἡ προσοχὴ τῶν Ἑλλήνων στρέφεται εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ παρόντος καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἐχρειάζετο νέα ποίησις διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη καὶ τὰς σκέψεις τῶν πολιτῶν, ποίησις προσωπικῆ, ἢ ὁποῖα ὠνομάσθη λυρική, ἀπὸ τὸ κυριώτερον τῶν συνοδευόντων αὐτὴν μουσικῶν ὀργάνων, τὴν λύραν. Ὁ 7ος καὶ ὁ 6ος αἰὼν εἶναι ἐποχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἡ λυρική ποίησις ἔνεκα τοῦ διαφόρου χαρακτῆρος τῶν ἑλληνικῶν φύλων ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκαλλιεργήθη, ἔλαβε διαφόρους μορφάς. Τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι ἡ ἐλεγεία, ὁ ἴαμβος, ἡ ὦδὴ καὶ ἡ χορική ποίησις. Ἐκαστον ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων ἔχει ἰδιαιτέρα μέτρα καὶ συστήματα μετρικά, ἢ δὲ μουσικὴ συνδέεται μὲ αὐτὰ στενῶς.

ΕΛΕΓΕΙΑ - ΙΑΜΒΟΣ - ΩΔΗ. Ἡ ἐλεγεία κατ' ἀρχὰς ἦτο ζῆσμα θρηνώδες,

συνοδευόμενον ὑπὸ αὐλοῦ, ἔπειτα δὲ ἔλαβε ποικίλον περιεχόμενον καὶ ἔκφρασιν. Ἄνεπτύχθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ Ἴωνος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὰς μεγάλας πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν ἀπὸ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα κατὰ τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς ἐγίνετο χρῆσις τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς λυρικῆς ποιήσεως.

Ὁ ἔλεγειακὸς ποιητὴς ἐκφράζει ἰδίας σκέψεις καὶ αἰσθήματα λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τὰς περιπετείας τοῦ δημοσίου ἢ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Ἐπειδὴ εἰς τὴν ποίησίν του ἀφθονοῦν αἱ γνώμαι καὶ τὰ ἀποφθέγματα, διὰ τοῦτο ἡ ἔλεγειακὴ ποίησις λέγεται καὶ γνωμική.

Ἡ ἔλεγεία εἶναι ποίημα σύντομον. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δίστιχα, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνονται μέχρι τέλους τοῦ ποιήματος καὶ φέρουν τὸν τύπον μικρᾶς στροφῆς. Ὁ πρῶτος στίχος τοῦ δίστιχου εἶναι δακτυλικὸν ἐξάμετρον καὶ ὁ δεύτερος δακτυλικὸν πεντάμετρον. Ἐνεκα τῆς ἐπικῆς γλώσσης καὶ τοῦ μέτρου ἡ ἔλεγειακὴ ποίησις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἔπους εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν. Ἀπὸ τὴν ἔλεγείαν ἀργότερον ἀνεπτύχθη τὸ ἐπίγραμμα. Ἀναλόγως τῆς ὑποθέσεως ἡ ἔλεγεία ἦτο πολεμικὴ, πολιτικὴ, ἠθικὴ κ.λπ. Πολεμικὰς ἔλεγείας ἐποίησαν ὁ Καλλίνος ὁ Ἐφέσιος περὶ τὸ 650 π.Χ. καὶ ὁ γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ποιητὴς Τυρταῖος κατὰ τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον. Ὁ ποιητὴς Μίμνερμος ὁ Κολοφώνιος μὲ ἔλεγείας ἔψαλλε τοὺς πόθους του καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς νεότητος. Πολιτικὰς ἔλεγείας ἐποίησαν ὁ περίφημος νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν Σόλων καὶ ὁ Θεόγνις ὁ Μεγαρεύς (540 - 470 π.Χ.), φανατικὸς ἀριστοκρατικὸς.

Ὁ ἴαμβος εἶναι σατιρικὴ ποίησις διὰ τῆς ὁποίας σκώπτονται τὰ ἐλαττώματα καὶ αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων μὲ σκοπὸν τὴν ἠθικὴν των βελτίωσιν. Ἐνίοτε ἡ ποίησις αὐτὴ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ποιητῶν πρὸς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν προσωπικῶν των ἐχθρῶν. Περὶφημος ἰαμβογράφος ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος (725 - 650 π.Χ.). Συνέθεσεν ἰάμβους μὲ τοὺς ὁποίους ἐξεδίκηθη τοὺς ἐχθροὺς του καὶ τοὺς ἔφερον εἰς ἀπόγνωσιν. Πολλοὶ νεώτεροι ποιηταὶ ἐμιμήθησαν τὸν Ἀρχίλοχον, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ρωμαῖος ποιητὴς Ὁράτιος.

Τὴν τελείαν μορφήν τῆς λυρικῆς ποιήσεως χαρακτηρίζει ἡ θερμὴ ἐκδήλωσις τῶν ἀτομικῶν τοῦ ποιητοῦ συγκινήσεων, χαρᾶς, λύπης, ἀγάπης, μίσους, φιλίας. Ἡ ποίησις αὐτὴ εἶναι προσωπικὴ, τὴν ἐκαλ-

Ἄλκαϊος καὶ Σαπφῶ.

λιέργησαν δὲ οἱ Αἰολεῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πρὸ πάντων οἱ Λέσβιοι. Οὐσιῶδες στοιχεῖόν της εἶναι ἡ μουσικὴ, μορφὴ δὲ ποιητικὴ ἢ ῥοδή, προωρισμένη νὰ ψάλλεται. Γλῶσσα τῆς ῥοδῆς εἶναι ἡ αἰολικὴ διάλεκτος, ὃ δὲ ρυθμὸς γοργὸς καὶ ζωηρὸς. Ἐπιφανέστεροι ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι ὁ Ἄλκαϊος, ἡ Σαπφῶ καὶ ὁ Ἄνακρέων. Ὁ Ἄλκαϊος περὶ τὸ 600 π.Χ. ἐγεννήθη εἰς τὴν Μυτιλήνην καὶ ἀνήκεν εἰς ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν. Τὰ πολιτικοῦ περιεχομένου ποιήματά του ὠνόμασαν στασιωτικά.

Ὀλίγον νεωτέρα τοῦ Ἄλκαϊοῦ εἶναι ἡ Σαπφῶ ἀπὸ τὴν Ἐρεσσὸν τῆς Λέσβου. Τὰ ποιήματά της ἔχουν τόσην συναισθηματικότητα, χάριν καὶ περιπάθειαν, ὅσην οὐδενὸς ἄλλου ποιητοῦ. Ἡ Σαπφῶ ἦτο μεγάλη ποιήτρια. Ἐθαυμάσθη καὶ ἐτιμήθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὀνομασθεῖσα δεκάτη Μοῦσα, Λεσβία ἀηδῶν καὶ ἀδελφὴ τῶν Χαρίτων.

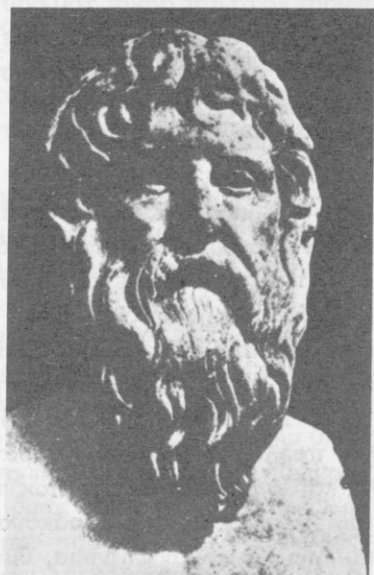
Ὁ Ἄνακρέων ὁ Τήνιος (περὶ τὸ 560 π.Χ.) ὕμνησε τὴν νεότητα, τὸν οἶνον, τὴν χαρὰν τοῦ συμποσίου καὶ γενικῶς τὴν καλὴν ζωὴν.

ΤΟ ΧΟΡΙΚΟΝ ΔΣΜΑ. Χορικόν ζσμα λέγεται, τὸ ζσμα τὸ ἀδόμενον ὑπὸ χοροῦ. Θέμα ἔχει τὴν πανηγυρικὴν ἐξύμνησιν τῶν θεῶν, τῶν ἡρώων, τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν καὶ τῶν νικητῶν εἰς ἀγῶνας καὶ πανηγύρεις. Δὲν ἐκφράζει, ὅπως ἢ κυρίως λυρική ποίησις, τὰ πάθη καὶ τὰ συναισθήματα ἑνὸς προσώπου, ἀλλὰ διερμηνεύει τὰς ἰδέας καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ πλήθους. Τὸν χορὸν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ζσματος συνώδευεν ὁ αὐλός, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνεи δημοφιλῆς ἀπὸ τὰς διονυσιακὰς ἑορτὰς. Ὁ χαρακτήρ τοῦ χορικοῦ ζσματος εἶναι μεγαλοπρεπέστερος ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ποιητικὴ μορφή καὶ ἐδῶ εἶναι ἡ ᾠδή, ἀλλ' αἱ στροφαὶ τῆς εἶναι μεγάλαι καὶ τεχνικαί, ἄδονται δὲ ὑπὸ χοροῦ, ὁ ὁποῖος ὀρχεῖται συνήθως περὶ βωμῶν μὲ μέτρα καὶ ρυθμούς ποικιλωτάτους.

Ἡ χορική ποίησις ἐκαλλιεργήθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς καὶ κατόπιν διεδόθη, λόγῳ τοῦ γενικοῦ χαρακτήρός της, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Διάλεκτον ἔχει τὴν δωρικὴν μὲ πολλοὺς ἐπικούς καὶ αἰολικούς τύπους. Αἱ ᾠδαὶ τῆς ἔχουν διάφορα ὀνόματα ἕνεκα τοῦ ποικίλου περιεχομένου των, παιᾶνες, ὕμνοι, προσόδια, παρθένια, ἐγκώμια, ἐπινίκια, ἐπιθαλάμια, σκόλια καὶ διθύραμβοι. Ὁ παιᾶν ἦτο ὕμνος πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα θριαμβευτικός διὰ τὴν νίκην, ἐψάλλετο δὲ εἰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὴν χορικήν ποίησιν διεκρίθησαν ὁ Ἄλκμάν, ὁ Στησίχορος, ὁ Ἀρίων, ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος καὶ ὁ ἐπισημότερος ὄλων, ὁ Πίνδαρος.

Ὁ Ἄλκμάν (630 π.Χ.) ἀπὸ τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας ἐξῆσεν εἰς τὴν Σπάρτην. Τὰ χορικά του συνωδεύοντο ἀπὸ αὐλὸν καὶ εἶχον μεγάλην διάδοσιν. Ἐγραψε ποικίλα ποιήματα, ὕμνους, παιᾶνας κ.λπ.

Ὁ Στησίχορος ὁ Ἰμεραῖος (ἀπὸ τὴν Ἰμέραν τῆς Σικελίας)

Ὁ Ἄνακρέων.

ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. Μὲ τὴν γόνιμον καὶ τολμηρὰν φαντασίαν τοῦ ἀνύψωσε τὴν ᾠδὴν εἰς περίτεχνον εἶδος προσθέσας εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν, τὴν ἐπῳδόν. Ἐκ τούτων χοροῦς του, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ἤσκει καὶ οἱ ὅποιοι ἐγίναν ἀγαπητοί, ὠνομάσθη Στησίχορος.

Ὁ Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος (ἀπὸ τὴν Μήθυμναν τῆς Λέσβου) εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ διθυράμβου, χορικοῦ ἄσματος ἀφιερωμένου εἰς τὸν Διόνυσον. ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. καὶ εἶχε στενὴν σχέσιν μὲ τὴν αὐλὴν τοῦ τυράννου τῆς Κορίνθου Περιάνδρου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξῆσε τὸν περισσότερον χρόνον τῆς ζωῆς του. Ἐκ τοῦ διθυράμβου προῆλθεν ἡ τραγωδία, περὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ λόγος εἰς τὴν ἐπομένην περίοδον τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος (556 - 468 π.Χ.) διέμεινεν εἰς τὰς αὐτὰς πολλῶν φιλομούσων τυράννων ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπως τοῦ Θήρωνος εἰς τὸν Ἀκράγαντα καὶ τοῦ Ἰέρωνος εἰς τὰς Συρακούσας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἐγραφε μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν ἐπινίκια, ὕμνους, παιᾶνας, θρήνους, διθυράμβους, σκόλια καὶ ἐπιγράμματα εἰς τοὺς πεσόντας κατὰ τὰς μάχας τῶν Περσικῶν πολέμων.

Ὁ Πίνδαρος (515 - 446 π.Χ.) εἶναι ὁ μέγιστος τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν ποιητῶν. Ἦτο Θηβαῖος ἀπὸ εὐπορον καὶ εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ἐγραψεν ἐπινικίους ᾠδὰς, αἱ ὁποῖαι καὶ διεσώθησαν. Εἰς αὐτὰς ἐξυμνεῖ τοὺς νικητὰς τῶν τεσσάρων πανελληνίων ἀγώνων μὲ πυκνότητα ἰδεῶν καὶ μεγίστην ποιητικὴν ἔξαρσιν. Διὰ τοῦ Πινδάρου ἡ λυρική χορική ποίησις ἐφθασεν εἰς τὴν μεγίστην τῆς ἀκμῆν.

Ο ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ. Οἱ Ἕλληνες κατ' ἀρχὰς ἐκαλλιέργησαν τὸν ποιητικὸν λόγον. Τὸ ἴδιον συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς λαοὺς εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν των, κατὰ τὴν ὁποίαν παρουσιάζει μεγάλην δύναμιν ἢ φαντασίαν. Ὅταν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου προήχθη εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ κρίσις, ἔστρεψαν περισσότερον τὴν προσοχὴν των εἰς τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, τὰς ὁποίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἢ ποιήσῃ. Τότε ἀρχίζει νὰ διαμορφώνεται ὁ πεζὸς λόγος.

Ὅπως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ποιήσεως, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πεζοῦ λόγου προηγήθησαν οἱ Ἴωνες. Τὰ πρῶτα ἔργα δη-

λαδή τοῦ πεζοῦ λόγου ἐγράφησαν εἰς τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον. Αὐτὴ ἔγινε κατὰ τὸν βον αἰῶνα π.Χ. γλῶσσα κοινὴ, ἣ ὅποια ἀνεγιγνώσκετο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Διὰ τῆς ἰωνικῆς διαλέκτου, τῆς πρώτης κοινῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, μετεδόθησαν αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας ἤρχισε νὰ ἀποκτᾷ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

ΟΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ. ΕΚΑΤΑΙΟΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ. Τὸ ἔργον τῆς ἑλληνικῆς ἱστοριογραφίας πρὸ τῆς ἐμφανίσεώς της εἰς πεζὸν λόγον τὸ ἐξεπλήρωνεν ἡ ἐπικὴ ποίησις μὲ τὰς μυθῶδεις καὶ φανταστικὰς διηγήσεις. Μὲ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πεζοῦ λόγου ἀνεφάνη καὶ τὸ πρῶτον ἱστορικὸν ὕλικόν, δηλαδὴ ἐπιγραφαὶ διάφοροι, ἀναγραφαὶ τοῦ γένους καὶ τῶν πράξεων τῶν διαφόρων ἀρχόντων, ἀναγραφή τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας, συνθήκαι, νόμοι καὶ ἄλλαι δημόσιαι πράξεις. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἱστορικὴν ὕλην ἤρχισαν νὰ ἐρευνοῦν ἀπὸ τὸν βον αἰῶνα π.Χ. οἱ Ἴωνες πρὸς συγγραφὴν διαφόρων γεγονότων. Τὸ ὕλικόν ὅμως αὐτὸ τὸ ἐπλούτισαν μὲ προφορικὰς παραδόσεις καὶ μὲ ἰδικὰς τῶν παρατηρήσεις καὶ σκέψεις.

Τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς ὠνόμασαν λογογράφους, διότι τὴν ἱστορικὴν διήγησιν ἐκάλεσαν λόγον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἐπικὰς ἀφηγήσεις. Οἱ λογογράφοι ἀπέβλεπον κυρίως πρὸς τέρψιν τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἐχώριζον τὸ θαυμαστὸν ἀπὸ τὸ φυσικόν, τὸ μυθῶδες ἀπὸ τὸ πραγματικόν, τὸ ψευδὲς ἀπ' τὸ ἀληθές. Τὸ κριτικὸν πνεῦμά των δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἄρκετά. Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς διὰ νὰ φανῆ ὁ πρῶτος πραγματικὸς ἱστορικός, ὁ Ἡρόδοτος. Τὰ ἔργα τῶν λογογράφων ἦσαν πλήρη λέξεων καὶ φράσεων ποιητικῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀποτελοῦν μετάβασιν ἀπὸ τὸν ποιητικὸν λόγον εἰς τὸν πεζόν. Οἱ λογογράφοι ἦσαν Ἴωνες, ἔζησαν μετὰ τὸν 600 π.Χ. καὶ ἔγραφαν γενεαλογίας, κτίσεις πόλεων καὶ περιγραφὰς τῆς γῆς.

Ἐπισημότερος ἐκ τῶν λογογράφων ἦτο ὁ Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος (545 - 475 π.Χ.). Ἐταξίδευσεν πολὺ καὶ εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην πείραν. Ἐγραψε δύο μεγάλα ἔργα, τὰς « Γενεαλογίας » καὶ τὴν « Γῆς περίοδον », δηλαδὴ περιήγησιν τῆς γῆς. Εἰς τὰς « Γενεαλογίας » ἀφηγεῖτο, ἀπὸ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ ἐντεῦθεν, τὴν ἱστορίαν τῶν μεγάλων μυθολογικῶν οἰκογενειῶν, πρὸς τὰς ὁποίας συνέδεον οἱ Ἑλληνες τὸ ἀπώτερον παρελθόν των. Ἡ « Γῆς περίοδος » περιλαμβάνει ὅ,τι εἶδε καὶ ἔμαθε ἀπὸ τὰς πολλὰς χώρας, τὰς ὁποίας

περιηγήθη. Με τὸ ἔργον του αὐτὸ ὁ Ἐκαταῖος ἔγινεν ὁ πατὴρ τῆς ἑλληνικῆς γεωγραφίας.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν παλαιότητα ἀκόμη ἐποχὴν ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου. Με τὴν ζωηρὰν καὶ δροσερὰν φαντασίαν των ἔπλασαν περὶ αὐτοῦ θελκτικωτάτους μύθους. Ὅταν ὅμως προώδευσαν πνευματικῶς, δὲν ἤρκοῦντο πλέον εἰς τὰς περὶ κόσμου ἐρμηνεῖας τῶν μύθων.

Πρῶτοι οἱ Ἕλληνες τῶν ἰωνικῶν πόλεων προσεπάθησαν νὰ εὗρουν λογικὴν ἐξήγησιν τῶν φυσικῶν φαινομένων. Οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο φιλόσοφοι καὶ ἐπειδὴ ἠσχολοῦντο μετὰ τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως ὠνομάσθησαν φυσικοὶ φιλόσοφοι. Τῶν φιλοσόφων τούτων διεκρίθησαν τρεῖς σχολαὶ ἡ Ἴωνικὴ, ἡ Πυθαγόρειος καὶ ἡ Ἑλεατικὴ. Τῆς Ἴωνικῆς σχολῆς ἰδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος. Τρεῖς Μιλήσιοι φιλόσοφοι ἔγιναν ὀνομαστοί, ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης. Ἐκ τούτων ὁ Θαλῆς (624 - 548 π.Χ.) ὡς ἀρχικὴν οὐσίαν τῶν ὄντων ἐθεώρει τὸ ὕδωρ, ὁ Ἀναξίμανδρος (616 - 545 π.Χ.), ὁ ὁποῖος εἶχε γνώσεις ἀστρονομικὰς καὶ γεωμετρικὰς παρεδέχετο ὡς ἀρχὴν τοῦ κόσμου τὸ ἄπειρον καὶ ὁ Ἀναξίμενης (585 - 528 π.Χ.) τὸν ἀέρα. Εἰς τὴν Ἴωνικὴν σχολὴν ἀνήκε καὶ ὁ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος (535 - 475 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν ὅτι τὸ πῦρ εἶναι ἡ μόνη ἀρχικὴ αἰτία τῶν ὄντων. Τὰς σκέψεις του διετύπωνεν εἰς σύντομα καὶ δυσκολονόητα ἀποφθέγματα καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη σκοτεινὸς φιλόσοφος. « Πάντα ρεῖ, πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει » εἶπεν ὁ Ἡράκλειτος, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου τίποτε δὲν εἶναι μόνιμον καὶ σταθερόν.

Ἡ Πυθαγόρειος σχολή, ἡ ὁποία ἰδρύθη εἰς τὸν Κρότωνα τῆς Κάτω Ἰταλίας ἀπὸ τὸν Σάμιον Πυθαγόραν προσεπάθει νὰ ἀποδείξῃ ὡς ἀρχὴν τοῦ κόσμου τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν.

Τὴν Ἑλεατικὴν σχολὴν ἰδρυσεν εἰς τὴν Ἑλέαν τῆς Κάτω Ἰταλίας ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος (582 - 480 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἓν ὄν αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον καὶ αὐτὸ εἶναι ὁ θεὸς (πανθεῖσμός). Μαθητὴς του ὑπῆρξεν ὁ Παρμενίδης ὁ Ἑλεάτης (540 - 470 π.Χ.), ὁ ἐπισημότερος τῶν Ἑλεατῶν. Κατ' αὐτὸν μόνον ἡ νόησις μᾶς παρέχει τὴν ἀλήθειαν, ἐνῶ αἱ αἰσθήσεις εἶναι πηγὴ πάσης πλάνης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ. Ἡ πορεία τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀπὸ τὰς πρῶτας τοῦ ἐκδηλώσεως παρουσιάζει μεγαλειώδη ἐξέλιξιν πρὸς τὰ ἄνω.

Κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν ἐπικήν ποίησιν ἐξύμνησε τὰς ἀνδραγαθίας τῶν πολεμιστῶν καὶ τὰς περιπετείας τῶν θαλασσοπόρων ἢ διετύπωσε χρησίμους διὰ τὸν βίον συμβουλὰς. Κατόπιν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ποιητικὴν διατύπωσιν τῶν πόθων καὶ τῶν συναισθημάτων του. Συνέθεσεν ὕμνους διὰ νὰ ἐξάρη τὰ μεγάλα πολεμικὰ γεγονότα καὶ ὤδᾶς διὰ νὰ τιμήσῃ τοὺς νικητὰς τῶν πανελληνίων ἀγώνων.

Ἄφοῦ ἐχρησιμοποίησε τὴν ποίησιν διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὠραῖον ἀνεζήτησε τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ κόσμου τὴν ὁποίαν ἤρchiσε νὰ διατυπώῃ εἰς πεζὸν λόγον.

Τοιοτοτρόπως τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα μὲ τὴν ἀσύγκριτον δημιουργικότητά του ἔκαμε τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. νὰ κατέχη τὸ ἀνώτερον ἐπίπεδον τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ ὅλους τοὺς συγχρόνους λαούς.

Ὁ Ἡράκλειτος.

ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΗΔΙΚΟΙ Ἡ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ. Οἱ Πέρσαι ἀπετέλουν ἕνα ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἀνατολικούς λαούς. Ἦσαν ἰνδοευρωπαϊοί, ὅπως εἶδομεν, μὲ προηγμένον πολιτισμόν. Οἱ Πέρσαι δὲν ἐπίεζον τοὺς διαφόρους λαούς τοῦ ἀπεράντου κράτους των. Ἦσαν μάλιστα ἀνεκτικοὶ ἀπέναντί των καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς θρησκευτικὰς των ἀντιλήψεις.

Ἡ θρησκεία τῶν Περσῶν εἶναι θρησκεία ἠθική. Βαθεῖα εἶναι ἡ πίστις των εἰς τὸν ἀγαθὸν θεόν, τὸν Ἄχουρα Μάσδα, τὸν θεὸν τοῦ φωτός. Ἡ πίστις ἐβοήθησε τοὺς βασιλεῖς των εἰς τὸν ἀγῶνά των ἐναντίον τοῦ ψεύδους. Ἡ περσικὴ θρησκεία ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους. Οἱ Πέρσαι δὲν ἐθεοποίησαν τοὺς βασιλεῖς των, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Βαβυλωνίους.

Ἡ ἀλήθεια ἀποτελεῖ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς τῶν Περσῶν. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει τὰ ἑξῆς : « Οἱ Πέρσαι μορφώνουν τὰ τέκνα των ἀπὸ τὸν πέμπτον ἔτος μέχρι τοῦ εικοστοῦ, τὰ διδάσκουν δὲ τρία πράγματα μόνον : νὰ ἱππεύουν, νὰ τοξεύουν καὶ νὰ λέγουν τὴν ἀλήθειαν... Ὡς τὸ αἰσχρότερον πρᾶγμα θεωροῦν τὸ ψεῦδος, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὸ νὰ ὀφείλῃ κανεὶς χρέος. Καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, πρὸ πάντων ὁμως, ὅπως λέγουν, διότι κατ' ἀνάγκην ἐκεῖνος, πού ὀφείλει, συμβαίνει νὰ λέγῃ καὶ κάποιο ψέμα ».

Ἐπίσης ἔργα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ εἶναι τὸ εὐρὺ ὀδικὸν δίκτυον, τὸ ὁποῖον ἤρχιζεν ἀπὸ τὰς Σάρδεις καὶ ἔφθανεν ἕως τὰ Σοῦσα, καθὼς καὶ τὸ ἀποκεντρικὸν σύστημα τῆς διοικήσεως τοῦ Δαρείου. Ἐξ ἄλλου τὰ σωζόμενα ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειάν των εἶναι οἱ καλύτεροι μάρτυρες τοῦ περσικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ πολιτισμὸς ὁμως τῶν Περσῶν καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἀνατολι-

κῶν λαῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιζήση καὶ ἐξέλιπε μαζί μὲ τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδημιούργησε. Τοῦτο συνέβη, διότι τὰ κράτη των πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς παρέμειναν στάσιμα. Διετήρησαν μέχρι τέλους τὸ ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα καὶ τὴν ἰδίαν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοὶ δὲν εἶχον ἀποκτήσει συνείδησιν τῆς ἀξίας των καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας.

Διάφοροι τῶν Περσῶν καὶ ὄλων τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἦσαν οἱ Ἕλληνες. Ὁ ἐλεύθερος πολιτικὸς των βίος καὶ αἱ πλούσιαι φυσικαὶ ἀρεταὶ των ἐνέπνευσαν εἰς αὐτοὺς ὑψηλὸν καὶ γενναῖον φρόνημα. Ὅ,τι κυρίως τοὺς ἀπησχόλει ἦτο ἡ διατήρησις τῆς ἐλευθερίας των καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ των κόσμου. Διὰ τοῦτο ὁ πολιτισμὸς, τὸν ὁποῖον ἀνέπτυξαν, εἶναι αἰώνιος καὶ πανανθρώπινος.

Τὸ μέγα καὶ ἀπέραντον περσικὸν κράτος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. ἐπεχείρησε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Τότε οἱ Ἕλληνες εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ διεξαγάγουν ἀγῶνα φοβερὸν καὶ ἄνισον ἐναντίον τῶν Περσῶν. Παρὰ τὴν ἀνισότητά τοῦ ἀγῶνος ἡ νίκη των ὑπῆρξε περιφανῆς. Οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὸ συντριπτικὸν κτύπημα τῶν Ἑλλήνων οὐδέποτε κατόπιν κατώρθωσαν νὰ συνέλθουν.

Τὴν μεγαλειώδη αὐτὴν καὶ τιτανικὴν πάλην Ἑλλήνων καὶ Περσῶν θὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ. Ἐφ' ὅτου τὸ περσικὸν κράτος ἐξηπλώθη μέχρι τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἱ βλέψεις τῶν Περσῶν βασιλέων ἐστράφησαν πρὸς τὴν Μεσόγειον. Εἶχον τὴν γνώμην ὅτι, διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλὲς τὸ ἀπέραντον κράτος των, ἔπρεπε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία περιέβρεχε τὰ δυτικὰ παράλια τῆς αὐτοκρατορίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Μεσόγειον ἐκυριάρχουν οἱ Ἕλληνες. Ἦτο ἀνάγκη ἐπομένως ὁ μικρὸς ἀλλὰ δραστήριος αὐτὸς λαὸς νὰ ἐξαφανισθῇ ἢ νὰ συγχωνευθῇ μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀπήρτιζον τὴν ἰσχυρὰν περσικὴν αὐτοκρατορίαν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἐκίνητοποίησαν ὅλας τὰς ὑλικὰς των δυνάμεις, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες ἀντιμετώπισαν μὲ ἀνεπαρκῆ πολεμικὴν προπαρασκευήν, ἀλλὰ μὲ ψυχὴν καὶ φρόνημα ἀκατάβλητον.

Μὲ τοὺς Μηδικοὺς ἢ Περσικοὺς πολέμους ἀρχίζει ἡ λαμπροτέρα

περίοδος τῆς ἔθνικῆς μας ἱστορίας. Οἱ μεγάλοι πρόγονοί μας μὲ τὸν ἀπαράμιλλον ἥρωισμόν των ἔσωσαν τότε τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλην τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν ὑποδούλωσιν εἰς τοὺς Ἀσιάτας. Διὰ τοῦτο τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀποτελοῦν σπουδαιότατον σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 6ου π.Χ. ΑΙΩΝΟΣ. Ο ΔΑΡΕΙΟΣ.

Ἄδραρειος Α΄ ὑπῆρξεν ὁ ὀργανωτὴς τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν ἔφθανε μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου. Διήρξεν αὐτὸ εἰς εἴκοσι διοικητικὰς περιφερείας, τὰς σατραπείας, καὶ εἰς ἑκάστην διώρισε διοικητὴν, τὸν σατράπην, μὲ μεγάλα δικαιώματα. Ἐφήρμοσε δηλαδὴ σύστημα διοικήσεως, τὸ ὁποῖον σήμερον λέγομεν ἀποκεντρωτικόν. Ὁ σατράπης ἀπέστελλε τοὺς εἰσπραττομένους φόρους εἰς τὰ Σοῦσα καὶ εἶχε πάντοτε ἔτοιμον στρατὸν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως. Ὁ περσικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ φοινικικά, αἰγυπτιακά καὶ πλοῖα τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπιθεωρηταὶ περιοδεύοντες εἰς τὰς σατραπείας ἀνέφερον εἰς τὸν βασιλέα περὶ τῆς διοικήσεως τῶν σατραπῶν. Τοιοῦτο-

τρόπως ὁ Πέρσης μονάρχης εἶχε πάντοτε ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως τοῦ κράτους του.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας κατεσκεύασεν ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι συνέδεον τὴν πρωτεύουσαν Σοῦσα μὲ τὰς σατραπείας, εἰς ὠρισμένας δὲ ἀποστάσεις ὑπῆρχον καταλύματα, οἱ λεγόμενοι σταθμοί. Εἰς αὐτοὺς ἔμενον πάντοτε ὑπάλληλοι τοῦ κράτους, εἶδος ταχυδρόμων, οἱ ὁποῖοι μετέδιδον τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως.

Ἐξ ἄλλου διὰ νὰ διευκολύνῃ τὸ ἐμπόριον ἔκοψε χρυσᾶ καὶ ἀργυ-

Δαρεῖος Α΄. (Ἐκ περσικῶν ἀνάγλυφον).

ρᾶ νομίσματα. Μεγάλην κυκλοφορίαν καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων εἶχον οἱ δαρεικοί, χρυσᾶ νομίσματα μὲ τὴν προτομὴν τοῦ Δαρείου.

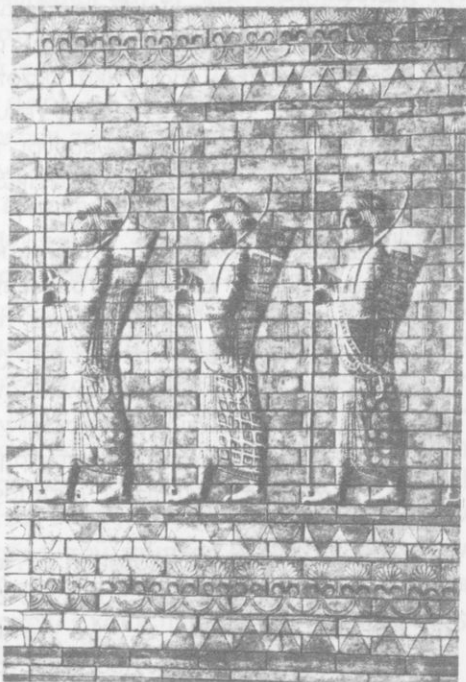
Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου ἡ Περσία ἦτο ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἰσχυροτέρα δύναμις. Δι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν τὸν Δαρείον «μέγαν βασιλέα», ἐξηκολούθησαν δὲ νὰ ὀνομάζουν τοιοιουτρόπως ὅλους τοὺς μετ' αὐτὸν Πέρσας βασιλεῖς.

ΑΙ ΙΩΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ. Αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις, καθὼς εἶδομεν, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Λυδίας ὑπὸ τοῦ Κύρου ξ-

γιναν καὶ αὐταὶ ὑπήκοοι τῶν Περσῶν. Αἱ ἐπισημότεραι μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ἡ Φώκαια, ἡ Ἔφεσος, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Σμύρνη.

Οἱ Ἕλληνες τῶν Ἴωνικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι τότε ἤκμαζον, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κροίσου εἶχον αὐτονομίαν. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν των εἰς τοὺς Πέρσας ἔχασαν τὴν αὐτονομίαν καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς περσικοὺς νόμους. Ὁ Δαρεῖος διώρισεν εἰς τὰς Ἴωνικὰς πόλεις ἐμπίστους τοῦ Ἕλληνας ὡς διοικητὰς μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο τύραννοι. Οὗτοι ἐφρόντιζον νὰ ἐκτελοῦν πιστῶς τὰς ἐντολάς του. Αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις ἔφερον βαρέως τὸν περσικὸν ζυγὸν καὶ ἐζήτουν εὐκαιρίαν νὰ τὸν ἀποτινάξουν.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΚΥΘΩΝ. Ὁ Δαρεῖος ἐπεχείρησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ἀπέραντον κράτος του μὲ νέας κατακτήσεις. Κατὰ τὸ ἔτος 514 π.Χ. ἐξεστράτευσε μὲ μεγάλας δυνάμεις ἕναν-

Πέρσαι πολεμισταί. (Παράστασις ἐπὶ βερνικωμένων πλίνθων εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Σούσων).

τίον τῶν Σκυθῶν, οἱ ὁποῖοι ἔζων πέραν τοῦ Δουνάβεως εἰς τὴν σημερινὴν νότιον Ρωσίαν. Ὁ στόλος τοῦ ἀποτελούμενος ἀπὸ ἰωνικὰ καὶ νησιωτικὰ σκάφη ἔπλευσεν εἰς τὸν Δούναβιν διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ γέφυραν. Ἐπὶ τοῦ στόλου ἐπέβαινον οἱ τύρανοι τῶν ἰωνικῶν πόλεων μὲ τοὺς ὁποίους συνεστράτευσεν ἀναγκαστικῶς καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς θρακικῆς χερσονήσου Ἀθηναῖος Μιλτιάδης.

514 π.Χ.

Ὁ Δαρεῖος διῆλθε διὰ τῆς Θράκης, καθυπέταξε τὰς θρακικὰς φυλὰς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν Δούναβιν, ὅπου εὔρεν ἐτοιμὴν τὴν γέφυραν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Σκυθίαν. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του ὁμως ἐναντίον τῶν Σκυθῶν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀτάκτως. Τοῦτο ἐ πληροφορήθησαν οἱ Ἕλληνες οἱ φυλάσσοντες τὴν γέφυραν εἰς τὸν Δούναβιν καὶ τότε ὁ Μιλτιάδης προέτρεψε νὰ τὴν διαλύσουν. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπετύγχανον τὴν πλήρη καταστροφὴν τοῦ Δαρείου, ἀλλ' ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος ἀντέδρασε καὶ ἡ γέφυρα διετηρήθη.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν ἀπέτυχε καὶ ὁ ἴδιος καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς Σκύθας διέβη τὴν γέφυραν καὶ διὰ τῆς Θράκης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἡ Θράκη ὁμως, αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καθὼς καὶ ἡ Μακεδονία ἔγιναν φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Πέρσας.

Η ΙΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ. Ὁ Ἰστιαῖος εἶχεν ἀποκτήσει τὴν εὐνοίαν τοῦ Δαρείου, ἀλλὰ κατόπιν ἔθεωρήθη ἐπικίνδυνος ἕνεκα τῆς μεγάλης δυνάμεώς του καὶ ὁ Δαρεῖος τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα διὰ νὰ τὸν ἔχη δῆθεν σύμβουλόν του. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἐκυβέρνησεν τὴν Μίλητον ὁ γαμβρὸς του Ἀρισταγόρας ὡς ἐπίτροπος αὐτοῦ.

Ὁ Ἀρισταγόρας παρακινηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰστιαίου ἔπεισε τὰς ἰωνικὰς πόλεις νὰ ἐπαναστατήσουν. Κατὰ συμβουλήν του ἐξεδίωξαν τοὺς τυράννους καὶ ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζουσαν στρατόν. Συγχρόνως ἐσκέφθη νὰ ζητήσῃ βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Κατ' ἀρχὰς ἦλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' οἱ διστακτικοὶ Σπαρτιᾶται ἠρνήθησαν τὴν ζητουμένην συνδρομήν. Τότε ὁ Ἀρισταγόρας ἐστράφη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Αὐτοὶ ὡς ὁμόφυλοι τῶν Ἰώνων καὶ ὡς φίλοι καὶ ὑπερασπισταὶ τῆς ἐλευθερίας ἔστειλαν 20 πλοῖα μὲ ὀλίγον στρατόν. Εἰς αὐτὰ προσέθε-

499 π.Χ.

σαν άλλα 5 οί Έρετριείς. Οί Άθηναίοι και οί Έρετριείς ήλθον εις τήν Μικράν Άσίαν, όπου ήνώθησαν με τους έπαναστάτας.

Όλοι μαζί έβάδισαν κατά τών Σάρδεων, πρωτεύουσης τής σατραπείας, και τās έκυρίευσαν εύκόλως. Η άκρόπολις όμως άντέστη. Ένψ οι έπαναστάται έπολιόρκουν τήν άκρόπολιν αίφνιδια πυρκαϊά κατέκαυσε τήν πόλιν. Οί Έλληνες ήναγκάστησαν νά άποχωρήσουν. Κατά τήν άποχώρησίν των ενικήθησαν πλησίον τής Έφέσου από τους Πέρσας. Τότε οί Άθηναίοι και οί Έρετριείς έγκατέλειψαν τους Ίωνας, οί όποιοί έξηκολούθησαν τόν άγώνα μόνοι.

Έν τώ μεταξύ ή επανάστασις είχε επεκταθί μέχρι του Βυζαντίου. Οί Πέρσαι έλαβον δραστήρια μέτρα και ό Περσικός στόλος κατέστρεψε τόν Ιωνικόν παρά τήν νήσον Λάδην, πλησίον τής Μιλήτου. Μετ' όλίγον οί Πέρσαι έκυρίευσαν και έκαυσαν τήν Μίλητον. Η λύπη τών Άθηναίων δια τήν άποτυχίαν τής Ιωνικής επανάστασεως και τήν καταστροφήν τής Μιλήτου υπήρξε μεγάλη. Όταν άργότερον έπαίχθη εις τό θέατρον τό δράμα του ποιητού Φρυνίχου «Μιλήτου άλωσις», ή συγκίνησις των υπήρξε τόση, ώστε «εις δάκρυα έπεσε τό θέατρον», κατά τόν Ηρόδοτον, «και έζημίωσαν Φρύνιχον χιλίαις δραγμαίς ως άναμνήσαντα οικεία κακά».

Η Ιωνική επανάστασις είχε θλιβερόν τέλος. Κατέστρεψε τās έλληνικās πόλεις τής Μικράς Άσίας και έγινε άφορμή τών περσικών πολέμων.

Ο ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΤΥΧΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΔΟΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. ✓

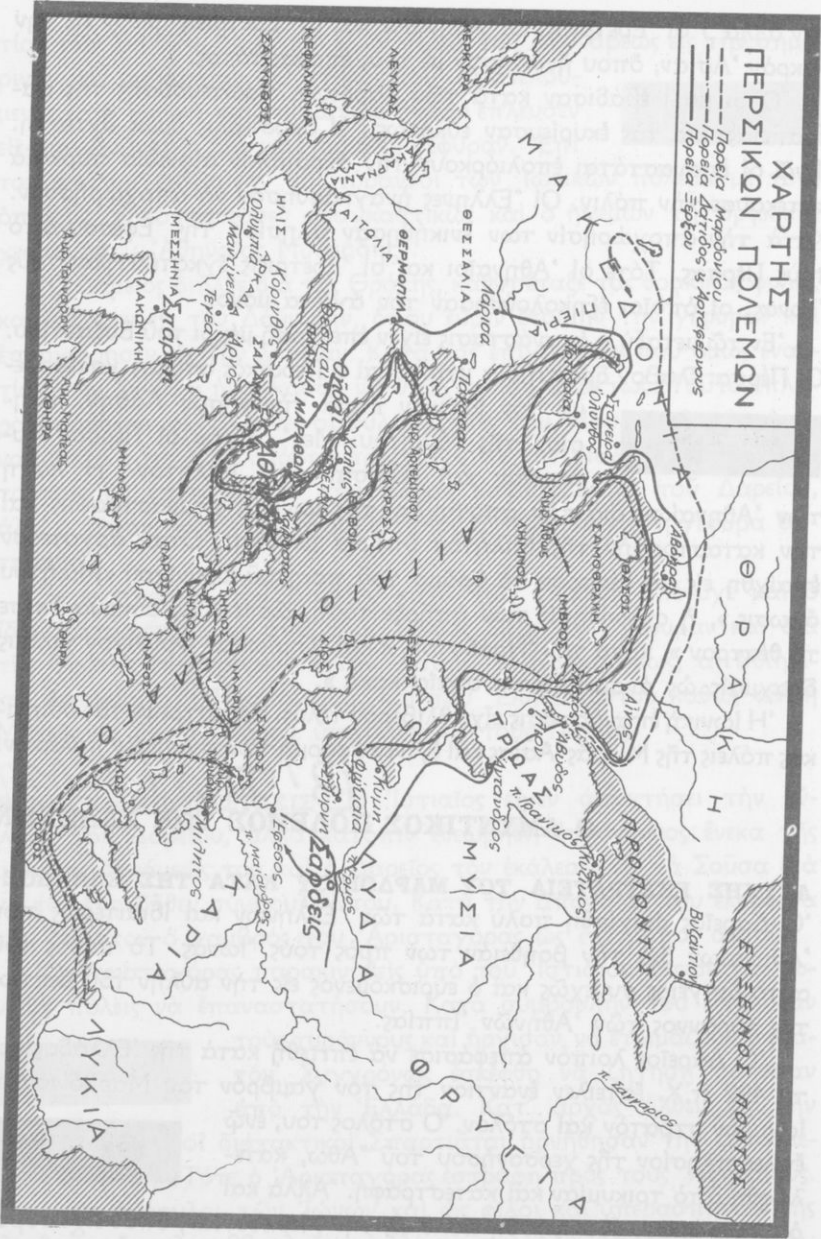
Ό Δαρείος ώργίση πολύ κατά τών Έλλήνων και ιδιαίτέρως τών Άθηναίων δια τήν βοήθειάν των προς τους Ίωνας. Τό πάθος του αυτό διήγειρε συνεχώς και ό εύρισκόμενος εις τήν αύλήν του έκπτωτος τύραννος τών Άθηνών Ίππίας.

Ό Δαρείος λοιπόν άπεφάσισε νά έπιτεθί κατά τής Έλλάδος και τό 492 π.Χ. έστειλεν εναντίον της τόν γαμβρόν του Μαρδόνιον με ίσχυρόν στρατόν και στόλον. Ό στόλος του, ενψ έπλεε πλησίον τής χερσονήσου του Άθω, κατελήφθη από τρικυμίαν και κατεστράφη. Άλλά και ό στρατός του έδοκιμάσθη πολύ εις τήν Μακεδονίαν, όπου είχε σοβα-

492 π.Χ.

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

- - - - - Παρεία Μαρδονίου
 ————— Παρεία Δαρίδου & Χαρσάρου
 - - - - - Παρεία Σέρξου

ράς ἀπωλείας. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπρακτος.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΕΩΝ. ΜΑΡΑΘΩΝ. Ὁ Δαρείος ἐπέμεινε εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ διέταξε νὰ ἐτοιμασθῇ νέος στρατὸς καὶ στόλος. Τὸν στρατὸν αὐτὸν συνήθροισε καὶ ἐπεβίβασε εἰς 600 πολεμικὰ πλοῖα καὶ πολλὰ φορτηγὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 490 π.Χ.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας διώρισε τὸν Δάτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην. Αὐτοὶ ἠκολούθησαν διαφορετικὴν ὁδὸν ἀπὸ τὸν Μαρδόνιον. Ἐπλευσαν διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῶν ἑλληνικῶν νήσων καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Εὐβοίαν, ὅπου ἐκυρίευσαν καὶ κατέστρεψαν τὴν Ἐρέτριαν. Ὑστερον ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα κατὰ συμβουλήν τοῦ γέροντος Ἰππίου, τὸν ὁποῖον εἶχον μαζί των ὡς σύμβουλον.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἠτοιμάσθησαν νὰ τοὺς ἀποκρούσουν. Ἔστειλαν ἀμέσως εἰς τὴν Σπάρτην τὸν ταχυδρόμον Φειδιππίδην διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν. Ὁ Φειδιππίδης ὠμίλησεν εἰς τοὺς ἐφόρους μὲ πνεῦμα πανελληνιον: « Λακεδαιμόνιοι, εἶπεν, οἱ Ἀθηναῖοι σᾶς παρακαλοῦν νὰ τοὺς βοηθήσετε καὶ νὰ μὴ ἀδιαφορήσετε νὰ ὑποδουλωθῇ ἀπὸ ἄνδρας βαρβάρους ἀρχαιοτάτη ἑλληνι-

Ἑλλην ὀπλίτης.

κή πόλις» (Ἡρόδοτος). Οἱ Σπαρτιᾶται ἐβράδυναν διὰ θρησκευτικούς λόγους νὰ κινητοποιηθοῦν. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μόνον οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν αὐθορμήτως ὅλην τὴν δύναμίν των ἐκ 1.000 ὀπλιτῶν.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ. Ἀθηναῖοι καὶ Πλαταιεῖς ἐν ὄλῳ 10.000 παρετάχθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα ἀπέναντι τῶν Περσῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δέκα στρατηγῶν μεταξύ τῶν ὁποίων ὑπερεῖχεν ὁ Μιλτιάδης. Ἔπρεπε νὰ ἐπιτεθοῦν τὸ ταχύτερον, εἶπεν ὁ Μιλτιάδης εἰς τὸ πολεμικὸν συμβούλιον καὶ τὴν γνώμην του αὐτὴν κατώρθωσε ταχέως νὰ τὴν ἐπιβάλῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους.

Κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου, ἐνὸς ἐκ τῶν 10 στρατηγῶν, ὄλοι ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχιστράτηγον τὸν Μιλτιάδην. Ὁ Μιλτιάδης ἐφήρμοσε τὸ ἐξῆς στρατηγικὸν σχέδιον. Εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τιμῆς ἕνεκα παρέταξε τοὺς Πλαταιεῖς. Διὰ νὰ ἐξισώσῃ τὸ μήκος τῆς παρατάξεώς του πρὸς τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον εἰς μὲν τὸ κέντρον ἐτοποθέτησεν ὀλίγους ἄνδρας, ἀντιθέτως δὲ ἐπέκνωσε τὰς πτέρυγας.

Ὅταν ἐδόθη τὸ σύνθημα οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμησαν μὲ τόσον ἐνθουσιασμόν, ὥστε οἱ Πέρσαι τοὺς ἐνόμισαν τρελλούς. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε φοβερὰ. Οἱ Ἀθηναῖοι διέσπασαν τὰς τάξεις τῶν Περσῶν καὶ τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τῶν πλοίων, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ ἐπιβιβασθοῦν. Ἐπέτυχον μόνον νὰ κυριεύσουν 7 πλοῖα.

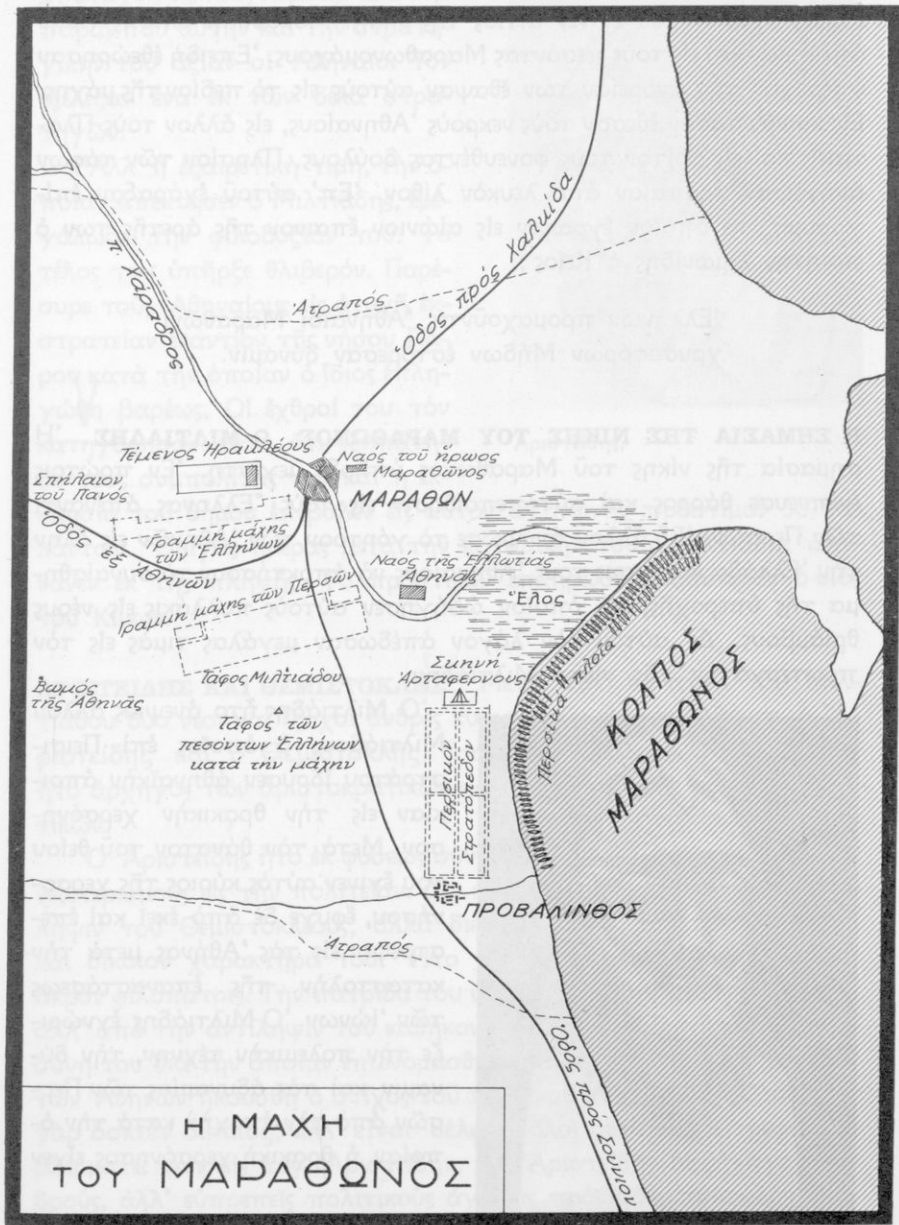
480 π. Χ.

Ἀπὸ τοὺς Πέρσας 6.000 ἔπεσαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ἀθηναῖοι δὲ ἐφονεύθησαν 192.

Ὁ περσικὸς στόλος διηυθύνθη πρὸς τὸ Φάληρον μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι θὰ εὔρισκε τὰς Ἀθήνας χωρὶς ὑπερασπιστὰς καὶ θὰ τὰς κατελάβανεν εὐκόλως. Ὁ Μιλτιάδης ἐννοήσας τὸ ἐχθρικὸν σχέδιον ἔσπευσεν ἀμέσως μὲ τὸν στρατὸν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρετάχθη πλησίον τῆς φαληρικῆς ἀκτῆς. Οἱ Πέρσαι ὅταν εἶδον ἀπὸ μακρὰν νὰ ἀστράπτουν ὑπὸ τὸν λαμπρὸν φθινοπωρινὸν ἥλιον τὰ νικηφόρα ὄπλα τῶν Ἀθηναίων, ἔφυγον ἐντροπιασμένοι εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τὴν ἐπομένην τῆς μάχης ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας 2.000 Σπαρτιᾶται, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Ἐν τούτοις ἐπεσκέφθησαν τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ συνεχάρησαν τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὸ μέγα κατόρθωμα.

Ἐκ τῶν πλουσίων λαφύρων τὸ δέκατον προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς θεούς. Ἐξαιρετικῶς ἐτίμησαν τὸν Μιλτιάδην, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ

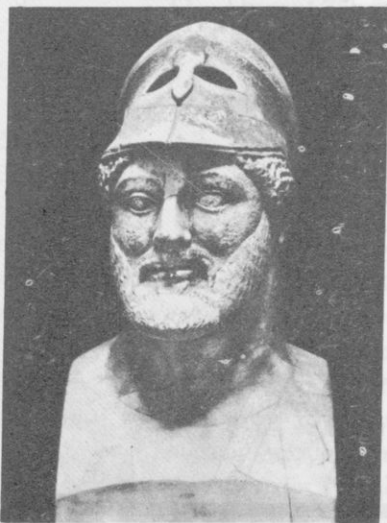

Η ΜΑΧΗ
 ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

εύφρως σχέδιόν του ἔγινεν αἴτιος τῆς νίκης. Μοναδικήν ἐπίσης τιμὴν ἀπένευμαν καὶ εἰς τοὺς πεσόντας Μαραθωνομάχους. Ἐπειδὴ ἔθεώρησαν ὑπέροχον τὴν ἀνδρείαν των ἔθαψαν αὐτοὺς εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Εἰς κοινὸν τάφον ἔθεσαν τοὺς νεκροὺς Ἀθηναίους, εἰς ἄλλον τοὺς Πλαταιεῖς καὶ εἰς τρίτον τοὺς φονευθέντας δούλους. Πλησίον τῶν τάφων ἀνήγειραν τρόπαιον ἀπὸ λευκὸν λίθον. Ἐπ' αὐτοῦ ἐχάραξαν ἐπιγράμμα, τὸ ὁποῖον ἔγραψεν εἰς αἰώνιον ἔπαινον τῆς ἀρετῆς των ὁ ποιητὴς Σιμωνίδης ὁ Κεῖος :

Ἐλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ. Ο ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. Ἡ σημασία τῆς νίκης τοῦ Μαραθῶνος ὑπῆρξε μεγίστη. Ἐν πρώτοις ἐνέπνευσε θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἐξ ἄλλου ἀνύψωσε τὸ γόητρον τῶν Ἀθηνῶν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀποκτήσουν τὸ συναίσθημα τῆς ὑπεροχῆς, τὸ ὁποῖον ὠδήγησεν αὐτοὺς πολλάκις εἰς νέους θριάμβους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀπέδωσαν μεγάλας τιμὰς εἰς τὸν πρωτεργάτην τῆς νίκης Μιλτιάδην.

Ὁ Μιλτιάδης ἦτο ἀνεψιὸς ἄλλου Μιλτιάδου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ Πεισιστράτου ἴδρυσεν ἀθηναϊκὴν ἀποικίαν εἰς τὴν θρακικὴν χερσόνησον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θεοῦ του ἔγινεν αὐτὸς κύριος τῆς χερσονήσου, ἔφυγε δὲ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἴωνων. Ὁ Μιλτιάδης ἐγνώριζε τὴν πολεμικὴν τέχνην, τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἀδυναμίας τῶν Περσῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θρακικὴ χερσόνησος εἶχεν

Μιλτιάδης.

ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Πέρσας. Διὰ τὴν πείραν τοῦ αὐτῆν καὶ τὴν στρατηγικὴν τοῦ ἄξιαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐξέλεξαν ἓνα ἐκ τῶν δέκα στρατηγῶν.

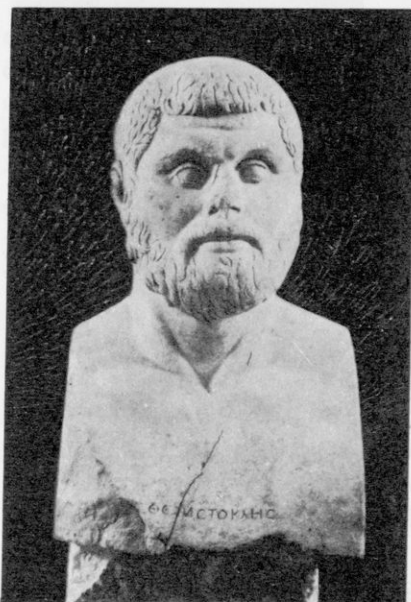
Ἄλλ' ἡ ἐξαιρετικὴ τιμὴ, τὴν ὁποῖαν ἀπέκτησεν ὁ Μιλτιάδης, ἐμεγάλωσε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ. Τὸ τέλος τοῦ ὑπῆρξε θλιβερόν. Πάρεσυρε τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἄτυχῆ ἐκστρατεῖαν ἐναντίον τῆς νήσου Πάρου κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος ἐπληγώθη βαρέως. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ τὸν κατηγορήσαν τότε, ὅτι ἐξηπάτησε τοὺς συμπολίτας τοῦ καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ὡς ποινὴν πρόστιμον 50 τάλαντων. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ ὁ Μιλτιάδης ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς. Τὸ πρόστιμον ἐπλήρωσε βραδύτερον ὁ υἱὸς τοῦ Κίμων.

Ἄριστείδης.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο νέοι καὶ ἐξοχοὶ ἄνδρες κυριαρχοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Ἄριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς. Ἦσαν ἀντίπαλοι. Ὁ Ἄριστείδης ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς τῶν δημοκρατικῶν.

Ὁ Ἄριστείδης ἦτο ἐκ φύσεως συντηρητικὸς καὶ ἀπεστρέφετο τοὺς νεωτερισμοὺς εἰς τὴν πολιτείαν. Δὲν εἶχε τὴν εὐρείαν πολιτικὴν ἀντίληψιν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀλλὰ διεκρίνετο διὰ τὸν ἥρεμον, εὐθύν καὶ δίκαιον χαρακτήρα του. Ἦτο προσέτι ἀφιλοχρήματος καὶ εἰς ἄκρον φιλόπατρις. Τὴν πατρίδα τοῦ ὑπηρετήσεν ὄχι ἀπὸ φιλοδοξίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ καθήκοντος. Παροιμιώδης ἦτο ἡ δικαιοσύνη του διὰ τὴν ὁποῖαν ἐπωνομάσθη δίκαιος. Ὅταν εἰς τὸ θέατρον τῶν Ἀθηνῶν ἠκούσθη ὁ στίχος τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου « οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει », ὄλοι οἱ θεαταὶ ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὸν Ἄριστείδην. Ὁ Ἄριστείδης διεξήγαγε σφοδρῶς, ἀλλ' εὐπρεπεῖς πολιτικούς ἀγῶνας πρὸς τὸν ἀντίπαλόν του,

Θεμιστοκλής.

τόν Θεμιστοκλέα, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος κατώρθωσε νὰ τὸν ἐξορίσῃ.

Ἐνάντιος πρὸς τὸν Ἀριστείδην ὑπῆρξεν ὁ Θεμιστοκλής, εἰς ἕκ τῶν μεγαλοφυεστέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἦτο πολὺ φιλόδοξος καὶ φίλαρχος, ἀλλὰ διεκρίνετο διὰ τὸν προβλεπτικόν του νοῦν, τὸν ὁποῖον συνώδευεν ἕκτακτος δραστηριότης. Κατὰ τὸν μέγαν Ἀθηναῖον ἱστορικὸν Θουκυδίδην «Ὁ Θεμιστοκλής ἦτο ἄξιος θαυμασμοῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, διότι εἰς τὸ πρόσωπόν του ἀπεδείχθη κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον ἡ μεγάλη ἀξία τῆς μεγαλοφυΐας του».

Μόνον ὁ Θεμιστοκλής ἐθεώρει τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ὡς ἀρχὴν νέων ἀγώνων πρὸς τοὺς βαρβάρους. Διὰ τοῦτο προβλεπτικώτατα ἐζήτηε ἐνίσχυσιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς πόλεως. Μόνον μὲ ἰσχυρὸν στόλον, ἔλεγεν, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκρούσουν τὸν μέγαν περσικὸν κίνδυνον. Εἰς τὸ πρόγραμμα του συνήνητησε σφοδρὰν ἀντίδρασιν ἀπὸ τοὺς ἀριστοκρατικούς. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐφοβοῦντο ὅτι μὲ τὴν στρατολογίαν τῶν θητῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἦταν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν δημιουργίαν ἰσχυροῦ στόλου, οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ θὰ ἀπέκτων μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν εἰς βᾶρος τῆς ἰδικῆς των.

Ὁ Θεμιστοκλής κατώρθωσε νὰ ἐξορίσῃ τὸν Ἀριστείδην καὶ τότε ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ναυτικὸν του πρόγραμμα. Ὁχύρωσε τὸν φυσικὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Μὲ τὰ εἰσοδήματα ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου κατεσκεύασε 200 τριήρεις καὶ ἔκαμε τὰς Ἀθήνας τὴν ἰσχυροτέραν ναυτικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεγαλοφυοῦς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς δραστηριότητός του ἐφάνησαν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος.

Ο ΞΕΡΞΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἡ πρόβλεψις τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπεδείχθη ὀρθή. Ὁ Δαρεῖος ἐταράχθη μὲν ἀπὸ τὴν ἦτταν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἐπέμεινεν ὁμως εἰς τὸ σχέδιόν του περὶ ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρατείας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν προ-παρασκευῶν ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Ξέρξης (485 π.Χ.) ὁ ὁποῖος ἦτο ἀλαζών, ἀνόητος καὶ δειλός.

Ὁ Ξέρξης διέταξε γενικὴν καθ' ὅλον τὸ κράτος στρατολογίαν καὶ ἐτοιμασίαν πολεμικῶν καὶ φορητῶν πλοίων μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια. Μετὰ τέσσαρα ἔτη συνεκεντρώθη τεραστία δύναμις, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἀπετελεῖτο ἀπὸ 1.700.000 πεζοῦς, 80.000 ἵππεις, 1207 πολεμικά καὶ 3000 μεταγωγικά. Ὁ Ξέρξης ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς μεγάλης στρατιᾶς καὶ ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὰς Σάρδεις τὴν ἀνοιξιν τοῦ 480 π.Χ. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ μεταξύ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ στενὸν μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου διέβη τὰς γεφύρας, αἱ ὁποῖαι εἶχον κατασκευασθῆ ἐκεῖ κατὰ

480 π.Χ.

διαταγὴν του καὶ διεπεραιώθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατόπιν ἐβάδισε διὰ τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας χωρὶς νὰ συναντήσῃ καμμίαν ἀντίστασιν. Ἡ τεραστία στρατιά ἐσκόρπιζε παντοῦ τὸν τρόμον καὶ τὴν ἀπόγνωσην.

ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΣΘΜΟΝ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅταν ἔμαθαν τὰς ἐτοιμασίας τοῦ Ξέρσου, ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἔλαβον τὸν χρησμόν, ὅτι μόνον τὰ ξύλινα τεῖχη θὰ τοὺς σώσουν. Διάφοροι ἐρμηνεῖαι ἐδόθησαν, ἀλλ' ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτι ξύλινα τεῖχη ἦσαν τὰ πλοῖα. Ἀπεφάσισαν τότε ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἠδύναντο νὰ φέρουν ὄπλα, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ πλοῖα, διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των καὶ ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Συγχρόνως Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται συνεκάλεσαν πανελληνιον συνέδριον εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὅπου ὅλοι σχεδὸν αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἔστειλαν ἀντιπροσώπους. Τὸ ἔθνος διὰ πρώτην φοράν παρουσιάσθη ἠνωμένον εἰς μίαν δύναμιν πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἔνωσις αὐτή, οἱ Ἀθηναῖοι ἐθυσίασαν τὰ πρωτεῖά των. Ἐδέχθησαν νὰ γίνουν οἱ Σπαρτιᾶται ἀρχηγοὶ τοῦ ἀγῶνος ὄχι μόνον κατὰ ξηράν, ἀλλὰ

481 π.Χ.

καί κατά θάλασσαν, μολονότι αὐτοὶ εἶχον τὸν ἰσχυρότερον στόλον.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ συνεδρίου ἀπεφάσισαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Πρὸς τοῦτο ἔστειλαν διὰ θαλάσσης στρατιωτικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία κατέλαβε θέσεις ἐπικαίρους εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον αὐτὸ τῆς ἀμύνης ἐγκατελείφθη, διότι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐφοβήθησαν μήπως περικυκλωθοῦν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν. Ὁ στρατὸς ἐπεβιβάσθη ἐκ νέου εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἴσθμόν. Τότε ἀπεφασίσθη νὰ καταληφθῇ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ νὰ σταματήσῃ ἡ περσικὴ προέλασις. Συγχρόνως ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ βορειότερον ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας, τὸ Ἄρτεμισιον, διὰ νὰ ματαιώσῃ τὴν εἴσοδον τοῦ περσικοῦ στόλου εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον.

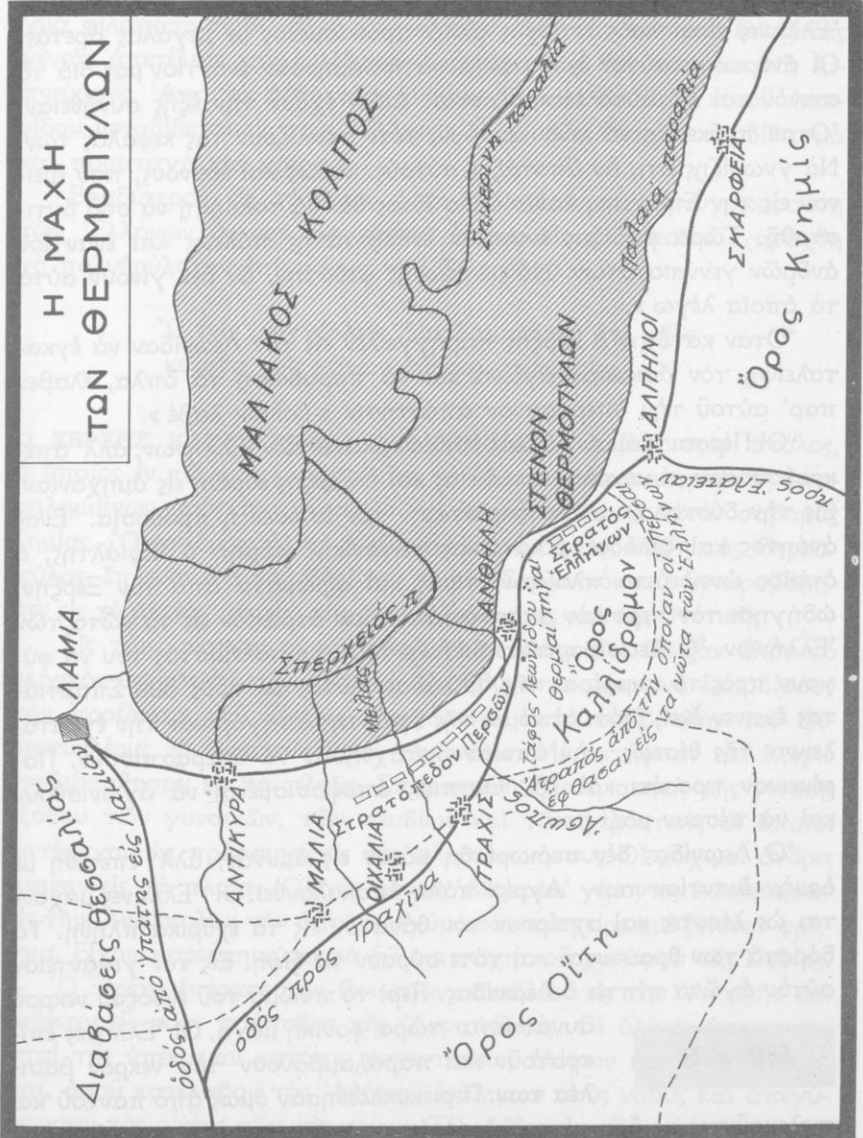
Ἡ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ 300 Σπαρτιάτας καὶ ἄλλους 7000 Ἕλληνας κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν περσικὴν προέλασιν συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ πανελληνίου συνεδρίου.

Ἐξ ἄλλου στόλος ἀπὸ 300 πολεμικὰ πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 150 ἦσαν ἀθηναϊκά, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυβιάδου περιέμενε τὸν περσικὸν εἰς τὸ Ἄρτεμισιον. Ναύαρχος τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Ξέρξης, ὅταν ἐφθασεν εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἔμαθεν, ὅτι ὀλίγοι Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Λεωνίδα κατεῖχον τὸ στενὸν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν κάθοδόν του πρὸς νότον. Πλησίον τοῦ στενοῦ ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαί. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα Θερμοπύλαι. Σήμερον δὲν ὑπάρχει πλεόν στενόν, διότι μετεβλήθη τὸ σχῆμα τῆς παραλίας ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ Σπερχειοῦ.

Ὁ Ξέρξης ἐνόμισεν ὅτι οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες φρουροὶ θὰ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν, μόλις θὰ ἐβλεπον τὴν μυρμηκίαν τοῦ στρατοῦ του. Ἠπατήθη ὅμως καὶ ἔστειλεν ἕνα κατάσκοπον ἵππέα νὰ ἴδῃ πόσοι ἦσαν καὶ τί ἔκαμνον. Ὁ ἵππεὺς ἐπέστρεψε καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ξέρξην, ὅτι ὀλίγοι Σπαρτιάται ἐφύλασσαν ἐκεῖ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι ἐγυμνάζοντο καὶ ἄλλοι ἐκτενίζοντο. Ὁ Ξέρξης ἐκάλεσε τότε τὸν ἐξόριστον βασιλέα τῆς Σπάρτης Δημάρατον, ὁ ὁποῖος ἠκολούθει τὸν περσικὸν στρατὸν ὡς σύμβουλος τοῦ βασιλέως καὶ ἐζήτησε νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ

Η ΜΑΧΗ
ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

ὄσα συνέβαινον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Δημάρατος, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, τοῦ ἀπήνητσε: « Βασιλεῦ, οἱ Ἕλληνες εἶναι λαὸς πτωχὸς ἀλλὰ προικισμένους μὲ μεγάλας ἀρετάς. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔχουν ἔλθει νὰ πολεμήσουν ἐναντίον μας διὰ τὸ στενὸν καὶ δι' αὐτὸ ἐτοιμάζονται. Διότι ἔχουν τὴν ἐξῆς συνήθειαν. Ὅταν πρόκειται νὰ κινδυνεύσουν, τότε στολιζοῦν τὰς κεφαλὰς των. Νὰ γνωρίζῃς ὅτι, ἂν ὑποτάξῃς αὐτούς, καθὼς καὶ ἐκείνους, πού ἔμειναν εἰς τὴν Σπάρτην, κανὲν ἄλλο ἔθνος δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ σοῦ ἀντισταθῇ. Τώρα βαδίζεις ἐναντίον ἐνδοξοτάτης πόλεως καὶ ἐναντίον ἀνδρῶν γενναιοτάτων. Νὰ μὲ θεωρῆς ψεύστην, ἂν δὲν γίνουν αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγω ».

Ὅταν κατόπιν ὁ Ξέρξης παρήγγειλεν εἰς τὸν Λεωνίδα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἄσκοπον ἀγῶνα καὶ νὰ παραδώσῃ τὰ ὄπλα, ἔλαβεν παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπερήφανον ἀπάντησιν « μολὼν λαβέ ».

Οἱ Πέρσαι ἔκαμαν πολλὰς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν μὲ μεγάλας ἀπωλείας καὶ ὁ Ξέρξης εὐρέθη εἰς ἀμηχανίαν. Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν περίστασιν τὸν ἔσωσεν ἡ προδοσία. Ἐνας ἀνόητος καὶ φιλόδοξος κάτοικος γειτονικῆς κώμης, ὁ Ἐφιάλτης, ὁ ὁποῖος ὠνειρεύετο πλοῦτον, τιμὰς καὶ ἀξιώματα ἀπὸ τὸν Ξέρξην, ὠδήγησε τὸν περσικὸν στρατὸν ἀπὸ μίαν ἀτραπὸν εἰς τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λεωνίδας τότε διέταξε τοὺς συμπολεμιστάς του νὰ φύγουν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸς μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτας ἔμεινεν ἐκεῖ, διότι οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἀπηγόρευον τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς θέσεως, τὴν ὁποῖαν διετάχθησαν νὰ ὑπερασπίσουν. Παρέμειναν προσέτι καὶ 700 Θεσπιεῖς ἀποφασισμένοι νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ νὰ πέσουν μαζί του.

Ὁ Λεωνίδας δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς ἄμυναν, ἀλλ' ἐπετέθη μὲ ὀρμὴν ἐναντίον των. Ἄγρια πάλῃ ἐπακολουθεῖ. Οἱ Ἕλληνες μάχονται ὡς λέοντες καὶ σπεύρουσιν τὸν θάνατον εἰς τὰ ἐχθρικά πλήθη. Τὰ δόρατά των θραύονται καὶ τότε σύρουσιν τὰ ξίφη. Εἰς τὸν γιγάντειον αὐτὸν ἀγῶνα πίπτει ὁ Λεωνίδας. Περὶ τὸ πτώμα τοῦ ἐνδόξου νεκροῦ

480 π. X.

συνάπτεται τώρα φοινικὴ μάχη. Οἱ Ἕλληνες ἐπικρατοῦν καὶ παραλαμβάνουσι τὸν νεκρὸν βασιλέα των. Περιεκυκλώθησαν ὁμῶς ἀπὸ παντοῦ καὶ πολεμοῦντες μὲ ὅ,τι μέσον εἶχον ἔπεσαν ὅλοι μεταξύ σωροῦ ἐχθρῶν πτωμάτων.

Ἡ ἥρωικὴ θυσία τῶν ὀλίγων ἀγωνιστῶν τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος ἔμεινεν αἰώνιον καὶ ἀσύγκριτον παράδειγμα φιλοπατρίας δι' ὅλον τὸν κόσμον. Διὰ τὰς κατόπιον ἑλληνικὰς γενεὰς ἀπέτελεσε πηγὴν ἔθνικῆς ὑπερηφανείας καὶ πατριωτικῆς ἐμπνεύσεως. Ἀπὸ τὰ βάρη τῶν αἰώνων τὸ « μολὼν λαβέ » τοῦ Λεωνίδου μεταδίδεται εἰς τοὺς Ἕλληνας ὄλων τῶν ἐποχῶν ὡς διδάγμα καὶ προσταγὴ καὶ χρέος.

Βραδύτερον εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔθυσιάσθησαν, ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν Ἑλλήνων ὕψωσε κενοτάφιον ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον ἐχαράχθη τὸ πολυθρύλητον ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδου :

ἽΩ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Ο ΞΕΡΞΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΙ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ὅποιος ἐν τῷ μεταξύ παρέπλεε τὸ Ἄρτεμισιον συνεκρούσθη ἐπανειλημμένως πρὸς τὸν περσικὸν καὶ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν σοβαρὰς ζημίας. Ὄταν ὁμως ἦλθεν ἡ εἶδησις ὅτι ὁ Ξέρξης διέβη τὰς Θερμοπύλας, ἔπλευσε διὰ τοῦ Εὐρίπου εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸ στενὸν μεταξύ τῆς νήσου Σαλαμίνας καὶ τῆς Ἀττικῆς.

Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ὅλον τὸ ψυχικὸν μεγαλεῖόν των. Ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο μόνοι νὰ ἐμποδίσουν τὴν προέλασιν τοῦ Ξέρξου, ἀπεφάσισαν κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν. Μὲ κατήφειαν καὶ θλίψιν ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα. Σπαρακτικὴ ἦτο ἡ σκηνὴ τῆς γενικῆς ἐξόδου τῶν γυναικῶν, τῶν παιδίων καὶ τῶν γερόντων, οἱ ὅποιοι κατέφυγον ὡς πρόσφυγες εἰς τὰς πλησίον νήσους. Οἱ μάχιμοι ἄνδρες ἔμειναν εἰς τὰ πλοῖα. Ὀλίγοι μόνον Ἀθηναῖοι γέροντες ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ὁποίαν ὠχύρωσαν προχειρῶς μὲ ξύλινον φράγμα. Εἶχον παρερμηνεύσει τὰ ξύλινα τείχη τοῦ χρησιμοῦ τῆς Πυθίας.

Ὁ Ξέρξης ἐπέρασε τὴν Βοιωτίαν, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως. Οἱ ὀλίγοι ὑπερασπισταὶ τῆς ὑπέκυψαν κατόπιον ἀντιστάσεως ὀλίγων ἡμερῶν. Οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ κατέλαβον τὰς Ἀθήνας, ἐσύλησαν τοὺς ναοὺς καὶ ἀπεγύμνωσαν τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων. Τέλος ἔθεσαν πῦρ καὶ κατέκασαν τὴν πόλιν καὶ τοὺς ναοὺς τῆς Ἀκροπόλεως.

ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑ. Ὁ περσικὸς στόλος, ἀφοῦ παρέπλευσε τὴν Εὐβοίαν καὶ τὸ Σούνιον, ἐστάθμευσεν εἰς τὸ Φάληρον. Τότε οἱ ναύαρχοι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὴν Σαλαμίνα συνῆλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον, διὰ νὰ ἀποφασίσουν, τί ἔπρεπε νὰ κάμουν εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμήν. Ἄλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διεφώνησαν.

Οἱ Πελοποννήσιοι προέτειναν νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὅπου ἦτο ὁ στρατός, διότι ἂν ἐνικῶντο εἰς τὴν Σαλαμίνα διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ ἀποκλεισθοῦν εἰς τὴν νῆσον. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριξεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσουν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, ὅπου τὰ βάρεα καὶ δυσκίνητα σκάφη τῶν Περσῶν δὲν θὰ ἠδύναντο εὐκόλως νὰ κινηθοῦν. Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται, ὅτι ὁ Εὐρυβιάδης εἰς τὴν ἔξασιν τῆς συζητήσεως ἐσήκωσε τὴν ράβδον του διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. Ἀτάραχος ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν ἐκράτησεν ἀκίνητον μὲ τὴν ἀπάντησίν του « πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ ».

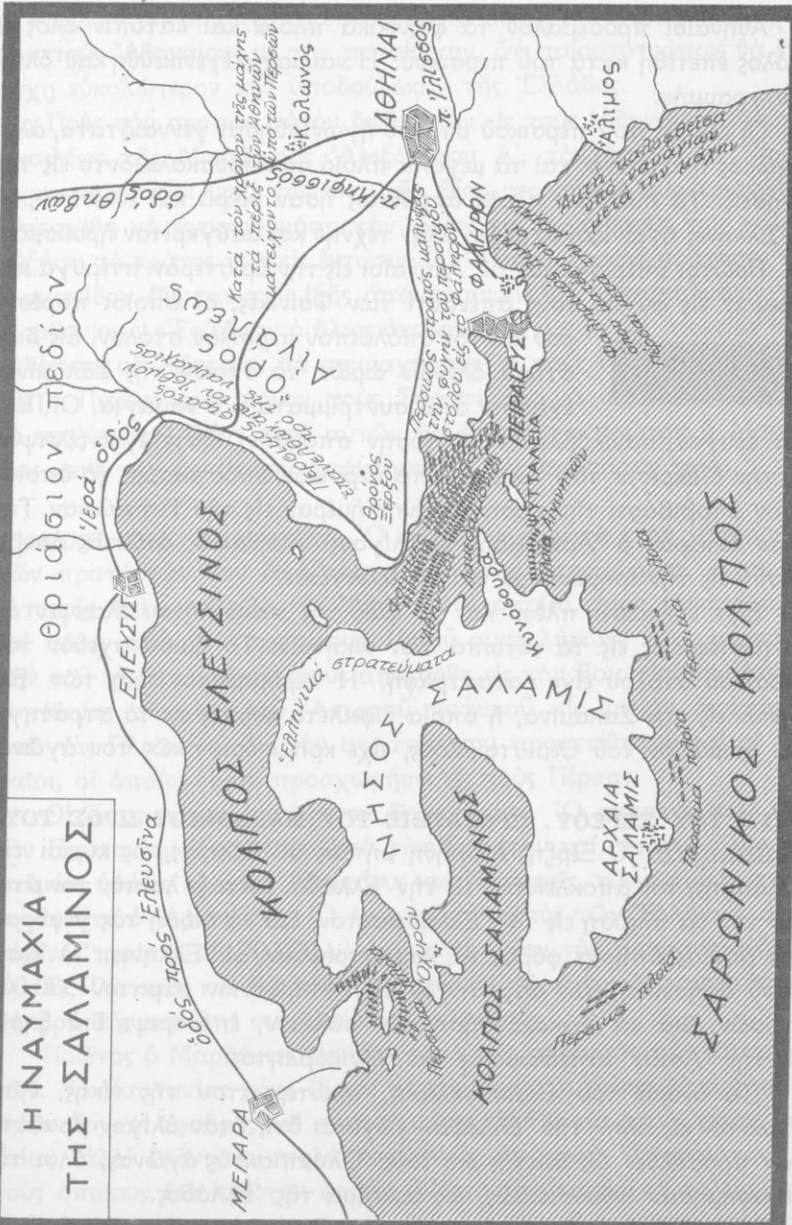
Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ξέρξης μὲ τὴν ιδέαν, ὅτι συνέφερον εἰς αὐτὸν νὰ κλείσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας καὶ νὰ καταστρέψῃ ὅλα τὰ πλοῖα των, διέταξε τὸν στόλον τὴν ἰδίαν νύκτα νὰ τοὺς κυκλώσῃ. Τὴν κύκλωσιν ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ναυάρχους ὁ Ἄριστείδης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἐπίτηδες μὲ μικρὸν πλοiάριον ἀπὸ τὴν Αἴγιαν, ὅπου ἦτο ἐξόριστος. Τότε οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ ναυμαχήσουν. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ λαμβάνουν καταλλήλους θέσεις ἀπέναντι τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀπέναντι ὄρους Αἰγάλεω περιστοιχισμένος ἀπὸ τὰ ἄριστα περσικὰ τάγματα ἐκάθητο ἐπὶ ἀργυρόποδος θρόνου ὁ Ξέρξης, διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ τὸν ἀγῶνα.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ. Ἡ πρωία τῆς ἐπομένης ἡμέρας, 22ας Σεπτεμβρίου τοῦ 480 π.Χ. εὔρε τοὺς ἐχθρικοὺς στόλους ἀντιμετώπους. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 180 ἀθηναϊκά, ὁ δὲ περσικὸς ἀπὸ 1000. Πρῶτα ὤρμησαν οἱ Ἕλληνες ψάλλοντες τὸν πολεμικὸν παιᾶνα :

ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα,
ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἔδη
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ

Οί Ἀθηναῖοι προσέβαλον τὰ φοινικικά πλοῖα καὶ κατόπιν ὅλος ὁ στόλος ἐπετέθη κατὰ τοῦ περσικοῦ. Ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν.

Οἱ ἄνδρες τοῦ περσικοῦ στόλου ἠγωνίσθησαν γενναϊότατα, ἀλλ' ὁ χῶρος ἦτο στενὸς καὶ τὰ μεγάλα πλοῖα τῶν ἐδυσκολεύοντο εἰς τὰς κινήσεις. Τὰ ἑλληνικά πλοῖα ἀντιθέτως ἦσαν μικρὰ καὶ εὐκίνητα, οἱ δὲ Ἕλληνες ἠγωνίζοντο μὲ μεγάλην τέχνην καὶ ἀσύγκριτον ἥρωισμόν.

Πρῶτοι ὑπερίσχυσαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των Φοίνικες, οἱ ὅποιοι παρέσυρον καὶ τὸν ὑπόλοιπον περσικὸν στόλον. Εἰς διάστημα ὀλίγων ὥρῶν τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίως ἐγέμισεν ἀπὸ συντρίμματα καὶ ναυάγια. Οἱ Πέρσαι ἐφυγον πανικόβλητοι μὲ τόσην σπουδὴν, ὥστε ἐγκατέλειψαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἑλλήνων τὸ περσικὸν ἀπόσπασμα, τὸ ὅποιον εἶχον ἀποβιβάσει τὴν προηγουμένην ἡμέραν εἰς τὴν Ψυττάλειαν. Τὴν ἰδίαν ἑσπέραν ὁ Ἀριστείδης μὲ ὀλίγους Ἀθηναίους ὀπλίτας ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν ἐρημόνησον καὶ τὸ ἐξώντωσε.

Εἶχε νυκτώσει πλέον καὶ τὸ φῶς τῆς πανσελήνου ἔλαμψεν ὡς φωτοστέφανος εἰς τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν. Τὸ ἦμισυ σχεδὸν τοῦ περσικοῦ στόλου εἶχε καταστραφῆ. Ἡ περίλαμπρος νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἡ ὁποία ὠφείλετο κυρίως εἰς τὸ στρατηγικὸν δαιμόνιον τοῦ Θεμιστοκλέους, εἶχε κρίνει ὀριστικῶς τὸν ἀγῶνα.

ΦΥΓΗ ΤΟΥ ΞΕΡΕΟΥ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΔΟΝΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ. Ὁ Ξέρξης ἐφοβήθη μήπως οἱ Ἕλληνες, ὡς κύριοι τῆς θαλάσσης, τὸν ἀποκλείσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διέταξε λοιπὸν τὸν στόλον του νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, διὰ νὰ σώσῃ τὰς γεφύρας, τὰς ὁποίας ὑπῆρχε φόβος νὰ καταστρέψουν οἱ Ἕλληνες. Ὁ ἴδιος, ἀφοῦ ἄφησεν εἰς τὸν στρατηγὸν του Μαρδόνιον στρατὸν 300.000 ἀνδρῶν, διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, ἐπέστρεψε διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν ταπεινωμένος καὶ πανικόβλητος.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους, πρωτεργάτου τῆς νίκης, ἔγινε γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Λέγεται ὅτι, ὅταν ὀλίγον βραδύτερον προσῆλθεν ὡς θεατῆς εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὅλοι τὸν ἐπευφήμησαν ἐνθουσιωδῶς, ὡς σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μαρδόνιος διεχείμασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ

479 π.Χ., πρὶν ἀρχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἐπέδωξε νὰ κάμῃ συμμάχους τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπιτύχῃ εὐκολώτερον τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διεβίβασεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου Α', τὸν ὁποῖον οἱ Πέρσαι εἶχον παραλάβει μαζί των διὰ τῆς βίας, προτάσεις συμφερωτάτας. Ὑπεσχέθη νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς ναοὺς των καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ κράτος των εἰς ἕκτασιν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου ἔδωσαν τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Μαρδονίου : « Ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὴν συνήθη πορείαν του, οὐδέποτε οἱ Ἀθηναῖοι θὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσας » (Ἡρόδοτος). Παρεκάλεσεν μόνον τοὺς Σπαρτιάτας νὰ στείλουν βοήθειαν τὸ ταχύτερον, διότι κατ' αὐτῶν θὰ ἐστρέφετο πρῶτον ὁ Μαρδόνιος μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς προτάσεις τους.

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΠΛΑΤΑΙΩΝ. Ὁ Μαρδόνιος μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεων του ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἀττικῆς καὶ κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐγκαταλειφθῆ καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς κατοίκους. Ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν τοῦ προηγουμένου ἔτους ἀπεσύρθη εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς Πλαταιάς. Εἰς τὸν στρατὸν του προσετέθησαν καὶ οἱ Θηβαῖοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον προσχωρήσει εἰς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Σπαρτιάται ἐκινήθησαν δραστηρίως. Ὁ στρατὸς των ὑπὸ τὸν Πausanίαν ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Σπάρτην καί, ἀφοῦ διῆλθε τὸν Ἴσθμόν, ἠνώθη μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Πλαταιεῖς, τῶν ὁποίων στρατηγὸς ἦτο ὁ Ἀριστείδης. Ὁ ἠνωμένος στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ἀνερχόμενος περίπου εἰς 70.000 μὲ ἀρχιστράτηγον τὸν Πausanίαν ἦλθεν εἰς τὰς Πλαταιάς καὶ ἔλαβε θέσιν ἀπέναντι τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως. Ἡ ὥρα τῆς μεγάλης συγκρούσεως ἐπλησίαζε.

Πρῶτος ὁ Μαρδόνιος ἐπετέθη κατὰ τῆς πτέρυγος τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Πausanίας τότε ἔδωσε τὸ σημεῖον τῆς ἀντεπιθέσεως καὶ ὁ ἀγὼν ἤρχισε σφοδρὸς καὶ πεισματώδης. Οἱ Πέρσαι ἐπολέμησαν γενναίως, ἀλλ' ἐφάνησαν πολὺ κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας, εἰς τοὺς ὁποίους διὰ πρώτην φοράν ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ πολεμήσουν μὲ ὅλας τὰς στρατιωτικὰς των δυνάμεις κατὰ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Μαρδόνιος μαχόμενος μεταξύ τῶν πρώτων ἐφονεύθη καὶ οἱ Πέρσαι ἤρχισαν νὰ φεύγουν πανικόβλητοι. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τρέψει εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των Θηβαίους ὀπλίτας. Οἱ Πέρσαι καταδιωκόμενοι ἐκλείσθησαν ἐντὸς ξυλίνου τείχους, τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευάσει ὁ Μαρδόνιος ὀπισθεν τοῦ στρατοπέδου του. Ἀλλὰ καὶ τὸ τεῖχος ἐκυριεύθη.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιὰς ὑπῆρξεν ἀποφασιστικὴ. Ὁ περσικὸς στρατὸς εἶχεν ὀριστικῶς συντριβῆ καὶ κάθε κίνδυνος ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἶχεν ἐκλείψει. Οἱ Θηβαῖοι ἐτιμωρήθησαν σκληρῶς διὰ τὴν διαγωγὴν των. Ὑπεχρεώθησαν νὰ παραδώσουν τοὺς ἀρχηγούς, οἱ ὁποῖοι συνεβούλευσαν τὴν συμμαχίαν μὲ τοὺς Πέρσας. Ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς διέφυγε τὸν θάνατον.

479 π.Χ.

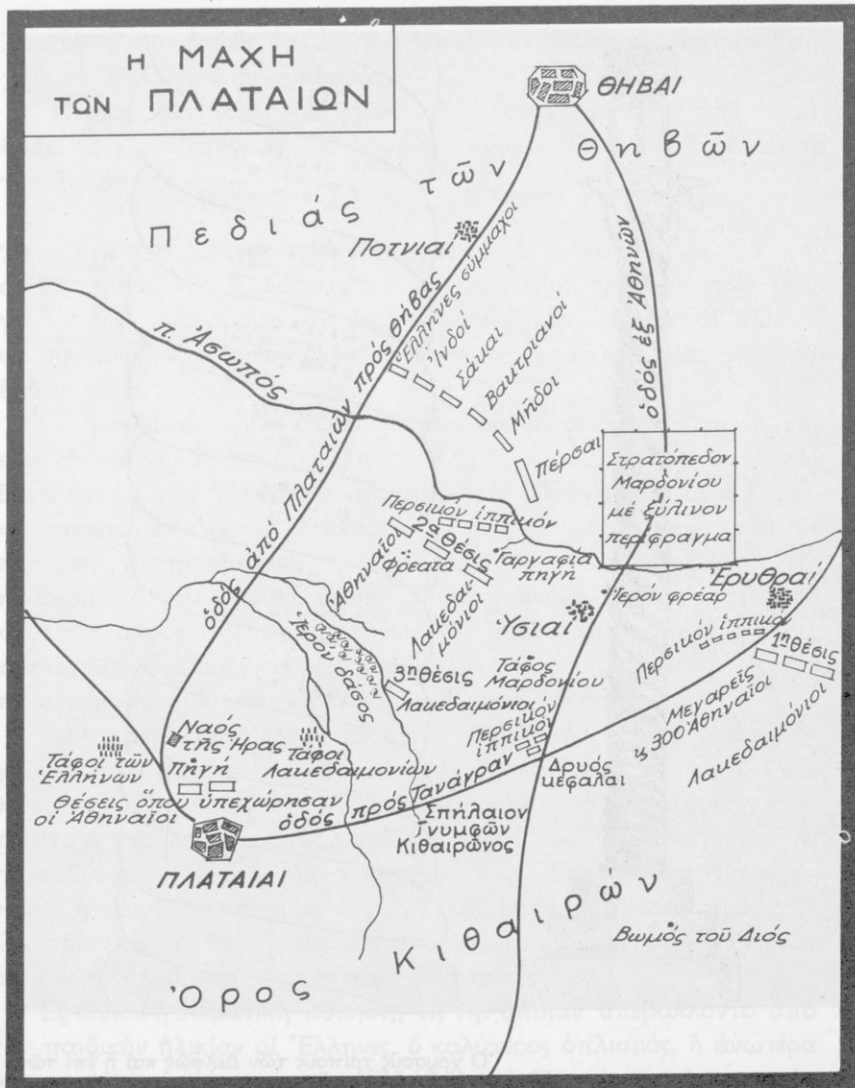
Ἀπὸ τὰ πλοῦσια λάφυρα οἱ Ἕλληνες κατεσκεύασαν καὶ ἀφίερωσαν εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν χρυσοῦν τρίποδα, ὁ ὁποῖος ἐστηρίζετο ἐπὶ τρικεφάλου χαλκίνου ὄφους. Ἐπίσης μέγα μέρος τῶν λαφύρων ἔδωσαν εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Πausανίαν.

Οἱ σύμμαχοι δὲν παρέλειψαν νὰ τιμήσουν καὶ τοὺς Πλαταιεῖς. Ἡ πόλις των ἐκηρύχθη ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστος, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ τελοῦνται κατὰ πενταετίαν εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης πανελλήνιοι ἀγῶνες, τὰ Ἐλευθέρια.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΥΚΑΛΗΣ ΚΑΙ Ἡ ΜΑΧΗ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ἸΜΕΡΑΝ. Τὴν ἡμέραν τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιὰς ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Μυκάλην, ἀκρωτήριο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπέναντι τῆς Σάμου.

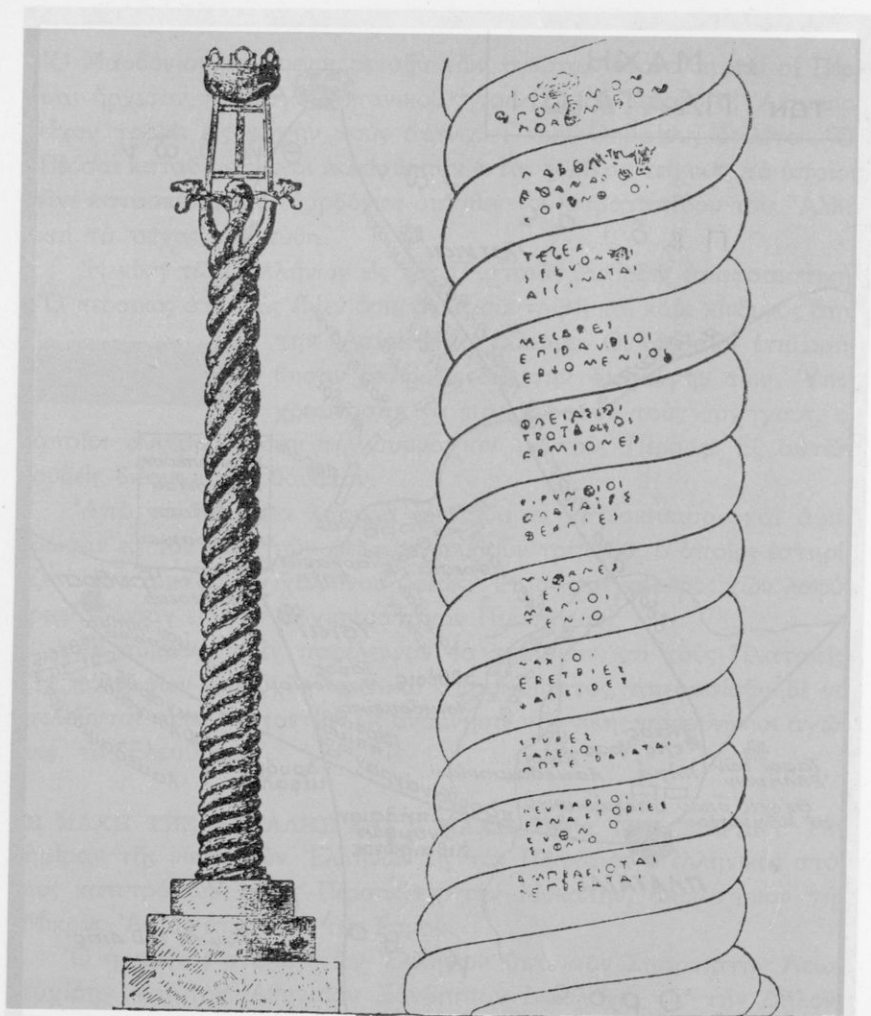
Ὁ ἠνωμένος στόλος τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Λεωτυχίδην καὶ τὸν Ἀθηναῖον Ξάνθιππον ἐναυλόχει εἰς τὴν Δῆλον. Ἐκεῖ ἔφθασαν πρέσβεις ἀπὸ τὴν Σάμον καὶ τοὺς παρεκάλεσαν νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν τῶν νήσων καὶ τῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἀποτινάξουν τὸν περσικὸν ζυγόν. Ὁ Λεωτυχίδης καὶ ὁ Ξάνθιππος ἔπλευσαν εἰς τὴν Μυκάλην, ὅπου ἦτο ἠγκυροβολημένος ὁ περσικὸς στόλος. Μόλις ἔμαθον οἱ Πέρσαι ὅτι ἔρχονται ἐναντίον των οἱ Ἕλληνες ἔσυραν τὰ πλοῖά των εἰς τὴν ξηρὰν, ὅπου εἶχον συγκεντρώσει ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν. Οἱ Ἕλληνες μὲ ὀλίγον στρατόν, τὸν ὁποῖον ἀπεβίβασαν, ἐνίκησαν καὶ διεσκόρπισαν τοὺς τε-

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΠΛΑΤΑΙΩΝ

τραπλασίους βαρβάρους καὶ κατέκαυσαν τὸν στόλον των.

Ἐξ ἴσου βαρὺν ἀγῶνα μετὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἶχον ἀναλάβει καὶ οἱ Ἕλληνες ἀποικοὶ τῆς Σικελίας ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων, οἱ ὅποιοι ἐν συνεννοήσει μετὰ τοὺς Πέρσας ἐπεχείρησαν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν.

‘Ο χρυσοῦς τρίπους τῶν Δελφῶν καὶ ἡ ἐπὶ τῶν σπειρῶν τῶν ὄφεων ἐπιγραφή.

Πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου συνηγάθησαν τότε ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Γέλων καὶ τοῦ Ἀκράγαντος Θήρων. Εἰς μεγάλην μάχην παρὰ τὴν Ἰμέραν ἐνίκησαν τὸν πολυπληθέστερον στρατὸν τῶν Καρχηδονίων καὶ ἐπυρπόλησαν τὸν στόλον των. Λέγεται ὅτι ἓν μόνον πο-

λεμικόν πλοῖον ἐσώθη καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν θαλασσοκράτειραν Καρχηδόνα τὴν μεγάλην συμφορὰν.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας συνέπεσε κατὰ τὴν παράδοσιν μὲ τὴν νικὴν τῶν Ἑλλήνων τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σαλαμίνας.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Ὁ μέγας ἀγὼν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐτελείωσε μὲ πλήρη θρίαμβον τῶν προγόνων μας. Θαυμάζομεν καὶ ἀποροῦμεν πῶς κατώρθωσαν οἱ Ἕλληνες νὰ συντρίψουν τοὺς ἰσχυροτάτους στρατοὺς καὶ στόλους, οἱ ὅποιοι ἦλθον κατὰ τῆς χώρας των.

Ὁ Ἡρόδοτος λέγει, ὅτι οἱ Πέρσαι ἐφάνησαν κατώτεροι εἰς τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων, ἄπειροι δὲ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Πράγματι ἐνῶ ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐπολέμησε μὲ ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν, οἱ ἀρχηγοὶ του δὲν εἶχον τὴν εὐστροφίαν νὰ τὴν ἐκμεταλλευθοῦν. Ὁ Ξέρξης, ἐκτὸς τῆς προσωπικῆς του δειλίας, ἐφάνη ἀνίκανος ἀκόμη καὶ νὰ ἀντιληφθῆ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συστάσεις καὶ ὑποδείξεις τοῦ Δημαράτου, τὸν ὅποιον εἶχε μαζί του ὡς σύμβουλον. Ἐστηρίζετο μόνον εἰς τὴν τερασίαν δυνάμιν του κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Ἄλλος σπουδαῖος λόγος τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὸ ὑψηλὸν φρόνημα, τὸ ὅποιον ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξεν εἰς αὐτοὺς ὁ ἐλεύθερος ἔθνικὸς των βίος. Τοὺς διαφόρους λαοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπετελεῖτο ὁ περσικὸς στρατὸς, συνέδεε μόνον ἡ τυφλὴ ὑποταγὴ εἰς τὴν παντοδύναμον θέλησιν τοῦ αὐθέντου. Τοὺς Ἕλληνας ἀντιθέτως ἤνωεν ἡ κοινὴ φυλετικὴ καταγωγὴ καὶ ἐκίνει ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡ ἀφοσίωσις καὶ στοργὴ πρὸς τὴν ἄγονον γῆν, τὴν ὅποیان ἐκληροδότησαν εἰς αὐτοὺς οἱ πατέρες των.

Ἐξ ἄλλου ἡ σωματικὴ ἄσκησις, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβάλλοντο ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν οἱ Ἕλληνες, ὁ καλύτερος ὀπλισμὸς, ἡ ἀνωτέρα στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδιαιτέρως τὸ ναυτικὸν ὑπῆρξαν σοβαρώτατοι παράγοντες τῆς νικηφόρου ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος. Οἱ Ἀθηναῖοι παρουσίασαν κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίοδον ἀρχηγούς τοῦ στόλου των ἄνδρας ἐξόχους. Εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὅπου οἱ ἄνδρες τῶν περσικῶν πλοίων ἠγωνίσθησαν γενναϊότατα, ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Θεμιστοκλέους. Οὗτος ἀντελή-

φθη εγκαίρως, ποῦ θὰ ἐκρίνετο ὁ ἀγὼν καὶ ἐκεῖ συνεπύκνωσε τὸ ἡμισυ τῆς δυνάμεώς του. Ἀντιθέτως οἱ Πέρσαι ὄχι μόνον ἦσαν ξένοι πρὸς τὴν ναυτικὴν τέχνην, ἀλλ' ἔστερουῦντο καὶ ἐνιαίας διοικήσεως κατὰ τὴν ὥραν τῆς ναυμαχίας. Πλὴν τούτου ὁ περσικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ πλοῖα καὶ πληρώματα, τὰ ὁποῖα ἔδιδον οἱ ἄλλοεθνεῖς ὑπήκοοι τοῦ κράτους (Φοίνικες, Ἰωνες κ.λπ.); Δὲν ὑπῆρχεν ἐπομένως ὁ ἀπαραίτητος διὰ τὴν νίκην ἐνθουσιασμός καὶ ἡ δρᾶσις τῶν πληρωμάτων εἶχεν ὡς κίνητρον τὸν φόβον ἢ τὴν ἐπίδειξιν.

Πρωτίστως ὁμως ὁ θρίαμβος τῶν Ἑλλήνων, ὀφείλεται εἰς τὸ ὑψηλὸν των φρόνημα καὶ εἰς τὴν πίστιν των εἰς τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας.

Τὸ τέλος τῶν ἐνδόξων ἀμυντικῶν ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἐγένετο ἡ ἀρχὴ νέας καὶ μεγάλης ἐποχῆς διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

Ο ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Ὁ νικηφόρος ἀμυντικός ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἐπέπνευσεν εἰς αὐτοὺς αὐτοπεποίθησιν καὶ τοὺς κατέστησεν ὑπερήφανους. Δὲν ἐβράδυνεν ὁμως νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἀντιζηλία μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπάρτης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν πρωτεργάτας τῆς νίκης. Αὐτοὶ ἐκέρδισαν τὴν πρώτην νίκην εἰς τὸν Μαραθῶνα, εἰς αὐτοὺς κυρίως ὤφειλετο ἡ νίκη τῆς Σαλαμίνας, αὐτοὶ ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς μεγαλυτέρας θυσίας. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐξ ἄλλου ἐπίστευον, ὅτι μὲ τὸν πειθαρχικὸν καὶ γενναῖον στρατὸν τῶν ἐξησφάλισαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ἡ συνεργασία τῶν Ἑλλήνων καὶ μετὰ τὰς νίκας τῶν κατὰ τῶν Περσῶν δὲν διεσπᾶσθη. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν ὑπὸ νέαν μορφήν. Ἐγένετο ἐπιθετικός. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ ἐκδίωξις τῶν Περσῶν ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος διήρκεσε 30 ἔτη καὶ ἐτελείωσε μὲ τὴν ἀπαλλαγὴν ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν.

ΟΧΥΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, εὔρον αὐτὰς κατεστραμμένας. Ἀφοῦ ἐπεδόθησαν εἰς πρόχειρον ἀνοικοδόμησιν τῶν ἑρειπίων, ἀπεφάσισαν κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ περιτειχίσουν τὴν πόλιν. Εἰς τοῦτο ἀντέδρασαν οἱ Σπαρτιᾶται, διότι δῆθεν τὰ τείχη ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσουν ὡς ὀρμητήρια τῶν Περσῶν εἰς ἐνδεχομένην ἐπιδρομὴν τῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν Θεμιστοκλέα, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐπιτηδειότητός του κατῴρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδιά τῶν καὶ ἡ πόλις ἐτειχίσθη. Ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν

Σπάρτην συνεπλήρωσε τὰ ὀχυρωματικά ἔργα τῶν Ἀθηναίων. Κατόπιν ὤχυρωσε καὶ τὸν Πειραιᾶ, τὸν ὁποῖον κατέστησεν ἰσχυρότατον πολεμικὸν ναύσταθμον καὶ ἔμπορικὸν λιμένα ἀσφαλέστατον.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Πausανίου ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἀπηλευθέρωσε τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ πόλεις αὐταὶ μετὰ τῶν νήσων εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἐπειτα ὁ συμμαχικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὸν Ἑλλησποντον, κατόπιν δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον. Τοιοῦτοτρόπως ἀποκατεστάθη ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Πausανίας ἀπὸ τὰς μεγάλας τιμὰς καὶ τὴν δόξαν εἶχε γίνεαι πολὺ ἐγωιστῆς καὶ ὑπερήφανος. Δὲν ἤθελε νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του, ἤρχισε νὰ ζῆ πολυτελῶς καὶ κατεπίεζε τοὺς συμμαχοὺς. Διὰ τὴν διαγωγὴν του αὐτὴν οἱ Σπαρτιαῖται τὸν ἀνεκάλεσαν καὶ ἐπειδὴ ἀπεδείχθη, ὅτι εὕρισκετο εἰς συνενόησιν μὲ τὸν Ξέρξην, τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Τοιοῦτον οἰκτρὸν τέλος εἶχεν ὁ νικητῆς τῶν Πλαταιῶν Πausανίας.

Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ νικητῆς τῆς Σαλαμίνας, ἀπέθανεν ἐπίσης ἀδόξως. Βίαιος τὸν χαρακτήρα, ταχέως περιῆλθεν εἰς ὀξείαν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους. Ἀλλὰ καὶ ἡ Σπάρτη εἰργάζετο διὰ τὴν ἐξόντωσίν του, διότι τὸν ἐθεώρει ἐπικίνδυνον ἀγωνιστὴν.

Τὸ 472 π.Χ. ἐπεκράτησαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀριστοκρατικοί, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Κίμων, υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, φίλος τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Κίμων κατόπιν συνεννοήσεως μὲ τοὺς ἄλλους πολιτικούς ἐχθροὺς τοῦ Θεμιστοκλέους κατάρθωσε νὰ τὸν ἐξορίσῃ (470 π.Χ.).

*Ὀστρακὸν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ πατρὸς του.

Ὁ Θεμιστοκλῆς κατέφυγεν εἰς τὸ Ἄργος. Οἱ Σπαρτιᾶται τὸν κατηγορήσαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὡς δῆθεν συνένοχον τοῦ Πausανίου, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Συγχρόνως ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας ἐπέδωξαν νὰ τὸν συλλάβουν. Ἡναγκάσθη τότε ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρταξέρξου, ὁ ὁποῖος εἶχε διαδεχθῆ τὸν Ξέρξην. Ὁ Ἀρταξέρξης τὸν ἐδέχθη μὲ ἐξαιρετικὰς τιμάς, τοῦ παρεχώρησε μάλιστα καὶ τρεῖς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ συντηρῆται ἀπὸ τὰς προσόδους των. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν Μαγνησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ διέμενεν, ἀπέθανεν ἐκ νόσου, ὅπως λέγει ὁ Θουκυδίδης, τὸ 459 π.Χ. εἰς ἡλικίαν 64 ἐτῶν. Οἱ συγγενεῖς του μετεκόμισαν τὰ ὄστα του κρυφίως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἔθαψαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς.

Ἡ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΪΔΟΥ. Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Πausανίου οἱ σύμμαχοι ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους στρατηγοὺς Ἀριστείδην καὶ Κίμωνα καὶ τοὺς παρεκάλεσαν νὰ ἀναλάβουν τὴν ἡγεμονίαν των. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀπεσύρθησαν ἐκ τῆς συμμαχίας. Τοὺς ἐμμήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι. Τοιοῦτοτρόπως τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν ἐξηκολούθησαν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ἀριστείδην, τὸν ὁποῖον διώρισαν ἀρχηγὸν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, τὴν ὀργάνωσιν τῆς συμμαχίας. Ὁ Δίκαιος οὗτος ἀνὴρ καθώρισε τὸ ποσὸν τοῦ στρατοῦ ἢ τῶν πλοίων ἢ τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ δίδῃ ἐκάστη πόλις διὰ τὴν συμμαχίαν μὲ τόσῃν ἀμεροληψίαν, ὥστε δὲν ἠκούσθη κανὲν ἀπολύτως παράπνον.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ἡ πρώτη ἀθηναϊκὴ συμμαχία, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ εἶχεν ἔδραν τὴν νῆσον Δῆλον, ὠνομάσθη συμμαχία τῆς Δήλου. Εἰς τὴν συμμαχίαν ἔλαβον μέρος ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων οἱ νησιῶται καὶ οἱ Ἑλληνες τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀντιπρόσωποι αὐτῶν συνήρχοντο κατὰ περιόδους εἰς τὴν Δῆλον καὶ ἀπεφάσιζον μὲ ἰσοψηφίαν διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς συμμαχίας. Εἰς τὴν νῆσον ὑπῆρχε καὶ τὸ κοινὸν ταμεῖον, οἱ διαχειρισταὶ τοῦ ὁποῖου ὠνομάζοντο ἑλληνοταμίαι καὶ ἦσαν Ἀθηναῖοι. Τὸ ποσὸν τῆς ἐτησίας συμμαχικῆς εἰσφορᾶς ἦτο κατ' ἀρχὰς 460 τάλαντα. Μετὰ δέκα ἔτη ὁ

478 π.Χ.

Κεφαλή τοῦ Κίμωνος.

Ἄριστείδης, ὁ δίκαιος ὄργανωτῆς τῆς πρώτης ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας πτωχότατος.

Ο ΚΙΜΩΝ. Ὁ Κίμων εἶχε χάσει μικρὸς τὸν πατέρα του Μιλτιάδην. Κατὰ τὰ πρώτα ἔτη τῆς νεότητός του ὁ βίος του ἦτο ἀτακτος. Ἀργότερον ἀπέβαλε τὰς κακὰς συνηθείας καὶ μετεβλήθη εἰς πολίτην χρηστὸν καὶ γενναϊόφρονα. Κατὰ σύστασιν τοῦ Ἄριστείδου ἀφωσιώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας.

Πρῶτος ὁ Κίμων ὤρμησε πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ παρέσυρε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς, πολιτικός του ἀντίπαλος, προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ προελαύνοντος Ξέρξου. Νέος ἀκόμη ἐπολέμησε μὲ γενναϊότητα εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας.

Ὁ Κίμων εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του ὑπῆρξεν ἀδωροδόκητος καὶ πρὸς τοὺς συμπολίτας του πολὺ γενναϊόδωρος. Τὴν περιουσίαν του ἔκαμε κοινὸν κτῆμα τοῦ λαοῦ. Εἰς τοὺς τρόπους ἦτο ἀπλοῦς, σοβαρὸς καὶ ἀπεστρέφετο τὴν πολυλογίαν. Ἄνηκεν εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα. Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἄριστείδου (470 π.Χ.) ὁ Κίμων ἐγένετο ὁ ἀδιαφιλονίκητος ἡγέτης τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτικῆς καὶ διέπρεψεν ὡς πολιτικός καὶ ὡς στρατηγός.

Κατ' ἀρχὰς ἀπηλευθέρωσεν ὅλας τὰς πόλεις τῶν θρακικῶν παραλιῶν καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Μετὰ ταῦτα ἐστράφη κατὰ τῆς νήσου Σκύρου, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Δόλοπες, φοβεροὶ πειραταί. Ὁ Κίμων ἐνίκησε τοὺς πειρατὰς καὶ κατέλαβε τὴν Σκῦρον, ὅπου ἐγκατέστησεν Ἀθηναίους κληρούχους.

ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΜΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ. ΚΙΜΩΝΕΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. Ὁ Κίμων, ἀφοῦ ἐστερέωσε τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἐστράφη κατὰ τῶν Περσῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς ἐκεῖ ἑλληνικὰς πόλεις ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν.

Ὁ Κίμων ὡς ἀρχηγὸς τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἐξεδίωξε τὸ 467 π.Χ. τοὺς Πέρσας ἀπὸ διαφόρους πόλεις τῶν παραλίων τῆς Καρίας καὶ Λυκίας. Τὸν περσικὸν στόλον, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 200 πολεμικὰ πλοῖα κατὰ τὸ πλεῖστον φοινικικά, κατέστρεψεν εἰς ἀποφασιστικὴν ναυμαχίαν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ εἰς τὴν Παμφυλίαν. Ἀμέσως κατόπιν ἀπεβίβασε στρατὸν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ διεσκόρπισε τὸ παρατεταγμένον εἰς τὴν παραλίαν πεζικὸν τῶν Περσῶν.

467 π.Χ.

Ὁ Κίμων ἀπέθανε τὸ 449 π.Χ. πολιορκῶν τὸ Κίτιον τῆς Κύπρου (σημερινὴν Λάρνακα). Καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐνίκησε τὸν περσικὸν μετὰ βραχεῖαν ναυμαχίαν παρὰ τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου. Τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ Κίμωνος τόσον φόβον ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς Πέρσας, ὥστε εἰς τὸ Αἰγαῖον ἔπαυσεν ὁ πλοῦς περσικῶν πλοίων καὶ ὁ περσικὸς στρατὸς ἀπέσῆθη ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκ τούτου προῆλθεν ὁ θρῦλος, ὅτι συνωμολογήθη εἰρήνη μετὰξυ Περσῶν καὶ Ἀθηναίων, ἡ ὁποία ἔφερε τὸ ὄνομα Κιμώνειος εἰρήνη.

449 π.Χ.

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΧΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΝ ΤΩΝ. Ἡ παράτασις τοῦ πολέμου ἐστενοχῶρει τοὺς συμμάχους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον φιλήσυχοι ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐξέλιπεν ὁ κίνδυνος ἐκ μέρους τῶν Περσῶν, ὅσαι πόλεις ἔδιδον πλοῖα καὶ ἄνδρας προέτειναν νὰ δύνουν ἀντὶ τούτων μόνον χρήματα. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔφεραν ἀντίρρησην. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ κατεσκεύασαν ἰσχυρὸν στόλον, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ πληρώματα ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται καὶ μισθοφόροι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπῆλθε βαθεῖα μεταβολὴ εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Δι' αὐτῆς οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν εἰς τὴν πραγματικότητα κυρίαρχοι τῶν συμμάχων τῶν.

Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου αἱ συμμαχικαὶ πόλεις εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσαρμόσουν τὰ πολιτεύματά των πρὸς τὸ πο-

λίτευμα τῶν Ἀθηναίων καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔχασαν καὶ τὴν αὐτονομίαν των. Μόνοι αἱ νῆσοι Χίος, Λέσβος, Σάμος παρέμειναν πραγματικοὶ σύμμαχοι. Τὸ συμμαχικὸν ταμεῖον μετεκομίσθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μόνη πλέον ἢ ἐκκλησία τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων ἀπεφάσιζε διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πόρων του.

Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη τὸ μέγα ναυτικὸν κράτος τῶν Ἀθηναίων, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος περιελάμβανεν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, τὴν Εὐβοίαν, τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου. Συγχρόνως ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν περιέλαβε τὰ Μέγαρα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Λοκρίδα.

Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ. Εἶδομεν, ὅτι ἡ ἀντιζηλία μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Σπάρτης ἐξεδηλώθη ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν. Ἡ ἴδρυσις καὶ ὀργάνωσις τοῦ μεγάλου ἀθηναϊκοῦ κράτους προεκάλεσε μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ὄξυν ἀνταγωνισμὸν διὰ τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐφόσον τὰς Ἀθήνας ἐκυβέρνην οἱ ἀριστοκρατικοὶ αἱ σχέσεις Ἀθηναίων καὶ Σπάρτης ἦσαν καλαί. Οἱ Σπαρτιαῖται εἰς ὅλας τὰς διαπραγματεύσεις των μὲ τὸν Κίμωνα ἔδειξαν πνεῦμα διαλλακτικόν. Ὁ Κίμων ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς ταπεινώσεως τῆς Σπάρτης. Διὰ τοῦτο ὑπεστήριξεν αἴτησιν τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ ἀποστολῆς βοηθείας, ὅταν ἐπιέζοντο ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους κατὰ τὸ τρίτον μεσσηνιακὸν πόλεμον (466 - 455 π.Χ.). Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν πρὸς ἐνίσχυσιν 4.000 ὀπλίτας ὑπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κίμωνα, ἀλλ' οἱ Σπαρτιαῖται τοὺς ἀπέπεμψαν μετ' ὀλίγον μὲ διαφόρους προφάσεις. Οἱ δημοκρατικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Κίμωνος τὸν διέβαλον ὡς αἴτιον τῆς προσβολῆς καὶ ἐπέτυχον τὴν ἐξορίαν του (461 π.Χ.).

Ἡ μοιραία σύγκρουσις Ἀθηναίων καὶ Σπάρτης ἔγινεν εἰς τὴν Τάναγραν τῆς Βοιωτίας (457 π.Χ.). Κατὰ τὴν μάχην ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιαῖται. Καίτοι ὁμως νικηταὶ ἔκριναν φρόνιμον νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ ἄλλου ἀνεκάλεσαν τὸν Κίμωνα ἐκ τῆς ἐξορίας κατὰ πρότασιν τοῦ Περικλέους καὶ αἱ Ἀθηναὶ μὲ τὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο ἐπιφανεστάτων πολιτικῶν, τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ

Κίμωνος, ανέκτησαν τὴν ἐπιβολὴν των. Ἡ Βοιωτία ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Τὴν Βοιωτίαν ἠκολούθησαν κατόπιν ἡ Φωκίς καὶ ἡ Λοκρὶς. Τὸ 455 π.Χ. παρεδόθη ἡ Αἴγινα καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος παραπλεύσας τὴν Πελοπόννησον ἔκαυσε τοὺς λιμένας τῶν Σπαρτιατῶν, Μεθώνην καὶ Γύθειον. Ἡ Σπάρτη ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ πενταετὴ εἰρήνην (451 π.Χ.).

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἄθηναῖοι ἐνίκηθησαν εἰς τὴν Κορώνειαν (447 π.Χ.) ἀπὸ τοὺς ἐπαναστατήσαντας Βοιωτοὺς. Φωκεῖς, Λοκροὶ καὶ Μεγαρεῖς ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Καθ' ὑποκίνησιν τῆς Σπάρτης ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Εὐβοία. Κατὰ τῆς νήσου ἐστάλη ὁ Περικλῆς καὶ τὴν ἐξηνάγκασε νὰ ἐπανελθῇ εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἐν τῷ μεταξύ σπαρτιατικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἐλευσίως.

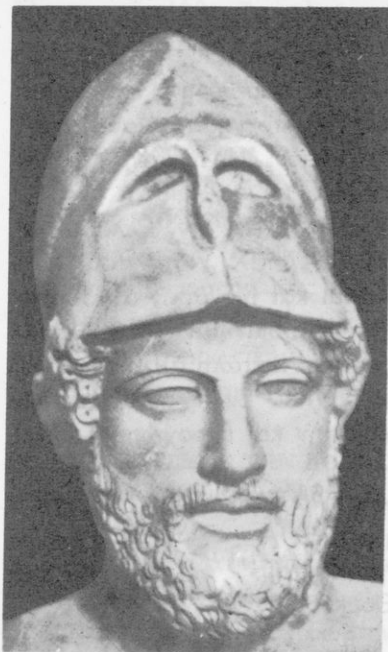
Τὸν κίνδυνον τοῦ πολέμου ἀπεμάκρυνεν ὁ Περικλῆς. Δι' ἐνεργειῶν του συνωμολογήθη εἰρήνη διὰ 30 ἔτη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν. Εἶναι αἱ τριακοντούτις σπονδαί, ὅπως τὰς ὀνομάζει ὁ Θουκυδίδης.

445 π. Χ.

Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ. Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, τοῦ νικητοῦ τῆς Μυκάλης, καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἀνεψιάς τοῦ Κλεισθέους. Ἦρχισε τὸ πολιτικὸν του στάδιον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου. Εἶχεν ἰσχυρὸν πολιτικὸν ἀντίπαλον τὸν Κίμωνα, τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἐνῶ αὐτὸς ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πολιτικοῦ Ἐφιάλτου.

Σοβαρὸς καὶ ἀτάραχος ὁ Περικλῆς οὐδέποτε ἐκολάκευσε τὸν λαόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἤσκει μεγάλην ἐπιρροὴν μὲ τὴν συναρπαστικὴν εὐγλωττίαν του. Διὰ τὴν εὐφράδειαν, τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ παραστήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδιδε μεγαλυτέραν ἐπιβολὴν τὸ κράνος, καὶ τὸν ἤρεμον χαρακτῆρά του οἱ Ἀθηναῖοι τὸν παρωμοίασαν μὲ τὸν Δία καὶ τὸν ὀνόμασαν Ὀλύμπιον. Οἱ ποιηταὶ ἔλεγον ὅτι, ὅταν ὠμίλει ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς ἐκκλησίας, ἤστραπτεν, ἐβρόντα καὶ συνεκλόβιζε τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Περικλῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἐξελέγετο κατ' ἔτος στρατηγὸς καὶ ἡ σχεδὸν μοναρχικὴ ἐξουσία του ἐντὸς δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ὡφείλετο εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν προσωπικότητά του. Ὁ

Περικλής.

Θουκυδίδης εξάιρων τὰ μεγάλα πολιτικά προσόντα τοῦ Περικλέους λέγει ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ πολιτεία « ἐγένετο τε λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή ».

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ.

Ὁ Περικλῆς, διὰ νὰ μὴ νοθεύεται τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα μὲ τὴν μὴ συμμετοχὴν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῶν πτωχῶν πολιτῶν, εἰσήγαγε διὰ νόμου τὸν ἐκκλησιαστικόν, δικαστικόν καὶ βουλευτικόν μισθόν. Εἰς τοὺς πολίτας δηλαδή, οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἢ ἐκληρώνοντο δικασταὶ ἢ ἐξελέγοντο βουλευταί, ἐδίδετο ἀποζημίωσις.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἐξύψωσιν τῶν συμπολιτῶν του ἐφρόντισεν ὁ Περικλῆς. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του τὸ θέατρον ἦτο λαϊκὸν σχολεῖον. Ἐπρεπε λοιπὸν οἱ πολῖται ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν κοινωνικῶν τάξεων νὰ δύνανται νὰ παρακολουθοῦν τὰς θεατρικὰς παραστάσεις. Πρὸς τοῦτο μὲ εἰδικὸν νόμον ὑπεχρέωσεν ὁ Περικλῆς τὴν πολιτείαν νὰ πληρῶνῃ εἰς κάθε πτωχὸν τὸ ἀντίτιμον τοῦ εἰσιτηρίου διὰ τὸ θέατρον. Τὰ χρήματα αὐτὰ ἐλέγοντο θεωρικά.

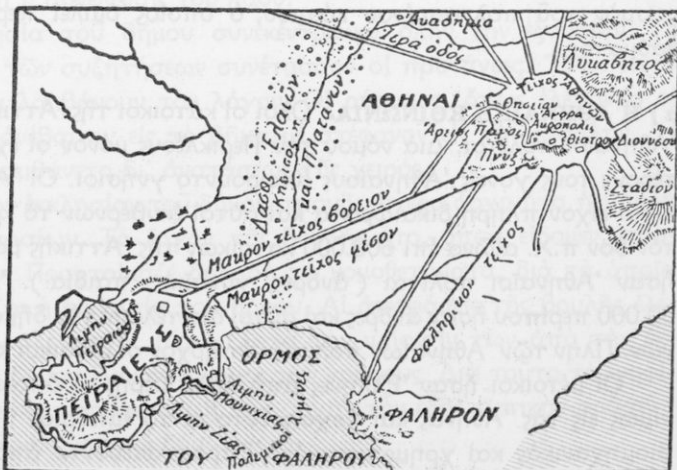
Ὁ Περικλῆς εἶχε πρόγραμμα νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἔπαυεν ἡ διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη μὲ ἀντιζηλίας καὶ πολέμους μεταξύ των. Κατόπιν προτάσεώς του ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐπήφισε νὰ προσκληθοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν τοῦ Περικλέους οἱ Σπαρτιαῖται ἀντέδρασαν καὶ τὸ σχέδιόν του ἐναυάγησε.

Μεγάλην ἐπίσης σημασίαν ἐδίδεν ὁ Περικλῆς εἰς τὴν κατὰ θά-

λασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν μὲ κάθε τρόπον προσεπάθησε νὰ αὐξήσῃ. Διὰ τὴν ἀξίαν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἔλεγε : « Μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος » (Θουκυδίδης). Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ συνδέσῃ στενότερον καὶ ἀσφαλέστερον τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν θάλασσαν. Καὶ ὁ Κίμων προηγουμένως εἶχε δεῖξει παρομοίαν φροντίδα. Ἐκτίσθη δηλαδὴ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἕως τὸν Πειραιᾶ ἀφ' ἑνὸς καὶ μέχρι τοῦ (Παλαιοῦ) Φαλήρου ἀφ' ἑτέρου τὰ λεγόμενα μακρὰ τεῖχη, τὸ βόρειον καὶ τὸ νότιον ἢ Φαληρικόν, ὅπως ὠνομάζοντο. Ὁ Περικλῆς διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ καλύτερον τὸν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν τευχῶν εὐρὺν διάδρομον ἔκτισε τὸ λεγόμενον μέσον τεῖχος. Εἰς τὸν χῶρον μεταξὺ τῶν τευχῶν ἠδύναντο νὰ εὐρίσκουν ἀνέτως ἄσυλον εἰς περίπτωσιν ἐχθρικής ἐπιδρομῆς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς μὲ ὅλην τὴν κινητὴν περιουσίαν των.

Καὶ διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν ἐφρόντισεν ἐπίσης ὁ Περικλῆς. Ἐστόλισε τὴν Ἀκρόπολιν μὲ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἔδωκαν εἰς αὐτόν, εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς ὅλοκληρον τὴν Ἑλλάδα ἀφθαρτον δόξαν.

Σχέδιον τῶν μακρῶν τευχῶν.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Η ΛΑΜΠΡΑ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑ

Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἀρχίζει διὰ τὴν Ἑλλάδα περίοδος μεγάλης ἀκμῆς. Οἱ Ἕλληνες ἀνοικοδομοῦν τὰς πόλεις τῶν ἀνεγείρουν τοὺς ναοὺς τῶν καὶ κτίζουν ἄλλους ὠραιότερους, καλλιεργοῦν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ὅσον ποτὲ ἄλλοτε.

Ἡ μεγαλυτέρα καὶ σημαντικώτερα πρόοδος ἐσημειώθη εἰς τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι τότε ἔφθασαν εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς. Ὁ σπουδαιότερος δημιουργὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ μεγαλείου ὑπῆρξεν ὁ Περικλῆς, ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὴν λαμπρὰν πεντηκονταετίαν, ἣ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ τέλος τῶν περσικῶν πολέμων καὶ τελειώνει μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τὴν ὠνόμασαν αἰῶνα τοῦ Περικλέους. Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους εἶναι ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ ἐξαιρετικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ὁ ὁποῖος ὀμιλεῖ περὶ ἑλληνικοῦ θαύματος.

α) Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς δὲν ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται. Διὰ νόμου τοῦ Περικλέους μόνον οἱ ἔχοντες ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς Ἀθηναίους ἔθεωροῦντο γνήσιοι. Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται εἶχον πλήρη δικαιώματα καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνων τὸ κράτος. Κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα ἐπὶ 600.000 κατοίκων τῆς Ἀττικῆς μόνον 140.000 ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται (ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιὰ). Ἀπὸ αὐτοῦς 30.000 περίπου ἦσαν ἄνδρες καὶ αὐτοὶ ἀπετέλουν τὸν δῆμον τῶν Ἀθηνῶν. Πλὴν τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν ὑπῆρχον οἱ μέτοικοι καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ μέτοικοι ἦσαν Ἕλληνες ἀπὸ ἄλλα μέρη, οἱ ὁποῖοι ἔμενον μόνιμως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἤσυχολοῦντο μὲ τὸ ἐμπόριον ἢ μὲ ἐργασίας βιομηχανικὰς καὶ χρηματιστικὰς. Ἐπροστατεύοντο ἀπὸ τὸ κράτος,

ἀλλὰ δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν οὔτε ἐπετρέπετο νὰ ἔχουν ἀκίνητον περιουσίαν. Ἦσαν ὅμως ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατόν. Ἐπλήρωνον φόρον, τὸ μετοίκιον, δώδεκα ἀττικὰς δραχμὰς ἑτησίως.

Οἱ δοῦλοι ἦσαν ἢ βάρβαροι ἀγορασμένοι μὲ χρῆμα ἢ ἀπόγονοι δούλων ἢ αἰχμάλωτοι πολέμου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους εἰς τὴν Ἀττικὴν ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ 200.000. Οἱ δοῦλοι ἔμενον εἰς τὰς οἰκίας τῶν κυρίων των καὶ ἔκαμον διαφόρους ἐργασίας. Ἄλλοι ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰ ἐργοστάσια, ὅπου εἰργάζοντο μόνον διὰ τὴν τροφήν των. Δὲν εἶχον κανὲν δικαίωμα. Ὁ κύριος μετεχειρίζετο τὸν δοῦλον, ὅπως ἤθελε, μόνον δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν φονεύσῃ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἡ θέσις τῶν δούλων ἐβελτιώθη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας των καὶ τοὺς ὠνόμαζον οἰκέτας καὶ παῖδας. Ὅσοι δοῦλοι ἐμάνθανον γράμματα προσελαμβάνοντο ἀπὸ τὸ κράτος ὡς ὑπάλληλοι, ἰδίως λογισταί. Ἐπίσης δοῦλοι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Σκύθαι, ἦσαν ὅλοι οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπηρεταί. Ἐφερον τόξον καὶ μαστίγιον καὶ ἐπέβλεπον τὴν τάξιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς τοὺς δημοσίους τόπους.

β) ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολίτευμα δημοκρατικόν. Ὅλοι οἱ πολῖται εἶχον ἴσα δικαιώματα καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνην τὸ κράτος. Κυρίαρχον ὄργανον τοῦ πολιτεύματος ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, δηλαδὴ ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου συνεκέντρωνεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν. Τὸ πρόγραμμα τῶν συζητήσεων συνέτασσον οἱ πρυτάνεις. Ὅλοι εἶχον δικαίωμα νὰ λαμβάνουν τὸν λόγον. Οἱ ρήτορες, ὅπως ἐλέγοντο οἱ ὀμιλοῦντες, ἀνέβαινον εἰς τὸ βῆμα μὲ στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν. Ἡ ἀπόφασις ἐλαμβάνετο δι' ἀνατάσεως τῆς χειρὸς.

Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου σπουδαιότερα ἀρχὴ ἦτο ἡ βουλὴ τῶν πεντακοσίων. Τὸ ἔργον τῆς βουλῆς ἦτο, ὅπως εἶδομεν, προβουλευτικόν. Προητοίμαζε δηλαδὴ τὰ νομοθετήματα, διὰ τὰ ὅποια θὰ ἀπεφάσιζεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου. Αἱ ἀποφάσεις τῆς βουλῆς ἐλέγοντο προβουλεύματα. Μόνον μετὰ τὴν ψήφισίν των ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἐγίνοντο νόμοι τοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο τὰ ψηφίσματα τῆς ἐκκλησίας ἔφερον εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐξῆς τυπικὴν φράσιν : « Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ ».

Οί 50 βουλευταί ἐκάστης φυλῆς ἐκυβέρνων τὸ κράτος ἐπὶ 36 ἡμέρας καὶ ὠνομάζοντο τότε πρυτάνεις, ἡ φυλὴ των πρυτανεύουσα καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς πρυτανεία. Ἡ σειρὰ τῶν πρυτάνεων ὠρίζετο διὰ κλήρου. Διὰ κλήρου ἐπίσης ἐξελέγετο καθ' ἐκάστην ἐκ τῶν πρυτάνεων ὁ πρόεδρος των, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο ἐπιστάτης τῶν πρυτάνεων. Ὁ ἐπιστάτης ἐκράτει τὴν σφραγίδα τῆς πόλεως, τὰς κλείδας τοῦ δημοσίου θησαυροῦ καὶ προήδρευεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἦτο μὲ ἄλλους λόγους ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀθηναϊκὴν πολιτείαν. Οἱ πρυτάνεις ἐτρέφοντο δημοσίᾳ δαπάνῃ εἰς τὸ πρυτανεῖον, πλησίον τοῦ βουλευτηρίου.

Ἄλλο σοβαρώτατον ἔργον τῆς βουλῆς ἦτο ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐκκλησίας. Εἶχε δηλαδὴ ἡ βουλή καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν σήμερον ἀσκεῖ ἡ κυβέρνησις.

γ) ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ. Οἱ δέκα στρατηγοί, ἦσαν οἱ ἐπισημότεροι ἄρχοντες. Ἐξελέγοντο δι' ἕν ἔτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἕνας ἐξ ἐκάστης φυλῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 487 π.Χ. καὶ ἐξῆς μόνον οἱ ἑννέα. Ὁ δέκατος στρατηγὸς ἐξελέγετο ἀδιακρίτως φυλῆς ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους πολίτας καὶ ἦτο τρόπον τινὰ ὁ ἀρχιστράτηγος. Ὁ οὕτως ἐκλεγόμενος στρατηγὸς ἦτο συνήθως ἡ σπουδαῖος πολιτικὸς ἢ ἐπιφανὴς στρατιωτικὸς, ὅπως π.χ. ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ Κίμων, ὁ Περικλῆς.

Οἱ στρατηγοὶ καθὼς καὶ οἱ ταμίαι ἦσαν οἱ μόνοι ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγοντο διὰ ψηφοφορίας (αἵρετοὶ) καὶ ὄχι διὰ κλήρου (κυαμευτοί). Ἡ ἐπανεκλογή των ἐπετρέπετο χωρὶς κανένα περιορισμόν. Οἱ στρατηγοὶ ἐκτὸς τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ γενικῶς τῆς φροντίδος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας διηύθυνον καὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν. Ἐδέχοντο τοὺς ξένους πρεσβευτὰς καὶ ἠδύναντο νὰ συνάπτουν συνθήκας. Ἐνίοτε ὁ λαὸς ἐχοργέει εἰς αὐτοὺς εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν καὶ τότε ἐλέγοντο στρατηγοὶ αὐτοκράτορες.

2. ΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

α) Ο ΣΤΡΑΤΟΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στρατὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ πεζοὺς καὶ ἵππεῖς. Οἱ πεζοὶ ἦσαν ἡ ἰσχυροτέρα καὶ πολυαριθμοτέρα δύναμις, ἐνῶ οἱ ἵππεῖς ἦσαν ὀλίγοι. Ἡ πολεμικὴ ἀξία τοῦ ἵππικοῦ

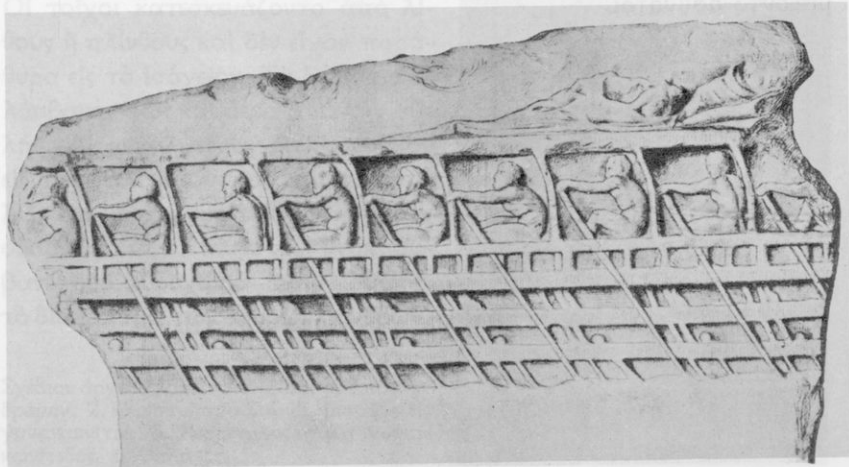
ήτο μικρά, αλλά διὰ τὴν λαμπρότητα, τὴν ὁποίαν προσέδιδον εἰς τὰς θρησκευτικὰς πομπὰς καὶ τὰς λοιπὰς πανηγύρεις, ἐτίμων πολὺ αὐτὸ τὸ σῶμα οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ ὀπλιταὶ ἀνήρχοντο εἰς 13.000 καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν των εἰς τὰς μάχας.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν φρούρησιν τοῦ ἐκτεταμένου κράτους των εἰσήγαγον τὸ σύστημα τῆς κληρουχίας. Οἱ κληροῦχοι ἦσαν πτωχοὶ Ἀθηναῖοι, τοὺς ὁποίους ἐγκαθίστα ἡ κυβέρνησις εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα, διὰ νὰ χρησιμεύουν ὡς φρουροὶ καὶ νὰ ἐπιβλέπουν τοὺς συμμάχους. Εἰς τὴν νέαν των πατρίδα οἱ κληροῦχοι διετήρουν ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀθηναίου πολίτου.

β) Ο ΣΤΟΛΟΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἐπέδωθησαν μὲ μεγαλύτερον ζῆλον εἰς τὴν ναυτικὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν ἐτελειοποίησαν. Πολεμικὰ πλοῖα ἦσαν αἱ τριήρεις. Ἐκτὸς τῶν τριήρων ὑπῆρχον καὶ τὰ ὀπλιταγωγὰ ἢ ἵππαγωγὰ πλοῖα διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἵππων. Τὰ φορτηγὰ πλοῖα ἐλέγοντο ὀλκάδες ἢ στρογγύλα πλοῖα ἢ ἀπλῶς πλοῖα. Τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου, ὡς εἶδομεν, εἶχον οἱ στρατηγοί.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατέστησαν τὸν Πειραιᾶ μέγαν πολεμικὸν λιμένα. Κατεσκεύασαν ἐκεῖ ναυπηγεῖα καὶ ὑπόστεγα ἐπὶ τῆς παραλίας, τοὺς

Τριήρης. (Μαρμάρινον ἀνάγλυφον ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν).

λεγομένους νεωσοίκους. Εἰς αὐτοὺς ἀνεσύροντο καὶ ἐφυλάσσοντο τὰ πλοῖα, διὰ νὰ μὴ ὑφίστανται φθορὰν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Πειραιεὺς ἦτο ὁ ναύσταθμος τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

3. ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

ΞΟΣΔΑ ΚΑΙ ΕΞΟΣΔΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὰς μεγάλας δαπάνας τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ διέθετον ἔσοδα, τὰ ὁποῖα προήρχοντο ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου, τῆς νήσου Θάσου καὶ τῆς Θράκης, ἀπὸ τὸν φόρον τῶν μετοίκων, ἀπὸ τὰ χρηματικά πρόστιμα κατὰ τὰς δίκας. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον εἰσόδημα εἶχε τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὰς χρηματικὰς εἰσφορὰς τῶν συμμάχων μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας. Αἱ χρηματικαὶ αὐταὶ πρόσοδοι ἀνῆλθον ἐπὶ Περικλέους εἰς 600 τάλαντα. Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν ἐσόδων ὑπῆρχον καὶ τὰ ἔκτακτα. Τὰ ἔσοδα αὐτὰ προήρχοντο ἀπὸ ἐκτάκτους ἐπιβαρύνσεις, τὰς ὁποίας ἐπέβαλεν ἡ πολιτεία εἰς πλουσίους πολίτας.

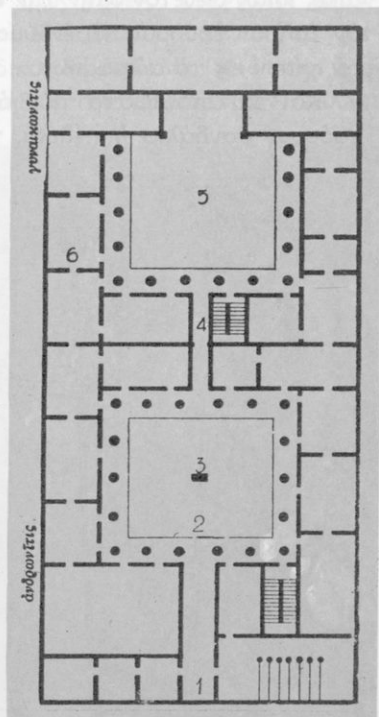
Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία πλὴν τῶν δαπανῶν τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ εἶχε καὶ ἄλλα πρόσθετα ἔξοδα. Σοβαρὰ ποσὰ διετίθεντο διὰ τὰς ἑορτὰς καὶ ἰδίως διὰ τὰ θεωρικά. Σημαντικὸν ἐπίσης ποσὸν ἔδαπανα ἡ πόλις δι' ἡμερησίαν ἀποζημίωσιν τῶν ἀναπήρων τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀνικάνων πρὸς ἐργασίαν. Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ὠνομάζοντο ἀδύνατοι.

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

1. Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Αί κατοικίαι τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἀκόμη καὶ τῶν πλουσιωτέρων δὲν παρείχον τὰς ἀνέσεις τῶν σημερινῶν κατοικιῶν, αἱ ὅποια εἶναι προῖον τῆς μεγάλης τεχνικῆς προόδου τοῦ τελευταίου αἰῶνος. Ἐν τούτοις ἡ ἀθηναϊκὴ οἰκία ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς οἰκίας τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων ἦτο ἀρκετὰ περιποιημένη. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς εἰς τὸν περίφημον Ἐπιτάφιόν του, ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς, ἐγκωμιάζει καὶ τὴν ιδιωτικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηνῶν. «Καὶ ἐναντίον τῶν κόπων, λέγει, ἐφροντίσαμεν νὰ εὕρωμεν πλεῖστα μέσα ἀνακουφίσεως. . . μετὸ νὰ χρησιμοποιοῦμεν εὐπρεπεῖς ιδιωτικὰς κατοικίας».

Γενικῶς αἱ οἰκίαι τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν ἦσαν μικραὶ καὶ ἰσόγειοι, ἀλλ' ὑγιειναί, εὐάεροι καὶ εὐήλιοι. Οἱ τοῖχοι κατεσκευάζοντο ἀπὸ λίθους ἢ πλίνθους καὶ δὲν εἶχον παράθυρα εἰς τὸ ἰσόγειον. Τὰ δωμάτια ἐλάμβανον φῶς καὶ ἀέρα ἀπὸ τὴν αὐλήν. Αἱ μεγαλύτεραι οἰκίαι ἀνῆκον εἰς τοὺς πλουσίους καὶ μερικαὶ ἐστολίζοντο μετὰ τοιχογραφίας. Ἡ ἀρχαία οἰκία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιελάμβανε δύο εὐρύχωρα διαμερίσματα, τὸ διαμέρισμα τῶν ἀνδρῶν (ἀνδρῶν,

Σχῆδιον ἀρχαίας οἰκίας. 1. Εἴσοδος ἀπὸ τὸν δρόμον. 2. Περίστυλος αὐλή. 3. Εἴσοδος εἰς γυναικωνίτιν. 5. Περίστυλος αὐλή γυναικωνίτιδος. 6. Θάλαμοι.

άνδρωνίτις) και τὸ διαμέρισμα τῶν γυναικῶν (γυναικῶν, γυναικωνίτις). Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑπῆρχε βωμὸς και πλησίον αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἑρκείου Διός.

Οἱ ἄνδρες τὰς περισσότεράς ὥρας τῆς ἡμέρας διήρχοντο ἐκτὸς τῆς οἰκίας εἰς τὰς παλαιστρας και εἰς τὴν ἀγοράν, ὅπου συνεζήτουν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως και ἐπὶ ἄλλων ἐνδιαφερόντων ζητημάτων. Αἱ γυναῖκες παρέμενον εἰς τὰς οἰκίας ἐργαζόμεναι.

2. Η ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ. Ἡ ἐνδυμασία ὄλων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Ἄνδρες και γυναῖκες ἐφόρουσαν τὰ ἴδια περίπου ἐνδύματα. Τὰ συνήθη φορέματά των ἦσαν ὁ χιτῶν και τὸ ἱμάτιον. Τὸν χιτῶνα ἐφόρουσαν κατάσαρκα, ὅπως τὸ σημερινὸν ὑποκάμισον. Τὸ ἱμάτιον, εἶδος σημερινοῦ ἐπανωφορίου, ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ χιτῶνος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόσεχον πολὺ διὰ τὴν καλαισθητὸν ἐμφάνισίν των. Αἱ γυναῖκες ἰδίως διέθετον ὄλην τὴν ἐφευρετικότητά των εἰς τὸν τρόπον μετὸν ὅποιον ἐφόρουσαν τὰ ἐνδύματα αὐτὰ διὰ νὰ προσδίδουν ἰδιαίτεραν χάριν εἰς τὸ σῶμά των.

Και τὰ ὑποδήματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν πολὺ ἀπλά. Ἐφόρουσαν σανδάλια ἢ πέδιλα, τὰ ὅποια ἀπετελοῦντο ἐξ ἐνὸς δερμα-

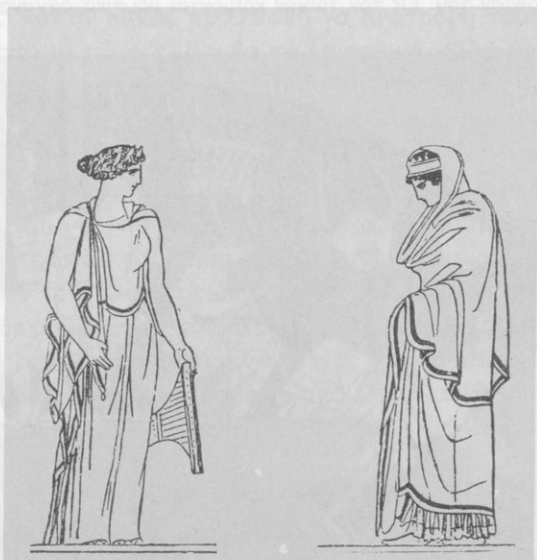
Ἄνηρ με χιτῶνα και ἄνηρ με ἱμάτιον.

τίνου πέλματος και ἐδέοντο μὲ ἱμάντας εἰς τὰ σφυρά. Τὰ ἐχρησιμοποιοῦν εἰς ἐπισήμους ἐμφανίσεις (ἐπισκέψεις, πανηγύρεις κ.λπ.), διότι συνήθως ἄνδρες και γυναῖκες περιεπάτου ἀνυπόδητοι.

3. ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ.

Τὰ παιδία μέχρις ἑπτὰ ἐτῶν ἔμενον εἰς τὰ σπίτια των, ὅπου ἔπαιζον, ὅπως σήμερον. Ὅταν ἐμεγάλωνον τὰ μὲν ἄρρενα ἐστέλλοντο εἰς κατωτέρους διδασκάλους, διὰ νὰ διδαχθοῦν τὰ πρῶτα γράμματα, τὰ δὲ κορίτσια ἠσχολοῦντο μὲ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας. Σκοπὸς τῆς μορφώσεως τῶν νέων εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ἡ ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις τῶν πνευματικῶν και σωματικῶν δυνάμεων των, διὰ νὰ γίνουσι τέλειοι ἄνθρωποι, «καλοὶ κάγαθοὶ», ὅπως ἔλεγον. Αἱ Ἀθηναῖαι δὲν ἐπέδιδον μὲ τὴν μόρφωσιν νὰ παρασκευάσουσι ἀποκλειστικῶς στρατιώτας, ὅπως συνέβαινε μὲ τὴν Σπάρτην.

Τὰ σχολεῖα δὲν ἦσαν δημόσια, ἀλλὰ ἰδιωτικά, οἱ δὲ διδάσκαλοι ἰδιῶται, οἱ ὅποιοι ἐπληρώνοντο ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Ἐλέγοντο γραμματισταὶ (γραμματοδιδάσκαλοι) και ἐδίδασκον ἀνάγνωσιν, γραφήν, ἀριθμητικὴν και γεωμετρίαν. Εἰδικοί διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο παιδοτρίβαι, ἐδίδασκον τὰ παιδία τὴν γυμναστικὴν. Ἄλλοι

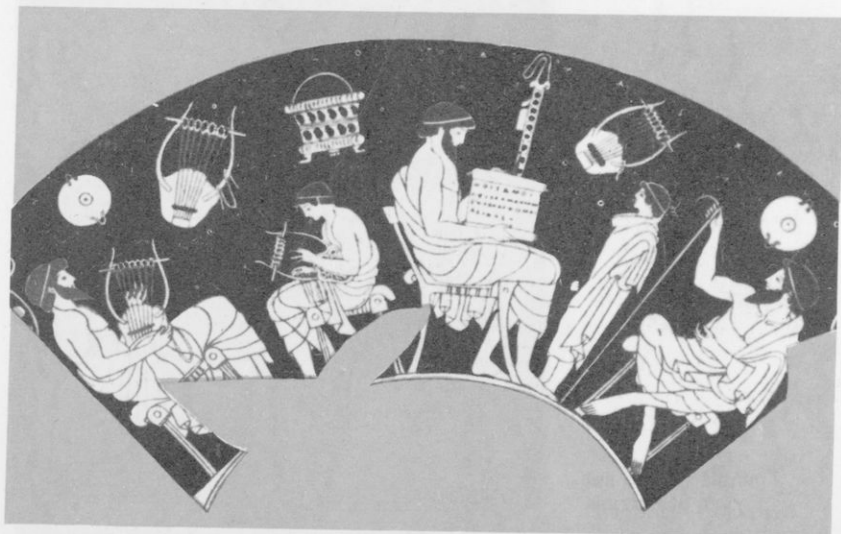
Γυνὴ μὲ χιτῶνα και
γυνὴ μὲ ἱμάτιον.

εδίδασκον μουσικήν καὶ ἐλέγοντο κιθαρισταί. Οἱ μαθηταὶ ἐμάνθανον καὶ νὰ ἀπαγγέλλουν ποιήματα μεγάλων ποιητῶν, τὰ ὁποῖα ἀπεστήθιζον. Ἐκ τὸ δωδέκατον ἔτος ἐπεδίδοντο εἰς ἀσκήσεις εἰς τὰς παλαιστράς καὶ τὰ δημόσια γυμνάσια (γυμναστήρια). Καὶ κατὰ τὸ στάδιον τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως συνεπλήρωνον τὴν μόρφωσίν των. Ἐνώτερα ἐκπαιδευτήρια, δημόσια ἢ ἰδιωτικά, δὲν ὑπῆρχον. Οἱ ἔφηβοι ὅμως τῶν Ἀθηνῶν ἠδύνατο νὰ συμπληρώσουν τὴν μόρφωσίν των εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὰ γυμναστήρια καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς ἀκόμη, διότι εἰς τὰς Ἀθήνας συνέρρεον τότε ὅλοι οἱ σοφοὶ διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὴν σοφίαν των. Οἱ νέοι ἐν τούτοις τῶν πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν ὅσοι ἰδίως ἠσθάνοντο ἔλθιν πρὸς τὴν πολιτικὴν, προσέφευγον εἰς τοὺς λεγομένους σοφιστάς, οἱ ὅποιοι ἐδίδασκον τὴν πολιτικὴν τέχνην μὲ μεγάλα διδάκτρα.

Οἱ νέοι ἐστρατεύοντο εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, ὅτε καὶ ἐνεγράφεοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν πολιτῶν. Μόλις ἐστρατεύοντο ἐλάμβανον ἀπὸ

Σχολεῖον. (Ἀπὸ ἀγγείου τοῦ ἀγγειογράφου Δούριδος).

Εἰς τὸ μέσον ὁ διδάσκαλος μὲ ἀνοικτὸν τὸ βιβλίον ἀκούει τὸν μαθητὴν νὰ ἀπαγγέλλῃ ποιήματα. Ἀριστερὰ ἄλλος διδάσκει μουσικὴν. Δεξιὰ ὁ δοῦλος παιδαγωγὸς ἀναμένει τὸν μαθητὴν διὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἰς τὸν τοῖχον κρέμονται μουσικὰ ὄργανα.

Παλαίστρα.

τὸν ἀρμόδιον ἄρχοντα τὰ ὄπλα καὶ ἔδιδον τὸν ἀκόλουθον ὄρκον :
« Δὲν θὰ ἐντροπιάσω τὰ ὄπλα μου τὰ ἱερά, οὔτε θὰ ἐγκαταλείψω τὸν
σύντροφόν μου κατὰ τὴν μάχην, μὲ ὅποιον καὶ ἂν ταχθῶ εἰς τὴν ἰδίαν
γραμμὴν. Θὰ ὑπερασπισθῶ δὲ τὰ ἱερά καὶ τὰ ὄσια καὶ μόνος μου καὶ
μὲ πολλούς· τὴν δὲ πατρίδα μου δὲν θὰ τὴν παραδῶσω μικροτέραν,
ἀλλὰ μεγαλυτέραν καὶ ἰσχυροτέραν ἀπὸ ὅσῃν θὰ τὴν παραλάβω.
Καὶ θὰ ὑπακούω προθύμως εἰς τοὺς ἐκάστοτε δικαστὰς καὶ θὰ συμ-
μορφοῦμαι μὲ τοὺς κειμένους νόμους καὶ μὲ οἴουσδήποτε ἄλλους θεσ-
πίσῃ ἀπὸ κοινοῦ ὁ λαός· καὶ ἂν κανεὶς προσπαθῇ νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς
νόμους ἢ δὲν συμμορφοῦται μὲ αὐτούς, δὲν θὰ τὸ ἐπιτρέψω, ἀλλὰ θὰ
τοὺς ὑπερασπίσω καὶ μόνος καὶ μὲ πολλούς. Καὶ θὰ τιμῶ τὰ ἱερά τῆς
πατρίδος μου. Μάρτυρες δι' αὐτὰ ἄς εἶναι οἱ θεοὶ Ἄγλαυρος, Ἐνυά-
λιος, Ζεὺς, Αὐξῶ, Θαλλῶ, Ἡγεμόνη ».

Ἡ στρατιωτικὴ θητεία ἦτο διειρημένη. Τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ στρα-
τοῦ ἀποτελοῦν οἱ ὀπλίται, οἱ ὅποιοι ἦσαν βαρέως ὀπλισμένοι
καὶ προήρχοντο ἀπὸ τὰς τρεῖς εὐπορωτέρας τάξεις, τοὺς πεντακοσιο-
μεδίμνους, τοὺς ἵππεῖς καὶ τοὺς ζευγίτας. Ὡς ὀπλίται ἐστρατεύοντο
καὶ οἱ μέτοικοι. Ἐκτὸς τῶν ὀπλιτῶν εἰς τὸν στρατὸν ὑπηρέτουσαν καὶ οἱ
ἵππεῖς καὶ οἱ φιλοί. Οἱ ἵππεῖς προήρχοντο ἀπὸ τὰς δύο ἀνωτέρας
τάξεις καὶ εἶχον μᾶλλον διακοσμητικὴν ἀποστολήν. Οἱ φιλοὶ ἦσαν
ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι (πελτασταί, σφενδονῆται, τοξόται) καὶ ἐλαμ-
βάνοντο ἀπὸ τὴν τελευταίαν τάξιν τῶν θητῶν.

4. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΝ. Ἡ Ἀττικὴ ἦτο χώρα ἄγονος καὶ
οἱ Ἀθηναῖοι ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των πρὸς τὴν βιομηχανικὴν

κικήν χερσόνησον καὶ ἐφρόντιζον νὰ ἔχουν πάντοτε καλὰς σχέσεις μὲ τὸν βασιλέα τῆς Θράκης.

Σίτον ἐπρομηθεύοντο οἱ Ἀθηναῖοι ἔμποροι καὶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ἐκτὸς τοῦ σίτου εὕρισκον ἐκεῖ τὰ περιζήτητα προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἰδίως μπαχαρικά. Καὶ μὲ τοὺς κατοίκους τῶν παραλίων τῆς Μακεδονίας εἶχον ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι συναλλαγάς. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Στρυμόνος καὶ Νέστου, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι κατεῖχον μεταλλεῖα, ἐπρομηθεύοντο ξυλείαν πρὸς ναυπήγησιν πλοίων. Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου ἱδρυσαν καὶ περίφημον ἀποικίαν, τὴν Ἀμφίπολιν.

Εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν ἐξ ἄλλου οἱ Ἀθηναῖοι ἱδρυσαν ἀποικίαν, τοὺς Θουρίους, καὶ ἐξέτειναν τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς των μέχρι τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Τυρρηνίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρχισαν νὰ συναγωνίζωνται ἐπιτυχῶς τοὺς Κορινθίους, οἱ ὅποιοι εἶχον προηγηθῆ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔμποροι μάλιστα ἐπροχώρησαν μέχρι τῶν παραλίων τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας.

Τοιοτοτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὰ ἐκλεκτὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας των καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα συνεκέντρωσαν εἰς χεῖράς των τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐμπορίου. Νομίσματα παντὸς εἶδους ἐκυκλοφοροῦν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἀγοράν. Διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν των καὶ διὰ τὴν χορήγησιν ἐμπορικῶν καὶ ναυτικῶν δανείων ἐδημιουργήθησαν τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ ἀργυραμοιβοῦ καὶ τοῦ τραπεζίτου.

5. Αἱ Μεγάλαι ἑορταὶ καὶ Πανηγυρεῖς. Οἱ Ἀθηναῖοι σχετικῶς μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εἶχον τὰς περισσοτέρας ἑορτάς. Αἱ ἐπισημότεραι ἦσαν τὰ Παναθήναια, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Ἐλευσίνια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο μὲ ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα. Ὁ Περικλῆς ἐφρόντισε διὰ νόμου νὰ δίδωνται χρήματα εἰς τοὺς ἀπόρους ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον, διὰ νὰ μετέχουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς ἑορτάς καὶ νὰ μὴ δοκιμάζουσι πικρίαν.

Τὰ Παναθήναια, ἡ μεγίστη ἀθηναϊκὴ ἑορτὴ, ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς ἀνὰ τέσσαρα ἔτη κατὰ μῆνα Ἰούλιον. Ἐντόπιοι καὶ ξένοι προσήρχοντο ἄθροοι εἰς τὴν ἑορτὴν, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν τελετὴν καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ θαυμάσουν τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῆς πόλεως. Ἡ ἑορτὴ διήρκει ἐξ ἡμέρας. Τὰς πρώτας ἡμέρας ἐγίνοντο ἀγῶνες μουσικοὶ, ἀθλητικοὶ, ἵππικοὶ,

Παναθηναϊκὸς ἀμφορεύς.

ἀρματοδρομικοί, ναυτικοί. Τὸ βραβεῖον διὰ τὸν νικητὴν ἦτο ἀμφορεύς μὲ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ἱερὰς ἑλαιὰς τῆς Ἀθηνᾶς, τὰς μορίας, ὅπως ἐλέγοντο. Ἐπίσης ἐγένετο ἀγὼν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐνίκα ἡ φυλὴ, ἡ ὁποία παρουσίαζε τοὺς ρωμαλεωτέρους ἄνδρας ἢ τοὺς ἀκμαιότερους γέροντας. Κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα τῶν Παναθηναίων ἐγένετο λαμπαδηδρομία.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον καὶ θεαματικώτερον μέρος τῆς ἑορτῆς ἦτο ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων, ἡ ὁποία ἐγένετο τὴν τελευταίαν ἡμέραν. Κατ' αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ προσφέρουν εἰς τὴν πολιοῦχον θεὰν τὸν κίτρινον μάλλινον πέπλον, τὸν ὁποῖον εἶχον ὑφάνει εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ πομπὴ ἐξεκίνει ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐπροχώρει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Προηγεῖτο πλοῖον κινούμενον ἐπὶ τροχῶν μὲ τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς κρεμασμένον εἰς τὸν ἰστόν του. Ἦκολούθουν οἱ

ἀρχοντες καὶ οἱ ἱερεῖς. Μετὰ τοὺτους αἱ κληφόροι καὶ κατόπιν τὰ πρὸς θυσίαν ζῶα. Ἦκολούθουν προσέτι ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων καὶ τῶν ξένων, γέροντες μὲ κλάδους ἑλαιας, οἱ μέτοικοι μὲ τὰς γυναϊκάς των. Τὴν μακρὰν συνοδείαν ἔκλειον ἵππεις, οἱ ὁποῖοι μὲ δυσκολίαν συνεκράτουν τοὺς ζωηροὺς ἵππους των. Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς Ἀκροπόλεως ὁ πέπλος κατεβιβάζετο καὶ μετεκομίζετο εἰς τὸν Παρθενῶνα. Ἐπηκολούθουν θυσίαι καὶ γενικὴ εὐχία. Τὴν πομπὴν ἀπῆθανάτισαν εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του.

Τὰ Διονύσια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, θεοῦ τοῦ οἴνου καὶ τῆς βλαστήσεως. Ἐωρτάζοντο τὸν Μάρτιον μὲ μεγάλην εὐθυμίαν. Νέοι μετρημφιεσμένοι εἰς σατύρους ἔλεγον πειρακτικούς λόγους εἰς οἶον δῆποτε χωρὶς νὰ παρεξηγοῦνται. Ἦτο καὶ αὐτὸς τρόπος λατρείας πρὸς τὸν θεόν, ὁ ὁποῖος ἠγάπα τὰς διασκεδάσεις καὶ τὸν γέλωτα. Πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ ἐψάλλετο ἐνθουσιῶδες ᾠσμα, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο διθύραμβος. Κατὰ τὰ Διονύσια ἐπαίζοντο εἰς τὸ θέατρον νέα δραματικά ἔργα.

Τὰ Ἐλευσίγια ἐτελοῦντο κατ' ἔτος εἰς τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης. Διήρουν 9 ἡμέρας. Κατὰ τὰς πρώτας πέντε ἐγίνοντο καθαρμοί, θυσίαι καὶ προσευχαί. Τὴν ἕκτην μεγάλη πομπὴ ἐξεκίνει ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ ἔφθανεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Κατὰ τὴν διάβασιν τῆς γεφύρας τοῦ Κηφισοῦ ἐγίνοντο οἱ λεγόμενοι γεφυρισμοί, πειράγματα δηλαδὴ καὶ ἀστεῖσμοι πρὸς τοὺς διαβάτας. Ἡ πομπὴ ἔφθανε τὴν νύκτα εἰς τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὸ πλῆθος διενυκτέρευεν εἰς τὸν εὐρύτατον περίβολον τοῦ ναοῦ. Κατὰ τὰς ἐπομένους νύκτας ἐγίνοντο μυστικαὶ τελεταὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, τὰ λεγόμενα Ἐλευσίγια μυστήρια.

6. Αἱ Λειτουργίαι. Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία διὰ τὰ ἀνακουφίζεσθαι ἀπὸ τὰς δαπάνης ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς εὐπόρους πολίτας ὠρισμένας ἐκτάκτους ὑποχρεώσεις. Αἱ ἰδιαίτεροι αὐταὶ ὑποχρεώσεις τῶν εὐπόρων Ἀθηναίων πολιτῶν ἐλέγοντο λειτουργίαι καὶ ἀπετέλουν τρόπον τινὰ εἰδικὴν φορολογίαν τῶν πλουσίων. Αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἡ χορηγία, ἡ γυμνασιαρχία, ἡ ἀρχιθεωρία καὶ ἡ τριηραρχία.

Ἡ χορηγία ἦτο πολὺ δαπανηρὰ λειτουργία. Ὁ ἀναλαμβάνων αὐτὴν ὠνομάζετο χορηγός. Αὐτὸς ὑπεχρεοῦτο νὰ εὔρῃ τὰ κατάλληλα πρόσωπα διὰ τὸν χορόν, ὁ ὁποῖος προωρίζετο διὰ τοὺς λυρικοὺς ἢ δραματικοὺς ἀγῶνας, νὰ τὰ μισθοδοτῇ καὶ νὰ τὰ συντηρῇ, ἐφ' ὅσον χρόνον ἤσκούντο. Ἐπὶ πλέον ὑπεχρεοῦτο νὰ εὔρῃ καὶ νὰ μισθοδοτῇ τὸν κατάλληλον χοροδιδάσκαλον. Ἐὰν τὸ δράμα ἔνικα εἰς τὸν δραματικὸν ἀγῶνα, ὁ χορηγὸς ἐλάμβανεν ὡς βραβεῖον ἀπλοῦν στέφανον ἀπὸ κισσόν. Πρὸς διαιώνισιν τῆς νίκης τοῦ ἀνέθετε χάλκινον τρίποδα μὲ ἀναμνηστικὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν Διόνυσον ἢ τὸν Ἀπόλλωνα. Αὐτοὶ οἱ τρίποδες ἐλέγοντο χορηγικοὶ καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοὺς ἐτοποθέτουν, χορηγικά. Σφύζεται ὠραιότατον χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, τὸ ὁποῖον σήμερον ὀνομάζεται κοινῶς φανάρι τοῦ Διογένους.

Ὁ πολίτης, ὁ ὁποῖος ἀνελάμβανε τὴν λειτουργίαν τῆς γυμνασιαρχίας, ἐλέγετο γυμνασιάρχος. Αὐτὸς κατέβαλλεν ὅλα τὰ ἔξοδα διὰ τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν διατροφήν τῶν ἀγωνιστῶν τῆς λαμπαδηδρομίας.

Ἡ ἀρχιθεωρία συνίστατο εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης διὰ τὰς

θεωρίας. Ἐλέγετο δὲ θεωρία ἢ ἀποστολὴ ἀντιπροσώπων ἐκ μέρους τῶν ἑλληνικῶν πόλεων εἰς τὰς πανελληνίους ἑορτὰς ἢ τοὺς ἱεροὺς τόπους, ὅπως εἰς τὴν Δῆλον. Οἱ ἀντιπρόσωποι ὠνομάζοντο θεωροί.

Ἐκ τῶν δαπανηροτέρων λειτουργιῶν ἦτο ἡ τριηραρχία. Ὁ τριηραρχος παρελάμβανε ἀπὸ τὴν πολιτείαν κενὴν τριήρη καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ τὴν ἐξοπλίσῃ καὶ νὰ τὴν συντηρῇ ἐξ ἰδίων του.

Ο ΑΙΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

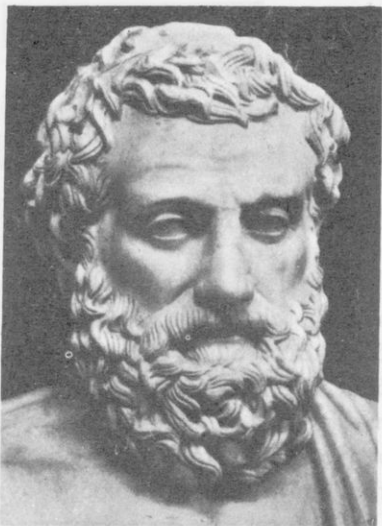
1. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΑΚΜΗ

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., μὲ τὸν ὁποῖον συμπίπτει ἡ πολιτικὴ δρᾶσις τοῦ Περικλέους, αἱ Ἀθηναὶ ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμὴν. Ὅχι μόνον ἡ ὁμαδικὴ καὶ ἀτομικὴ δραστηριότης ὑπῆρξεν ἔντονος εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἔφθασεν εἰς μοναδικὴν τελειότητα. Δι' αὐτό, ὅταν λέγωμεν αἰὼν τοῦ Περικλέους, ἐννοοῦμεν τὴν λαμπροτέραν περίοδον ὄχι μόνον τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

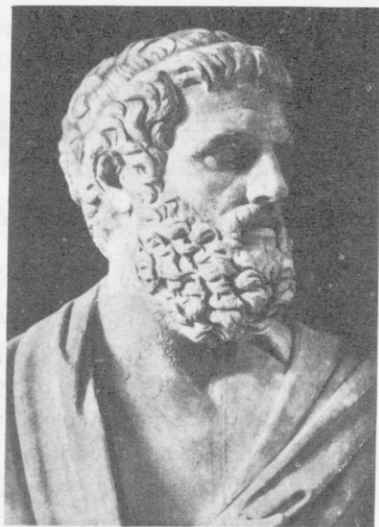
Η ΠΟΙΗΣΙΣ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἀνεπτύχθη τὸ καθαρῶς ἑλληνικὸν δημιούργημα, ἡ δραματικὴ ποίησις. Ἡ ποίησις αὐτὴ εἶναι ἔντεχνος συνδυασμὸς τῆς ἐπικῆς καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ συνδέεται στενῶς μὲ τὴν λατρείαν καὶ τοὺς μύθους τοῦ Διούσου. Ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς μύθους αὐτοὺς ἄλλοι μὲν ἔχουν ὑπόθεσιν θλιβεράν, ἄλλοι δὲ φαιδρὰν, ἐγεννήθησαν δύο εἶδη δραματικῆς ποιήσεως, ἡ τραγωδία καὶ ἡ κωμωδία. Οἱ ἐνδοξότεροι τραγικοὶ ποιηταὶ τῶν Ἀθηνῶν εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης.

Ὁ Αἰσχύλος ὑπῆρξε ποιητικὴ μεγαλοφυΐα καὶ τὰ ἔργα του δημιουργήματα ὑψηλῆς καὶ δυνατῆς ἐμπνεύσεως. Τὰ πρόσωπα τῶν τραγωδιῶν του εἶναι ὑπερφυσικά, δηλαδὴ δὲν συναντῶνται εἰς τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Μαραθωνομάχος, ἀλλὰ πρὸ πάντων Σαλαμινομάχος ὁ ἴδιος, ἔγραψε καὶ ἱστορικὴν τραγωδίαν, τοὺς Πέρσας, διὰ τὴν ἐξυμνήσῃ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Σαλαμίνα.

Ὁ Σοφοκλῆς εἶναι ὁ γνησιώτερος ἀντιπρόσωπος τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους. Ἀγαπᾷ τὸ μέτρον καὶ τὴν ἀρμονίαν εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν χαρακτήρων. Παρουσιάζει εἰς τὰ ἔργα του μορφὰς ἰδανικάς, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ φροντίζουσι νὰ φθάσουν οἱ ἄνθρωποι.

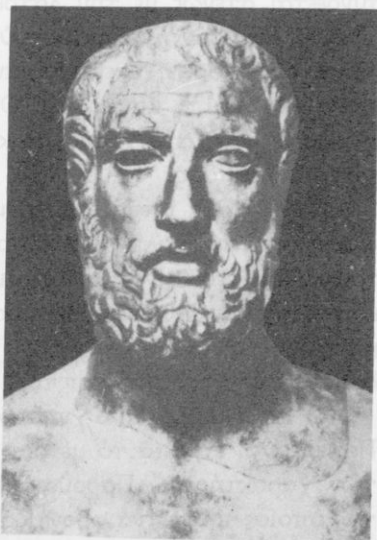
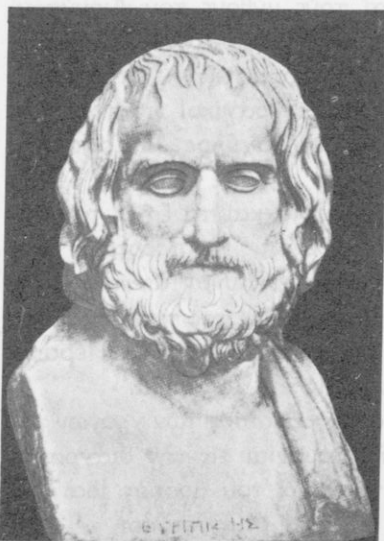

Αισχύλος.

Σοφοκλής.

Εὐριπίδης.

Ἀριστοφάνης.

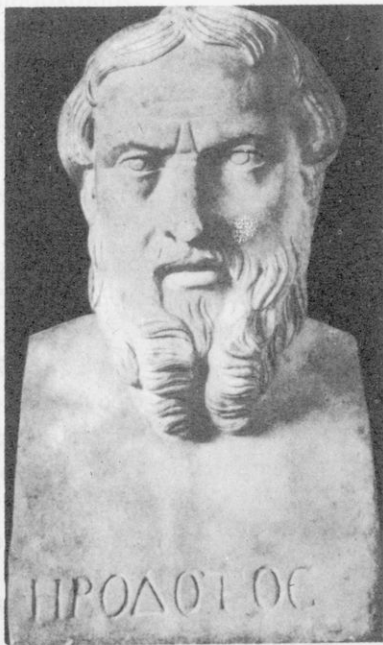
Ὁ Εὐριπίδης ἐμφανίζει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰς τραγωδίας του, ὅπως πράγματι εἶναι καὶ ὄχι ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶναι, ἐπεὶ δὲ πολλὰ κίς ἐκφράζουν καὶ φιλοσοφικὰς ἰδέας ὠνομάσθη ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος.

Ἀπὸ τοὺς κωμικοὺς ποιητὰς ἐξοχώτερος εἶναι ὁ Ἄριστοφάνης. Τὴν σάτιράν του δὲν διέφυγεν οὔτε αὐτὸς ὁ Σωκράτης, τοῦ ὁποίου εἶχε παρεξηγήσει τὴν διδασκαλίαν. Ἀπὸ τοὺς ποιητὰς διασύρει ὑπερβολικὰ τὸν Εὐριπίδην. Συντηρητικὸς εἰς τὰς ἀντιλήψεις του δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῆ καινοτομίας.

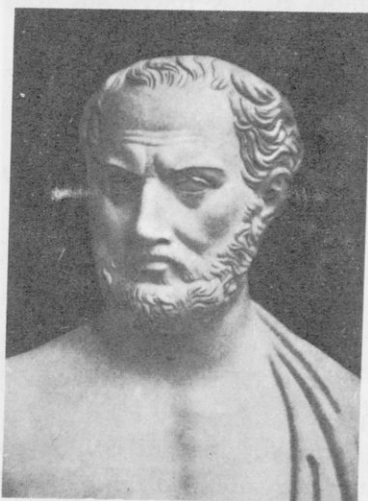
Ἡ Ἱστορία. Πατὴρ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας ὑπῆρξεν ὁ Ἡρόδοτος ἀπὸ τὴν Ἄλικαρνασσόν (484 - 425 π.Χ.). Οἱ περσικοὶ πόλεμοι, μὲ τοὺς ὁποίους συμπίπτει ἡ παιδικὴ του ἡλικία, τὸν συνεκίνησαν πολὺ. Διὰ τοῦτο ἠθέλησε νὰ ἐκθέσῃ τὰ αἷτια, τὰς ἀφορμὰς, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν των. Συγχρόνως ἔκριεν ἀναγκαῖον νὰ διηγηθῆ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι, ὡς ὑπήκοοι τῶν Περσῶν, ἔλαβον μέρος εἰς τὴν τιτανικὴν πάλην Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Διὰ νὰ συγκεντρώσῃ πληροφορίας περὶ ὧσων ἐπρόκειτο νὰ διηγηθῆ, περιῆλθεν ὅλας τὰς τότε γνωστὰς χώρας τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, παρὰ τὴν προσπάθειάν του, καὶ ὁ Ἡρόδοτος εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς μυθικὰς διηγήσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ ἱστοριογράφων. Γενικῶς ὁμως λέγει τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ διήγησίς του εἶναι ἀπλή καὶ εὐχάριστος. Τὸ ἔργον του ἔχει ἀξίαν, διότι ἀποτελεῖ τὴν πρῶτην ἐθνικὴν μας ἱστορίαν.

Ἡ Ἱστορία λαμβάνει ἐπιστημονικὴν μορφήν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ

Ἡρόδοτος.

Θουκυδίδης.

Περικλέους. Τότε έζησεν ο μεγαλύ-
τερος ιστορικός του αρχαίου κόσμου,
ο Θουκυδίδης, ο οποίος είναι ο πρώ-
τος κριτικός ιστοριογράφος και ο
έπιστημότερος εκ των αρχαιοτέρων
αττικῶν πεζογράφων. Συνέγραψε
την ιστορίαν του Πελοποννησιακού
πολέμου με μείστην άμεροληψίαν,
σπανίαν κρίσιν και άπαραμίλλον εκ-
φραστικήν δύναμιν. Διά τας άρετάς
του αυτάς ο Θουκυδίδης θεωρείται
υπόδειγμα ιστορικού συγγραφέως.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Κατά τους χρόνους
της άκμης των Αθηνῶν μεταξύ άλ-
λων φιλοσόφων ηλθεν εις τας Αθή-
νας και ο Αναξαγόρας από την Ίω-

νίαν. Υπήρξε διδάσκαλος του Περικλέους. Πρώτος αυτός έκήρυξεν,
οτι ο νοῦς ζωογονεί, κινεί και ρυθμίζει τα πάντα. Κατά την θεω-
ρίαν αυτήν ο κόσμος παρουσιάζεται ως προϊόν λογικής δυνάμεως.

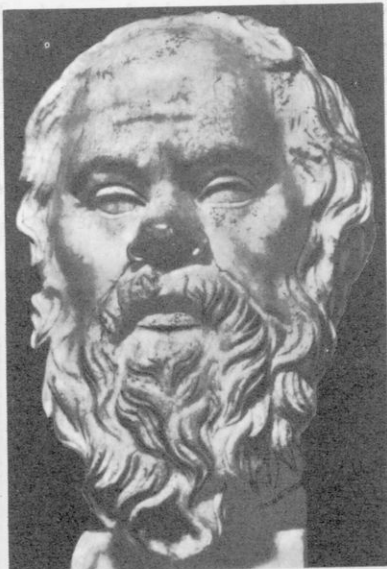
Άμέσως κατόπιν ένεφανίσθησαν οι σοφισταί. Αυτοί ησαν αν-
θρωποι ευρείας μορφώσεως και προήρχοντο ως επί το πολύ από τας
άποικίας. Οι έπιστημότεροι εκ αυτών ησαν ο Γοργίας ο Λεοντίνος,
ο Πρωταγόρας ο Αβδηρίτης, ο Ιππίας ο Ηλείος και ο Πρόδικος
ο Κεϊος. Με τους σοφιστάς η φιλοσοφία στρέφει την προσοχήν της
εις τον έσωτερικόν άνθρωπον. Δεν υπάρχει, έλεγον, αλήθεια παραδε-
κτική από όλους τους ανθρώπους. Άληθές είναι ο,τι συμφέρει εις το
άτομον και αγαθόν ο,τι το ωφελεϊ. Εις τας Αθήνας, όπου είχαν συρ-
ρεύσει κατά το δεύτερον ήμισυ του 5ου αιώνος π.Χ., όπως είδομεν,
ησκουν, το επαγγελμα του διδασκάλου της πολιτικής και της ρητο-
ρικής. Η προσπάθεια να διαστρέφουν τα πράγματα με την ρητορικήν
δεξιοτεχνίαν των (παρίστανον το δίκαιον ως άδικον και αντίθετως)
και γενικώς η νεωτερίζουσα διδασκαλία των ανεστάτωσε την συντη-
ρητικήν αθηναϊκήν κοινωνίαν. Διά τουτο αργότερον έθεωρήθησαν
υπέυθυνοι της παρακμής των Αθηνῶν.

Συγχρόνως σχεδόν με τους σοφιστάς παρουσιάσθη ο Σωκράτης

(469 - 399 π.Χ.). Έγεννήθη εις τὰς Ἀθήνας ἀπὸ πτωχοῦ γονεῖς, τὸν λιθοξόον Σωφρονίσκον καὶ τὴν μαίαν Φαιναρέτην. Γράμματα ἔμαθεν ὀλίγα, ἀλλ' ἡ φύσις τὸν εἶχε προικίσει μὲ δυνατὸν νοῦν. Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του, ταχέως ὁμως τὸ ἐγκατέλειπε καὶ ἐπέδοθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία δι' αὐτοῦ ἔλαβε σπουδαίαν ἐξέλιξιν.

Ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης τοῦ Σωκράτους, ὅπως καὶ τῶν σοφιστῶν, εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς σοφιστάς, ὁ Σωκράτης ἐδίδασκεν, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀλήθεια καὶ ἀγαθόν, τὰ ὁποῖα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀντιλαμβάνονται ὁμοίως. Δι' αὐτὸ σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας του ἔθεσε τὴν εὔρεσιν τῶν αἰώνιων νόμων, οἱ ὁποῖοι κανονίζουν τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ὀδηγοῦν νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὸ κακόν. Ἐδίδασκεν ἐπίσης ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀρετὴν καὶ ὄχι τὴν ἀπατηλὴν καὶ πρόσκαιρον ὑλικὴν εὐτυχίαν. Εἶναι δὲ ἀρετὴ κατὰ τὸν Σωκράτην ἡ γνῶσις. Ἡ πρώτη γνῶσις, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸ γνῶθι σαυτόν. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς σωκρατικῆς διδασκαλίας.

Πλήθος νέων, ἰδίως ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, ἀλλὰ καὶ ὠρίμων ἀνθρώπων τὸν ἠκολούθει διαρκῶς καὶ ἤκουε τὴν διδασκαλίαν του, διὰ τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἔλαβε χρήματα. Ἐκτὸς ὁμως τῶν πολυπληθῶν θαυμαστῶν καὶ φίλων ὁ Σωκράτης ἀπέκτησε καὶ ἐχθροὺς θανασίμους. Οἱ σοφισταὶ πρῶτοι, τῶν ὁποίων ἐπολέμησε τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ πλάνην ἐθεώρουν αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς δημοκρατίας, ἐπεδίωκον νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Ὑπέβαλον ἐναντίον του μήνυσιν δι' ἀσέβειαν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ἐπέτυχον νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον τὸ 399 π.Χ.

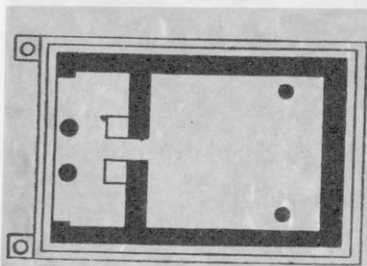
Σωκράτης.

2. Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

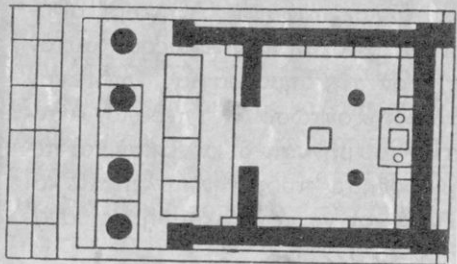
Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. ΟΙ ΡΥΘΜΟΙ. Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους ἐξ ἴσου μὲ τὰ γράμματα ἀνεπτύχθησαν καὶ αἱ καλά τέχνη, ἡ ἀρχιτεκτονική, ἡ γλυπτική, ἡ ζωγραφική. Ἡ ἀρχιτεκτονική εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔδωκεν, ὅπως γνωρίζομεν, ἀπὸ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἐξαιρετὰ δείγματα σημαντικῆς ἀναπτύξεως. Διὰ τὴν φθάσθη ὁμως εἰς τὴν τελειότητα τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., ἐπέρασεν ἀπὸ πολλὰ στάδια, τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν κυρίως εἰς τοὺς ναοὺς.

Οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν γενικῶς μικροί, διότι ἔθεωροῦντο ὡς κατοικίαι τῶν θεῶν καὶ δὲν ἐχρησίμευον ὡς τόποι συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν, ὅπως σήμερον. Ἀπὸ τὴν μορφήν τῶν κίωνων διακρίνομεν δύο τεχνοτροπίας, δηλαδὴ δύο διαφορετικὰ σχέδια κατασκευῆς ναῶν, τὰ ὅποια λέγονται ρυθμοί, τὸν δωρικὸν καὶ τὸν ἰωνικόν. Ὁ δωρικὸς ρυθμὸς εἶναι βαρὺς καὶ ἐπιβλητικὸς, ἐνῶ ὁ ἰωνικὸς εἶναι ἐλαφρότερος καὶ κομψότερος.

ΜΟΡΦΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΑΩΝ. Κατ' ἀρχὰς ὁ ναὸς ἦτο πολὺ ἀπλοῦς. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓν ὀρθογώνιον δωμάτιον τοῦ ὁποίου οἱ δύο μακροὶ τοῖχοι ἐξεῖχον πρὸς ἀνατολὰς. Μεταξὺ τῶν ἄκρων τῶν τοίχων αὐτῶν, τὰ ὅποια ἐλέγοντο παραστάδες, ἐτοποθετήθησαν δύο κίονες. Τοιοιυτρόπως ὁ ναὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο μέρη. Τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ εἴσοδος, ἐλέγετο πρόδομος ἢ πρόναος. Ὁ ὀπισθεν τοῦ προνάου κλειστὸς χῶρος ἐλέγετο σηκός. Εἰς τὸν σηκὸν ἐτοποθετεῖτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Ὁ ναὸς, ὁ ὁποῖος εἶχεν αὐτὸ τὸ σχῆμα, ἐλέγετο ναὸς ἐν παραστάσι. Ἀργότερον κα-

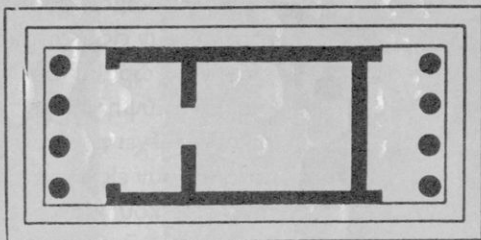

Ναὸς ἐν παραστάσι.

Ναὸς πρόστυλος.

Ναὸς ἀμφιπρόστυλος.

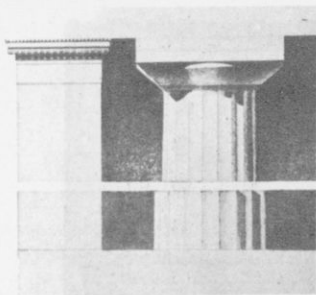

Ναὸς περίπτερος.

τεσκεύασαν στοὰν μὲ τέσσαρας κίονας εἰς τὴν πρόσοψιν. Ὁ τοιοῦτος ναὸς ἐλέγετο πρόστυλος. Χάριν συμμετρίας προσετέθη ὁμοία στοὰ καὶ πρὸς δυσμὰς, ὁ λεγόμενος ὀπισθόδομος, καὶ ὁ ναὸς ἐγένετο ἀμφιπρόστυλος. Ὁ τύπος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ διεμορφώθη ὀριστικῶς, ὅταν προσετέθη ὀλόγυρά του στοὰ ἀπὸ κίονας. Ἡ στοὰ τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους περίστασις ἢ πτερὸν καὶ ὁ ναὸς μὲ τὸ σχῆμα αὐτὸ ὠνομάσθη περίπτερος.

Οἱ τοῖχοι τοῦ ναοῦ καὶ οἱ κίονες στηρίζονται εἰς βᾶσιν λιθοκτιστον, τὸ κρηπίδωμα, τὸ ὁποῖον ἔχει βαθμίδας διὰ τὴν ἀνάβασιν. Πρὸ τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε βωμός. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγίνοντο αἱ θυσίαι κατὰ τὰς τελετάς, ὅποτε ὁ λαὸς συνηθοῦζετο πέριξ τοῦ βωμοῦ. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ ναοῦ, τὸ ὁποῖον στηρίζεται εἰς τοὺς τοίχους καὶ τοὺς κίονας μέχρι καὶ τῆς στέγης, λέγεται θριγκός. Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ εἶναι ἐπικλινῆς καὶ σχηματίζει εἰς τὰς στενὰς πλευρὰς τρίγωνα, τὰ ὁποῖα λέγονται ἀετώματα. Καὶ τὰ δύο ἀετώματα ἐστολίζοντο μὲ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα παρίστανον σκηνὰς ἀπὸ τοὺς μύθους τοὺς σχετικoὺς μὲ τὸν θεόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ναὸς ἦτο ἀφιερωμένος.

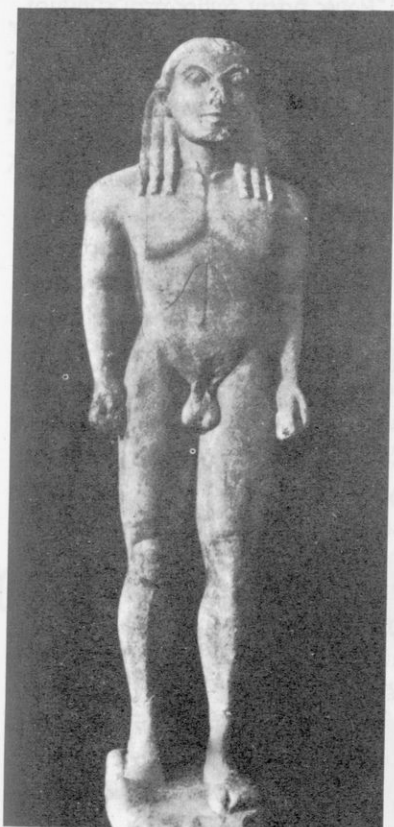

‘Ο δωρικός κίων στηρίζεται ἀπ’ εὐθείας εἰς τὸ κρηπίδωμα καὶ φέρει αὐλακας, αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς ὀξεία ἄκρα. ‘Ο ἰωνικός κίων στηρίζεται εἰς ὠραίαν βάσιν, ἣ ὁποῖα λέγεται σπεῖρα. Εἶναι ὑψηλότερος καὶ λεπτότερος τοῦ δωρικοῦ καὶ ἔχει περισσοτέρας αὐλακας, αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς στενὰς ταινίας. Τὸ κιονόκρανον τοῦ δωρικοῦ κίονος εἶναι πολὺ ἀπλοῦν, ἐνῶ τοῦ ἰωνικοῦ φέρει κοσμήματα, τὰ ὁποῖα λέγονται ἔλικες. Βραδύτερον ἀπὸ τὸν ἰωνικὸν κίονα προῆλθεν ὁ πολυτελέστερος κορινθιακὸς μὲ καταστόλιστον κιονόκρανον. Ὅπως γίνεται φανερὸν ἐκ τοῦ ὀνόματος, ὁ κίων αὐτὸς ἐχρησιμοποιήθη κατ’ ἀρχὰς εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Κορίνθου. Τὸ κορινθιακὸν κιονόκρανον ἔχει σχῆμα καλαθίου, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἀπὸ φύλλα ἀκάνθης. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη καὶ τρίτος ρυθμὸς, ὁ κορινθιακός.

Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ. ΑΡΧΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ. Ἡ γλυπτική εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. ἔφθασεν εἰς τελειότητα, τὴν ὁποῖαν κανεὶς λαός, ἀρχαῖος ἢ νέος, δὲν κατῴρθωσε νὰ πλησιάσῃ. Εἰς τὴν ἀκμὴν αὐτὴν ἔφθασεν ἡ γλυπτικὴ ὕστερον ἀπὸ μακρὰς καὶ ἐπιπόνους προσπάθειας.

Τὰ πρῶτα δημιουργήματα τῆς γλυπτικῆς ἦσαν ἄτεχνα εἰδῶλα ἀπὸ ξύλον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς κλειστοὺς, τὰς χεῖρας προσκεκολλημένους εἰς τὸ σῶμα καὶ τοὺς πόδας ἠνωμένους. Μὲ κορμούς δένδρων δηλαδὴ ἤρχισαν οἱ τεχνῖται νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα θεῶν, τὰ λεγόμενα ξόανα. Πρῶτοι οἱ Σάμιοι καλλιτέχναι Ροῖκος καὶ Θεόδωρος τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἐχρησιμοποίησαν διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγαλμάτων τὸν

Δωρικός, Ἰωνικός καὶ κορινθιακός κίων.

Κοῦρος. (Μαρμάρινον ἀρχαῖκὸν ἄγαλμα δωρικῆς τέχνης).

Κόρη. (Μαρμάρινον ἀρχαῖκὸν ἄγαλμα ἰωνικῆς τέχνης).

ὀρείχαλκον. Ἡ τέχνη, ἡ ὁποία προηγήθη τῶν περσικῶν πολέμων, λέγεται ἀρχαῖκή καὶ περιλαμβάνει δύο αἰῶνας, τὸν 7ον καὶ τὸν 6ον.

Καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν διακρίνομεν δύο τεχνοτροπίας, τὴν δωρικὴν καὶ τὴν ἰωνικὴν. Ἡ δωρικὴ προτιμᾷ νὰ παριστάνῃ ἀθλητὰς γυμνοὺς, δυνατοὺς εἰς τὸ σῶμα, σχεδὸν ὑπερφυσικοὺς. Χρησιμοποιεῖ κυρίως τὸν ὀρείχαλκον, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει ζωηρότερον τὸ σκληρὰ ἄγωγιμόν ἀνδρικὸν σῶμα. Οἱ ἀνδριάντες αὐτοὶ ἔχουν τὴν ἰδίαν μορφήν καὶ ὀνομάζονται κοῦροι.

Μαρμάρινον αντίγραφον τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς. (Ἀθηνᾶ τοῦ Βαρβακείου).

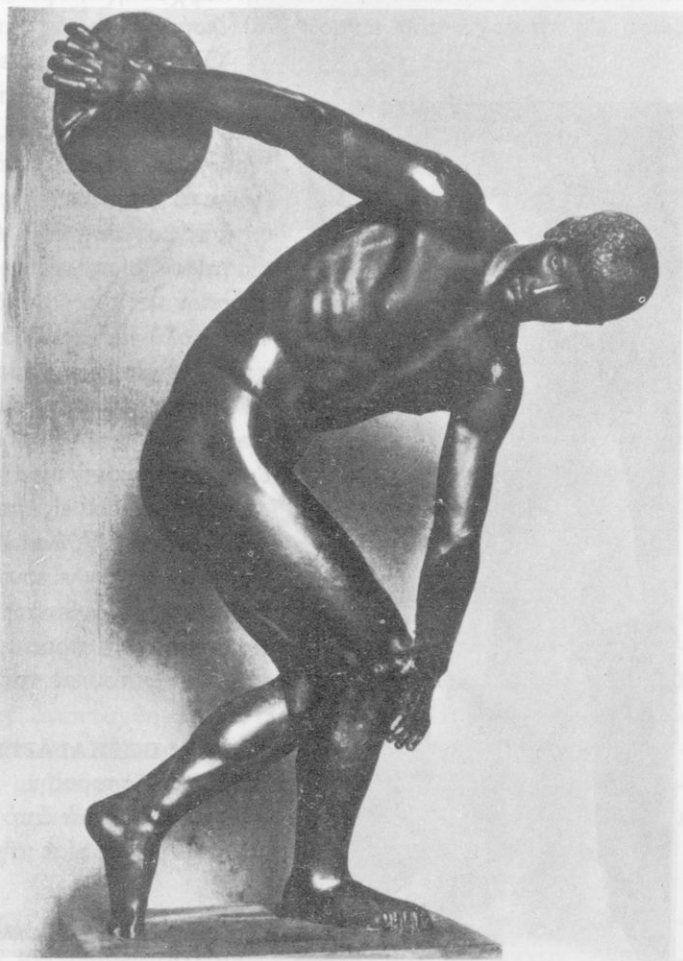
Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἄνθρωποι εὐθυμοί. Ἐθαύμαζον τὴν εὐλυγισίαν, τὴν χάριν καὶ τὴν δροσερότητα τοῦ σώματος καὶ παρέστησαν κατὰ προτίμησιν τὸ γυναικεῖον σῶμα. Ὡς ὑλικὸν μετεχειρίσθησαν τὸ μάρμαρον, διότι εἶναι καταλληλότερον, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὴν λευκὴν καὶ τρυφερὰν γυναικεῖαν σάρκα. Τὰς γυναῖκας παριστάνουν μὲ πλουσίαν ἐνδυμασίαν, μὲ ὠραῖον κτένισμα καὶ μὲ ἑλαφρὸν μειδιάμα εἰς τὰ χεῖλη. Τὸ μειδιάμα αὐτὸ εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τοὺς κούρους καὶ ὀνομάζεται ἀρχαῖκὸν μειδιάμα. Τὰ γυναικεῖα ἀγάλματα λέγονται κόραι.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΓΛΥΠΤΑΙ ΤΟΥ 5ου ΑΙΩΝΟΣ. Κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα ἐζησαν οἱ διασημότεροι γλύπται ὄλων τῶν ἐποχῶν. Οἱ ἐπιφανέστεροι ἐξ αὐτῶν, ὁ Φειδίας, ὁ Μύρων καὶ ὁ Πολύκλειτος, ἐγίναν αἰῶνια πρότυπα καλλιτεχνικῆς μεγαλοφυΐας καὶ ἀσυγκρίτου ἐμπνεύσεως.

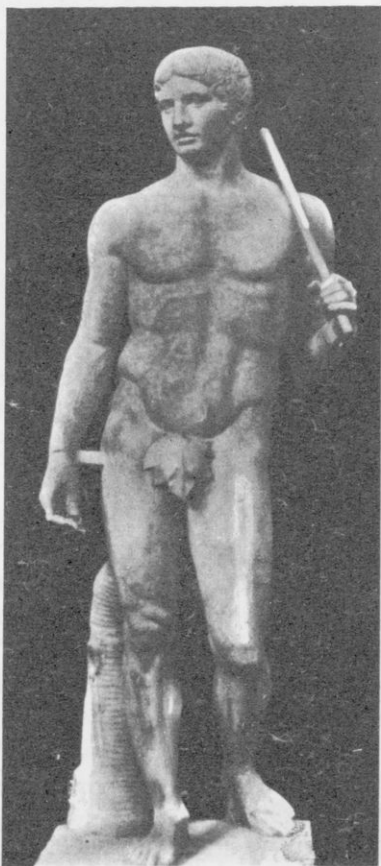
Μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων καλλιτεχνῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ Φειδίας, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο μόνον γλύπτης, ἀλλὰ καὶ ἀρχιτέκτων. Ἐγενήθη εἰς τὰς Ἀθήνας ὀλίγον μετὰ τὸ 500 π.Χ. Τὰ ὀνομαστότερα ἔργα του εἶναι τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὸ ἐπίσης χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ ἡ χαλκίνη Λημνία Ἀθηνᾶ. Πῶς ἀπεικονίζετο ὁ Ζεὺς τῆς Ὀλυμπίας σχηματίζομεν μικρὰν ἰδέαν ἀπὸ τὰ νομίσματα τῶν Ἡλείων. Εἰς τοὺς ἀρχαίους τόσῃ ἐντύπωσιν ἔκαμνε τὸ ἄγαλμα αὐτό, ὥστε ἔλεγον, ὅτι ὁ Φειδίας ἀπέδωσε κατὰ τρόπον τέλειον τὴν μορφήν τοῦ Διὸς, διότι ὁ ἴδιος ὁ Ζεὺς κατέβη ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς τὸν καλλιτέχνην.

Ἐξαιρετικῆς ἐπίσης τέχνης ἦτο καὶ τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν σηκὸν τοῦ Παρθενῶνος. Ἰδέαν τοῦ ἀγάλματος λαμβάνομεν ἀπὸ μαρμάρινον ἀντίγραφον, τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ Βαρβακείου. Περίφημον ἄγαλμα τοῦ Φειδίου ἦτο καὶ ἡ χαλκίνη Λημνία Ἀθηνᾶ. Ὀνομάσθη Λημνία, διότι τὴν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν κληροῦχοι τῆς Λήμνου.

Ὁ δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος. (Ἀντίγραφον).

Ὁ Μύρων εἶναι Ἀθηναῖος ὀλίγον προγενέστερος τοῦ Φειδίου. Τὰ ἔργα του εἶναι ὀρειχάλκινα καὶ παρουσιάζουν μεγάλην ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις. Ἡ χαλκῆ βούς, τὴν ὁποῖαν εἶχε στήσει εἰς μίαν πλατεῖαν τῶν Ἀθηνῶν, προεκάλει τὸν θαυμασμόν διὰ τὴν φυσικότητά της. Ὡραῖον ἄγαλμα τοῦ Μύρωνος ἦτο καὶ ὁ Δισκοβόλος, ἀθλητῆς ἔτοιμος νὰ ἐκσφενδονήσῃ τὸν δίσκον. Τὸν παριστᾷ εἰς μίαν στιγμιαίαν στάσιν, ἡ ὁποία δεικνύει ὅτι ὁ καλλιτέχνης κατώρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀρχαϊκὴν παράδοσιν καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὰ ἔργα του κίνησιν καὶ ζωὴν.

Ὁ Πολύκλειτος, νεώτερος τοῦ Φειδίου, κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα τῆς Κορινθίας. Ὡς ὑλικὸν ἐχρησιμοποῖε τὸν ὀρειχάλκον καὶ ἔγινεν ὁ διασημότερος χαλκοπλάστης τῆς σχολῆς τοῦ Ἄργου. Παρίστανεν ἰδίως νέους ἀθλητὰς μὲ δυνατὸν καὶ ὠραῖον σῶμα. Ἐπρόσεχε πολὺ εἰς τὰς ὀρθὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τὰς ἰδέας του αὐτὰς ἐφήρμοσεν εἰς τὸν περίφημον Δορυφόρον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη κανὼν καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς κατόπιν καλλιτέχνας. Ἄλλο ἐξαιρετὸν ἔργον τοῦ Πολυκλείτου εἶναι ὁ Διαδούμενος. Ὁ ἀνδριὰς παριστᾷ ἔφηβον, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ δέσῃ τὴν κόμην του μὲ ταινίαν.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τὴν προϊστορικὴν ζωγραφικὴν γνωρίζομεν καλὰ ἀπὸ τὰς περιφήμους τοιχογραφίας τῆς Κρήτης καὶ

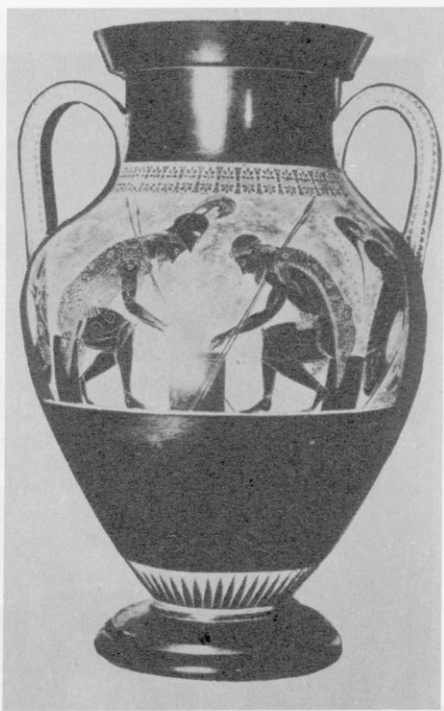
Ὁ δορυφόρος τοῦ Πολυκλείτου. (Μαρμάρινον ἀντίγραφο).

τῆς Τίρυνθος. Αἱ γνώσεις μας ὁ-
μως διὰ τὴν ἑλληνικὴν ζωγραφι-
κὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἶναι
πολὺ περιορισμέναι. Δι' αὐτὴν
ἔχομεν μόνον εἰδήσεις ἀπὸ ἀρ-
χαίους συγγραφεῖς. Ἀπὸ αὐ-
τοὺς μανθάνομεν περὶ τῶν ἔργων
καὶ τῆς ἀξίας τῶν μεγαλυτέρων
ζωγράφων τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ.,
τοῦ Πολυγνώτου, τοῦ Ζεῦξι-
δος καὶ τοῦ Παρρασίου, διότι
οὐδεὶς πίναξ αὐτῶν σφάζεται.

Τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνι-
κῆς ζωγραφικῆς κατὰ τοὺς ἱστο-
ρικοὺς χρόνους διαφωτίζουν ση-
μαντικώτατα αἱ ἀγγειογραφίαι.
Οἱ ἀγγειογράφοι, καίτοι ἦσαν
ἀπλοὶ τεχνῖται, μᾶς ἀφῆκαν ἀ-
ληθινὰ καλλιτεχνήματα. Πολλὰ
μάλιστα εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ
τὰ ἔργα τῶν μεγάλων ζωγρά-
φων. Πλήθος τοιούτων ἀγγείων
ἔχουν διασωθῆ καὶ στολίζουσι
ὅλα τὰ μουσεῖα τοῦ πολιτισμέ-
νου κόσμου.

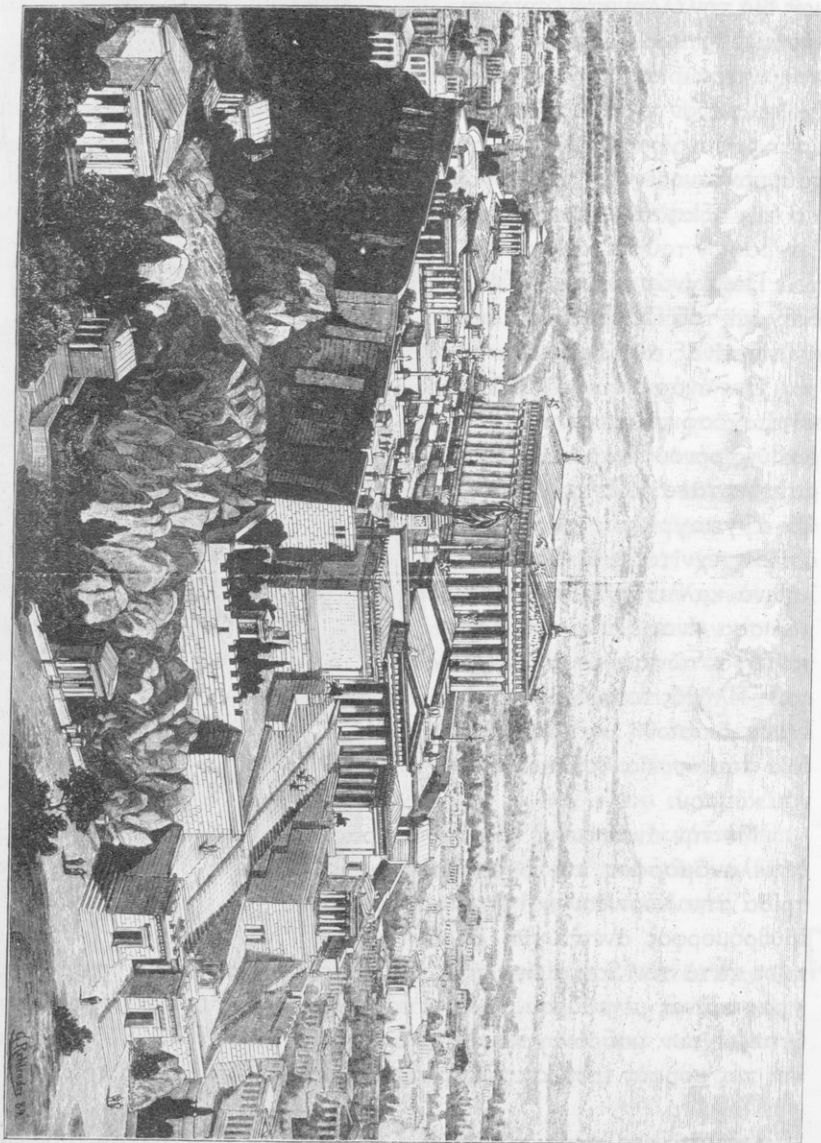
Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγγειογραφίας ἐπεκράτησαν δύο ρυθμοί,
ὁ μελανόμορφος καὶ ὁ ἐρυθρόμορφος. Ὁ μελανόμορφος ἔχει πα-
τριδα τὴν Κόρινθον καὶ ἐκυριάρχησε κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα π.Χ. Ὁ
ἐρυθρόμορφος ἀνεπτύχθη βραδύτερον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπεκρά-
τησε κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. Τὰ μελανόμορφα ἀγγεῖα φέρουσι ζω-
γραφισμένας μὲ μαῦρον χρῶμα τὰς μορφάς. Τὰ ἐρυθρόμορφα ἀντι-
θέτως ἔχουσι μαῦρον χρῶμα εἰς ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου
καὶ τὰς μορφάς ἐρυθράς. Τὰ ἐρυθρόμορφα εἶναι τὰ ὠραιότερα.

Ἡ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἤτταν τῶν Περ-
σῶν καὶ τὴν σωτηρίαν των ἀπέδωσαν εἰς τὴν πολιοῦχον Ἀθηναῖν,

Μελανόμορφος ἀμφορεύς. Ὁ Αἴας καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς παίζουν πεσσοῦς. (Ἔργον τοῦ ὀνομαστοῦ Ἀθηναίου ἀγγειογράφου τοῦ 6ου αἰῶνος Ἐξηκτίου).

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν. (Ἀναπαράστασις).

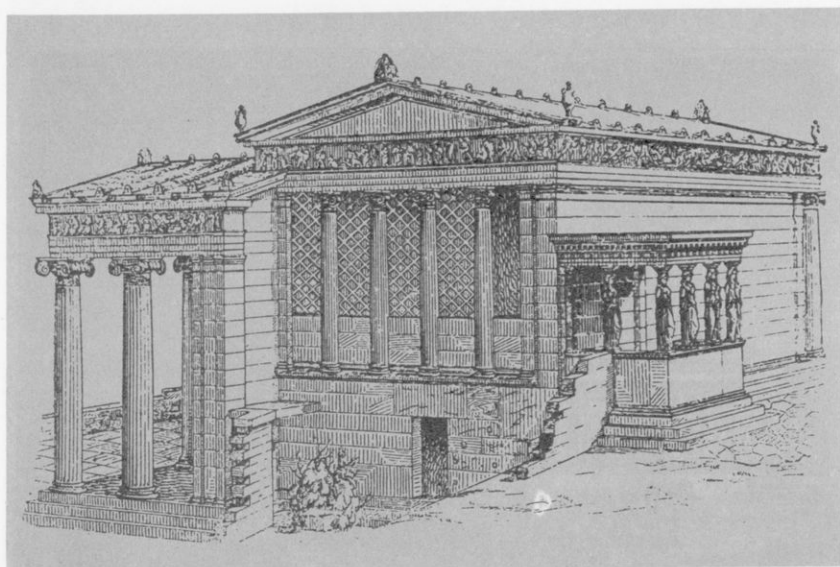

Παρθενών. (Ἀναπαράστασις).

εἰς τὴν ὁποῖαν ἦτο ἀφιερωμένη ἡ Ἀκρόπολις. Ἀπὸ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν θεὰν ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν τοὺς ἐρειπωμένους ναοὺς τῆς Ἀκροπόλεως πολυτελεστέτους καὶ ὠραιοτέτους. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβεν ὁ Περικλῆς καὶ κατῶρθωσε μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Φειδίου νὰ καταστήσῃ τὴν Ἀκρόπολιν τὸ λαμπρότερον καλλιτεχνικὸν μνημεῖον ὄλων τῶν αἰώνων.

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀνερχόμεθα ἀπὸ τὴν δυτικὴν πλευράν, ὅπου σήμερον ὑπάρχει λιθινὴ κλίμαξ. Ὅταν ἀνέλθωμεν τὴν κλίμακα εὐρισκόμεθα ἔμπροσθεν μεγαλοπρεποῦς εἰσόδου, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Προπύλαια. Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν μαρμαρίνην στοὰν ἔκτισεν ὁ ἀρχιτέκτων Μνησικλῆς. Ταυτοχρόνως μὲ τὰ Προπύλαια ἐκτίσθη ὁ μικρὸς ἀλλὰ κομψότατος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης ἢ Ἀπτέρου Νίκης. Εἶναι ναὸς ἀμφιπρόστυλος ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, εὐρίσκεται δὲ δεξιὰ μας, πρὶν διέλθωμεν τὰ Προπύλαια, ἐπὶ προεσοχῆς τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὅταν προχωρήσωμεν ἀπὸ τὰ Προπύλαια θὰ παρατηρήσωμεν

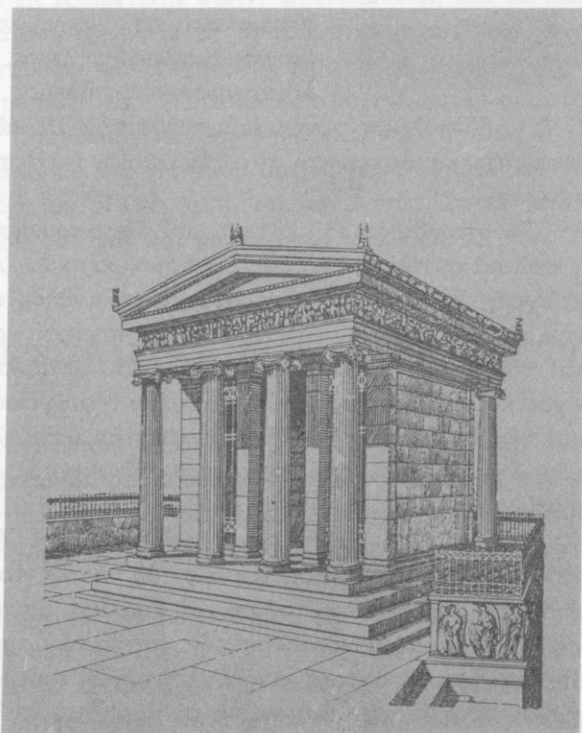
Τὸ Ἐρέχθειον. Στοὰ τῶν Καρυατίδων. (Ἀναπαράστασις).

ἀριστερά μας τμήματα βάσεως τοῦ κολοσσιαίου ὀρειχαλκίνου ἀγάλματος τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὁ Φειδίας. Τόσον μέγα ἦτο τὸ ὕψος του ὥστε οἱ παραπλέοντες τὸ Σούνιον ἔβλεπον τὴν αἰχμὴν τοῦ δόρατος τῆς θεᾶς. Καθὼς προχωροῦμεν δεξιά μας ὑψοῦται τὸ μεγαλοπρεπέστερον καὶ σεβαστότερον μνημεῖον τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὁ Παρθενῶν. Ὁ ναὸς αὐτὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου εἶναι τὸ τελειότερον ἔργον τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς. Ὁ Ἴκτινος καὶ ὁ Καλλικράτης ἦσαν οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι περίπτερος δωρικοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸν σηκὸν του ὑπῆρχε τὸ χρυσελεφάντινον ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου. Περίφημα διὰ τὴν ἀνυπέβλητον τέχνην των εἶναι τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἀνάγλυφα μὲ τὰ ὁποῖα ἐστόλισαν τὸν ναὸν ἀπὸ παντοῦ ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του.

Ἀπέναντι τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνος ὑπάρχει τὸ κομψότατον καὶ χαριτωμένον δημιούργημα τῆς ἀττικῆς τέχνης, τὸ Ἐρέχθειον, ναὸς ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸν χώρον ὅπου ἰδρύθη, ἔγινε κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ φιλονικία τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος

διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς πόλεως. Τὸ λαμπρότερον τμήμα τοῦ ναοῦ εὐρίσκεται εἰς τὴν νοτίαν πλευράν, ἣ ὁποία ἔχει ἐστεγασμένην προεξοχήν ἐν εἶδει στοᾶς. Ἀντὶ κίωνων ἐξ ὠραῖαι κόραι μετὰ τὴν τοπικὴν ἐνδυμασίαν τῶν γυναικῶν τῆς μικρᾶς κώμης τῆς Λακωνικῆς, τῶν Καρυῶν (σήμερον Ἀράχωβα), ὑποβαστάζουν τὴν στέγην τῆς στοᾶς. Εἶναι αἱ περίφημοι Καρυάτιδες, ἀπὸ τὰ ζωντανώτερα καὶ θελκτικώτερα γλυπτὰ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἐμπνεύσει πλείστους ποιητὰς καὶ ζωγράφους ὄλων τῶν ἐποχῶν.

Ὅπως βλέπομεν, ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εἶναι συγκεντρωμένα τὰ σεβαστότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα μνημεῖα, πρὸς τὰ ὁποῖα ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος ἠσθάνετο ἐξαιρετικὸν σεβασμόν. Ὁ ἴδιος σεβασμὸς παρακινεῖ καὶ σήμερον τοὺς πολιτισμένους ἀνθρώπους νὰ ἔρχωνται ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ τῶν ἱερῶν ἐρειπίων τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς (Ἀπτέρου) Νίκης, ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. (Ἀναπαράστασις).

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ αὐθαίρετος διαγωγή τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς συμμάχους συνετέλεσεν, ὥστε νὰ γεννηθοῦν μίση καὶ τὰ παλαιὰ πάθη μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων νὰ ἐξαφθοῦν εἰς μέγαν βαθμόν. Τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἐπωφελέθησαν οἱ Σπαρτιαῖται καὶ παρουσιάσθησαν προστάται τῶν καταδυναστευομένων. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ ἡ εἰρήνη. Πράγματι κατὰ τὸ ἔτος 431 π.Χ.

431 - 404 π.Χ.

ἡ τριακονταετής εἰρήνη κατελύθη καὶ ἤρχισε μακρὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ γνωστὸς ὡς Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν 27 ἔτη. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἐξήντησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὴν καταστροφὴν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ποτὲ πλέον δὲν ἠδυνήθη νὰ συνέλθῃ.

Τὸ σπουδαιότερον αἷτιον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦτο ἡ παλαιὰ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς ὀλιγαρχικῆς Σπάρτης. Ἡ ἀντίθεσις αὐτὴ ηὐξήθη εἰς μέγαν βαθμόν μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐκτεταμένου καὶ ἰσχυροῦ κράτους τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου των. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον κυριαρχήσει εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον μέχρι τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Αἰγύπτου. Τοῦτο ἐγέννησε τὴν ἀντιζηλίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν Σπαρτιατῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν ἰσχυρῶν συμμάχων των Κορινθίων.

Οἱ Κορινθιοὶ ἀνησύχησαν πολὺ, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ ἐπεκτείνουσι τὸ ἐμπόριόν των εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου καὶ εἰς τὰς ἀποικίας τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Εἰς τὰ μέρη αὐτὰ οἱ Κορινθιοὶ εἶχον τὸ μονοπώλιον τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Αἱ προσπάθειά των νὰ ἀνταγωνισθοῦν ἐπιτυχῶς τοὺς Ἀθηναίους δὲν ἔφερον κανὲν ἀποτέλεσμα. Διὰ τοῦτο οἱ Κορινθιοὶ ἐπεδίωκον τὸν πόλεμον.

Μόλις ἐδόθη ἡ πρώτη ἀφορμὴ ἤλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Εἰς τὸ τέλος κατώρθωσαν νὰ παρασύρουν καὶ τοὺς Σπαρτιατάς, οἱ ὅποιοι παρὰ τὴν ἀνησυχίαν των διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Ἀθηναίων, ἦσαν πάντοτε διστακτικοὶ νὰ ἀναλάβουν πόλεμον ἐναντίον των.

Ἀφορμὰς εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἔδωσαν τὰ ἐξῆς γεγονότα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐπίδαμον (σημερινὸν Δυρράχιον), ἀποικίαν τῶν Κερκυραίων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, ἐγένετο ἐπανάστασις. Οἱ Κορίνθιοι ἐπενέβησαν, ἀλλ' ἡ ἐπέμβασις των κατέληξεν εἰς πόλεμον μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Κερκυραίων, οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ ἐγνώριζον, ὅτι μὲ τὸ νὰ βοηθήσουν τοὺς Κερκυραίους παρεβίαζον τὴν τριακονταετῆ εἰρήνην, ἔκριναν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάσουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ προσεταιρισθοῦν ὡς σύμμαχον τὴν Κέρκυραν. Ἡ νῆσος εἶχεν ἀξιόλογον ναυτικὴν δύναμιν καὶ εὕρισκετο εἰς ἐξαιρετικὴν θέσιν. Οἱ Κορίνθιοι, διὰ νὰ ἐδικηθοῦν τοὺς Ἀθηναίους, ἐκίνησαν εἰς ἀποστασίαν τὴν Ποτειδαίαν, ἡ ὁποία ἦτο μὲν ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ἀλλὰ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἀμέσως στρατὸν καὶ στόλον εἰς τὴν Ποτειδαίαν καὶ τὴν ἐπολιόρκησαν στενῶς.

Ἄλλη σοβαρὰ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου ὑπῆρξε τὸ ψήφισμα τοῦ Περικλέους, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Μεγαρεῖς, σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπεκλείοντο ἀπὸ τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἀγορὰς τοῦ κράτους τῶν Ἀθηναίων.

2. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ Εἰς ΣΠΑΡΤΗΝ. Ἡ ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Κατόπιεν τῶν γεγονότων αὐτῶν οἱ Κορίνθιοι ἐπέτυχον νὰ συκληθῆ συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς πελοποννησιακῆς συμμαχίας εἰς τὴν Σπάρτην. Τὸ συνέδριον ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν εἰρηνοφίλων, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος.

Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν εἰς τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος ὠνομάσθη δεκαετής ἢ Ἀρχιδάμειος πόλεμος (431 - 421). Ἐλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὴν

περίοδον αὐτὴν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου ἦσαν ἀμφίβολα.

Ἡ δευτέρα περίοδος περιλαμβάνει τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων (415 - 413), ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς καταστροφὴν τῶν.

Τὴν τρίτην περίοδον ἀποτελεῖ ὁ λεγόμενος Δεκελεικὸς πόλεμος (413 - 404), ὁ ὁποῖος ἐτελείωσε μὲ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀθηναίων.

Ὅλη ἡ Ἑλλάς διηρέθη εἰς δύο στρατόπεδα. Μὲ τὴν Σπάρτην εἶχε συνταχθῆ ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ Πελοπόννησος, μερικαὶ πόλεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἀπὸ τὰς Ἴονιους νήσους ἡ Λευκάς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκτὸς τῶν ὑπηκόων τῶν εἶχον ὡς συμμάχους τὴν Ναύπακτον, τοὺς Ἀκαρνανὰς καὶ ἀπὸ τὰς Ἴονιους νήσους τὴν Κέρκυραν, τὴν Κεφαλληνίαν καὶ τὴν Ζάκυνθον. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον συμπαθείας καὶ μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τῶν Ἀθηναίων, διότι διεκήρυττον, ὅτι πολεμοῦν, διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι κατήρχοντο εἰς τὸν πόλεμον μὲ ἀκμαίας δυνάμεις. Ἰσχυρότεροι οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ θάλασσαν, ὑστέρον τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν δύναμιν κατὰ ξηράν.

3. ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΑΡΧΙΔΑΜΕΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΛΟΙΜΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 431 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισε κατὰ τὴν συνθήειαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ κόπτη τὰ δένδρα καὶ νὰ καταστρέφῃ τοὺς ἀγρούς. Οἱ ἀγρόται κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους, εἶχον καταφύγει μέσα εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ὁπότεν μὲ πόνον ψυχῆς παρηκολούθουν τὴν φθορὰν τῆς περιουσίας τῶν. Ὁ Περικλῆς εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι κατὰ ξηράν οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ περιορισθοῦν μόνον εἰς ἄμυναν. Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἴσα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἔπλευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐληλάτει τὰ παράλια τῆς.

Ὁ Ἀρχίδαμος μόλις ἤρχισαν νὰ λείπουν αἱ τροφαὶ ἐγκατέλειπε τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπίσης, ἀφοῦ ἐληλάτησε τὰ εὐφορώτερα παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἐπανεπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπέρασε τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου.

Κατά τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν μὲ φροντίδα τοῦ δημοσίου τοὺς πρῶτους νεκροὺς τοῦ πολέμου, ὠρίσθη δὲ ὁ Περικλῆς ἐκ μέρους τῆς πόλεως νὰ εἶπῃ « ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα ». Ὁ λόγος, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε τότε ὁ ἀθηναῖος πολιτικός, εἶναι πραγματικὸν ἀριστούργημα. Ὁ Ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους, ὅπως λέγεται, ἀποτελεῖ ὕμνον πρὸς τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ τὸν πολιτισμὸν των. « Μόνη, λέγει, ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ ὅλας τὰς σημερινὰς πόλεις παρουσιάζεται εἰς τὰ μάτια τοῦ ἔρευνητοῦ ἀνωτέρα τῆς φήμης τῆς. . . Λοιπὸν χάριν τοιαύτης πόλεως αὐτοὶ ἐδῶ γενναίως μαχόμενοι ἐφνεύθησαν, ἐπειδὴ ἐθεώρησαν χρέος των νὰ μὴν τὴν ἀφήσουν νὰ χαθῆ, καὶ ὁ καθένας ἀπὸ ὅσους μένουσιν εἰς τὴν ζωὴν δίκαιον εἶναι νὰ θέλῃ νὰ ὑποφέρῃ πρὸς χάριν τῆς ». (Θουκυδίδου, Περικλέους Ἐπιτάφιος).

Τὸ δεύτερον ἔτος ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ δὲ στόλος τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Περικλέα ἐληλάτησεν ἐκ νέου διάφορα μέρη τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου.

Ἀλλὰ τὸ ἔτος αὐτὸ συγχρόνως περίπου μὲ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σπαρτιατῶν φοβερὰ ἐπιδημικὴ νόσος, λοιμὸς, ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ ἐπιδημία ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν λόγῳ τοῦ συνωστισμοῦ μεταξὺ τῶν μακρῶν τειχῶν ὄλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου. Προσέβαλεν ὅλους χωρὶς διάκρισιν φύλου ἢ ἡλικίας. Ὁ Θουκυδίδης, ὁ ὁποῖος προσεβλήθη ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ ἐσώθη, τὸν περιγράφει μὲ θαυμαστὴν ἀκρίβειαν. Ἀπὸ τὰ συμπτώματα φαίνεται, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ὁ λοιμὸς διήρκεσε μὲ μικρὰς ὑποχωρήσεις καθ' ὅλον τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου καὶ ἐπροξένησε μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν πληθυσμὸν.

ΔΥΣΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ. Ὁ Ἀρχίδαμος ἐφοβήθη, μήπως προσβληθῆ ὁ στρατὸς του ἀπὸ τὴν ἐπιδημίαν καὶ ἀπεχώρησε μὲ σπουδὴν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ κατάστασις ἀπὸ τὴν ἐξάπλωσιν καὶ τὴν θροῦσιν τοῦ λοιμοῦ ἦτο σχεδὸν ἀπελπιστικὴ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ χάνουν τὸ ἠθικόν των. Εἰς τὴν ἀπόγνωσίν των ἐστράφησαν κατὰ τοῦ Περικλέους, τὸν ὁποῖον ἐθεώρουν ὑπαίτιον τῶν συμφορῶν, καὶ ἀφήρσαν ἀπὸ

αὐτὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Χωρὶς δυσφορίαν καὶ παράπονον ὁ Περικλῆς ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔχασεν ἀπὸ τὴν νόσον τοὺς δύο υἱοὺς του.

Ἡ ἀνικανότης τῶν διαδόχων τοῦ Περικλέους ἠνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ἀρχήν. Προσεβλήθη ὅμως καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ ἀπέθανε τὸ φθινόπωρον τοῦ 429 π.Χ. εἰς ἡλικίαν 62 ἐτῶν. Ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν ὑπῆρξε διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἀνεπανόρθωτος συμφορά.

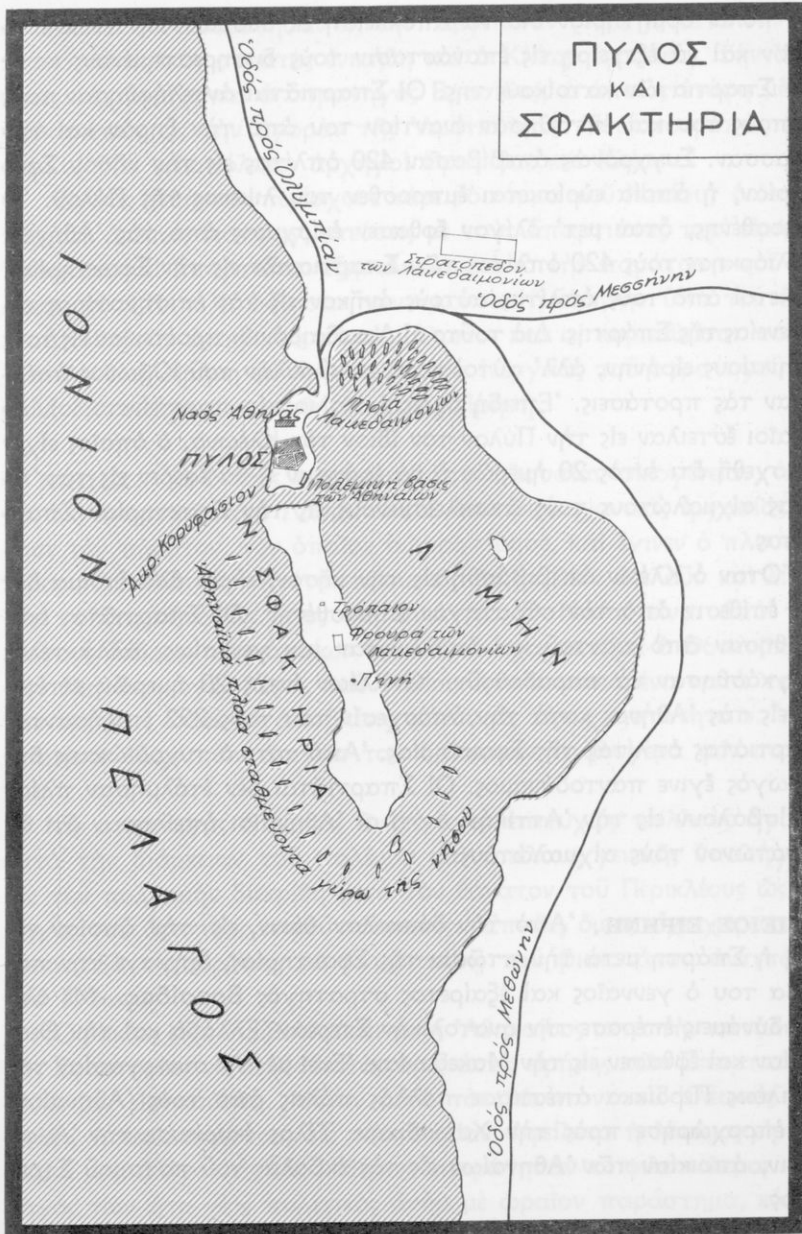
Μετὰ τὸν Περικλέα ἐπεκράτησαν πολιτικοί, οἱ ὅποιοι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς προσωπικῆς των φιλοδοξίας. Διὰ νὰ ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἐκλογὴν των εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα ἐκολάκευον τὰς ἀδυναμίας τοῦ λαοῦ. Οἱ πολιτικοὶ αὐτοὶ ὠνομάζοντο δημαγωγοί. Περίφημος δημαγωγὸς τῶν χρόνων αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ Κλέων, ἄνθρωπος ἐμπαθέστατος καὶ τυχοδιώκτης. Κατήγετο ἀπὸ ταπεινὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' εἶχε πλουτίσει ὡς βιομήχανος βυρσοδέψης. Πλὴν τῶν χρημάτων διέθετε καὶ ρητορικὴν καὶ δημαγωγικὴν ἱκανότητα μοναδικήν. Μὲ τὰ προσόντα αὐτὰ ἐπεβάλλετο εἰς τὸ πλῆθος καὶ τὸ παρέσυρεν εἰς τὰς ἰδέας του. Ἦτο ὑπὲρ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου μέχρις ἐσχάτων.

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ. ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΠΥΛΟΥ. Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου ὁ Ἀρχίδαμος δὲν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ λοιμοῦ, ἀλλ' ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Πλαταιῶν, τὰς ὁποίας ἐπολιορκήσεν. Ἐν τῷ μεταξύ ἔπεσεν ἡ Ποτειδαία καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος (428) ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἡ Λέσβος. Ἡ Μυτιλήνη ἐπολιορκήθη κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καί, ἀφοῦ προέβαλεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, ἐκυριεύθη καὶ ἐτιμωρήθη σκληρῶς. Ἡ Λέσβος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Σπαρτιαῖται μετὰ διετῆ πολιορκίαν ἐκυριεύσαν τὰς Πλαταιάς καὶ διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς συμμάχους των Θηβαίους, ἐφόνευσαν τοὺς ὀλίγους ὑπερασπιστὰς τῆς ἐνδόξου πόλεως. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὁ πόλεμος ἐγένετο ἀγριώτερος.

Κατὰ τὴν ἐπομένην περίοδον σημαντικώτερον πολεμικὸν γεγονός ὑπῆρξεν ἡ κατάληψις τῆς Πύλου καὶ τῆς Σφακτηρίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης κατέλαβε καὶ ὠχύρωσε τὸν λιμένα τῆς Πύλου (425). Ἐσχεδίαζε νὰ καταστήσῃ

ΠΥΛΟΣ ΚΑΙ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ

τὴν πόλιν ὀρηγῆριον διὰ τὴν ἀποκλείσειν ἐκ δυσμῶν τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἐξεγείρειν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς δυσηρεστημένους κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν κατοίκους τῆς. Οἱ Σπαρτιαῖται ἀντελήφθησαν τοὺς σκοπούς του καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον του ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν. Συγχρόνως ἀπεβίβασαν 420 ὀπλίτας εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, ἣ ὅποια εὐρίσκεται ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Πύλου. Ὁ Δημοσθένης, ὅταν μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐνίσχυσις ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐπολιόρησε τοὺς 420 ὀπλίτας τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν Σφακτηρίαν. Ἄρκετο ἀπὸ τοὺς ὀπλίτας αὐτοὺς ἀνήκον εἰς τὰς ἐπισημοτέρας οἰκογενεῖας τῆς Σπάρτης. Διὰ τοῦτο οἱ Λακεδαιμόνιοι προέτειναν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἰρήνην, ἀλλ' αὐτοὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Κλέωνος ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ πολιορκία παρετείνεται, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Πύλον τὸν ἴδιον τὸν Κλέωνα, ὁ ὅποιος εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἢ θὰ ἐφόνευεν ἢ θὰ ἔφερον εἰς τὰς Ἀθήνας αἰχμαλώτους τοὺς ἀποκλεισμένους εἰς τὴν Σφακτηρίαν Σπαρτιάτας.

Ὅταν ὁ Κλέων ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον, εὗρεν ὅλα ἔτοιμα διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Δημοσθένην. Οἱ Σπαρτιαῖται ἐκυκλώθησαν ἀπὸ παντοῦ καὶ ἐπολέμησαν μὲν γενναίως, ἀλλὰ τέλος ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶν. Ὁ Κλέων ἐντὸς 20 ἡμερῶν μετέφερον εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του τοὺς 292 ἐπιζήσαντας Σπαρτιάτας ὀπλίτας τῆς Σφακτηρίας. Ἀπὸ τότε ὁ τυχοδιώκτης δημογωγὸς ἔγινε παντοδύναμος. Οἱ Σπαρτιαῖται δὲν ἐτόλμησαν πλεόν νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀττικὴν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἠπέιλησαν ὅτι θὰ ἐθανάτωνον τοὺς αἰχμαλώτους.

ΝΙΚΙΕΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. Ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὗρεθῆ ἡ Σπάρτη μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Σφακτηρίας, ἐξήγαγε τὴν πατρίδα του ὁ γενναῖος καὶ ἐξαιρετος στρατηγὸς Βρασίδας. Μὲ ὀλίγας δυνάμεις ἐπέρασε τὴν ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐκεῖ μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ βασιλέως Περδίκκα ἀπέσπασε πολλὰς πόλεις ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Χαλκιδικήν. Τέλος ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν, ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος.

Κατὰ τοῦ Βρασίδου οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸν Κλέωνα. Οἱ δύο

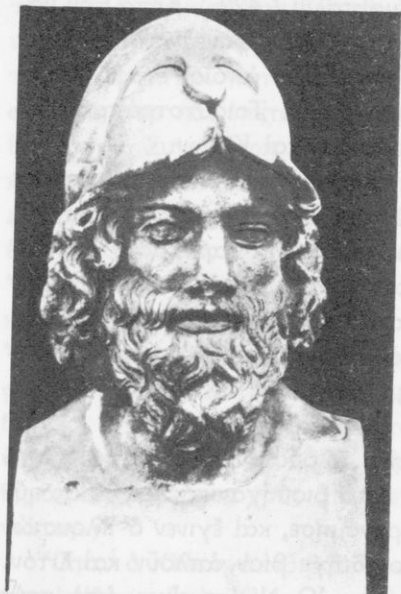
ἀντίπαλοι συνεκρούσθησαν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν (422). Κατὰ τὴν μάχην ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐνίκηθη καὶ ὁ Κλέων ἐφονεύθη. Τὴν ἰδίαν ὁμως τύχην εἶχε καὶ ὁ στρατηγὸς Βρασίδης, ὁ ὁποῖος ἐτάφη μὲ μεγάλας τιμὰς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ἀμφιπόλεως. Τοιοῦτοτρόπως ἔλειψαν οἱ δύο φιλοπόλεμοι ἀρχηγοὶ Βρασίδης καὶ Κλέων.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπερίσχυσε τότε τὸ κόμμα τοῦ Νικίου, ὁ ὁποῖος ἤρχισεν ἀμέσως διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Σπαρτιάτας περὶ εἰρήνης. Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου τὸ 421 π.Χ. ἔκλεισαν πεντηκονταετῆ εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἀποδοθοῦν ἀμοιβαίως οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰρήνη αὐτὴ ἐγινε μὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ στρατηγοῦ Νικίου, διὰ ταῦτα ὠνομάσθη Νικίειος εἰρήνη.

Ο ΝΙΚΙΑΣ. Ὁ Νικίας κατήγετο ἀπὸ πλουσίαν οἰκογένειαν. Ἀπὸ τὰ ἀργυρωρυχεῖα τοῦ Λαυρείου καὶ ἀπὸ βιομηχανικὰς ἐργασίας ἤυξσε τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ἐκληρονόμησε, καὶ ἐγινεν ὁ πλουσιώτερος τῶν Ἀθηνῶν. Καίτοι πλούσιος διῆγε βίον ἀπλοῦν καὶ λιτόν. Ὡς πολίτης ἦτο ἐνάρετος καὶ συνετός. Ὁ Νικίας εἶναι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἀνδρας, τῶν ὁποίων ἐπαινεῖ τὸν χαρακτήρα ὁ Θουκυδίδης : « Ἡ ὄλη διαγωγή, λέγει, τοῦ Νικίου ἦτο κανονισμένη κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποβλέπη μόνον εἰς τὴν χρηστότητα ». Ἄλλ' ὑπεράνω ὄλων τῶν ἀρετῶν του διέλαμπεν ἡ φλογερὰ φιλοπατρία του.

Ὡς στρατηγὸς ὁ Νικίας διεξήγαγεν ἐπιτυχῶς πολλοὺς ἀγῶνας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ ἀπέλαυε γενικῆς ὑπολήψεως. Εἰς τὴν πολιτικὴν διεκρίθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόμματος. Ἐπειδὴ ὁμως εἶχε χαρακτῆρα ἥπιον, δὲν κατάρθωσε νὰ ἐπικρατήσῃ τοῦ βριασιότατου ἀντιπάλου του Κλέωνος.

Ὁ Νικίας εἶχε συμβουλεύσει τοὺς Ἀθηναίους μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σφακτηρίας νὰ δεχθοῦν τὰς προτάσεις εἰρήνης τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος ἐπεβλήθη ἡ πολιτικὴ του, εἰς τὴν ὁποῖαν ὠφείλετο ἡ Νικίειος εἰρήνη. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπεκράτησαν οἱ φιλοπόλεμοι. Ἀρχηγὸς των ἦτο νέος πολιτικὸς ἀνὴρ μὲ ὠραῖον παράστημα, εὐφυῆς καὶ δραστήριος, ἀλλὰ καὶ πλήρης ἐλαττωμάτων, ὁ Ἀλκιβιάδης.

Ἄλκιβιάδης.

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ. Ὁ Ἄλκιβιάδης ἀνήκεν εἰς μεγάλην οἰκογένειαν. Πολὺ ἔνωρις ἔχασε τὸν πατέρα του Κλεινίαν, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τῆς Κορωνείας (446) καὶ τὴν κηδεμονίαν του ἀνέλαβεν ὁ ἐκ μητρὸς συγγενῆς του Περικλῆς. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του παρηκολούθησε τὴν διδασκαλίαν τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Σωκράτους. Ὁ Σωκράτης παρὰ τὰς προσπάθειάς του, πολὺ ὀλίγον ἐπέδρασεν εἰς τὸν ἀτίθασον χαρακτῆρα τοῦ μαθητοῦ του. Ὁ Ἄλκιβιάδης μὲ τὴν λαμπρὰν μὀρφωσιν, τὴν ρητορικὴν του δεινότητα, τὴν εὐφυΐαν, τοὺς εὐγενεῖς τρόπους καὶ τὴν ὠραιότητά του ἐγοήτευεν ὅλους.

Ἄλλ' εἶχεν ὁ Ἄλκιβιάδης καὶ μεγάλα ἐλαττώματα, διότι ἦτο ὑπερβολικὰ φιλόδοξος καὶ φίλαρχος. Χάριν τῶν προσωπικῶν ἐπιδιώξεων του ἐγίνεν ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν χωρὶς νὰ πιστεῦθῃ εἰς τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας. Ἐνῶ ἦτο καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ὅπως καὶ ὁ Νικίας, ἐν τούτοις ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν ὑπογραφήν της ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου. Ἐφαντάζετο, ὅτι θὰ τοῦ ἐδίδοτο ἢ εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν καὶ ὄνομα. Μὲ τὴν ἀλλοπρόσαλλον πολιτικὴν καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην του ὠδήγησε τὴν πατρίδα του εἰς μεγάλας συμφοράς.

4. ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στρέφει τὴν προσοχήν των πρὸς δυσμάς. Τοὺς προσεῖλκεν ἢ ἐπικαιρὸς θέσις τῆς Σικελίας μὲ τὰς πλουσίας ἑλληνικὰς ἀποικίας της, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχον αἱ

Συρακοῦσαι. Ἐὰν ἐγίνοντο κύριοι τῆς μεγάλης νήσου, σπουδαιότατα ἑλληνικά κέντρα τῆς Δύσεως θὰ περιήρχοντο εἰς τὴν ἡγεμονίαν των. Ἐξ ἄλλου ἢ Πελοπόννησος θὰ ἀπεκλείετο ἀπὸ παντοῦ καὶ ἡ Σπάρτη θὰ ἦτο ὑποχέριος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μεγαλεπήβολον αὐτὸ σχέδιον. Καὶ ἡ εὐκαιρία δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ.

Εἰς τὴν Σικελίαν εἶχον ἀρχίσει ἐχθροπραξία μεταξύ τῶν πόλεων Ἐγέστης καὶ Σελινούντος. Ἐπειδὴ οἱ Συρακοῦσιοι ἐβοήθουν τοὺς Σελινουντίους, οἱ Ἐγεσταῖοι ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὑπεστήριξε τὴν αἴτησιν τῶν Ἐγεσταίων, τὴν ὁποίαν οἱ φρονιμώτεροι Ἀθηναῖοι καὶ πρὸ πάντων ὁ Νικίας ἀπέκρουον. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ Νικίας ἐτόνισε τὸν μέγιστον κίνδυνον, τὸν ὁποῖον θὰ διέτρεχον, ἂν ἀπετύγχανον εἰς τὴν μακρινὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν. Οἱ φρόνιμοι λόγοι τοῦ Νικίου δὲν ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ γοητεία καὶ τὰ ἀπατηλὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἀλκιβιάδου τοὺς παρέσυραν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν, τὴν ὁποίαν ἤρχισαν νὰ ὀργανώνουν με ζήλον καὶ ἐνθουσιασμόν. Ἀμέσως ἐξέλεξαν στρατηγούς τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Λάμαχον καὶ τὸν Νικίαν.

Ἄλλ' ἐνῶ αἱ πολεμικαὶ ἐτοιμασίαι εὐρίσκοντο εἰς τὸ τέλος των, ἀπροσδόκητον γεγονός συνετάραξε τὰς Ἀθήνας. Μίαν πρωίαν εὐρέθησαν κομμένα αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν. Ἦσαν δὲ οἱ Ἑρμαῖ μικραὶ τετράγωνοι στήλαι μετὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἐτοποθετοῦντο ὡς ὁδοδείκται εἰς τὰς ὁδοὺς. Ὁ ἀκρωτηριασμός τῶν Ἑρμῶν ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς μεγάλη ἀσέβεια καὶ ὡς κακὸς οἰωνὸς διὰ τὴν ἐκστρατείαν. Οἱ ἔνοχοι δὲν ἀνευρίσκοντο, ἀλλ' οἱ πολλοὶ ὑπώπτευσαν τὸν Ἀλκιβιάδην.

Ὁ στόλος μετὰ τὴν ἄλλην ἐκστρατευτικὴν δύναμιν ἀπέπλευσεν ἐκ τοῦ Πειραιῶς κατὰ τὰ μέσα τοῦ θέρους τοῦ 415 π.Χ. Ὁ ἀπόπλους ἔλαβε μορφήν πανηγυρικὴν. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι

Στήλη Ἑρμοῦ.

καὶ Πειραιεῖς συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ κατευώδωσαν τοὺς ἀναχωροῦντας μὲ τὰς θερμότερας εὐχάς. Εἰς τὴν Κέρκυραν, ἣ ὁποῖα εἶχεν ὀρισθῆ ὡς τόπος συγκεντρώσεως, συνηθοροίσθησαν 134 τριήρεις, 5.100 ὀπλίται, ἀπὸ τοὺς ὁποίους 1.500 Ἀθηναῖοι, 1.300

415 π.Χ.

μισθοφόροι ψιλοὶ καὶ πλῆθος ἄλλο φορτηγῶν καὶ μεταγωγικῶν πλοίων. Ἀπὸ τὴν Κέρκυραν ὁ στόλος διηυθύνθη εἰς τὸ Ρήγιον τῆς Ἰταλίας καὶ κατόπιν εἰς τὴν Σικελίαν. Τότε παρουσιάσθησαν αἱ πρῶται δυσκολίαι. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς νήσου δὲν ἔδειξαν προθυμίαν νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἀθηναίους.

Ἄλλὰ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα ἦτο τὸ ἐξῆς : εἰς τὴν Σικελίαν κατέπλευσεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸ ἱερὸν πλοῖον Σαλαμινία, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην, διὰ νὰ ἀπολογηθῆ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του κατηγορίαν διὰ τὸν ἀκρωτηριασμόν τῶν Ἑρμῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἠκολούθησε μὲ τὴν ἰδικήν του τριήρη τὴν Σαλαμινίαν, καθ' ὁδὸν ὅμως ἔδραπέτευσε καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν ἐρήμην εἰς θάνατον καὶ ἐδήμυσαν τὴν περιουσίαν του. Τότε ἐφάνη ὁ διεστραμμένος χαρακτήρ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Διὰ νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς Ἀθηναίους συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας ἀφ' ἑνὸς νὰ στείλουν εἰς τὴν Σικελίαν ἱκανὸν στρατηγὸν μὲ ἰσχυρὰν δύναμιν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ τειχίσουν εἰς τὴν Ἀττικὴν τὴν Δεκέλειαν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς αὐτὴν μονίμως.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ. Οἱ δύο ἄλλοι στρατηγοὶ Νικίας καὶ Λάμαχος ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Συρακουσίους εἰς μάχην ἐκ παρατάξεως ἐπολιόρκησαν στενῶς τὴν πόλιν. Τότε οἱ Σπαρτιάται κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔστειλαν πρὸς βοήθειάν των τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγὸν Γύλιππον μὲ δύναμιν τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἡ ἄφιξις του ἀνεπτέρωσε τὸ ἠθικὸν τῶν Συρακουσίων.

Ἀντιθέτως εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων ἡ κατάστασις ἐχειροτέρευε διαρκῶς. Ὁ στρατηγὸς Λάμαχος ἐφονεύθη ὁ δὲ Νικίας μετὰ ἐπανειλημμένας ἀποτυχίας συνέστησε δι' ἐπιστολῆς του εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἐπιχείρησιν. Εἰς ἀπάντησιν οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν βοήθειαν ἀπὸ 70 πλοῖα καὶ 4.000 ὀπλίτας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δημοσθένην. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν ἐνισχύσεων τὰ πράγματα διαρκῶς ἐχειροτέρευον διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ ἐπίθε-

σις, τὴν ὁποῖαν ἐνήργησαν κατὰ τῶν Συρακουσῶν, ἀπέτυχεν. Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος κατεστράφη κατὰ μέγα μέρος εἰς ἐπανειλημμένας ἀτυχεῖς ναυμαχίας. Ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων ἔγινε κρίσιμος. Μόνοι τῶν ἔκαυσαν τὸν ὑπόλοιπον στόλον καὶ ἐπεχείρησαν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου. Οἱ Συρακούσιοι τοὺς ἐπετέθησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν. Κατόπιν ἐξαιρετικῆς φθορᾶς καὶ ἀφαντάστου κακοπαθείας οἱ δύο Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθοῦν μὲ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ τῶν κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 413 π.Χ.

413 π.Χ.

Ἀπὸ 40.000 ἀνδρας μόλις 7.000 εἶχον διασωθῆ. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ἄλλους ἐθανάτωσαν οἱ Συρακούσιοι καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸν Δημοσθένην καὶ τὸν Νικίαν, καὶ ἄλλους ἔρριψαν εἰς τὰ λατομεῖα. Ἐκεῖ ἀπὸ τὰς κακουχίας, τὰς στερήσεις καὶ τὰς ἀσθενείας οἱ περισσότεροι ἀπέθανον. Ὅσοι ἐζήσαν ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Μόνον ἐλάχιστοι κατάρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ φέρουν τὴν θλιβεράν εἰδησιν τῆς μεγάλης συμφορᾶς. Τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς ἔδωκεν ὁ Θουκυδίδης συμπυκνωμένον εἰς μίαν φράσιν : « οὐδὲν ἔστιν, ὅ,τι οὐκ ἀπώλετο ».

5. ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΕΚΕΛΕΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. Ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 413 π.Χ. ὁ πόλεμος ἐγενικεύθη. Αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελήφθησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Σπαρτιατικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἄγιν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὠχύρωσε τὴν Δεκέλειαν κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἀπέκλεισε στενωῶς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ ξηρᾶς.

Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν στιγμὴν ἐφθασαν αἱ πληροφορίαι διὰ τὴν καταστροφὴν. Μεγάλῃ ἀγωνίᾳ καὶ ἀπελπισίᾳ κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους. Ἐφοβοῦντο ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν θὰ ἤρχετο ἀπὸ τὴν Σικελίαν ὁ νικητὴς καὶ θὰ κατελάμβανε τὰς Ἀθήνας. Ἐσυλλογίζοντο ἀκόμη, ὅτι ἴσως καὶ οἱ σύμμαχοι ἐκινουῦντο εἰς ἀποστασίαν ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς δυσκόλου θέσεώς των. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔχασαν ὅλως διόλου τὸ ἠθικόν των. Μετὰ τὴν πρώτην κατὰ πλῆξιν ἤρχισαν ἀμέσως νέας ἐτοιμασίας καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατάρθωσαν νὰ ἀνασυγκροτήσουν τὰς δυνάμεις των.

Ἐν τούτοις ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων ἐχειροτέρευε καθημερινῶς. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τὴν Δεκέλειαν. Ἦρχισαν νὰ ἐτοιμάζουσι ἰσχυρὸν στόλον διὰ νὰ προσβάλλουσι τοὺς Ἀθηναίους καὶ κατὰ θάλασσαν. Συγχρόνως ἔστειλαν τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἀπεστάτησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους συμμάχους τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας καὶ ἐτάχθησαν μὲ τὴν Σπάρτην.

Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἔκαμαν καὶ κάτι ἄλλο πολὺ φοβερώτερον. Διὰ τοῦ σατράπου τῆς Ἰωνίας καὶ Καρίας Τισσαφέρνης συνενεοήθησαν μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ἔγιναν σύμμαχοί του καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν περσικὴν κυριαρχίαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς ἀντάλλαγμα ἀνέλαβεν ὁ Τισσαφέρνης νὰ μισθοδοτῇ τὰ πληρώματα τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Πέρσαι ἐπεμβαίνουν εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνισχύουσι μὲ χρήματα τοὺς Σπαρτιᾶτας.

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ. Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΑΡΓΙΝΟΥΣΑΣ.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκίνησε τὰς ὑποφίας τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν Τισσαφέρνην, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε καταστρεπτικὰς συμβουλὰς διὰ τὴν Ἑλλάδα. Πάρεστησεν εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ συμφέρον τῶν Περσῶν ἐπιβάλλει νὰ εὐρίσκωνται εἰς διαρκῆ πόλεμον αἱ δύο ἰσχυρότεροι ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη. Συγχρόνως διεβεβαίωσε τοὺς ἐν Σάμῳ στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων ὅτι θὰ ἔκαμνε φίλους τῶν Ἀθηναίων τοὺς Πέρσας. Μὲ τὰς ἐνεργείας τῶν οὕτω παραπλανηθέντων στρατηγῶν κατώρθωσεν ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ ἀνακληθῆ ἀπὸ τὸν Ἀθηναϊκὸν λαόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀριστοκρατικοί, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιρροὴ εἶχεν αὐξηθῆ, μετέβαλον τὴν δημοκρατίαν εἰς ὀλιγαρχίαν. Κατέλυσαν τὴν βουλὴν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ ἐγκαθίδρυσαν νέαν βουλὴν, τὴν λεγομένην κυβέρνησιν τῶν τετρακοσίων (411 π.Χ.). Ὁ στόλος δὲν ἐνέκρινε τὴν μεταβολὴν καὶ ἐπανέφερε τὴν δημοκρατίαν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὰς ἐπιτυχίας, ἔπλευσε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 407 π.Χ. εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχθη μὲ ἑξαλλοῦν χαρὰν καὶ διὰ ψηφίσματος τῆς ἐκκλησίας ἀνεκήρυξεν αὐτὸν

στρατηγὸν αὐτοκράτορα, δηλαδή στρατηγὸν μὲ ἀπεριόριστον ἔξουσίαν. Μὲ ἰσχυρὸν στόλον ἔπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὰς πρώτας του ὅμως ἐπιχειρήσεις εἶχεν ἀποτυχίας καὶ τοῦτο τὸν κατέστησεν ὑποπτον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι τὸν καθήρεσαν ἀπὸ τὴν στρατηγίαν. Εἰς ἀντικατάστασίν του ἐξέλεξαν δέκα στρατηγούς ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἰκανώτερος ἦτο ὁ Κόνων.

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 406 οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν ὡς ναύαρχον τὸν Καλλικρατίδαν, ἄνδρα μὲ πανελλήνια αἰσθήματα. Ὁ Καλλικρατίδας ἠσθάνετο ψυχικὸν πόνον διὰ τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν ἀλλὰ πιστὸς εἰς τὰς ἐντολὰς τῆς πατρίδος του ἐκινήθη μὲ δραστηριότητα καὶ εἶχε σπουδαίαν ἐπιτυχίαν. Κατῶρθωσε νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ναύαρχον Κόνωνα εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἔμαθον τὸ ἀτύχημα τοῦ Κόνωνος, ἠτοίμασαν ταχέως στόλον, ὁ ὁποῖος ἔπλευσε πρὸς τὴν Λέσβον. Ὁ Καλλικρατίδας ἄφησε μοῖραν τοῦ στόλου του νὰ πολιορκῇ τὸν Κόνωνα, αὐτὸς δὲ μὲ τὰ ὑπόλοιπα πλοῖα διηυθύνθη πρὸς συνάντησιν τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ δύο στόλοι συνεκρούσθησαν πλησίον τῶν νησίδων Ἀργινουσῶν, μεταξὺ τῆς Λέσβου καὶ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας. Μέγα μέγρος τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου κατεστράφη, ὁ ἴδιος δὲ ὁ ναύαρχος Καλλικρατίδας ἐπνίγη. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ ὅποιοι ἐπολιόρκουν τὸν Κόνωνα, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπέπλευσαν εἰς Χίον, ὁ δὲ Κόνων ἠνώθη μὲ τοὺς νικητάς.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ἀξιοκατάκριτον διαγωγὴν ἀπέναντι τῶν νικητῶν στρατηγῶν καὶ ἠμαύρωσαν τὴν νίκην των. Ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ λόγῳ τῆς μεγάλης θαλασσοταραχῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ περισυλλέξουν τοὺς ναυαγοὺς καὶ τοὺς νεκροὺς κατηγορήθησαν ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς διὰ παράβασιν καθήκοντος καὶ ἀνεκλήθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετὰ μικρὰν διαδικασίαν κατεδικάσθησαν ὅλοι εἰς θάνατον πλὴν τοῦ Κόνωνος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΙΓΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥΣ / Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῶν Ἀργινουσῶν οἱ Σπαρτιᾶται κατ' ἀπαίτησιν τῶν συμμάχων ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν Λύσανδρον, ἄνδρα μὲ στρατηγικὴν πείραν καὶ ἐξάιρετον διπλω-

ματικήν ευστροφίαν. Ὁ Λύσανδρος μὲ ἐπιδεξίους ἐλιγμούς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Λάμψακον, πόλιν ἐπὶ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἠκολούθουν κατὰ πόδας τὸν Λύσανδρον καὶ ἠγκυροβόλησαν μὲ 180 πλοῖα εἰς μίαν θέσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Αἰγὸς ποταμοί. Ἀπὸ ἐκεῖ ἰσχυραὶ μοῖραι τοῦ στόλου ἐξήρχοντο καθημερινῶς εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ ματαίως προεκάλουν τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν (405 π.Χ.).

Τὴν πέμπτην ἡμέραν συνετελέσθη εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην τὸ μεγαλύτερον δρᾶμα ὀλοκλήρου τοῦ πολέμου. Ἐνῶ τὰ πληρώματα τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ἦσαν διεσκορπισμένα εἰς τὴν ξηράν, ὁ Λύσανδρος ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς κατ' αὐτοῦ καὶ πρὸν κατέλαβεν ὀλόκληρον. Μαζὶ μὲ τὰ πλοῖα ἠχμαλώτισε καὶ τὰ πληρώματά των ἐκ 3.000 ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀνηλεῶς κατέσφαξε. Μὲ τὴν ἀπάνθρωπον αὐτὴν πρᾶξιν ἐκηλίδωσε τὸ λαμπρὸν του κατόρθωμα. Μόνον ὁ Κόνων μὲ 12 πλοῖα κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν Κύπρον. Ἐξέφυγεν ἐπίσης καὶ τὸ ἱερὸν πλοῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἡ Πάραλος, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν τρομερὰν ἀγγελίαν. Ἡ συμφορὰ διὰ τοὺς Ἀθηναίους ὑπῆρξεν αὐτὴν τὴν φορὰν ἀνεπανόρθωτος. Ὁ Λύσανδρος ἀφοῦ ἐκάνονισεν τὰ πράγματα εἰς τὰς κτήσεις καὶ τὰς συμμαχικὰς πόλεις τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως συνέφερεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἔπλευε πρὸς τὸν Πειραιᾶ μὲ 200 πολεμικὰ πλοῖα. V

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Ἦτο νύξ, ὅταν ἡ Πάραλος ἔφθασεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀνήγγειλε τὴν καταστροφὴν. Ἀθηναῖοι καὶ Πειραιεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ πένθος. « Δὲν ἐπένθουν, λέγει ὁ Ξενοφῶν, μόνον τοὺς σκοτωμένους, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τοὺς ἰδίους τοὺς ἑαυτοῦς των, ἐπειδὴ εἶχον τὴν ιδέα, ὅτι θὰ πάθουν ὅ,τι κακὸν εἶχον κάμει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων ».

Μετ' ὀλίγον κατέπλευσεν ὁ Λύσανδρος εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἤρχισε τὴν πολιορκίαν τῶν δύο πόλεων ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Συγχρόνως οἱ βασιλεῖς Ἄγισ καὶ Πausανίας μὲ ὅλην τὴν πεζικὴν δύναμιν τῆς σπαρτιατικῆς συμμαχίας ἀπέκλεισαν τελείως τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ξηράν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέμειναν μὲ καρτερίαν τὴν πολιορκίαν ἐπ' ἀρκετόν. Μόνον ὅταν αἱ τροφαὶ ἐξέλιπον ἐντελῶς καὶ οἱ θάνατοι ἀπὸ

τὴν πείναν καθημερινῶς ἐπληθύνοντο ἠναγκάσθησαν νὰ στείλουν εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις περὶ εἰρήνης.

Εἰς τὸ συνέδριον τῶν συμμάχων, τὸ ὁποῖον συνῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι προέτειναν νὰ μὴ συνθηκολογήσουν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ νὰ καταστρέψουν ἐντελῶς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιαῖται ὅμως ἠρνήθησαν νὰ ἐξαφανίσουν πόλιν ἑλληνικὴν, ἡ ὁποία εἶχε προσφέρει σπουδαιότητας ὑπηρεσίας, ὅταν ἡ Ἑλλάς εὐρέθη εἰς μέγιστον κίνδυνον.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης οἱ Ἀθηναῖοι συνῆψαν εἰρήνην μὲ βαρυτάτους ὄρους. Ὑπεχρέωθησαν : 1) νὰ κρημνίσουν τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, 2) νὰ παραδώσουν τὸν στόλον των ἔκτος 12 πλοίων, 3) νὰ δεχθοῦν τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐξορίστων διὰ πολεμικὰ ἀδικήματα καὶ 4) νὰ γίνουν σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν.

404 π.Χ

Ὁ Λύσανδρος ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀμέσως ἤρχισε νὰ κρημνίζῃ τὰ τεῖχη, ἐνῶ αὐλητρίδες ἐχόρευον μὲ τὴν συνοδείαν αὐλοῦ καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπανηγύριζον. Εἶχον τὴν ἰδέαν ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἤρχιζεν ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τοῦτο ὁ Λύσανδρος ἐπλευσεν εἰς τὴν Σάμον, ἡ ὁποία ἔμενεν ἀκόμη πιστὴ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, κατέλαβε τὴν νῆσον καὶ ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν τῆς εἰς τοὺς ὀλιγαρχικούς. Κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην θριαμβευτῆς. Ἔφερε μαζί του ἔκτος τῶν ἄλλων λαφύρων καὶ 470 τάλαντα, περισσεύματα ἐκ τῶν περσικῶν χρημάτων. ✓

6. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἦτο ὀλέθριος διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ-λητὴ ἡ μικρὰ, ἐπίμονος καὶ δημιουργικὴ ἐργασία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰρήνης ἐξεμηδενίσθη. Οἱ ἀγροὶ ἐγκατελείφθησαν, ἡ ὕπαιθρος ἐδενδροτομήθη, σπουδαῖαι ἑλληνικαὶ πόλεις μετεβλήθησαν εἰς ἐρείπια. Ἐξ ἄλλου μυριάδες ἄνθρωποι ἢ ἐφονεύθησαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἢ ἀπέθανον ἀπὸ τὰς στερήσεις, τὰς κακουχίας καὶ τὰς ἐπιδημίας. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἠθικαὶ ζημίαι δὲν ἦσαν μικρότερα ἀπὸ τὰς ὑλικὰς. Οἱ Ἕλληνες διεκρίνοντο ἀνέκαθεν διὰ τὰ ἀπαλά των

ήθη. Κατά τήν διάρκειαν ὅμως τοῦ πολέμου αὐτοῦ καί οἱ δύο ἀντίπαλοι παρεσύρθησαν εἰς ἀγριότητας, αἱ ὁποῖαι ἐκηλίδωσαν τόν πολιτισμόν των. Ἐλησμόνησαν τήν κοινήν καταγωγήν καί τοὺς κοινούς ἀγῶνας κατὰ τῶν Περσῶν καί ἔθεσαν ὡς σκοπὸν τήν ἐξόντωσιν τῶν ὁμοφύλων καί τήν ἐρήμωσιν τῆς ὠραίας των χώρας. Τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου εἶναι ὁ μόνος νόμος τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦν. Ἐφθασαν ἀκόμη εἰς τοιοῦτον σημεῖον ταπεινώσεως οἱ Ἕλληνες, ὥστε νὰ προκαλέσουν τὴν ἐπέμβασιν καί αὐτῶν τῶν Περσῶν εἰς τὸν μεταξύ των ἀγῶνα. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους μὲ περσικὰ χρήματα.

Αὐτὰς τὰς ὑλικὰς καί ἠθικὰς συμφορὰς ἐπεσώρευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος. Ὑπήρξε δυστύχημα διὰ τὸν Ἕλλητισμόν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, οἱ ὁποῖοι τόσον ἐξύψωσαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καί ἐδημιούργησαν πολιτισμόν, πρὸ τοῦ ὁποῖου κλίνει εὐλαβῶς τὸ γόνυ ἡ ἀνθρωπότης, εἶχον καί σοβαρὰ ἐλαττώματα. Τὰ χειρότερα ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὁ ἐγωισμὸς καί ἡ φιλοπρωτία. Αὐτὰ προεκάλεσαν τοὺς μακροὺς ἐμφυλίους πολέμους, οἱ ὁποῖοι ὠδήγησαν τὸ ἔθνος εἰς τὴν παρακμὴν, ἐξησθῆνησαν τὰς δυνάμεις του καί ὑπέσκαψαν τὴν ἐλευθερίαν του. Τοῦτο ἀποτελεῖ διδακτικώτατον μάθημα δι' ἡμᾶς. Μόνον ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα μεταξύ τῶν πολιτῶν καί ἡ ἰσχυρὰ ἔθνικὴ ἀλληλεγγύη συντηροῦν τὴν δύναμιν τῶν λαῶν καί ὀδηγοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀκμὴν καί τὴν εὐημερίαν.

7. ἈΚΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν λαμπρὰν πεντηκονταετίαν ὠφείλετο εἰς τὴν φιλοπατρίαν καί τὴν δραστηριότητα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Κυρίως ὅμως ἦτο ἔργον τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι διηύθυνον κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τὰς τύχας του. Ὁ Μιλτιάδης πρῶτος μὲ τὴν στρατηγικὴν ἰδιοφυίαν, τὴν φλογερὰν φιλοπατρίαν καί τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν ἔθεσεν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὰ θεμέλια τῆς δυνάμεως καί τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος του. Ὁ Θεμιστοκλῆς μὲ τὸν δαιμόνιον νοῦν κατέστησε τὰς Ἀθήνας ναυτικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία συνέτριψε τὸν περσικὸν στόλον καί ἐξησφάλισε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλος ὀνομαστός Ἀθηναῖος, ὁ Ἀριστείδης, διωργάνωσε καί ἐστερέωσε τὸ ναυτικὸν κράτος τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἀντάξιος πρὸς τὸν πατέρα

υιός του Μιλτιάδου Κίμων προσέθεσε εις αυτό τὰς νησιωτικὰς καὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ περιώρισε τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν μόνον εις τὰς κατὰ ξηρὰν κτήσεις του. Ὅταν ἡ διοίκησις τῶν Ἀθηνῶν περιῆλθεν εις τὰς ἰσχυρὰς χεῖρας τοῦ μεγαλοφυοῦς Περικλέους ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν ἔφθασεν εις τὴν ὑψίστην ἀκμὴν. Ἡ ἔξαιρετικὴ ἀνθησις τῆς κοινωνικῆς, πνευματικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς ἔδωκε δόξαν καὶ γόητρον εις τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἐπέβαλεν εις τὴν συνείδησιν ὄλων τῶν Ἑλλήνων ὡς πρώτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος.

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ἐκλείπουν αἱ μεγάλαι φυσιογνωμίαι μὲ τὸν ἀγνὸν πατριωτισμὸν, τὸν ἔξοχον νοῦν, τὸν ἀκέραιον χαρακτῆρα. Τὴν θέσιν των καταλαμβάνουν κατὰ τὸ πλεῖστον δημαγωγοί, ταπεινοὶ συμφεροντολόγοι, χωρὶς πολιτικὰς ἢ ἠθικὰς ἀρχὰς, ἀνθρωποὶ μὲ ἓνα λόγον φαῦλοι. Αὐτοὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἐσπατάλησαν ἀσκόπως τὰς δυνάμεις τῆς πόλεως καὶ προητοίμασαν τὴν παράδοσιν τῆς πατρίδος των εις τὴν δουλείαν τῆς Σπάρτης.

Εὐτυχεῖς οἱ λαοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὴν εὐτυχίαν νὰ τοὺς κυβερνοῦν εὐφυεῖς, ἱκανοί, φιλοπάτριδες καὶ ἠθικοὶ ἄνδρες! Καὶ ἂν δὲν τοὺς ὀδηγοῦν πάντοτε εις τὴν μεγαλουργίαν, ἔξασφαλίζουν τοῦλάχιστον εις αὐτοὺς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν προκοπὴν. ✓

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

ΑΙ ΝΕΑΙ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑΙ. ΟΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΟΙ. Οί Σπαρτιᾶται, ἀφοῦ ἐπέτυχον νὰ γίνουσι ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος, ἐλησμόνησαν ὅλας τὰς ὑποσχέσεις περὶ ἐλευθερίας, τὰς ὁποίας εἶχον δώσει εἰς τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Πρῶτη πολιτικὴ τῶν πρᾶξις ἦτο νὰ καταλύσουσι τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι πρότερον ἦσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ νὰ ἐγκαταστήσουσι ὀλιγαρχικὰς κυβερνήσεις ἀπὸ τοὺς πιστοτέρους φίλους των. Ἐστειλαν ἐπίσης εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν Σπαρτιάτην - διοικητὴν, ὀνομαζόμενον ἄρμοσθην καὶ τὰς ὑπεχρέωνον νὰ πληρῶνουν φόρον μεγαλύτερον ἐκείνου τὸν ὅποιον ἔδιδον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς 30 ἀπὸ τοὺς φανατικωτέρους ὀλιγαρχικούς, οἱ ὁποῖοι ἀντικατέστησαν ὅλας τὰς ἀρχάς, ὅπως ἤθελον. Διὰ νὰ στηρίξουσι τὴν ἀρχὴν των οἱ τριάκοντα, ἐχρησιμοποιοῦσι ἐκτὸς τῆς σπαρτιατικῆς φρουρᾶς, τὴν ὁποῖαν ἐγκατέστησεν ὁ Λύσανδρος, καὶ σῶμα ἵππέων ἀπὸ ὀλιγαρχικούς τῆς ἀρεσκείας των. Συγχρόνως ἐπέδιωξαν νὰ ἐπιβληθοῦν μὲ τὴν τρομοκρατίαν, τὴν ἐξορίαν καὶ τὴν σφαγὴν. Κάθε πολίτην πλούσιον ἢ πτωχόν, δημοκρατικὸν ἢ ὀλιγαρχικόν, ὁ ὅποιος δὲν τοὺς ἐνέπνεεν ἐμπιστοσύνην, τὸν ἐφόνευον.

Κατὰ τὸ ὀκτάμηνον διάστημα τῆς ἀρχῆς των οἱ τριάκοντα ἐφόνευσαν περισσοτέρους ἀπὸ 1.500 πολίτας, ἐνῶ πολλοὺς ἄλλους ἠνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψουσι τὴν πόλιν. Διὰ τὰ βίαια μέσα καὶ τὰς φρικιαστικὰς κακουργίας των ὠνομάσθησαν τύραννοι. Ἡ τρομοκρατία των ἔφθασεν εἰς τὴν ἀποκορύφωσίν της, ὅταν ὁ σημαντικώτερος καὶ αἰμοβορώτερος ἀπὸ αὐτοῦς, ὁ Κριτίας, ἐθανάτωσε καὶ αὐτὸν τὸν συνάρχοντά του Θηραμένην.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ. Ἀπὸ αὐτοῦς, οἱ ὁποῖοι εἴτε ἐξωρίσθησαν εἴτε μόνοι των ἐγκατέλειψαν τὰς

Ἀθήνας ὡς δημοκρατικοί, πολλοὶ κατέφυγον εἰς τὰς Θήβας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Θρασύβουλος διακριθεὶς ὡς στρατηγὸς κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ὁ Θρασύβουλος δὲν ἠνείχετο νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν 30 καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ.

Πρὸς τοῦτο μὲ 70 ἀπὸ τοὺς ἀνδρειότερους ἐξορίστους κατέλαβε τὴν Φυλὴν, ὄχυρόν φρούριον ἐπὶ τῆς Πάρνηθος. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ δύναμις του ἔδεκαπλασιάσθη καὶ μὲ αὐτὴν ἐπροχώρησε καὶ κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ. Ὁ Κριτίας ὤρμησεν ἐναντίον του, ἀλλ' ἠττήθη καὶ ἐφονεύθη. Τότε οἱ ἴδιοι οἱ ὀλιγαρχικοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καθήρεσαν τοὺς τριάκοντα, οἱ ὅποιοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Οἱ Σπαρτιαῖται, οἱ ὅποιοι εἶχον ἔλθει πρὸς βοήθειαν τῶν ὀλιγαρχικῶν, προετίμησαν νὰ μεσολαβήσουν διὰ τὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο μερίδων. Χάριν αὐτῆς ἐδέχθησαν νὰ μὴ ἐπανέλθουν οἱ τριάκοντα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Σπαρτιατῶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὁ Θρασύβουλος εἰσηγήθη θριαμβευτικῶς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐχορήγησε γενικὴν ἀμνησίαν καὶ ἐπανέφερε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

403 π.Χ.

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΜΥΡΙΩΝ. Ὁ σατράπης τῆς Λυδίας Κύρος ὁ νεώτερος, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου Β', ἀπεφάσισε νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξη καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς. Τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων του ἐβάσιζε κυρίως εἰς τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἔτρεφον πρὸς αὐτὸν οἱ Πέρσαι τῆς σατραπείας του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων, διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑπηρεσίας του κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Συνήθροισε λοιπὸν 100.000 περσικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἀριαῖον καὶ 13.000 Ἑλλήνας μισθοφόρους, οἱ ὅποιοι χάριν συντομίας ὠνομάσθησαν μύριοι. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν διεκρίνετο ὁ Σπαρτιατὴς Κλέαρχος. Μὲ τὰς δυνάμεις αὐτὰς ἐξεκίνησεν ὁ Κύρος ἀπὸ τὰς Σάρδεις τὴν ἀνοιξιν τοῦ 401 π.Χ. καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσίας. Αὕτῃ εἶναι ἡ περίφημος Κύρου Ἀνάβασις.

Ὁ Ἀρταξέρξης ἐπληροφόρηθη ἐγκαίρως ἀπὸ τὸν σατράπην τῆς Καρίας Τισσαφέρην τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐτοιμασίας τοῦ Κύρου καὶ ἐπῆλθεν ἐναντίον του μὲ μεγάλας δυνάμεις. Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρού-

σθησαν παρά τὰ Κούναξα τῆς Βαβυλωνίας. Κατὰ τὴν μάχην ἐνίκησαν μὲν οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀπέναντί των βαρβάρους, ἀλλ' ὁ Κύρος ἐφονεύθη καὶ ἡ ἐκστρατεία ἀπέτυχε. Ὁ Ἄρταξέρξης ἐζήτησε τότε ἀπὸ τοῦ Ἕλληνας νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ ὄπλα, ἀλλ' ὁ Κλέαρχος ἐξ ὀνόματος ὄλων ἀπήντησεν ὑπερηφάνως : « Οὐ τῶν νικῶντων τὰ ὄπλα παραδιδόναι » (Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις).

401 π.Χ.

Οἱ Ἕλληνες ἐσκέφθησαν ὅτι μόνον συντεταγμένοι, ὅπως ἦσαν, ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των. Οἱ Πέρσαι προσεποιήθησαν ὅτι ἦσαν πρόθυμοι νὰ διευκολύνουν τὴν ἐπιστροφήν των, ἕως ὅτου ὁ Τισσαφέρνης κατῶρθωσε μὲ δόλον νὰ φονεύσῃ τοὺς στρατηγούς των. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀκολουθήσει ὡς ἰδιώτης τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου, μὲ λόγους πατριωτικούς ἀνεπτέρωσε τὸ ἠθικόν τοῦ ἀπληπισμένου στρατοῦ τῶν μυρίων. Κατὰ συμβουλήν του ὁ στρατὸς ἐξέλεξε νέους στρατηγούς καὶ μετὰ αὐτῶν καὶ τὸν ἴδιον. Τότε ἤρχισεν ἡ πορεία διὰ μέσου τῶν ἀγνώστων καὶ χιονοσκεπῶν ὁρέων τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Περσίας μὲ διεύθυνσιν πρὸς τὸν Εὐξείνιον. Αὐτὴ εἶναι ἡ πολυθρύλητος Κάθοδος τῶν Μυρίων. Μὲ τὴν ὁδηγίαν τῶν νέων στρατηγῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ξενοφῶντος οἱ μύριοι ἐβάδισαν ἐπὶ τέσσαρας μῆνας μέσα εἰς τὴν ἀγνωστον χώραν πολεμοῦντες πρὸς τὸ δριμύτατον ψῦχος, τὴν πείναν, τὰς κακουχίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐφθασαν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Ὄταν οἱ Ἕλληνες ἀντίκρυσαν ἀπὸ ἕν ὄρος πλησίον τῆς Τραπεζοῦντος τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἀπὸ τόσῃν χαρὰν καὶ συγκίνησιν κατελήφθησαν, ὥστε μὲ δάκρυα χαρᾶς ἐφώναζον θάλαττα, θάλαττα. Ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐφθασαν εἰς τὴν Θράκην, ὅθεν οἱ ἑναπομείναντες 6.000 ὑπὸ τὸν Ξενοφῶντα ἐπέστρεψαν ἐκ νέου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἠνώθησαν μὲ τὸν σπαρτιατικὸν στρατὸν τοῦ στρατηγοῦ Θίβρωνος, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποβιβασθῆ εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ Τισσαφέρους.

Τὸ κατόρθωμα τῶν μυρίων νὰ διέλθουν μὲ ὀλίγας σχετικῶς ἀπωλείας ἀπὸ αὐτὴν τὴν καρδίαν τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας ἀπέδειξεν, ὅτι, καίτοι διετῆρει αὕτη τὴν παλαιὰν ἕκτασιν της, εὐρίσκετο εἰς παρακμήν.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ . Ο ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ . Ο Ἄρταξέρξης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, διὰ νὰ ἀνταμείψῃ τὸν Τισσαφέρην, δῶρισεν αὐτὸν σατράπην καὶ τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνήκον εἰς τὴν σατραπείαν τοῦ Κύρου. Ὁ Τισσαφέρνης ἐσκέφθη τότε νὰ τιμωρήσῃ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας, διότι εἶχον ταχθῆ μετὰ τὸν Κύρον. Οἱ Ἴωνες ἐνόησαν τὰ σχέδια τοῦ πονηροῦ Πέρσου καὶ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐδέχθησαν εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τῶν ἰωνικῶν πόλεων. Κατ' ἀρχὰς ἔστειλαν τὸν Θίβρωνα καὶ κατόπι τὸν Δερκυλίδαν. Ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὴν Σπάρτην ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Ἄγησίλαος. Οὗτος ἦτο μὲν μικρόσωμος καὶ χωλὸς εἰς τὸν ἕνα πόδα, ἀλλ' εἶχε μεγάλας ἀρετάς, αἱ ὁποῖαι τὸν ἀνέδειξαν ἕνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἦτο ἀπλοῦς εἰς τοὺς τρόπους, εὐγενής, εὐπειθής εἰς τοὺς ἄρχοντας, στρατηγὸς ἔξοχος καὶ πρὸ πάντων ἀνὴρ μετὰ πανελλήνια αἰσθήματα.

Ὅταν ἔφθασαν εἰδήσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐτοιμάζει μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, προφανῶς ἐναντίον τῆς Σπάρτης, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὸ 396 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἰωνίαν, ὅπου ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρην κατ' ἐπανάληψιν. Ὁ μέγας βασιλεὺς τόσον πολὺ ἐταράχθη ἀπὸ τὰς ἡττας τοῦ Τισσαφέρους, ὥστε ἐλησμόνησε τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τοῦ σατράπου του καὶ διέταξε νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν. Ὁ διάδοχος τοῦ Τισσαφέρους Τιθραύστης ἐφάνη πολιτικώτερος. Συνωμολόγησε μετὰ τὸν Ἄγησίλαον ἐξάμηνον ἀνακωχὴν καὶ τὸν ἔπεισε νὰ στραφῆ κατὰ τοῦ Φαρναβάζου, σατράπου τῆς Φρυγίας. Ἦτο καὶ αὐτὸ δεῖγμα τῆς παραλυσίας καὶ παρακμῆς τοῦ περσικοῦ κράτους. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς ἄλλοτε ἰσχυρᾶς αὐτοκρατορίας εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ Ἄγησίλαος καὶ ὠνειρεύετο νὰ καταλύσῃ τὸ περσικὸν κράτος. Τὰ σχέδιά του ὁμως ἐναυάγησαν. Ὅ,τι δὲν κατῶρθωσαν οἱ Πέρσαι διὰ τῶν ὀπλων τὸ ἐπέτυχεν ὁ Τιθραύστης διὰ τοῦ χρήματος. Διέθεσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφθονον χρυσὸν καὶ κατῶρθωσε νὰ ἐνώσῃ τὰς σημαντικωτέρας πόλεις τῆς ἐναντίον τῆς Σπάρτης.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ. Ο ΒΟΙΩΤΙΚΟΣ Ή ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον παρατηρεῖται εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλη μεταβολή. Αἱ Ἀθηναὶ ἤρχισαν νὰ ἀναλαμβάνουν οἰκονομικῶς μὲ τὸ ἐμπόριον. Ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος ἐξηκολούθουν νὰ ἀσκοῦν γοητεῖαν εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Οἱ Κορίνθιοι ἐξ ἄλλου δὲν ὠφελήθησαν τίποτε ἀπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ προεκάλεσαν. Ὅταν μάλιστα εἶδον, ὅτι ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ ὑποδουλωθοῦν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἐγκατέλειψαν τὴν Σπάρτην καὶ προσεχώρησαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς.

Οἱ Θηβαῖοι εἶχον ἀρχίσει νὰ δημιουργοῦν ἀξιόλογον δύναμιν καὶ δὲν ἠνείχοντο τὰς αὐθαιρεσίας τῆς Σπάρτης καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησιν καὶ ἀδιαφορίαν.

Τέλος τὸ Ἄργος, τὸ ὁποῖον πάντοτε εἶχεν ἀντιζηλίαν πρὸς τὴν Σπάρτην, ἐξηκολούθει νὰ διατηρῇ τὴν ὑπεροχὴν του μεταξὺ τῶν δευτερευουσῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος.

Δι' ὄλους αὐτοὺς τοὺς λόγους μόλις ἐφθασαν τὰ χρήματα τοῦ Τιθραύστου εἰς τὴν Ἑλλάδα, Θηβαῖοι, Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι εὐρέθησαν πρόθυμοι νὰ πολεμήσουν κατὰ τῆς Σπάρτης. Μὲ αὐτοὺς ἠνώθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς παλαιᾶς ἐχθρας τῶν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἤθελον νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς Θηβαίους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐβοήθησαν εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν τριάκοντα. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισε νέος ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ λεγόμενος βοιωτικὸς ἢ κορινθιακός (395 π.Χ.).

Οἱ Σπαρτιάται πρὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνακαλέσουν ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον, ὁ ὁποῖος ἔσπευσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος του.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΟΡΩΝΕΙΑΣ. ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ. Οἱ νέοι ἀγῶνες διεξήχθησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Βοιωτίαν μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Θηβαίων. Ὑπὸ τὰ τείχη τῆς μικρᾶς πόλεως Ἀλιάρτου οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν τὸν σπαρτιατικὸν στρατὸν. Αὐτὸς ὁ στρατηγὸς Λύσανδρος ἔπεσεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἄγησίλαος ἐπιστρέφει ἐσπευσμένως διὰ ξηρᾶς. Καθ' ὁδὸν συνήνητσε τὸν Δερκυλίδαν, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀνεκοίνωσε μὲ χαρὰν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῆς Σπάρτης ἔχασαν εἰς τὰς πρώτας συγκρούσεις τῆς Κορίνθου 10.000 μαχητάς. Τότε ὁ φιλέλλην βασιλεὺς εἶπε μὲ ἀναστεναγμὸν : « Φεῦ, φεῦ, ὦ Ἑλλάς, ἐπεὶ οἱ νῦν θεθηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες νικᾶν μαχόμενοι πάντας τοὺς βαρβάρους » (Ξενοφῶντος Ἄγησίλαος).

394 π. Χ.

Ὅταν ὁ Ἄγησίλαος ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν πλησίον τῆς Κορωνείας ἐνίκησε τοὺς ἠνωμένους συμμάχους (394) εἰς μάχην φονικωτάτην κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτραυματίσθη καὶ ὁ ἴδιος.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Κορωνείας ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν εἰς τὴν Κορινθίαν καὶ περίξ τοῦ Ἴσθμου ἐπὶ ἕξ ἔτη. Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν διεκρίθη ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Ἴφικράτης. Οὗτος ἀναδιωργάνωσε στρατιωτικῶς τὸν ἐκ πελταστῶν μισθοφορικὸν στρατὸν τῶν Ἀθηναίων καὶ πλησίον τῆς Κορίνθου μὲ τοὺς πελταστάς του ἐξώντωσεν ὁλόκληρον σπαρτιατικὸν τάγμα ἐκ 400 ἀνδρῶν.

Μὲ τὰ γεγονότα αὐτὰ κατὰ ξηρὰν συμπίπτουν ἄλλα κατὰ θάλασσαν. Ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος Κόνων μετὰ τὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς εἶχε καταφύγει εἰς τὴν Κύπρον. Διὰ τοῦ σατράπου Φαρναβάζου ἔπεισε τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ περσικοῦ στόλου. Μὲ αὐτὸν προσέβαλε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν Κνίδον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς κατέστρεψεν (394). Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης κατὰ θάλασσαν κατελύθη διὰ παντός.

Τὸ ἐπόμενο ἐτος Κόνων καὶ Φαρνάβαζος ἐνεφανίσθησαν μὲ τὸν στόλον των εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐληλάτησαν τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς καὶ Μεσσηνίας, κατέλαβον τὰ Κύθηρα καὶ κατέπλευσαν εἰς τὸν Ἴσθμόν. Ἐκεῖ συνέστησαν εἰς τοὺς συμμάχους νὰ ἐπιμείνουν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς χρήματα. Κατόπιν ὁ μὲν Φαρνάβαζος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὁ δὲ Κόνων ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μὲ περσικὰ χρήματα ἀνοικοδόμησε τὰ τείχη τῆς πόλεως.

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ . ΑΝΤΑΛΚΙΔΕΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗ .

Οἱ Σπαρτιαῖται ἀνήσυχτοι ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ ἐσκέφθησαν νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τοὺς Πέρσας, οἱ ὁποῖοι μὲ δυσaráεσκαιαν ἐβλεπον τὴν αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων. Πρὸς τοῦτο ἔστειλαν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν

ναύαρχον Ἀνταλκίδαν, ὁ ὁποῖος ἐφημίζετο διὰ τὴν πανουργίαν του. Ὄταν ὁ Ἀνταλκίδας ἦλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν, εὔρε σατράπην τῆς Ἰωνίας τὸν Τιρίβαζον, τοῦ ὁποῖου δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην. Ἀνταλκίδας καὶ Τιρίβαζος μετέβησαν εἰς τὰ Σοῦσα, ὅπου ὁ Ἀνταλκίδας ἐπέτυχε νὰ ἐκδώσῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐξευτελιστικὴν διὰ τοὺς Ἕλληνας διαταγὴν διὰ τῆς ὁποίας ἐπέβαλε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ εἰρήνη αὕτη ὠνομάσθη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη. Ἀπὸ τὰ Σοῦσα ὁ Ἀνταλκίδας καὶ ὁ Τιρίβαζος ἐπέστρεψαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ τὸ ἐξῆς ἐπίσημον κείμενον τῆς εἰρήνης : « Ἀρταξέρξης βασιλεὺς νομίζει δίκαιον τὰς μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις ἑαυτοῦ εἶναι καὶ τῶν νήσων Κλαζομενάς καὶ Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας ἑλληνίδας πόλεις καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας αὐτονόμους ἀφεῖναι πλὴν Λήμνου καὶ Ἰμβρου καὶ Σκύρου· ταύτας δὲ ὡσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων. Ὅπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ δέχονται, τούτοις ἐγὼ πολεμήσω μετὰ τῶν ταυτὰ βουλομένων καὶ πεζῆ καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασι » (Ξενοφῶντος Ἑλληνικά).

387 π.Χ.

Μὲ τοὺς βαρεῖς ὄρους τῆς περσικῆς συνθήκης ὑπεχρέωθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἐλάμβανε τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ κανονίζῃ ὡς ἀνώτατος ἄρχων τὰς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων διαφορὰς.

Ἡ κατακραυγὴ κατὰ τῆς συνθήκης δὲν ἐσταμάτησε τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι διέλυσαν τὴν νέαν συμμαχίαν, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχον ἰδρύσει καὶ οἱ Θηβαῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθοῦν τῆς ἡγεμονίας τῶν ἐπὶ τῶν ἄλλων βοιωτικῶν πόλεων. Μόνον ἡ Σπάρτη μὲ τὴν συμμαχίαν τῆς ἔμενε πλέον κυρίαρχος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς αὐτὴν ἀνέθεσεν ὁ Ἀρταξέρξης τὴν αὐστηρὰν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης. Μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Περσῶν οἱ Σπαρτιαῖται μετεβλήθησαν εἰς τυράννους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Εἰς ἄλλας πόλεις ἐπέβαλον ὀλιγαρχικὰς κυβερνήσεις, ἄλλας ἠνάγκαζον διὰ τῆς βίας νὰ γίνουν σύμμαχοί των, ἐνῶ τοὺς κατοίκους τῆς Μαντινείας ὑπεχρέωσαν νὰ χωρισθοῦν εἰς τέσσαρας κώμας.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

1. ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΑΔΜΕΙΑΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ

Ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας κατὰ τὸ ἔτος 382 π.Χ. ἐστάλη μὲ στρατὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐναντίον τῆς Ὀλύμπου, πόλεως τῆς Χαλκιδικῆς. Κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, ἐστάθμευσε πλησίον τῶν Θηβῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Θηβαίων ὀλιγαρχικῶν Λεοντιάδης ἦλθεν εἰς συνάντησίν του καὶ προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως Καδμείαν. Ὁ φιλόδοξος Φοιβίδας

382 π. Χ.

ἔδεχθη τὴν πρότασιν. Ἀμέσως εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἐγκατέστησε σπαρτιατικὴν φρουράν, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν Θηβῶν παρέδωκεν εἰς τὸν Λεοντιάδην. Συγχρόνως συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν δημοκρατικῶν Ἴσμηνίαν. Οἱ Θηβαῖοι δημοκρατικοὶ κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου εὔρον πρόθυμον φιλοξενίαν.

Ἡ καταπάτησις τῆς εἰρήνης ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας προεκάλεσε γενικὴν ἀγανάκτησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη προσεποιήθη ὅτι ἀπεδοκίμαζε τὸ πραξικόπημα τοῦ Φοιβίδου καὶ τὸν ἐτιμώρησεν, ἀλλὰ δὲν ἀπέδωσε τὴν Καδμείαν. Ἐπὶ πλέον παρέπεμψε τὸν Ἴσμηνίαν εἰς σπαρτιατικὸν δικαστήριον, τὸ ὁποῖον τὸν κατέδικασεν εἰς θάνατον.

2. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Οἱ Θηβαῖοι δημοκρατικοὶ οἱ ὅποιοι κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, κατάρθωσαν νὰ ἀπελευθερώσουν τὴν πατρίδα των τρία ἔτη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας. Μεταξὺ τῶν πατριωτῶν τούτων ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος μὲ θερμὴν φιλοπατρίαν καὶ ἐξαιρετικὴν γενναϊότητα.

Ὁ Πελοπίδας καὶ ἄλλοι Θηβαῖοι ἐξόριστοι συνενεοήθησαν μυστικῶς μὲ ὁμόφρονας εἰς τὰς Θήβας, εἰσῆλθον κρυφίως ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ἀρχηγούς τῶν ὀλιγαρχικῶν. Κατόπιν ἠνάγκασαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Καδμείαν. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐπαναστάται ἐγιναν κύριοι τῆς καταστάσεως καὶ ἐπανάφερον εἰς τὴν πόλιν τὴν δημοκρατίαν.

379 π. Χ.

3. ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΑΘΗΝΑΪΚΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Πελοπίδου εἰς τὰς Θήβας καὶ ἡ ταπεινώσις τῆς Σπάρτης ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐσκέφθησαν λοιπὸν νὰ ἀνασυστήσουν τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν, ἡ ὁποία εἶχε διαλυθῆ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἤθελον νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς Σπάρτης καὶ ὡς μέσον δι' αὐτὸ ἐθεώρουν τὴν συμμαχίαν τῶν μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐντὸς τῶν διατάξεων τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης. Οὕτω τὸ Βυζάντιον, ἡ Τένεδος, ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Ρόδος, ἡ Εὐβοία ἐγιναν μέλη τῆς συμμαχίας. Ὡς σκοπὸς τῆς ὠρίστης ἡ προστασία τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἀπὸ σπαρτιατικὴν ἀπόπειραν πρὸς ἡγεμονίαν.

378 π. Χ.

Τὴν νέαν συμμαχίαν διοικεῖ συνέδριον ἀντιπροσώπων ὄλων τῶν συμμάχων, τὸ ὁποῖον ἐδρεύει εἰς τὰς Ἀθήνας. Αἱ συμμαχικαὶ πόλεις διατηροῦν πλήρη τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐτονομίαν τῶν, δὲν πληρώνουν φόρους καὶ ἔχουν ἴσῃ ψῆφον μὲ τοὺς Ἀθηναίους.

Ἡ νέα ἀθηναϊκὴ συμμαχία ἔδωκε τὴν πρώτην ἀποτελεσματικὴν ἐνίσχυσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Θηβαίων κατὰ τῆς Σπάρτης, μέχρις οὗτο ἐγιναν ἱκανοὶ νὰ τὸν διεξαγάγουν μόνοι.

4. Η ΠΑΛΗ ΜΕΤΑΞΥ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΘΗΒΩΝ

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΚΑΙ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ. Ἡ μεγαλοφυΐα καὶ ὁ πατριωτισμὸς δύο ἀνδρῶν, τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἔφεραν τὰς Θήβας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

Ὁ Πελοπίδας κατήγετο ἀπὸ ἐπιφανῆ καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Θηβῶν, ἕξη δὲ βίον ἀπλούστατον. Τὸν διέκρινε φλογερά ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, διὰ τὴν ὁποῖαν διέθεσε ὄχι μόνον τὸν πλοῦτόν του, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν του. Ὁ Πελοπίδας εἶναι ὁ ὄργανωτὴς τοῦ περιφήμου ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβῶν. Τὸ σῶμα τοῦτο ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 ἐκλεκτοὺς νέους, οἱ ὁποῖοι συνεδέοντο μεταξύ των μὲ στένοτάτην φιλίαν, ἀφωσιωμένοι ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον μέχρι θανάτου. Ὁ Πελοπίδας μὲ τὸν ἱερὸν λόχον πρῶτον ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐνίσχυσε τὸ θάρρος καὶ τὸ φρόνημα τῶν συμπατριωτῶν του.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ, ἀλλὰ πτωχὴν οἰκογένειαν. Ἦτο λιτοδίαιτος, ἐφρόντιζεν ὅμως πολὺ διὰ τὴν πνευματικὴν του ἀνάπτυξιν. Διὰ τοῦτο ἠκροάσθη τοὺς σοφωτέρους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀπέκτησε σπουδαίαν φιλοσοφικὴν μόρφωσιν. Καίτοι εὐφραδέστατος ρήτωρ, ἀπεστρέφετο τοὺς ἐπιδεικτικούς λόγους καὶ ἦτο ὀλιγόλογος μέχρις ὑπερβολῆς. Πρὸ πάντων ὅμως ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο ἐξαιρετικὴ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα. Μὲ νέα πολεμικὰ σχέδια κατάρθωσε νὰ συντρίψῃ τὸν μοναδικὸν διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους στρατὸν τῆς Σπάρτης. Ἡ φιλία του μὲ τὸν Πελοπίδαν ἔμεινε παραδειγματικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΛΕΥΚΤΡΩΝ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔβλεπον ὅτι μὲ τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Σπάρτης αὐτοὶ μὲν ἐφθείροντο, ἐνῶ οἱ Θηβαῖοι καθημερινῶς ἐνισχύοντο. Διὰ τοῦτο ἐνήργησαν νὰ συγκληθῆ εἰς τὴν Σπάρτην συνέδριον τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ συζητήσῃ τὴν σύναψιν εἰρήνης μεταξύ ὄλων τῶν ἐμπολέμων. Τὸ συνέδριον συνῆλθε καὶ ὡς πρῶτον ὄρον διὰ τὴν εἰρήνευσιν ἐδέχθη νὰ γίνουσι ὄλαι αἱ πόλεις αὐτόνομοι. Ἄλλ' ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Θηβαίων Ἐπαμεινώνδας ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ, διότι ὁ ὄρος αὐτὸς τῆς συνθήκης κατέλυε τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Καὶ ἡ μὲν εἰρήνη συνωμολογήθη μεταξύ τῶν ἄλλων πόλεων, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο μὲ στρατὸν εἰς τὴν Φωκίδα, διετάχθη νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν εἰρήνην διὰ τῶν ὄπλων.

Ἡ εἰσβολὴ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν κατετρόμαξε τοὺς Θηβαίους. Ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔδωκαν θάρρος εἰς τοὺς συμπολίτας των καὶ ἐνίσχυσαν τὸ ἠθικόν των. Οἱ δύο στρατοὶ

συνηγήθησαν εἰς τὰ Λεῦκτρα. Εἰς τὴν μάχην, ἡ ὁποία ἔγινεν ἐκεῖ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπέδειξε τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ προτερήματά του. Ἐφήρμοσε νέον τρόπον παρατάξεως, ἰδικῆς τοῦ ἐμπνεύσεως, τὴν λεγομένην Λοξὴν Φάλαγγα. Παρέταξε δηλαδὴ εἰς μέγα βάθος καὶ ἐνίσχυσε πολὺ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ στρατεύματός του, ἀπέναντι τῆς ὁποίας ἦτο ἡ δεξιὰ τῶν Σπαρτιατῶν μὲ τὸν Κλεόμβροτον καὶ τοὺς καλυτέρους στρατιώτας του. Τὸ κέντρον καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῆς παρατάξεώς του εἶχον ταχθῆ μὲ λοξὴν διεύθυνσιν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ προωρίζοντο δι' ἄμυναν. Μὲ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐνήργησε τὴν ἐπίθεσιν.

371 π. Χ.

Τὸ εὐφυὲς σχέδιον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπέτυχε καθ' ὄλοκληρίαν. Εἰς τὴν νίκην συνετέλεσε πολὺ καὶ ὁ Πελοπίδας, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν ἱερὸν λόχον, ἐπολέμησε γενναιότατα. Κατὰ τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος, 400 γνήσιοι Σπαρτιάται καὶ πολλοὶ ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι. Τὸ στρατιωτικὸν γόητρον τῆς Σπάρτης κατέρρευσε καὶ μαζί μὲ αὐτὸ καὶ ἡ κυριαρχία τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ. Μετὰ τὴν μάχην τῶν Λεῦκτρων εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐδημιουργήθη εὐνοϊκὴ κατάστασις διὰ τοὺς Θηβαίους. Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατὰ πρόσκλησιν τῶν συμμάχων τὸν χειμῶνα τοῦ 370 π.Χ. ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀμέσως ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς Σπάρτης, Ἀρκάδες, Ἀργεῖοι, Ἡλεῖοι, ἠνώθησαν μαζί του. Κατ' ἀπαίτησιν των εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἔφθασε πρὸ τῆς ἀτειχίστου Σπάρτης. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς δωρικῆς κατακτῆσεως ἐχθρικός πούς δὲν εἶχε πατήσει εἰς τὴν Λακωνικὴν.

Ἐν τούτοις ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Σπάρτην, διότι τὴν ὑπερήσπιζεν ὁ γηραιὸς Ἀγησίλαος. Ἐπροχώρησεν ὅμως μέχρι τοῦ Γυθείου, ἐληλάτησε τὴν χώραν, ἔκαυσε τοὺς ναυστάθμους τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας. Τότε ἵδρυσεν πλησίον τῶν συνόρων τῆς Λακωνικῆς τὴν Μεγάλην πόλιν (Μεγαλόπολιν), τὴν ὁποίαν ὠχύρωσε καὶ κατέστησε κοινὴν μητρόπολιν τῶν Ἀρκάδων.

Ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον εἶχε καὶ ἄλλας σοβαρὰς συνεπειὰς διὰ τὴν Σπάρτην. Ἡ Μεσσηνία ἀπηλευθερώθη

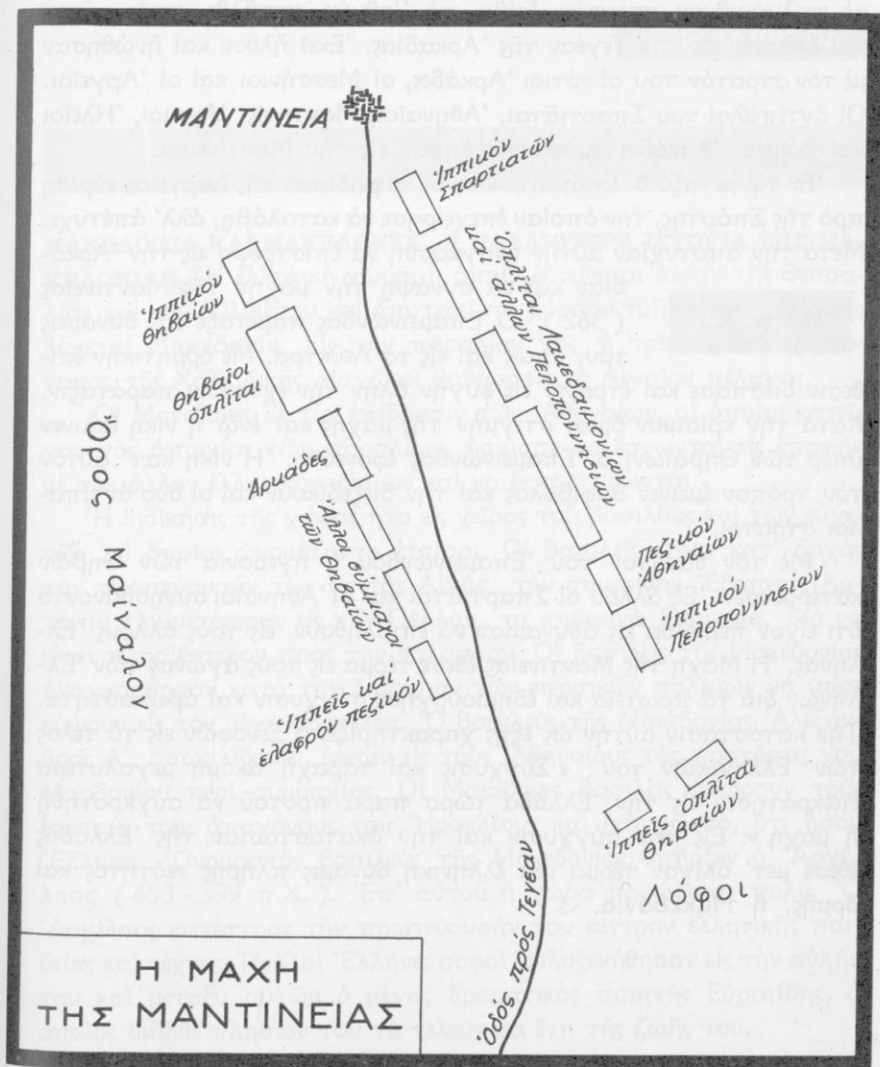
ἀπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγὸν καὶ ἀπετέλεσεν ἀνεξάρτητον κράτος. Ἡ πόλις Μεσσήνη, ἣ ὁποία ἐκτίσθη τότε εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἰθώμης, ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ νέου μεσσηνιακοῦ κράτους. Ἀφοῦ περιώρισε τὴν Σπάρτην εἰς τὴν Λακωνικὴν, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπέστρεψε θριαμβευτῆς εἰς τὰς Θήβας.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ. Ὁ Ἐπαμεινώνδας τὸ ἐπόμενον ἔτος (369) ἐστράφη πρὸς βορρᾶν. Κατόπιν προσκλήσεως τῶν Θεσσαλῶν ἔστειλε τὸν Πελοπίδαν μὲ στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θεσσαλίας προσετέθη εἰς τὴν δύναμιν τῶν Θηβῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Πελοπίδας ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν κατέστησε σύμμαχον. Διὰ τὴν ἐξασφάλισήν μάλιστα τὴν συμμαχίαν ἔλαβε 30 ἡμέρους ἀπὸ τὰς ἐπισημοτέρας οἰκογενεῖας τῆς μακεδονικῆς κοινωνίας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ νεαρὸς Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Ἀμύντου Γ' καὶ κατόπιν ἔνδοξος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνησυχῆσαντες ἀπὸ τὴν ραγδαίαν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Θηβῶν συνῆψαν συμμαχίαν μὲ τὴν Σπάρτην. Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς αἱ περισσότεραι χῶραι μεταξὺ Θερμοπυλῶν καὶ Ἰσθμοῦ, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Πελοποννήσου, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Μακεδονία ἦσαν κατ' οὐσίαν ὑπήκοοι τῶν Θηβῶν.

Ἄλλὰ καὶ οἱ Θηβαῖοι διὰ τὴν ἐξασφάλισόν τὴν κυριαρχίαν των εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐδίστασαν νὰ προκαλέσουν τὴν ἐπέμβασιν τῶν Περσῶν. Ὁ Πελοπίδας τὸ 367 π.Χ. μετέβη εἰς τὰ Σοῦσα καὶ ἐνήργησε διὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ μεγάλου βασιλέως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πράγματι ὁ Πέρσης βασιλεὺς ἐξέδωκε διαταγὴν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Θηβαῖοι ἀνεκηρύσσοντο ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τῶν Θηβῶν προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Ὁ τύραννος τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρος μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἀθηναίων ὑπέταξε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Πελοπίδας ἔσπευσε μὲ στρατὸν ἐναντίον του καὶ τὸν ἐνίκησε, ἀλλ' ἐφονεύθη (364). Ὁ Ἐπαμεινώνδας μὲ περσικὸν χρῆμα κατεσκεύασε στόλον διὰ τὴν ἀφαιρέσιν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν παρουσιάζει συμπτώματα καταρρέουσας.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΣ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ. Αἱ βόρειοι ἀρκαδικαὶ πόλεις μετὰ τὴν ὑποκίνησιν τῶν Μαντινέων εἶχον συμμαχήσει μετὰ τοὺς Σπαρτιάτας, εἰς τοὺς ὁποίους προσεχώρησαν καὶ οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Ἕληιοι. Ὁ Ἐπαμεινώνδας διὰ τετάρτην φορὰν

μέ πολυάριθμον στρατόν διέβη τὸ Ἴσθμόν, κατήλθε πρὸς νότον καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Τεγέαν τῆς Ἀρκαδίας. Ἐκεῖ ἦλθον καὶ ἠνώθησαν μετὸν στρατόν του οἱ νότιοι Ἀρκάδες, οἱ Μεσσηνιοὶ καὶ οἱ Ἀργεῖοι. Οἱ ἀντίπαλοί του Σπαρτιᾶται, Ἀθηναῖοι, Μαντινεῖς, Ἀχαιοί, Ἡλεῖοι καὶ βόρειοι Ἀρκάδες συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Μαντινείαν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἐπαμεινώνδας δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας εὗρέθη πρὸ τῆς Σπάρτης, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ, ἀλλ' ἀπέτυχε. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν αὐτὴν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀρκάδιαν καὶ νὰ συνάψῃ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας (362). Ὁ Ἐπαμεινώνδας παρέταξε τὰς δυνάμεις του, ὅπως καὶ εἰς τὰ Λεῦκτρα. Μὲ ὀρμητικὴν ἐπιθεσὶν διέσπασε καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν ὄλην τὴν ἐχθρικὴν παράταξιν. Κατὰ τὴν κρίσιμον ὁμως στιγμὴν τῆς μάχης καὶ ἐνῶ ἡ νίκη ἔκλινεν ὑπὲρ τῶν Θηβαίων, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐφρονεύθη. Ἡ νίκη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔμεινεν ἀμφίβολος καὶ τὴν διεξεδίκουν καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοί.

362 π. Χ.

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν κατέρρευσε. Ἐξ ἄλλου οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συνησθάνοντο ὅτι εἶχον περιέλθει εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Ἡ Μάχη τῆς Μαντινείας ἔθεσε τέρμα εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων διὰ τὰ πρωτεῖα καὶ ἐδημιούργησε σύγχυσιν καὶ ἀβεβαιότητα. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὡς ἐξῆς χαρακτηρίζει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἑλληνικῶν του: « Σύγχυσις καὶ ταραχὴ ἀκόμη μεγαλύτερα ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶρα παρὰ προτοῦ νὰ συγκροτηθῇ ἡ μάχη ». Εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀκαταστασίαν τῆς Ἑλλάδος ἔθεσε μετ' ὀλίγον τέρμα νέα ἑλληνικὴ δύναμις πλήρης νεότητος καὶ ὀρμῆς, ἡ Μακεδονία. ↴

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ. Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. Ἡ ἑλληνικὴ χώρα, ἣ ὁποία ἐκτείνεται πέραν τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἀποτελεῖ τὸ βόρειον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, λέγεται Μακεδονία. Εἰς τὴν παραλίαν τῆς ἢ τρίγλωσσος χερσόνησος τῆς Χαλκιδικῆς, εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Οἱ Μακεδόνες μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι κατεῖχον τὰς ἀποικίας τῶν παραλίων, ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἄλλον ἑλληνικὸν κόσμον καὶ νὰ ἐκπολιτίζωνται.

Ἡ διοίκησις τῆς χώρας ἦτο εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως καὶ τῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι ὠνομάζοντο ἑταῖροι. Οἱ βασιλεῖς εἶχον κατ' ἀρχὰς τὴν πρωτεύουσάν των εἰς τὰς Αἰγὰς, τὴν σημερινὴν Ἐδεσσαν. Κατόπιν τὴν μετέφεραν εἰς τὴν Πέλλαν, τὰ σημερινὰ Γιανιτσά, διὰ νὰ εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἠναγκάσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν περσικῶν πολέμων νὰ ὑποκύβουν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος Α', ὅπως εἶδομεν, ἔφερεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμμαχίας. Οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς θεώρουν τοὺς ἑαυτοὺς των ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐκαυχῶντο, ὅτι ἦσαν Ἕλληνες. Ὀνομαστὸς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχέλαος (453 - 399 π.Χ.). Ἐπ' αὐτοῦ ἡ χώρα προώδευσε πολὺ. Ὁ Ἀρχέλαος κατέστησε τὴν πρωτεύουσάν του κέντρον ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τέχνης. Πολλοὶ Ἕλληνες σοφοὶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὴν αὐτὴν του καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ μέγας δραματικὸς ποιητὴς Εὐριπίδης, ὁ ὁποῖος διῆλθε πλησίον του τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο Β'. Ὁ Φίλιππος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμύντου Γ'. Εἰς τὰς Θήβας, ὅπου εἶχεν ὀδηγηθῆ ὡς ὄμηρος, πολὺ ὠφελήθη ἀπὸ τὰς σχέσεις του μὲ τὸν Πελοπίδαν καὶ πρὸ πάντων τὸν Ἐπαμεινώνδαν, τὸν ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἐθαύμαζεν. Ἀπὸ αὐτὸν ἐδιδάχθη τὴν πολεμικὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν κατόπιν ἐφήρμοσεν ὁ ἴδιος. Ἐκεῖ εὗρε τὴν εὐκαι-

Φίλιππος Β΄.

ρίαν νά γνωρίση τήν πολιτικήν κα-
τάστασιν τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Ἡ
γνωσις αὐτῆ τοῦ ἐχρησίμωσεν ἀρ-
γότερον πολύ. Ὁ Φίλιππος ἠγάπα
τά γράμματα καί τὰς τέχνας καί
ἐγοήτευε μέ τοὺς τρόπους του. Εἶ-
χεν ὁμως καί τὰ ἐλαττώματα τῶν
Μακεδόνων εὐγενῶν. Ἦτο βίαιος
καί σκληρὸς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους
του. Ἦγάπα μέ πάθος τὸ κυνήγιον,
τὰς διασκεδάσεις καί τὸν οἶνον.
Παρ' ὅλα αὐτὰ εἶχε προικισθῆ ἐκ
φύσεως μέ σπανίαν διπλωματικὴν

ἰκανότητα καί μέ τὸ μέγα προσὸν νά διακρίνη ἀμέσως τὸ συμφέρον
του εἰς τὰς διαφόρους περιστάσεις καί νά προχωρῆ μέ ἀποφασιστικό-
τητα εἰς τὴν ἐξυπηρέτησίν του. Ὁ Φίλιππος ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος
δημιουργὸς τοῦ ἐνδόξου μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὰς Θήβας ἐβασίλευεν εἰς τὴν Μακεδονίαν
ὁ ἀδελφὸς του Περδίκκας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ὁ Φίλιπ-
πος ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν κατ' ἀρχὰς ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου ἀνε-
ψιοῦ του Ἀμύντου, υἱοῦ τοῦ Περδίκκου. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ κίνδυνοι
ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, οἱ ὅποιοι περιέβαλλον τὸ κράτος, ἦσαν μεγάλοι,
διὰ τοῦτο κατεπάτησε τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνηλίκου καί ἔγινεν αὐτὸς
βασιλεὺς (359). Διὰ νά στερεωθῆ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐξώντωσεν ὅλους
τοὺς ἀνταπαιτητὰς τοῦ θρόνου του. Ἀμέσως κατόπιν ἐπεδόθη εἰς
τὴν αὐξήσιν καί ὀργάνωσιν τῶν στρατιωτικῶν του δυνάμεων.

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Ὁ
Φίλιππος ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς ὑπηκόους του νά ἐκτελοῦν στρα-
τιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἐφήρμοσε δηλαδὴ τὴν ὑποχρεωτικὴν στρατο-
λογίαν. Κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ μέ νέας
στρατιωτικὰς μεθόδους. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο εἶχε πολύτιμον ὄδηγόν
τὰ διδάγματα, τὰ ὅποια ἔλαβε πλησίον τοῦ Ἐπαμεινώνδου κατὰ τὴν
παραμονὴν του εἰς τὰς Θήβας.

Πρὸ τοῦ Φιλίππου ὁ πεζικὸς στρατὸς τῆς Μακεδονίας ἀπετελεῖτο
ἀπὸ ἀτελῶς ὠπλισμένους πελταστὰς. Ὁ Φίλιππος ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς

δευτερεύουσαν θέσιν εἰς τὸν στρατόν. Κύριον σῶμα τοῦ πεζικοῦ κατέστησε τὴν περίφημον μακεδονικὴν φάλαγγα, τὴν ὁποῖαν ἐδημιούργησε καὶ ἐξώπλισεν ὁ ἴδιος. Οἱ φαλαγγῖται, οἱ πεζέταιροι, ὅπως ἐλέγοντο, ἦσαν Μακεδόνες ὀπλίται μὲ σπουδαιότερον ὄπλον ἀμυντικὸν καὶ ἐπιθετικὸν τὴν σάρισαν, ἡ ὁποία ἦτο μακρότατον δόρυ μήκους ἕξ μέτρων. Περετάσσοντο εἰς δέκα ἕξ πυκνὰς γραμμάς. Βοηθητικὰ σώματα τοῦ πεζικοῦ ἦσαν οἱ πελτασταί, οἱ ἄκοντισταί καὶ οἱ τοξόται. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς προήρχοντο ἀπὸ τοὺς περίξ βαρβάρους. Καὶ οἱ μὲν πελτασταί προορισμὸν εἶχον νὰ ἀσφαλίζουν τὰ πλευρὰ τῆς φάλαγγος, οἱ δὲ ἄκοντισταί καὶ οἱ τοξόται νὰ προπορεύονται ὡς ἐμπροσθοφυλακή. Τὸ ἵππικόν, ἄριστον ἀνέκαθεν, διετήρησε τὴν σπουδαίαν θέσιν του εἰς τὴν νέαν ὀργάνωσιν τοῦ στρατεύματος. Οἱ ἵππεῖς ἔφερον περικεφαλαίαν, θώρακα, ξίφος καὶ βραχεῖαν λόγχην, τὸ λεγόμενον ζυστόν. Προήρχοντο ἀπὸ τὰς εὐπόρους τάξεις τῶν γαιοκτημόνων καὶ ὠνομάζοντο ἐταῖροι.

Ὁ Φίλιππος ἐπέβαλεν εἰς ὅλον τὸν στρατὸν τὴν σιδηρᾶν πειθαρχίαν καὶ τὸν ἐφωδίασε μὲ πλῆθος πολεμικῶν μηχανῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη ἰσχυρότατος στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς, μὲ τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἄλλος προηγούμενος ἢ σύγχρονος ἠδύνατο νὰ παραβληθῆ.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Ὁ Φίλιππος ἀφοῦ ἀπήλλαξε τὴν χώραν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν γειτόνων, ἐστράφη πρὸς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸ κράτος διέξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ νὰ τὸ ἀσφαλίσῃ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν, παλαιὰν ἀποικίαν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος, ἔπειτα δὲ τὴν Πύδναν ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ (357).

Κατόπιν ὁ Φίλιππος ἐπροχώρησε καὶ κατέλαβε τὴν χώραν, ἡ ὁποία ἐκτείνεται ὑπὸ τὸ Πάγγαιον ὄρος. Ἐκεῖ ὑπῆρχε παλαιὰ πόλις, αἱ Κρηνίδες, τὴν ὁποῖαν ὁ Φίλιππος μετωνόμασε Φιλίππους. Μὲ

Μακεδῶν ἱππεύς. (Παράστασις ἐπὶ νομίσματος τοῦ 5ου αἰῶνος).

τά εισοδήματα τῶν χρυσοφόρων μεταλλείων τοῦ Παγγαίου κατεσκεύασε στόλον διὰ τοῦ ὁποίου ἠπείλει νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον καὶ τὸν Βόσπορον.

Παραλλήλως μὲ τὰς ἐνεργείας αὐτὰς διεξήγαγε πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ὅπου ἐκυρίευσεν τὴν Ποτειδαίαν (356), τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν εἰς τοὺς Ὀλυνθίους, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν φιλίαν των. Ἡ Ὀλυνθος τότε ἦτο ἰσχυροτάτη πόλις ὡς κέντρον καὶ μητρόπολις τῆς ὁμοσπονδίας πολλῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς.

Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας αἱ Ἀθηναίαι παρέμειναν ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, διότι εἶχον τὴν ναυτικὴν ἡγεμονίαν καὶ προΐσταντο πολλῶν καὶ ἰσχυρῶν συμμάχων. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Σάμος, ἡ Ρόδος, αἱ παράλιοι πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καὶ ἰδίως τὸ Βυζάντιον κατεῖχον πρωτεύουσαν θέσιν.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀντὶ νὰ στρατεύωνται οἱ ἴδιοι ἐχρησιμοποιοῦν ξένους μισθοφόρους, οἱ ὅποιοι κατεπίεζον τοὺς συμμάχους. Ἐξ ἄλλου κατέλαβον πολλὰ κτήματα εἰς τὴν Σάμον καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καὶ τὰ ἔδωκαν εἰς Ἀθηναίους κληροῦχος. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς τὸ 358 π.Χ. ἀπὸ τοὺς συμμάχους οἱ Χίοι, οἱ Κῶοι, οἱ Ρόδιοι καὶ οἱ Βυζάντιοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἤρχισε πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ ἀγὼν διεξήχθη κατὰ θάλασσαν ἐπὶ ὀλόκληρον τριετίαν (358 - 355 π.Χ.). Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἀθηναίων ἦσαν σημαντικά. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ τερματίσουν τὸν πόλεμον καὶ νὰ ἀναγνώρισουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀποστατῶν. Ὁ τριετὴς αὐτὸς πόλεμος ὀνομάζεται εἰς τὴν ἱστορίαν συμμαχικὸς πόλεμος καὶ ἐπέφερε τὴν ὀριστικὴν διάλυσιν τῆς δευτέρας ναυτικῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων.

ΠΡΩΤΗ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΟΛΥΝΘΟΥ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου ἄλλος ἐμφύλιος πόλεμος ἐξεργάγη εἰς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ ἀναμειχθῆ εἰς τὰ πράγματα τῆς νοτίου Ἑλλάδος.

Οἱ Θηβαῖοι, ὅταν οἱ Φωκεῖς ἐκαλλιέργησαν ἐδάφη ἀνήκοντα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, κατήγγειλαν τὴν βέβηλον πράξιν των εἰς

τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον τοὺς κατεδίκασεν εἰς πρόστιμον πολλῶν ταλάντων. Ἄλλ' οἱ Φωκεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ καταβάλουν τὸ ὑπέρογκον αὐτὸ ποσόν. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ἐκήρυξε τότε ἱερὸν πόλεμον κατὰ τῶν Φωκέων (355 π.Χ.), τὸν ὁποῖον ἀνέλαβον νὰ διεξαγάγουν ὑπὲρ τοῦ μαντείου οἱ Θηβαῖοι, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ. Οἱ Φωκεῖς ὄχι μόνον ἠμύνθησαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὀνόμαρχον.

Ὁ Φίλιππος, ἐπωφεληθεὶς ἐκ προσκλήσεως εἰς βοήθειαν τῶν εὐγενῶν τῆς Θεσσαλίας, ἐξεδίωξε τοὺς Φωκεῖς καὶ κατέλαβε τὰς Παγασὰς καὶ τὴν χερσόνησον τῆς Μαγνησίας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπροχώρησε μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν, διὰ νὰ εἰσβάλη εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Ἠναγκάσθη ὁμως νὰ ἀποσυρθῆ, διότι δὲν ἤθελε νὰ συγκρουσθῆ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταλάβει τὸ στενόν. Μὲ τὴν ἐστρατείαν του αὐτὴν ὁ Φίλιππος ἔγινε κύριος ὀλοκλήρου τῆς Θεσσαλίας.

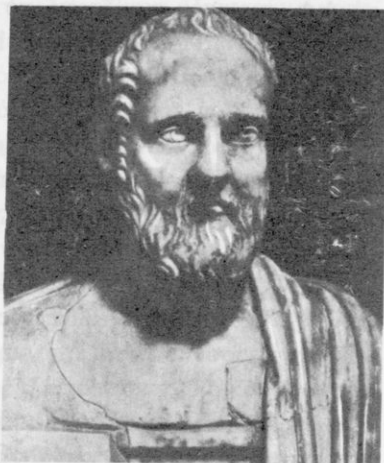
Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Φίλιππος ἐξεστράτευσε εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Προποντίδος. Κατόπιν ἐστράφη κατὰ τῆς Ὀλύνθου. Τὸ 349 π.Χ.

ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ὀλυνθίων, οἱ ὁποῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ἀδράνειαν καὶ ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς μόνον μικρὰν μισθοφορικὴν δύναμιν. Ματαίως ὁ πολιτικὸς καὶ ρήτωρ Δημοσθένης διὰ τῶν περιφήμων Ὀλυνθιακῶν του λόγων συνέστησε νὰ στείλουν γενναίαν βοήθειαν. Ἡ Ὀλυνθος, ἀντέστη γενναίως μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 348 π.Χ., ὅτε ὑπέκυψε διὰ προδοσίας καὶ κατεσκάφη ἐκ θεμελίων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Τότε ὀλόκληρος ἡ Χαλκιδικὴ προσηρτήθη εἰς τὸ Μακεδονικὸν κράτος.

ΦΙΛΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ Ἀἱ Ἀθηναὶ παρά τὴν διάλυσιν τῆς δευτέρας ἀθηναϊκῆς συμμαχίας ἦσαν ἀκόμη ὑπολογίσιμος δύναμις. Εἰς οἵανδήποτε στιγμήν ἠδύναντο νὰ παρατάξουν ἰσχυρότατον στόλον μὲ τὸν ὁποῖον ἐκυριάρχουν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἄλλ' εἰς τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τὰ ἰδανικὰ τῶν προγόνων τῶν δὲν προεκάλουν τὴν παλαιάν συγκίνησιν. Μόνον μερικοὶ μορφωμένοι καὶ φιλοπάτριδες ὠνειρεύθησαν νὰ ἀνυψώσουν τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν παλαιάν δόξαν. Ἄλλ' ὁ πόθος τῶν ἦτο ἀνεκπλήρωτος.

Δημοσθένης.

Ίσοκράτης.

Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς ἄνδρας αὐτοὺς ἦτο ὁ Δημοσθένης, μέγας πολιτικός καὶ ρήτωρ. Ὄταν ἀντελήφθη, ὅτι ὁ Φίλιππος θὰ ἐκυριάρχει εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, προσεπάθησε μὲ τοὺς ρητορικούς του λόγους νὰ φιλοτιμήσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐξεγερθοῦν κατὰ τοῦ Φιλίππου. Ἐγίνε λοιπὸν ὁ ἐπισημότερος ἐκπρόσωπος τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ κόμματος εἰς τὰς Ἀθήνας. Μὲ τὴν ἀγνήν φιλοπατρίαν του ἔμεινε προσκεκολλημένος εἰς τὴν παλαιὰν ἰδέαν περὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατανοήσῃ τὴν ἐπελθούσαν μεταβολήν. Διὰ τοῦτο ἡ πολιτικὴ του οὔτε τὴν πατρίδα του οὔτε τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ὠφέλησεν. Ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους ἦτο ὁ ρήτωρ καὶ πολιτικός Αἰσχίνης. Αὐτὸς ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ φιλομακεδονικοῦ κόμματος, τῶν φιλιππιζόντων, ὅπως ἐλέγοντο.

Τότε ὁμως εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἄνδρες μεγάλης ἀξίας, οἱ ὅποιοι ἐπίστευον ὅτι μόνον ὁ Φίλιππος μὲ τὴν νέαν καὶ ρωμαλέαν ἑλληνικὴν δύναμιν τοῦ βορρᾶ ἠδύνατο νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν διαρκῆ ἀλληλοσπαραγμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν θρίαμβον ἡνωμένων. Τοιοῦτοι ἄνδρες ἦσαν ὁ ρήτωρ Ίσοκράτης καὶ ὁ στρατηγὸς Φωκίων. ✓

ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΟΣ. ΝΕΑ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Οι Θηβαῖοι ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὸν μακροχρόνιον ἱερὸν πόλεμον ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ εἰρηνεύσουν. Ἔστειλαν λοιπὸν πρεσβείαν ὑπὸ τὸν Φιλοκράτην εἰς τὸν Φίλιππον, διὰ νὰ διαπραγματευθῆ τὴν εἰρήνην. Μεταξὺ τῶν πρέσβων ἦσαν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης. Μετὰ μακρὰς συνηνοήσεις οἱ δύο ἀντίπαλοι συνῆψαν εἰρήνην διὰ τῆς ὁποίας διετήρουν τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα κατεῖχον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Αὕτη εἶναι ἡ λεγομένη Φιλοκράτειος εἰρήνη.

346 π. Χ.

Ἐπειτα ὁ Φίλιππος διῆλθε τὰς Θερμοπύλας καὶ κατέλαβεν ἀμαχητὶ τὴν Φωκίδα. Ἀμέσως συνεκάλεσε τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον κατ' ἐμπνευσίν του ἀπεφάσισε τὰ ἑξῆς : α) νὰ κατασκαφοῦν αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος καὶ νὰ διασκορπισθοῦν οἱ κάτοικοι· εἰς κώμας· β) νὰ ἀποδοθοῦν οἱ θησαυροὶ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἀπὸ τοὺς Φωκεῖς μὲ ἐτησίαις δόσεις ἐκ 50 τάλαντων· γ) νὰ δοθοῦν εἰς τὸν Φίλιππον αἱ δύο ψῆφοι τῶν Φωκῶν εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον καὶ ἡ προεδρία τῶν πυθικῶν ἀγῶνων.

Ὁ Φίλιππος κατόπιν ἐστράφη πρὸς τὴν Θράκην διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν κατάρκτησίν της. Τότε ἔκτισεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Αἴμου τὴν Φιλιππούπολιν (342) καὶ κατέλαβε τὰ παραλίους πόλεις Ἀπολλωνίαν καὶ Ὀδησσόν. Κατόπιν ἐπολιόρκησε τὰς πόλεις Πέρινθον καὶ Βυζάντιον, τὰς ὁποίας ὁμως δὲν ἤδυνήθη νὰ καταλάβῃ χάρις εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου.

Ἐν τῷ μεταξὺ νέος ἱερὸς πόλεμος ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ ἀναμειχθῆ εἰς τὰ πράγματα τῆς νοτίου Ἑλλά-

Αἰσχίνης.

Ὁ Λέων τῆς Χαιρωνείας.

τάς Ἀθήνας. Ὁ Δημοσθένης μὲ λόγον γεμάτον ἀπὸ φιλοπατρίαν συνέστησεν εἰς τοὺς περιφόβους Ἀθηναίους νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Θηβαίους πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ κοινοῦ ἔχθρου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸν ἴδιον εἰς τὰς Θήβας καὶ δι' ἐνεργειῶν του συνωμολογήθη ἡ συμμαχία.

Ὁ συμμαχικὸς στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων συνεκεντρώθη εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας. Ἐκλεκτὸν τμήμα τοῦ στρατοῦ τῶν Θηβαίων ἀπετέλει ὁ ἱερὸς λόχος. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ Φίλιππος μὲ 30.000 πεζοὺς καὶ 2.000 ἵππεις. Ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο ἰσοπέλων στρατῶν ὑπῆρξε φοβερὰ. Θηβαῖοι καὶ Ἀθηναῖοι ἠγωνίσθησαν μὲ φλογερὸν πάθος διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Οἱ 300 ἰδίως

338 π. Χ.

Θηβαῖοι ἱερολοχίται ἐπάλαισαν ὡς μυθικοὶ ἥρωες καὶ ἔπεσαν μέχρις ἑνός. Ἀλλ' ἡ ἀνωτέρα στρατηγικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ Φιλίππου ὑπερίσχυσε καὶ ὁ μακεδονικὸς στρατὸς συνέτριψε τὰς δυνάμεις τῶν δύο πόλεων. Κατὰ

δος. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν εἰς πρόστιμον τοὺς κατοίκους τῆς Ἀμφίσσης, διότι ἐκαλλιέργησαν ἐδάφη τοῦ δελφικοῦ μαντείου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἀμφισσεῖς ἤρνούντο νὰ πληρώσουν, οἱ ἀμφικτίονες ἀνέθεσαν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Ὁ Φίλιππος κατῆλθεν ἐσπευσμένως πρὸς νότον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Φωκίδα. Καὶ μικρὸν μὲν μέρος τοῦ στρατοῦ του ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψε τὴν Ἀμφίσσαν, αὐτὸς δὲ μὲ τὸ μεγαλύτερον τμήμα κατέλαβε τὴν Ἐλάτειαν καὶ τοιουτοτρόπως ἔγινε κύριος τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν. ○

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ Ἡ εἰδησις περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Ἐλατείας προεκάλεσε κατάπληξιν εἰς

τὴν μάχην ἐφονεύθησαν 1.000 Ἀθηναῖοι καὶ 2.000 ἠχμαλωτίσθησαν. Οἱ Θηβαῖοι εἶχον πολὺ μεγαλυτέρας ἀπωλείας.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Φίλιππος ἔδειξε μεγάλην ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπολύσας τοὺς αἰχμαλώτους των. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Θηβαίους ἐδείχθη σκληρός. Ἐπανάφερε τοὺς ἐξοριστοὺς φίλους του καὶ ἐθανάτωσε τοὺς κυριωτέρους ἐκ τῶν ἀντιπάλων του. Ἐπὶ πλεόν διέλυσε τὴν βοιωτικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ εἰς τὴν Καδμείαν ἐγκατέστησε μακεδονικὴν φρουράν. Οἱ Θηβαῖοι, ὅταν βραδύτερον ἀποκατεστάθη ἡ ἡρεμία εἰς τὴν χώραν, ἀνήγειραν ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν νεκρῶν των κενοτάφιον, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἐτοποθέτησαν μαρμάρινον λέοντα, τὸν λεγόμενον λέοντα τῆς Χαιρωνείας.

Ἡ νίκη τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν Χαιρώνειαν ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν μιᾶς νέας μεγάλης ἱστορικῆς περιόδου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Κατ' αὐτὴν πρωταγωνιστεῖ ὁ μακεδονικὸς ἑλληνισμὸς, ὁ ὁποῖος προσέδωκε νέαν δόξαν καὶ λάμπιν εἰς ὀλόκληρον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. ○

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΤΗ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ○ Ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν νίκην τῆς Χαιρωνείας κατέλαβε τὴν Χαλκίδα, ἐγκατέστησε φρουράν εἰς τὴν Κόρινθον, συνῆψε συνθήκας μὲ τοὺς Ἀρκάδας, Μεσσηνίους καὶ Ἡλείους καὶ περιώρισε τὴν ἀπομεμονωμένην Σπάρτην εἰς τὰ παλαιὰ λακωνικὰ σύνορα. Γενικῶς ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξεν ἐπιεικῆς, διότι σκοπὸς του ἦτο νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις διὰ τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἐσχεδίαζε κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἀμέσως κατόπιν ὁ Φίλιππος συνεκάλεσεν εἰς τὴν Κόρινθον συνέδριον ἀντιπροσώπων ὄλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Ἡ σπουδαιότερα ἀπόφασις τοῦ συνεδρίου ἦτο ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Φιλίππου ὡς ἀρχιστρατήγου εἰς τὸν ἀποφασισθέντα πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ συνεδρίου ὁ Φίλιππος ἐπέστρεphen εἰς τὴν Μακεδониαν, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἐκστρατείαν. Ὅπως ἦτο μάλιστα ἀποφασιστικὸς τὴν ἀνοιξιν τοῦ 336 π.Χ. ἔστειλεν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν τοὺς στρατηγοὺς Παρμενίωνα, Ἀμύνταν καὶ Ἄτταλον μὲ στρατὸν διὰ νὰ προελίανουν τὸν δρόμον. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν ἐδολοφονήθη διὰ λόγους προσωπικοὺς ἀπὸ ἑνα ἀξιωματικόν, ἐνῶ ἐτέλει τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς

336 π. Χ.

του. Ήτο δὲ τότε μόλις 47 ἐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὁ στρατὸς ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν νεαρὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρον.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Οἱ διαρκεῖς ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν πόλεων τῆς νοτίου Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος ἐξήντησαν τὰς δυνάμεις των καὶ προητοίμασαν τὴν εὐκόλον ἐπικράτησιν τῶν Μακεδόνων. Οἱ Μακεδόνες, νεαρὰ ἑλληνικὴ δύναμις πλήρης ὁρμῆς καὶ ζωτικότητος, ἐπέτυχον νὰ ἐνώσουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ἐπικράτησις των ὑπῆρξε πολλαπλῶς ὠφέλιμος διὰ τὸν ἑλληνισμόν.

Ἐν πρώτοις ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἔθνους ἐτέθη λαὸς ἑλληνικός, ἀκμαῖος, μὲ ἀρχηγὸν ἱκανώτατον καὶ δραστήριον. Μόνον τοιοῦτος ἀνὴρ ἦτο δυνατὸν νὰ δώσῃ νέαν δόξαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα. Εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς ἀπέβλεπεν ἡ προσπάθεια τοῦ Φιλίππου νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως ἀγαθόν, τὸ ὅποιον ἐχάρισεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὁ Φίλιππος εἶναι, ὅτι ἐσταμάτησε τοὺς καταστρεπτικούς ἐμφυλίους πολέμους μεταξύ των, οἱ ὅποιοι θὰ κατέληγον εἰς τὸν ὀριστικὸν ἀφανισμόν τῆς φυλῆς. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ ἑνωσις ὀλοκλήρου τοῦ ἑλληνισμοῦ μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Μακεδόνας ὠφέλησε καὶ ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα.

ΤΕΛΟΣ
ΕΤΟΥΣ

ἄνω πλ. σφρ. Β7
ἔως πλ. 249

Η ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

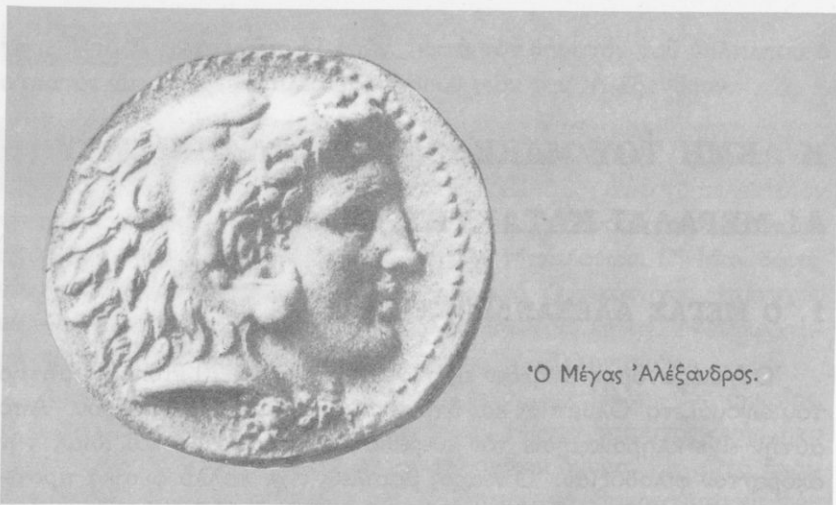
1. Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ √

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μόνις 20 ἐτῶν. Ἡ μήτηρ του ὠνομάζετο Ὀλυμπιάς καὶ ἦτο κόρη βασιλέως τῆς Ἡπείρου. Ἀπὸ αὐτὴν εἶχε κληρονομήσει τὸν εὐερέτιστον χαρακτήρα καὶ ἰδίως τὴν ἀκόρεστον φιλοδοξίαν. Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς εἶχε πολλὰ φυσικὰ προτερήματα. Ἦτο εἰλικρινής, ἐργατικός, φιλομαθὴς μὲ ὀξείαν ἀντίληψιν καὶ δυνατὸν νοῦν. Ἠγάπα πολὺ τὰ στρατιωτικά, ὅπως καὶ ὁ πατὴρ του. Ἡ τόλμη καὶ ἡ ἀφοβία του ἦσαν μοναδικαί. Εἰς ἡλικίαν 12 μόνις ἐτῶν κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸν ἄγριον θεσσαλικὸν ἵππον Βουκεφάλαν, τὸν ὁποῖον οὔτε ὁ πατὴρ του οὔτε ἄλλος κανεὶς ἐκ τῶν αὐλικῶν εἶχε δυνηθῆ νὰ ἱππεύσῃ. Ἠγάπα τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν. Ἰδίως ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ διηγείρεν εἰς αὐτὸν μέγαν ἐνθουσιασμόν.

Ἀλλὰ καὶ τὰ σωματικὰ χαρίσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦσαν μοναδικά. Εἰς τὸ εὖρωστον καὶ ὑψηλὸν σῶμά του ἐστηρίζετο ὠραιότατη κεφαλὴ μὲ πλουσίαν βοστρυχωτὴν κόμην. Εἶχε πρόσωπον ἀρρενωπὸν μὲ ὑγροὺς καὶ ἀκτινοβόλους ὀφθαλμούς, οἱ ὅποιοι ἐφανέρωνον τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὸν συναισθηματικὸν χαρακτήρα του.

Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο 13 ἐτῶν, ὁ πατὴρ του ἐκάλεσεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸν μέγαν Μακεδόνα φιλόσοφον Ἀριστοτέλην, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε τὴν μόρφωσιν τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ἀλέξανδρος τόσῃν ἀφοσίωσιν καὶ σεβασμῶν ἠσθάνετο πρὸς τὸν διδάσκαλόν του, ὥστε ἔλεγε συχνά : « εἰς μὲν τὸν πατέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ εὖ ζῆν ». Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἰργάσθη μὲ ἐπιμονὴν διὰ νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ ἀγάπην εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς μεγάλας καὶ εὐγενεῖς πράξεις.

Ἀπὸ τοὺς ποιητὰς ὁ Ἀλέξανδρος ἠγάπησεν ἰδιαίτερώς τὸν Ὅμηρον, διότι ἐθαύμαζε τοὺς ἥρωας τῆς Ἰλιάδος καὶ πρὸ πάντων τὸν

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Ἀχιλλέα, μὲ τὸν ὅποιον ἤθελε νὰ ἐξομοιωθῇ. Εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας ἔφερε μαζί του τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅταν ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν, εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς σοβαρὰς δυσκολίας. Οἱ νότιοι Ἕλληνες, μόλις ἔμαθον τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου, ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται πρὸς ἐπανάστασιν. Οἱ ὑποτεταγμένοι ἐπίσης βάρβαροι ἐκινουῦντο διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους ὑπῆρχον οἱ ἀνταπαιτηταὶ τοῦ θρόνου. Ἄλλ' ὁ νεαρὸς βασιλεὺς μὲ κεραυνοβόλον ταχύτητα ἠνάγκασεν ὅλους νὰ ὑποταχθῶν εἰς τὴν θέλησίν του.

Κατὰ πρῶτον ἐστράφη ὁ Ἀλέξανδρος ἐναντίον τῶν ἀνταπαιτητῶν τοῦ θρόνου. Ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι ἐφρονεύθησαν καὶ ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀφοῦ ἐστερέωσε τὴν ἀρχὴν του διηθύνθη πρὸς νότον μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Κορίνθου. Ἐκεῖ συνεκάλεσε πανελλήνιον συνέδριον, ὅπως ἄλλοτε ὁ πατὴρ του. Ὅλαι αἱ πόλεις ἐκτὸς τῆς Σπάρτης ἔστειλαν ἀντιπροσώπους εἰς τὸ συνέδριον, τὸ ὅποιον ὁμοφώνως ἀνεκήρυξε τὸν Ἀλέξανδρον ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν βαρβάρων. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπολέμει ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως διεδόθη εἰς τὴν Ἑλ-

λάδα ή ψευδής φήμη ότι έφονεύθη. Άμέσως τότε οί Θηβαίοι έπανεστάτησαν και έπολιόρκησαν τήν μακεδονικήν φρουράν εις τήν Καδμείαν. 'Ο Άλέξανδρος μόλις έπληροφορήθη τήν επανάστασιν τών Θηβαίων, έφθασε με καταπληκτικήν ταχύτητα εις τās Θήβας. Με όρμητικήν επίθεσιν κατά τής πόλεως τήν έκυρίευσεν (335). "Εξ χιλιάδες Θηβαίοι έφονεύθησαν, οί δέ υπόλοιποι, έπωλήθησαν ως δούλοι εξαίρεσει τών ιερέων, τών άπογόνων του ποιητου Πινδάρου και εκείνων, οί όποιοι είχον άντιταχθί εις τήν άποστασίαν. 'Ολόκληρος ή πόλις κατεσκάφη πλην τής Καδμείας, τών ναών και τής οικίας του Πινδάρου. 'Εκτός τών Θηβαίων και οί Άθηναίοι είχον δείξει επαναστατικάς διαθέσεις.

'Ο Άλέξανδρος, καιτοι έλαβε γνώσιν τών επαναστατικών σχεδίων τών Άθηνών, έσεβάσθη τήν πόλιν δια τó ένδοξον παρελθόν της. Κατόπιν ήλθεν εις τόν 'Ισθμόν, όπου άντιπρόσωποι από όλην τήν Ελλάδα τόν διεβεβαίωσαν δια τήν πίστιν και άφοσίωσίν των εις τó πρόσωπόν του. Άφοϋ καθώρισε τήν στρατιωτικήν δύναμιν, τήν όποίαν εκάστη πόλις υπεχρεούτο να έτοιμάση δι' αυτόν μέχρι τής προσεχοϋς άνοιξεως, επέστρεψεν εις τήν Μακεδονία. 'Εκεί ήρχισε να έτοιμάζη δραστηριώς τήν μεγάλην εκστρατείαν κατά τών Περσών. 'Ητο βέβαιος ότι έντός όλίγου θα διέλυε τήν άλλοτε τρομεράν περσικήν αυτοκρατορίαν.

2. ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ. Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΑΝΙΚΟΥ. Τήν άνοιξιν του 334 π.Χ. ό Άλέξανδρος, άφοϋ άφησεν εις Μακεδονίαν επίτροπον τόν Άντίπατρον, έξεκίνησεν από τήν Πέλλαν με 30.000 πεζούς και 5.000 ίππεις. Άξιόλογον τμήμα του πεζικού άπετέλουν οί σύμμαχοι από τήν νότιον Ελλάδα. Οί σπουδαιότεροι στρατηγοί του ήσαν ό Παρμενίων, ό Φιλώτας, ό Κράτερος, ό Κλείτος και ό άγαπητότατος εις αυτόν 'Ηφαιστίων. 'Ο Άλέξανδρος ήκολούθησε τήν θρακικήν παραλίαν. Άφοϋ διέβη τόν Έλλησποντον διηυθύνθη εις τήν Τροίαν και έτέλεσεν άγώνας εις τόν τάφον του Άχιλλέως, τόν όποιον είχεν ως πρότυπον εις όλην του τήν ζωήν.

Βασιλεύς του περσικού κράτους ήτο τότε ο Δαρείος Γ' ο Κοδομανός (336 - 330 π.Χ.). Κατά διαταγήν του οί σατράπαι με δύναμιν 20.000 Περσών και ίσον αριθμόν Έλλήνων μισθοφόρων παρατάχθησαν εις την ανατολικήν όχθην του Γρανικού ποταμού αναμένοντες τον Άλέξανδρον (Μάϊος 334 π.Χ.). Δέν ήκουσαν την συμβουλήν του στρατηγου των Έλλήνων μισθοφόρων Ροδίου Μέμνονος να υποχωρήσουν εις το έσωτερικόν, έρημούντες την χώραν και, άφοϋ φέρουν εις δύσκολον θέσιν τον εισβολέα από έλλειψιν τροφών, να έπιτεθοϋν εναντίον του.

Όταν ο Άλέξανδρος έπληροφορήθη την συγκέντρωσιν των περσικών δυνάμεων εις τον Γρανικόν έσπευσε προς συνάντησιν των. Μετά την παράταξιν του στρατου ο ίδιος ήγούμενος του ίππικου ρίπτεται εις τον ποταμόν και όρμαξ εναντίον των. Ό ήρωισμός των Μακεδόνων γιγαντώνεται και όλοι μαζί έξέρχονται άσυγκράτητοι εκ του ποταμου, όποτε συνάπτεται σφοδρός άγων. Ό Άλέξανδρος μάχεται μεταξύ των πρώτων και κινδυνεύει να φονευθῆ. Ό Πέρσης

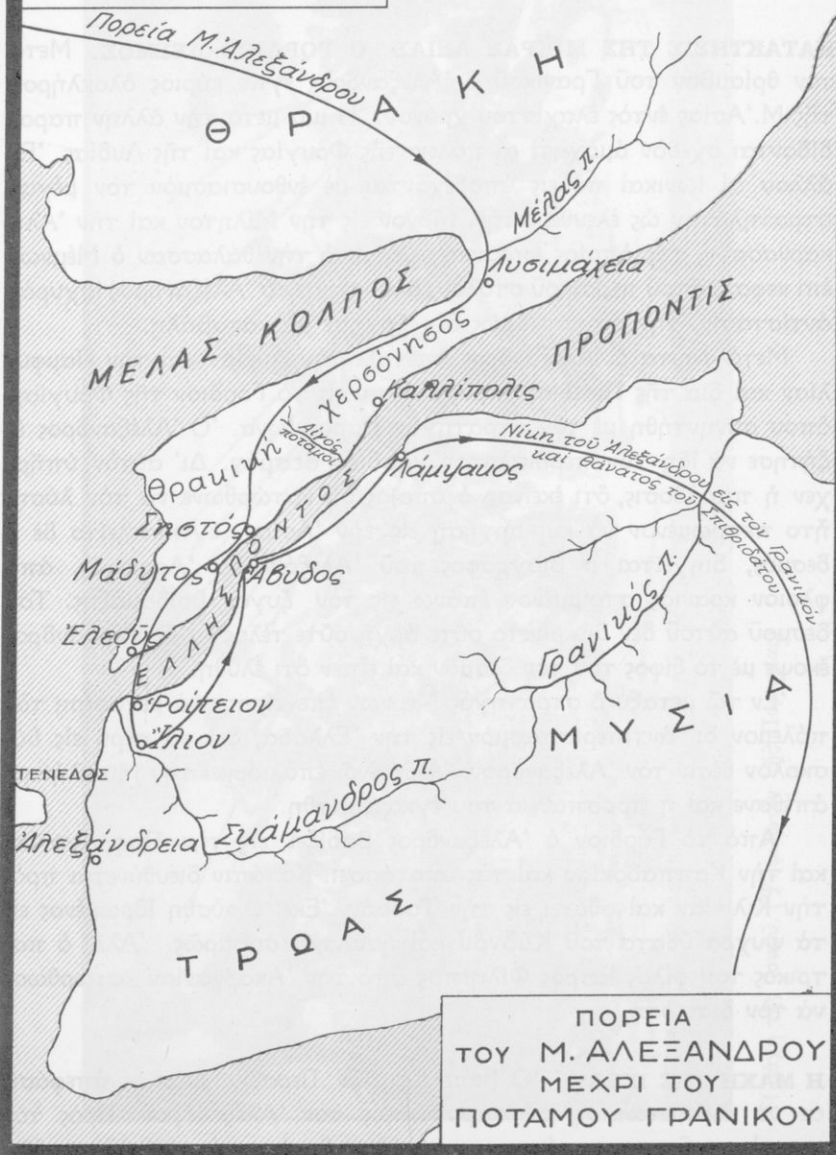
334 π. Χ.

στρατηγός Σπιθριδάτης έτοιμάζεται να τον κτυπήσῃ εκ των όπισθεν, άλλ' ο Κλείτος με την σπάθην του άποκόπτει τον βραχίονα και σώζει τον Άλέξανδρον. Τέλος οί Πέρσαι μετά φονικώτατον άγώνα τρέπονται εις άτακτον φυγήν.

Αί άπώλειαι των Περσών ήσαν μεγάλαι. Δύο χιλιάδες πεντακόσιοι έφονεύθησαν και άρκετοι εκ των στρατηγών των. Η τύχη έπίσης των Έλλήνων μισθοφόρων υπήρξεν άξιοθρήνητος. Όσοι έσώθησαν έστάλησαν δέσμιοι εις την Μακεδονίαν, δια να καλλιεργούη την γῆν, « ότι Έλληνες όντες, εναντίον τῆ Έλλάδι υπέρ των βαρβάρων έμάχοντο » (Άρριανός).

Μετά την νίκην ο Άλέξανδρος έθαψε με μεγάλας τιμάς τους νεκρούς του, εν όλω 34 κατά τον Πλούταρχον. Πιστός εις την έλληνικην παράδοσιν διέταξε να θάψουν έπίσης και τους νεκρούς Έλληνας μισθοφόρους. Έφρόντισεν όμοίως και δια την ταφήν των Περσών στρατηγών. Εϋθύς κατόπιν έστειλεν εις Άθήνας 300 άσπίδας από τα περσικά λάφυρα. Έδωσεν εντολήν να τας αφιερώσουν εις τον Παρθενώνα με την έπιγραφην « Άλέξανδρος Φιλίππου και οί Έλληνες πλην Λακεδαιμονίων από των βαρβάρων των την Άσίαν κατοικούντων ». Έπάνω εις το έπιστύλιον τῆς ανατολικῆς πλευρᾶς

ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΣ

τοῦ Παρθενῶνος διακρίνονται μέχρι σήμερον τὰ σημεῖα τῶν ἤλων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκρεμάσθησαν τὰ περσικὰ λάφυρα.

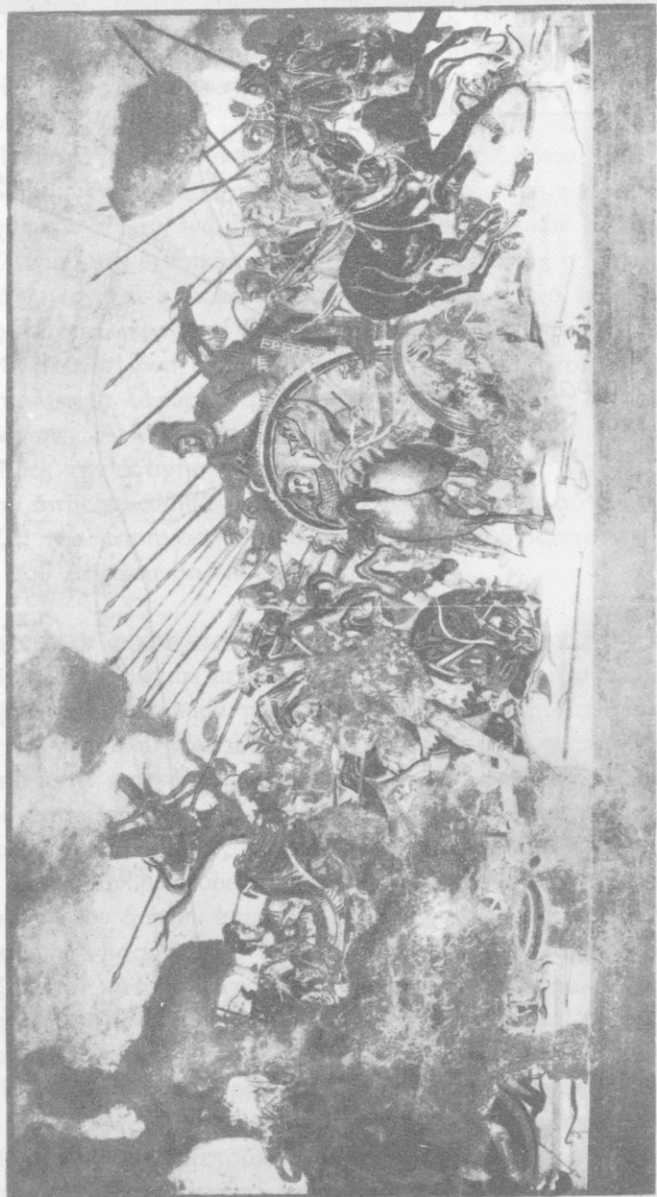
ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. Ο ΓΟΡΔΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ. Μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ Γρανικοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος ὀλοκλήρου τῆς Μ. Ἀσίας ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου. Ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην παραδίδονται σχεδὸν ἀμαχητὶ αἱ πόλεις τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Λυδίας. Ἐξ ἄλλου αἱ ἰωνικαὶ πόλεις ὑποδέχονται μὲ ἐνθουσιασμόν τὸν μέγαν στρατηλάτην ὡς ἐλευθερωτὴν. Μόνον εἰς τὴν Μίλητον καὶ τὴν Ἀλικαρνασσόν, τὰς ὁποίας ἐπροστάτευεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ὁ Μέμνων ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ περσικοῦ στόλου, συνήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἤργησε νὰ καταβάλη.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξε τὴν Λυκίαν καὶ τὴν Παμφυλίαν καὶ διὰ τῆς Πισιδίας ἐπροχώρησεν εἰς τὸ Γόρδιον τῆς Φρυγίας, ὅπου συνηντήθη μὲ τὸν στρατηγὸν Παρμενίωνα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν περιλάλητον γόρδιον δεσμόν. Δι' αὐτὸν ὑπῆρχεν ἡ παράδοσις, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ κατῶρθωνε νὰ τὸν λύσῃ, ἦτο πεπρωμένον νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. « Ἀπετελεῖτο δὲ ὁ δεσμός, διηγεῖται ὁ βιογράφος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀρριανός, ἀπὸ φλοιὸν κρανιαῖς στριμμένον ἐπάνω εἰς τὸν ζυγὸν βοῖδαμάξης. Τοῦ δεσμοῦ αὐτοῦ δὲν διεκρίνετο οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος ». Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκοψε μὲ τὸ ξίφος του τὸν δεσμόν καὶ εἶπεν ὅτι ἐλύθη.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ στρατηγὸς Μέμνων ἐπεχείρησε νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον δι' ἀντιπερισπασμόν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ φέρῃ εἰς δύσκολον θέσιν τὸν Ἀλέξανδρον. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπολιόρκει τὴν Μυτιλήνην, ἀπέθανε καὶ ἡ προσπάθειά του ἐγκατελείφθη.

Ἀπὸ τὸ Γόρδιον ὁ Ἀλέξανδρος βαδίζει εἰς τὴν Παφλαγονίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὰς ὑποτάσσει. Κατόπιν διευθύνεται πρὸς τὴν Κιλικίαν καὶ φθάνει εἰς τὴν Ταρσόν. Ἐκεῖ ἐλούσθη ἰδρωμένος εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Κύδνου καὶ ἠσθένησε σοβαρῶς. Ἄλλ' ὁ πατρικὸς του φίλος ἰατρὸς Φίλιππος ἀπὸ τὴν Ἀκαρνανίαν κατῶρθωσε νὰ τὸν διασώσῃ.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΙΣΣΟΥ. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ἀπεφάσισε νὰ ἀντιμετωπίσῃ αὐτοπροσώπως τὸν Ἀλέξανδρον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεκέντρωσε μεγάλας δυνάμεις ἐκ 400.000 πεζῶν

Ἡ μάχη τῆς Ἰσσοῦ. (Ψηφιδωτὸν τῆς Ποιπητίας)

καὶ 10.000 ἵππῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐφαντάζετο, ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ ἦτο ἀκατανίκητος, κατέβη ἀπὸ τὰς ἀνοικτὰς πεδιάδας τῆς Βαβυλῶνος, ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναπτύξη ἀνέτως τὰς δυνάμεις του, εἰς τὰς στενοπορίας τῆς Κιλικίας.

Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρούσθησαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 333 π.Χ. εἰς τὴν ἀμμώδη πεδιάδα τῆς Ἴσσοῦ. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ διέρρηξε τὴν ἐχθρικὴν μᾶζαν, ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸ ἵππικὸν ἐπέτιθετο κατὰ τοῦ πλευροῦ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως. Ὁ περσικὸς στρατὸς διελύθη πανικόβλητος καὶ ὁ Δαρεῖος ἔφυγεν ἔντρομος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἐγκαταλείψας καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του. Ἡ μήτηρ, ἡ σύζυγός του, αἱ δύο νεαραὶ θυγατέρες του, ἀμέτρητοι θησαυροὶ καὶ ἄλλα πολύτιμα λάφυρα περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Μακεδόνων. Ἄλλ' ἢ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν ἀτυχήσασαν οἰκογένειαν τοῦ ἠττημένου ὑπῆρξεν ἀληθῶς βασιλική. Ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ Δαρεῖος ζῆ, τὴν παρηγόρησε καὶ διέταξε νὰ ἀποδίδωνται εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου βασιλικαὶ τιμαί.

333 π. Χ.

ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ, ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΙΓΥΠΤΟΥ. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν συνέχισε μετὰ τὴν νίκην τὴν καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, ἀλλ' ἐβάδισε νοτιώτερον πρὸς τὴν Φοινίκην, ἡ ὁποία ἦτο ἡ κυρία βάσις τοῦ περσικοῦ ναυτικοῦ. Αἱ φοινικικαὶ πόλεις παρεδόθησαν χωρὶς ἀντίστασιν καὶ τὰ φοινικικὰ, κυπριακὰ καὶ ροδιακὰ πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο ὁ περσικὸς στόλος, προσεχώρησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ναυτικὴ δύναμις τῶν Περσῶν ἐξεμηδενίσθη, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εὔρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὸν στόλον του, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκυριάρχει πλέον καὶ κατὰ θάλασσαν. Μόνον ἡ Τύρος, ἡ « βασιλις τῆς θαλάσσης », ὅπως ἐκολακεύοντο νὰ τὴν ὀνομάζουσι οἱ κάτοικοί της, ἐνόμιζεν, ὅτι εἶναι ἀσφαλὴς ἐπάνω εἰς τὴν νησιδὰ της καὶ ἠρνήθη νὰ ὑποταχθῆ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηνάγκασεν εἰς παράδοσιν μετὰ ἐπτάμηνον στενὴν πολιορκίαν. Ἡ τιμωρία τῶν Τυρίων ὑπῆρξε σκληρά. Μόνον ἐλάχιστοι, οἱ ὁποῖοι ἐπρόφθασαν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ἱερά, ἐσώθησαν. Οἱ λοιποὶ ἐφονεύθησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἀπασχολημένος μὲ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου ὁ Δαρεῖος ἔστειλε πρέσβεις εἰς αὐτὸν μὲ ἐπιστολὴν καὶ τοῦ

προσέφερε 10.000 τάλαντα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς οἰκογενείας του, προσέτι δὲ ὅλην τὴν χώραν πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ μίαν ἐκ τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον. Εἰς ἀντάλλαγμα ἐζήτηι ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ γίνῃ φίλος καὶ σύμμαχος του. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶπεν εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Δαρείου νὰ ἀνακοινώσουν εἰς τὸν κύριόν των ὅτι αἱ προτάσεις του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουιν δεκταί, διότι ἄλλος εἶναι τῶρα ὁ ἄρχων τῆς Ἀσίας. Ἐν θέλῃ ὁ Δαρεῖος τὴν οἰκογενείαν του, ἢ μπορεῖ νὰ ἔλθῃ ἀφόβως νὰ τὴν παραλάβῃ ὁ ἴδιος.

Ἀπὸ τὴν Τύρον ὁ Ἀλέξανδρος ἐβάδισε πρὸς νότον καὶ εἰσηλθεν εἰς τὴν Παλαιστίνην. Μόνον ἡ παραθαλάσσιος πόλις Γάζα προέβαλεν ἀντίστασιν, ἀλλὰ μετὰ δέμηνον πολιορκίαν ἐκυριεύθη καὶ κατεστράφη.

Ἡ ὑποταγὴ τῆς Παλαιστίνης ἤνοιξεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν δρόμον πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Αἰγύπτιοι τὸν ἐδέχθησαν ὡς ἐλευθερωτὴν ἀπὸ τὸν περσικὸν ζυγόν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐσεβάσθη τὴν θρησκείαν, τὰς παλαιὰς παραδόσεις καὶ τὰ μνημεῖα των. Τότε ἔκτισεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου τὴν πρώτην ἀπὸ τὰς πολλὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐγκατέσπειρεν εἰς τὰ ἐδάφη τῆς ἀχανοῦς περσικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν ὁμώνυμον Ἀλεξάνδρειαν. Ἡ πόλις ἐντὸς μικροῦ χρόνου ἔγινε τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπεσκέφθη τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος εἰς θελκτικὴν ὄασιν τῆς Λιβύης. Ὁ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τὸν ὠνόμασε παῖδα Διὸς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκολακεύθη καὶ ἀπὸ τότε ἐφρόντιζε νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς δεισιδαίμονας λαοὺς τῆς Ἀσίας τὴν ιδέαν αὐτὴν, διὰ τὴν εὐκολωτέραν ὑποταγὴν των. Μετὰ παραμονὴν πέντε μηνῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπανῆλθε κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 331 π.Χ. εἰς τὴν Φοινίκην.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΓΑΥΓΑΜΗΛΩΝ. Ὁ Δαρεῖος μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς προτάσεις του, συνήθροισε κολοσσιαίαν στρατιωτικὴν δύναμιν ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς σατραπείας. 1.000.000 πεζοί, 40.000 ἵππεῖς, 200 δρεπανηφόρα ἄρματα, ἄρκετοὶ ἐλέφαντες καὶ κάμηλοι συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς ἐκτεταμένας πεδιάδας τῆς Ἀσσυρίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὴν Φοινίκην ἐστράφη πρὸς τὸν Εὐφράτην. Ἀφοῦ διέβη ἀνενόχλητος τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγρητα ἐπροχώρησε πρὸς συνάντησιν τοῦ Δαρείου μετὰ 40.000 πεζοὺς

καί 7.000 ἵππεις. Οἱ δύο στρατοὶ συνηττήθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Γαυγαμήλων πλησίον τῆς ἀσσυριακῆς πόλεως τῶν Ἀρβήλων (Σεπτέμβριος 331). Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε τρομερά. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ εἰσέδυσεν εἰς τὴν μᾶζαν τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος μὲ ὀρμητικὰς καὶ ριψοκινδύνους ἐπιθέσεις τοῦ ἵππικοῦ ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς περσικῆς παρατάξεως ἔσπειρε τὸν πανικὸν καὶ τὸν θάνατον εἰς τὰς πολυπληθεῖς τάξεις τῶν ἀντιπάλων. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ μὲ ἀταξίαν καὶ καταδιωκόμενος διελύθη. 300.000 νεκροί, κατὰ τὸν Ἀρριανόν, καὶ ἄλλοι τόσοι αἰχμάλωτοι ὑπῆρξαν αἱ ἀπώλειαι τῶν βαρβάρων. Οἱ Μακεδόνες ἀπώλεσαν μόλις 100 ἄνδρας καὶ 1.000 περίπου ἵππους. Κατὰ τὴν μάχην ἐκινδύνευσε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δαρεῖος. Ἡ μάχη τῶν Γαυγαμήλων ἔκρινεν ὀριστικῶς τὴν τύχην τοῦ πολέμου. Ἡ μεγάλη στρατιὰ τοῦ Δαρείου εἶχε διαλυθῆ καὶ ὁ δρόμος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσίας ἔμεινεν ἀνοικτός. Ἡ ἐνδοξος αὐτοκρατορία τοῦ Κύρου καὶ τοῦ Καμβύσου εἶχε καταρρεῦσει.

331 π. Χ.

Ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην ἡ Βαβυλῶν ἠνοιξε τὰς πύλας εἰς τοὺς Μακεδόνας. Τὰ Σοῦσα μὲ τοὺς ἀμυθήτους βασιλικούς θησαυροὺς ἐμιμήθησαν τὴν Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ εὔρεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὰ καλλιτεχνήματα τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα εἶχε λαφυραγωγῆσει ὁ Ξέρξης. Ἡ Περσέπολις ἐπίσης μὲ τὰ λαμπρὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων καὶ αἱ Πασαργάδαι, ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Περσίας, παρεδόθησαν εἰρηνικῶς εἰς τὸν νικητὴν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαυσε τὰ ἀνάκτορα τῆς Περσεπόλεως διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὴν πυρπόλησιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὸν Ξέρξην καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ περσικὴ αὐτοκρατορία κατελύθη. Τὸν χειμῶνα διῆλθεν εἰς τὴν Περσέπολιν. Ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀναπαύσῃ τὸ κουρασμένον ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας στράτευμα.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ. ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 330 π.Χ. ὁ Ἀλέξανδρος διευθύνεται εἰς τὴν Μηδίαν πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Εἰς τὰ Ἐκβάτανα, πρωτεύουσαν τῆς Μηδίας, μαυθάνει ὅτι ὁ Πέρσης βασιλεὺς ἐτράπη πρὸς βορρᾶν. Διὰ ταχείας πορείας τὸν πλησιάζει, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν πληροφορεῖται ὅτι ὁ συγγενὴς τῶν Ἀχαιμενιδῶν σατράπης τῆς Βακτριανῆς (σήμερον Τουρκεστάν) Βῆσσοσ κρατεῖ αἰχμάλωτον τὸν

Δαρείον, έφóρεσεν αυτός τó περσικόν στέμμα και έτοιμάζεται νά συνεχίση τόν πόλεμον. Μé μικρόν τμήμα στρατού ó 'Αλέξανδρος βαδίζει κατά του άπίστου σατράπου. Αύτός, έπειδή έκινδύνευσε νά συλληφθῆ, φονεύει τόν Δαρείον και φεύγει πρós τήν σατραπείαν του.

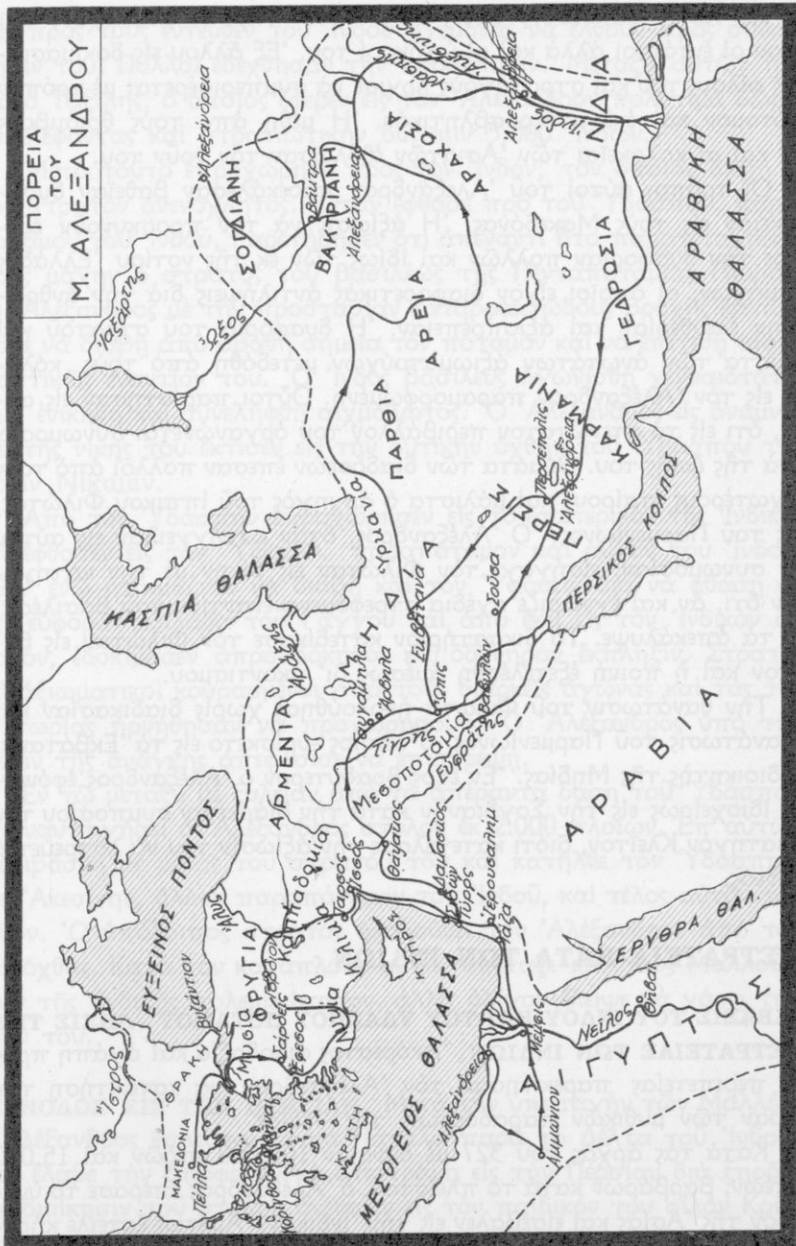
Ό 'Αλέξανδρος έλυπήθη διά τó θλιβερόν τέλος του άντιπάλου του. Διέταξε νά θάψουν τόν νεκρόν μέ βασιλικάς τιμάς και άνεκήρυξε τόν έαυτόν του διάδοχον τών 'Αχαιμενιδών ('Ιούλιος 330 π.Χ.). Έντός όλίγου κατέλαβε τήν 'Υρκανίαν, τήν Παρθίαν, τήν χώραν τών Μάρδων, τήν 'Αρείαν (σήμερον 'Αφγανιστάν), όπου έκτισε τήν έν 'Αρείοις 'Αλεξάνδρειαν, και έπροχώρησε μέχρι τῆς 'Αραχωσίας (σήμερον νότιον 'Αφγανιστάν). Έκεί διήλθε τόν χειμῶνά του.

Τήν άνοιξιν του 329 π.Χ. άφου έπέρασε μέ μεγάλας ταλαιπωρίας τόν χιονοσκεπή Παροπάμισον ἢ 'Ινδικόν Καύκασον (σήμερον 'Ινδοκοός), εισβάλλει εις τήν Βακτριανήν, όπου είχε καταφύγει ó Βῆσσοσ. 'Η χώρα υπετάχθη οικειοθελῶσ, άλλ' ó Βῆσσοσ διέφυγεν εις τήν Σογδιανήν. Ό 'Αλέξανδρος μετά επίτιμον καταδίωξιν τόν συνέλαβε και τόν παρέδωσεν εις τούς συγγενείς του Δαρείου, οί όποίοι, άφου τόν έβασάνισαν σκληρῶσ, έπειτα τόν έφόνευσαν. Μετά τουτο έπροχώρησε πρós τó Τάναϊν ('Ιαζάρτην, σήμερον Σιρ Ντάρια) ποταμόν. Εις τó άκρότατον αυτό σημείον του κράτους έκτισε τήν 'Αλεξάνδρειαν τήν έσχάτην (σήμερον Κοτσένδ).

Μετά τήν ύποταγήν τῆς Βακτριανῆς και Σογδιανῆς συνεπληρώθη εις διάστημα έπτά έτών ἢ κατάκτησις του άπεράντου περσικου κράτους. Κατά τήν παραμονήν του εις τήν Σογδιανήν έλαβεν ó 'Αλέξανδρος ώσ σύζυγον τήν ώραιοτάτην Ρωξάνην, κόρην μεγιστάνος τῆς Βακτριανῆς.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.

Ό 'Αλέξανδρος, άπό τήν στιγμήν κατά τήν όποίαν μετά τόν θάνατον του Δαρείου άνεκήρυξε τόν έαυτόν του διάδοχον τών 'Αχαιμενιδών, απέβαλε τήν παλαιάν άπλότητά του. Τώρα ήκολούθει τήν έθιμοτυπίαν τῆς περσικῆς αύλῆς, παρουσιάζετο εις τās έορτάς μέ τήν στολήν τών βασιλέων τῆς Περσίας και γενικῶσ έμμιέτο τήν μεγαλοπρέπειαν και τήν επίδειξιν τών 'Ασιατῶν. Έκτός αυτού περιεποιείτο τούς Πέρσας μεγιστάνας και διετήρησε πολλούς σατράπας εις τās θέσεις των. Τó σπουδαιότερον ήτο, ότι είχε τήν αξίω-

σιν νὰ τὸν προσκυνοῦν, ὅπως ἄλλοτε τὸν Πέρσῃν μονάρχῃν, ὄχι μόνον οἱ ἐντόπιοι ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπήκοοί του. Ἐξ ἄλλου εἰς δοκιμασμένους φίλους του καὶ στρατηγούς ἤρχισε νὰ συμπεριφέρεται μὲ τρόπον ἀπότομον καὶ ἐνίοτε προσβλητικόν. Ἡ μῆθη ἀπὸ τοὺς θριαμβοῦς του καὶ αἱ κολακεῖαι τῶν Ἀσιατῶν ἐθόλωσαν τὸν νοῦν του.

Οἱ τρόποι αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου προεκάλεσαν βαθεῖαν δυσρέσκειαν εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἡ ἀξίωσις νὰ τὸν προσκυνοῦν ἐξήγειρε τὴν δυσφορίαν πολλῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐκ τῆς νοτίου Ἑλλάδος συμμάχων, οἱ ὅποιοι εἶχον διαφορετικὰς ἀντιλήψεις διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν. Ἡ δυσφορία τοῦ στρατοῦ καὶ μάλιστα τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματοῦχων μετεδόθη ἀπὸ τοὺς κόλακας εἰς τὸν Ἀλέξανδρον παραμορφωμένη. Οὗτοι παρέστησαν εἰς αὐτόν, ὅτι εἰς τὸ στενωτάτον περιβάλλον του ὀργανώνεται συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς του. Θύματα τῶν διαδόσεων ἔπεσαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους ἐταίρους καὶ μάλιστα ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἵππικοῦ Φιλώτας, υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν κατήγγειλαν εἰς αὐτὸν τὴν συνωμοσίαν, εἰσήγαγε τὸν Φιλώταν εἰς δίκην μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι, ἂν καὶ ἐγνώριζε σχέδια στρεφόμενα ἐναντίον τοῦ βασιλέως, δὲν τὰ ἀπεκάλυψε. Τὸ δικαστήριον κατεδίκασε τὸν Φιλώταν εἰς θάνατον καὶ ἡ ποινὴ ἐξετελέσθη ἀμέσως δι' ἀκοντισμοῦ.

Τὴν θανάτωσιν τοῦ Φιλώτα ἠκολούθησε χωρὶς διαδικασίαν καὶ ἡ θανάτωσις τοῦ Παρμενίωνος, ὁ ὅποιος εὑρίσκετο εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὡς διοικητὴς τῆς Μηδίας. Ἐν ἔτος βραδύτερον ὁ Ἀλέξανδρος ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως εἰς τὴν Σογδιανὴν κατὰ τὴν διάρκειαν συμποσίου τὸν στρατηγὸν Κλεῖτον, διότι κατεγέλασε τὴν ἀξίωσίν του νὰ λατρεύεται ὡς θεός.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ

ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΔΑΣΠΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ. ΛΗΞΙΣ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ. Ἀκόρεστος φιλοδοξία καὶ ἀγάπη πρὸς τὰς περιπετείας παρεκίνησαν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ κατακτῆσῃ τὴν χώραν τῶν μυθικῶν παραδόσεων, τὰς Ἰνδίας.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 327 μὲ δύναμιν 100.000 πεζῶν καὶ 15.000 ἵππέων, βαρβάρων κατὰ τὸ πλεῖστον, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέρασε τὸ ὑπίπεδον τῆς Ἀσίας καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ἀμέσως ἔστειλε κήρυ-

κας πρὸς τοὺς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰνδοῦ ἡγεμόνας νὰ ἔλθουν πρὸς συνάντησίν του. Πολλοὶ ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ταξίλης, ὁ ὁποῖος ἔφερεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πολύτιμα δῶρα, 25 ἑλέφαντας καὶ στρατιωτικὴν δύναμιν 5.000 Ἰνδῶν.

Μετὰ τοῦτο ἐπροχώρησε πρὸς τὸν Ἰνδόν, τὸν ὁποῖον διέβη μὲ τὸν στρατὸν ἀνενόχλητος. Ὅταν ἔφθασε πρὸ τοῦ Ὑδάσπου, παραποτάμου τοῦ Ἰνδοῦ, παρετήρησεν ὅτι ἀπέναντι ἦτο παρατεταγμένος πρὸς μάχην ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πενταποταμίας Πῶρου. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὴν προστασίαν καταρρακτώδους βροχῆς κατῴρθωσε νὰ διαβῆ ἀπὸ ἀβαθῆ σημεῖα τὸν ποταμὸν καὶ νὰ ἐπιτεθῆ αἰφνιδιαστικῶς ἐναντίον του. Ὁ Ἰνδὸς βασιλεὺς ἠγωνίσθη γενναϊότατα, ἀλλ' ἐνίκηθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του ἔκτισεν εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου τὴν πόλιν Νίκαιαν.

Ἀπὸ τὸν Ὑδάσπην ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν Ὑφασιν, παραπόταμον καὶ αὐτὸν τοῦ Ἰνδοῦ. Ἄλλ' ἐνῶ ἠτοιμάζετο νὰ διαβῆ καὶ τὸν Ὑφασιν, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν εὐφορον κοιλάδα τοῦ Γάγγου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, ἐδοκίμασεν ἀπροσδόκητον καὶ ὀδυνηρὰν ἔκπληξιν. Στρατὸς καὶ ἀξιοματικοὶ κουρασμένοι ἀπὸ τοὺς διαρκεῖς ἀγῶνας καὶ τὰς ταιπυρίας ἠρνήθησαν νὰ προχωρήσουν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ.

Ἐν τῷ μεταξὺ μὲ ξυλειαὶν ἀπὸ τὰ ἀπέραντα δάση τοῦ Ὑδάσπου εἶχε ναυπηγήσει ὁ Ἀλέξανδρος στόλον ἐκ 2.000 πλοίων. Ἐπ' αὐτῶν ἐπεβιβάσθη μὲ μέρος τοῦ στρατοῦ του καὶ κατῆλθε τὸν Ὑδάσπην, τὸν Ἀκεσίνην, ἄλλον παραπόταμον τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ τέλος αὐτὸν τὸν Ἰνδόν. Ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς ἠκολούθει τὸν Ἀλέξανδρον ἀπὸ τὰς δύο ὄχθας. Κατὰ τὸν κατάπλου αὐτὸν ὑπέταξε καὶ τοὺς Μαλλοὺς, λαὸν τῆς Ἰνδικῆς πολεμικώτατον, ἀλλὰ ὀλίγον ἔλειψε νὰ χάσῃ τὴν ζωὴν του.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΣΙΑΝ. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Μαλλῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπλευσεν εἰς τὰ Πάταλα παρὰ τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ. Ἐκεῖ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν διὰ ξηρᾶς. Τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου ἀνέθεσεν εἰς τὸν παιδικὸν του φίλον Κρῆτα ναύαρχον Νέαρχον. Ἐδωκεν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν νὰ πλεύσῃ πρὸς

τὴν μεγάλην θάλασσαν, δηλ. τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, νὰ ἐρευνησῆ τὴν παραλίαν του καὶ κατόπιν διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου νὰ ὀδηγήσῃ τὰ πλοῖα εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου. Μέρος τοῦ στρατοῦ εἶχεν ἀναχωρήσει προηγουμένως ὑπὸ τὸν Κράτερον διὰ τῆς Ἀραχωσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠκολούθησε τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Γεδρωσίας (σήμερον Βελουχιστάν). Ἡ πορεία διὰ τῆς ἐρήμου αὐτῆς χώρας διήρκεσεν 60 ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας ἡ φθορὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων ἀπὸ τὸν ἀφόρητον καύσωνα, τὴν δίψαν καὶ τὰς στερήσεις ἦτο μεγάλη. Τέλος ἐξηντλημένη καὶ ἀποδεκατισμένη ἔφθασεν ἡ στρατιὰ εἰς τὰ Πουῖρα, πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας, ὅπου εὗρεν ἀφθονίαν ἀγαθῶν.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπροχώρησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Καρμανίαν (σήμερον Κερμάν), ὅπου ἔφθασε καὶ ὁ Κράτερος. Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον κατέπλευσε καὶ ὁ Νέαρχος εἰς τὴν Καρμανίαν. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος αὐτὸν μὲν διέταξε νὰ πλεύσῃ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τίγρητος, τὸν δὲ Ἡφαιστίωνα μὲ ἰσχυρὸν μέρος τοῦ στρατοῦ νὰ προχωρήσῃ διὰ τῆς παραλίας εἰς τὴν Περσίαν. Ὁ ἴδιος μὲ τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν διηυθύνθη εἰς τὰς Πασαργάδας. Τὸν Μάρτιον τοῦ 324 ἦλθεν εἰς τὰ Σοῦσα. Μετ' ὀλίγον κατέπλευσε καὶ ὁ Νέαρχος μὲ τὸ ναυτικόν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνεθουσιάσθη ἀπὸ τὰς διηγήσεις τοῦ Νεάρχου καὶ τὸν ἐτίμησε μὲ χρυσοῦν στέφανον διὰ τὸ ἐξερευνητικὸν του ἔργον εἰς τὸν Ἰνδικόν.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς του ἰδιοφυίας εἶχε καὶ μοναδικὸν πολιτικὸν νοῦν. Ὁνειρεύθη νὰ συγχωνεύσῃ ὅλον τὸν βαρβαρικὸν κόσμον μὲ τὸν ἑλληνικὸν εἰς ἓν εὐρύτατον κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ λαοὶ θὰ εἶχον ἴσα δικαιώματα, χωρὶς φυλετικὰς διακρίσεις καὶ ἐχθρότητας, μὲ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου του ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν ἀλλοφύλων. Πρὸς τοῦτο ἐφήρμοσε διάφορα μέσα. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐσεβάσθη τὰ ἦθη, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ μνημεῖα τῶν Αἰγυπτίων. Εἰς τὴν Περσίαν ἠκολούθησε τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς περσικῆς αὐλῆς, διετήρησε πολλοὺς Πέρσας σατράπας εἰς τὰς θέσεις των, ἔλαβε Περσίδα σύζυγον. Ἐξ ἄλλου διὰ νὰ φέρῃ εἰς μεγαλυτέραν ἐπα-

φήν τὸν ἑλληνικὸν τρόπον ζωῆς μὲ τὸν βαρβαρικὸν ἔκτισε τὰς πολυπληθεῖς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸν πυρῆνα τοῦ πληθυσμοῦ ἀπετέλουν οἱ παλαιάμαχοι Μακεδόνες καὶ ἄλλοι Ἕλληνες.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἢ προσπάθεια τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο κόσμων ἔγινεν ἀκόμη ἐντωτέρα. Προσεκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα ὄλους τοὺς Πέρσας μεγιστᾶνας μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας των, διὰ νὰ συνεορτάσουν τὴν ἀδέλφωσιν τῶν Ἀσιατῶν καὶ Ἑλλήνων. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ὁ ἴδιος νυμφεύεται τὴν μεγαλύτεραν κόρην τοῦ Δαρείου, ἐνῶ τὴν νεωτέραν ἔδωσεν ὡς σύζυγον εἰς τὸν ἀγαπητόν του Ἡφαιστίωνα. Ἐξ ἄλλου 80 ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντας ἑταίρους ἔλαβον ὡς γυναῖκας κόρας ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν περσικὴν ἀριστοκρατίαν. Ἐπίσης 10.000 Μακεδόνες στρατιῶται ἐνυμφεύθησαν ἀσιάτιδας, τὰς ὁποίας ἐπροίκισεν ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος. Μὲ τοὺς γάμους αὐτοὺς ἐπραγματοποιήθη κατὰ τρόπον συμβολικὸν ἡ συγχώνευσις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

ΔΥΣΑΡΕΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Ἐν τούτοις οἱ Μακεδόνες δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ὑψηλὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως των. Διὰ τοῦτο, ὅταν εἶδον νὰ σχηματίζη στρατιωτικὸν σῶμα ἐκ 30.000 Περσῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι ὠνομάσθησαν Ἐπίγονοι, μὲ ὀργάνωσιν καὶ ὄπλισμὸν μακεδονικόν, ἐδοκίμασαν πικρίαν μαζί μὲ ἀγανάκτησιν. Ἡ ἀγανάκτησις ἐμεγάλωσε περισσότερον, ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος προσέλαβεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν φρουρὰν ἀσφαλείας του βαρβάρους.

Ἄλλ' ὅ,τι κυρίως προεκάλεσεν ἀναβρασμὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ ἦτο ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ στείλῃ εἰς τὴν Μακεδοῖαν ὄλους τοὺς παλαιάμαχους Μακεδόνας ὡς ἀχρήστους πλέον δι' αὐτόν. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς περιφρόνησις ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κατηνάλωσαν τὰς δυνάμεις των διὰ τὴν δόξαν τοῦ βασιλέως. Οἱ ζωηρότεροι ἐξήγειραν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἀντιμετώπισε μὲ θάρρος ἀλλὰ καὶ περίσκεψιν. Μὲ τὴν σκληρὰν τιμωρίαν τῶν πρωταιτίων καὶ μὲ καταλλήλους περιποιήσεις κατῴρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν πειθαρχίαν. Ἐκουσίως τότε 10.000 Μακεδόνες ἀπόμαχοι ἐκ τῶν γηρατειῶν ἢ ἄλλων ἀτυχημάτων ἀπῆλθον ὑπὸ τὸν Κρατερόν εἰς τὴν πατρίδα των. Εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἔδωσεν ὡς δῶρον ὁ Ἀλέξανδρος ἓν τάλαντον.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΒΥΛΩΝΑ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μετά τήν ἀναχώρησιν τῶν ἀπομάχων ἀπῆλθε καί ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου ἔτελεσεν εὐχαριστηρίους θυσίας καί ὠργάνωσεν ἑορτάς καί μουσικούς ἀγῶνας. Κατά τήν διάρκειαν αὐτῶν ἀπέθανεν ὁ ἐπιστήθιος φίλος του Ἡφαιστίων. Ὁ θάνατος τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐλύπησε πάρα πολύ τόν Ἀλέξανδρον. Ὁ νεκρός του μετεκομίσθη εἰς Βαβυλῶνα καί ἐτάφη μέ ἐξαιρετικὰς τιμάς.

Κατά τὸ τέλος τοῦ 324 ὁ Ἀλέξανδρος ἐγκατέλειπε τὰ Ἐκβάτανα. Διηυθύνετο πρὸς τήν Βαβυλῶνα, τήν ὁποίαν ἐσκέπτετο νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του. Καθ' ὁδὸν συνήντησε πρεσβείας ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο νὰ τὸν συγχαροῦν διὰ τὰ κατορθώματά του καί νὰ ζητήσουν τήν φιλίαν του. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τήν Βαβυλῶνα, εὔρε πρέσβεις ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι ἦλθον νὰ τὸν στεφανώσουν διὰ τὰς νίκας του. Εἰς αὐτοὺς παρέδωκεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τήν Ἑλλάδα ὅλα τὰ ἀναθήματα, τὰ ὁποῖα εἶχε ἀρπάσει ἀπὸ τήν χώραν ὁ Ξέρξης. Εἰς τήν Βαβυλῶνα κατέπλευσε καί ὁ στόλος ὑπὸ τὸν Νέαρχον, ἀφοῦ ἀνέπλευσε τὸν Εὐφράτην. Τώρα ὁ Ἀλέξανδρος ἐσχεδίαζε νέας ἐκστρατείας διὰ νὰ ἐνώσῃ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρὸς ὀργανισμὸς του εἶχε καταβληθῆ ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας, τὰς κακουχίας, τὴν ὑπερβολικὴν λύπην διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡφαιστίωνος. Αἰφνης ἠσθένησε βαρέως καί τὴν δωδεκάτην ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν. Ὁ νεκρός του ἐταριχεύθη καί ἐτέθη ἐντὸς χρυστῆς λάρνακος. Μετὰ δύο ἔτη μετεκομίσθη εἰς τήν αἰγυπτιακὴν Ἀλεξάνδρειαν καί ἐτάφη μέ ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα ἐντὸς τεμένους, τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευάσει ὁ ἡγεμὼν τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος.

323 π. Χ.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΝ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι καταπληκτικόν. Κανεὶς ἄλλος εἰς τήν Ἱστορίαν δὲν ἔλαβε τόσον ἐπαξίως τὸν τίτλον τοῦ Μεγάλου. Μὲ ἐλαχίστας δυνάμεις καί εἰς μικρότατον διάστημα κατέλυσε τὴν

ίσχυράν περσικήν αὐτοκρατορίαν, προήλασε μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ, κατέκτησε τὴν Αἴγυπτον καὶ ὠργάνωσε τὸ ἀπέραντον κράτος κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον.

Ἄλλὰ πολὺ ἀνώτερον εἶναι τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Διὰ τῶν νικῶν του ἔφερεν εἰς φιλικὴν ἐπαφὴν τὸν ἀνατολικὸν καὶ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Μὲ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ γλώσσαν, μὲ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον τῆς σκέψεως καὶ τῆς ζωῆς οἱ λαοὶ τῆς ἀνατολῆς ἀρχίζουσι νὰ ἐκπολιτίζωνται. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συνέχεια τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ μακεδονικὸς ἑλληνισμὸς.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη ὠφελήθη πολὺ ἀπὸ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι εἶχε φροντίσει νὰ τὸν συνοδεύη εἰς τὰς ἐκστρατείας του ἐπιτελεῖον εἰδικῶν ἐρευνητῶν. Μὲ τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης των ἐπλούτισαν τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν μὲ νέα, ἄγνωστα ἕως τότε, στοιχεῖα. Ἐξ ἄλλου αἱ περιγραφαὶ τῶν παραλίων τοῦ Ἰνδικοῦ, τῆς Ἀραχωσίας, τῆς ἐρήμου Γεδρωσίας κ.λπ. ἀπὸ τὸν Νέαρχον ἐπλάτταναν τοὺς ὀρίζοντας τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης καὶ ἔδωκαν ἀργότερον τὴν πρώτην ὠθησιν εἰς τοὺς θαλασσοπόρους καὶ τοὺς ἄλλους ἐρευνητὰς διὰ τὴν ἀνακάλυψιν νέων κόσμων. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐχαρακτήρισαν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὡς ἔξνοπλον ἔξερύνησιν.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Δ' ΑΙΩΝΑ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ. Κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἐξακολουθεῖ ἡ δημιουργία πνευματικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται κλασσικά, ὅπως τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἡ ἱστορία, ἡ ρητορική καὶ ἡ φιλοσοφία λαμβάνουν τότε τὴν τελειοτέραν ἔκφρασιν καὶ μορφήν.

Οἱ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς τοῦ 4ου αἰῶνος περιποιοῦνται τὴν μορφήν τοῦ λόγου καὶ δίδουν εἰς τὴν ἀττικὴν διάλεκτον χάριν καὶ δροσερότητα, ἡ ὁποία μὲ τὰ προσόντα αὐτὰ ἐπιβάλλεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὡς κοινὸν γλωσσικὸν ὄργανον εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Τὴν ἱστορίαν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἀντιπροσωπεύει ὁ Ξενοφῶν, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Θουκυδίδου ἀποτελοῦν τοὺς τρεῖς μεγάλους ἱστορικοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 430 π.Χ. Τὰ ἱστορικά του συγγράμματα εἶναι ἡ Κύρου Ἀνάβασις καὶ τὰ Ἑλληνικά, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ 411 ἕως τὸ 362, δηλαδὴ μέχρι τῆς μάχης τῆς Μαντινείας. Ἐκτὸς αὐτῶν ὁ Ξενοφῶν ἔγραψε καὶ ἄλλα βιβλία μὲ ποικίλην ὕλην. Εἰς ὅλα τὰ ἔργα του ἡ γλῶσσά του εἶναι γλαφυρά καὶ θεωρεῖται ὑπόδειγμα τοῦ πεζοῦ ἀττικοῦ λόγου.

Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ, Η ΠΟΙΗΣΙΣ, Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Ἡ ρητορική εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν δημιούργημα τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐχομεν τρία εἶδη ρητορικῶν λόγων, τοὺς δικανικοὺς, τοὺς πανηγυρικοὺς ἢ ἐπιδεικτικοὺς καὶ τοὺς συμβουλευτικοὺς ἢ δημηγορίας.

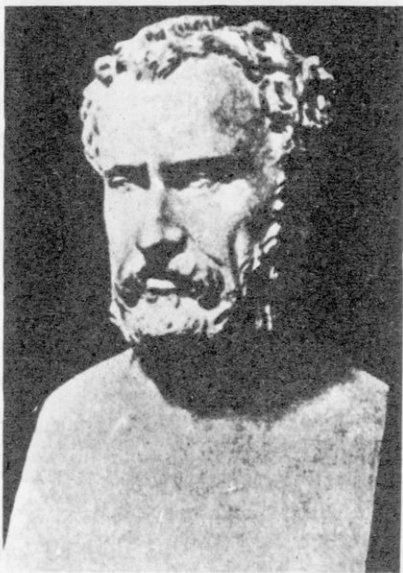
Μεταξὺ τῶν δικανικῶν ρητόρων τοῦ 4ου αἰῶνος κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν ὁ Λυσίας. Ἐγραφεν ἐπὶ πληρωμῇ λόγους χάριν κατηγορουμένων ἢ κατηγορῶν.

Ὁ Ἴσοκράτης ὑπῆρξεν ἐξοχος ρητοροδιδάσκαλος. Ὁ περιφημότερος ἐκ τῶν λόγων του εἶναι ὁ Πανηγυρικός, εἰς τὸν ὁποῖον δικαιολογεῖ τὴν ἀξίωσιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὰ πρωτεῖα.

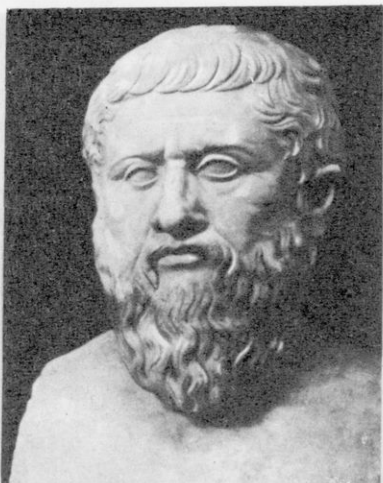
Ὡς συμβουλευτικοὶ ρήτορες ἀνεδείχθησαν κυρίως ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης. Οἱ Φιλιππικοὶ καὶ Ὀλυνθιακοὶ λόγοι τοῦ Δημοσθένους στρέφονται μὲ ἐξαιρετικὴν βιαιότητα κατὰ τοῦ Φιλίππου. Διακρίνονται διὰ τὴν ἀπαράμιλλον πατριωτικὴν θέρμην, τὴν δύναμιν καὶ τὸ πάθος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ τὴν στενὴν πολιτικὴν ἀντίληψιν τοῦ ρήτορος. Ἐκτὸς τῶν συμβουλευτικῶν ἔχομεν καὶ δικανικοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους. Αὐτοὶ εἶναι δύο εἰδῶν, ἰδιωτικοὶ καὶ δημόσιοι. Ὁ Δημοσθένης θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος ρήτωρ τοῦ κόσμου διὰ τὴν δύναμιν, τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκφράσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἰδανικῶν. Πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους καὶ ἐξ ἴσου νευρώδης ρήτωρ ἦτο ὁ Αἰσχίνης, ἀρχηγὸς τοῦ φιλομακεδονικοῦ κόμματος. Δύο ἄλλοι ὀνομαστοὶ ρήτορες τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦσαν ὁ Ὑπερείδης καὶ ὁ Λυκούργος, τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος.

Ἐκ τῆς ποιήσεως μόνον ἡ κωμωδία παράγει ἀξιόλογα ἔργα, ἀλλ' ὑπὸ νέαν μορφήν. Κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 4ου αἰῶνος παρουσιάζεται ὡς νέα κωμωδία. Αὐτὴ θέμα ἔχει χαρακτῆρας καὶ πάθος ἀνθρώπων, εἶναι δηλ. ἠθογραφικὴ. Τὴν νέαν κωμωδίαν ἀντιπροσωπεύουν ὁ Φιλῆμων καὶ ὁ ἐφάμιλλος τοῦ Ἀριστοφάνους εἰς τὴν ποιητικὴν μεγαλοφυΐαν Μένανδρος ὁ Κηφισιεύς (342 - 290).

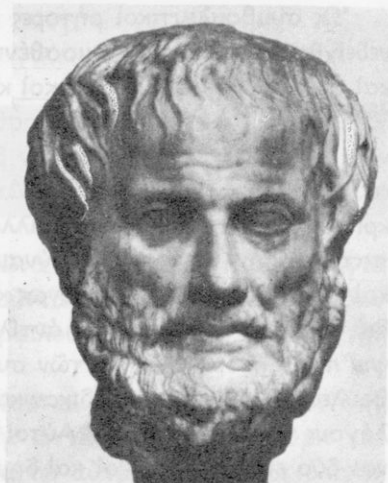
Ἡ φιλοσοφία μετὰ τὰς βάσεις, τὰς ὁποίας ἔθεσεν εἰς αὐτὴν ὁ Σωκράτης, ἀνῆλθεν εἰς μεγίστην περιωπὴν διὰ τῶν δύο μεγάλων φιλοσόφων Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Ὁ Πλάτων (427 - 347) ὑπέβη ὁ ἐπιφανέστατος τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους. Ἐσυστηματοποίησε καὶ συνεπλήρωσε τὰς περὶ ἠθικῆς καὶ τοῦ κόσμου ἰδέας τοῦ Σωκράτους. Τὰς παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς εἰς τὰ ἀθάνατα συγγράμ-

Ξενοφῶν.

Πλάτων. (Μαρμαρινή προτομή.
Μουσείον Βατικανού).

Ἀριστοτέλης.

ματά του, τὰ ὁποῖα λέγονται διάλογοι, διότι ὅλα ἐκτὸς τῆς Ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους εἶναι εἰς διαλογικὴν μορφήν. Μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος ἦτο ὁ Ἀριστοτέλης (384 - 322) ἀπὸ τὰ Στάγिरα τῆς Μακεδονίας. Ὁ Ἀριστοτέλης περιέλαβεν εἰς τὰ συγγράμματά του ὅλην τὴν τότε σοφίαν καὶ προήγαγεν ὅλας τὰς ἐπιστήμας. Ἄλλ' ὁ τετράγωνος ἐκεῖνος νοῦς εἶχε καὶ ποιητικὰς ἐμπνεύσεις. Ἐκτὸς ἄλλων ποιημάτων ἔγραψε καὶ περίφημον ὕμνον εἰς ἀρετὴν.

ΑΙ ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Ἡ καλλιτεχνικὴ κίνησις κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα εἶναι ἐξ ἴσου ζωηρά, ὅπως καὶ κατὰ τὸν προηγούμενον. Οἱ ἐμφύλιοι ὁμως πόλεμοι ἔκαναν τοὺς Ἕλληνας νευρικοὺς, περισσότερο εὐκόλους εἰς τὰς συγκινήσεις. Αὐτὴν τὴν συναισθηματικὴν κατάστασιν τῶν χρόνων των ἀπετύπωσαν οἱ καλλιτέχναι τοῦ 4ου αἰῶνος εἰς τὰ ἔργα των. Διὰ τοῦτο οἱ τεχνῖται προσέχουν πολὺ εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ μαρμάρου, ἣ ὁποία κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἐφθασεν εἰς ἀνυπερβλήτον τελειότητα.

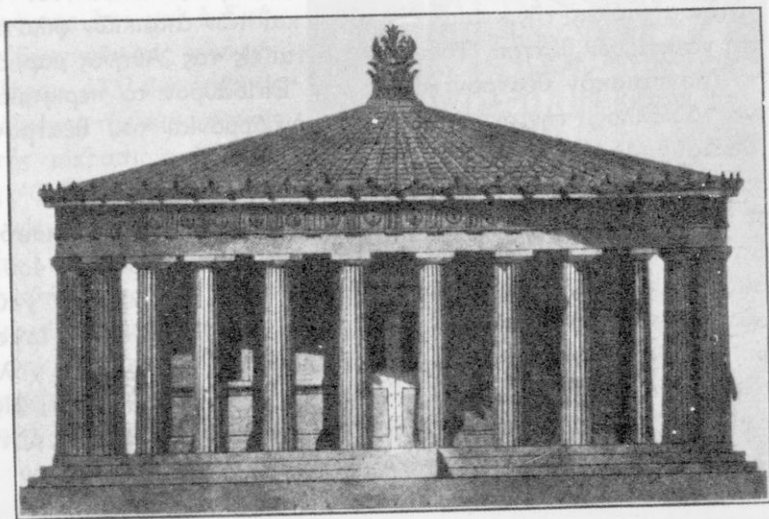
Καὶ αἱ περιστάσεις ὁμως, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐργάζονται οἱ καλλιτέχναι τοῦ 4ου αἰῶνος, ἔχουν ἀλλάξει σημαντικῶς. Ἡ ἀθηναϊκὴ πο-

λιτεία κατά τούς χρόνους αὐτούς εἶναι πτωχή. Σπανίως ἀναθέτει εἰς τούς καλλιτέχνας τήν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων. Οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι δίδουν ἐργασίαν εἰς τούς ἀρχιτέκτονας, τούς γλύπτας, τούς ζωγράφους. Τοῦτο εἶχε μεγάλην σημασίαν διὰ τήν ἐξέλιξιν τῆς τέχνης. Ὁ καλλιτέχνης ἐργάζεται τώρα μέ πρωτοβουλίαν καί ἡ ἔμπνευσις του δέν δεσμεύεται ἀπό κανέναν περιορισμόν.

Ἡ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. Κατά τόν 4ον αἰῶνα οἱ καλλιτέχνοι κτίζουν ναοὺς δωρικοὺς καί ἰωνικοὺς, ἀκολουθοῦν δηλ. τήν παράδοσιν τοῦ 5ου αἰῶνος. Σιγὰ σιγὰ ἐν τούτοις τόν ἰωνικόν ρυθμόν παραμερίζει ὁ πολυτελέστερος κορινθιακός καί τὰ οἰκοδομήματα λαμβάνουν σχῆμα κυκλικόν μέ κωνικήν στέγην. Θαυμάσιον δεῖγμα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ ἦτο ἡ Θόλος τῆς Ἐπιδαύρου, ἀπό τήν ὅποιαν ἐσώθησαν μόνον ὀλίγοι κίονες. Εἰς τὰς Ἀθήνας τοιοῦτον στρογγύλον οἰκοδόμημα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ μέ μονολιθικήν στέγην ἔχομεν τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους.

Ἀντιθέτως πρὸς τήν εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κυριαρχεῖ κατά τόν 4ον αἰῶνα ὁ ἰωνικός ρυ-

θόλος τῆς Ἐπιδαύρου. (Ἀναπαράστασις). Οἱ ἐξωτερικοὶ κίονες ἦσαν δωρικοῦ ρυθμοῦ, ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ κιονοστοιχία ἦτο κορινθιακοῦ.

Τὸ θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου, ὅπως εἶναι σήμερον.

θμός. Θαυμαστά οικοδομήματα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦσαν ὁ ναὸς τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος καὶ ὁ μικρὸς ἀλλὰ κομψότατος ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς εἰς τὴν Πριήνην τῆς Καρίας. Κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν αἱ πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν φιλοτιμοῦνται νὰ κτίζουσι θέατρα. Τότε ἀνεγείρεται εἰς τὰς Ἀθήνας μαρμάρινον τὸ Διονυσιακὸν θέατρον καὶ εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὸ περιφημότερον διὰ τὸ κάλλος, τὴν ἀκουστικὴν καὶ τὴν ἁρμονίαν τοῦ θεάτρον τῆς Ἐπιδαύρου.

Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ. α) ΚΗΦΙΣΟΔΟΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΙΤΕΛΗΣ. Περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν αἱ κλίσεις τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος γίνονται φανεραὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν. Οἱ μεγάλοι γλύπται αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι Ἀθηναῖοι ἢ εἰργάσθησαν εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Ἀθηναῖος Κηφισόδοτος κατεσκεύασε χάλκινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς Εἰρήνης μὲ τὸ τέκνον της, τὸν Πλουῦτον, εἰς τὴν ἀγκάλην της. Ἡ βαθεῖα καὶ ἐντελῶς ἀνθρωπινὴ ἔκφρασις τῆς μητρικῆς ἀγάπης εἰς τὸ ὠραῖον πρόσωπον τῆς θεᾶς προδίδει μὲγάλον καλλιτέχνην.

Υἱὸς τοῦ Κηφισοδότου ἦτο ὁ Πραξιτέλης, ὁ ἐπιφανέστερος γλύπτῃς τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Τὴν καλλιτεχνικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Πραξιτέλους δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ ἀπὸ ἀρκετὰ ἀντίγραφα ἀγαλμάτων του, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ πρωτότυπον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐσώθη ἐλαφρῶς ἠκρωτηριασμένον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὸν Ἑρμῆν. Ἡ κατεργασία τοῦ ἀγάλματος εἶναι μοναδική. Ἡ σμίλη τοῦ Πραξιτέλους εἶχε πράγματι τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλῃ τὴν ψυχρὰν ἐπιφάνειαν τοῦ μαρμάρου εἰς λεπτοτάτην ἐπιδερμίδα, ἡ ὁποία δίδει τὴν ἐντύπωσιν θερμῆς, ζωντανῆς σαρκός. Καὶ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι, σύμφωνα τοῦλάχιστον πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν παλαιῶν, δὲν ἔθεωρεῖτο τὸ ἀγαλμα τοῦτο ἀπὸ τὰ καλῦτερα ἔργα τοῦ καλλιτέχνου. Πολὺ περισσώτερον ἐφημίζετο τὸ ἀγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ὁποῖον εἶχε τοποθετηθῆ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς εἰς τὴν Κνίδον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Κνιδία Ἀφροδίτη.

β) ΣΚΟΠΑΣ ΚΑΙ ΛΥΣΙΠΠΟΣ.

Ἐξ ἴσου μεγάλης ἐμπνεύσεως καλλιτέχνης ἦτο καὶ ὁ Σκόπας. Ἐγενήθη εἰς τὴν νῆσον Πάρον, ἀλλ' εἰργάσθη εἰς πολλὰ μέρη τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς μικρασιατικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Σκόπας κατεγίνετο πολὺ εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ σφοδροῦ καὶ βιαίου πάθους. Τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν μᾶς ἀφήνουν ἀντίγραφα τῶν ἔργων του, ὅπως ἡ Βακχίς (μαινὰς) τοῦ Μουσείου τοῦ Μονάχου καὶ τὸ ἀγαλμα τοῦ

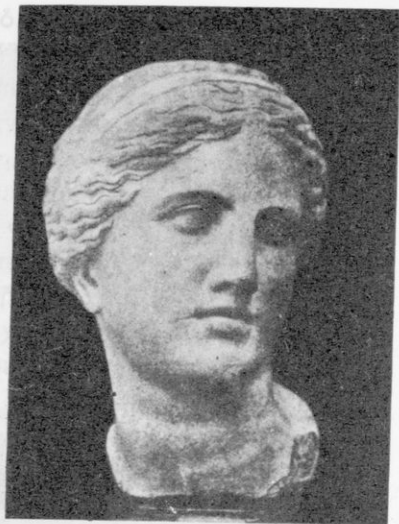
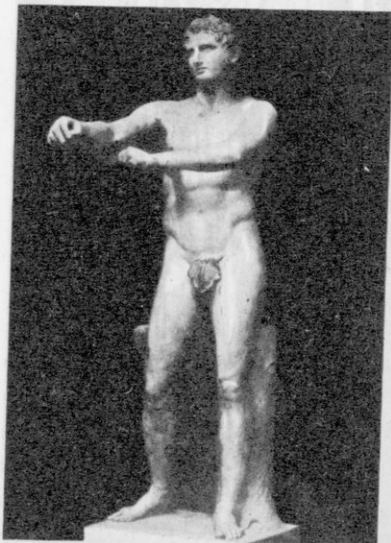

Εἰρήνη τοῦ Κηφισοδότου.

Ἡ κεφαλή τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλου. (Μουσεῖον Ὀλυμπίας).

Ὁ ἀποξυόμενος τοῦ Λυσίππου.
(Μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ).

Κεφαλή τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης.

Μελεάγρου, τοῦ μυθικοῦ ἥρωος τῶν Αἰτωλῶν. Εἰς τὴν ὄριμον τέχνην τοῦ Σκόπα ἀνήκει καὶ ὁ ἀνάγλυφος στολισμὸς τοῦ τάφου τοῦ Μασώλου, τοῦ Μασσωλείου ὅπως λέγεται, εἰς τὴν Ἀλικαρνασσόν.

Νεώτερος τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Πραξιτέλου καὶ σύγχρονος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ὁ τρίτος μέγας γλύπτης τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος ὁ Λύσιππος. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα καὶ κατεργάζετο κυρίως τὸν χαλκόν. Κατεσκεύαζεν ἀγάλματα θεῶν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀνδριάντας ἀθλητῶν καὶ συγχρόνων ἐπισήμων προσώπων. Ὁ Λύσιππος ἦτο ὁ προνομιοῦχος ἀνδριαντοποιὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἡ

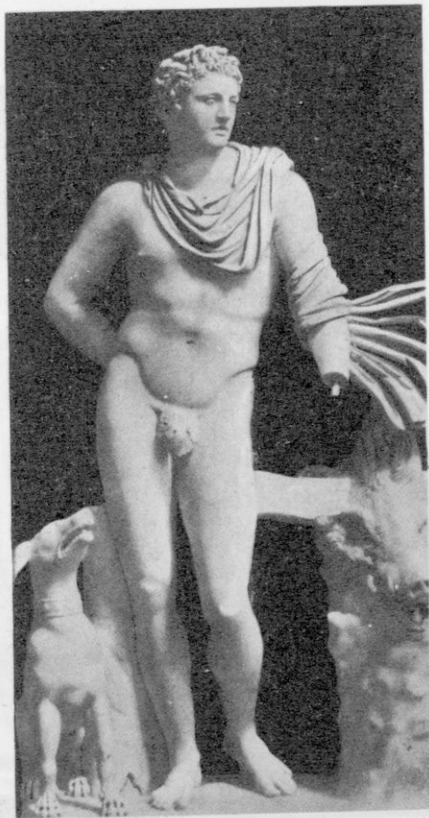
προτίμησις αὐτὴ πρὸς τὸν Σικυώνιον καλλιτέχνην ὠφείλετο εἰς τὸ γεγονός, ὅτι αὐτὸς μόνον ἀπέδιδεν εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Μακεδόνοιο ἥρωος τὸν ἀρρενωπὸν καὶ λεοντόκαρδον χαρακτήρα του.

Πρωτότυπον ἔργον τοῦ Λυσίππου δὲν ἐσώθη. Ἔχομεν ὁμως ἀρκετὰ μαρμάρινα ἀντίγραφα τῶν ἔργων του. Ἐξαιρετον εἶναι ἀντίγραφον χαλκοῦ ἀνδριάντος, τοῦ Ἀποξυομένου, ὅπως τὸν ὠνόμαζον οἱ παλαιοί. Παριστάνει ἀθλητὴν, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν νίκην του ἀποξέει μὲ τὴν στλεγγίδα (ξύστραν) τὸ ἔλαιον καὶ τὴν σκόνην ἀπὸ τὸ δέρμα του.

Εἰς τὰ γλυπτικὰ προϊόντα τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος κατατάσσεται καὶ τὸ σύμπλεγμα τῆς Νιόβης μὲ τὰ τοξευόμενα τέκνα της καὶ ὁ Ἀπόλλων, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ (Μπελβεντέρε) εἰς τὴν Ρώμην (Ἀπόλλων τοῦ Μπελβεντέρε).

Δύο ἐπίσης χάλκινα ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης, ὁ ἔφηβος τῶν Ἀντικυθήρων καὶ ὁ παῖς τοῦ Μαραθῶνος, εἶναι ἔργα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

γ) ΕΙΔΩΛΙΑ. Κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἀναζῆ παλαιότητα βιοτεχνία, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς δύο προηγουμένους αἰῶνας εἶχε παραμεληθῆ. Εἶναι ἡ βιοτεχνία τῆς κατασκευῆς μικρῶν πηλίνων ἀγαλμάτων ἢ εἰδωλίων, ὅπως λέγονται. Πλῆθος τοιούτων εἰδωλίων εὐρέθη εἰς τοὺς τάφους ἰδίως τῶν ἀρχαίων νεκροταφείων τῆς Τανάγρας εἰς τὴν Βοιωτίαν.

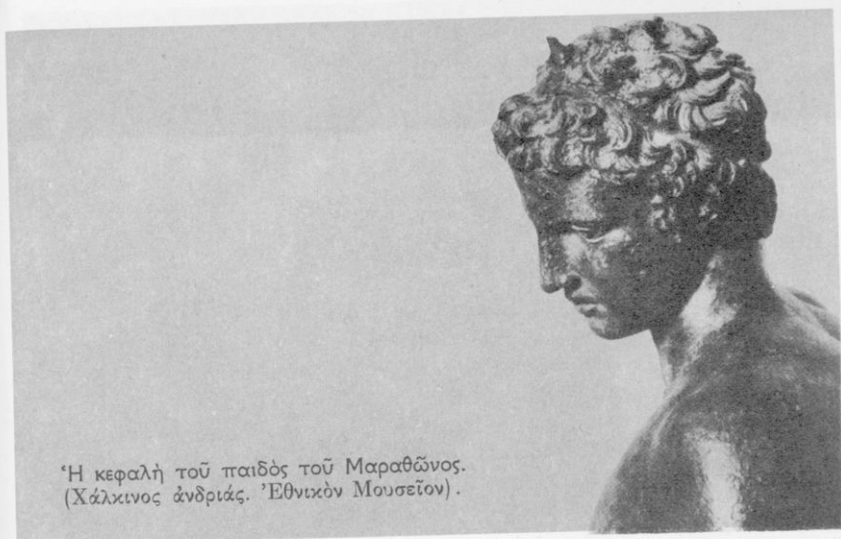
Ἄγαλμα τοῦ Μαραθῶνος. (Μαρμάρινον ἀντίγραφον).

Παριστάνουν ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυναῖκας μὲ ἐνδυμασίαν περιπάτου, δηλαδή χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, συχνὰ μὲ σκιάδιον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μὲ ριπίδιον εἰς τὴν χεῖρα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εἰδώλια αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ κομψοτεχνήματα.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΑ. Καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀντιπροσωπεύεται κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ ἐπιφανεῖς καλλιτέχνας. Ὁ μεγαλύτερος ἐξ ὅλων ἦτο ὁ Ἀπελλῆς ἀπὸ τὴν Κολοφῶνα τῆς Ἰωνίας. Τὴν ζωγραφικὴν ἐδιδάχθη εἰς τὴν Ἔφεσον. Διὰ τὴν τελειοποιηθῆναι, ἦλθε κατόπιν εἰς τὴν Σικυῶνα. Τὴν ἀξίαν του ὡς ζωγράφου πιστοποιεῖ τὸ γεγονός ὅτι μόνον αὐτὸς εἶχε τὸ προνόμιον νὰ ζωγραφῇ εἰκόνας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἀπελλοῦ ἐξύμνησαν οἱ

Εἰδώλια Ταναγράφ. (Ἄνθρωπος καὶ γυναῖκα μὲ ἐνδυμασίαν περιπάτου καὶ σκιάδιον).

Ἡ κεφαλή τοῦ παιδὸς τοῦ Μαραθῶνος.
(Χάλκινος ἀνδριάς. Ἐθνικὸν Μουσεῖον).

ἀρχαῖοι τὴν Ἀναδυομένην Ἀφροδίτην, ἀφιερωμένην εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς νήσου Κῶ. Ὁ πίναξ παρίστανε τὴν γέννησιν τῆς θεᾶς ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ὡς περίφημον ἐπίσης ἔργον τοῦ Ἀπελλοῦ ἀναφέρεται ἡ Ἄρτεμις, τὴν ὁποίαν ἐζωγράφισεν ὁ καλλιτέχνης νὰ κυνηγῇ εἰς τὰ βουνὰ μαζὶ μὲ τὰς νύμφας τῶν ὀρέων. Ὅχι ὀλιγώτερον ἔθαιμάζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἄλλος πίναξ τοῦ Ἀπελλοῦ, ὁ ὁποῖος παρίστανε τὸν Μ. Ἀλέξανδρον μὲ τὸν κεραυνὸν τοῦ Διὸς εἰς τὴν χεῖρα.

Μὲ τὴν πρόοδον τῆς ζωγραφικῆς κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἡ διακοσμητικὴ τῶν ἀγγείων παρακμάζει. Τοιοῦτοτρόπως ἡ μοναδικὴ εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἑλληνικὴ τέχνη τῆς ἀγγειογραφίας, ἡ ὁποία ἔδωσεν ἄλλοτε ἀριστουργήματα, ἔπαυσε πλέον νὰ παράγῃ ἐκλεκτὰ προϊόντα. Ὅλα προμηνύουν, ὅτι ἡ ἀγγειογραφία βαδίζει γοργῶς πρὸς τὴν δύσιν. Καὶ πράγματι κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα ἔσβησε σχεδὸν ἐντελῶς.

Π Ι Ν Α Ξ

ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΩΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

1. ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ.

- 4000 π.Χ. "Ενωσις τῆς Αιγύπτου εἰς ἓν κράτος.
1800 - 1580 » Οἱ Ὑκσῶς κυριαρχοῦν εἰς τὴν Αἴγυπτον.
525 » Ὑποταγὴ τῆς Αἴγύπτου εἰς τοὺς Πέρσας.

2. ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ.

- 4000 π.Χ. Οἱ Σουμέριοι εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς κάτω Μεσοποταμίας.
2000 » Ἰδρυσις τοῦ ἀρχαίου βαβυλωνιακοῦ κράτους.
1100 » Ὑποταγὴ τῶν Βαβυλωνίων εἰς τοὺς Ἀσσυρίους.
612 » Ἰδρυσις τοῦ νέου βαβυλωνιακοῦ κράτους.
539 » Κατάλυσις τοῦ νέου βαβυλωνιακοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Κύρου.

3. ΕΒΡΑΙΟΙ.

- 2000 π.Χ. Οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν Παλαιστίνην.

4. ΦΟΙΝΙΚΕΣ.

- 800 π.Χ. Μεγίστη ἀκμὴ τῆς Τύρου. Κτῆσις τῆς Καρχηδόνος.

5. ΧΕΤΤΑΙΟΙ.

- 1400 - 1300 π.Χ. Ἀκμὴ τῶν Χετταίων.

6. ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ.

- 550 π.Χ. Ὁ Κύρος βασιλεὺς τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν.
539 » Ὁ Κύρος κυριεύει τὴν Βαβυλῶνα.
528 » Θάνατος τοῦ Κύρου.

ΕΛΛΗΝΕΣ

- 2000 - 1400 π.Χ. Ἀκμὴ τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ.
 2000 » Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν.
 1500 » Ἀκμὴ τῶν Μυκηνῶν.
 1100 » Κάθοδος τῶν Δωριέων.
 1000 - 900 » Α' Ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς.
 900 - 700 » Ὀμηρικοὶ χρόνοι.
 800 - 600 » Β' Ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς.
 621 » Νομοθεσία Δράκοντος.
 594 » Νομοθεσία Σόλωνος.
 560 - 527 » Τυραννὶς Πεισιστράτου.
 510 » Κατάλυσις τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατιδῶν.
 507 » Κλεισθένης.
 499 - 494 » Ἴωνικὴ ἐπανάστασις.
 490 » Μάχη τοῦ Μαραθῶνος.
 480 » Μάχη Θερμοπυλῶν — Ναυμαχία Σαλαμῖνος.
 479 » Μάχαι Πλαταιῶν καὶ Μυκάλης.
 478 » Α' Ἀθηναϊκὴ συμμαχία τῆς Δήλου.— Ἀριστείδης.
 467 » Νίκη τοῦ Κίμωνος εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα.
 449 - 429 » Κυβέρνησις τοῦ Περικλέους.
 431 - 404 » Πελοποννησιακὸς πόλεμος.
 404 - 403 » Οἱ τριάκοντα τύραννοι.
 396 » Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησίλαου εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.
 395 - 387 » Βοιωτικὸς ἢ Κορινθιακὸς πόλεμος.
 378 » Β' Ἀθηναϊκὴ συμμαχία.
 371 » Μάχη τῶν Λεύκτρων.
 371 - 362 » Ἡγεμονία τῶν Θηβῶν.
 362 » Μάχη τῆς Μαντινείας.— Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου.
 338 » Μάχη τῆς Χαιρωνείας.
 336 » Δολοφονία τοῦ Φιλίππου.— Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος βασιλεὺς.
 334 » Μάχη τοῦ Γρανικοῦ.
 333 » Μάχη τῆς Ἴσσοῦ.
 331 » Μάχη τῶν Γαυγαμήλων.— Κατάλυσις τοῦ περσικοῦ κράτους.
 327 » Ἐκστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας.
 323 » Θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἱερογλυφικά σελ. 10	Μονομαχία Ἀχιλλέως καὶ
Αἱ πυραμίδες » 13	Ἴκτωρος σελ. 53
Ἵπόστυλος αἰθουσα τοῦ ναοῦ	Κεφαλή τοῦ Διὸς » 55
τοῦ Καρνάκ » 14	Ἡ Ἥρα » 55
Κυνήγιον λεόντων (Ἀσσυρια-	Ὁ Ἀπόλλων » 56
κὸν ἀνάγλυφον) » 17	Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν ... » 57
Πτερωτὸς ταῦρος » 18	Ἡ Ἄρτεμις » 58
Σφηνοειδὴς γραφή » 19	Θυσία εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ... » 59
Ἀσσυριακὸς ναὸς » 20	Περίανδρος ὁ Κορίνθιος.... » 71
Ὁ τάφος τοῦ Κύρου εἰς τὰς	Νόμισμα Μιλήτου » 73
Πασαργάδας » 29	Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος εἰς
Περσικὸν ἀνάκτορον » 32	τὴν Ἔφεσον » 74
Περσικὸν κιονόκρανον » 33	Ὁ Πυθαγόρας » 75
Κρήτες προσφέροντες σπον-	Νόμισμα Μυτιλήνης » 76
δῆν » 38	Κορινθιακὸν ἀγγεῖον (Οἶνο-
Ἀνάκτορον Κνωσοῦ » 40	χόη) » 80
Πηλινὴ πινακὶς μὲ ἑλληνικὴν	Νόμισμα Αἰγίνης » 82
γραμμικὴν γραφήν » 41	Νόμισμα Χαλκίδος » 83
Τύπος γυναικὸς τῆς Κρήτης	Νόμισμα Λαρίσης » 85
(Ἡ «Παρισιάνη») » 42	Νόμισμα Ἀκαρνανίας » 86
Κρητικὰ ἀγγεῖα » 42	Νόμισμα Κρότωνος » 89
Ἀκροβατικὰ γυμνάσια ἐπὶ	Νόμισμα Συρακουσῶν » 90
ταύρου » 43	Νόμισμα Ἀκράγαντος » 91
Μυκηναῖοι πολεμισταὶ » 44	Ἐρείπια ναοῦ τοῦ Σελινοῦ-
Ἡ Πύλη τῶν λεόντων » 45	τος » 92
Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα » 46	Ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα καὶ
Ἐγχειρίδιον Μυκηναϊκὸν » 47	ὁ Ταύγετος » 93
Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα » 47	Λυκοῦργος » 95
Θολωτὸς τάφος. Ὁ «Θησαυ-	Σπαρτιῶται ὀπλιταὶ » 98
ρὸς τοῦ Ἀτρέως» » 48	Νόμισμα Σπάρτης » 99
Γεωμετρικὰ ἀγγεῖα » 51	Ὁ Σόλων » 107
Ὁ Ὀμηρὸς » 52	Ἀθηναῖος ἵππεὺς » 111

'Ερείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλ- λωνος εἰς Δελφοὺς.....	σελ. 116	Σωκράτης	σελ. 187
'Η Πυθία καθημένη ἐπὶ τοῦ τρίποδος χρησιμοδοτεῖ ..	» 117	Δαυρικός, ἰωνικός καὶ κοριν- θιακὸς κίων	» 190
'Ο θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς Δελφοὺς	» 117	Κοῦρος	» 191
"Αποψις τῆς Ὀλυμπίας	» 118	Κόρη	» 191
Σκηναὶ ἀπὸ τοὺς Ὀλυμπια- κούς ἀγῶνας	» 121	'Αθηνᾶ τοῦ Βαρβακείου	» 192
"Αρπα καὶ λύρα	» 124	'Ο δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος ..	» 193
'Αλκαῖος καὶ Σαπφῶ	» 126	'Ο δορυφόρος τοῦ Πολυκλεί- του	» 194
'Ο Ἀνακρέων	» 127	Μελανόμορφος ἀμοφορεὺς....	» 195
'Ο Ἡράκλειτος	» 131	'Η Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν	» 196
Δαρεῖος Α'	» 134	'Ο Παρθενῶν	» 197
Πέρσαι πολεμισταὶ	» 135	Τὸ Ἐρέχθειον	» 198
"Ελλην ὀπλίτης	» 139	'Ο ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς (Ἀπτέ- ρου) Νίκης	» 199
Μιλτιάδης	» 142	'Αλκιβιάδης	» 208
'Αριστείδης	» 143	Στήλη Ἐρμού	» 209
Θεμιστοκλῆς.....	» 144	Φίλιππος Β'	» 234
'Ο χρυσοῦς τρίπους τῶν Δελ- φῶν	» 156	Μακεδὼν ἱππεὺς	» 235
"Οστρακον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ πατρὸς του	» 160	Δημοσθένης	» 238
Κεφαλή τοῦ Κίμωνος	» 162	'Ισοκράτης	» 238
Περικλῆς	» 166	Αἰσχίνης	» 239
Τριήρης	» 171	'Ο λέων τῆς Χαιρωνείας	» 240
'Ανὴρ μὲ χιτῶνα καὶ ἀνήρ μὲ ἱμάτιον	» 174	'Ο Μέγας Ἀλέξανδρος	» 244
Γυνὴ μὲ χιτῶνα καὶ γυνὴ μὲ ἱμάτιον	» 175	'Η μάχη τῆς Ἴσσοῦ (Ψηφιδω- τὸν Πομπηίας)	» 249
Σχολεῖον	» 176	Ξενοφῶν	» 263
Παλαίστρα	» 177	Πλάτων	» 264
'Εσωτερικὸν σιδηρουργείου... ..	» 178	'Αριστοτέλης	» 264
Παναθηναϊκὸς ἀμοφορεὺς....	» 180	Θόλος τῆς Ἐπιδαύρου	» 265
Αἰσχύλος	» 184	Τὸ θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου ..	» 266
Σοφοκλῆς	» 184	Εἰρήνη τοῦ Κηφισοδότου ...	» 267
Εὐρύπιδης	» 184	'Η κεφαλή τοῦ Ἐρμού τοῦ Πραξιτέλους	» 268
'Αριστοφάνης	» 184	Κεφαλή τῆς Κνιδίας Ἄφρο- δίτης	» 268
'Ηρόδοτος	» 185	'Ο ἀποξυόμενος τοῦ Λυσίππου	» 268
Θουκυδίδης	» 186	'Ο Μελέαγρος	» 269
		Εἰδῶλια Τανάγρας	» 270
		'Η κεφαλή τοῦ παιδὸς τοῦ Μα- ραθῶνος	» 271

	σελ.	9
'Αρχαία Αίγυπτος	»	16
Βαβυλωνία καὶ 'Ασσυρία	»	22
Παλαιστίνη καὶ Φοινίκη	»	25
Φοινικικὴ ἐξάπλωσις	»	30
Τὸ Περσικὸν κράτος ἐπὶ Δαρείου Α'	»	35
'Η ἀρχαία Ἑλλάς	»	62
Μεγάλη Ἑλλάς	»	65
'Ο ἑλληνικὸς κόσμος	»	103
'Αρχαία Ἀττικὴ	»	138
Χάρτης τῶν περσικῶν πολέμων	»	141
Σχέδιον τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος	»	147
Σχέδιον τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν	»	151
Σχέδιον τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμῖνος	»	155
Σχέδιον τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν	»	167
Σχέδιον τῶν μακρῶν τειχῶν	»	173
Σχέδιον ἀρχαίας οἰκίας	»	188
Ναὸς ἐν παραστάσι	»	188
Ναὸς πρόστυλος	»	189
Ναὸς ἀμφιπρόστυλος	»	189
Ναὸς περίπτερος	»	205
Σχέδιον Πύλου καὶ Σφακτηρίας	»	223
Χάρτης τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου	»	231
'Η μάχη τῆς Μαντινείας	»	247
Πορεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γρανικοῦ	»	250
Σχέδιον τῆς Τύρου	»	255
Χάρτης τῆς πορείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	»	255

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ	Α'	Είσαγωγή	σελ.	5 - 7
»	Β'	Οι Ἀνατολικοὶ λαοὶ	»	8 - 33
»	Γ'	Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς	»	34 - 36
»	Δ'	Προϊστορικοὶ χρόνοι	»	37 - 49
»	Ε'	Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων	»	50 - 54
»	ΣΤ'	Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ θρησκεία	»	55 - 59
»	Ζ'	Ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις	»	60 - 66
»	Η'	Κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ὀργάνωσις	»	67 - 71
»	Θ'	Ἡ μικρασιατικὴ Ἑλλάς	»	72 - 77
»	Ι'	Ἡ μητροπολιτικὴ Ἑλλάς	»	78 - 87
»	ΙΑ'	Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Δύσεως	»	88 - 92
»	ΙΒ'	Ἡ Σπάρτη	»	93 - 101
»	ΙΓ'	Αἱ Ἀθῆναι	»	102 - 113
»	ΙΔ'	Ἡ ἐνότης τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους	»	114 - 122
»	ΙΕ'	Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις	»	123 - 131
»	ΙΣΤ'	Ἀκμὴ καὶ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Μηδικοὶ ἢ περσικοὶ πόλεμοι	»	132 - 158
»	ΙΖ'	Ἡ ἀθηναϊκὴ ἡγεμονία	»	159 - 167
»	ΙΗ'	Ὁργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους	»	168 - 172
»	ΙΘ'	Ἡ ἰδιωτικὴ καὶ δημοσία ζωὴ εἰς τὰς Ἀθῆνας	»	173 - 182
»	Κ'	Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους	»	183 - 199
»	ΚΑ'	Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος	»	200 - 217
»	ΚΒ'	Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης	»	218 - 225
»	ΚΓ'	Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν	»	226 - 232
»	ΚΔ'	Ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία	»	233 - 242
»	ΚΕ'	Ἡ ἀκμὴ τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αἱ μεγάλαι κατακτήσεις	»	243 - 261
»	ΚΣΤ'	Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα	»	262 - 271

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ-ΡΩΜΑΪΚΗ
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ (146 π. Χ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ	Α	Εισαγωγή	σελ.	3 - 7
	Β	Οι Αποστόλοι	»	8 - 33
	Γ	Η Αρχαία Εκκλησία	»	34 - 36
	Δ	Η Καινή Διαθήκη	»	37 - 49
	Ε	Η Καινή Διαθήκη ως Κείμενο	»	50 - 55
	ΣΤ	Η Καινή Διαθήκη ως Κείμενο	»	56 - 66
	Ζ	Η Καινή Διαθήκη ως Κείμενο	»	67 - 71
	Η	Η Καινή Διαθήκη ως Κείμενο	»	72 - 79
	Θ	Η Καινή Διαθήκη ως Κείμενο	»	79 - 87
	ΙΑ	Ο Κανόνας της Καινής Διαθήκης	»	88 - 92
	ΙΒ	Η Σύνταξη	»	93 - 101
	ΙΓ	Αι Αιτίαι	»	102 - 113
	ΙΔ	Η Ιστορία του Κανόνα	»	114 - 122
	ΙΕ	Η Διαμόρφωσις του Κανόνα	»	123 - 131
	ΙΣΤ	Αιτιολογία του Κανόνα της Καινής Διαθήκης	»	132 - 138
	ΙΖ	Η Διαμόρφωσις του Κανόνα	»	139 - 167
	ΙΗ	Οργάνωσις του Κανόνα	»	168 - 172
	ΙΘ	Η Διαμόρφωσις του Κανόνα της Καινής Διαθήκης	»	173 - 182
	Κ	Ο Κανόνας της Παλαιάς Διαθήκης	»	183 - 199
	ΚΑ	Ο Κανόνας της Παλαιάς Διαθήκης	»	200 - 217
	ΚΒ	Η Διαμόρφωσις του Κανόνα	»	218 - 225
	ΚΓ	Η Διαμόρφωσις του Κανόνα	»	226 - 232
	ΚΔ	Η Διαμόρφωσις του Κανόνα	»	233 - 242
	ΚΕ	Η Διαμόρφωσις του Κανόνα	»	243 - 261
	ΚΣΤ	Τα Κείμενα του Κανόνα	»	262 - 271

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ-ΡΩΜΑΪΚΗ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ (146 π. Χ.)

Ο *Μελέθριμος* της *Οὐκωμείας* ήχεν άρχισιν βιβλίους ένωρίτερα. Αι άποκρίσεις μετέδιδον Ελληνικά ήθη και Ελληνικήν παιδείαν εις όλους τούς περί την Μεσόγειον χώρας. Και καθ' όλην την διάρκειαν τού 3ου και 4ου αιώνου οι Έλληνες ήν έπαυσαν να διασέδουσιν διαρκώς πολυαριθμότεροι μεταξύ των ζώνων και άλιγώτερον άνεπτυγμένον λαόν. Έμποροι, μισθοφόροι, πολιτικοί πρόσφυγες, διπλωμάται, Ιατροί, καλλιτέχναί και οχημάτιστα έλαβον μέρος εις την άνάπτυξιν τού περσικού κράτους. Ακόμη και εις την Φοινίκην συναντώμεν φιλελληνικός άναστασις. Εις την Λίβαν κόνιτουν πετρέδραγμα, τά όποια άπομιμούνται τά άγνικά.

Αι νίκαι όμων τού Αλεξάνδρου κατέρριψαν τούς φράγγους, οι όποιοι έχώριζόν τούς βαρβάρους άπό τούς Έλληνας. Μεγάλοι ήτάσεις γής δικαιούγονται τότε εις την άμεσον έπίδρασιν των Έλλήνων και ζωογονούνται άπό τό Ελληνικόν πνεύμα. Οι κάποι

ΑΙΤΟΡΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ-ΡΩΜΑΪΚΗ

ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ Μ. ΥΟΥ ΥΠΑΝΑΘ ΥΟΥ ΟΠΑ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ (146 κ. Χ.)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΡΩΜΑΪΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Ὁ κόσμος δὲν εἶχε συνέλθει ἀπὸ τὴν κατάπληξιν διὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅποτε ἐγνώσθη ἡ ἀπίστευτος ἀγγελία τοῦ προώρου θανάτου του. Τί θὰ ἐγίνετο μετὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἐξαφάνισιν τοῦ δημιουργοῦ τόσοσν κολοσσιαίου καὶ πολυσυνθέτου οἰκοδομήματος ;

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἦτο ἀπὸ τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα παρασύρει καὶ ἐξαφανίζει ὁ θάνατος ἐνὸς προσώπου. Μὲ τὴν ἀτάκτησιν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὰς συνεπείας, αἱ ὁποῖαι τὴν ἠκολούθησαν, ἤρχισε νέα φάσις τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας καὶ μία ἀπὸ τὰς ἐνδοξότερας περιόδους τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἡ τιμὴ τῆς διαδόσεως καὶ ἐξαπλώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐφώτισε τὴν κατοπινὴν ἀνθρωπότητα, ἀνήκει ἐν πολλοῖς εἰς τὴν ἱστορικὴν περίοδον, τὴν ὁποῖαν θὰ ἐξετάσωμεν.

Ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς Οἰκουμένης εἶχεν ἀρχίσει βεβαίως ἐνωρίτερα. Αἱ ἀποικίαι μετέδωσαν ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἑλληνικὴν παιδείαν εἰς ὅλας τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας. Καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 5ου καὶ 4ου αἰῶνος οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπαυσαν νὰ διεισδύουν διαρκῶς πολυαριθμότεροι μετὰ τῶν ξένων καὶ ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένων λαῶν. Ἐμποροὶ, μισθοφόροι, πολιτικοὶ πρόσφυγες, διπλωμάται, ἱατροί, καλλιτέχναι καὶ αἰχμάλωτοι ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ περσικοῦ κράτους. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Φοινίκην συναντῶμεν φιλελληνικὰς δυναστείας. Εἰς τὴν Γάζαν κόπτουν τετράδραχμα, τὰ ὁποῖα ἀπομιμοῦνται τὰ ἀττικά.

Αἱ νῆκαι ὅμως τοῦ Ἀλεξάνδρου κατέρριψαν τοὺς φραγμοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐχώριζον τοὺς βαρβάρους ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Μεγάλαι ἐκτάσεις γῆς διανοίγονται τότε εἰς τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ζωογοοῦνται ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα. Οἱ κάτοι-

κοί των προσαρμύζονται εἰς τὰ ἑλληνικά ἦθη, ἐξελληνίζονται εἰς μεγαλύτερον ἢ μικρότερον βαθμόν. Διὰ τοῦτο τὴν περίοδον τῶν τριῶν αἰώνων μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν 3ον, 2ον καὶ 1ον π.Χ. αἰῶνα, οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνος ὠνόμασαν ἑλληνοιστικούς χρόνους.

Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐξηνητλήθησαν μὲ τὸν καιρὸν καὶ ἀπὸ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος δὲν κατώρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὴν δύναμιν ἑνὸς νεαροῦ λαοῦ τῆς Ἰταλίας, τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι, λαὸς ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, ὀρμώμενοι ἀπὸ τὴν μικρὰν κατ' ἀρχὰς πρωτεύουσάν των *Ρώμην*, ἰδρύουν τὴν μεγαλυτέραν αὐτοκρατορίαν τῆς ἀρχαιότητος, ὑποτάσσουν τὴν Ἑλλάδα, Μ. Ἀσίαν, Συρίαν καὶ Αἴγυπτον. Εἰσέρχονται δηλαδὴ εἰς τὴν περιοχὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀκμάσει ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

Δέχονται τὴν ἐνεργητικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, διαμορφώνουν νέον τύπον αὐτῆς, τὸν λεγόμενον ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμόν, καὶ κυβερνήσαντες ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας διαδίδουν αὐτὸν μὲ ὄργανον τὴν ἰδικὴν των γλῶσσαν, τὴν λατινικὴν, εἰς ὅλην τὴν ἑκτάσιν τῆς αὐτοκρατορίας των, ἰδίως εἰς τὴν Δύσιν, δηλαδὴ τὴν Ἰσπανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν.

Ἀπὸ τὰ σπέρματα αὐτοῦ ἐβλάστησεν ὁ πολιτισμὸς τῶν νεωτέρων λαῶν.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου μας θὰ ἐξετάσωμεν τοὺς ἑλληνοιστικοὺς χρόνους, εἰς τὸ δεῦτερον τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τοὺς χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΝ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ

Ὁ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐδημιούργησε μεγάλην ἀναστάτῳσιν εἰς τὸ κράτος του, διότι ὁ περίφημος κατακτητὴς δὲν εἶχε φροντίσει διὰ τὸν διάδοχόν του. Δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου εἶχεν ὁ ἀδελφός του Φίλιππος Ἀρριδαῖος, ἀπὸ ἄλλην μητέρα, ἄνθρωπος ἀδύνατος πνευματικῶς, καὶ τὸ ἀναμενόμενον τέκνον τῆς Ρωξάνης.

Ἡ δύναμις περιῆλθε κατ' οὐσίαν εἰς τοὺς ἰσχυροὺς Μακεδόνας, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀποκτήσει φήμην καὶ πλοῦτον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν. Οἱ σημαντικώτεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν ὁ Περδίκκας (συγγενὴς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, διακριθεὶς διὰ τὰς ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας του κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, ἔμπιστος τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὸν ὅποιον ἀποθνήσκων ὁ βασιλεὺς παρέδωκε τὸν δακτύλιόν του, δηλαδὴ τὴν σφραγίδα του), ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Λεονναῖος (ἀνήκοντες εἰς τὴν σωματοφυλακὴν τοῦ βασιλέως), ὁ Ἀντίγονος, ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Εὐμένης. Μεγάλην ἰσχὺν εἶχεν ἐπίσης ὁ διοικητὴς τῆς Μακεδονίας Ἀντίπατρος καὶ ὁ υἱὸς του Κάσσανδρος.

Ὅλοι ἐνεπνέοντο ἀπὸ ἀπεριόριστον φιλοδοξίαν καὶ ἀπὸ τὸν πόθον νὰ ἐπικρατήσουν. Εὐθὺς λοιπὸν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἦλθον εἰς φῶς γὰ κακῶς μέχρι τότε κρυπτόμενα πάθη καὶ ἀντιζηλῖαι καὶ ἡ σύγκρουσις ἤρχισεν ἤδη πρὸ τοῦ νεκροῦ τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ. Ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. Ὁ Φίλιππος Ἀρριδαῖος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς μὲ τὸν ὄρον νὰ συμβασιλεύσῃ μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Ρωξάνης. Πλησίον του ἐτέθη ὡς ἐπίτροπος ὁ Περδίκκας μὲ τὸν τίτλον τοῦ χιλιάρχου. Μετὰ τρεῖς μῆνας ἡ Ρωξάνη ἐγέννησεν υἱόν.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι ἤδη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐξυπνοῦσαν μὲ τὸ ἐρώτημα εἰς τὰ χεῖλη « τέθνηκεν Φίλιππος; », ἦτο ἀδύνατον ν' ἀκούσουν τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ νὰ μείνουν ἤσυχοι. Κατ' ἀρχὰς ἐδυσκολεύθησαν νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν εἶδσιν. Ὁ περιβόητος μάλιστα δημαγωγὸς *Δημάδης* ἐφώνησεν: « Ἡ οἰκουμένη θὰ ἐγέμιζεν ἀπὸ τὴν ὁσμὴν του, ἂν ἀπέθνησκεν ὁ Ἀλέξανδρος! ».

Ὁ *Δημοσθένης* ἀπουσίαζεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἐξόριστος. Ἄλλ' ἕως οὔτου φθάσῃ, ὑπῆρχεν ὁ φίλος του Ὑπερείδης. Μάτην ὁ γηραιὸς Φωκίων συνεβούλευσεν εἰς τὴν ἀμέσως συγκροτηθεῖσαν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου σύνεσιν.

Ἡ φιλοπόλεμος μερὶς ὑπερίσχυσεν. Ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ φίλοι του ἐτέθησαν εἰς κίνησιν. Οἱ Αἰτωλοὶ καὶ πολλαὶ πόλεις ἤκουσαν τὴν πρόσκλησιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των τὸν δραστήριον καὶ ἱκανὸν ἀρχηγὸν μισθοφόρων *Λεωσθένην*, τὸν ὅποιον εἶχον ὑποστηρίξει κρυφίως οἱ δημοκρατικοὶ νὰ διατηρῆ μισθοφόρους εἰς τὸ Ταίναρον.

Ὁ *Λεωσθένης* κατέλαβε τὰς *Θερμοπύλας*. Ὁ *Ἀντίπατρος*, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε πρὸς συνάντησίν του μὲ 13.000 πεζοὺς καὶ 600 ἵππεις, ἀπεκρούσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν *Λαμίαν*, ὅπου ἐπολιορκήθη. Διὰ τοῦτο ὁ πόλεμος ὠνομάσθη *Λαμιακὸς πόλεμος*. Σχεδὸν ὅλη ἡ μέση Ἑλλάς καὶ πολλαὶ πολιτεῖαι τῆς Πελοποννήσου προσεχώρησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ἄλλ' ὁ *Λεωσθένης* ἐφρονέυθη εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς *Λαμίας* καὶ ἡ συνοχὴ τῶν συμμάχων ἤρχισε νὰ χαλαροῦται, ἐνῶ εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου ἔσπευδον ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ὁ *Λεοννάτος* καὶ ὁ *Κρατερός*.

Πρῶτος ἔφθασεν ὁ *Λεοννάτος*. Οἱ Ἕλληνες ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν τῆς *Λαμίας*, διὰ νὰ συναντήσουν αὐτόν. Εἰς πεισματώδη σύγκρουσιν εἰς τὴν *Θεσσαλίαν* ἔπεσεν ὁ *Λεοννάτος* καὶ τὸ ἵππικόν του ὑπεχώρησε· τὸ πεζικόν του ὅμως ἐκράτησε τὴν θέσιν του καὶ τὴν ἐπομένην ἡνῶθη μετὰ τοῦ ἐξεληθόντος ἀπὸ τὴν *Λαμίαν* Ἀντιπάτρου.

Ὁ πόλεμος ἔλαβε κακὴν τροπὴν διὰ τοὺς Ἀθηναίους, ἰδίως εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ στόλος των ὑπέστη δεινὴν ἤτταν πρῶτον εἰς τὴν *Ἀβυδὸν* ὕστερον παρὰ τὴν *Ἀμοργόν*, κατὰ τὴν μεγαλυτέραν ναυμαχίαν, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα μετὰ τὴν *Σαλα-*

μίνα (άνοιξις τοῦ 322). Με τὸ κτύπημα αὐτὸ « ἔσβησε διὰ παντὸς ἡ ναυτικὴ ὑπεροχὴ καὶ μετ' αὐτῆς τὸ πολιτικὸν μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν », ὅπως ἔγραψεν ὁ Γερμανὸς ἱστορικὸς *Μπέλοχ*.

Τὸ θέρος ἔφθασεν εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου ὁ Κρατερὸς καὶ αἱ δυνάμεις τῶν Μακεδόνων ἀνήλθον εἰς 50 περίπου χιλιάδας, ἐξ ὧν 5.000 ἵππεις. Εἰς μάχην παρὰ τὴν Κραννῶνα τῆς Θεσσαλίας οἱ Ἕλληνες 25 χιλιάδες πεζοὶ καὶ 3.500 ἵππεις ἠττήθησαν (5 Σεπτεμβρίου 322).

Αἱ πόλεις ἐδέχθησαν κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Ἀντιπάτρου νὰ συνθηκολογήσουν χωριστά. Οἱ Αἰτωλοὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἀπόρητα ὄρη των. Ἀλλ' αἱ Ἀθηναὶ εὐρέθησαν πρὸ ἐσχάτου κινδύνου. Ὁ Ἀντίπατρος ἔφθασε πρὸ τῆς πόλεως, ἐνῶ ὁ μακεδονικὸς στόλος ἔκαμεν ἀπόβασιν εἰς τὰ περὶ χώρα. Ὑπεχρεώθησαν νὰ δεχθοῦν μετὴν μεσολάβησιν τοῦ Φωκίωνος καὶ τοῦ Δημάδου τοὺς σκληροὺς ὅρους τοῦ νικητοῦ: φρουρὰ μακεδονικὴ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Μουνηχίαν, νὰ πληρώσουν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν, νὰ παραδώσουν τοὺς ἐχθροὺς τῶν Μακεδόνων, νὰ περιορίσουν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Σάμον. Ὁ Ἀντίπατρος ἐσχεδίαζε μάλιστα ἐν συν-ενοήσει μετὸς μακεδονίζοντας νὰ ἐκτοπίσῃ εἰς τὴν Θράκην ἢ εἰς τὸν Πόντον « ὀλόκληρον τὸν δημοκρατικὸν ὄχλον τῶν Ἀθηνῶν ».

Ὁ Ὑπερείδης, παραδοθεὶς εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ἐφονεύθη. Ὁ Δημοσθένης, καταφυγὼν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ (Πόρω) ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἀπειλούμενος ν' ἀποσπασθῇ ἐκεῖθεν ἀπὸ καταφθάσαντας « φυγαδοθήρας » τοῦ Ἀντιπάτρου, ἔπλε τὸ δηλητήριον, τὸ ὁποῖον εἶχε μετ' ἑαυτοῦ, διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ἐν ᾧρα ἀνάγκης.

Ὁ Ἀντίπατρος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐγκατέστησε φιλικὰ πρὸς αὐτὸν καθεστῶτα καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους (322) ἐπετέθη μετὰ τοῦ Κρατεροῦ κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ εἶχον γίνεи σημαντικὴ δύναμις εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἠπειλοῦν τὰ πλευρὰ τοῦ μακεδονικοῦ κράτους. Ἀλλ' εἰδήσεις ἐξ Ἀσίας ὑπεχρέωσαν τοὺς δύο στρατηγοὺς νὰ διακόψουν τὴν ἐπιχείρησιν, διὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν κατὰ τῶν παλαιῶν ἐν ὄπλοις συναδέλφων των. Ἦρχιζεν ὁ ἐξοντωτικὸς ἀγὼν μεταξύ τῶν διαδόχων.

ΑΓΩΝ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου χρόνων εἶναι οἱ πεισματώδεις καὶ καταστρεπτικοὶ πόλεμοι

μεταξύ τῶν στρατηγῶν του διὰ τὴν ἐπικράτησιν. Ἡ Μ. Ἀσία καὶ ἡ Ἑλλάς ἀνεστατώθησαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὑπέστησαν μεγάλας καταστροφὰς ἀπὸ τοὺς πολέμους. Ἐδημιουργήθη ἀστάθεια καὶ χάος, ἀπὸ τὸ ὅποιον οὐδεὶς ἐγνώριζε τι θὰ προκύψῃ. Αἱ συμμαχίαι ἀντεστρέφοντο διαρκῶς, τολμηροὶ ἄνδρες ἀνεπήδων ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ ἐνεφανίζοντο μὲ νέαν δύναμιν καὶ νέας διεκδικήσεις.

Παριστάμεθα ἐπανειλημμένως πρὸ τοῦ ἐξῆς φαινομένου: Εἰς τῶν ἀρχηγῶν ἀποκτᾷ μεγάλην δύναμιν καὶ προσπαθεῖ νὰ γίνῃ μόνος κύριος εἰς τὸ ἀχανές κράτος, ὑποτάσσωσιν τοὺς ἄλλους. Κατ' αὐτοῦ συνασπίζονται οἱ ἄλλοι καὶ συντρίβουν τὴν δύναμιν του. Τοῦτο ἐπεχείρησε κατ' ἀρχὰς ὁ *Περδίκκας*, ἀργότερον μετὰ περισσοτέρας πιθανότητος ὁ *Ἀντίγονος*.

Οἱ χρόνοι αὐτοὶ εἶναι περίοδος ἀναστατώσεως, ἀναρχίας καὶ θλιβερῶν καταστροφῶν. Μαρτυροῦν ὅμως καὶ καταπληκτικὴν ζωτικότητα, παράτολμον σθένος, ἐφευρετικότητα καὶ ἀντοχὴν τῶν Μακεδόνων στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, ὑπερβαίνουσιν τὰ συνήθη μέτρα. Ἡ παρουσία προσωπικοτήτων μὲ ἄκαμπτον φιλοδοξίαν καὶ φλογερὰν ὁρμὴν διὰ κυριαρχίαν χαρακτηρίζει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τοὺς ἑλληνιστικούς χρόνους. Ζωηρότατον μέρος ἔλαβον εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἀντεκδικήσεις καὶ αἱ γυναῖκες τῶν Μακεδόνων ἀρχηγῶν.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΔΙΚΚΑ

Πρὸς στιγμὴν ἐφάνη ὅτι τὸ κράτος εἶχεν ὑπερνικήσει τὴν κρίσιν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν Εὐρώπῃν ἐβασίλευσεν ἡσυχία μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Εὐμένης μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Περδίκκα ὑπέταξε τὴν πρὸς τὸν Πόντον Καππαδοκίαν, ἡ ὑποταγὴ τῆς Ἀρμενίας ἐβαινευ ὁμαλῶς, ὁ *Πτολεμαῖος* εἰς τὴν Ἀφρικὴν κατέλαβε καὶ προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του τὴν Κυρηναϊκὴν. Αἱ ἀντιθέσεις τῶν ἀρχηγῶν ἐφαίνοντο ἐξομαλυνόμεναι διὰ τῶν μεταξὺ αὐτῶν συνοικεσιῶν. Ὁ Περδίκκας, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κρατερὸς συνεζεύχθησαν τρεῖς ἀδελφάς, θυγατέρας τοῦ γηραιοῦ Ἀντιπάτρου.

Ἄλλὰ δὲν ἤργησαν νὰ φανοῦν τὰ προμηνύοντα τὴν θύελλαν νέφη. Ὁ Περδίκκας ἐδείκνυε καθ' ἐκάστην περισσότερον τὰς μοναρχικὰς του διαθέσεις.

Ἐπωφεληθεὶς τῆς συμφιλίωσews ἐφόνησεν ὑπούλως τοὺς ἀρχηγούς τοῦ πεζικοῦ, οἱ ὅποιοι ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὸ κίνημα κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ πεζικοῦ Μελέαγρον, καταφυγόντα εἰς ναόν. Ἀπαλλαγείς τῶν ἀντιπάλων του, ἔγινε πραγματικὸς κύριος τοῦ κράτους, ἔχων ἄβουλον ὄργανον τὸν βασιλέα Ἀρριδαῖον. Οὕτω, ὡς ἀρχηγὸς τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων καὶ αὐτοκράτωρ ἐπιμελητής, εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὰς στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρχάς, ἔφερε τὴν βασιλικὴν σφραγίδα καὶ ἀπέβη παντοδύναμος κυβερνήτης τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐμπιστον συνεργάτην εἶχε τὸν Εὐμένην τὸν Καρδιανόν (ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν πόλιν τῆς Θράκης Καρδίαν), τὸν μόνον μὴ Μακεδόνα ἀπὸ τοὺς ἐπιτελεῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου, γραμματεὰ τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξεν ἐξαιρετικὰς πολιτικὰς καὶ στρατηγικὰς ἱκανότητας κατὰ τὴν θυελλώδη αὐτὴν ἐποχὴν. Μετὰ τοῦ Περδίκκα συνειργάζετο καὶ ἡ αὐταρχικὴ καὶ φιλόδοξος μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιάς. Ὁ Περδίκκας ἐνυμφεῦθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Κλεοπάτραν καὶ ἀπέπεμψε κατ' ἀξίωσιν τῆς μητρὸς τῆς Ὀλυμπιάδος τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου Νίκαιαν.

Ὅταν ὁμως ἐπεχείρησε νὰ συλλάβῃ τὸν σατράπην τῆς Φρυγίας Ἀντίγονον, ἐναντίον του συνησπίσθησαν ὁ Ἀντίγονος, ὁ υἱὸς του Δημήτριος (ὁ μετὰ ταῦτα περίφημος ὑπὸ τὸ ὄνομα Πολιορκητῆς), ὁ Ἀντίπατρος, ὁ Κρατερὸς καὶ εἰς τὴν συμμαχίαν προσεχώρησαν ὁ Ἀνσίμαχος τῆς Θράκης καὶ ὁ Πτολεμαῖος τῆς Αἰγύπτου.

Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Περδίκκας ἀνέθεσεν εἰς τὸν Εὐμένην καὶ ὁ ἴδιος ἀνέλαβε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου.

Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πολυαρίθμου στρατοῦ, τὸν ὁποῖον συνώδεον καὶ οἱ βασιλεῖς Ἀρριδαῖος καὶ Ἀλέξανδρος (υἱὸς τῆς Ρωξάνης), ἔφθασε τὴν ἀνοιξιν τοῦ 321 εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰ σύνορα τῆς σατραπείας τῆς Αἰγύπτου. Ἐκεῖ ἠθέλησε κατὰ τὰ μακεδονικὰ ἔθιμα νὰ δικασθῆ καὶ νὰ καταδικασθῆ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ὁ Πτολεμαῖος διὰ τὴν ἀπειθείαν του εἰς τὰς βασιλικὰς διαταγὰς. Ὁ στρατὸς ὁμως ἠθώωσε τὸν Πτολεμαῖον.

Ὅταν παρὰ ταῦτα ἐπέμεινε νὰ διαβῆ ὁ στρατὸς τὸν Νεῖλον καὶ εἰς τὴν ἀποτυχούσαν ἀπόπειραν ἐπνίγησαν πολλοὶ στρατιῶται—γενόμενοι βορὰ τῶν κροκοδείλων—οἱ ἀξίωματικοὶ ἐξήγειρον τὸν στρατὸν καὶ ὁ Σέλευκος, εἰσελθὼν μετ' ἄλλων εἰς τὴν σκηνὴν του,

ἔφονευσαν τὸν Περδίκκαν (321). Εἰς τὴν Ἀσίαν ὁμως ὁ μεγαλοφυῆς στρατηγὸς Εὐμένης, μένων πιστὸς εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ εἰς τὸν Περδίκκαν, ἀπέκρουσε τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν. Εἰς τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ Κρατερός.

ΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ

Ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ Περδίκκα ὠφελήθη πρωτίστως ὁ Ἀντίγονος. Οὗτος εἶλκε τὸ γένος ἀπὸ βασιλικὴν οἰκογένειαν, ὀνομαζόμενος Μονόφθαλμος καὶ Κύκλωψ ἕνεκα τῆς παθήσεως τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ του. Ἐγένετο ὁ γενάρχης τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Ἀντιγονιδῶν, ὁ ὁποῖος βραδύτερον—ἀπὸ τοῦ 277—ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Μακεδониαν. Ἀνεδείχθη ἐκ τῶν δραστηριωτέρων διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀντίγονος (382 - 301) εἶχε διακριθῆ ὡς εἰς ἐκ τῶν ἰκανωτέρων στρατηγῶν τῆς Μακεδονίας, ἤδη ἐπὶ Φιλίππου Β' πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Προσέφερεν ἀξιολόγους ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν καὶ διωρίσθη μετὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ 333 κατάληψιν τῆς Μεγάλης Φρυγίας σατραπείας αὐτῆς, κριθεὶς ὡς ὁ καταλληλότερος διὰ τὴν κυβερνήσιν τῆς περιστοιχιζομένης ἀπὸ ληστρικῶς ὀρεινῆς φυλᾶς χώρας.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Περδίκκα οἱ Μακεδόνες στρατηγοὶ συνεκρότησαν τὸ 321 συνέλευσιν εἰς τὸν Τριπαραδείσον, πόλιν τῆς Κοίλης Συρίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου, πρὸς νέαν διανομὴν τῶν ἀξιωματῶν καὶ σατραπειῶν, ἀφοῦ εἶχεν ἐκλείψει καὶ ὁ Κρατερός. Ἡ συνέλευσις ὑπῆρξε θορυβώδης. Ἠπειλήθη πάλιν σύγκρουσις τῶν ἱππέων καὶ τοῦ πεζικοῦ. Ὁ συνετὸς Πτολεμαῖος ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὸ ἀξίωμα τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιμελητοῦ.

Εἰς τὴν διανομὴν τοῦ Τριπαραδείσου τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ ἐδόθη εἰς τὸν πρεσβύτερον ἐκ τῶν στρατηγῶν Ἀντίπατρον. Ὁ δολοφόνος τοῦ Περδίκκα Σέλευκος ἔλαβε τὴν σατραπείαν τῆς Βαβυλωνῶνος. Ἡ ἐξουσία τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ πραγματικοῦ ὑπευθύνου τῆς στάσεως κατὰ τοῦ Περδίκκα, αὐξάνεται. Εἰς αὐτὸν ἀνατίθεται ἡ τιμωρία τοῦ Εὐμένου. Οἱ παλαιοὶ ἐν ὅπλοις σύντροφοὶ τοῦ κατακτητοῦ κηρύττουν ἔνοχον καὶ ἐκτὸς νόμου τὸν μόνον, ὁ ὁποῖος ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν ὄρκον του.

ΕΥΜΕΝΗΣ

Τὰ ἐπόμενα τέσσαρα ἔτη (320 - 316) ἐπληρώθησαν ἀπὸ τοὺς πεισματώδεις ἀγῶνας μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Εὐμένους, οἱ ὁποῖοι κατέληξαν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ τελευταίου.

Ὁ Εὐμένης εἰς τὰς μάχας αὐτὰς ἀπέκτησε τὴν φήμην μεγάλου στρατηγοῦ. Ἀλλ' εἶχεν εἰς βάρος του τὴν καταγωγὴν του. Κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμήν οἱ Μακεδόνες ἀξιωματικοὶ τὸν ἐγκατέλειψαν, διὰ νὰ προσχωρήσουν εἰς τὸν ἀντίπαλόν του. Αὐτὸ ἔγινεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ὅταν ὁ Εὐμένης μετὰ καταπληκτικὴν ἀμυνὰν ἐστράφη εἰς τὰς περὶ τὸν Εὐφράτην καὶ Τίγρητα χώρας, ὅπου ὠργάνωσε στρατὸν καὶ ἐνίκησε τὸν ἐλθόντα κατ' αὐτοῦ κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Σελεύκου Ἀντιγόνου. Ἀλλ' εἰς νέαν σύγκρουσιν ὁ Πευκέστας μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν 10.000 Πέρσας ἠτομήθη εἰς τὸν Ἀντίγονον καὶ οἱ ἀργύρασπιδες συνέλαβον τὸν Εὐμένην καὶ παρέδωσαν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐφόνευσε.

Ὁ Ἀντίγονος κατεδίωξε καὶ ἐξώντωσε ἀκόμη καὶ τοὺς βοηθήσαντας αὐτόν, ὅσοι ἦτο δυνατόν νὰ διεκδικήσουν πρὸς αὐτὸν τὴν ἀρχήν. Κινδυνεύσας καὶ ὁ Σέλευκος, ἐδραπέτευσε ἀπὸ τὴν σατραπείαν του, τὴν Βαβυλῶνα.

ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ

Ὁ Ἀντίγονος ἦτο κύριος τῆς Ἀσίας πλουσιώτατος, διότι κατέλαβε τοὺς θησαυροὺς εἰς τὰ Σοῦσα καὶ τὰ Ἐκβάτανα. Οἱ πόροι του ἀνῆρχοντο εἰς 11.000 τάλαντα τὸ ἔτος καὶ εἶχεν ἀπόθεμα 40.000 τάλαντων. Διετήρει ἐμπειροπόλεμον στρατὸν, ὁ ὁποῖος ἀνῆρχετο εἰς 70.000. Δικαίως λοιπὸν ἀπέβλεπεν εἰς ἀποκλειστικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ὁ κατ' αὐτοῦ συνασπισμὸς ἦτο ἀναπόφευκτος. Κάσσανδρος, Λυσίμαχος, Πτολεμαῖος, Σέλευκος συνηνώθησαν. Εἰς τὸν ἐπακολουθήσαντα τετραετῆ πόλεμον (315 - 311) ὁ Ἀντίγονος ἀναπτύσσει θαυμαστὴν στρατηγικὴν καὶ διπλωματικὴν ἰκανότητα. Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν μεσημβρινὴν Συρίαν, ὁ δὲ Σέλευκος μὲ 800 πεζοὺς καὶ 200 ἵππους—τοὺς ὁποῖους δανεῖζεται ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖον—σπεύδει εἰς τὴν σατραπείαν του τῆς Βαβυλῶνος, βασιζόμενος εἰς τὴν ἀγάπην τῶν κατοίκων.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ο ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΗΣ (337 - 283)

Ἡ τύχη φαίνεται στρεφόμενη κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Πτολεμαῖος ἐδημιούργησε σπουδαίαν ναυτικήν δύναμιν. Τὸ 309 ἐμφανίζεται εἰς τὰ παράλια τῆς Καρίας, τὸ 308 διασχίζει τὰς Κυκλάδας καὶ καταλαμβάνει τὴν Κόρινθον καὶ τὰ Μέγαρα. Ὁ Κάσσανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ

Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς (337 - 283)
Ἐπὶ νομίσματος. Φορεῖ τὸ βασιλικὸν
στέμμα.

Ἀντιπάτρου, γενόμενος κύριος ἔπειτα ἀπὸ περιπετείας τοῦ πατρικοῦ θρόνου, ἔχει ἐγκαταστήσει φρουρὰς εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. Εἰς τὰς Ἀθήνας διώρισε κυβερνήτην τὸν Δημήτριον Φαληρέα, ὁπαδὸν τῆς Περιπατητικῆς Σχολῆς, μαθητὴν τοῦ Θεοφράστου, μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιμελητοῦ, ἐφοδιάσας αὐτὸν μὲ φρουρὰν μακεδονικὴν. Τύραννος κατ' οὐσίαν ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος, μὲ τὰς ωραίας φράσεις οἰκονομίας καὶ

περισυλλογῆς εἰς τὰ χεῖλη, κατασπαταλᾷ τοὺς πενιχροὺς πόρους τῆς πόλεως, ἡ ὁποία τότε ἀριθμεῖ μόλις 21 χιλιάδας πολίτας.

Τότε ἀπεκαλύφθη ἡ ἐξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου Δημητρίου, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον ἔλαβε τὸν τίτλον Πολιορκητῆς (πορθητῆς πόλεων) καὶ κατὰ τὴν πολυτάραχον εἰκοσιπενταετηῆ δρᾶσιν του ἀνεδείχθη ὁ ἐξοχώτερος τῶν Ἐπιγόνων, ὅπως ὠνόμασαν τοὺς υἱοὺς τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐζησεν εἰς στρατόπεδα καὶ μάχας. Τὴν στρατιωτικὴν του προπαιδείαν ἔκαμεν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ πατρὸς του κατὰ τοῦ Εὐμένους. Μόλις εἰκοσαετῆς ἔλαβε μέρος εἰς μάχην ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἑταίρων καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος (316) ὠδήγησε τὸ δεξιὸν κέρας. Ρωμαλέος, σοβαρὸς καὶ μὲ παράστημα μεγαλοπρεπές, ἐγοήτευε μὲ τὴν γλυκεῖαν μορφήν του καὶ τὴν εὐστροφίαν τοῦ πνεύματος. Παρουσίαζε μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον. Πελλοὶ

μάλιστα ισχυρίσθησαν ότι εις μερικά χαρίσματα ἦτο ἀνώτερος ἐκείνου. Παρά τὴν ὀρμητικὴν φύσιν καὶ τὸν βίαιον χαρακτήρα ἦτο φιλόμουςος καὶ συνεπέθει τὴν ποίησιν καὶ τὴν τέχνην.

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ὁ Δημήτριος τὸ 307 ἐδέχθη μ' ἐνθουσιασμὸν τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρός του νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Κασσάνδρου, ἀποδίδων μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ νὰ ἐξυμνηθῇ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἐλευθερωτὴς καὶ σωτὴρ. Τὴν δόξαν αὐτὴν ἐπρωτίμα ἀπὸ τὰς δάφνας νικῶν εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰς τὴν ἐπιχείρησιν εἶχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Μόλις ὁ στόλος του ἐφάνη πρὸ τοῦ Πειραιῶς, ἡ πόλις παρεδόθη.

Ὁ Δημήτριος ἀπέπλευσεν ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Ἐφέσου μὲ 250 πλοῖα, ἐφθασεν εἰς τὸ Σούνιον καὶ μὲ 20 μόνον ἐκλεκτὰς τριήρεις κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, τὸν ὁποῖον εὗρεν ἄκλειστον. Ἐπεφάνη τότε ἐν ὄλῃ τῇ λάμπει τῆς πανοπλίας του ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς ναυαρχίδος, ἀνεκοίνωσε διὰ κήρυκος ὅτι ἤρχετο ν' ἀπελευθερώσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸ πάτριον πολίτευμα. Ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐδραπέτευσεν εἰς Θήβας καὶ ἐκεῖθεν διεπεραιώθη εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ἀντίπαλον τοῦ Πολιορκητοῦ. Ἡ εἴσοδος τοῦ Δημητρίου εἰς Ἀθήνας ἐγένετο ἐν μέσῳ ἀπεράντων ἐπευφημιῶν. Ἀπενεμήθησαν εἰς αὐτὸν θεῖαι τιμαί. Ὁ δῆμος ἐπήφισε νὰ στηθῶσι χρυσὰ ἄρματα μετὰ τῶν εἰκόνων τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ πατρός του Ἀντιγόνου παρὰ τοὺς ἀνδριάντας τῶν τυραννοκτόνων Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος καὶ νὰ ἰδρυθῇ βωμὸς εἰς αὐτοὺς μετὰ τῆς προσηγορίας τῶν « Σωτήρων » καὶ νὰ διορίζεται κατ' ἔτος ἱερεὺς πρὸς λατρείαν αὐτῶν. Ἀλλὰ μὲ τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὴν ἀσυγχώρητον διαγωγὴν του ὁ Δημήτριος ἀπεγόητευσεν τοὺς θαυμαστάς του. (Πλούταρχος, « Βίος Δημητρίου »).

Τὸ 306 ἐνίκησεν εἰς μεγάλην μάχην τὰς δυνάμεις τοῦ Πτολεμαίου εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου, πρῶτον εἰς τὴν ξηρὰν τὸν ἀδελφόν του Μενέλαον καὶ ἔπειτα τὸν ἴδιον εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν μετὰ τοῦ στόλου ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ του. Τὸ ὄνομα τοῦ Δημητρίου ἐγένετο ἐνδοξον καὶ ἀπὸ τότε ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν « Πολιορκητὴς » διὰ τὴν τεχνικὴν ἰκανότητά καὶ ἐφευρετικότητά εἰς τὴν πολιορκίαν.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΣΤΕΜΜΑ

Ἡ εἰδησις τῆς μεγάλης νίκης ἐφθασεν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ἐνῶ

ἔκτιζε παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ τῆς Συρίας τὴν πόλιν Ἀντιγόνοιαν, καὶ ἐπανηγυρίσθη μὲ ζωηρὰς ἐκδηλώσεις. Ὁ Ἀντίγονος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως καὶ ἐστέφθη μὲ τὸ διάδημα

Ὁ γέρον βασιλεὺς ἠγχαρίστηκε τὸν νικητὴν υἱὸν δι' ἐπιστολῆς, ἣ ὅποια ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν « τῷ βασιλεῖ Δημητρίῳ » καὶ ἔστειλε μετ' αὐτῆς διάδημα βασιλικὸν (Πλούταρχος, « Δημήτριος », ΙΗ'). Ἐνθὺμία τῆς νίκης εἶναι τὰ λαμπρὰ τετράδραχμα, τὰ ὅποια φέρουν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὴν ἐπιγραφὴν « Δημητρίου Βασιλέως » καὶ τὸν Ποσειδῶνα μαχόμενον, ἐπὶ τῆς ἄλλης τὴν Νίκην ὀρθίαν ἐπὶ τῆς πρώρας τριήρους σαλπίζουσαν καὶ ὀρῶσαν πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὴν νίκην αὐτὴν παρέστησαν καὶ ὡς μαρμάρινον ἄγαλμα. Αὐτοῦ, ὅπως θὰ ἴδωμεν, σῶζεται ἀντίγραφον, ἣ περίφημος Νίκη τῆς Σαμοθράκης.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀντιγόνου ἠκολούθησαν τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί. Ὁ Κασσανδρος, ὁ Λυσιμάχος, ὁ Σέλευκος, καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἔλαβον τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἀρριδαῖος καὶ ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶχον ἐξοντωθῆ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αἰματηρᾶς πάλης τῶν διαδόχων. Ἡ διάσπασις τῆς αὐτοκρατορίας ἦτο πλέον ὀριστική.

H EN IYΩ MAXH (301 π.Χ.)

Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦ Δημητρίου, ὁ Ἀντίγονος ἐπίστευσε ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ καταβάλλῃ ὀριστικῶς τοὺς ἀντιπάλους του. Ἀλλ' ἡ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατεία, ἐπιχειρηθεῖσα μετὰ σημαντικῶν δυνάμεων, ἀπέτυχεν, ὅπως πρὸ 16 ἐτῶν καὶ ἡ τοῦ Περδίκκα. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐσπατάλησε τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν ἄδικον καὶ ἄσκοπον ἐπίθεσιν κατὰ τῆς οὐδετέρας Ρόδου (τὸ 305). Ἡ πολιορκία τῆς ἀκμαίας τότε ἐμπορικῆς πόλεως ἐγένετο ὀνομαστή, διότι ἀπέδειξε τὴν στρατηγικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Πολιορκητοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντοχὴν τῶν ὑπερασπιστῶν.

Μετὰ τὰς ἀποτυχίας αὐτὰς οἱ σύμμαχοι ἀπεφάσισαν νὰ πληρῶσιν τὸν Ἀντίγονον εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰς τὰς σημαντικὰς δυνάμεις τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Λυσιμάχου προσετέθησαν καὶ αἱ τοῦ Κασσανδρου, ἀποσταλεῖσαι ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Τότε ὁ Ἀντίγονος ἐκάλεσεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸν Δημήτριον, ὁ ὅποιος εἶχε περισφίξει τὸν Κασσανδρον. Αἱ δυνάμεις τοῦ Πτολεμαίου εἰσέβαλον εἰς τὴν Συρίαν, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπολογισμὸν δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην.

Ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη ἐδόθη εἰς τὴν Ἰψὸν τῆς Φρυγίας τὸ 301. Οἱ ἠνωμένοι στρατοὶ τοῦ Σελεύκου, τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Κασσάνδρου ἐνίκησαν κατὰ κράτος. Ὁ Ἀντίγονος, γέρων ὀγδοηκοντούτης, ἐφρονεύθη. Ὁ Δημήτριος μόλις διεσώθη μὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ του. Τὴν νίκην ἔδωσαν κυρίως οἱ 400 ἔλεφαντες, τοὺς ὁποίους εἶχε κομίσει ὁ Σέλευκος ἀπὸ τὴν Βαβυλωνίαν.

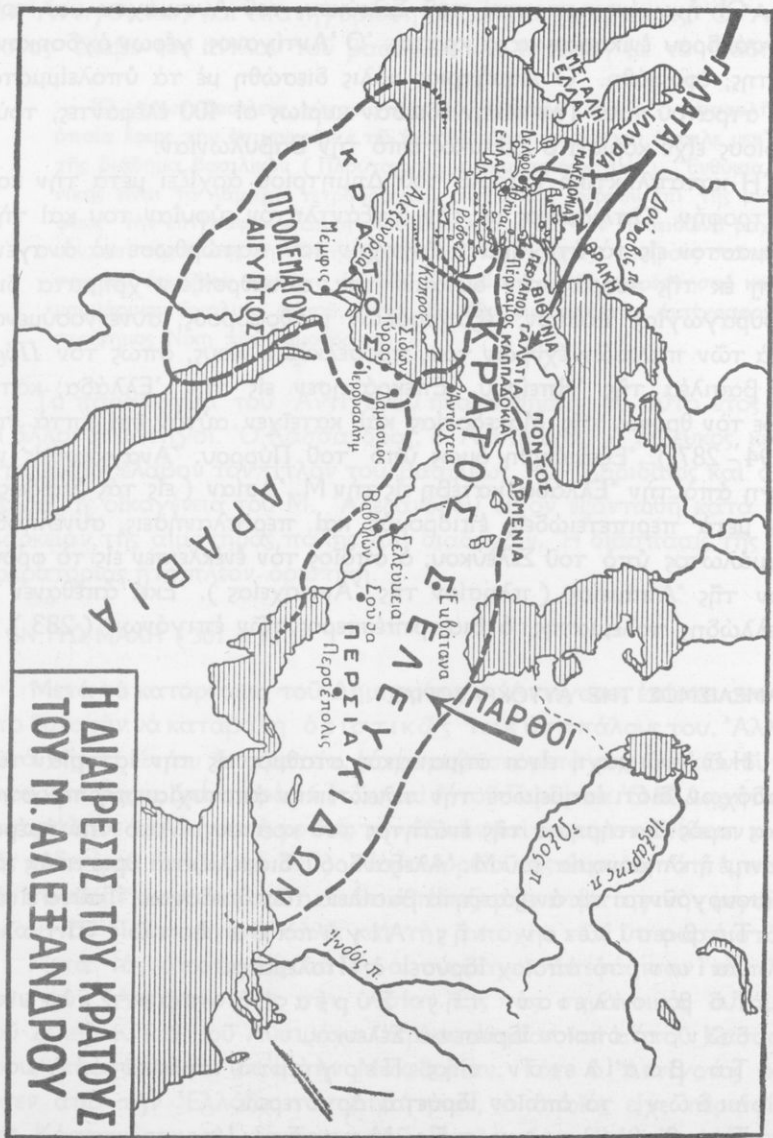
Ἡ καταπληκτικὴ ἱστορία τοῦ Δημητρίου ἀρχίζει μετὰ τὴν καταστροφὴν. Ὠπλισμένος μὲ τὴν ἀνεξάντλητον εὐφυΐαν του καὶ τὴν ἀδάμαστον εἰς τὰ ἀτυχήματα ἀντοχὴν του, κατῴρθωσε νὰ ἀναγεννήσῃ ἐκ τῆς τέφρας τὴν δυνάμιν του, συναθροίζων χρήματα διὰ λαφυραγωγίας πόλεων, ἐξαγοράζων μισθοφόρους, συνεννοούμενος μετὰ τῶν παλαιῶν ἐχθρῶν του, προσελκύνων νέους, ὅπως τὸν Πύρρον βασιλέα τῆς Ἡπείρου. Ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καὶ κατεῖχεν αὐτὸν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη (294 - 287). Ἐξεδιώχθη ὅμως ὑπὸ τοῦ Πύρρου. Ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, κατέβη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν (εἰς τὰς Σάρδεις) καὶ μετὰ περιπετειώδεις ἐπιδρομὰς καὶ περιπλανήσεις, συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Σελεύκου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐνέκλεισεν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀπαμείας (πλησίον τῆς Ἀντιοχείας). Ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ θεαλλώδης πολεμιστὴς, ὁ διαπρεπέστερος τῶν ἐπιγόνων (283).

ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη εἶναι σημαντικὸς σταθμὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν διαδόχων, διότι ἐσημείωσε τὴν τελειωτικὴν ἀποτυχίαν τῆς προσπαθείας πρὸς διατήρησιν τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ κληρονομία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου διαμελίζεται ὀριστικῶς καὶ δημιουργοῦνται τὰ ἀνεξάρτητα βασίλεια τῶν διαδόχων. Ταῦτα εἶναι:

- 1) Τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ἢ τῶν Πτολεμαίων, τὸ ὁποῖον ἱδρυσεν ὁ Πτολεμαῖος.
- 2) Τὸ βασίλειον τῆς Συρίας ἢ τῶν Σελευκιδῶν, τὸ ὁποῖον ἱδρυσεν ὁ Σέλευκος.
- 3) Τὸ βασίλειον τῆς Περγᾶμου ἢ τῶν Ἀτταλιδῶν, τὸ ὁποῖον ἱδρύεται ἀργότερον.
- 4) Τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας.

Πλὴν τούτων δημιουργοῦνται ἐθνικὰ κράτη — ἰδρυθέντα

**Η ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ**

ἀπὸ ἐγχωρίους ἡγεμόνας — τὰ λεγόμενα βαρβαρικά βασίλεια: τὸ βασίλειον τῆς Βακτριανῆς, τὸ βασίλειον τῶν Πάρθων (εἰς τὴν ἐνδοτέραν Ἀσίαν) καὶ τὰ μικρότερα βασίλεια τῆς Μ. Ἀσίας: ὅπως τῆς Ἀρμενίας, τοῦ Πόντου, τῆς Βιθυνίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Γαλατίας.

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

Τὰ κράτη, τὰ ὅποια ἰδρῦθησαν εἰς ξένας χώρας ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διοικητικῶς ὀργανώθησαν κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν Μακεδόνων. Ἄλλ' ὑπῆρχε ριζικὴ διαφορὰ μεταξύ τῶν βασιλείων τούτων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας. Ἐκεῖ τὸ κράτος ἦτο ἐθνικόν, ἐστηρίζετο ἐπὶ ἐνὸς λαοῦ, τοῦ μακεδονικοῦ, ὃ ὅποῖος ἐθεώρει ἰδικόν του τὸ κράτος καὶ τὴν βασιλεύουσαν δυναστείαν. Ἀντιθέτως, εἰς τὰ κράτη τῶν διαδόχων ὁ λαὸς ἦτο ξένος καὶ οἱ Μακεδόνες μικρὰ μειοψηφία, ἢ ὅποια ἐκράτει τὴν ἐξουσίαν μὲ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν. Οἱ Ἕλληνες ἐπεβλήθησαν μὲ τὴν δραστηριότητα, τὴν τόλμην, τὴν ἀνωτέραν εὐφυΐαν των, ἀνέπτυξαν τὰς πηγὰς τοῦ πλοῦτου καὶ ἐδημιούργησαν τὴν οικονομικὴν εὐεξίαν τοῦ τόπου. Ἄλλὰ δὲν ἐπῆλθε στενωτέρα ψυχικὴ ἐπαφή μεταξύ τῆς κυριάρχου τάξεως καὶ τῶν ὑποτελῶν, μολονότι οἱ Μακεδόνες ἐφάνησαν ἐπιδέξιοι διπλωμάται καὶ περιεποιήθησαν τοὺς ἐγχωρίους σεβασθέντες τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἥθη των. Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὰ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἰδρυθέντα ὑπὸ τῶν διαδόχων κράτη δὲν εἶχον στερεὰς βάσεις, ὅπως τὰ καθαρῶς ἐθνικά.

Ἐν τούτοις διειρηθήθησαν περίπου τρεῖς αἰῶνας καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ τὰ ἑλληνικὰ ἥθη καὶ ἡ ἑλληνικὴ παιδεία εἰσεχώρησαν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ ἐξελληνισμὸς δηλαδὴ τῆς Ἀνατολῆς ἐξηκολούθησεν ἐντονώτερον κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς. Διὰ τοῦτο ὠνόμασαν τοὺς χρόνους ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ρωμαίων ἑλληνιστικούς χρόνους ἢ χρόνους τῶν διαδόχων καὶ τὰ κράτη τῶν διαδόχων ἑλληνιστικὰ κράτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

1. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἡ εὐδαίμων χώρα τοῦ Νείλου περιῆλθεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον, τὸν συνετὸν καὶ πεπειραμένον υἱὸν τοῦ Λάγου. Ἐνεκα τούτου οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ὀνομάζονται Λαγίδαι. Ὀνομάζονται καὶ Πτολεμαῖοι, διότι ὅλοι φέρουν αὐτὸ τὸ ὄνομα.

Τὸ κράτος τῶν Πτολεμαίων περιελάμβανε πλὴν τῆς Αἰγύπτου τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ κατὰ καιροὺς τὴν νότιον Συρίαν καὶ τὴν νῆσον Κύπρον, ἣ ὅποια ἦτο ἡ βᾶσις τῆς ναυτικῆς δυνάμεως αὐτῶν.

Οὐδὲν ἐκ τῶν κρατῶν, τὰ ὅποια προῆλθεν ἀπὸ τὴν κληρονομίαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, δύναται νὰ συγκριθῆ μετὰ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν συνοχήν καὶ στερεότητα. Τὸ κράτος ἀπετέλει σύνολον κλειστὸν μετὰ καθωρισμένα σύνορα. Οἱ ἴδιοι οἱ Πτολεμαῖοι εἶχον τὴν διορατικότητα νὰ μὴ ἐπιδιώξουν σχέδια μονοκρατορίας ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν κτήσεων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Περιωρίσθησαν κατ' οὐσίαν εἰς τὸ νὰ στερεώσουν καὶ νὰ προαγάγουν τὸ μερίδιόν των. Ὅλοι σχεδὸν οἱ πόλεμοι, εἰς τοὺς ὁποίους περιεπλάκησαν, ἦσαν ἀμυντικοί.

Οἱ κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου μετὰ τὸν πανάρχαιον πολιτισμὸν των, τὸν σχεδὸν μυθικὸν καὶ ὀλίγον μεταβληθέντα διὰ τῶν αἰώνων, ἀπετέλουν μᾶζαν πειθαρχικὴν καὶ ἠ ἀπόλυτος μοναρχία καὶ ἠ θεοποίησις τοῦ προσώπου τοῦ ἄρχοντος ἦσαν βαθέως ριζωμένα εἰς τὴν παράδοσίν των. Οἱ Πτολεμαῖοι περιπειοίθησαν μετὰ πᾶν μέσον τοὺς ἐντοπίους, ἐσεβάσθησαν τὴν θρησκείαν των, ἐτίμησαν τοὺς ἱερεῖς των.

Τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὁ πρώτος Πτολεμαῖος ἐστήριξεν ἐπὶ καλῶς

ὄργανωμένου στρατοῦ καὶ στόλου. Ἡ στρατολογία ξένων, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρχίσει ὁ Ἀλέξανδρος, ἐσυνεχίσθη. Ἀλλὰ οἱ Πτολεμαῖοι ἐστηρίχθησαν κυρίως εἰς τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς ἐλαφρῶς ὠπλισμένους Θραῶκας καὶ Κρήτας, τοὺς ὁποίους ἐπολιτογράφησαν καὶ ἐφωδίασαν κατὰ τὸ μακεδονικὸν σύστημα μὲ κληρὸν γῆς, διὰ νὰ ζήσουν οἱ ἴδιοι καὶ νὰ τὸν ἀφήσουν εἰς τοὺς ἀπογόνους των, τοὺς ἐπιγόνους, ὅπως ὠνόμασαν καὶ αὐτούς.

Ἡ πολιτικὴ τῆς συγχωνεύσεως Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων δὲν ἦτο συμπαθὴς εἰς τοὺς Πτολεμαίους, οὔτε ἦτο ἐφαρμόσιμος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Πτολεμαῖοι ἐστηρίχθησαν εἰς τὸ μακεδονικὸν καὶ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἀλλὰ ἔδειξαν μεγάλην ἀνεξιθρησκίαν ἀπέναντι τῶν ξένων, ὅπως λ.χ. ἀπέναντι τῶν Ἑβραίων, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν ἀκμαῖον στοιχεῖον τῆς χώρας.

Ὁ φυσικὸς πλοῦτος τῆς χώρας, ἡ ἐξαιρετικὴ θέσις τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ συνετὴ πολιτικὴ τῶν ἡγεμόνων καὶ τὰ μακρὰ ἔτη εἰρήνης, ἔκαμαν τὴν Αἴγυπτον τῶν Πτολεμαίων γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔρριψε βαθεῖας ρίζας καὶ ἦνθησεν ὁ ἑλληνιστικὸς πολιτισμός.

Οἱ Πτολεμαῖοι ἐβασίλευσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας μέχρι σχεδὸν τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ (31 π.Χ.).

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Πτολεμαῖος Α΄ ὁ Λάγου ἢ Σωτήρ (323 - 285), στενὸς συγγενὴς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας, θεωρούμενος νόθος ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐμεγάλωσεν εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Φιλίππου καὶ ἐξεπαιδεύθη μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ διδασκαλία τοῦ μεγάλου σοφοῦ ἐκαρποφόρησεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον περισσότερον, διότι εἶχε μακροτέραν ζωὴν.

Ὁ πρῶτος Πτολεμαῖος, ἂν δὲν ἦτο ὁ μεγαλοφύεστερος τῶν διαδόχων, ἦτο ὅμως ὁ ψυχραιμότερος καὶ συνετώτερος, ἄνθρωπος μὲ πρακτικὸν νοῦν καὶ ὀργανωτικὴν ἰκανότητα. Μόλις ἔγινε κύριος τῆς Αἰγύπτου, ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας. Ἐτακτοποίησε τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως, ἐξετέλεσε μεγάλα ἀρδευτικὰ ἔργα, διώρυγας πρὸς συγκοινωνίαν καὶ ἄρδουσιν, κα-

Πτολεμαῖος Β' και Ἀρσινόη

σιμοποίησαν αὐτὸ ὡς τὴν σοβαρωτέραν πηγήν.

Πτολεμαῖος Β' ὁ Φιλάδελφος (285 - 247), ὁ διάδοχός του, κατέστησε τὴν Ἀλεξάνδρειαν κέντρον τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ. Αὐτός, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ μεταφρασθῇ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, τὸ ἱερόν βιβλίον τῶν Ἑβραίων, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐπ' αὐτοῦ ἐκτίσθη ὁ περίφημος *Φάρος*. Ἐπρωφελούμενος ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀκμὴν, τὴν ὅποιαν ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἐπέδιδξε κατακτήσεις ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου. Διὰ τοῦτο περιεπλάκη εἰς μακροὺς πολέμους πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον τὸν Β'. Κατέλαβε τὴν Παλαιστίνην, τὴν Φοινίκην, τὰ νότια παράλια

τῆρτισε μόνιμον καὶ ἄριστα ὠργανωμένον στρατὸν ἐκ μισθοφόρων Ἑλλήνων, πολιτοφυλακὴν ἐξ ἐντοπίων καὶ ἐναυπήγησε πλοῖα πολεμικά, μεταγωγικά καὶ φορτηγίδας. Φιλομουσότητος, ἵδρυσεν τὸ *Μουσεῖον*, ἐκάλεσε σοφοὺς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐφιλοξένησεν αὐτοὺς ἡγεμονικῶς, συνομιλῶν καὶ συντρώγων μὲ αὐτοὺς. Ὁ ἴδιος ἔγραψεν ἀξιόλογον ἱστορίαν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ ἔργον δὲν διεσώθη, ἀλλ' οἱ μεταγενέστεροι ἱστοριογράφοι τοῦ μεγάλου Μακεδόνα ἐχρη-

Ἀρσινόη Β'

Θυγάτηρ τοῦ πρώτου Πτολεμαίου, σύζυγος τοῦ Λυσιμάχου. (Ἐπὶ νομίσματος).

τῆς Μ Ἀσίας, τὴν Κιλικίαν, τὴν Παμφυλίαν, βραδύτερον τὴν Λυκίαν καὶ Καρίαν, τὴν Ἐφεσον καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου. Μετὰ πρόσκαιρον διακοπὴν ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη. Τέλος οἱ δύο βασιλεῖς εἰρήνευσαν, ἀφοῦ ὁ Ἀντίοχος Β΄ συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ Πτολεμαίου Βερενίκην. Ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου διετήρησε μέρος τῶν κατακτησέων του. Ἡ Αἴγυπτος εἶδε τότε ἡμέρας λαμπράς. Ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέλαβε τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ τῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῶν χρόνων αὐτῶν – τῆς Ρόδου, τῆς Κυζίκου, τοῦ Βυζαντίου – καὶ ἀνμειγνύετο εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος, κατέχουσα ναυτικὰ στηρίγματα εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ὁ Πτολεμαῖος ἐπεχείρησε μάλιστα νὰ συνάψῃ σχέσεις μὲ τὰς μεγάλας δυνάμεις τῆς Δύσεως, τὰς Συρακούσας, τὴν Καρχηδόνα καὶ ἰδίως τὴν Ρώμην.

Πτολεμαῖος Γ΄ ὁ Εὐεργέτης (247 - 222) ἐξηκολούθησεν ἐπιτυχῶς τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρός του καὶ ἤρχισε νέον πόλεμον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφορμὴν λαβὼν τὴν δολοφονίαν τῆς ἀδελφῆς του Βερενίκης. Ὁ Πτολεμαῖος ἐπεχείρησε μεγάλην ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἀσίαν. Διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 240 ἐκράτησε τὴν Παλαιστίνην, τὴν Κοίλην Συρίαν, τὴν Κύπρον καὶ ἀξιολόγους θέσεις εἰς τὰ παράλια τῆς Συρίας καὶ Μ. Ἀσίας μέχρι τῆς Θράκης.

Ἐπὶ μακρὸν ἡ Αἴγυπτος διετήρησε τὴν πλεονεκτικὴν αὐτὴν θέσιν. Ἀλλ' ἤδη ὁ **Πτολεμαῖος Δ΄ ὁ Φιλοπάτωρ (221 - 205)** δέν κατορθῶναι νὰ διατηρήσῃ εἰς τὸ ὕψος τῆς τὴν αἰγυπτιακὴν δύναμιν. Ἐπὶ τοῦ ἀνηλίκου διαδόχου του **Πτολεμαίου Ε΄ τοῦ Ἐπιφανοῦς (205 - 181)** παρέλυσεν ἡ διοίκησις καὶ ἐπεκράτησαν οἱ αὐλοκόλακες. Ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν συνεμάχησαν ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀντίοχος Γ΄ καὶ ὁ Φίλιππος Ε΄ τῆς Μακεδονίας διὰ νὰ διαμοιράσουν τὸ αἰγυπτιακὸν κράτος. Τὸ 200 π.Χ. ὁ Ἀντίοχος ἐνίκησεν εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην τὸν αἰγυπτιακὸν στρατὸν παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ. Τὰ παράλια τῆς Συρίας, ἡ Ἰουδαία μετὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς Γάζης περιῆλθον εἰς τὸν Ἀντίοχον καὶ τὰς μικρασιατικὰς κτήσεις τῶν Πτολεμαίων κατελάμβανεν ὁ Φίλιππος.

Βραδύτερον, ἡγεμόνες ἀνίκανοι, σκληροὶ καὶ αἰμοχαρεῖς, ἐκάθησαν εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου. Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἐξησθένησε καὶ φιλονεικία ἐτάραξαν τὸ κράτος. Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔγινε πολλάκις θέατρον βιαιῶν στάσεων. Τέλος ἡ Ρώμη ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον τὸ 31 π.Χ.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Ὁ πρῶτος Πτολεμαῖος ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς κρατικῆς ὀργανώσεως στηρίξας αὐτὴν ἐπὶ ἰσχυροῦ στρατοῦ καὶ στόλου καὶ ἐπιτυχοῦς φορολογικοῦ συστήματος. Ὁ βασιλεὺς ἐχρειάζετο ἰδίως χρήματα, διότι δι' αὐτῶν μόνον κατῴρθωνε νὰ εὐρίσκη στρατιώτας καὶ νὰ κατασκευάζῃ πλοῖα. Ὁ Πτολεμαῖος καὶ οἱ διάδοχοί του ἐξεμεταλλεύθησαν τὸν πλοῦτον τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἦτο νὰ αὐξάνουν τὰς πηγὰς καὶ ὄχι νὰ τὰς ἐξαντλήσουν. Τὸ ταμεῖον τῶν ἐγέμιζεν ἰδίως ἀπὸ τὴν φορολογίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ἐνῶ ἀπέφευγον νὰ βαρύνουν πολὺ μὲ φόρους τὸν ἐγχώριον πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος ἦτο κυρίως γεωργικός. Διὰ τοῦτο οἱ Πτολεμαῖοι ὑπεστήριξαν μὲ ὅλα τὰ μέσα τὸ ἐμπόριον. Ἐπ' αὐτῶν ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔγινε κέντρον παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως.

Οἱ Πτολεμαῖοι δὲν ἤλλαξαν τὸ παλαιὸν διοικητικὸν σύστημα· ἐξηκολούθησαν νὰ διορίζουν εἰς τὰς περισσοτέρας θέσεις ἐγχωρίους, καὶ μόνον τὰς ἀνωτάτας διοικητικὰς θέσεις ἔδιδον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Πτολεμαῖοι ἐσεβάσθησαν ἐπίσης τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἦθη τῆς χώρας. Ἐπεσκεύασαν τοὺς παλαιούς αἰγυπτιακοὺς ναοὺς καὶ ἔκτισαν νέους.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐμπορικὴ πόλις. Ὁ Ἀλέξανδρος, μὲ ἀπαράμιλλον ὄξυδέρκειαν, εἶχεν ἐκλέξει τὴν θέσιν τῆς. Προτοῦ παρέλθῃ αἰὼν ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ἡ πόλις ἀπέβαινε ὁ μεγαλύτερος λιμὴν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, πρὸς μεγάλην ζημίαν τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν λιμένων τῆς Συρίας. Ἡ κοιλάς τοῦ Νείλου ἦτο τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον συνηνητῶντο οἱ δρόμοι τῶν τριῶν ἡπείρων τῆς ἀρχαιότητος, Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης. Πολλὰ μεγάλα ἐμπορικὰ ὁδοὶ κατέληγον ἐκεῖ. Ἡ Ἀλεξάνδρεια δὲν συνεκέντρωνε μόνον τὰ προϊόντα τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν συνέρρεον, ὅπως εἰς ὅλας τὰς μεγάλας ἀγορὰς τῆς ἀρχαιότητος, τὰ προϊόντα τῶν πλέον μακρινῶν χωρῶν, διότι ἐκεῖ εὕρισκον ἀγοραστάς. Τὸ ἐμπόριον ἔδωκε κυρίως τὸν πλοῦτον καὶ τὴν λαμπρότητα εἰς τὴν πόλιν καὶ ἦτο ἡ σταθερὰ βᾶσις τῆς μεγάλης πνευματικῆς ἀναπτύξεως, ἡ ὁποία ἐλάμπρυνε τὴν βασιλείαν τῶν Πτολεμαίων.

2. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ πραγματικὸς διάδοχος τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν. ἔχει τὰς διαστάσεις ἐκείνης, τὴν τάσιν νὰ ἐξαπλώνεται εἰς τὸ βᾶθος τῆς Ἀσίας, νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ ποικίλων πληθυσμῶν καὶ νὰ ἐπιτυγχάνη τὴν συγχώνευσιν ἢ συνεννόησιν αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὅπως ἐκείνη, δὲν ἔχει σύνορα καθωρισμένα μὲ ἀκρίβειαν. Εἰς πολλὰς περιφερείας τῆς ἡ κρατικὴ ἐπιρροὴ εἶναι χαλαρὰ ἢ μηδαμινή.

Τὸ εὐρύτερον αὐτὸ κράτος τῶν διαδόχων, τὸ Βασίλειον τῆς Ἀσίας, ὅπως ἔλεγον κατ' ἀρχάς, ἢ Βασίλειον τῆς Συρίας, ὅπως τὸ εἶπον ἀργότερον, διότι κέντρον αὐτοῦ ἦτο ἡ Συρία, τὸ ἴδρυσεν ὁ κυριώτερος νικητὴς τῆς ἐν Ἰψῶ μάχης Σέλευκος. Οἱ βασιλεῖς τοῦ κράτους ὀνομάζονται Σελευκίδαι ἀπὸ τὸν γενάρχην των καὶ φέρουν συνήθως τὸ ὄνομα Σέλευκος ἢ Ἀντίοχος.

Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἦτο πολὺ ἐκτεταμένον. Ἐξηπλοῦτο ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῆς Μεσογείου καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τοῦ Καυκάσου καὶ τῶν ἐρήμων τοῦ Τουρκεστάν μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου, τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῆς Ἀραβίας. Ἀλλὰ τὸ εὐρύτατον αὐτὸ κράτος παρουσίαζε τὰ μειονεκτήματα τοῦ κράτους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Δὲν εἶχεν ἐσωτερικὴν συνοχὴν οὔτε πόλιν, ἢ ὁποία νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρωτεύουσα τῶν ποικιλομόρφων περιφερειῶν. Τὰ πρὸς ἀνατολὰς σύνορα τοῦ κράτους ἔμειναν πάντοτε ἀκαθόριστα. Πολὺ ἔνωρις οἱ Σελευκίδαι ἔχασαν τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας καθὼς καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν.

Διὰ νὰ θεραπεύσουν τὰ μειονεκτήματα αὐτὰ οἱ Σελευκίδαι, ἴδρυσαν σειρὰν πόλεων. Ὁ ἱστορικὸς Ἀππιανὸς λέγει ὅτι ὁ Σέλευκος ἔκτισε 16 Ἀντιοχείας, τὰς ὁποίας ὠνόμασεν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς του· 5 Λαοδικείας, αἱ ὁποῖαι ἔφερον τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς του· 9 Σελευκείας, εἰς τὰς ὁποίας ἔδωκε τὸ ὄνομά του· τέλος 3 Ἀπαμείας καὶ 1 Στρατονίκειαν εἰς ἀνάμνησιν τῶν γυναικῶν του. Κατ' ἀρχάς πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἦτο ἡ Σελεύκεια ἐπὶ τοῦ Τίγρητος. Ἀλλ' οἱ Σελευκίδαι ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ πλησιάσουν τὴν Μεσόγειον. Εἰς τὴν Συρίαν ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου ποτα-

μου ιδρύθη άμέσως μετά την έν 'Ιψῶ μάχην ή 'Αντιόχεια, ή όποία άργότερον έγινε εν ή πρωτεύουσα του κράτους.

'Η πολιτική ένότης του κράτους ήτο, καθώς είπομεν, τεχνητή και πρόσκαιρος· επί τινα χρόνον όμως απέκτησε τουτο μεγάλην σπουδαιότητα διά τας πλουτοπαραγωγούς πηγάς του. Πολλαι άπό τας χώρας των Σελευκιδών ήσαν πλούσιαι και πολυάνθρωποι, όσον δέν δυνάμεθα σήμερα νά φαντασθώμεν. 'Η γεωργία ανεπτύχθη εις άπίστευτον σημείον. Και εις αυτάς άκόμη τας έρήμους του Τουρκεστάν ή γή απέβη εύφορωτάτη με τους ύδατοφράκτας, τας διώρυγας και άλλα ύδραυλικά έργα, των όποιων τα λείψανα εύρέθησαν σήμερα και κινούν τον θαυμασμόν. 'Επίσης άπό τό κράτος των Σελευκιδών, ως έκ τής θέσεώς του, διήρχοντο όλοι οι μεγάλοι έμπορικοί δρόμοι τής 'Ανατολής, έχρησίμευσε δέ τουτο ως σύνδεσμος τής 'Απω 'Ανατολής και των χωρών τής Μεσογείου.

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Σέλευκος Α' ό Νικάτωρ (321 - 281), υίός του 'Αντίοχου, στρατηγού του Φιλίππου, έκ των νεωτάτων στρατηγών, όμηλικος περίπου του 'Αλεξάνδρου, ήκολούθησεν αυτόν εις την έκστρατείαν, διεκρίθη κατά την διάβασιν του ποταμού των 'Ινδιών 'Υδάσπου (326). 'Εσωσε την ζωήν του Περδίκκα κατά την πρώτην έξέγερσιν, ό όποίος τον προήγαγεν εις διοικητήν των ίππέων των έταίρων, μέγα άξίωμα, τό όποιον κατείχε ό 'Ηφαιστίων και ό ίδιος ό Περδίκκας. 'Ητο τότε 30 έτών, με ώραϊον και έπιβλητικόν παράστημα, ψύχραιμος, όλιγόλογος και πολύ ρωμαλέος.

Μετά την έν 'Ιψῶ νίκην, τής όποίας ήτο ό πρωτεργάτης, έγινε κύριος άπεράντου κράτους. 'Εχων βάσιν την Βαβυλώνα, έκυρίευσεν όλίγον κατ'όλίγον όλην την 'Ασίαν μέχρι του 'Ινδου και του 'Ιαξάρτου. 'Επεχείρησεν έκστρατείαν εις τας 'Ινδίας. 'Επροχώρησεν ίσως μέχρι του Γάγγου. Μετ' όλίγον έγκατέλειψε τό βάρος τής κατοχής των ινδικών επαρχιών. 'Εξηκολούθησεν όμως τας έμπορικές σχέσεις με τας 'Ινδίας. 'Εστειλε τον γραμματέα του Μεγασθένην εις την επί του Γάγγου αυλήν του ινδου βασιλέως Τσαντρακούπτα, τον όποιον οι 'Ελληνες ώνόμαζον Σανδράκοτον. 'Ο Μεγασθένης έγραψε την αφήγησιν του ταξιδίου του και έδωσεν εις τους 'Ελληνας πρώτην φοράν ακριβείς πληροφορίας διά τας 'Ινδίας.

Ὁ Σέλευκος ἵδρυσεν ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ μεγάλην πόλιν, τὴν Σελεύκεια, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρωτεύουσάν του.

Ἡ πόλις ἔγινεν ἀγορὰ ἔμπορίου μὲ τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Τὰ ἀκάτια κατήρχοντο ἐκεῖ διὰ τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν, ἐκόμιζον τὰ προϊόντα τῶν μεταλλείων τοῦ Καυκάσου καὶ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τὰ σιτηρὰ τῶν μεγάλων πεδιάδων τῆς Ρωσίας.

Μία ὁδὸς караβανίων ἔφερεν εἰς τὸν λεγόμενον Λίθινον Πύργον ἐπὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰαξάρτου ποταμοῦ τοῦ Τουρκεστάν, τοῦ σημερινοῦ Σὺρ - Ντάρια. Ἐκεῖ ἐπήγαιναν οἱ ἔμποροι ν' ἀγοράσουν τὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα τῆς Κίνας, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο διὰ μέσου τῆς Ἀσίας.

Συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν ἀνήσυχον καὶ ἀπειλοῦντα τὸ κράτος του Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν. Ὄταν δὲ τὸ 281 ἐνίκησε τὸν Λυσίμαχον (εἰς τὸ *Κουροπέδιον*, ὅπου ἐφονεύθη ὁ Λυσίμαχος), ἔγινε πρὸς στιγμὴν κύριος ὅλων τῶν κτήσεων τοῦ Ἀλεξάνδρου, πλὴν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἐφονεύθη τὸ 281 ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κερανοῦ, ὅταν ἐπεχείρησε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Σέλευκος διετήρησε τὸ σύστημα τῆς διοικήσεως τῶν βασιλείων τῆς Περσίας. Διήρσεν ὅμως τὸ κράτος εἰς πολὺ μικροτέρας σατραπείας, ἐν ὧν 72. Ἡ Συρία μόνη εἶχεν 8 σατραπείας. Ἐκάστη σατραπεία ὅμως ἔζη τὴν ἰδιαιτέραν ζωὴν της. Μεταξὺ τῶν ποικιλωτάτων λαῶν, ὁ μόνος δεσμὸς ἦτο ὁ στρατὸς καὶ ἡ ἑλληνικὴ παιδεία, ἡ ὁποία βραδέως διεδίδετο εἰς τὰ ἐνδότερα. Ὁ στρατὸς τοῦ Σελεύκου ἀπετελεῖτο ἀπὸ Μακεδόνας, Ἕλληνας καὶ πολλοὺς Ἀσιάτας, διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπήρχον.

Ὁ Σέλευκος ζῶν ἀκόμη παρεχώρησε τὴν διοίκησιν τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Τίγρητος σατραπειῶν εἰς τὸν υἱόν του Ἀντίοχον.

Ἀντίοχος Α΄ ὁ Σωτήρ (281 - 260) ἐξηκολούθησε τὴν πολιτικὴν τοῦ προκατόχου του ἰδρύων νέας πόλεις. Ἐκρινεν ὅμως φρόνιμον νὰ πλησιάσῃ τὴν Μεσόγειον. Μετέφερε τὴν ἔδραν του εἰς τὴν *Ἀντιόχειαν*, εἰς τὴν βόρειον Συρίαν (ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου), ἡ ὁποία ἔκτοτε ἔγινεν ἡ λαμπρὰ πρωτεύουσα τῶν Σελευκιδῶν. Εὐρεθεῖς πρὸ συνασπισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων Ἡρακλείας (τοῦ Πόντου), Βυζαντίου καὶ Χαλκηδόνας μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου, ἀπέδωκεν εἰς τὰς πόλεις τὴν αὐτονομίαν,

τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἀναγνωρίσει ὁ Μ. Ἀλέξανδρος. Ἡ πρᾶξις ὁμως ἢ ὁποῖα ἐδόξασε τὸν Ἀντίοχον εἶναι ἡ *νίκη του κατὰ τῶν Γαλατῶν*, οἱ ὁποῖοι διαπεραιωθέντες ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐληλάτουν τὴν Μ. Ἀσίαν. Δι' αὐτὴν ἔλαβε τὸν τίτλον *Σωτήρ*.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σελεύκου ἐβασίλευσαν δύο καὶ ἡμισυν αἰῶνας. Τὸ κράτος των ἔχανε διαρκῶς ἕκτασιν. Αἱ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Τίγρητος περιοχαί, κατοικούμεναι ἀπὸ λαοὺς διατηρήσαντας τὴν περσικὴν θρησκείαν, ἀπεσπάσθησαν ἐνωρίς. Ἔχασαν ἐπίσης σχεδὸν καὶ ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν. Τὸ κράτος των περιωρίσθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς δὲν ἦτο στερεὰ ἡ ἐξουσία των. Αἱ παράλια πόλεις τῆς Φοινίκης ὑπήκουον δυσκόλως. Οἱ Ἑβραῖοι ἐπίσης, ἀποτελέσαντες πάλιν ἔθνος ὑπὸ τὸν Ἀρχιερέα τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐζήτουν ἀνεξαρτησίαν. Οἱ Σελευκίδαι ὁμως διετήρησαν τὰς μακεδονικὰς ἀρετάς. Ἦσαν πολεμικοὶ καὶ ὄργανωταὶ στρατῶν.

Ὁ Ἀντίοχος Β' (260 - 246), ὁ ἐπιλεγόμενος Θεός, ἦτο μέθυσοσ καὶ παίγνιον τῶν εὐνοουμένων του.

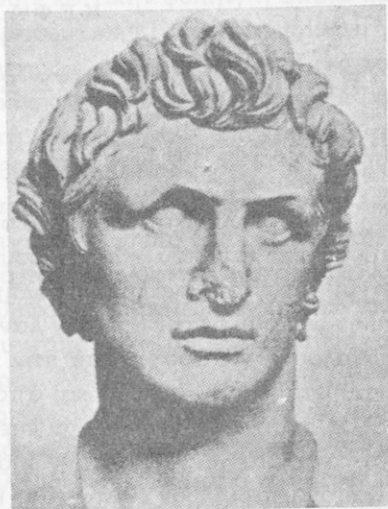
Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος Γ', ὁ ὀνομασθεὶς Μέγας (223 - 187), ἦτο σημαντικὸς ἡγεμῶν. Ἐφιλοξένησε τὸν Ἀννίβαν καταφυγόντα εἰς τὴν αὐλὴν του καὶ κατὰ παρακίνησιν αὐτοῦ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων.

Σημαντικωτάτη ὁμως ἦτο ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἀποστολὴ τοῦ βασιλείου. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐκαλλιεργήθη ἰδίως ἡ Συρία καὶ εἶχεν ἱστορικῆς σημασίας ἀπόδοσιν βραδύτερον, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Ὀλίγον βραδύτερον ἀπὸ τὰ μεγάλα βασίλεια ἰδρύθη τὸ μικρὸν κράτος τῆς Περγάμου εἰς τὴν δυτικὴν Μ. Ἀσίαν, τὸ ὁποῖον προωρίζετο νὰ λάβῃ ἀξιόλογον θέσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τῶν χρόνων αὐτῶν. Ἰδρυτὴς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Φίλιππος, ἀνθρώπος ταπεινῆς καταγωγῆς. Οὗτος ἦτο ὑπῆρέτης τοῦ Λυσιμάχου, ἄρχοντος τῆς Θράκης, ὁ ὁποῖος εἶχε διορίσει αὐτὸν φρούραρχον τῆς ἀκροπόλεως τῆς Περγάμου (βορείως τῆς Σμύρνης) καὶ φύλακα τοῦ

σημαντικοῦ θησαυροῦ (9.000 τάλαντα) τὸν ὁποῖον εἶχε κρύψει ἐκεῖ. Μετὰ τὴν πτώσιν καὶ τὸν θάνατον τοῦ κυρίου του ἔγινεν ἀνεξάρτητος καὶ στηριζόμενος εἰς τὰ χρήματά του ἐξέτεινε τὴν ἐξουσίαν του εἰς τὴν περὶ τὴν πόλιν χώρᾳν ἰδρύσας τοιοῦτοτρόπως μικρὰν ἡγεμονίαν (281), τὴν ὁποῖαν ἐκυβέρνησε μετ' αὐτὸν ὁ Εὐμένης Α' (263 - 241). Ἄλλ' ὁ κυρίως ἰδρυτὴς τοῦ περγαμινοῦ κράτους εἶναι ὁ Ἄτταλος Α' (241 - 197), ὁ ὁποῖος νικήσας τοὺς Γαλάτας ἐστερέωσε τὸ κράτος του καὶ ἀνύψωσεν αὐτὸ εἰς βασιλείον. Ἄπ' αὐτὸν οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου ὀνομάζονται Ἄτταλιδαὶ καὶ φέρουν τὸ ὄνομα Ἄτταλος ἢ Εὐμένης.

Ἄτταλος ὁ Α' τῆς Περγάμου.
(Βερολίνον. Κρατικὸν Μουσεῖον)

Υἱὸς τοῦ Ἄττάλου ἦτο ὁ Εὐμένης Β' (197 - 159), ὁ πιστὸς σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων.

Μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἄττάλου Β' (159 - 138) ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἄτταλος Γ' ἀφήνει κληρονόμους τοῦ κράτους του τοὺς Ῥωμαίους, οἱ ὁποῖοι γίνονται κύριοι αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατόν του (133).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Η ΑΝΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τεραστίας διαστάσεις μὲ τὴν κατάρκτησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἢ κυρίως Ἑλλάς ἔχει πάντοτε ἀξιόλογον θέσιν καὶ μεγάλην ἐπιβολήν. Διατηρεῖ ἐπίσης ἀρκετὴν δημιουργικὴν δύναμιν εἰς τὴν λογοτεχνίαν, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς τέχνας. Ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ πάσχη ἀπὸ τὴν παλαιὰν πληγὴν, ἀπὸ τὴν ἀντιζηλιὰν μεταξὺ τῶν πόλεων καὶ ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν κομμάτων.

Μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα σύγχυσις καὶ ἀναρχία. Ὁ θρόνος τῆς Μακεδονίας εἶχε πολλοὺς ἀπαιτητάς, οἱ ὁποῖοι περιῆλθον εἰς πόλεμον καὶ ἐδημιούργησαν μεγάλην ταραχήν, καὶ ἡ ἀτυχής χώρα ὑπέφερε πάλιν ἀπὸ ἐμφυλίου πολέμου.

Μεγίστην ἀναστάτῳσιν ἐπροκάλεσεν ἡ ἐμφάνισις εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ ἀνησύχου καὶ πολυμηχάνου υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ περιφήμου Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινε πρὸς στιγμὴν κύριος τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἐξεβλήθη ὑπὸ τοῦ Πύρρου, τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπείρου.

Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτάς ἐκλονίσθη ἡ μακεδονικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ πολλοὶ ἐφαντάσθησαν ὅτι ἦτο δυνατόν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Μακεδόνων. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Δημοσθένους μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, δηλαδὴ ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας (322 - 146), ἡ Ἑλλάς ἔκαμε πολλὰς προσπαθείας, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς. Ἀλλὰ καμία ἀπ' αὐτάς δὲν ἐπέτυχε, διότι — ἐκτὸς ὀλίγων ἰδεολόγων ἢ δημαγωγῶν — ὁ λαὸς ἔμεινεν ἀδιάφορος καὶ αἱ πόλεις δὲν κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν.

Η ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ

Ὅταν τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας εἶχε καταλάβει ὁ υἱὸς τοῦ Πτο-

λεμαίου Α' τῆς Αιγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός, τότε ἀκριβῶς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος ἐτάραξεν ἢ αἰφνίδια ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν.

Οἱ Γαλάται ἀνῆκον εἰς τὴν μεγάλην κελτικὴν φυλὴν, ἣ ὁποία κατεῖχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὴν βορειοδυτικὴν Εὐρώπην, ἰδίως τὴν σημερινὴν Γαλιαν, καὶ ἦτο διηρημένη εἰς πολλοὺς λαούς. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου αἰῶνος ἔγινε μεγάλη κίνησις γαλατικῶν φυλῶν. Οἱ Γαλάται προσέβαλον ἐπανειλημμένως τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως.

Ἄπ' ἐκεῖ κατῆλθον πολυάριθμα στίφη τὸ 280 νοτιώτερον καὶ ἐνεσκηψαν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Πύρρος ἀπουσίαζεν εἰς τὴν Ἰταλίαν προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ταραντίνων κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ εἶχε παραλάβει μεθ' ἑαυτοῦ μέρος τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Αἱ ἀσθενεῖς δυνάμεις τοῦ Κεραυνοῦ συνετρίβησαν, ὁ ἴδιος ἐφονεύθη καὶ οἱ βάρβαροι ἐπλημμύρησαν τὴν χώραν.

Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπεχείρησαν νὰ φράξουν τὰς Θερμοπύλας, ἀλλ' ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς διεσκορπίσθη, ὅταν οἱ Γαλάται εἰσέβαλον εἰς τὴν μέσην Ἑλλάδα διὰ τῶν διαβάσεων τῆς Οἴτης. Ὅταν ὁμως ἀπόσπασμα αὐτῶν ἐπεχείρησε νὰ λαφυραγωγῆσῃ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Φωκέων, Αἰτωλῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ὑπέστη καταστροφὴν. Οἱ Γαλάται ὑποχωροῦντες ἐπροξένησαν μεγάλας ζημίας. Τότε ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς, υἱὸς τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην καὶ ἀπήλλαξε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν (277).

Οἱ Γαλάται μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις διέβησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐλεηλάτησαν τὴν χώραν καὶ ἠπέιλησαν τὸ κράτος τῆς Περγάμου. Ἄλλ', ἀφοῦ ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν περὶ τὴν Ἄγκυραν χώραν, ἣ ὁποία ὠνομάσθη ἀπ' αὐτοὺς Γαλατία. Πρὸς αὐτοὺς ἀπευθύνει τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν τοῦ ἀπόστολου Παῦλος.

Ο ΠΥΡΡΟΣ

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἀποκτᾷ σπουδαιότητα τὸ κράτος τῆς Ἠπείρου, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῆς βασιλείας ἰδίως τοῦ Πύρρου ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὅτι θὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἠπειρος ἀπὸ παλαιστάτους χρόνους εἶχε κατοικηθῆ ἀπὸ ἑλληνι-

κὰς φυλάς, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν μικρὰ κράτη καὶ διετήρησαν τὴν πατρικὴν βασιλείαν. Τὸ ἰσχυρότερον κράτος ἦτο τῶν Μολοσσῶν, τῶν ὁποίων οἱ βασιλεῖς ἀνήγον τὴν καταγωγὴν των εἰς τὸν Ἀχιλλέα. Ἀπὸ τὸ γένος αὐτὸ κατήγετο καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιάς. Οἱ βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν εἶχον κατορθώσει νὰ συνενώσουν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον των ὅλην σχεδὸν τὴν Ἠπειρον. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ Ἠπειρος ὑπέκυψε εἰς τοὺς Μακεδόνας.

Ὁ Πύρρος (318 - 272) ἔζησε κατὰ τοὺς ταραχώδεις χρόνους τῆς συγκρούσεως τῶν διαδόχων. Ἐπανειλημμένως ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸ κράτος του καὶ συνέδεσε τὴν τύχην του μετὰ τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν υἱὸν του Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν. Εἰς τὴν ἐν Ἰψῶ μάχην ἐπολέμησε παρὰ τὸ πλευρὸν των καὶ ἔδειξεν ἐξαιρετὰ στρατιωτικὰ προσόντα. Μετὰ πολλὰς περιπετείας συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ Πτολεμαίου Α' καὶ μετὰ τὴν ὑποστήριξιν του ἀνέκτησε τὸν θρόνον καὶ τὸ βασίλειόν του. Ἀπὸ τότε ὁ Πύρρος ἀναμειγνύεται ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος, διεξάγει διαρκεῖς πολέμους καὶ ἀποκτᾷ φήμην μεγάλου στρατηγοῦ. Μολονότι τὸ κράτος του δὲν ἔδιδε περισσοτέρους ἀπὸ 10 χιλ. στρατιώτας, ὁ Πύρρος ὠνειρεύετο νὰ κατακτῆσῃ ὅλον τὸν κόσμον.

Ἀφοῦ ἐξέτεινε τὸ κράτος του εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ πρὸς νότον εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἐπεχείρησε νὰ κατακτῆσῃ τὴν Μακεδονίαν. Προτοῦ ὅμως φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον τοῦτο, δέχεται τὴν προσκλήσιν τῶν Ταραντίνων καὶ μετὰ ἀξιόλογον δύναμιν ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Ἰταλίαν (280) ὀνειρευόμενος νὰ ἰδρῦσῃ μεγάλην αὐτοκρατορίαν εἰς τὴν Δύσιν, ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀνατολήν. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς σημαντικὰς ἐπιτυχίας του, δὲν κατῴρθωσε νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν Ρώμην. Διακόπτει τὸ ἔργον του καὶ μεταφέρει τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου τὸν εἶχον προσκαλέσει οἱ Συρακούσιοι κατὰ τῶν Καρχηδονίων. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ αἱ ἐπιτυχίαι του ἦσαν προσωριναὶ καὶ χωρὶς σοβαρὸν ἀποτέλεσμα. Μετ' ὀλίγον ἀναγκάζεται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου τὸν εἶχον προσκαλέσει οἱ σύμμαχοι πιεζόμενοι ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Τέλος μετὰ περιπέτειαν πέντε ἐτῶν, ἀφοῦ ἀπέτυχεν ὀριστικῶς νὰ κάμψῃ τὴν δύναμιν τῆς νεαρᾶς Ρώμης, ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ἠπειρον (275).

‘Αλλ’ ἡ ἀνήσυχος φύσις του τὸν ρίπτει εἰς νέας περιπετείας. Φαντάζεται ὅτι ἦτο εὐκόλον νὰ ἐξουσιάσῃ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἀποτυγχάνει καὶ τέλος εὕρισκει ἄδοξον θάνατον εἰς τὸ Ἄργος (272).

Αἴτωλικὴ καὶ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία

Ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς (277 - 239) μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τῶν Γαλατῶν ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἀντιγονίδαι ἀνῆλθον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν ἐπὶ ἓνα περίπου αἰῶνα (μέχρι τοῦ 168), δηλαδή μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς Ρωμαίους.

Ὁ Ἀντίγονος ἦτο σοβαρὸς ἡγεμὼν, ἔφερε τὴν τάξιν εἰς τὴν χώραν του, διωργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ ἐπεχείρησε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν δύο πολιτικῶν ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι εἶχον σχηματισθῆ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦς, δηλαδή τῆς Αἰτωλικῆς καὶ Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας.

Ἡ Αἰτωλία καὶ ἡ Ἀχαΐα, καθὼς γνωρίζομεν, εἶχον μείνει γεωργικαὶ καὶ καθυστερημέναι κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους καὶ δὲν ἔλαβον σημαντικὸν μέρος εἰς τὸν βίον τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 4ου καὶ ἰδίως τὸν 3ον αἰῶνα προώδευσαν οἰκονομικῶς, ὁ πληθυσμὸς ἠϋξήθη, ἐδημιούργησαν πόλεις καὶ γενικῶς παρουσίασαν σημαντικὴν ἀνάπτυξιν. Αἱ πόλεις τῆς Αἰτωλίας καθὼς καὶ τῆς Ἀχαΐας ἠνώθησαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 3ου αἰῶνος καὶ ἀπετέλεσαν δύο ὁμοσπονδίας ἢ δύο συμπολιτείας, ὅπως ἔλεγον τότε. Ἡ Αἰτωλικὴ καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία εἶχον σχεδὸν τὴν ἰδίαν ὀργάνωσιν.

Τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἔχει ἡ γενικὴ συνέλευσις τῶν πόλεων, εἰς τὴν ὁποίαν λαμβάνουν μέρος οἱ πολῖται ὅλων τῶν συμμαχικῶν πόλεων. Ἡ γενικὴ συνέλευσις συνέρχεται μίαν ἢ δύο φορές τὸ ἔτος καὶ ἐκλέγει ἓνα διαρκὲς συμβούλιον ἀπὸ 10 μέλη, ἓνα στρατηγὸν καὶ ἓνα γραμματέα. Τὸ συμβούλιον μετὰ τοῦ στρατηγοῦ κυβερνᾷ τὴν συμπολιτείαν. Μεγάλην ἐξουσίαν ἔχει ἰδίως ὁ στρατηγός, ὁ ὁποῖος εἶναι πρόεδρος τοῦ συμβουλίου καὶ ἀνώτερος ἀρχηγός τῆς συμπολιτείας. Εἰς τὰς συνελεύσεις ἐκάστη πόλις ἔχει ψῆφον καὶ ὅλα ἴσα δικαιώματα· δὲν ὑπάρχει δηλαδή πόλις ἡγε-

άνωτέρους άνθρωπους ως άρχηγούς και έφθασεν εις μεγαλυτέραν πνευματικήν ανάπτυξιν. Η 'Αρχαϊκή Συμπολιτεία, ιδρυθείσα τὸ 280 π.Χ., περιέλαβε σχεδὸν ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ ἡ ἐπιρροή της ἔγινεν αἰσθητὴ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Αἱ δύο Συμπολιτεῖαι εἶχον ἰδρυθῆ κυρίως, διὰ τὰ ἀπαλλάξουσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μακεδόνων καὶ ἐπὶ τινα καιρὸν κατῶρθωσαν τὰ ἐπιτύχουσαν. Ἄλλὰ δὲν ἤργησαν τὰ περιέλθουσαν εἰς ἔριδας καὶ τὰ ἐπικαλεσθῶσαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλεῶς τῆς Μακεδονίας.

Ο ΑΡΑΤΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἡ Ἀρχαϊκὴ Συμπολιτεία ἀπέκτησε μεγάλην ἐπιβολήν, ἰδίᾳ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 3ου αἰῶνος, ὁπότε τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς ἔλαβεν ὁ Ἄρατος ὁ Σικυῶνιος.

Ὁ Ἄρατος (272 - 213) κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα, τὴν παλαιάν ναυτικὴν πόλιν, ἡ ὁποία εἶχε δώσει ἀξιολόγους καλλιτέχνους εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατῶρθωσε νεώτατος τὴν ἀπαλλάξουσαν τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν τύραννον, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπέβη, εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν Συμπολιτείαν, τῆς ὁποίας ἐξελέγη στρατηγὸς (245) καὶ ἔγινεν ἡ ψυχὴ της ἐπὶ πολὺν καιρὸν. Ὁ Ἄρατος ἦτο τολμηρὸς, φρόνιμος, πολὺ ἐπιδέξιος εἰς παρασκευαστικὴν πολιτικὴν, ἀλλὰ στρατηγὸς μέτριος, ἐμπαθὴς πολλάκις καὶ στενῆς ἀντιλήψεως διπλωμάτης. Εἶχε ἐννοήσει ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἦτο δυνατόν τὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἂν δὲν ἦτο ἠνωμένη. Προσεπάθησε λοιπὸν τὰ ὑπαγάγῃ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Ἀρχαϊκὴν Συμπολιτείαν. Εἶχε τάσεις ὀλιγαρχικὰς, ὅπως ὅλη ἡ Ἀρχαϊκὴ Συμπολιτεία, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο δυνατόν τὰ ἐνώσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἂν κατῶρθωσαν τὰ ἀνατρέψῃ τὰς δημοκρατίας καὶ τοὺς τυράννους, τὰ ἐκδιώξῃ τὰς μακεδονικὰς φρουράς καὶ τὰ ἀνορθώσῃ τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζεν ὡς τὸ μόνον σωτήριον διὰ τὰς τότε περιστάσεις.

Ὁ Ἄρατος διεύθυνεν ἐπὶ μακρὸν τὴν Συμπολιτείαν, ἐξελέγη 16 φορὰς στρατηγὸς καὶ ἐξέτεινε τὴν ἐπιβολήν της. Μὲ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις κατῶρθωσε τὰ ἐκδιώξῃ τοὺς τυράννους ἢ τὰς μακεδονικὰς φρουράς ἀπὸ πολλὰς πόλεις, ὅπως ἀπὸ τὴν Κόρινθον καὶ βραδύτερον ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ Κόρινθος, τὰ Μέγαρα, ἡ Ἐπίδου-

ρος, ἡ Μεγαλόπολις, τὸ Ἄργος καὶ ἡ Τροιζὴν εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν, ἡ ὁποία ἐγίνε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πραγματικὴ ὁμοσπονδία τῆς Πελοποννήσου.

ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ

Εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς συμπίπτει καὶ ἡ προσπάθεια τῶν δύο βασιλέων τῆς Σπάρτης Ἄγιδος καὶ Κλεομένου, νὰ μεταρρυθμίσουν τὸ πολίτευμα τῆς πατρίδος των.

Ἀπὸ μακροῦ ἡ Σπάρτη εἶχε παύσει νὰ εἶναι σημαίνουσα πόλις. Ἡ παλαιὰ πληγὴ τῆς, ἡ ὀλιγαυθρωπία, ἐπροχώρησε βαθύτερον καὶ οἱ μακροὶ πόλεμοι εἶχον ἐξαντλήσει αὐτὴν τελείως ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Πτωχὴ μὲ διαρκῶς ἐλαττούμενον πληθυσμόν, ἀποκλεισμένη εἰς τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα ἐτρέφετο μὲ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος. Πολῖται μὲ πλήρη δικαιώματα ἔμειναν 700 καὶ ἀπ' αὐτοῦς 100 μόνον ἦσαν οἱ ἔχοντες γῆν καὶ περιουσίαν. Εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὀλίγων αὐτῶν εἶχον περιέλθει ὅλα τὰ κτήματα καὶ ὅλη ἡ ἐξουσία, ἐνῶ οἱ λοιποὶ Σπαρτιᾶται ἔζων πτωχοὶ καὶ ταπεινοί, ὄνειρευόμενοι ἀνατροπᾶς καὶ πολιτικὴν μεταβολὴν. Εὐνόητον διατὶ ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς εὐρήκαν εἴσοδον εἰς τὴν Σπάρτην αἱ ἰδέαι περὶ βαθυτέρας κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως, αἱ ὁποῖαι ἐκυκλοφόρουν τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πολλοὶ ἤρχισαν νὰ πιστεύουν ὅτι αἰτία τῆς κακοδαιμονίας ἦτο ἡ ἀνισότης τῆς περιουσίας καὶ ὅτι ἡ Σπάρτη θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπανεῦρη τὸ παλαιὸν μεγαλεῖον, ἐὰν ἐγίνετο παραγραφή τῶν χρεῶν καὶ νέα δικαιότερα κατανομή τῆς γῆς καὶ τῆς περιουσίας.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Ἄγις (ἀπὸ τοῦ 245 περίπου) ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κινήσεως. Ἐπρότεινε κατάργησιν τῶν χρεῶν καὶ νέαν διανομὴν τῶν γαιῶν καὶ συγχρόνως, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπέτρεψε νὰ γίνουιν δεκτοὶ εἰς τοὺς πολίτας οἱ ἄκμαίτεροι ἀπὸ τοὺς περιοίκους. Ὁ Ἄγις μὲ ζέσιν νεανικὴν ἐπεδίωξε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σχεδίων του. Ἄλλ' οἱ ἔφοροι συνησπίσθησαν μετὰ τῶν πλουσίων καὶ παρεσκεύασαν τὴν πτώσιν του. Ὁ Ἄγις συλληφθεὶς διὰ δόλου ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἄλλου βασιλέως, τοῦ Λεωνίδου.

Μετ' ὀλίγα ἔτη τὸ ἔργον τοῦ Ἄγιδος ἐπανέλαβεν ὁ Κλεομένης, υἱὸς τοῦ Λεωνίδου. Συζευχθεὶς μετὰ τῆς χήρας τοῦ Ἄγιδος, κοτηχῆθη ὑπ' αὐτῆς εἰς τὰς πολιτικὰς ἰδέας ἐκείνου. Πολιτικώτερος τοῦ προ-

κατόχου του παρεσκεύασε στρατόν άφωσιωμένον εις τὸ πρόσωπόν του καὶ ὠνειρεύετο νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς μεταρρυθμίσεις του καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὸ γόητρον τῆς Σπάρτης. Διὰ τοῦτο ἤλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν Ἄρατον, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀρχίσει νὰ ἀνησυχοῦν τὰ σχέδιά του. Ἄλλ' ὁ Κλεομένης ἐνίκησε τοὺς Ἀχαιοὺς (227), ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐφόνησε τοὺς ἐφόρους, ἐξώρισε τοὺς ἀντιδραστικούς καὶ ἐπέβαλε τὴν μεταρρύθμισιν, ἣ ὁποία ἐσήμαινε πραγματικὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Ἐπανεφέρε τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, τὰ συσσίτια, τὸν αὐστηρὸν στρατιωτικὸν βίον, ἐδέχθη μέγαν ἀριθμὸν περιοίκων εἰς τὴν τάξιν τῶν πολιτῶν καὶ προέβη εἰς νέαν διανομὴν τῆς γῆς. Ἐγινε τότε κάτι περιέργον. Ἡ παλαιὰ ὀλιγαρχικὴ Σπάρτη ἐφάνη τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὡς ἡ δημοκρατικωτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς αὐτὴν ἐστράφησαν αἱ συμπάθειαι τῶν πτωχοτέρων εἰς ὅλας τὰς πόλεις, ἐνῶ οἱ πλουσιώτεροι, περίτρομοι ἀπὸ τὴν μεταβολὴν τῆς Σπάρτης, ἐζήτησαν στήριγμα εἰς τὸν Ἄρατον καὶ τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν.

Ἄνησχος ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Κλεομένου καὶ ἀνίκανος νὰ ἀντιταχθῆ εἰς αὐτὸν ὁ Ἄρατος ἀπεφάσισε νὰ καλέσῃ εἰς βοήθειαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον τὸν Δάσωνα (229 - 220). Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὴν Σελλασίαν παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα, ὁ Κλεομένης ὑπέστη θλιβεράν ἤτταν (222) καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐφονεύθη μετὰ δύο ἔτη ἐπιχειρήσας νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας κατέλαβε τὴν Σπάρτην καὶ ἀποκατέστησε τὴν ὀλιγαρχίαν.

Ἡ νίκη εἰς τὴν Σελλασίαν εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ κυριαρχήσουν πάλιν οἱ Μακεδόνες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κόρινθος κατελήφθη ἀπὸ μακεδονικὴν φρουράν. Ἡ ἀντιζηλία τῶν Ἑλλήνων ἔφερε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς. Ὁ Ἄρατος ἀπὸ φθόνον πρὸς τὸν Κλεομένην κατέστρεψεν ἰδιοχείρως τὸ ἔργον του προκαλέσας ὁ ἴδιος τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ διάδοχός του, εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του, ἐφρόντισε νὰ τὸν δηλητηριάσουν (213). Ὁ Δάσων ἀπέθανεν εὐθύς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀνεπιός του Φίλιππος ὁ Ε' (220 - 179), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀρχίζει ἡ ἐνεργὸς ἀνάμειξις τῶν Ρωμαίων εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ο ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ

Μετά τὸν Ἄρατον, ὁ ἀξιολογώτερος στρατηγὸς τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας ὑπῆρξεν ὁ Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης (253 - 183).

Ἄλλὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἶχε γίνεи σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ρώμη, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη εἰς μεγάλην δύναμιν, ἤρχισε νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Φιλοποίμην, συνετώτερος, ἐγνώριζε τὴν δύναμιν τῶν Ρωμαίων, ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ εἰς ρῆξιν πρὸς αὐτοὺς καὶ προσεπάθησε μὲ κάθε μέσον νὰ σώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Διωργάνωσε τὰς δυνάμεις τῆς Συμπολιτείας καὶ κατῶρθωσε νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ἀκόμη καὶ τὴν Σπάρτην.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ Φιλοποίμην ἔδωσε τὴν τελευταίαν λάμπιν εἰς τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν, τὸν σημαντικώτερον συνασπισμὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους του, καὶ ἀπέκτησε τὴν συμπάθειαν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων του. Πραγματικῶς ὁ Φιλοποίμην ἦτο ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος. Εἶχε λάβει ὡς ὑπόδειγμα τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ προσεπάθησε νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ἀπλότητα τῆς ζωῆς, εἰς τὴν ἀνιδιοτέλειαν καὶ εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀρετάς. Διετήρει ζωηράν εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν καὶ εἰργάσθη μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι βιογράφοι τὸν ὠνόμασαν τὸν τελευταῖον Ἕλληνα (ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων).

Ἄλλ' οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἤθελον διηρημένην τὴν Ἑλλάδα, ὑπεκίνησαν τοὺς Μεσσηνίους εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Προσπαθῶν νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐξέγερσιν ὁ Φιλοποίμην συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον (183). Οἱ Ἀχαιοὶ ἐτίμησαν αὐτόν, τοῦ ἔκαμαν μεγαλοπρεπῆ κηδεῖαν καὶ ἐτιμώρησαν τοὺς Μεσσηνίους. Ἄλλ' ἡ Συμπολιτεία δὲν ἐπανέκτησε πλέον τὴν προηγούμενην ἀκμὴν.

Ὁ Πλούταρχος περιγράφει ὡς ἐξῆς τὴν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Φιλοποιμένου :

Ὅταν ἐφθασεν ἡ εἰδησις τοῦ θανάτου του εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας, ἐπεκράτησε παντοῦ γενικὴ κατῆφεια καὶ πένθος.

Ἐξέλεξαν στρατηγὸν τὸν Λυκόρταν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔβλαπταν τὴν χώραν. . . Ἄφου ἔκαυσαν τὸ σῶμα του καὶ συνέλεξαν τὰ λείψανα εἰς μίαν ὕδριαν, ἤρχισαν νὰ προχωροῦν ὄχι κατὰ τὴν συνήθειαν, ὅπως τύχη ὁ καθείς, ἀλλὰ ἀφου ἔσχημάτισαν πομπὴν ἐπινίκειον μαζί καὶ ἐπικήδειον. Καὶ τοὺς ἔβλεπες νὰ φοροῦν στεφάνια καὶ μαζί νὰ δακρῶν. Τὴν ὕδριαν, ἣ ὁποία μόλις ἐφαίνετο ἀπὸ τὰς ταινίας καὶ τοὺς στεφάνους, τὴν ἐβάσταζεν ὁ υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν Πολύβιος* καὶ γύρω του ἦσαν οἱ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς. Οἱ στρατιῶται ὠπλισμένοι καὶ μὲ στολισμένους ἵππους ἠκολούθουν οὔτε κατηφεῖς, ὅπως ἔπρεπεν εἰς τόσο μεγάλο πένθος οὔτε χαρούμενοι, ὅπως ἔπρεπε διὰ τὴν νίκην των. Ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, ἀπ' ὅπου διήρχοντο, ἔτρεχον εἰς προὔπαντησιν, ὡσάν νὰ ἐγύριζεν ἀπὸ ἐκστρατείας, ἔψαυαν τὴν ὕδριαν καὶ τὴν συνώδευσαν εἰς τὴν Μεγαλόπολιν. Ὄταν δὲ ἀνεμίχθησαν μὲ αὐτοὺς οἱ γεροντότεροι, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, ἐξεχύθη θρῆνος ἀπὸ ὄλον τὸ στρατόπεδον εἰς τὴν πόλιν, ἣ ὁποία ἐπόθει τὸν ἄνδρα καὶ βαρέως ἔφερε τὴν στέρησίν του, διότι ἐνόμιζεν ὅτι μαζί του ἔχασε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν Ἀχαιάν.

(Πλούταρχος « Βίος Φιλοποίμενος », κεφ. ΚΑ')

Ἡ Ἑλλάς καὶ μετὰ τὸν Φιλοποίμενα δὲν ἔπαυσε νὰ ἀγωνίζεται μὲ τὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις της διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἦτο ἄνισος καὶ μετ' ὀλίγας δεκαετίας ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Ρωμαίους (146).

* Ὁ κατόπιν περίφημος ἱστορικός, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε μόλις 22 ἐτῶν.

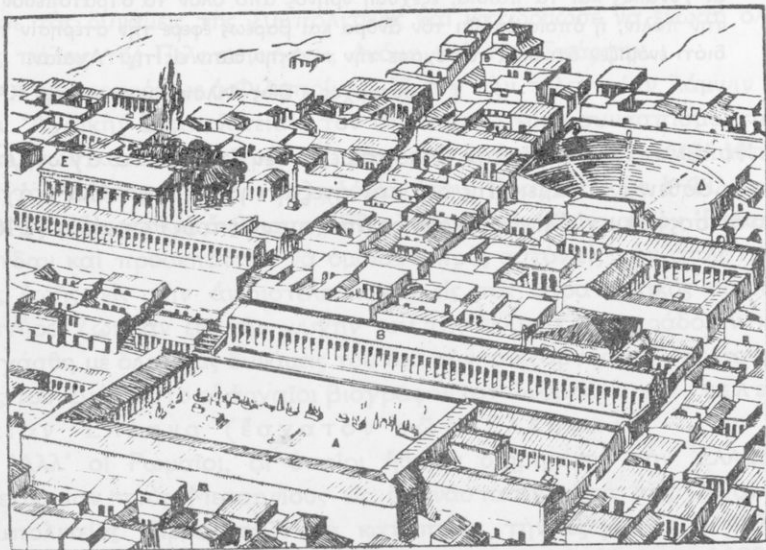
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Α΄ ΓΕΝΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Τὴν περίοδον τῶν 300 περίπου ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῆς Αἰγύπτου εἰς τοὺς Ρω-

Πόλις τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων : ἡ Πριήνη. (Ἀναπαράστασις).

Ἐρχαία πόλις τῆς Ἰωνίας, ἀκμάσασα κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος ἔφερον εἰς φῶς ὀλόκληρον τὴν ἐλληνιστικὴν πόλιν, κτισμένην κατὰ τὴν νέαν πολεοδομικὴν : πλατεῖς δρόμοι τεμνόμενοι καθέτως, ὕδρευσις, φωτισμὸς τὴν νύκτα. Α) Ἀγορά, Β) Μεγάλῃ στοά (τόπος συναλλαγῶν), Γ) Γυμναστήριον, Δ) Θέατρον καὶ Ε) Ναὸς Ἀθηνᾶς.

μαίους (323 - 31 π. Χ.) ὀνομάζουσι ἐλληνιστικοὺς ἢ ἀλεξανδρινοὺς χρόνους.

Ὁ πολιτισμὸς τῶν χρόνων αὐτῶν εἶναι συνέχεια τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ. Διὰ τῆς κατακτήσεως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔπεσεν ὁ φραγμὸς, ὁ ὁποῖος ἐχώριζε τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, καὶ ἡ Μ. Ἀσία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Συρία καὶ ἡ Μεσοποταμία μέχρι τῶν Ἰνδιῶν ἀνοίγονται εἰς τὸν ἑλληνισμόν. Οἱ Ἕλληνες μεταφέρουν εἰς τὰς χώρας αὐτάς τὸν πολιτισμόν των. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἀφυπνίζονται καὶ ἀρχίζουν νέαν ζωὴν.

Ἀλλὰ συγχρόνως οἱ Ἕλληνες ὑφίστανται μοιραίως τὴν ἐπίδρασιν τῶν λαῶν, τοὺς ὁποῖους εἶχον περιφρονήσει ἕως τότε ὡς βαρβάρους. Αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις, τὰ ἔθιμα καὶ αἱ περὶ ζωῆς ἀντιλήψεις τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἀναμειγνύονται μὲ τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῶν Ἑλλήνων.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ

Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς χρόνους ἀκμάζουν ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ ἡ Μεσόγειος ἀποτελεῖ μίαν οἰκονομικὴν ἐνότητα, ἡ ὁποία διευκολύνει τὴν συναλλαγὴν.

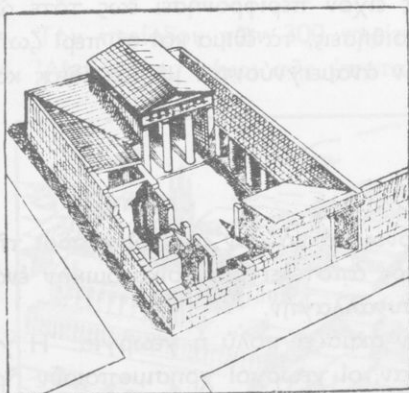
Εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀσίαν ἀκμάζει πολὺ ἡ γεωργία. Ἡ γῆ καλλιεργεῖται μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν, οἱ γεωργοὶ χρησιμοποιοῦν ἀφειδικὰ ἔργα καὶ λιπάσματα καὶ παράγουν ἄφθονα δημητριακά. Ἐπίσης εὐδοκιμοῦν ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἔλαια. Ἐκ παραλλήλου προοδεύουν ἡ *κτηνοτροφία* καὶ ἡ *βιομηχανία*.

Πρὸ πάντων ἀκμάζει τὸ *ἐμπόριον*. Ἡ *συγκοινωνία* εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη καὶ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν ξηράν. Οἱ κυριώτεροι *λιμένες*—ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν λιμένων τῆς Συρίας—εἶναι ἡ Ρόδος, ἡ ὁποία εἶχε λάβει τὴν σπουδαιότητα τοῦ Πειραιῶς. Οἱ λιμένες τῆς κυριῶς Ἑλλάδος παρήκμασαν καὶ μόνον ἡ Κόρινθος διατηρεῖ ἀξιόλογον κίνησιν, διότι εὐρίσκεται εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν δρόμων. Εἰς τὴν ξηράν ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἀσία ἔχουν πολλοὺς καὶ καλοὺς δρόμους.

Συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς ἀκμῆς εἶναι ἡ δημιουργία *μεγάλων πόλεων*. Ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ἀντιόχεια, καὶ ἡ Σελεύκεια ἔχουν περισσοτέρους ἀπὸ 500 χιλ. κατοίκους ἐκάστη. Ἐχουν δρόμους μεγάλους καὶ εὐθεῖς καὶ οἰκίας πολυωρόφους μὲ ὑδραυλικὰς ἐγκαταστάσεις, ὑπνόμους καὶ λουτρὰ καὶ εἶναι ἐπιπλωμένα μὲ πολυτέλειαν ἄγνωστον ἕως

τότε. Ὁ κόσμος ἀγαπᾷ πολὺ τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν τῶν πόλεων καὶ δι' αὐτὸ συγκεντρώνεται εἰς αὐτάς. Ἡ ἀστυφιλία, ὅπως λέγουν, ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη εἰς τοὺς ἀλεξανδρινούς χρόνους καὶ διὰ τοῦτο ἡ ὑπαιθρος ἐρημώνεται, ἐνῶ γιγαντώνονται αἱ πόλεις.

ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ

Οἰκία Πιρήνης.

Εἰς τὴν Πιρήνην εὐρέθησαν πολλὰ ἰδιωτικὰ κατοικίαι εἰς καλὴν κατάστασιν. Εἶναι κτισμέναι ἐπὶ εὐρέος οἰκοπέδου, σχήματος ὀρθογωνίου τετραγώνου, μήκους 47 μ., πλάτους 35 μ. Ἀποτελοῦν συμπλεγμα οἰκοδομῶν, ἀλλὰ χωρίζονται ἀπὸ δρομίστους. Εἶναι ἐστραμμέναι πρὸς μεσημβρίαν, ὥστε νὰ εἶναι εὐήλιοι τὸν χειμῶνα καὶ εὐσκιοὶ τὸ θέρος. Ὅπως ὅλαι αἱ οἰκίαι τῆς ἀρχαιότητος δὲν εἶχον παράθυρα πρὸς τὸν ἥλιον. Εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πλευρᾶν εἶναι ἡ θύρα τοῦ στενοῦ διαδρόμου, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ καθαυτὴ θύρα τῆς οἰκίας. Ἐξ αὐτῆς εἰσέρχεται τις εἰς ὑπαίθριον αὐλήν, ἐκ τῆς ὁποίας φωτίζονται καὶ ἀερίζονται τὰ δωμάτια. Εἰς αὐτὴν εἶναι τὰ παράθυρα. Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρᾶν, εἶναι στοὰ, βασταζομένη ἀπὸ τρεῖς μαρμαρίνους κίονας. Εἰς τὰς τρεῖς ἄλλας πλευράς εἶναι τὰ δωμάτια, ἄλλα διὰ τοὺς ἀνδρας (ἀνδρωνίτης), ἄλλα διὰ τὰς γυναῖκας (γυναικωνίτης).

Οἱ ἑλληνιστικοὶ χρόνοι παρουσιάζουν ἀπὸ ἀπόψεως ἐστῶν τοῦ πολιτισμοῦ ὁμοιότητα πρὸς τὴν πρὸ τῶν Μηδικῶν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ὑπάρχει μία πνευματικῶς δεσπόζουσα πόλις, ὅπως αἱ Ἀθῆναι τὸν 5ον καὶ 4ον αἰῶνα. Ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ δραστηριότης εἶναι κατεσπαρμένη εἰς πολλὰ κέντρα, ἀπομεμακρυσμένα τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ διαρκῶς ἀνακύπτουν νέα. Ἐπανήλθομεν — κατ' ἄλλον ἐννοεῖται τρόπον — εἰς τὸ σύστημα τοῦ ἀποικισμοῦ. Ὅπως τότε ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς Μιλήτου μέχρι τῆς Ἰταλικῆς Κύμης εἶχομεν τὴν ἀνθησιν εἰς πολυάριθμα κέντρα — Χαλκίδα, Αἴγινα, Κόρινθος, Συρακούσας, Σύβαριν, Κρότωνα, Κυρήνην — οὕτω καὶ τῶρα ἡ βᾶσις ἐπλατύνθη ἀκόμη περισσότερον. Ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Συρία ἠνοίχθησαν εἰς τὴν ἄμεσον ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν. Ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Ἀντιόχεια, τὰ κτίσματα τοῦ Ἀλε-

ξάνδρου καὶ τῶν Σελευκιδῶν εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τῶν ἑλληνιστικῶν κρατῶν, καθὼς καὶ αἱ ἄλλαι Ἀλεξανδρεῖαι καὶ αἱ Σελεύκειαι, (μία ἐκ τῶν ὁποίων εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ) ἀκόμη δὲ καὶ αἱ πρωτεύουσαι τῶν βαρβαρικῶν κρατῶν—Βιθυνία, Καισάρεια, Σινώπη—εἶναι ἐστία ἑλληνισμοῦ.

Β' ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Η ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΙΣ

Τὰ μεγάλα ἀτυχήματα ἐπλήγωσαν τὴν εὐγενεστέραν πόλιν τοῦ κόσμου. Ἐχασε πολὺ αἷμα εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰς ἐπανελημμένας ἐξεγέρσεις, διὰ τὰ ἀνακτῆση τὸ πάτριον πολίτευμα. Ὁ Πειραιεύς, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ρόδου καὶ τῶν λιμένων τῆς Συρίας ἔχασε τὴν σημασίαν του. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως φθίνει. Ὀλόκληροι συνοικίαι ἐγκαταλελειμμένα, ἰδίως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 3ου αἰῶνος, καταπίπτουν.

Ἄλλ' ὁ ἐξαιρετος λαὸς τῆς δεικνύει ἀντοχήν. Αἱ Ἀθηναὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι πάντοτε ἡ πόλις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ ἐστία τῆς λεπτοτέρας τέχνης καὶ τῆς λεπτοτέρας ἀγωγῆς. Μολονότι κατέχεται ὑπὸ μακεδονικῆς φρουρᾶς, ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῇ τὸν τύπον τῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἡ ἐκκλησία συνέρχεται τακτικά, ἐκλέγει ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι ὁμως φροντίζουν κυρίως διὰ τὰ κοινотικά. Αἱ ἑορταὶ τελοῦνται κανονικῶς, τὸ θέατρον συγκεντρώνει λαόν, ὁ ὅποιος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι φιλόμουσος καὶ λεπτὸς ἐκτιμητῆς τοῦ ὥραίου.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἐχουν ἀκόμη αἱ Ἀθηναὶ παραγωγικοὺς καὶ κομψοὺς δραματικούς συγγραφεῖς, κυρίως τῆς νέας κωμωδίας, τὸν Μένανδρον, τὸν Φιλίμονα κ. ἄ. Περί τὸν λεπτὸν καὶ εὐαίσθητον Ἐπίκουρον, γνήσιον τέκνον τῆς Ἀττικῆς, συγκεντρώνονται ὅσοι διατηροῦν ζωηρὰν τὴν ἑλληνοαθηναϊκὴν παράδοσιν. Ἐξηντλημένοι καὶ αἰσθανόμενοι ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ ἀντιπαλαίσουν εἰς τὴν βαναυσότητα τῆς ἐποχῆς, ζητοῦν νὰ συνεχίσουν τὴν ζωὴν, τὴν ἀρμόζουσαν εἰς τὴν ἀττικὴν εὐαίσθησιν μακρὰν τῆς πολιτικῆς τύρβης καὶ τῶν ἀναστατώσεων. Τὸν κύκλον ἀποτελοῦν μόνον Ἕλληνες.

Ἄλλ' ἤδη εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἀναμειγνύονται ξένοι, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν διαρκῶς αὐξάνει. Ὁ Ζήνων π.χ. εἶναι ἀπὸ τὸ Κίτιον τῆς Κύπρου, φοινικικῆς καταγωγῆς. Ἡ πόλις τῆς Παλλάδος ὁμως παραμένει ἐστία φωτὸς καὶ παιδευτήριον πάσης τῆς Μεσογείου. Παρὰ τὴν οἰκονομικὴν παρακμὴν τῆς εἶναι ἡ πανεπιστημιούπολις, εἰς τὴν ὁποίαν συναντῶνται Ἕλληνες ἀπὸ ὅλας τὰς περιοχάς: Σύροι, Καρχηδόνιοι καὶ Αἰθίοπες ἀκόμη. Τέσσαρες φιλοσοφικαὶ σχολαί, δηλαδὴ τέσσαρα πανεπιστήμια: ἡ Πλατωνικὴ Ἀκαδημία, τὸ Λύκειον ἢ ἡ Περιπατητικὴ Σχολή, ὁ Κῆπος δηλαδὴ ἡ σχολὴ τοῦ Ἐπικούρου, ἡ Στοὰ τοῦ Ζήνωνος, ἐκτὸς ἄλλων μικροτέρων, εὐρίσκονται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων ἐν πλήρει λειτουργίᾳ ἢ ὁποῖα συνεχίζεται εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Ἐπίσης ἄλλα κέντρα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔπαυσαν νὰ ἀναδεικνύουν σοφοὺς καὶ καλλιτέχνους καὶ δύναται νὰ λεχθῆ γενικῶς ὅτι τὸ ἑλληνιστικὸν ἔχει πατρίδα τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Ἄλλ' εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔχουν δημιουργηθῆ κέντρα — ὅπως ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Πέργαμος — τὰ ὁποῖα ὑπερτεροῦν πολὺ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις εἰς πλοῦτον καὶ λαμπρότητα.

Γ' Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Η ΚΤΙΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Ἡ πρωτεύουσα τῶν Λαγιδῶν εἶναι ἡ λαμπροτέρα ἐστία πολιτισμοῦ τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων. Μ' ἐξαιρετικὴν διορατικότητα εἶχεν ἐκλέξει τὴν θέσιν ὁ Ἀλέξανδρος.

« Καὶ ἔδοξεν αὐτῷ », γράφει ὁ ἱστορικὸς Ἀρριανός, « ὁ χῶρος κάλλιστος κτίσαι ἐπ' αὐτῷ πόλιν καὶ γενέσθαι ἂν εὐδαίμονα τὴν πόλιν. Πόθος οὖν λαμβάνει αὐτὸν τοῦ ἔργου, καὶ αὐτὸς τὰ σημεῖα τῆ πόλει ἔθηκεν, ἵνα τε (= οἶου) ἀγορὰν ἐν αὐτῇ δεῖμασθαι ἔδει καὶ ἱερά. . . καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο καὶ τὰ ἱερά καλὰ ἐφαίνετο » (Ἀρριανός « Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις », Γ', 1 - 5).

Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος μάλιστα διέγραψε μὲ ἀλφίτα (ζυμάρη) τὸ σχῆμα καὶ τὰ ὄρια τῆς πόλεως.

Ἐπὶ ἔποψιν στρατηγικὴν ἡ θέσις ἦτο ἀσφαλῆς, διότι δυσκόλως

τὴν ἔφθανεν ὁ ἔχθρος· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς ἦτο ἐξαιρετική, διότι οἱ ἄνεμοι ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐμετρίαζον τὸν ἀφρικανικὸν καύσωνα.

« Καὶ τὸ εὐαέρον ἀξίον σημειώσεώς ἐστιν. Τότε δὲ καὶ οἱ ἐτήσιαί πνέουσιν ἐκ τῶν βορείων καὶ τοσοῦτου πελάγους, ὥστε κάλλιστα τοῦ θέρους οἱ Ἀλεξανδρεῖς διάγουσιν », γράφει ὁ γεωγράφος Στράβων, ὁ ὁποῖος ἐξήσεν εἰς τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ καὶ συνέταξε διεξοδικὴν περιγραφὴν τῆς Ἀλεξανδρείας. (C. 793).

Σχεδιάγραμμα τῆς Ἀλεξανδρείας.

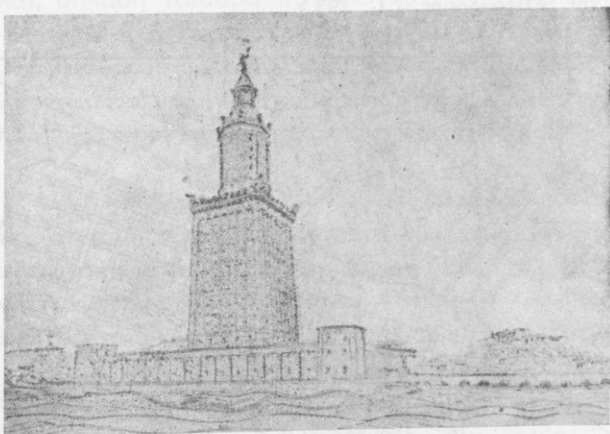
Μὲ ὅλην τὴν ἐπίσπευσιν τῶν ἐργασιῶν, μόλις ἐπὶ τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου (μέσα 3ου αἰῶνος) ἔλαβε μορφήν πόλεως, ἣ ὁποία ηὔξηθη εἰς « μέγεθος καὶ εὐδαιμονίαν » (Πausanias H', 33,3) καὶ ἐκίνησε τὸν θαυμασμόν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΛΙΣ

Ἐκτὸς τῆς ταχείας ἀνθήσεως ἔλαβε παγκόσμιον σημασίαν (ὅπως αἱ Ἀθηναί, ἡ Ρώμη καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις), διότι ἐχρησίμευσε καὶ ὡς σύνδεσμος μεταξύ τοῦ ἀρχαίου κλασσικοῦ κόσμου καὶ τοῦ βυζαντινοῦ, τῶν εἰδωλοατρικῶν καὶ χριστιανικῶν χρόνων. Ἐπὶ δέκα

αἰῶνας μέχρι τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τῶν Ἀράβων (332 π.Χ. - 641 μ.Χ.) ἡ Ἀλεξάνδρεια ἡ Μεγάλη εἴτε ἡ κατ' Αἴγυπτον, ὅπως ἐλέγετο, ὑπῆρξεν ἡ βασίλισσα τῆς Μεσογείου, ἡ μεγάλη πόλις τοῦ φωτὸς καὶ τῆς χαρᾶς, κληρονόμος τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τῆς μυστηριώδους Αἴγυπτου τῶν Φαραῶ.

Ἦτο κέντρον ἀνθοῦντος ἐμπορίου. Διετῆρει σχέσεις μὲ ὅλα τὰ

Ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας νησίδος Φάρου, ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἐπὶ τοῦ μεγαλοπράγμονος Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου (285 — 247) ὑπὸ τοῦ ὀνομαστοῦ Κνιδίου ἀρχιτέκτονος Σωστράτου « Θεοῖς σωτῆρι ὑπὲρ τῶν πλωιζομένων », ὅπως ἔλεγεν ἡ ἐπιγραφή. Ὁ πύργος ἦτο πολυῦροφος, ὕψους 120 — 150 μ., καὶ ἐφώτιζεν ἀπόστασιν 300 σταδίων * ἀπὸ τὴν πυρᾶν καιομένων ξύλων. Τὴν ἡμέραν διεκρίνεται ἀπὸ μεγαλυτέραν ἀπόστασιν ἐκ τοῦ καπνοῦ.

παράλια τῆς Μεσογείου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς μακρινὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς (τὴν Κεϋλάνην, τὰς Ἰνδίας, καὶ τὴν Κίναν) διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Ἐγίνεν ἡ πόλις τῆς πολυτελείας. Κομπή καὶ πλουσία, ἐξησε βίον εὐκόλον καὶ τρυφηλόν. Ἐγίνεν ὀνομαστή διὰ τὴν ἀνήκουστον χλιδὴν τῶν ἑορτῶν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν οἰκοδομῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρωτεύουσα τῆς σοφίας καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς τελειώσεως.

Ὡς πόλις ἦτο ἐπὶ αἰῶνας ἡ μεγίστη καὶ ὠραιότατη : « κορυφὴ τῶν πόλεων », « πολλαὶ πόλεις εἰς μίαν », ὅπως τὴν χαρακτηρίζουν

* Δηλαδὴ τριάκοντα ναυτικῶν μιλίων ἢ 54 χιλιόμετρων.

οί ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Τὴν ἐστολίζον ὁδοὶ μεγάλαι, πλατεῖαι ἀπεραντοί, στοαί, κολοσσιαῖα καὶ πολυτελῆ παλάτια, ναοί, ἵππόδρομοι, γυμνάσια καὶ μνημεῖα ἀπὸ μάρμαρον καὶ πορφυρίτην μὲ ἀμύθητον πλοῦτον καὶ μεγαλοπρέπειαν. Ἐκεῖ συνέρρεον οἱ ἔμποροι ὅλου τοῦ κόσμου. Τὰ πλοῖα τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου συνηντῶντο εἰς τὸν λιμένα τῆς μὲ τὰ καραβάνια τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

ΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

Οὐδεμία ἀπὸ τὰς ἀρχαίας πόλεις παρουσιάζει σήμερον τόσην πενιχρότητα εἰς μνημεῖα ὅσην ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ἡ νέα ἀραβοφελλαχικὴ πόλις ἔπνιξε καὶ ἐξηφάνισε κάθε παλαιὸν μεγαλεῖον. Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς διέσωσαν τὴν εἰκόνα τῆς λαμπρᾶς μεγαλοπόλεως. Ἀπὸ τὸν γεωγράφον Στράβωνα ἔχομεν μακρὰν καὶ ὀνομαστὴν περιγραφὴν τῆς Ἀλεξανδρείας. Πληροφορίας μᾶς ἔδωκεν καὶ ὁ Ψευδοκαλλισθένης εἰς τὸν Βίον τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα, ἔργον τὸ ὁποῖον ἐγράφη κατὰ τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα καὶ φέρεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ περιφήμου Καλλισθένους, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἱστοριογράφου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Σύντομον ἀλλ' ὠραίαν περιγραφὴν θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ ἥρωός του ὁ μυθιστοριογράφος τοῦ 5ου αἰῶνος μ.Χ. Ἀχιλλεὺς Τάτιος. Τὰς πληροφορίας αὐτὰς ἐπεκύρωσαν αἱ ἀνασκαφαί.

Κατὰ τὸν Στράβωνα ἡ πόλις εἶχε μῆκος 5.500 μέτρα, κατὰ τὸν Διόδωρον ἔφθανε τὰ 7.400 μέτρα. Ὁ περίβολος ἐνισχυόμενος ἀπὸ πολλοὺς πύργους ἔφθανε τὰ 14.800, κατ' ἄλλους 22.000 μέτρα. « Μόλις δὲ διήλθον τὰς Πύλας τοῦ Ἥλιου », διηγεῖται ὁ ἥρωος τοῦ Ἀχιλλεὺς Τατίου, « συνηντᾶτο εὐθὺς τῆς πόλεως ἀστράπτων τὸ κάλλος, καί μοι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐγέμισεν ἡδονῆς ». (« Τὰ κατὰ Λευκίπτην καὶ Κλειτοφῶντα », Ε, 1).

Ἡ πόλις εἶχε κτισθῆ κατὰ τὸ τελειότερον σύστημα τῆς ἀρχαίας πολεοδομικῆς. Δύο μεγάλοι λεωφόροι, εὐθύτατοι καὶ πλατύτατοι, τεμνόμενοι καθέτως, ἐχώριζον τὴν πόλιν εἰς τέσσαρας συνοικίας. Τὸ πλάτος αὐτῶν ἦτο 31 μέτρα. Εἰς τὰς δύο πλευρὰς καὶ εἰς μακρὰν συνέχειαν εἶχον σειρὰν ἀπὸ στοὰς καὶ κίονας, ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν ἕως τὴν Δύσιν : « ἐκ τῶν Ἥλιου πυλῶν εἰς Σελήνης πύλας », ὅπως λέγει ὁ Τάτιος. Εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο λεωφόρων ὑπῆρχε μεγάλη πλατεῖα. Αἱ οἰκίαι λοιπὸν ἦσαν κτισμέναι εἰς κανονικὰ τετράγωνα, ὅπως εἰς τὰς σημερινὰς ἀμερικανικὰς πόλεις.

Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς πόλεως ἐπὶ λόφου ὑπῆρχεν ἄλλος, ἱερὸν τοῦ Πανὸς (δι' αὐτὸ Πάνειον ὀνομαζόμενον), εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέβαινε κανεὶς διὰ κοχλίου, δηλαδὴ ἑλικοειδοῦς ὁδοῦ. « Ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἔστιν ἐπιθεῖν ὅλην τὴν πόλιν ὑποκειμένην αὐτῷ πανταχόθεν », γράφει ὁ Στράβων.

Τὰ ἀνάκτορα, οἱ δημόσιοι κῆποι, οἱ μεταξὺ αὐτῶν τόποι ἀναψυχῆς καὶ τὰ ἄλλα κατελάμβανον σημαντικὸν μέρος τῆς πόλεως, τὸ τέταρτον ἢ καὶ τὸ τρίτον αὐτῆς : « Τεμένη τε κοινὰ κάλλιστα καὶ βασιλεία, τέταρτον ἢ καὶ τρίτον τοῦ παντὸς περιβόλου », λέγει ὁ Στράβων.

ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Ἡ σπουδαιότερα συνοικία εἶναι τὸ Βρύχιον, ἡ κυρίως ἑλληνικὴ συνοικία, ἐκτεινομένη μεταξὺ τοῦ Μεγάλου λιμένος καὶ τῆς παραλίας, καὶ περιλαμβάνουσα τὰ μεγαλοπρεπέστερα μνημεῖα. Ἐκεῖ εἶναι τὰ βασιλεία, σύμπλεγμα πολλῶν οἰκοδομῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν « πολλὰς καὶ ποικίλας διαίτας (= τόπους διαμονῆς) καὶ ἄλλα », κατὰ τὸν Στράβωνα. Ὑπάρχει ἐπίσης ὁ Ἰππόδρομος, τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Μουσεῖον.

Τὸ Μουσεῖον εἶναι μέρος ἢ συνέχεια τῶν πτολεμαϊκῶν ἀνακτόρων, πλατὺ μαρμαρινὸν οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον οἱ Πτολεμαῖοι ἵδρυσαν πρὸς θεραπείαν τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν. Εἶναι δηλαδὴ ἀφιερωμένον εἰς τὰς Μούσας « Μούσαις ἱερὸν », ὅπως ἡ Πλατωνικὴ Ἀκαδημία.

Τὸ Μουσεῖον περιελάμβανε πρὸς τούτοις Βοτανικὸν καὶ Ζωολογικὸν κῆπον, Ἀστεροσκοπεῖον, Ἀνατομείον, αἰθούσας συγκεντρώσεων καὶ καταλύματα διὰ τοὺς λογίους : « ἔχον περίπατον καὶ ἐξέδραν καὶ οἶκον μέγαν, ἐν ᾧ τὸ συσσίτιον τῶν μετεχόντων τοῦ Μουσείου φιλολόγων ἀνδρῶν » (Στράβων C. 794).

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ Βιβλιοθήκη ἦτο ἐντὸς τοῦ Μουσείου. Εἰς αὐτὴν ἐφιλοτιμήθησαν οἱ Πτολεμαῖοι νὰ συγκεντρώσουν τὰ βιβλία ὅλου τοῦ κόσμου, ἑλληνικὰ καὶ ξένα. Ὁ ἐκ παπύρου χάρτης παρεῖχε καλὸν ὑλικὸν διὰ τὴν βιομηχανίαν τοῦ βιβλίου, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη πολὺ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων. Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀπέκτησε τὴν πρώτην μεγάλην βιβλιοθήκην τοῦ κόσμου, ἀριθμοῦσαν 700 χιλιάδας τόμους. Ἐπαυερῖσκομεν εἰς αὐτὴν τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου σοφοῦ Ἀριστοτέλους. Τὴν ἰδέαν τῆς βιβλιοθήκης (κατὰ τὸ

ὑπόδειγμα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Λυκείου) ἔδωσεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, μαθητὴς τῆς Περιπατητικῆς σχολῆς, φυγὰς εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Πολιορκητοῦ.

Τὸ Σεραπεῖον ἢ Σεράπειον ἦτο μέγας ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἑλληνοαιγυπτιακὸν θεὸν Σάραπιν. Ἐκτίσθη ἐπὶ ἀρχαιότερου ἱεροῦ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου Α', ἴσως ἐπὶ σημείου ὀρισθέντος ἤδη ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀρριανὸς εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον παρεθέσαμεν, λέγει ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὠρίσεν εἰς τὸ σχέδιον τῆς πόλεως τὰς θέσεις ναῶν διὰ τοὺς ἑλληνικοὺς καὶ αἰγυπτιακοὺς θεοὺς. Εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἦτο ἀρχαῖον προσκύνημα αἰγυπτιακῆς θεότητος. Ὁ Πτολεμαῖος διετήρησε τὸν ὀβελίσκον καὶ τὸ ἀρχαῖον ξόανον. Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τῆς αἰγυπτιακῆς θεότητος μετὰ τὸν ἑλληνικὸν Πλούτωνα προῆλθεν ὁ θεὸς Σάραπις, γέννημα τῆς τάσεως, ἡ ὁποία ἐζήτει νὰ συμβιβάσῃ τὰς ξένας δοξασίας μετὰ τὰς ἑλληνικάς. Ἡ εἰσαχθεῖσα τοιουτοτρόπως νέα θεότης συνεδύαζε τὰς κυριωτέρας ιδιότητας τῶν ἑλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν θεῶν καὶ ἡ λατρεία τῆς ἔγιγεν εὐπρόσδεκτος καὶ κοινὴ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Αἰγυπτίων. Εἰς παραστάσεις ἐπὶ νομισμάτων ὁ Σάραπις φέρεται ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κάλαθον τῆς Δήμητρος, τὸ κέρας τοῦ Ἄμμωνος, τὰς ἀκτῖνας τοῦ Ἡλίου, τὴν τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸ κέρας τῆς ἀφθονίας τοῦ Νείλου. Ἀρχαῖος συγγραφεὺς περιγράφων τὴν παράστασιν λέγει ὅτι ἐξέφραζεν ἰδιάζουσαν γλυκύτητα μετὰ τινος μυστηριώδους ἐκφράσεως.

Δ' Η ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Η ΚΤΙΣΙΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ

Ἀντιόχεια ἢ ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου ἢ ἐπὶ Δάφνῃ ἦτο ἡ σημαντικώτερα ἀπὸ τὰς 28 ὁμωνύμους πόλεις, τὰς ὁποίας ἔκτισαν ἢ μετωνόμασαν εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Σελευκίδαι, ἐκ τῶν ὁποίων τὰς 16 ἔκτισεν ὁ Σέλευκος Α'. Ἐκτίσθη τὸ 300 ἀκριβῶς εἰς μνήμην τῆς ἐν Ἰψῷ νίκης ὑπὸ τοῦ κυριωτέρου τῶν νικητῶν Σελεύκου Α' πρὸς τιμὴν τοῦ πατρὸς του Ἀντιόχου, εἰς τὴν Ἄνω Συρίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου καὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέτας πρὸς Δαμασκόν, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀπέναντι τῆς Κύπρου. Σήμερον εἶναι μικρὰ κωμόπολις, μετὰ ἀνατολικὸν χρῶμα, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀντέκια.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἤδη εἶχε σχεδιάσει τὴν ἱδρυσιν πόλεως εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν. Ταχέως ἀναπτυχθεῖσα ἡ Ἀντιόχεια ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας καὶ ἐνδοξοτέρας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος, μητρόπολις τοῦ ἑλληνισμοῦ μαζί μὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ ἑξ αἰῶνας, μέχρι τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (330 μ. Χ.) καὶ ἐπὶ μίαν περίπου χιλιετηρίδα, μέχρι τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων (638 μ. Χ.), ἔλαμψεν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἔριψε πολὺν μακρὰν τὴν λάμπην τοῦ ἑξημερωμένου βίου, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν.

Ἡ τύχη τῆς Ἀντιοχείας.

(Μαρμάρινον ἀντίγραφον. Ρώμη, Βατικανόν).

Τὸ πρωτότυπον ἦτο ἔργον τοῦ Εὐτυχίδου, μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου. Ἡ Ἀντιόχεια παριστάνεται ὡς νεαρὰ γυνὴ καθήμενη ἐπὶ βράχου. Κρατεῖ στάχεις, σύμβολον τῆς εὐτυχίας τῆς χώρας. Τὸ πυργωτὸν στέμμα συμβολίζει τὰ τείχη τῆς πόλεως, τὸ παιδάκι κάτω εἰς τοὺς πόδας τῆς τὸν ποταμὸν Ὀρόντην, πλησίον τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ πόλις.

Ῥεῖας. Ὠνομάσθη Ἀντιόχεια ἡ μεγάλη, ἡ καλή, ὀριεν-

Ὀλίγον μικρότερα ἴσως ἀπὸ τὸ παρὰ τὸν Νεῖλον κτίσμα τοῦ Ἀλεξάνδρου συνέβαλεν, ὅσον καὶ ἡ ἀντίζηλός της εἰς τὴν λάμπην τοῦ ἑλληνιστικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν διάδοσιν ἀνὰ τὸν κόσμον τοῦ κοσμοπολιτικοῦ πνεύματος τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, τῆς κοινωνικῆς κομψότητος καὶ εὐμα-

tis apis pulcher (ώραία μέλισσα τῆς Ἀνατολῆς) καὶ ἀργότερον ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν *Θεούπολις*, διὰ τὴν σημασίαν τῆς εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι ἡ « βασιλίσα τῆς Ἀσίας ».

Τὸν πυρῆνα τῆς πόλεως ἀπετέλεσαν Ἕλληνες, Μακεδόνες, Κρήτες, Κύπριοι — ἀναφέρονται καὶ Ἀθηναῖοι — μετοικισθέντες ἀπὸ τὰ περίχωρα. Μὲ τὴν ἀνάπτυξίν τῆς ὅμως ἐπολλαπλασιάσθησαν οἱ ἐγχώριοι.

Η ΤΕΤΡΑΠΟΛΙΣ

Ἐκτίσθησαν τέσσαρες μεγάλαι συνοικίαι, αἱ ὅποια παρουσίαζον ὄψιν τεσσάρων χωριστῶν πόλεων. Διὰ τοῦτο ἡ Ἀντιόχεια ὠνομάσθη *Τετράπολις*. Ὄταν δὲ βραδύτερον ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς (174 - 164) ὅλαι ὁμοῦ περιεβλήθησαν διὰ κοινοῦ μεγάλου περιβόλου, ἐχρειάζετο πορεία πέντε ὥρων, διὰ τὴν διαδρομὴν τῆς περιφερείας, ἡ ὁποία οὕτω μόνον τῆς Ρώμης ἦτο μικρότερα.

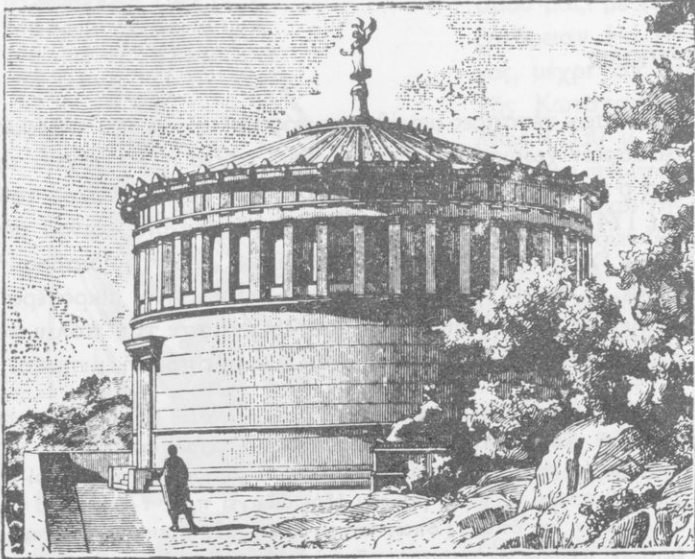
Ὁ Σέλευκος καὶ οἱ διάδοχοί του ἐξωράισαν τὴν πόλιν καὶ διεκόσμησαν αὐτὴν μὲ πολυάριθμα καὶ μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα.

Ἡ πλέον πολυτελής ἀπὸ τὰς τέσσαρας πόλεις ἔκειτο ἐπὶ νησίδος τοῦ ποταμοῦ. Τὸ κέντρον αὐτῆς ἔκοσμεῖτο διὰ τετραγώνου στοᾶς μὲ τέσσαρας πύλας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξήρχοντο τέσσαρες μεγάλαι ὁδοὶ κεκοσμημένα μὲ στοᾶς. Ἡ πρὸς βορρᾶν ὁδὸς ὠδήγει πρὸς τὰ πλάτια τῶν Σελευκιδῶν, τὰ ὁποία (ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν) κατεῖχον μεγάλην ἔκτασιν, σχεδὸν τὸ τέταρτον τῆς νήσου.

Διὰ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως ἐξετείνετο ὁδὸς ἐξαιρετικῆς μεγαλοπρεπείας, ἡ ὁποία ἔκοσμεῖτο ἀπὸ τέσσαρας σειρᾶς κιόνων, τὴν λεγομένην *στοᾶν τετράστιχον*, καὶ εἶχε μῆκος τριῶν χιλιομέτρων. Μὲ αὐτὴν δισταυροῦτο ἄλλη ἐγκαρσία ὁδός, κεκοσμημένη ἐπίσης μὲ στοᾶς. Αἱ τέσσαρες αὐταὶ ἀπέραντοι μὲ στοᾶς ὁδοὶ ἐχώριζον τὰς τέσσαρας πόλεις. Αἱ μακραὶ στοαί, αἱ ὅποια ἐπλαίσιωνον τὰς ὁδοὺς, εἶχον σπανίαν μεγαλοπρέπειαν. « Ἦσαν «πανευπρεπεῖς », ὅπως γράφει μεσαιωνικὸς συγγραφεὺς.

Ἐξαιρετικὴν χάριν ἔδιδον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὰ περίφημα προάστια τῆς, ὁ Πλατανῶν ἢ Πλάτανος, (ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Κιλικίαν), καὶ ἡ Ἡράκλεια· κυρίως ὅμως ἡ Δάφνη.

Ἡ Δάφνη, τὸ ἐξαισίον προάστιον, τὸ ὁποῖον μεγάλως διεφήμεν εἰς τὸν κόσμον τὴν καλλονὴν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς Ἀντιοχείας καὶ συνεδέθη μὲ τὸ ὄνομά της (« Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνη »), ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος μετὰ τῆς πόλεως. Ὁ τόπος περιερίετο ἀπὸ ἀφθοναῦν νερά. Ἄλση κυπαρίσσων καὶ δάφνης ἐσκίαζον αὐτὸν καὶ ἡ φύσις ἦτο πλήρης θεληγῆτρων διὰ τὴν ὠραίαν καὶ πλουσίαν βλάστησιν. Ἀφιερώθη εἰς Ἀπόλλωνον τὸν Πύθιον, τὸν μυθολογούμενον πρόγονον τῶν Σελευκιδῶν. Τὸ ὄνομά της ἔλαβεν ἀπὸ τὴν νύμφην Δάφνην, ἡ ὁποία καταδικωμένη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἦλθεν ἐδῶ καὶ μετεβλήθη εἰς δένδρον.

Ἀρσινόειον τῆς Σαμοθράκης. (Ἀναπαράστασις).

Χαρακτηριστικὸν οἰκοδόμημα τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων. Ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Ἀρσινόης (θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Α΄) καὶ συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Λυσιμάχου μετὰ τῶν ἐτῶν 288 - 281. Τὸ σχέδιον συνεχίζει τὰς θολωτὰς οἰκοδομὰς τοῦ 4ου αἰῶνος. Ἐπὶ ὑψηλοῦ κυκλικῷ τοίχῳ ἐπικαθῆνται 44 τετραγωνικαὶ παραστάδες, αἱ ὁποῖαι ὑποβαστάζουσι θριγκὸν δωρικοῦ ρυθμοῦ.

Εἰς τὸν ἐξαιρετικὸν αὐτὸν τόπον ἐκτίσθησαν περίφημοι ναοὶ διὰ τοὺς ἑλληνικοὺς θεοὺς καὶ διὰ τὴν ἑλληνοαιγυπτιακὴν θεὰν Ἴσιδα, δημόσια οἰκοδομήματα, καὶ θέρμαι. Ἐπίσης ἐτελοῦντο ὀνομαστοὶ ἀγῶνες καὶ ποικίλα ἔορτα καὶ πανηγύρεις, τῶν ὁποῖων ἡ φήμη διετηρήθη ἐπὶ αἰῶνας.

Η ΕΥΔΑΙΜΩΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Ἡ Ἀντιόχεια ἔγινε ταχέως κοσμόπολις, μὲ πολυάριθμον καὶ σύμμεικτον πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος ἔφθανε τὰς 500.000. Εἰς αὐτὴν εἶχον ἐγκατασταθῆ ἕξ ἀρχῆς πολλοὶ Ἑβραῖοι, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ ἰδρυτὴς Σέλευκος ἔδωκεν ἴσα δικαιώματα μὲ τοὺς Ἕλληνας. Τὸ κυριαρχοῦν στοιχεῖον εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὸν κοινωνικὸν βίον ἦσαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἡ πόλις εἶχεν ἔντονον ἑλληνικὸν χαρακτήρα.

Ἀντίοχος ὁ Φιλοπάτωρ (τέλος τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.) ἔκτισε Βιβλιοθήκην καὶ ἱερὸν τῶν Μουσῶν, ἀμιλλώμενον πρὸς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας. Τέλος ὁ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς Βουλευτήριον καὶ διάφορα ἱερά.

Ἡ πόλις προσωποποιεῖται ἀπὸ τὸ ἀγαλμα τῆς Τύχης τῆς Ἀντιοχείας, ἔργον Εὐτυχίδου τοῦ Σικυωνίου, μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου.

Ἄλλ' ἡ Ἀντιόχεια δὲν εἶναι κυρίως τόπος συναντήσεως σοφῶν καὶ καλλιτεχνῶν, ἀλλὰ κέντρον κατ' ἐξοχὴν πολυτελείας καὶ διασκεδάσεως. Μεγάλοι γεωκτῆμονες καὶ εὐκόλως πλουτίσαντες ἔμποροι ἐπεδείκνυον τὸν πλοῦτον των καὶ τὴν χλιδὴν, πού ἐλάμβανε μορφήν διαρκῶς ἀνατολικωτέραν. Οἱ Σύροι ἦσαν ἀνέκαθεν ἐξαιρετοὶ ἔμποροι ἢ δὲ σχετικὴ ἀσφάλεια τῆς συγκοινωνίας καὶ ἡ συντήρησις τῶν ὁδῶν εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἠσφάλιζε μεγάλα κέρδη. Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἄξιολόγου βιομηχανίας.

Τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον ἦτο ζωηρότατον. Ἀρώματα, τάπητες, ἔργα ὑφαντουργίας καὶ μεταλλουργίας, πολύτιμοι λίθοι, μπαχαρικά ἀπὸ τὴν μακρινὴν Ἀσίαν μετεκομίζοντο διὰ τῆς Ἀντιοχείας εἰς ὅλας τὰς ἀγορὰς τῆς Μεσογείου. Ἦσαν ὀνομαστὰ τὰ πορευτὰ τῆς ὑφάσματα, τὰ εἶδη ὑφαντουργίας καὶ ἡ λεπτὴ βιομηχανία τῆς.

Η ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ

Ἡ Ἀντιόχεια δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξη κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους ὀνόματα λογίων, ὅπως ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ἄλλ' ἡ Συρία ἐδέχθη βαθύτερον τὴν ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν καὶ διετήρησεν αὐτὴν μακρότερον. Ὁ πληθυσμὸς ἐδῶ ἦτο δραστηριώτερος καὶ δεκτικώτερος ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους τῆς Αἰγύπτου. Οἱ Σύροι ἠγάπησαν τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, μετέφρασαν τὰ ἔργα τῶν ἐλλήνων σοφῶν εἰς τὴν

γλώσσαν των και τὰ μετέδωσαν βραδύτερον εἰς τοὺς Ἄραβας και εἰς τὸν ἰσλαμικὸν κόσμον. Τὸ λεγόμενον ἀραβικὸν κράτος εἶναι κυρίως συριακὸν και ὁ λεγόμενος ἀραβικὸς πολιτισμὸς εἶναι κυρίως συριακός. Οἱ Σύροι ἐδέχθησαν τὴν ἰσλαμικὴν θρησκείαν και ὠμίλησαν ἀραβικά· αὐτοὶ ἀπετέλεσαν τὸ κέντρον τῆς ἀραβικῆς δυνάμεως· αὐτοὶ μετέφρασαν τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἀραβικὴν και κατέστησαν αὐτὰ βᾶσιν τῆς μεσαιωνικῆς σοφίας και τῆς ἀναγεννήσεως.

Ε' Η ΠΕΡΓΑΜΟΣ ΚΑΙ Η ΡΟΔΟΣ

Η ΠΕΡΓΑΜΟΣ

Ἡ Πέργαμος ἦτο πρωτεύουσα μικροῦ κράτους, ἀλλ' ἀπὸ τὰς κομψοτέρας πόλεις τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων. Τὸ ὄνομα σημαίνει φρούριον ἢ ἀκρόπολις. Ἡ κυρίως ἱστορία τῆς Περγάμου ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ ἔτους 293, ὅτε ὁ βασιλεὺς Λυσίμαχος ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ὡς φρούραρχον και ταμίαν τὸν στρατηγὸν *Φιλέταιρον*. Τὰ μνημεῖα κατεσκευάσθησαν βραδύτερον μετὰ τὰς νίκας τοῦ βασιλέως *Ἀττάλου τοῦ Α'* κατὰ τῶν Γαλατῶν (238 - 230).

Ἡ πόλις ἦτο κτισμένη ἐπὶ ὠχυρωμένου ὑψώματος. Ὁλόκληρος ὁ ἐπ' αὐτοῦ χῶρος εἶχε καλλωπισθῆ ὑπὸ τῶν Ἀτταλιδῶν διὰ πλήθους μνημείων. Ἡ ἀγορὰ ἦτο ὑπαίθριος, περιβαλλομένη ἀπὸ διωρόφους στοάς. Τὸ *Γυμναστήριον* τῶν παίδων εἶχεν ἐπίσης μακρὰς στοάς και συναφῆ δωμάτια. Ὑπεράνω αὐτοῦ εὕρισκετο τὸ *Γυμνάσιον* τῶν ἐφήβων και τῶν νέων, τὸ μεγαλοπρεπέστερον πάντων. Ὅπισθεν τοῦ Γυμνασίου ἦτο τὸ *Θέατρον*, τοῦ ὁποίου ἡ σκηνὴ ἦτο ξυλινὴ φορητὴ. Ἀριστερόθεν τοῦ θεάτρου ὑψοῦτο ὁ *ναὸς τοῦ Ἡρακλέους*, ἀκόμη ἀριστερώτερον και ὑψηλὰ τὸ μέγα *τέμενος τῆς Δήμητρος*, ὑψηλότερον δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ ὁ *ναὸς τῆς Ἥρας*.

Ο ΒΩΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΣ - Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἀλλὰ τὸ περικαλλέστερον μνημεῖον τῆς Περγάμου ἦτο ὁ μέγας *Βωμὸς τοῦ Διὸς Σωτήρος*, ἐν ἀπὸ τὰ ἐπτὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἀνεγερθεὶς ἐπὶ Εὐμένους Β' (197 - 159) εἰς ἐπιφανέστατον σημεῖον τῆς ἄνω ἀγορᾶς. Τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον κατεῖχε τὴν κορυφὴν τῆς ἀκροπόλεως.

Ὁ Βωμὸς ἐκτίσθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς περγαμηνῆς γλυπτικῆς. Πολλοὶ καλλιτέχναι εἰργάσθησαν διὰ τὸ συντελεσθῆ τὸ περίφημον ἄρι-

στούργημα, ὅπως μαρτυροῦν αἱ διασωθεῖσαι ἐπιγραφαί. Εἰς τὸ μεγαλειῶδες τοῦτο γλυπτικὸν σύμπλεγμα καταπλήσσει ἡ τόλμη, ἡ ζωηρότης τῶν κινήσεων καὶ ἡ συνταρακτικὴ ὄρμη τῶν μορφῶν.

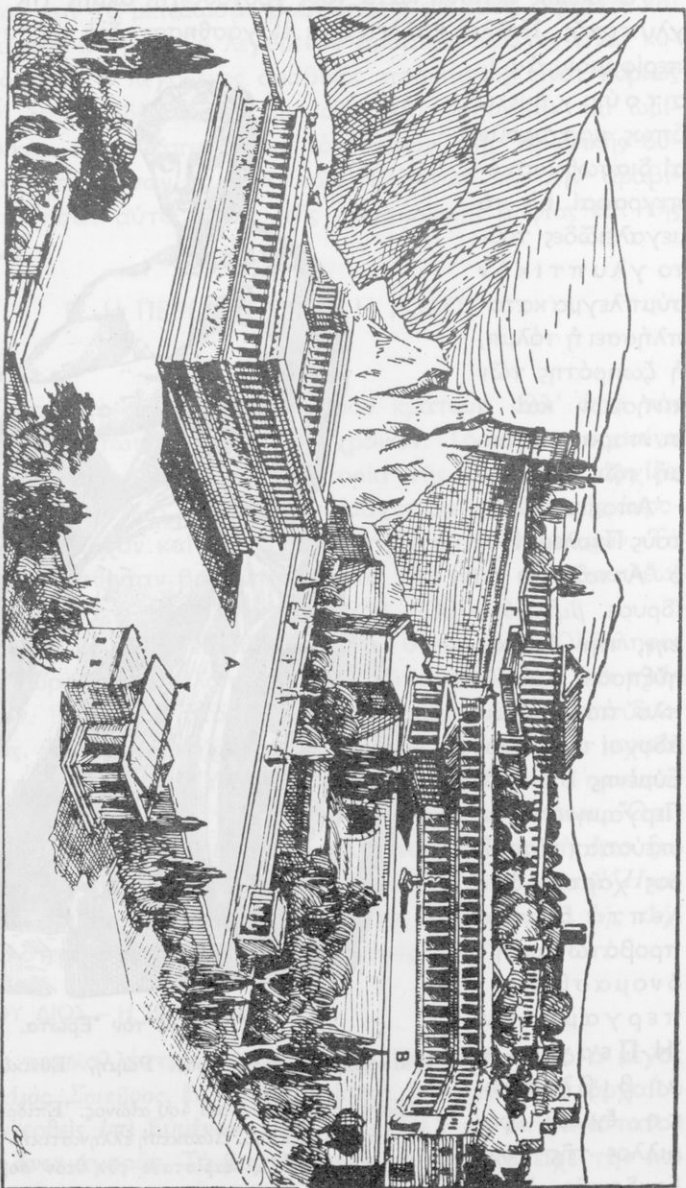
Ἀπομιμούμενος τοὺς Πτολεμαίους ὁ Ἄτταλος ὁ Α' ἱδρυσε βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν ηὔξησαν καὶ ἐπλούτισαν οἱ διάδοχοί του, ἰδίως Εὐμένης ὁ Β'. Οἱ Περγαμηνοὶ κατεσκεύασαν νέον εἶδος χάρτου ἀπὸ λεπτὰ δέρματα προβάτων, τὴν ὀνομασθεῖσαν περγαμηνήν. Ἡ Περγαμηνὴ βιβλιοθήκη ἔγινεν ἐφάμιλλος τῆς Ἀλεξανδρινῆς. Κατὰ

Ὁ Ἄρης μετὸν Ἔρωτα.

(Μαρμάρινον ἀντίγραφον. Ρώμη, Ἐθνικὸν Μουσεῖον).

Ἔργον τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰῶνος. Ἐπίδρασις τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Λυσίππου. Διασκευὴ ἑλληνιστικὴ. Ὁ Ἔρωσ πρόσθετος. Ἀρχικῶς παρίστανε τὸν θεὸν σοβαρὸν καὶ σύννον ἀναπαυόμενον μετὰ τὴν μάχην.

Ἀκρόπολις τῆς Περγᾶμου. (Ἀναπαράστασις).

Ἡ Πέργαμος εἶναι τὸ κόσμημα τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Οἱ Ἀτταλίδαι ἐστύλιον με ὑπέροχα μνημεῖα τῆν πρῶτεύουσαν, ἰδίως τῆν Ἀκρόπολιν. Εἰς τῆν εἰκόνα : Α) Ὁ Βασιλεὺς τοῦ Διός. Β) Τὸ ἱερόν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὀπίσω εἰς τῆν σφερὰν τῶν κίωνων ἡ δυναστὴ βιβλιοθήκη. Γ) Ναὸς τὸν ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Τραϊανός.

τούς χρόνους τῆς ἀκμῆς περιελάμβανε 200 χιλιάδας τόμους.

Ἡ Πέργαμος εἶχε τοὺς λογίους τῆς, σχολὴν γραμματικῶν καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς. Ἀπὸ τὴν Πέργαμον κατάγεται ὁ διάσημος ἰατρός *Γαληνὸς* (131 - 201 μ.Χ.), τὸν ὁποῖον θέτουν ἀμέσως μετὰ τὸν Ἴπποκράτην.

Ἡ ΡΟΔΟΣ

Ἡ νῆσος ἔχει πολὺ παλαιότεραν ἱστορίαν. Ἄλλ' ἢ πόλις προῆλθεν ἐκ συνοικισμού (407 π.Χ.) καὶ ἐχαράχθη ἀμφιθεατρικῶς, με εὐρείας ὁδοῦς, ὑπὸ τοῦ περιφήρου πολεοδόμου *Ἰπποδάμου* τοῦ Μιλησίου. Τὸ τεῖχος τῆς εἶχε περιφέρειαν 15 περίπου χιλιομέτρων. Ταχέως αὐξηθεῖσα, ἀπέβη μία τῶν πλουσιωτέρων πόλεων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, κοσμουμένη ἀπὸ πλῆθος ναῶν, ἱερῶν μνημείων καὶ ἀνδριάντων.

Ἡ ἐπικρατοῦσα *γλῶσσα* ἦτο ἡ δωρική καὶ εἰς αὐτὴν ἐγράφοντο τὰ ψηφίσματα. Ἡ πόλις εἶχε *πέντε λιμένας*, εἰς τοὺς ὁποίους ἐναυλόχουν αἱ πῆξες ἔτοιμοι πρὸς ἐκπλουν. Ἡ μεγάλη ἀγάπη τῶν Ροδίων εἰς τὰ ναυτικά ἐγίνε παροιμιώδης. « Δέκα Ρόδιοι, δέκα νῆες », ἔλεγον.

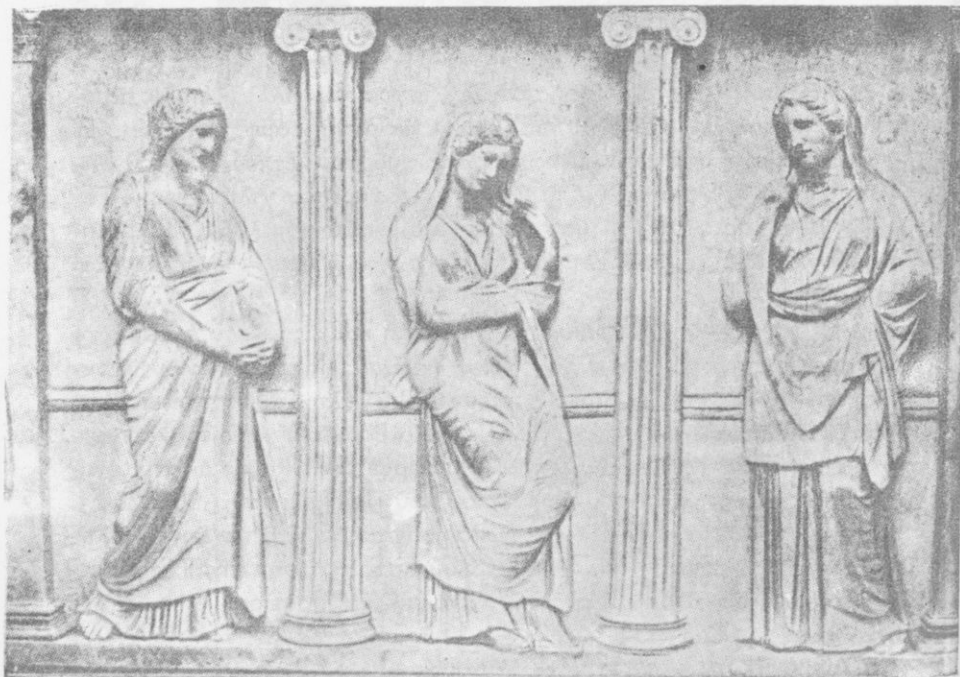
Εἰς τὴν διπλωματικὴν ἱστορίαν εἰσέρχεται ἡ Ρόδος μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν ἀμύναν κατὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (305 - 304). Εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, ἡ πόλις ἐπροχώρησε ταχέως, ὠφεληθεῖσα ἀπὸ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καταστροφὴν τῆς Τύρου, μεγάλου ἐμπορικοῦ λιμένος τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Ἡ Διοίκησις καὶ τὰ Πολιτικά

Ἡ Ρόδος κυβερνᾶται δημοκρατικῶς ὑπὸ μετριοπαθοῦς ἀριστοκρατίας ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν καὶ φθάνει τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς. Τὰ νομίσματά τῆς κυκλοφοροῦν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, διότι ἔχουν πραγματικὴν ἀξίαν.

Εἰς τὸ *ἑσωτερικόν* κάμνουν λογικὰς παραχωρήσεις εἰς τὸν λαόν. Οἱ πλούσιοι δέχονται ἐνίοτε νὰ θρέψουν τοὺς πτωχοὺς καὶ δὲν γίνονται ποτὲ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Εἰς τὸ *ἐξωτερικόν* συνετὴ καὶ σοφὴ πολιτικὴ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς Ροδίους νὰ παίζουσαν πρόσωπον διαιτητοῦ εἰς τὰς συγκρούσεις Μακεδονίας, Αἰγύπτου καὶ Συρίας. Ἐπιδίδωκει τὴν ἰσορροπίαν μετὰ τῶν μεσογειακῶν δυνάμεων, διότι εἰς αὐτὴν

βλέπει τὴν ἐγγύησιν τῆς εἰρήνης καὶ εἰς τὴν εἰρήνην τὴν ἐλευθερίαν τῶν θαλασσῶν. Εἶναι ἀρκετὰ πλουσία καὶ δυνατὴ, διὰ τὸ ἐπιβάλλει τὴν θέλησίν της. Τὰ 2 %, τὰ ὁποῖα εἰσπράττει ἀπὸ τὰ εἰσαγόμενα καὶ ἐξαγόμενα ἐμπορεύματα, τῆς ἀποφέρουν τὸ 170 π.Χ. 1 ἑκατομμύριον

Σαρκοφάγος τῶν πενθουσῶν γυναικῶν. (Μουσεῖον Κωνσταντινουπόλεως).

Εὐρέθη, ὅπως καὶ ἡ λεγομένη σαρκοφάγος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν Σιδῶνα. Τὸ μνημεῖον, εἶδος μονοπτέρου ἰωνικοῦ ναοῦ, περιβάλλεται ἀπὸ 18 πενθούσας γυναικείας μορφάς, αἱ ὁποῖαι ἐκπροσωποῦν τὴν γυναικωνίδα τοῦ θαμμένου εἰς τὴν σαρκοφάγον Ἀσιάτου.. Ἡ θλίψις ἐκδηλοῦται μὲ σωφροσύνην καὶ μετριοπάθειαν, ὅπως εἰς τὰς ἀττικὰς ἐπιτυμβίους στήλας.

δραχμὰς περίπου. Δὲν διατηρεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν συγχρόνως περισσότερα ἀπὸ 50 πλοῖα, ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι τοῦ πλέον συγχρονισμένου τύπου. Κατέχει ναυπηγεῖα νεωτάτου τύπου, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαγορεύει τὴν εἴσοδον ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς ἐντοπίους καὶ ξένους.

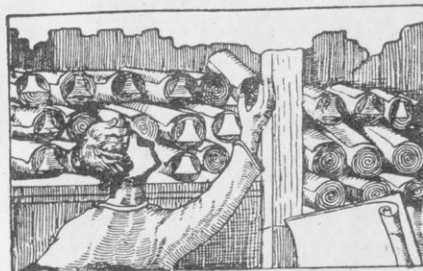
Η Παιδεία

Ἡ Ρόδος ὅμως εἶναι συγχρόνως πόλις λογίων καὶ καλλιτεχνῶν. Εἰς τὴν νῆσον διέτριψε τὸν 4ον αἰῶνα (325 - 314) ἐξόριστος ὁ ἀθηναῖος ρήτωρ Αἰσχίνης καὶ ἵδρυσεν ἐν καταφύτῳ τόπῳ ἐκτὸς τῆς πόλεως ρητορικὴν σχολήν, ἣ ὁποία διετηρήθη καὶ εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους. Εἰς αὐτὴν ἐσπούδαζαν Ἕλληνες, Ἀσιᾶται καὶ Ρωμαῖοι. Οἱ ζωγράφοι Πρωτογένης καὶ Παρράσιος συνθέτουν εἰς τὴν Ρόδον μερικά ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα των. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν (τέλος 4ου αἰῶνος) κατασκευάζεται ὁ περίφημος κολοσσὸς τῆς Ρόδου, χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου, στημένον παρὰ τὸν λιμένα.

Πλάστης αὐτοῦ ἀναφέρεται ὁ Χάρις ὁ Λίνδιος, μαθητὴς τοῦ Λυσίππου, ἡ ὁ συμπολίτης αὐτοῦ Λάχις. Ὁ κολοσσὸς εἶχεν ὕψος 31 μέτρα περίπου. Ἡ κατασκευὴ του διήρκεσεν, ὡς λέγεται, 12 ἔτη. Δὲν ἦτο τοποθετημένος εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος με ἀνοικτὰ τὰ σκέλη, ὥστε νὰ διέρχωνται ὑπ' αὐτὸν τὰ πλοῖα, ὅπως ἐφαντάσθησεν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Παρὰ τοὺς ὀγκολίθους, τοὺς ὁποίους ἔθεσαν ἐντὸς αὐτοῦ, ἐκρημίσθη τὸ 227 πιθανῶς ὑπὸ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ καὶ ἔκτοτε ἔκειτο κατὰ γῆς μέχρι τῆς κατακτῆσεως τῆς Ρόδου ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν (651 μ. Χ.), οἱ ὅποιοι ἐτεμάχισαν καὶ ἐπώλησαν αὐτὸν ὡς μέταλλον.

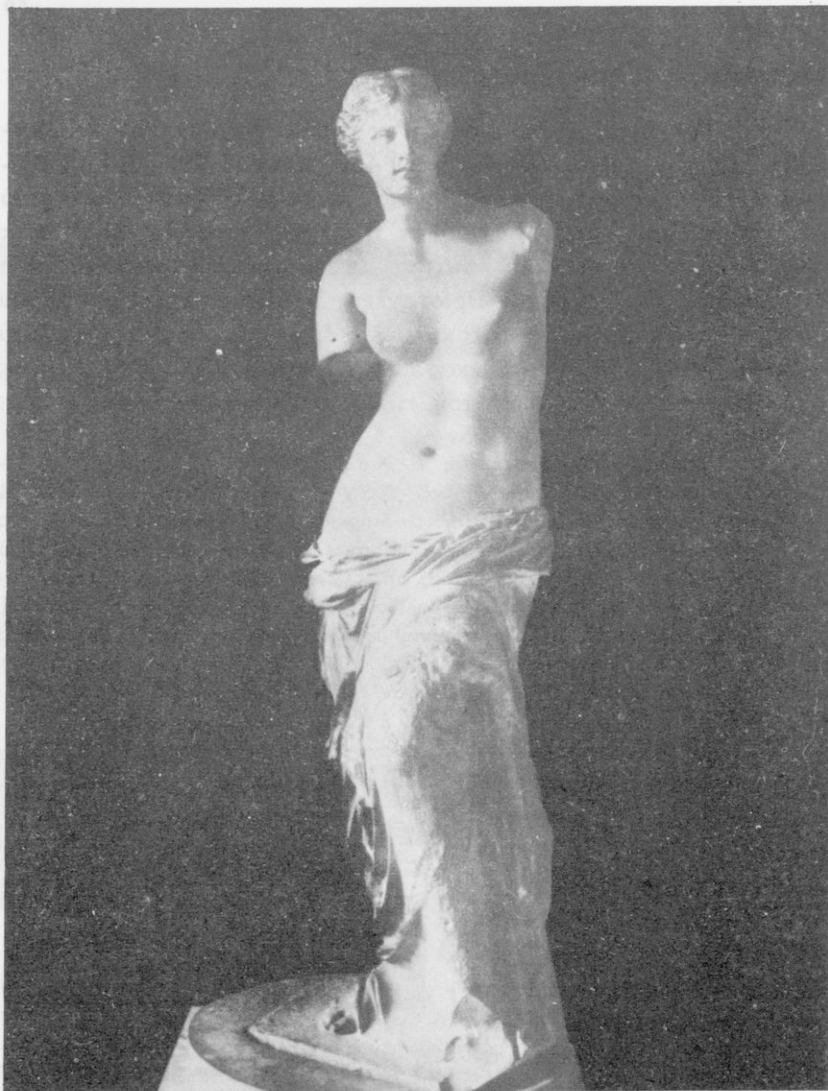
Εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν ἤκμασεν ὀνομαστὴ σχολὴ γλυπτῶν, τῆς ὁποίας ἡ παραγωγὴ μετέβαλε τὴν Ρόδον εἰς μουσεῖον ἀγαλμάτων ποὺ ἐπωλοῦντο μέχρι τῆς Μεσοποταμίας. Περίφημα ἀγάλματα θεῶν καὶ συμπλέγματα, τῶν ὁποίων ἀντιγραφα ἐσώθησαν, κατεσκευάζοντο εἰς τὴν Ρόδον. Ροδίων καλλιτεχνῶν ἔργον εἶναι τὸ συμπλεγμα τοῦ Λαοκόοντος (1ος αἰών).

Ἡ Ρόδος εἶχε καὶ τὸ Πανεπιστήμιόν της. Εἰς αὐτὸ διδάσκει τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα ὁ πο-

Βιβλιοθήκη

Τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων ἦσαν κύλινδροι ἀπὸ πάπυρον ἢ περγαμηνήν, τοὺς ὁποίους ἔθετον εἰς ἰδιαιτέρας θήκας. Ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον τοῦ κυλίνδρου ἐκρέματο πινακίς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγραφον τὸν τίτλον τοῦ βιβλίου. Εἰς τὴν εἰκόνα ὁ βιβλιοθηκᾶριος τακτοποιεῖ τὰ βιβλία.

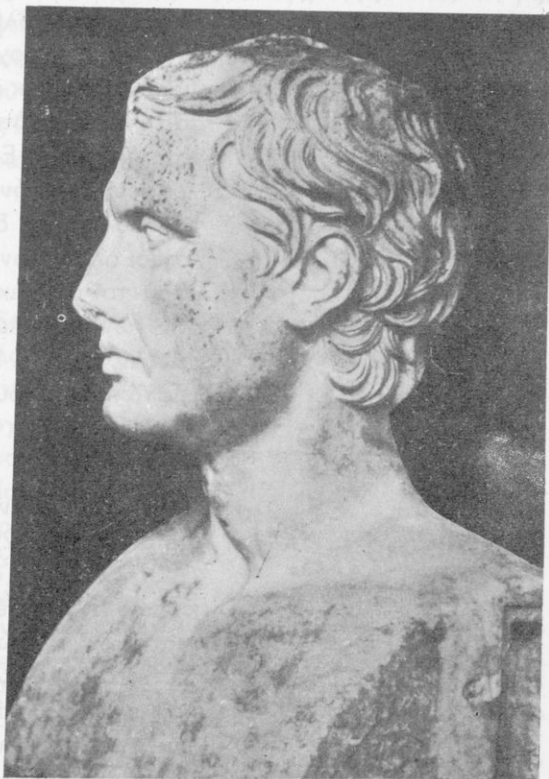
Ἀφροδίτη τῆς Μήλου. (Μαρμάρινον ἄγαλμα. Παρίσιοι, Λουβρον).

Ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἔργα τῆς ἀρχαιότητος. Εὐρέθη τὸ 1820 εἰς τὴν νῆσον Μήλον. Ὁ τεχνίτης εἶναι ἄγνωστος. Πολλοὶ παραδέχονται ὅτι εἶναι τοῦ Σκόπα. Ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι εἶναι ἀντίγραφον ἔργου τοῦ τέλους τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ πῶς παριστάνετο ἡ θεὰ καὶ τί ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας. Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ μαρμάρου εἶναι ἀπαράμιλλος· τὸ πρόσωπον τῆς θεᾶς ἔχει ἐξαιρετικὴν χάριν καὶ συγχρόνως θεῖκον μεγαλεῖον.

λυμαθῆς φιλόσοφος καὶ ἱστορικός, ὁ *Ποσειδώνιος* (135 - 50 π.Χ.), τὸν ὁποῖον ἐπεσκέφθη ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Πομπήσιος καὶ ἤκουσεν ὁ Κικέρων.

Εἰς τὴν Ρόδον ἐμορφώθησαν τὰ στοιχεῖα *Διεθνῶς δικαίου*, τὰ ὁποῖα ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ Ρωμαῖοι καὶ τὰ ἐληλάτησαν οἱ Βενετοί.

Ὁ μαρασμὸς τῆς πόλεως ἐπῆλθεν, ὅταν αὐτὴ ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ρωμαίους (43 π.Χ.)

Ὁ Μένανδρος
(Μαρμάρινον ἄγαλμα. 1ος π.Χ. αἰών, Βοστώνη).

5' ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς χρόνους ἔγινε μεγάλη κίνησις εἰς τὰ γράμματα. Ἀπὸ ἀπόψεως μάλιστα ποσοῦ ἢ παραγωγῆ βιβλίων εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρα ἀπὸ τοὺς κλασσικούς χρόνους, διότι καὶ τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν εἶναι πολυπληθέστερον καὶ ἡ βιομηχανία τῶν βιβλίων ἐτελειοποιήθη. Ἄλλ' οἱ συγγραφεῖς τοῦ 3ου καὶ

2ου π.Χ. αἰῶνος δὲν ἔχουν οὔτε τὴν πρωτοτυπίαν οὔτε τὴν λεπτήν χάριν τῶν συγγραφέων τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν γράφουν εἶναι ἡ ἄττική, τροποποιημένη ὀλίγον συμφώνως μὲ τὰς

Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης.
(Μαρμάρινον ἄγαλμα.
Παρίσιαι, Λουβρον).

Ἡ θεὰ παρίσταται μὲ πλουσίαν ἐνδυμασίαν, μὲ τὰς ἀφθόλους καὶ κομψὰς πτυχώσεις, εἰς στάσιν ἐπιδεικτυίην. Τὸ περίφημον ἄγαλμα εἶχε στήσει ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς εἰς τὴν πρύμνην πλοίου, διὰ νὰ σαλπίσῃ τὴν νίκην του κατὰ τοῦ Πτολεμαίου παρὰ τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου. Παράβαλε τὴν παράστασιν ἐπὶ τοῦ νομίσματος.

ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς αὐτῆς εἶδος λογίας ποιήσεως, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκην σχολίων διὰ νὰ ἐνηνοθηῇ. Τὴν τάσιν αὐτὴν ὠνόμασαν ἀλεξανδρινισμόν καὶ ὁ χαρακτηριστικώτερος ἀντιπρόσωπος αὐτῆς εἶναι ὁ Κκαλλίμαχος, ὁ ποιητῆς τῶν ὕμνων.

Μόνον ἡ νοσταλγία τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἤσθάνθη ἡ γενεὰ τῶν χρόνων αὐτῶν, ἡ ζῶσα εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν τύρβην τῶν

ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς. Τοιουτοτρόπως δημιουργεῖται ἡ κοινὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προῆλθεν ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ. Εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτὴν γράφουν ὄχι μόνον οἱ Ἕλληνες ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ διαλέκτου, ἀλλὰ καὶ οἱ λόγιοι ὄλων τῶν λαῶν ἀπὸ τῆς Σικελίας μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν ποικιλωνύμων λαῶν συντάσσονται εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὰ νομίσματά των φέρουν ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς.

Η ΠΟΙΗΣΙΣ

Εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ποιηταὶ Μένανδρος (342 - 290) καὶ Φιλήμων (361 - 262) κ.ἄ. σατιρίζουν εἰς τὰς κωμωδίας των ἐλαττώματα καὶ ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων (τὸν φιλάργυρον πατέρα, τὸν ἄσωτον υἱόν, τὸν πονηρὸν δοῦλον κλπ.), ἀκολουθοῦντες τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς των. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ἡ λεγομένη νέα ἄττικὴ κωμωδία, ἡ ὁποία ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς τοὺς νεωτέρους κωμικούς, ἀπὸ τοῦ Πλαύτου μέχρι τοῦ Μολιέρου.

Εἰς τὴν Ἀλεξανδρεῖαν ἐκαλλιεργήθη ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς αὐτῆς εἶδος λογίας ποιήσεως, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκην σχολίων διὰ νὰ ἐνηνοθηῇ. Τὴν τάσιν αὐτὴν ὠνόμασαν ἀλεξανδρινισμόν καὶ ὁ χαρακτηριστικώτερος ἀντιπρόσωπος αὐτῆς εἶναι ὁ Κκαλλίμαχος, ὁ ποιητῆς τῶν ὕμνων.

Μόνον ἡ νοσταλγία τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἤσθάνθη ἡ γενεὰ τῶν χρόνων αὐτῶν, ἡ ζῶσα εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν τύρβην τῶν

πόλεων, ἐγέννησε γηρσίαν ποιητικὴν συγκίνησιν. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς δηλαδὴ χρόνους ἀνεπτύχθη ἡ λεγομένη βουκολικὴ ποίησις, ἡ ὁποία περιγράφει τὸν βίον τῶν ποιμένων καὶ τῶν ἀγροτῶν καὶ ψάλλει τὰς ἀπολαύσεις τῆς ἀπλῆς ζωῆς εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ὁ τελειότερος ἀντιπρόσωπος τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶναι ὁ Θεόκριτος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 300 π.Χ. εἰς τὰς Συρακούσας ἢ εἰς τὴν νῆσον Κῶ, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ *Εἰδύλλια* του ἔχει πραγματικὴν ἔμπνευσιν καὶ ἀνύψωσε τὸ μικρὸν αὐτὸ εἶδος εἰς μεγάλην ποίησιν.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

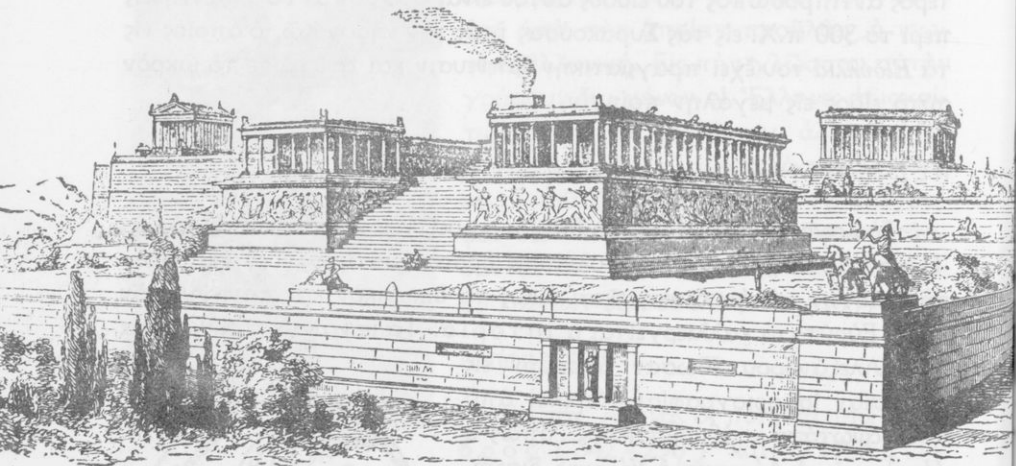
Τὸ λογοτεχνικὸν εἶδος, τὸ ὁποῖον προεξέχει, εἶναι ὁ πεζὸς λόγος. Ἡ ρητορικὴ, ὡς ὄπλον πολιτικῆς δραστηριότητος, δὲν ἔχει θέσιν τὴν ἐποχὴν αὐτὴν· διατηρεῖται ὅμως τὸ δικανικὸν καὶ πανηγυρικὸν εἶδος. Εὐρύτατα καλλιεργεῖται ἡ ἱστορία. Τὰ μεγάλα κατορθώματα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς πλουσίαν ἱστοριογραφίαν. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνωτάτους ἀξιωματικούς, ὅπως ὁ *Πτολεμαῖος ὁ Δάγουν* καὶ ὁ *Νέαρχος*, διηγήθησαν τὴν ἐκστρατείαν ἢ ἐπεισόδιά της. Ἄλλ' ἀπὸ τὰ ἔργα των, τὰ ὁποῖα δὲν διεκρίνοντο διὰ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς, μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν. Διὰ νὰ συναντήσωμεν ἱστοριογράφον δυνάμενον νὰ συγκριθῆ με τοὺς ἱστορικούς τοῦ 5ου ἢ 4ου αἰῶνος, πρέπει νὰ κατέλθωμεν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Αὐτὸς εἶναι ὁ **Πολύβιος ὁ Μεγαλοπόλιτης** (205 - 125), ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους. Οὗτος συνέγραψε γενικὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων του, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του τοὺς λόγους τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ρωμαίων καὶ διὰ νὰ νουθετήσῃ αὐτοὺς ἐκβέτων τὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα διέπραξαν.

Ἄλλ' οἱ ἀλεξανδρινοὶ χρόνοι δὲν εἶναι κυρίως περίοδος παραγωγῆς πρωτοτύπων ἔργων, ὅσον περὶ συλλογῆς ἐκείνου, τὸ ὁποῖον

Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης
(Ἐπὶ νομίσματος Δημητρίου
τοῦ Πολιορκητοῦ)

ἐδημιουργήθη εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους. Τὸ τιμητικὸν διὰ τοὺς λογίους καὶ ποιητὰς τῆς ἐποχῆς εἶναι ὅτι, ἐνῶς οἱ ἴδιοι δὲν στεροῦνται ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ καὶ πολυπληθῶν θαυμαστῶν τῶν ἔργων τῶν, ἀναγνωρίζουν ἐν τούτοις τὴν ἀνωτέραν πνοὴν καὶ τελειότητα τῶν

Ὁ Μέγας Βωμὸς τοῦ Διός. (Ἀναπαράστασις).

Τὸ περικαλλέστατον μνημεῖον τῆς Περγάμου, ὁ Βωμὸς τοῦ Διός, ἐν ἐκ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἀνηγέρθη εἰς ἐπιφανεστάτην θέσιν τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ τοῦ Εὐμένους Β΄ περὶ τὸ 150 π.Χ. Τὸ ὄλον κτίριον ἦτο ὀρθογώνιον τετράπλευρον, ὕψους 9 μ., μήκους 36 μ. καὶ πλάτους 34 μ., ὀλόκληρον ἐκ μαρμάρου. Μεγαλοπρεπῆς κλῆμαξ 20 μ. πλάτους, ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἀνεβίβαζεν εἰς τὸν κυρίως βωμόν. Ἔστηρίζετο εἰς βάσιν ἢ κρηπίδωμα κοσμούμενον εἰς ὅλας τὰς πλευράς ἀπὸ παραστάσεις ἀναγλύφους, δηλαδὴ ἀπὸ μακρὰν συνεχιζομένην ζωφόρον ὕψους 1,67 μ., ἡ ὁποία παρίστανε τὴν Γίγαντομαχίαν συμβολίζουσαν τὰς κατὰ τῶν Γαλατῶν νίκας τῶν Ἀτταλιδῶν. Ἡ μεγαλειώδης γλυπτικὴ σύνθεσις, γενομένη τῇ συνεργασίᾳ πολλῶν καλλιτεχνῶν κατέπλησσε μετὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν βιαιότητα τῶν κινήσεων καὶ τὴν συνταρακτικὴν ὁρμὴν τῶν παραστάσεων. Ἐπὶ τοῦ κρηπίδωματος ὑψοῦτο στοὰ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, περιβάλλουσα ἀπὸ τὰς τρεῖς πλευρὰς τὸν βωμόν.

ἔργων τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ὠνομάσθησαν γ ρ α μ μ α τ ι κ ο ῖ , περισυλλέγουν μετὰ σεβασμοῦ καὶ ζήλου, ἀντιγράφουν καὶ σχολιάζουν τὰ ἔργα αὐτά. Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἰδίως, χάρις εἰς τὴν γενναίαν ὑποστήριξιν τῶν Πτολεμαίων, προοδεύει ἡ ἐργασία αὐτή. Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἐξῆσαν οἱ

έξοχώτεροι τῶν Ἑλλήνων σχολιαστῶν καὶ ἐρμηνευτῶν, ἀπὸ τοῦς ὁποίους ὀνομαστότερος εἶναι ὁ Ἀρισταρχος, καὶ ἔγιναν ἀξιόλογα ἀντίγραφα τῶν κλασσικῶν συγγραφέων. Οἱ σοφοὶ τῆς Περγάμου ἐμελέτησαν ἰδίως τοὺς ρήτορας.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Οἱ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον χρόνοι σημειώνουν νέαν ἀκμὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Προεξέχουν τῶρα τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, δηλαδή:

Τὸ σύμπλεγμα τῆς Ἀθηνᾶς

(Ἀπὸ τὴν Τιτανομαχίαν τοῦ βωμοῦ τῆς Περγάμου)

Ἡ Ἀθηνᾶ βεβαία διὰ τὴν νίκην ἔχει ἀρπάσει εἰς ὄρμητικὴν τῆς κίνησιν ἐκ τῆς κόμης ἓνα νεαρὸν Τιτᾶνα. Ἡ μορφή κάτω εἶναι ἡ Γῆ, ἡ μήτηρ τῶν Τιτάνων, ἡ ὁποία ζητεῖ ἐπιείκειαν διὰ τὰ τέκνα τῆς

τί ἀξίαν ἔχει ἡ ζωὴ καὶ πῶς πρέπει νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ εἶναι εὐτυχής; Ἡ φιλοσοφία γίνεται τῶρα πρακτικὴ καὶ ἠθικὴ. Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐρωτήματα ὁ 3ος αἰὼν ἔδωκε δύο ἀπαντήσεις: Ἡ μία ἀπὸ αὐ-

τὰς εἶναι ὅτι ἡ ζωὴ ἔχει μικρὰν ἀξίαν καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι αὐτάρκης, νὰ ζητήσῃ δηλαδὴ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του μόνον καὶ νὰ μὴ τὴν ἐξαρτήσῃ ἀπὸ ἐπίγεια ἀγαθὰ: ἀπὸ πλοῦτον,

Γαλάτης φονεῖ τὴν γυναῖκα του
(Μαρμάρινον σύμπλεγμα. Ρώμη).

Ἐπίγραφον χαλκίνου συμπλέγματος ἀπὸ ἐκεῖ-
να τὰ ὁποῖα ἔστησεν ὁ Ἄτταλος εἰς τὴν ἀκρό-
πολιν τῆς Περγάμου εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης κα-
τὰ τῶν Γαλατῶν. Ὁ Γαλάτης κρατεῖ τὸ σῶμα
τῆς γυναίκας του, τὴν ὁποίαν ἐφόνευσε διὰ νὰ
μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἐνῶ βυθίζει
τὸ ξίφος εἰς τὸ στήθος του.

φαγοπότια, τὰ τραγούδια καὶ αἱ διασκεδάσεις, ἡ παραλυσία εἴτε ἡ ἀπό-
λαυσις ψαριῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα σηκώνει πολυτελεῆς τράπεζα, ποῦ

δόξαν, ἀπολαύσεις. Ἡ τά-
σις αὐτὴ διδάσκει αὐστη-
ρὰν ἐγκράτειαν. Αὐτὴ εἶ-
ναι ἡ περίφημος διδασκα-
λία τοῦ Ζήνωνος (270), ἡ
ὁποία ὠνομάσθη στωικὴ
φιλοσοφία. Ἀντιθέτως
ὁ Ἐπίκουρος (341 - 270)
ἀποδίδει μεγάλην ἀξίαν
εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐ-
δαιμονίαν εὐρίσκει εἰς τὴν
ἀπόλαυσιν. Ἄλλὰ δὲν ἐν-
νοεῖ τὰς χυδαίας ἢ ἀπλῶς
τὰς σωματικὰς ἀπολαύ-
σεις, ὅπως ἐνόμισαν πολ-
λοὶ, ἀλλὰ τὴν καλλιέργει-
αν τοῦ πνεύματος, τὴν φι-
λίαν, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ
καθῆκον.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπικού-
ρειος φιλοσοφία, ἡ
ὁποία ἔχει ἑλληνικώτερον
χαρακτῆρα: ἀντιθέτως ἡ
στωικὴ προδίδει ἀνατολι-
κὴν ἐπίδρασιν.

« Ὅταν λέγωμεν σκοπὸς
τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἡδονή »,
γράφει ὁ Ἐπίκουρος, « δὲν
ἐννοοῦμεν τὰς ἡδονὰς τῶν
ἀσώτων ἢ ὅσας προέρχον-
ται ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν μόν-
νον... Δὲν εἶναι τ' ἀτελείωτα

κάμουν ευχάριστον τὴν ζωὴν, ἀλλὰ ὁ νηφάλιος στοχασμός, ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ καὶ ἀνακαλύπτει τοὺς λόγους διατὶ προτιμῶμεν τοῦτο καὶ ἀποφεύγουμεν τὸ ἄλλο, καὶ ἐκδιώκει τὰς πλανεράς δοξασίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς ψυχικῆς ταραχῆς ».

(Διογένης Λαέρτιος «Ἐπιστολὴ πρὸς Μεινοικέα», Ι', 131).

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Οἱ χρόνοι τῶν διαδόχων εἶναι ἰδίως ἡ ἐποχὴ ἀναπτύξεως τῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ Γεωγραφία ἦτο φυσικὸν νὰ κάμῃ μεγάλας προόδους. Ἡ κατάκτησις τοῦ Περσικοῦ κράτους ἤνοιξεν εἰς τοὺς Ἕλληνας

Ἡ πληγωμένη Ἀμαζών τῆς Περγάμου.

(Ἀπὸ τὰ ἀναθήματα τοῦ Ἀτάλου Α' ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Περγάμου).

Ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἔργα τῆς ἑλληνιστικῆς γλυπτικῆς, ποὺ εἰκονίζει θαυμασίως τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ρώμης καὶ τῆς σφυζούσης νεότητος.

τὸν δρόμον διὰ τὴν διερεύνησιν χωρῶν, τὰς ὁποίας οὐδόλως ἐγνώριζον ἢ ἐλάχιστα εἶχον ἀκούσει περὶ αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἤδη τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ ναύαρχος *Νέαρχος* ἐξετέλεσε καὶ περιέγραψε τὸν περίπλου τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ, μὲ σκοπὸν τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ. Ὁ *Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης*, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, πλέων κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Εὐρώπης ἔφθασε μέχρι τῆς βορειοτέρας ἄκρας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ἑλβα. Αἱ πληροφορίες του διὰ τὸ βόρειον σέλας καὶ τὸν παγωμένον ὠκεανὸν ἐθεωρήθησαν μᾶλλον φανταστικαὶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του.

Χρησιμοποιῶν τὰς ἐργασίας ἄλλων ἐρευνητῶν καὶ τὰς ἰδικὰς

του παρατηρήσεις ὁ γεωγράφος Ἐρατοσθένης συνέταξε παγκόσμιον χάρτην, μέ πολλὰς ἀτελείας φυσικά, καί διὰ τὰς περισσότερον ἀκόμη γνωστὰς χώρας τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου· ὅπως δὴποτε ὅμως κατόρθωμα διὰ τὴν ἐποχὴν του.

Τὸ σφαιρικὸν σχῆμα τῆς γῆς εἶναι διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πεποίθησις γενική.

Ἡ Ἀστρονομία συμβαδίζει μέ τὴν γεωγραφίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν γίνονται ἀκριβέστερον γνωστὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας αἱ

Κεφαλή γυναικός
(Βερολῖνον)

Μαρμαρινὴ κεφαλὴ, προερχομένη
ἐκ Περγάμου

ἀστρονομικαὶ γνώσεις τῶν Χαλδαίων. Ὁ σπουδαιότερος τῶν ἀστρονόμων τῆς ἐποχῆς Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος διετύπωσε σαφῶς τὴν θεωρίαν, ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της καὶ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον. Ἀνεκάλυψε δηλαδὴ ὅσα ἀνεκαλύφθησαν μετὰ 18 αἰῶνας ὑπὸ τοῦ Κοπερνίκου καὶ ἀπεδείχθησαν ἀπὸ τὸν Γαλιλαῖον καὶ τὸν Κέπλερ, ἀφοῦ εἶχον ταφῆ ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τὴν παρακμὴν τῆς ἐπιστήμης.

Τὰ Μαθηματικὰ καὶ ἡ Μηχανικὴ ὑπῆρξαν προϋπόθεσις διὰ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτάς. Αἱ ἀστρονομικαὶ ἀνακαλύψεις θὰ ἦσαν ἀδύνατοι, χωρὶς τὰς λαμπρὰς προ-

όδους τῶν μαθηματικῶν. Κέντρον καὶ διὰ τὰς σπουδὰς αὐτάς ὑπῆρξεν ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ὁ *Εὐκλείδης*, ζήσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πρώτου Πτολεμαίου, ἔγραψε τὰ «Στοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας», τὰ ὁποῖα καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα καὶ μετέπειτα ὑπῆρξαν τὸ μᾶλλον διαδεδομένον βιβλίον τῆς γεωμετρίας.

Ὁ Ἀρχιμήδης (287 - 212), γεννηθεὶς καὶ ἐργασθεὶς εἰς τὰς Συρακούσας, ἀνεδείχθη ὁ μεγαλύτερος μαθηματικὸς τῆς ἀρχαιότητος. Ἀνεκάλυψε τὴν ὑδροστατικὴν ἀρχήν, ἡ ὁποία φέρει τὸ ὄνομά του καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ εἰδικοῦ βάρους τῶν σωμάτων.

Τὸ « δός μου ποῦ νὰ σταθῶ καὶ θὰ κινήσω τὴν γῆν » (δός μοι πᾶ στω καὶ τὰν γᾶν κινάσω) εἶναι φράσις τὴν ὁποίαν λέγεται ὅτι εἶπεν, ὅταν ἀνεκάλυψε τὴν δύναμιν τῶν μοχλῶν· ἀλλὰ πιθανῶς δὲν εἶναι ἰδική του. Μαρτυρεῖ ὅμως τὸν θαυμασμόν, τὸν ὁποῖον προεκάλεσεν· εἰς τοὺς συγχρόνους ἢ ἀνακάλυψις.

Εἰς τὴν μηχανικὴν ἐπετέλεσε σπουδαιότητας προόδους καὶ εἰς τὰς μηχανάς του ὀφείλεται ἡ μακρὰ ἀντίστασις τῶν Συρακουσῶν εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ρωμαίων τὸ 213-212

Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἤκμασαν οἱ μηχανικοὶ Κτησίβιος καὶ Φίλων.

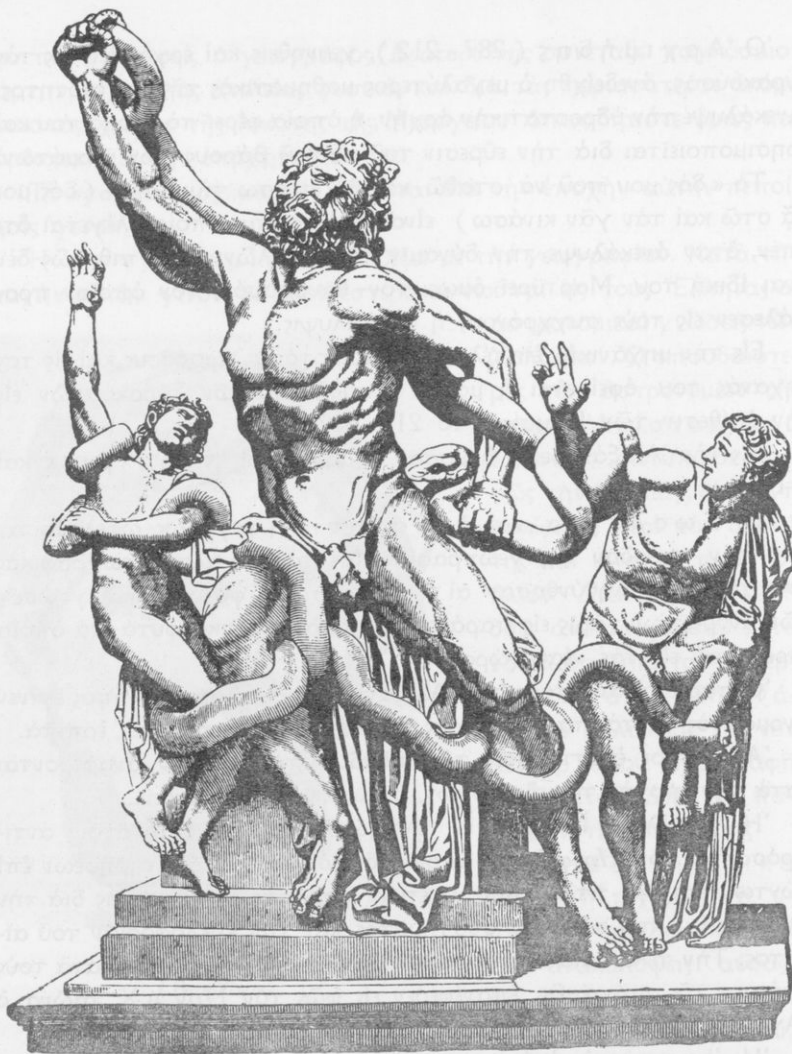
Ἡ Ζωολογία καὶ ἡ Βοτανικὴ μεγάλως ὠφελήθησαν ἀπὸ τὴν πρόοδον τῆς γεωγραφίας. Μὲ τὰς μεγάλας γεωγραφικὰς ἀνακαλύψεις ἐπληθύνθησαν αἱ ζωολογικαὶ καὶ φυτολογικαὶ γνώσεις τῶν ἀνθρώπων χάρις εἰς παράξενα ζῶα καὶ ἐξωτικά φυτά, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς τὰς νέας χώρας.

Ὁ παρὰ τὰ ἀνάκτορα τῆς Ἀλεξανδρείας ζωολογικὸς κήπος ἐγένεν ὀνομαστός μὲ τὰ παντὸς εἶδους ἄγρια θηρία, πτηνὰ καὶ ἔρπετά.

Ἀξιόλογοι ἐπιστήμονες τῶν κλάδων τούτων δὲν ἀναφέρονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διαδόχων, ὅπως θὰ ἀνέμενε κανεὶς.

Ἡ Βιολογία ἔχει ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σπουδαιότατον ἀντιπρόσωπον τὸν Ἡρόφιλον, ὁ ὁποῖος, διὰ συνεχῶν παρατηρήσεων ἐπὶ ζῶντων καὶ ἐπὶ πτωμάτων, ἐπέτυχε σοβαρὰς ἀνακαλύψεως διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος. Τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἀνακάλυψιν, λησμονηθεῖσαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς, ἐπανέφερον εἰς φῶς τὸν 17ον μ.Χ. αἰῶνα ὁ Ἄγγλος Χάρβεϋ (Harvey) καὶ ἐγένεν ἔνδοξος.

Ἡ Ἱατρικὴ ἐπίσης σημειώνει ἀξιόλογον πρόοδον. Αἱ ἀντιλήψεις τῶν ἱατρῶν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πατρὸς τῆς ἑλληνικῆς ἱατρικῆς, τοῦ Ἱπποκράτους, ὁποῖος ἔζησε τὸν 5ον αἰῶνα. Τὰς νέας ἀντιλήψεις ἐσυστηματοποίησεν ἀργότερα ὁ δεῦτερος μέγας Ἕλληνας ἱατρός Γαληνὸς ὁ Περσαγαμηνός, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους (131 - 201 μ. Χ.).

Ὁ Λαοκόων καὶ τὰ τέκνα του.

(Σύμπλεγμα τῶν Ροδίων Ἀγησάνδρου, Ἀθηνοδώρου καὶ Πολυδώρου.
Ρώμη, Βατικανόν).

Ἔργον προχωρημένων ἑλληνιστικῶν χρόνων (μέσα τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος) ἀνακαλυφθὲν τὸ 1506 μ.Χ. Τὸ πάθος διαβαθμίζεται μὲ ἐξαιρετικὴν τέχνην. Τὸ δεῖγμα τοῦτο, ὄψιμου ροδιακῆς τέχνης, ἐθαυμάσθη παρὰ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων.

Η ΤΕΧΝΗ

Ἡ σημαντικώτερα ὁμως παραγωγή τῶν ἑλληνοιστικῶν χρόνων ση-
μειώνεται εἰς τὴν τέχνην. Ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ παραγωγικότης
τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν δὲν ἐξηντλήθη κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς
καὶ ἡ ἑλληνοιστικὴ τέχνη δὲν εἶναι παρακμὴ οὔτε μίμησις, ἀλλὰ νέα
μορφή τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Ἔστια τῆς ἑλληνοιστικῆς τέχνης εἶναι πάντοτε ἡ κυρίως Ἑλλάς,
ὅπου διατηροῦνται ἀκμαῖα ἔργα-
στήρια καὶ οἱ καλλιτέχναι, οἱ ἔρ-
γασθέντες εἰς τὰς πρωτεύουσας
τῶν ἰσχυρῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀνα-
τολῆς, προέρχονται γενικῶς ἀπὸ
τὴν Ἑλλάδα. Μόνον εἰς τὴν Ρό-
δον καὶ τὴν Πέργαμον ἀνεπτύχθη
ἰθαγενῆς τέχνη.

Οἱ καλλιτέχναι τοῦ 5ου αἰῶ-
νος εἶχον παραστήσει τὴν ἡρεμον
ἰσχὺν καὶ τὴν σεμνὴν αὐτοπεποί-
θησιν (ὁ Πραξιτέλης τὴν συναι-
σθηματικὴν ἀνησυχίαν, ὁ Σκόπας
τὸ πάθος). Οἱ τεχνῖται τῶν ἑλλη-
νοιστικῶν χρόνων προσπαθοῦν νὰ
παραστήσουν ἰσχυρὰς κινήσεις
τῆς ψυχῆς, τὸν φυσικὸν πόνον καὶ
τὴν ἀγωνίαν καὶ ἀγαποῦν τὴν
πολυτέλειαν. Πρότυπον τοιοῦτου
ἔργου εἶναι ὁ περίφημος Λαοκό-
ων, ὁ θνήσκων Γαλάτης
κλπ. Εἰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀνήκει
ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης.
Τὴν πρώτην θέσιν ἔχει πάντοτε ἡ
γλυπτικὴ, ἀλλὰ κατασκευάζονται
καὶ ἔργα ἀρχιτεκτονικῆς μεγάλα καὶ ἐπιβλητικά· ὄχι ὁμως πάντοτε
καλαισθητικά, πρὸς στολισμὸν τῶν ἀνακτόρων τῶν βασιλέων. Ἐπί-
σης ἀναπτύσσεται ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ τέχνη τῶν ψηφιδωτῶν.

Τὸ παιδί μετὰ τὴν χῆνα.
(Μαρμάρινον ἀντίγραφον.
Ρώμη, Βατικανόν).

Ἡ ἑλληνοιστικὴ τέχνη εὐχαριστεῖται νὰ
παριστάνῃ ἀστεία ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν κα-
θημερινὴν ζωὴν. Τὸ ἀνωτέρω παριστάνει
μὲ πολλὴν χάριν παιδάκι πού παλεύει μετὰ
χῆνα. Ἡ κεφαλὴ τοῦ παιδιοῦ μετὰ τὸ σο-
βαρὸν ὕφος προκαλεῖ θυμηδίαν.

Μερικά ἀπὸ τὰ καλύτερα γλυπτικὰ ἔργα τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν Πέργαμον, ὅπου ὁ Ἄτταλος ἵδρυσεν σειρὰν ἀφιερωμάτων εἰς τοὺς θεοὺς μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τῶν Γαλατῶν. Ἀπὸ αὐτὰ ἀνευρέθη ὁ μέγας βωμὸς τοῦ Διός. Τὸ γλυπτικὸν σύμ-

Τὸ ψηφιδωτὸν μετὰ τὰς περιστέρας.

(Ρώμη, Καπιτώλιον).

Λεκάνη μετὰ περιστέρας καθημένας εἰς τὰ χεῖλη της. Εἶναι ἀντίγραφον ὀνομαστοῦ ἔργου τοῦ διασημοτέρου ψηφιδωτοῦ τῆς ἀρχαιότητος Σώσου (2ος π.Χ. αἰών), ὁ ὁποῖος ἐφιλοτέχνησεν εἰς δωμάτιον — πιθανώτατα τῆς κατοικίας τῶν βασιλέων τῆς Περγᾶμου — τὸν περίφημον « ἀσάρωτον οἶκον », δηλαδή ψηφιδωτὸν δάπεδον παριστάνον ἀπυρρίμματα δειπνίου καὶ τὴν λεκάνην μετὰ τὰς περιστέρας. Ψηφιδωτὰ ἢ μωσαϊκὰ ὀνομάζονται χρωματισταὶ εἰκόνες κεκαλυμμέναι μετὰ μικρὰ χρωματιστὰ πετράδια. Ἡ τέχνη ἐμφανίζεται πρὸς τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰῶνος. Τὸν τρίτον αἰῶνα εἶναι τόσο διαδεδομένη, ὥστε ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν Ἰέρων Β' (266 — 215 ἐστόλισεν ὀλόκληρον τὸ δάπεδον πολυτελοῦς πλοίου μετὰ ψηφιδωτὰ, εἰς τὰ ὁποῖα εἰκονίζετο « πᾶς ὁ περὶ τὴν Ἰλιάδα μῦθος ».

πλεγμα, τὸ ὁποῖον κοσμεῖ τὸν βωμόν, παριστάνει συμβολικῶς τὸν πόλεμον τῶν θεῶν κατὰ τῶν Γιγάντων καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ ἐπιβλητικώτερα γλυπτικὰ συμπλέγματα τῆς ἀρχαιότητος. Ἀπαραμίλλος ἐπίσης εἶναι ὁ γλυπτικὸς διάκοσμος τοῦ λεγομένου τάφου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΡΩΜΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Η ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Ἡ ἱστορία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὅπως καὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, εἶναι κυρίως ἱστορία τῶν περὶ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Διὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπλάτυνεν ὁ χῶρος, ἀλλὰ πρὸς Ἀνατολᾶς. Ἡ ἱστορία τῆς Ρώμης μᾶς φέρει δυτικώτερον. Εἰς τὴν Ἰταλίαν πρῶτον, ἡ ὁποία ἀνήκει ἀκόμη εἰς τὸν μεσογειακὸν χῶρον· ἀργότερον διαρκῶς δυτικώτερον, πρὸς τὴν σημερινὴν Γαλίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὰς Βρετανικὰς νήσους καὶ τὴν Γερμανίαν. Ὁ ὀρίζων αὐτὸς εὐρύνεται περισσότερον κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ περιλαμβάνει εἰς τὸν κύκλον τοῦ ἐκτάσεις τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ τὴν Σκανδιναβικὴν χερσόνησον.

Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἤδη ἡ ἱστορία γίνεται περισσότερον εὐρωπαϊκὴ. Λαοὶ τῆς Εὐρώπης ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον εἰσέρχονται, ἀπὸ τοῦ τέλους ἰδίως τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἱστορίας καὶ διαδραματίζουσι διαρκῶς σημαντικώτερον μέρος ὡς ἐργάται τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ἡ Εὐρώπη εἶναι ἡ προνομιοῦχος ἡπειρος, ἡ ὁποία ἔχει κεντρικὴν θέσιν εἰς τὴν ἀνάπτυσιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν της.

Οἱ λαοὶ τῆς δυτικώτερας πρὸς ἡμᾶς Εὐρώπης εἰσῆλθον εἰς τὴν ἱστορικὴν ζωὴν πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ προϊστορία των διήρκεσε πολὺ περισσότερον μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἐτάραξαν τὴν πρωτόγονον γαλήνην των.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ γνωρίσωμεν τὴν παλαιότεραν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης, τὴν προϊστορίαν της, καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῶν λαῶν της.

ΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ἡ ὀνομασία Εὐρώπη εἶναι τόσον παλαιά, ὅσον καὶ ἡ ἱστορία. Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Ὁ Ἡρόδοτος γνωρίζει μόνον ὅτι δὲν εἶναι νῆσος. Ἐξακόσια ἔτη βραδύτερον, τὸν καιρὸν τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος (ὁ περίφημος ἀστρονόμος καὶ γεωγράφος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος) εἰς τὸ ἔργον του «Γεωγραφικὴ ἀφήγησις» γνωρίζει ἐντελῶς ἀορίστως τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Σκανδιναβίας, τὴν ὁποίαν νομίζει νῆσον, καὶ τὴν Σαρματίαν διὰ τῆς ὁποίας ἡ Εὐρώπη ἠνοῦτο μετὰ τῆς Ἀσίας. Ὁ ἀξιόλογος Ῥωμαῖος ἱστορικός Τάκιτος, ζήσας πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος, περιέγραψε μὲ παρατηρητικότητά καὶ ἀκρίβειαν τὴν Γερμανίαν. Διὰ τοὺς ἀρχαίους ἡ Εὐρώπη ἐτελείωνεν εἰς τὸν ποταμὸν Τανάιν, τὸν σημερινὸν Δόν, ὁ ὁποῖος χύνεται εἰς τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν. Ὁ εὐφυέστατος καὶ πολὺ μορφωμένος συγγραφεὺς Λουκιανός, ποὺ ἔζησε τὸν 2ον μ. Χ. αἰῶνα, γράφει ὅτι ὁ ποταμὸς αὐτὸς εἶναι τὸ ὄριον τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Εὐρώπη ἤρχισε νὰ γνωρίζεται κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἤλθεν εἰς τὸ φῶς κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Αἱ πληροφορίες λοιπὸν τῶν ἀρχαίων περὶ τῆς Εὐρώπης εἶναι πενιχρόταται.

ΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΝΑΣΚΑΦΑΣ

Ἐπὶ μακρὸν οἱ Εὐρωπαῖοι περιωρίσθησαν εἰς τὰς πληροφορίες τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διὰ τὴν παλαιότεραν Εὐρώπην. Ἀλλὰ τὸν περασμένον αἰῶνα ἔγινε ζωηρὰ κίνησις διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ ἐδάφους τῆς Εὐρώπης μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀνακαλύψουν τὰ ἴχνη τῶν παλαιότερων κατοίκων της. Αἱ ἀνακαλύψεις ἦσαν ἀξιόλογοι καὶ προέκαλεσαν ἐντύπωσιν. Οἱ ἐπιστήμονες ὑπέθεσαν ὅτι δι' αὐτῶν θὰ λύσουν πολλὰ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν προέλευσιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀργανισμοῦ, τῆς διανοίας, τῆς τέχνης καὶ τῶν ἰδεῶν του.

Αἱ ἔρευναι ἔδειξαν ὅτι εἰς τὴν Εὐρώπην ἔζησαν ἄνθρωποι εἰς πολὺ παλαιότερους χρόνους καὶ ὅτι ἡ Εὐρώπη ἔχει πλουσίαν προϊστορίαν. Προϊστορίαν ἢ προϊστορικὴν ἀρχαιολογίαν

ώνόμασαν, καθώς γνωρίζομεν, *τὴν ἐπιστήμην ἣ ὁποία μελετᾷ τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων.*

Οἱ ἀρχαιολόγοι, ἀναλόγως τοῦ ὕλικου τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθησαν οἱ ἄνθρωποι πρὸς κατασκευὴν ἐργαλείων, συνηθίζουν νὰ διαιροῦν τὴν προϊστορίαν εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους: τὴν παλαιολιθικήν, τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ τοῦ ἀκατεργάστου λίθου· τὴν νεολιθικήν, τὴν ἐποχὴν τοῦ κατεργασμένου λίθου· καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν μετᾶλλων. Ἐκάστη ἀπ' αὐτάς, ἰδίως αἱ δύο πρῶται, διήρκεσαν πολλές χιλιετηρίδας.

Τάρανδος
(Σκαλισμένος εἰς κέρας).

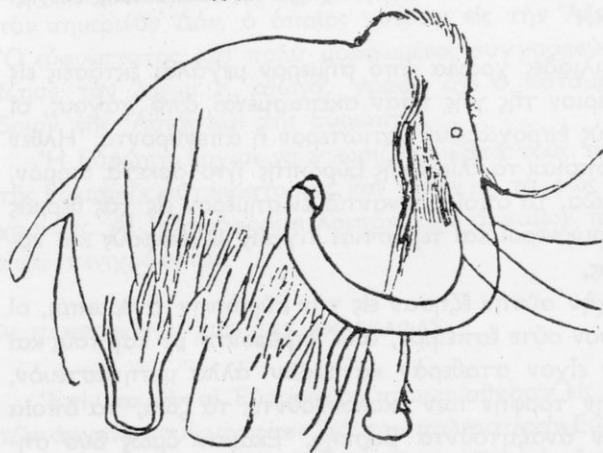
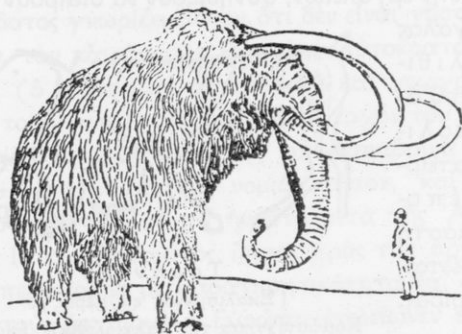
Κομψοτέχνημα τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς.

ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ἐκατοντάδες χιλιάδες χρόνια ἀπὸ σήμερον μεγάλαι ἐκτάσεις εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον τῆς γῆς ἦσαν σκεπασμέναι ἀπὸ πάγους, οἱ ὁποῖοι κατὰ καιροὺς ἐπροχώρουσαν νοτιώτερον ἢ ἀπεσύροντο. Ἦλθεν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ κλίμα τῆς Εὐρώπης ἦτο ἄρκετὰ θερμόν, ὥστε ἔζησαν ἐκεῖ ζῶα, τὰ ὁποῖα συναντῶμεν σήμερον εἰς τὰς θερμὰς χώρας: ἐλέφαντες, ρινόκεροι καὶ τεράστιαι τίγρεις μὲ μακροὺς καὶ κοπτεροὺς κυνόδοντας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔζησαν εἰς τὴν Εὐρώπην ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι οὔτε ἐφύτευον οὔτε ἔσπειρον, ἀλλ' ἐτρέφοντο μὲ καρπούς καὶ μὲ ζῶα. Οὗτοι δὲν εἶχον σταθερὰν κατοικίαν ἀλλὰ μετηνάστευον, ὅταν ἐξήντλουν τὴν τροφήν των ἀκολουθοῦντες τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ἀλλάζουσαν διαμονὴν ἀναζητοῦντα βοσκῆν. Ἐκαμαν ὁμως δύο σημαντικὰς ἐφευρέσεις: ἐγνωρίζον δηλαδὴ νὰ ἀνάπτουν φωτιὰν καὶ νὰ σπάζουν τὸν πυριτόλιθον, ὁ ὁποῖος χωρίζεται εὐκόλως εἰς τεμάχια, καὶ τὸν μετεχειρίζοντο διὰ νὰ κατασκευάζουν ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα. Δὲν ἤξευραν ὁμως ἀκόμη νὰ τὸν κατεργάζωνται. Ἐπέρασαν χιλιάδες χρόνια, τὸ κλίμα ἔγινε ψυχρότερον καὶ οἱ πάγοι κατέβησαν εἰς τὰς πεδιάδας. Νέα εἶδη ζῶων τῶν ψυχρῶν κλιμάτων (βόνασοι, μεγάλαι ἔλαφοι, ἵπποι, φαιαὶ ἄρκτοι καὶ ἀγριοχοῖροι) ἐξήπλουοντο εἰς τὴν Εὐρώπην. Τὰ χαρακτηριστικώτερα ὁμως ζῶα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι τὰ μαμούθ (εἶδος ὑψηλοῦ ἐλέφαντος μὲ παχὺ τρί-

χωμα) και ο τάρανδος, είδος ελάφου, ο οποίος ζή σήμερα εις τὰς πολικὰς χώρας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐζησαν εις τὴν Εὐρώπην ἄνθρωποι περισσότερον ἀνεπτυγμένοι. Ἐπειδὴ ἔνεκα τοῦ ψύχους καὶ

Μαμουθ

Ἐπάνω: ὁ φυσικὸς ἀποκαλυφθεὶς ἐκ τῶν πάγων τῆς Σιβηρίας (Μουσεῖον Πετρούπολεως). Κάτω: ἰχνογράφημα παλαιολιθικῆς ἐποχῆς εις τοῖχον σπηλαίου τῆς Ν. Γαλλίας.

θησαν εις τὴν Νότιον Γαλλίαν καὶ τὴν Βόρειον Ἰσπανίαν. Ἐξακολουθοῦν ὅμως καὶ αὐτοὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ἀκατέργαστον λίθον πρὸς κατασκευὴν ἐργαλείων.

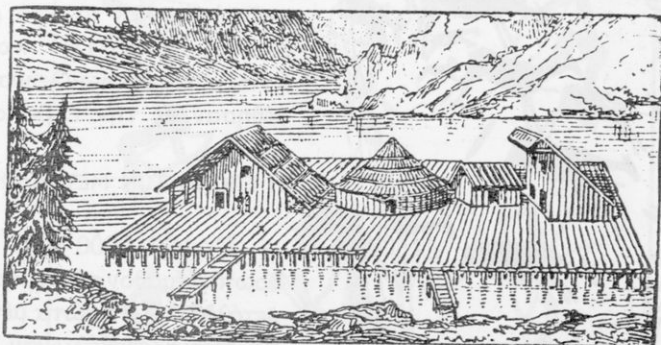
Ὅλην αὐτὴν τὴν μακρὰν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἄνθρω-

τοῦ φόβου τῶν θηρίων κατοικοῦσαν εις σπηλαία, τοὺς ὠνόμασαν ἄνθρωπους τῶν σπηλαίων. Οἱ νέοι ἄνθρωποι εἶναι ἐξυπνότεροι καὶ διακρίνονται πρὸ πάντων διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυίαν. Σκαλίζουν ἐπάνω εις τὰ κόκκαλα τοῦ τάρανδου καὶ εις τὸν χαυλιόδοντα τοῦ μαμουθ ἄνθρώπους καὶ ζῶα καὶ σκεπάζουν τοὺς τοίχους καὶ τὴν ὀροφὴν τῶν σπηλαίων με εἰκόνας τῶν ζῶων τὰ ὁποῖα κυνηγοῦν. Τοιαῦτα σπηλαία εὐρέ-

πος μεταχειρίζεται τὸν ἀκατέργαστον λίθον διὰ τὴν κατασκευὴν ὄπλων καὶ ἐργαλείων, τὴν ὠνόμασαν Παλαιολιθικὴν ἐποχὴν ἢ ἐποχὴν τοῦ ἀκατεργάστου λίθου.

ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ἀργότερον οἱ πάγοι ἀποσύρονται εἰς τοὺς πόλους, ἡ Εὐρώπη ἀποκτᾷ τὸ εὐκρατον κλίμα τὸ ὁποῖον ἔχει σήμερον, ὁ μαμούθ καὶ οἱ ἄρκτοι ἐξαφανίζονται καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν σπηλαίων ἐκλείπουν ἢ

Λιμναῖα κατοικία. (Ἀναπαράστασις).

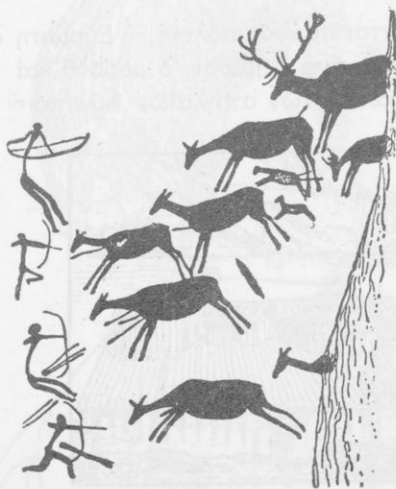
Ἀπὸ συνουκισμὸν τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς λίμνης τῆς Ἑλβετίας.

ὀλιγοστεύουν. Τὴν θέσιν των καταλαμβάνουν ἄνθρωποι ὀλιγώτερον καλλιτεχνικοί, ἀλλὰ μὲ πρακτικώτερον νοῦν. Ἀνήκουν εἰς μίαν μεγάλην φυλὴν, ἢ ὁποία ἐξῆσε κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς τὰς γύρω ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν χώρας. Κινηγοὶ κατ' ἀρχὰς καὶ νομάδες, ἐγκαθίστανται εἰς τὰς πεδιάδας καὶ γίνονται γεωργοί. Ἐμαθάν νὰ ἀροτριοῦν τὴν γῆν, νὰ καλλιεργοῦν τὸ σιτάρι καὶ τὸ κριθάρι διὰ νὰ παράγουν ἀλεύρι, ὅπως καὶ τὸ λινάρι διὰ νὰ κατασκευάζουν ἐνδύματα. Ἐχουν ποίμνια ἀπὸ ἀγελάδας, αἴγας, πρόβατα καὶ χοίρους καὶ ἐξημέρωσαν τὸν ὄνον καὶ τὸν σκύλον. Κατεσκευάζον ἐργαλεῖα ἀπὸ ἄργιλον τὰ ὁποῖα ἔψηνον.

Τὸ χαρακτηριστικώτερον διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶναι ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔμαθον νὰ κατεργάζωνται τὸν λίθον. Τὸν λειαίνουν, τὸν τρυποῦν καὶ κατασκευάζουν ἀξίνια, πριόνια, ἐγχειρίδια καὶ βέλη, τὰ ὁποῖα πολλὰκις κάμνουν ἐντύπωσιν διὰ τὴν ἐπιμελῆ ἐπεξεργασίαν. Διὰ

τοῦτο τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὠνόμασαν Νεολιθικὴν ἐποχὴν ἢ ἐποχὴν τοῦ κατεργασμένου λίθου.

Εἰς τὴν Εὐρώπην συνήντησαν μεγάλας δυσκολίας, διότι ἡ χώρα ἦτο σκεπασμένη ἀκόμη ἀπὸ ἔλη καὶ λίμνας, τὰ ὁποῖα ἦσαν λείψανα τῶν

Οἱ ἄνθρωποι τῶν σπηλαίων κυνηγοῦν τάρανδους.

(Τοιχογραφία εἰς σπήλαιον τῆς Ἰσπανίας)

Ἄμέσως κατόπιν ἔμαθον νὰ ἀναμειγνύουν τὸν χαλκὸν καὶ τὸν κασίτερον καὶ κατεσκεύασαν τὸν ὀρειχάλκον, οὐσίαν πολὺ στερεωτέραν. Ἡ ἐποχὴ τοῦ μετάλλου ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὀρειχάλκου.

Ἡ χρῆσις τοῦ ὀρειχάλκου σημειώνει μεγάλην πρόοδον. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τώρα στερεωτέρα ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα τὸν βοηθοῦν νὰ καλλιεργῇ καλύτερα τὴν γῆν, νὰ ἀναπτύσῃ τὰ τεχνικὰ μέσα καὶ συνεχῶς νὰ καλλιερεύῃ τὴν ζωὴν του. Ἐπίσης ἔχει στερεωτέρα ὅπλα, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουν εἰς μερικοὺς λαοὺς νὰ ὑπερισχύσουν. Μὲ τὴν χρῆσιν τοῦ ὀρειχάλκου καὶ τὴν ἐπικράτησιν ὠρισμένων λαῶν ἀρχίζουν οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι (5000 π. Χ.).

Πολὺ ἀργότερα κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ εἰς χώρας τῆς Β. Εὐρώπης (2000 π. Χ.) ἀνεκάλυψαν τὸν σίδηρον, ὁ ὁποῖος ἔφερεν

πάγων· ἐπίσης, διότι τὰ ἀπέραντα δάση ἔκαμνον τὸ κλίμα ὑγρὸν. Εἰς πολλὰ μέρη, ἤναγκάζοντο νὰ στήνουν τὰς κατοικίας των εἰς τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν ἐπάνω εἰς τὰ νερά. Αὐταὶ εἶναι αἱ λιμναῖαι κατοικίαι, τῶν ὁποίων λείψανα εὐρέθησαν εἰς τὴν Ἑλβετίαν.

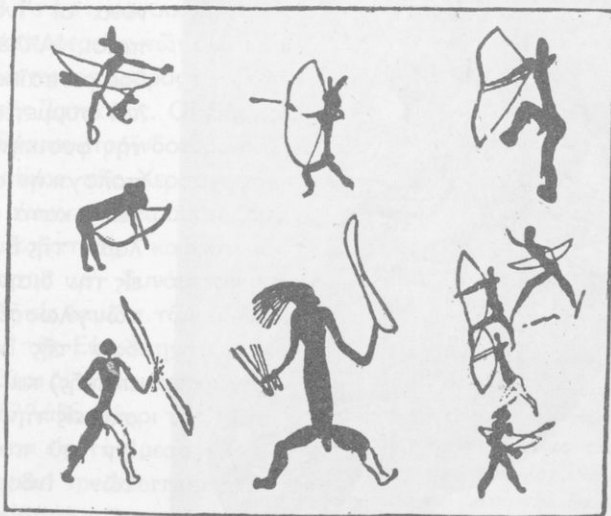
Ἡ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ

Περὶ τὸ 5000 π. Χ. οἱ ἄνθρωποι ἔμαθον τὴν χρῆσιν τοῦ μετάλλου. Τὰ πρῶτα μέταλλα, τὰ ὁποῖα ἀνεκάλυψαν, ἦσαν ὁ χαλκὸς καὶ ὁ χρυσός, τὰ ὁποῖα πολλὰκις εὐρίσκονται πρόχειρα εἰς τὴν φύσιν.

ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὴν συγκοινωνίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην.

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

Ἡ ἐπιστήμη δὲν γνωρίζει τὴν ἀρχικὴν κοιτίδα τοῦ ἀνθρώπου· ἔχει ὁμως πρὸ αὐτῆς τὴν ἐμφανῆ κοιτίδα τῆς ἀνωτέρας διαμορφώσεως τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν Εὐρώπην. Φυλαὶ ἀνώτεραι καὶ κατώτεραι ἐκ

Τοξόται.

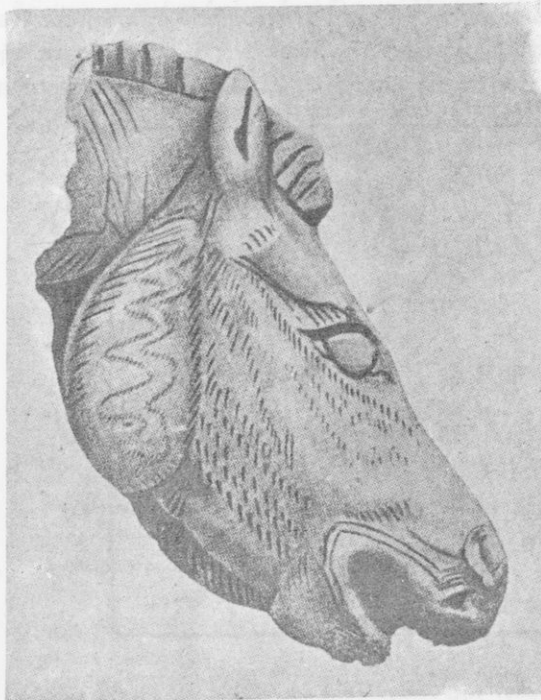
Τοιχογραφία εἰς σπήλαιον τῆς Ἀνατ. Ἰσπανίας. Τέλος τῆς ἐποχῆς τῶν πάγων. Προχωρημένη τέχνη, ἣ ὁποία ζητεῖ νὰ παραστήσῃ ψυχικὰς διαθέσεις. Ἡ σκηνὴ παριστάνει κυνήγιον ἢ χορὸν ἢ μαγικὴν τελετὴν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κυνηγίου.

φύσεως δὲν ὑπάρχουν. Ἄλλ' ἡ Εὐρώπη παρουσίασε τὰς εὐνοϊκὰς συνθήκας διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων τῆς.

Ἀπὸ φυλετικὴν ἄποψιν ἡ Εὐρώπη παρουσιάζει κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τὴν ἐξῆς εἰκόνα:

Ἀκόμη κατὰ τοὺς πρώτους νεολιθικοὺς χρόνους ἡ σύνθεσις τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης εἶναι σκοτεινὴ καὶ συγκεχυμένη. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν μετάλλων τὰ ἀνώνυμα φύλα, ποὺ εἶχον ἐμφανισθῆ παλαιότερον εἰς τὴν Εὐρώπην, διαμορφώνονται εἰς λαούς. Ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν, κατάτμησιν καὶ ἀνάμειξιν·

αί ομάδες όμως είναι πλέον ευδιάκριτοι, προβάλλουν μάλιστα και ώρισμα όνόματα. Αί ομάδες αὐταί ἤ φυλαί εἶναι αὐτόχθονες καὶ ἀπετέλεσαν τὸ ὑπόστρωμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξηπλώθησαν βραδύτερον

Κεφαλή ἵππου.

(Σκαλιστὴ ἐπὶ ὄστου. Ν Γαλλία.)

Ἐξαιρετὸν δείγμα τῆς τέχνης τῶν ἀνθρώπων τῶν σηλαίων. Κάμνει ἐντύπωσιν μὲ τὴν φυσικότητα καὶ τὴν ἔκφρασιν.

ζονται εἰς τὰ φυσικὰ ὑπολείμματα (σκελετοὺς, κρανία), εἰς ἀρχαίας παραδόσεις καὶ εἰς ὑπολείμματα τέχνης, γλώσσης, θρησκείας, τοπωνυμιῶν κλπ. Καὶ αὐτὰ εἰς ὠρισμένα μόνον μέρη τῆς Εὐρώπης. Διὰ τὰς ἐλληνικὰς π.χ. χώρας γνωρίζομεν ἀπὸ τὰς ἀφθόους παραδόσεις καὶ ἀπὸ ὑπολείμματα μὴ ἐλληνικά, ὅτι κατωκλήθησαν χιλιετηρίδας πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ἰνδοευρωπαίων (Ἀχαιοῶνων, Δωριέων) ἀπὸ προελλη-

τὰ φύλα τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς γλωσσικῆς οικογενείας. Ἐπεκράτησαν κατὰ κανόνα οἱ Ἰνδοευρωπαῖοι. Ἄλλὰ αἱ Ἰνδοευρωπαϊκαὶ φυλαὶ συμμετέσχον εἰς τὴν φυσικὴν ἀνθρωπολογικὴν σύνθεσιν τῶν κατὰ τόπους λαῶν τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν γλωσσῶν (κλάδων τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς) καὶ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν ὁμάδων.

Αἱ γνώσεις μας περὶ τῶν παλαιότερων, τῶν προἰνδοευρωπαϊκῶν αὐτοχθόνων αὐτῶν φυλῶν τῆς Εὐρώπης εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Στηρί-

νικά φύλλα, γνωστά με διάφορα ονόματα (Κρήτες, Πελασγοί κλπ). Είς την Ίταλικήν χερσόνησον εύρισκομεν ὅμοια ἀλλὰ ἀσαφέστερα ἴχνη λαῶν προϊνδοευρωπαϊκῶν ἀναφερομένων με διάφορα ονόματα : Τυρρηνοί, Λίγυρες. Τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν. Εἰς τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον, δηλαδή τὴν σημερινὴν Ἰσπανίαν μάλιστα, σώζεται λείψανον τοιούτου λαοῦ οἱ Βάσκοι, κατοικοῦντες εἰς τὰς δύο κατωφερείας τῶν δυτικῶν Πυρηναίων πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Οἱ Βάσκοι εἶναι ἀπόγονοι προϊνδοευρωπαϊκῶν κατοίκων τῆς Χερσονήσου, τῶν Ἰβήρων, καὶ παρουσιάζουν τύπον σωματικῆς κατασκευῆς καὶ γλώσσης μὴ δυνάμενον νὰ καταταχθῆ εἰς καμίαν τῶν ἄλλων ὁμοθειῶν τῆς Εὐρώπης. Ὑποθέτουν ὅτι ὅλοι οἱ παλαιότεροι λαοί, ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς Ἰσπανίας, ἀνήκον εἰς τὴν μεσογειακὴν φυλὴν (homo mediterraneus).

Τέλος εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ βόρειον Εὐρώπην μέχρι τῶν Βρετανικῶν νήσων εύρισκομεν ἐνδείξεις γλώσσης καὶ τοπωνυμιῶν κυρίως, ἀλλὰ καὶ ὑπολειμμάτων πολιτισμοῦ γενικῶς, αἱ ὅποια μαρτυροῦν τὴν παρουσίαν προϊνδοευρωπαϊκῶν φυλῶν, μὴ δυναμένων νὰ καταταχθοῦν με ἀκριβείαν.

Τὴν ὄψιν αὐτὴν τῆς παλαιότερας, μόλις ἀντιληπτῆς εἰς ἡμᾶς, ἀραιοτάτης ὅμως ἀσφαλῶς οἰκήσεως τῆς Εὐρώπης, ἤλλαξεν ἡ ἐμφάνισις τῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν.

ΒΟΡΕΙΑ Ἡ ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΦΥΛΗ

Ἰνδοευρωπαϊοὶ εἶναι μία ἰσχυρὰ φυλή, ἡ ὅποια τὸν ὀριστικὸν τύπον τῆς ἔλαβεν ἐκ τῆς μακρᾶς διαβιώσεως εἰς τὰ βορειότερα τῆς

Παλαιολιθικά ἐργαλεῖα.

Τύποι ἐργαλείων, με τὰ ὅποια ὁ παλαιότατος ἄνθρωπος ὥπλισε τὴν χεῖρα του. Εἶδος ἐργαλείων δι' ὅλας τὰς χρήσεις: νὰ τρυπήσῃ, νὰ σουβλίσῃ, νὰ σκάψῃ, νὰ κόψῃ, νὰ ξύσῃ. Ἀπὸ τὴν ἀνάποδὴ πάλιν καταφέρει δυνατὰ κτυπήματα.

Ευρώπης. Δι' αὐτὸ ὀνομάζονται καὶ *βορεία φυλή* (homo nordicus). Ἀνήκουν εἰς τὴν λευκὴν φυλὴν καὶ ἔχουν ἕκδηλα χαρακτηριστικά.

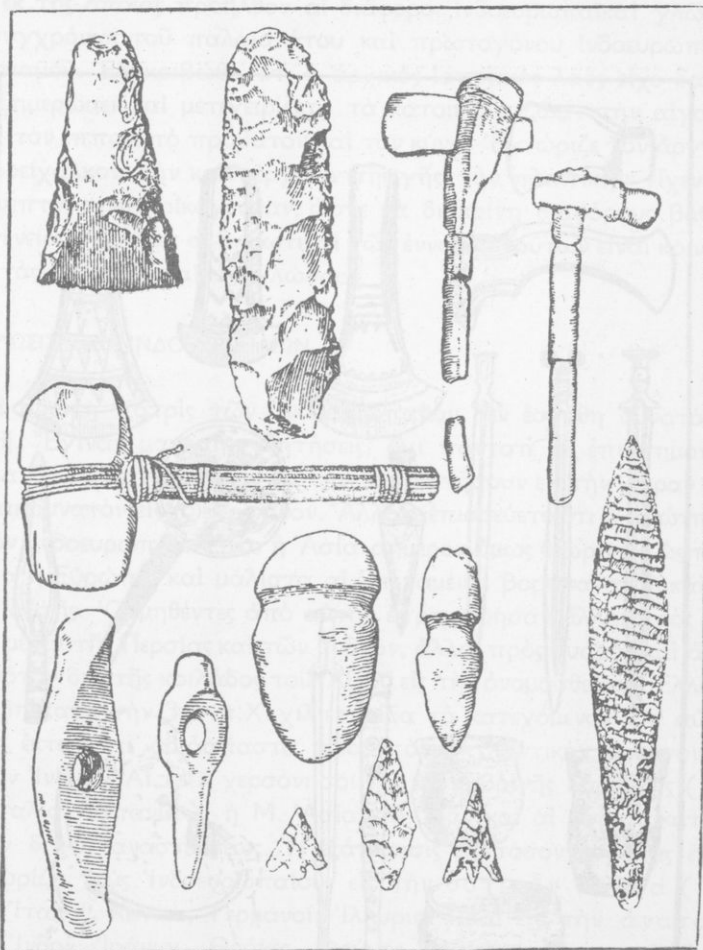
Εἶναι ὑψηλοί· τὸ ὕψος (μέσος ὀρος 1 μ. 74) ὀφείλεται εἰς τὰ κάτω ἄκρα — ἰσχυροὶ καὶ εὐλύγιστοι, δολιχοκέφαλοι καὶ λεπτοπρόσωποι. Τὸ μέτωπον κλίνει πρὸς τὰ ὀπίσω, ἢ ρις εἶναι ὑψηλὴ καὶ λεπτή. Ἡ κάτω σιαγὼν λεπτὴ μὲ πολὺ ἀνεπτυγμένον γένειον. Χεῖλη λεπτά, σχισμὴ βλεφάρων εὐθεῖα. Τρίχες λεῖαι ἢ κυματοειδεῖς, λεπταί, μαλακαί, ἀνοικτοῦ χρώματος, ξανθαὶ μὲ ὑπόχρυσον ἢ ὑπέρυθρον (ἰδίως τοῦ γενείου) τόνον. Ἡ ῖρις τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀνοικτόχρους, γαλανὴ μέχρι φαιᾶς. Τὸ χρῶμα ροδόλευκον καὶ εὐκολον ἐρύθημα τῶν παρεῖδων.

Ὄνομάσθη Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλή, διότι ἐξηπλώθη ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς Ευρώπης μέχρι τῶν Ἰνδιῶν.

Οἱ Γερμανοὶ ἐθνικισταὶ προτιμοῦν τὸν ὄρον Ἰνδογερμανοὶ (Indogermanen). Συμβολικῶς λέγεται καὶ Ἰαπετικὴ φυλή, ἀπὸ τὸν Ἰαπετὸν τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, τὸν υἱὸν τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Γῆς, ἀρχηγὸν τῶν Τιτάνων. Ἐπειδὴ ὑπέθεσαν ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι πρόγονοὶ των ἦσαν οἱ κατακτηταὶ κυρίαρχοι τῶν Ἰνδιῶν Ἄριοι, γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ ὄρου Ἄριοι (Aryens γαλλικά, Arier γερμανικά). Ἡ στρατιωτικὴ ἀριστοκρατία τῶν Ἰνδιῶν ὠνόμαζεν ἑαυτὴν Ἀρυὰς (Aryas) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν καταφρονουμένην τάξιν τῶν ὑποτεταγμένων παλαιῶν κατοίκων. Ἡ λέξις ἔχει σχέσιν μὲ τὰς ἑλληνικὰς ἄρουρα (= χωράφι), ἄροτρον. Οἱ Ἄριοι ἐπέρασαν ὡς οἱ γνησιώτεροι, οἱ πλέον καθαρῶταμοι Ἰνδοευρωπαϊοὶ καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἔγινε μεγάλη κατάχρησις τοῦ ὄρου.

Ἡ σημασία τῶν Ἰνδοευρωπαϊῶν διὰ τὴν ἱστορίαν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς εἰς τὸ σύνολόν του ἔχει σφραγίδα Ἰνδοευρωπαϊκὴν καὶ οἱ Ἰνδοευρωπαϊκοὶ λαοὶ ἔχουν τὴν κυριαρχίαν τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς οἰκουμένης. Ἰνδοευρωπαϊοὶ εἶναι οἱ σημαντικώτεροι λαοὶ τῆς ἱστορίας: Ἕλληνες, Ρωμαῖοι, Κέλται, Γερμανοὶ, Σλάβοι, καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Ἰνδοί, οἱ Ἰράνιοι (Μῆδοι Πέρσαι) κ.ἄ. Ἀπὸ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν των παρουσιάζονται χωρισμένοι ἤδη εἰς λαοὺς. Ἄλλ' ἢ συγκριτικὴ μελέτη τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν ἢ Ἰαπετικῶν γλωσσῶν — ἰδίως τῆς σανσκριτικῆς (γλώσσης τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν) καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς — γενομένη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀπέδειξαν τὴν στενὴν συγγένειαν αὐτῶν τῶν γλωσσῶν καὶ τὴν προέλευσίν των ἀπὸ μίαν ἀρχικὴν γλώσσαν. Οὕτως ἀπεδείχθη ὅτι οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἀποτελοῦν μίαν ὁμοεθνίαν καὶ αἱ γλώσσαι των ἐπίσης μίαν ὁμοεθνίαν γλωσσικήν.

Ἡ γλωσσολογία προσέφερεν ἐδῶ μεγάλην ὑπηρεσίαν. Διὰ τῆς

Ἔργαλεῖα νεολιθικῆς ἐποχῆς.

Ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ καὶ ἄνω πρὸς τὰ δεξιὰ : 1) κοπίδι, 2) σκαπάνη ἀπὸ πέτραν, 3) καὶ 4) πέλεκυς καὶ σφυρὶ ἀπὸ πέτραν με λαβὴν ἀπὸ κέρατα. Πρόσεξε τὴν διαφορετικὴν προσαρμογὴν. Εἰς τὸ μέσον : δεῖγμα τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον δέχονται οἱ Ἰνδιάνοι τῆς Ἀμερικῆς τὸν πέλεκυν εἰς τὴν λαβήν.—Δεξιὰ : δύο βαρεῖες ἀπὸ πέτραν.—Κάτω : δύο πελέκεις ἀπὸ δουλεμένην πέτραν (με ὄπην εἰς τὸ μέσον) τρεῖς αἰχμαὶ βέλους ἀπὸ πυριτόλιθον.—Εἰς τὸ ἄκρον δεξιὰ : μάχαιρα ἀπὸ πυριτόλιθον.

Ἔργαλεία τῆς ἐποχῆς τοῦ ὀρειχάλκου.

Ἐπάνω ἀριστερά: δύο πελέκει ἀπὸ χαλκόν· δεξιὰ: τρεῖς πελέκει ἀπὸ ὀρειχάλκου. Ἐἰς τὸ μέσον: τρία ξίφη, ἓν ἐγχειρίδιον καὶ μία αἰχμὴ βέλους. Κάτω: τρία ἀγγεῖα, θήκη ξίφους, καὶ σάλπιγξ ἀπὸ ὀρειχάλκου.

συγκριτικῆς ἐρεύνης ἐσηματίσθη εἰκὼν τῆς ἀρχικῆς ἱαπετικῆς γλώσσης, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον αἱ διάφοροι ἰνδοευρωπαϊκαὶ γλώσσαι, καὶ συγχρόνως τοῦ παλαιοτάτου καὶ πρωτογόνου ἰνδοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἐξηκριβώθη ὅτι ὁ ἀρχικὸς ἱαπετικὸς λαὸς εἶχε δαμάσει καὶ ἐξημερώσει καὶ μετεχειρίζετο τὰ κατοικίδια ζῶα: τὴν αἶγα, τὸν βοῦν, τὸν ἵππον, τὸ πρόβατον καὶ τὸν κύνα. Ἐγνώριζε τὸν ἄργυρον, τὸν ὀρείχαλκον, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τὴν πλεκτικήν· εἶχεν ἀκόμη ἀνεπτυγμένην οἰκογένειαν, ὥστε νὰ διακρίνη διαφόρους βαθμοὺς συγγενείας. Αἱ λέξεις αἱ δηλωτικαὶ τῶν ἐννοιῶν τούτων εἶναι κοιναὶ εἰς ὅλας τὰς ἰνδοευρωπαϊκὰς γλώσσας.

ἘΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ἸΝΔΟΕΥΡΩΠΑΙΩΝ

Ἡ πρώτη πατρίς τῶν Ἰνδοευρωπαίων δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ ὀρισθῇ. Ἔγιναν μακραὶ συζητήσεις, ὅχι πάντοτε μὲ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα. Οἱ Γερμανοὶ ἤθελον νὰ τὴν τοποθετήσουν εἰς τὴν χώραν των, ἂν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸ Βερολίνον. Ἄλλοτε ἐπιστεύετο ὅτι ἡ πρώτη κοίτις τῶν Ἰνδοευρωπαίων ἦτο ἡ Ἀσία· σήμερον ὁμως θεωρεῖται ὡς πιθανωτέρα ἡ Εὐρώπη, καὶ μάλιστα αἱ ἐκτεταμέναι βορειοανατολικά πεδιάδες αὐτῆς. Ὀρμηθέντες ἀπὸ αὐτὴν ἐπροχώρησαν ἄλλοι πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἄλλοι πρὸς δυσμὰς καὶ ἄλλοι πρὸς νότον διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ εἰς τὴν ὀνομασθεῖσαν Ἑλλάδα.

Ἦδη κατὰ τὴν 3ην π.Χ. χιλιετηρίδα τὸ κατεχόμενον ὑπ' αὐτῶν ἔδαφος ἐκτείνεται ἀδιάσπαστα πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Αἱ τρεῖς χερσόνησοι τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης (Ἑλλάς, Ἰταλία, Ἰσπανία), ἡ Μ. Ἀσία, τὸ Ἰράν καὶ αἱ Ἰνδίαὶ κατελήφθησαν διὰ μεταναστεύσεως. Ἡ ἐξάπλωσις εἰς τόσον μεγάλας ἐκτάσεις χωρίζει τοὺς Ἰνδοευρωπαίους εἰς τὴν δυτικὴν ὁμάδα (Ἕλληνας, Ἰταλοὶ, Κέλται, Γερμανοὶ, Ἰλλυριοὶ) καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν (Ἰνδοί, Ἰράνιοι, Θράκες, Φρύγες, Ἀρμένιοι, Λεττο-σλάβοι). Πάντως οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Ἰράνιοι ἀπετέλεσαν χωριστὴν ὁμάδα γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα Ἄριοι καὶ πολὺ πιθανὸν εἶχον ὡς ἀρχικὴν ἔδραν τὰς ὀρεινὰς χώρας περὶ τὸ ὄρος τῆς κεντρικῆς Ἀσίας Παμίρ.

Κατὰ τὴν δευτέραν χιλιετηρίδα οἱ Ἄριοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἀρχαιοτάτους πολιτισμένους λαοὺς τῆς ἐγγύς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐμφανίζονται εἰς τὸ φῶς τῆς ἱστο-

ρίας. Τοιουτοτρόπως κατά τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος στίφη Ἀρίων προχωροῦν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν καὶ φέρουν εἰς τοὺς Σημίτας τὸν ἄγνωστον ἕως τότε εἰς αὐτοὺς ἵππον. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰδίας χιλιετηρίδος οἱ Ἕλληνες, ὡς πειραταὶ κατ' ἀρχὰς καὶ ἄποικοι βραδύτερον, ἐμφανίζονται εἰς τὴν Κρήτην, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Περὶ τὸ 1000 π.Χ. οἱ Ἄριοι εἶναι κύριοι τῶν βορειοδυτικῶν Ἰνδιῶν, οἱ Ἕλληνες τῆς νοτίου Βαλκανικῆς, οἱ Θράκες καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ τῆς βορείου. Οἱ Ἴταλοι καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ καταλαμβάνουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἰταλίας. Κέλται καὶ Γερμανοὶ τὴν Γερμανίαν καὶ τμήματα τῆς Γαλλίας καὶ Σκανδιναβίας. Περὶ τὸ 600 π.Χ. οἱ κυματισμοὶ τῶν Ἰνδοευρωπαϊῶν ἐξακολουθοῦν ἀκόμη. Οἱ ὀλιγώτερον σταθερῶς ἐγκατεστημένοι ἀπ' αὐτοὺς, οἱ Κιμμέριοι, οἱ ἱράνιοι νομάδες, οἱ Σκύθαι, οἱ Σαρμάται, κάμνουν ἐπιδρομὰς εἰς διαφόρους κατευθύνσεις, εἰς τὴν νότιον Ρωσίαν, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν κινοῦνται οἱ Κέλται.

Ἡ ἀνάμειξις μὲ τοὺς κατακτηθέντας λαοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ εἶχον ἀνώτερον πολιτισμόν, καὶ ἡ προσαρμογὴ εἰς νέας συνθήκας τῆς ζωῆς ἐδιαφοροποίησαν τοὺς Ἰνδοευρωπαίους τόσοσιν πολὺ, ὥστε δὲν ἀνεγνώριζον ἑαυτοὺς πλέον ὡς συγγενεῖς.

Κατὰ τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἰνδοευρωπαϊῶν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἐγγύς Ἀσίαν ἔκλεισε κατ' οὐσίαν. Αἱ μεταβολαὶ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη γίνονται τοῦ ἑνὸς εἰς βάρους τοῦ ἄλλου. Οἱ κυριώτεροι Ἰνδοευρωπαϊκοὶ λαοί, τοὺς ὁποίους θὰ συναντήσωμεν κατὰ τὴν πορείαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἱστορίας, εἶναι οἱ Κέλται καὶ οἱ Γερμανοί.

Οἱ Κέλται ἢ Κελτοί, πολυάριθμος καὶ ἰσχυρὰ φυλὴ, ἐξηπλώθη κατ' ἀρχὰς εἰς ὅλην τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην· περιωρίσθη βραδύτερον εἰς τὴν Γαλατίαν, Ἰσπανίαν καὶ τὰς Βρετανικὰς νήσους. Ὁ κεντρικὸς κορμὸς αὐτῆς, ἦσαν οἱ Γαλάται κατοικοῦντες εἰς τὴν βορείως καὶ νοτίως τῶν Ἄλπεων πεδιάδα, τὴν ἐντεῦθεν καὶ ἐκείθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, ὅπως ἔλεγον οἱ Ρωμαῖοι. Γαλάτας ὠνόμασαν (καὶ Γαλατίαν τὴν πατρίδα των) οἱ Ἕλληνες τοὺς Κελτικούς λαοὺς, οἱ ὁποῖοι τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα ἐπέδραμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ 279 ἐλητήλατησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμαζαν αὐτοὺς Galli καὶ τὴν χώραν των Gallis.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ. — ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, δηλαδὴ τὸν 3ον καὶ 2ον π.Χ. αἰῶνα, αἱ πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἦσαν πολὺ ἐξηντλημέναι. Ἄλλὰ καὶ τὰ κράτη τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐξησθένησαν βαθμηδόν. Γενικῶς οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουν τὴν παλαιὰν ἀκμήν. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐμφανίζονται οἱ *Ρωμαῖοι*, οἱ ὁποῖοι ἀρχίζουσι νέαν περίοδον τῆς Ἰστορίας. Ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν ἕνας μικρὸς λαὸς τῆς Ἰταλίας, κατώρθωσαν νὰ προκόψουν γρήγορα. Ἐνίκησαν τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου τὰ κράτη τῶν χρόνων των, ἴδρυσαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἐκυβέρνησαν αὐτὴν πολὺ καλὰ, ἔθεσαν σοφοὺς νόμους, ἔλαβον τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν ἐξήπλωσαν ἀπὸ τὴν μίαν ἕως τὴν ἄλλην ἄκρην τῆς αὐτοκρατορίας των. Κυρίως ἦτο πολὺ μεγάλη ἡ ἐπίδρασις των εἰς τοὺς λαοὺς τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔλαβον τὸν πρῶτον πολιτισμὸν καὶ γενικῶς οἱ Εὐρωπαῖοι ἐδιδάχθησαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους.

Η ΙΤΑΛΙΑ

Οἱ Ρωμαῖοι εἶναι ὁ δεύτερος μετὰ τοὺς Ἕλληνας μεγάλος λαὸς τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἔχουν σημαντικωτάτην θέσιν εἰς τὴν Ἰστορίαν.

Οἱ Ρωμαῖοι ἔζησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ μεσαία ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλας χερσονήσους, αἱ ὁποῖαι προβάλλουσι ἀπὸ τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ἡ θέσις τῆς ἦτο ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὴ. Πρὸς βορρᾶν συνώρευε πρὸς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, μὲ τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς ἐπλησίαζε πολὺ τὴν Ἀφρικὴν, ἐνῶ τὸ στενὸν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης τὴν ἔφερεν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν ἄλλην Ἀνατολήν. Κατεῖχε δηλαδὴ κεντρικὴν θέσιν εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ ἦτο προωρισμένη νὰ παίξῃ σημαντικώτατον ρόλον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ Ἰταλία εἶναι χώρα ὄρεινή, ὅπως ἡ Ἑλλάς. Μία μεγάλη ὄροσειρά, τὰ Ἀπέννινα, διατρέχει τὴν χερσόνησον ἀπὸ βορρᾶ ἕως τὸ νοτιώτατον ἄκρον καὶ χωρίζει αὐτὴν εἰς δύο ἄνισα μέρη. Ἡ ἀνατολικὴ παραλία εἶναι πολὺ στενὴ. Ἐκεῖ τὰ ὄρη χαμηλώνουν ἀποτόμως καὶ ἀφήνουν μόνον στενὰς κοιλάδας κατὰ μῆκος τῶν μικρῶν ὀρητικῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι καταβαίνουν ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα καὶ χύνονται εἰς τὴν Ἀδριατικὴν. Ἡ μόνη σημαντικὴ πεδιάς εἰς τὴν πλευρὰν αὐτὴν εἶναι ἡ πεδιάς τῆς Ἀπουλίας. Ἀντιθέτως ἡ δυτικὴ πλευρὰ παρουσιάζει ἀρκετὰ μεγάλας καὶ εὐφόρους πεδιάδας, ὅπως τῆς Τυρρηνίας, τοῦ Λατίου καὶ τῆς Καμπανίας. Εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν εἶναι ἡ σημαντικωτέρα τῶν Ἰταλικῶν πεδιάδων, ἡ πεδιάς τοῦ Πάδου. Τὴν χώραν διατρέχουν ἀρκετὰ μεγάλοι ποταμοί: ὁ Τίβερις εἰς τὸ Λάτιον, ὁ Ἄρνος εἰς τὴν Τυρρηνίαν, ἐνῶ ὁ Πάδος μὲ τοὺς παραποτάμους του πλημμυρεῖ κυριολεκτικῶς τὴν ἄνω Ἰταλίαν.

Ἐπίσης τὸ κλίμα τῆς Ἰταλίας εἶχε μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος. Τὸν χειμῶνα ἦτο μᾶλλον γλυκὺ, ἐνῶ τὸ θέρος ἦτο ξηρὸν καὶ θερμὸν. Ἄλλ' ἡ θερμοκρασία ἐμετριάζετο ἀπὸ τὸν δρόσερὸν ἄνεμον τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους.

Ἡ Ἰταλία διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς. Αἱ πεδιάδες τῆς παρῆγον ἀφθονον σίτον, κριθὴν καὶ ἄλλα δημητριακά. Εἰς τοὺς λόφους ἤκμαζεν ἡ ἄμπελος καὶ εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν Ἀπεννίνων ἡ ἔλαια. Ἡ Ἰταλία εἶχεν ὀνομαστοὺς οἶνους καὶ ἔλαια. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν καὶ εἰς τὰ ὄρεινὰ διαμερίσματα ἤκμαζεν ἡ κτηνοτροφία.

Ἡ μεγάλη ὅμως διαφορὰ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα συνίσταται κυρίως εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς παραλίας. Ἡ ἀνατολικὴ ἀκτὴ εἶναι σχεδὸν ἀπρόσιτος εἰς τὰ πλοῖα, διότι τὰ Ἀπέννινα κατέρχονται ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δὲν σχηματίζουν κόλπους καὶ ὄρμους. Μόνον ἡ νότιος Ἰταλία ἔχει ἓνα μέγαν κόλπον, τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Εἰς τὴν δυτικὴν ὅμως ἀκτὴν ὑπῆρχον λιμένες καὶ ἡ παραλία ἦτο περισσότερον φιλόξενος εἰς τὰ πλοῖα.

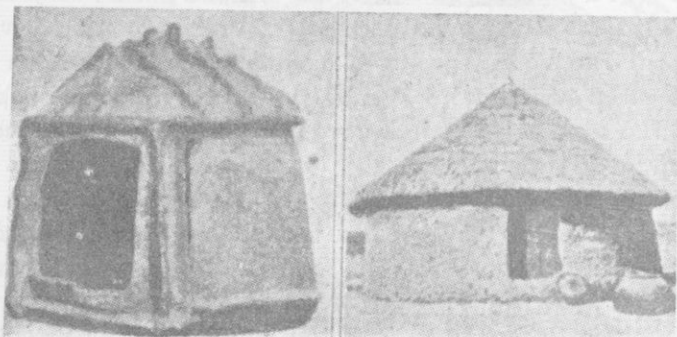
Ἐπίσης ἡ Ἰταλία στεφανώνεται, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ συμπλέγματα νήσων. Μόνον εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν ὑπάρχουν τρεῖς μεγάλα νῆσοι: ἡ Σικελία, ὀνομαστὴ διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς, ἡ Σαρδηνία καὶ ἡ Κορσική. Ἀπὸ τὰς νήσους αὐτὰς ἡ Σικε-

λία είχε μεγάλην σημασίαν, διότι κειμένη εις θέσιν ἐπικαιροτάτην ἐξουσίαζε τὸ στενόν, τὸ ὁποῖον ἐνώνει τὸ Τυρρηνικόν μὲ τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ μὲ τὴν εὐφορίαν τῆς ἤτο ὁ σιτοβολῶν τῆς Ἰταλίας.

Η ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Διὰ τοὺς ἀρχαίους ὡς Ἰταλία ἐλογίζετο μόνον ἡ χερσόνησος. Σύννορά τῆς πρὸς βορρᾶν ἦτο ὁ μικρὸς ποταμὸς Ρουβίκων, ὁ ὁποῖος χύνεται εἰς τὴν Ἀδριατικὴν.

Τὴν Ἰταλίαν λοιπὸν αὐτὴν τὴν ἐχώριζον εἰς τρία μέρη : εἰς

Κατοικία τῶν παλαιῶν Ρωμαίων.

Νεκρική ὑδρία εἰς σχῆμα οἰκίας τῶν παλαιωτάτων κατοίκων τῆς Ἰταλίας. Δεξιά, καλύβη τῶν σημερινῶν μαύρων τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι φανερά ἡ ὁμοιότης.

τὴν Ἄνω, τὴν Μέσην καὶ τὴν Κάτω Ἰταλίαν. Εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν ἦτο ἡ Τυρρηνία, εἰς τὴν Μέσην ἡ Ρώμη καὶ εἰς τὴν Κάτω αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

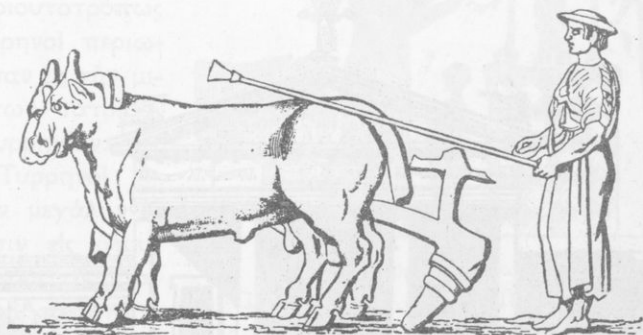
Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σήμερον λέγομεν βόρειον Ἰταλίαν, δηλαδὴ τὴν χώραν μεταξὺ τῶν Ἀπεννίνων καὶ τῶν Ἀλπεων, οἱ ἀρχαῖοι τὴν ὠνόμαζαν Ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατία, διότι ἐκεῖ κατοικοῦσαν οἱ Γαλάται, ἕνας λαὸς ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν σημερινὴν Γαλλίαν.

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Αἱ ἀνασκαφαί, αἱ ὁποῖαι ἐγιναν εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἀπέδειξαν ὅτι εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπῆρχον ἄνθρωποι κατὰ τὴν λιθίνην ἐποχὴν.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν μεσογειακὴν φυλὴν, ἣ ὁποῖα καθὼς ἤξεύρομεν, ἔζη εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Κατεσκεύαζον καλύβας στρογγυλὰς ἢ κωνικάς, ἐγνώριζον τὴν κατεργασίαν τοῦ λίθου καὶ ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς των. Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ κάτοικοι τῆς Ἰταλίας ὀνομάζονται **Λίγουρες**, ὅπως οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος Πελαγοῖ.

Ἐκ τῶν 2000 π.Χ. ἀρχίζει ἡ κάθοδος τῶν Ἰνδοευρωπαίων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὅταν οἱ πρῶτοι Ἕλληνες—δηλαδή οἱ Ἀχαιοὶ—ἔλαβον τὸν δρόμον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, λαοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἰνδοευρω-

Τυρρηνὸς γεωργός. (Ὁρειχάλκινον σύμπλεγμα).

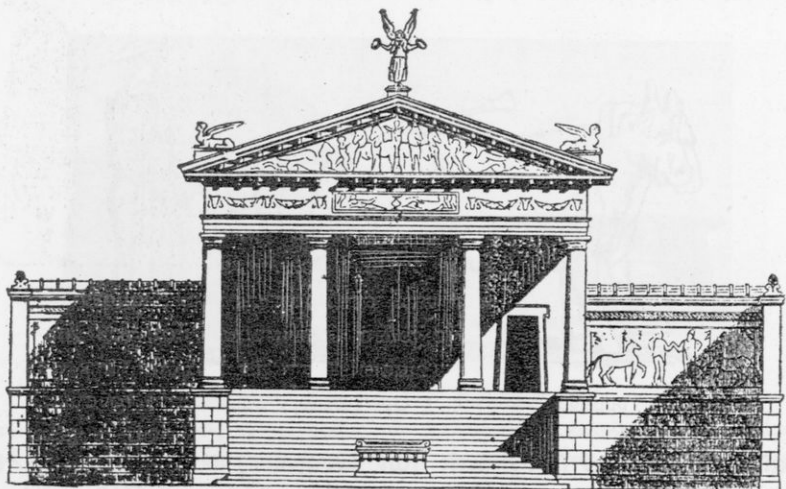
παϊκὴν ὄμοφυλίαν (συγγενεῖς τῶν Ἑλλήνων) κατέβησαν ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς καὶ κεντρικὰς Ἄλπεις εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου. Ἦσαν ἀρκετὰ πολιτισμένοι. Εἶχον ἐξημερώσει τὸν σκύλον, τὸν βοῦν, τὸν χοῖρον, τὸ πρόβατον, τὸν ἵππον καὶ ἄλλα κατοικίδια, ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν καὶ ἐγνώριζον τὴν κατασκευὴν τοῦ ὀρειχάλκου. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἐξήπλωσαν τὸν πολιτισμὸν των ἀπὸ τὴν βόρειον Ἰταλίαν μέχρι τοῦ νοτιωτάτου ἄκρου τῆς χερσονήσου, μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος.

Ἀργότερον, σχεδὸν συγχρόνως μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ 1000 π.Χ. περίπου, νέοι ἐπιδρομεῖς (καὶ αὐτοὶ Ἰνδοευρωπαῖοι) κατῆλθον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ νέοι λαοὶ ἐγνώριζον τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου καὶ ἐξηπλώθησαν πρὸς νότον μετὰ διάφορα ὀνόματα: Ὀμβριοί, Σαμνῖται, Λουκανοί, Βρούττιοι κ.λ.π.

“Όλους αυτούς τούς ινδοευρωπαϊκούς λαούς, οί όποίοι έγκατεστάθησαν εΐς δύο έποχάς εΐς τήν Ίταλίαν, όνομάζουσι με κοινόν όνομα Ίταλιώτας. Άλλ’ ή Ίταλία έδέχθη τόν πολιτισμόν άπό άλλους λαούς, τούς Τυρρηνούς και τούς Έλληνας.

ΟΙ ΤΥΡΡΗΝΟΙ

Οί Τυρρηνοί ή Έτροϋσκοι, όπως όνομάζουσι αυτούς οί Ρωμαίοι, εΐχον έγκατασταθῆ εΐς τήν πεδιάδα του Άρνου βορειοδυτι-

Τυρρηνικός ναός.

Όμοιότης και διαφορά άπό τόν ελληνικόν.

κώς τῆς Ρώμης και ή χώρα άπό τότε ώνομάσθη Τυρρηνία (σημ. Τοσκάνα). Δέν γνωρίζομεν πολλά πράγματα περι τῆς καταγωγῆς, του χρόνου τῆς έγκαταστάσεως εΐς τήν Ίταλίαν και περι τῆς γλώσσης του ιδιορρυθμού αυτού λαού. Σήμερον παραδέχονται ότι ἦσαν Αΐγαίοι, ότι έζων τόν 13ον — 12ον αΐώνα εΐς τās νήσους και τὰ παράλια του Αΐγαίου και ότι ἠναγκάσθησαν νά φύγουν άπ’ εκεί κατά τούς χρόνους τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως (1200 - 1000). Οί άρχαίοι Έλληνες έγνώρισαν τούς Τυρρηνούς ώς τολμηρούς πειρατάς.

Οἱ Τυρρηνοὶ ἴδρυσαν εἰς τὴν Ἱταλίαν ἐκτεταμένον ἀλλ' ἐφήμερον κράτος. Περί τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἐκυρίευσαν τὸ Λάτιον καὶ ἐπροχώρησαν ἕως τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας Κύμην καὶ Νεάπολιν. Ἐξουσίασαν τὴν θάλασσαν, ἣ ὁποία ἀπὸ τὸ ὄνομα τῶν ὠνομάσθη Τυρρηνική, καὶ ἀργότερον κατέλαβον ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου. Ἡ ἀκμὴ τῶν ὅμως δὲν διήρκεσε πολὺ. Εἰς διάστημα δύο αἰῶνων (500 - 300 π. Χ.) τὸ κράτος τῶν διελύθη. Τὸ 524 Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συνεννοήθησαν καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Τυρρηνοὺς ἀπὸ τὸ Λάτιον, ἐνῶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου ἐγκατεστάθησαν διάφοροι γαλατικαὶ φυλαί. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Τυρρηνοὶ περιωρίσθησαν εἰς τὴν μικρὰν τῶν πατρίδα, τὴν Τυρρηνίαν.

Οἱ Τυρρηνοὶ ἤσκησαν μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἱταλίας καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ἐφεραν εἰς αὐτοὺς πολλὰ στοιχεῖα

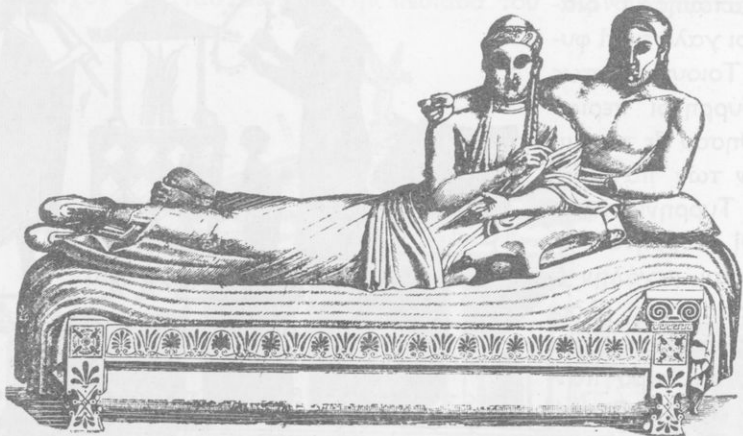
Τυρρηνικὸς βωμὸς.

(Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου. Παρίσιοι, Λουβρὸν).

Εἰς τὸ μέσον ὁ βωμὸς μετὰ τὴν φλόγα ἀριστερὰ ὁ ἱερεὺς μετὰ στέφανον εἰς τὰς χεῖρας· πλῆσιον ὁ μικρὸς ὑπηρέτης μετὰ στολὴν ὀπίσω τὸ πρὸς θυσίαν ζῶον· δεξιὰ αὐλητῆς.

ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Πρῶτοι ἐδίδαξαν τοὺς ἰθαγενεῖς λαοὺς νὰ μεταχειρίζωνται εἰς τὰς οἰκοδομὰς τὸν λίθον ἀντὶ τοῦ ξύλου, ἀπεξήραναν ἔλη, ἔκοψαν δάση, ἐκάνονισαν τὸ ρεῦμα τῶν ποταμῶν καὶ κατῶρθωσαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὸν φυσικὸν πλοῦτον τῆς χώρας. Οἱ Τυρρηνοὶ ἐπίσης προώδευσαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ὠραιοτάτα ἀγγεῖα, ἐπιτραπέζια σκεύη καὶ ἄλλα κομμοτεχνήματα μαρτυροῦν πολιτισμὸν λεπτὸν καὶ πολὺ προωδευμένον. Ἐπίσης πολὺ ἀνεπτυγμένη, ἀλλὰ ἰδιόρρυθμος καὶ σκοτεινὴ, ἦτο ἡ θρησκεία τῶν. Τοὺς θεοὺς τῶν ἐφαντάζοντο τερατώδεις. Ἰδίως ἐλάτρευον πολὺ τοὺς νεκροὺς, διὰ τοὺς ὁποίους κατεσκεύαζον μεγάλους ὑπογείους τάφους καὶ ἐκόσμουσαν αὐτοὺς μετὰ τοιχογραφίας καὶ κίονας καὶ ἐγέμιζον μετὰ πλῆθος ἀντικειμένων.

Πολύ μεγαλύτερα ἦτο ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδρασις εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα. Αἱ σημαντικώτεραι ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς νοτίου Ἰταλίας, ἦσαν: ὁ Τάρας, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ Κρότων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος· τὸ Ρήγιον εἰς τὴν Καλαυρίαν· ἡ Κύμη εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Καμπανίας. Εἰς τὴν Σικελίαν ἦσαν αἱ Συρακοῦσαι, ὁ Σελινοῦς καὶ ἡ Κατάνη.

Τυρρηνικὴ σαρκοφάγος.

(Περὶ τὸ 500 π.Χ. Παρίσιοι, Λουβρον).

Ἐκ τῆς ἀργιλῆος. Εἰκονίζονται ἐπ' αὐτῆς οἱ δύο σύζυγοι καθήμενοι ἐπὶ τῆς κλίνης.

Βραδύτερον ἢ Κύμη ἴδρυσε τὴν Νεάπολιν καὶ δι' αὐτῆς μετέδωκε τὸ ἀλφάβητον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀργότερον αἱ ἀποικίαι ἴδρυσαν νέας πόλεις καὶ τοιοῦτοτρόπως ὅλη ἡ παραλία τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἐκαλύφθη ἀπὸ ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἑλληνικῶν ἀποικίων εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας εἶναι μεγάλη. Οἱ Ἕλληνες μετέφερον ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν τοὺς νόμους, τὰ ἔθιμα, τὴν θρησκείαν, τὰς τέχνας, τὰς ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις, τοὺς ἀγῶνας καὶ ὅλην τὴν εὐθυμον ζωὴν, ἢ ὅποια διέκρινε τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν. Ἐκεῖ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ αἱ χῶ-

ραι, τὰς ὁποίας εἶχον κατοικήσει, μετεμορφώθησαν διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι δικαίως ὠνόμαζον τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν **Μεγάλην Ἑλλάδα**.

Ἀπὸ τὸν 5ον αἰῶνα ἀρχίζει ἡ παρακμὴ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. Οἱ λόγοι, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν Ἑλλήνων γενικῶς ἦσαν αἱ πολιτικαὶ φιλονεικίαι. Αὗται ἔφθειραν μὲ τὸν καιρὸν τὴν δύναμιν τῶν ἀποικιῶν καὶ τὰς ἔκαμαν εὐκολον λείαν εἰς τοὺς πολεμικοὺς Ρωμαίους.

ΟΙ ΛΑΤΙΝΟΙ

Ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας ἀνεπτύχθησαν περισσότερο καὶ διεδραμάτισαν σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν ἱστορίαν οἱ κάτοικοι τῆς μικρᾶς χώρας τοῦ Λατίου, οἱ **Λατῖνοι**. Οἱ Λατῖνοι προῆλθον ἀπὸ τὴν ἀνάμειξιν τῶν διαφόρων λαῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ἐπεκράτησεν ὁμως τὸ ἰνδοευρωπαϊκὸν στοιχεῖον καὶ τοιοῦτοτρόπως διεμορφώθη μία ἀπὸ τὰς ἰσχυροτάτας φυλάς, οἱ Λατῖνοι.

Εἰς τὸ Λάτιον πολὺ ἔνωρις ἐκτίσθησαν μικροὶ συνοικισμοί: ἡ Ἄλβη Λόγγα, τὸ Τοῦσκουλον, τὸ Λαβίνιον, τὸ Τίβουρον κλπ. Αἱ μικραὶ αὗται κῶμαι εἶχον συνδεθῆ μὲ ἓνα εἶδος θρησκευτικῆς ἀμφικτιονίας, διότι ὅλαι ἐλάτρευον εἰς κοινὸν ἱερὸν κείμενον εἰς τὴν ὑψηλότεραν κορυφὴν τοῦ Ἄλβανου ὄρους τὸν θεὸν Δία. Μὲ τὸν καιρὸν ὁμως ἡ ἀμφικτιονία ἔγινε πολιτικὴ ὀργάνωσις. Ἀργότερον οἱ Λατῖνοι ἐξεπολιτίσθησαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἰταλιώτας. Εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν χώραν ἐμελλε νὰ ἀναπτυχθῆ ἡ Ρώμη, ἡ ὁποία ἦτο πεπρωμένον νὰ ἐξουσιάσῃ τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ.—ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

ΟΙ ΡΩΜΑΪΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον λησμονήσει τὴν παλαιότερον ἱστορίαν των καὶ διηγοῦντο διαφόρους μύθους, διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴν καταγωγὴν των, τὴν κτίσιν τῆς Ρώμης καὶ τὰς συνηθείας των.

Κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν παράδοσιν οἱ παλαιότεροι Ρωμαῖοι ἦλθον ἀπὸ τὴν Τροίαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τοῦ Πριάμου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἦρωσ τῆς Τροίας Αἰνεΐας μὲ πολλοὺς συντρόφους τοῦ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας καὶ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις εἰς τὴν θάλασσαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐκυρίευσεν μέρος τοῦ Λατίου καὶ ἐγένε βασιλεὺς τῆς χώρας. Ἀπὸ τὸν Αἰνεΐαν καὶ τοὺς Τρῶας λοιπὸν λέγεται ὅτι κατάγονται οἱ Ρωμαῖοι. Ὁ υἱὸς τοῦ Αἰνεΐου Ἀσκάνιος ἢ Ἰούλος ἔκτισεν μακρὰν τῆς θαλάσσης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀλβανοῦ ὄρους τὴν Ἀλβαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβασίλευσαν οἱ ἀπόγονοί του.

Ἀπόγονος τοῦ Αἰνεΐου ἦτο ὁ Ρωμύλος. Οἱ Ρωμαῖοι ἔλεγον ὅτι, ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ρωμύλος μὲ τὸν ἀδελφόν του Ρῶμον, ὁ θεῖος των ἠθέλησε νὰ τοὺς ἐξαφανίσῃ καὶ τοὺς ἔρριπεν εἰς τὸν Τίβεριν ἐντὸς καλαθίου, διὰ νὰ ἔχη αὐτὸς τὴν βασιλείαν. Ἀλλὰ τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ εἶχον πλημμυρήσει, παρέσυραν τὸ καλάθι καὶ τὸ ἔφεραν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παλατίνου λόφου. Ἐκεῖ μία λύκαινα ἐθήλασε τὰ δίδυμα καὶ τὰ ἔσωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ἔλαβεν ἕνας βοσκός, ὁ ὁποῖος τὰ υἰοθέτησεν. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ὅταν ἐμεγάλωσαν, ἐφόνευσαν τὸν ἄγριον θεῖον των καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν ἰδικὴν των πόλιν. Τοιοῦτοτρόπως ἐκτίσθη ἡ Ρώμη. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγένε τὸ 753 π. Χ.

Ἡ Ρώμη ὅμως δὲν εἶχεν ἀρκετοὺς κατοίκους. Διὰ τοῦτο ὁ Ρωμύλος ἐκήρυξεν αὐτὴν ἄσυλον καὶ τοιοῦτοτρόπως κατέφυγον εἰς αὐτὴν πολλοὶ τυχοδιῶκται καὶ κακοῦργοι. Δὲν ὑπῆρχον ὅμως γυναῖκες. Ὁ Ρωμύλος τότε ἔκαμε μεγάλην πανηγυριν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦλθον αἱ γυ-

ναΐκες καὶ τὰ κορίτσια τῶν Σαβίνων, οἱ ὅποιοι ἦσαν γειτονικὸς λαός. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑορτῆς, οἱ Ρωμαῖοι ἤρπασαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας τῶν Σαβίνων· τὸ γεγονός ὅμως αὐτὸ ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς πόλεμον. Αἱ Σαβίνοι ὅμως ἐρρίφθησαν εἰς τὸ μέσον καὶ τοὺς συνεβίβασαν καὶ ἀπὸ τότε ἀπεφάσισαν νὰ βασιλεύῃ μετὰ τὴν σειράν εἰς τὴν Ρώμην ἓνας Ρωμαῖος καὶ ἓνας Σαβίνος.

Μετὰ τὸν Ρωμύλον ἐβασίλευσαν ὁ Νουμᾶς Πομπίλιος, Σαβίνος· ὁ Τύλλος Ὁστίλλιος, Ρωμαῖος· ὁ Ἄγκος Μάρκιος, Σαβίνος. Εἰς ὅλους αὐτοὺς ἡ παράδοσις ἀποδίδει πολλὰς κατακτήσεις καὶ σημαντικὰς πολιτικὰς πράξεις. Ὁ Νουμᾶς κυρίως ἐφημίσθη ὡς εἰρηνικὸς καὶ συνετὸς βασιλεὺς. Μετ' αὐτοὺς τὴν Ρώμην ἐκυβέρνησαν βασιλεῖς καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Τυρρηνίαν: ὁ Ταρκύνιος ὁ Πρεσβύτερος, ὁ Σέρβιος Τύλλιος καὶ ὁ Ταρκύνιος ὁ Ὑπερήφανος. Εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς οἱ Ρωμαῖοι ἀπέδωσαν πολλὰ εἰρηνικὰ καὶ πολεμικὰ ἔργα.

Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς ἐκυβέρνησε κατὰ τὴν παράδοσιν τυραννικῶς. Ἰδίως κατεδίωξε τοὺς εὐγενεῖς, οἱ ὅποιοι τέλος ἐξηγέρθησαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν Ταρκύνιον νὰ φύγῃ τὸ 509 π.Χ. Ἀπὸ τότε ἔληξεν ἡ βασιλεία.

ΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Ὅλα αὐτὰ εἶναι μῦθοι τοὺς ὁποίους ἔπλασαν οἱ Ρωμαῖοι, διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἀρχὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ κράτους των. Ἄλλ' εἰς τὸ βάθος τῶν μύθων κρύπτεται συνήθως ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, τὴν ὁποῖαν θὰ προσπαθῆσωμεν νὰ διευκρινίσωμεν.

Ἡ Λύκαινα

(Ρώμη, Καπιτώλιον).

Εἶναι πλασμένη ἀπὸ οὐρείχαλκον. Κατεσκευάσθη τὸν 8ον ἢ τὸν 7ον αἰῶνα ἀπὸ Ἕλληνα ἢ Τυρρηνὸν τεχνίτην. Οἱ δίδυμοι Ρωμύλος καὶ Ρῶμος προσετέθησαν βραδύτερον. Ἡ Λύκαινα ἦτο πιθανώτατα τὸ ἱερὸν ζῶον, ὁ ὑποθετικὸς γενάρχης τῶν Ρωμαίων.

Ἡ Ρώμη ἐκτίσθη εἰς θέσιν σπουδαιοτάτην. Ἑπτὰ λόφοι ἐκ φύσεως ὄχυροὶ ἀπετέλουν ἓνα ἰσχυρὸν σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη προστατεύεται ἀπὸ φυσικὰ ὄχυρώματα: τὸν Τίβεριν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὰς καὶ νότον ὄρη. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἡ Ρώμη ἐκτίσθη τὸ 753 π. Χ. φαίνεται ὅμως ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς λόφους αὐτοὺς εἶχον κατοικηθῆ πολὺ ἐνωρίτερον.

Ἄργότερον (περὶ τὸ 600 π.Χ.) οἱ Τυρρηνοὶ κατέκτησαν, καθὼς εἶδομεν, τὸ Λάτιον καὶ ἔφεραν εἰς αὐτὸ τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν τῶν. Αὐτοὶ συνήνωσαν τὰς κώμας τῶν λόφων εἰς μίαν πόλιν καὶ κατεσκεύασαν μὲ ὀγκῶδεις λίθους τεῖχος τετράγωνον. Οἱ Τυρρηνοὶ ἔκαμαν καὶ ἄλλα σημαντικὰ ἔργα. Ἄπεξήρναν τὰ μεταξὺ τῶν λόφων ἔλη, κατασκευάσαντες μεγάλας ὑπονόμους. Μεταξὺ τῶν λόφων Καπιτωλίνου καὶ Παλατίνου ἐγκατέστησαν τὴν ρωμαϊκὴν ἀγορὰν (Forum Romanum). Ἡ παράδοσις αὕτη σημαίνει ὅτι Τυρρηνοὶ βασιλεῖς ἐκυβέρνησαν τὴν Ρώμην.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ αὐτά, ἡ Ρώμη ἐκτίσθη εἰς χρόνους παλαιότερους τοῦ 753 π. Χ. Ἡ ἀναφερομένη εἰς τοὺς μύθους κτίσις τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ Ρωμύλου εἶναι ἴσως συνένωσις τῶν μικρῶν κωμῶν εἰς μίαν πόλιν, ἓνα εἶδος συνοικισμοῦ ὅπως εἶχε κάμει ὁ Θησεὺς εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Ἡ ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας, ἡ κοινωρία τῆς Ρώμης ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς τάξεις: 1) τοὺς πατρικίους, 2) τοὺς πελάτας καὶ 3) τοὺς πληβείους.

Πατρικιοὶ ἦσαν οἱ γνήσιοι Ρωμαῖοι, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὰς μεγάλας ρωμαϊκὰς οἰκογενεῖας. Εἰς τὴν Ρώμην ὅλοι, ὅσοι κατήγοντο ἀπὸ τὸν αὐτὸν πατέρα, ἦσαν μέλη μιᾶς οἰκογενεῖας. Αὕτη δὲν περιελάμβανε μόνον τὸν πατέρα, τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερα ἄτομα. Ἡ οἰκογένεια αὕτη ὀνομάζεται *γένος* καὶ τὰ μέλη πατρικιοὶ, διότι κατὰγονται ἀπὸ τὸν αὐτὸν πατέρα. Ὅλα τὰ μέλη ἀνεγνώριζον ὡς ἀρχηγὸν τὸν γεροντότερον τοῦ γένους, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ θρησκευτικὸς ἀρχηγός, ὁ ἀνώτατος δικαστής, ὁ ἀρχηγὸς ἐν καιρῷ πολέμου καὶ εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενεῖας.

Πελάται, δηλαδή ὑπήκοοι, ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν κατοίκων τοῦ Λατίου τῶν Λιγούρων, τοὺς ὁποίους ὑπέταξαν οἱ κατακτηταὶ Λατίνοι καὶ τοὺς ἔκαμαν δουλοπαροίκους· ἦσαν δηλαδή ὅπως οἱ εἰλωτες τῆς Σπάρτης. Ἀργότερον οἱ πελάται ἀπετέλεσαν μέρος τῶν γενῶν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνεχωνεύθησαν μὲ τοὺς πατρικίους.

Πληβεῖοι ἦσαν οἱ νεώτεροι κάτοικοι τῆς Ρώμης, οἱ ὅποιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὴν κατὰ διαφόρους τρόπους. Οἱ Ρωμαῖοι, ὅταν κατέστρεφον μίαν γειτονικὴν πόλιν, ὑπεχρέωναν τοὺς κατοίκους νὰ μετοικήσουν εἰς τὴν Ρώμην. Ἐκτὸς τούτου εἰς τὴν Ρώμην ἦλθον πολλοὶ ἔμποροι καὶ τεχνῖται καὶ πολλοὶ τυχοδιῶκται. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ νεώτεροι κάτοικοι ἀπετέλεσαν ἐντελῶς ἰδιαιτέρον λαόν, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε κανένα δεσμόν μὲ τοὺς πατρικίους καὶ πελάτας καὶ ὠνομάσθησαν *πληβεῖοι ἢ πληῆθος*. Οἱ πληβεῖοι δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ νυμφεύονται μὲ γυναῖκας ἐκ τῶν πατρικίων καὶ ἔστεροῦντο τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Τὸ πρῶτον πολίτευμα τῆς Ρώμης ἦτο, ὅπως εἰς ὅλας τὰς παλαιάς πολιτείας, ἡ πατρικὴ βασιλεία. Ὅπως εἰς τὸ γένος ὁ πατήρ, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν πολιτείαν ὁ βασιλεὺς ἦτο ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς ἀρχηγός, ὁ ἀνώτατος δικαστὴς καὶ ἀρχηγὸς εἰς τὸν πόλεμον. Τὴν δύναμιν ὁμως αὐτὴν τοῦ βασιλέως εἰς τὴν πολιτείαν περιώριζαν δύο σώματα, ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ καὶ ἡ σύγκλητος.

Ἡ ἐκκλησία ἦτο συνάθροισις ὄλων τῶν πατρικίων μετὰ τῶν πελατῶν. Ἐπειδὴ συνήρχοντο διηρημένοι εἰς 30 τμήματα, φράτρας ὅπως ἔλεγον, ἡ πρώτη αὐτὴ ἐκκλησία ὠνομάζετο φρατρική. Ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία ὠμοίαζε μὲ τὴν ὀμηρικὴν. Δὲν ἀπεφάσιζεν, ἀλλ' ἐνέκρινεν ἢ ἀπέρριπτε τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως διὰ βοῆς « ναί » ἢ « ὄχι ». Ἡ ἐκκλησία ἐξέλεγε τὸν βασιλέα καὶ ἀπεφάσιζε περὶ τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου.

Ἡ σύγκλητος εἶχεν 100 καὶ ἀργότερον 300 μέλη. Τὴν ἀπετέλουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν γενῶν καὶ ὠμοίαζε μὲ τὸν Ἀρειὸν Πάγον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν Γερουσίαν τῆς Σπάρτης, δηλαδή ἦτο τὸ συμβούλιον τοῦ βασιλέως. Ἡ σύγκλητος ἐπεκύρωνε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸ πάντων ἐπέβλεπε τὴν διαφύλαξιν τῶν παραδόσεων τῆς πόλεως.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 509

Τὸ 509 π. Χ. ἔγινεν ἓν σημαντικὸν γεγονός εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ πατρίκιοι ἐξεθρόνισαν τὸν τελευταῖον βασιλέα Ταρκύνιον, κατήργησαν τὴν βασιλείαν καὶ ἐκυβέρνησαν οἱ ἴδιοι. Τὸ πολίτευμα λοιπὸν ἔγινεν ἀριστοκρατικόν. Συνέβη δηλαδή καὶ εἰς τὴν Ρώμην ὅ,τι εἶχε συμβῆ πολὺ ἔνωρίτερον εἰς τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας, ὅπου οἱ εὐγενεῖς ἐξεδίωξαν τοὺς βασιλεῖς καὶ ἐκυβέρνησαν οἱ ἴδιοι.

Τὴν περίοδον μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ὀνομάζουν οἱ Ρωμαῖοι *δημοκρατίαν*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΙΣΩΣΙΣ

ΤΟ ΝΕΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 509 ἦτο ἔργον τῶν πατρικίων, οἱ ὅποιοι κατέλυσαν τὴν βασιλείαν, διότι ἐκινδύνεον ἡ δύναμις καὶ τὰ προνόμια τῶν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τοῦ Ταρκυνίου. Τὸ νέον πολίτευμα οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμασαν *δημοκρατίαν*. Κατ' οὐσίαν ὅμως ἦτο κυβερνήσις *ὀλιγαρχική*, διότι ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἶχον οἱ πατρίκιοι. Ἡ δημοκρατία διήρκεσε πεντακόσια χρόνια (509 - 31 π. Χ.).

Εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν δημοκρατίαν ἀνώτατοι ἄρχοντες εἶναι δύο ὕπατοι, οἱ ὅποιοι ἔλαβον ὅλην τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων. Ἦσαν ἀνώτατοι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ, πρόεδροι τῆς συγκλήτου καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἀνώτατοι θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ καὶ ἀνώτατοι δικασταί. Ἐπίσης διετήρησαν ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ ἐμβλήματα τοῦ βασιλέως: τὴν περιπόρφυρον τήβεννον, τὸν ἐλεφαντινον θρόνον, τοὺς δώδεκα ραβδούχους. Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ τῶν ὑπάτων διέφερον ἀπὸ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν σημαντικῶς, διότι ὑπεβλήθη εἰς πολλοὺς περιορισμούς. Ἡ ἐξουσία διεμοιράσθη εἰς δύο καὶ ἡ ἔνστασις τοῦ ἑνὸς ἠδύνατο νὰ ματαιώσῃ πᾶσαν πράξιν τοῦ ἄλλου. Ἐκτὸς τούτου οἱ ὕπατοι ἐξελέγοντο μόνον δι' ἓν ἔτος, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς ἦτο ἰσύβιος.

Εἰς στιγμὰς ὅμως κρισίμου, οἱ Ρωμαῖοι ἐξέλεγον ἓνα μόνον ἄρχοντα, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία δὲν εἶχε κανένα περιορισμόν. Αὐτὸς ἦτο ὁ *δικτάτωρ*. Τὸν δικτάτορα ἐξέλεγον οἱ ὕπατοι καὶ ἡ ἀρχὴ του διήρκει μόνον ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος, ἀλλὰ ποτὲ περισσότερον ἀπὸ ἕξ μῆνας.

Εἰς τὸ νέον πολίτευμα ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν ἡ *σύγκλητος*, ἡ ὁποία κατ' οὐσίαν ἐκυβέρνησε τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Αὕτη ἔδειξε μεγάλην σταθερότητα καὶ σύνεσιν καὶ δικαίως θεωρεῖται ὁ κυριώτερος δημιουργὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ μεγαλείου.

ΠΑΤΡΙΚΙΟΙ ΚΑΙ ΠΛΗΒΕΙΟΙ

Τὸ νέον πολίτευμα ὠφέλησε κυρίως τοὺς πατρικίους, οἱ ὅποιοι

κατώρθωσαν να συγκεντρώσουν όλην τήν δύναμιν και όλον τόν πλοῦτον εις χείρας των. Οί πληβείοι δέν έλάμβανον μέρος εις τὰ δημόσια αξιώματα, δέν ήδύναντο να γίνουν ούτε ύπατοι ούτε συγκλητικοί. Εις τήν έκκλησίαν είχον θέσιν μειονεκτικήν και εις τὰς δίκας ήσαν έκτεθειμένοι εις τήν αυθαιρεσίαν τών πατρικίων.

Κυρίως όμως ύπήρχε μεγάλη αντίθεσις οικονομική μεταξύ τών δύο τάξεων. Οί πληβείοι ήσαν μικροκτηματíαι γεωργοί και ένεκα τών μακρών πολέμων παρημέλησαν τὰ κτήματά των. Έκτός τούτου περιήλθον εις τήν ανάγκην να δανεισθούν, δια να συντηρήσουν τὰς οικογενείας των. Άλλά οί νόμοι του δανεισμού τότε ήσαν σκληρότατοι. Ο δανειστής είχε τὸ δικαίωμα να πωλήσῃ τὸ κτῆμα του χρεώστου και τὸν ίδιον να τὸν κάμη δούλον. Η θέσις τών πληβείων τοιουτοτρόπως έγινε έλευινή· πολλοί κατήντησαν δούλοι και σχεδόν όλοι έξων βίον άθλιον. Η σκληρότης τών πλουσίων δανειστῶν πρὸς τούς πτωχοὺς πληβείους ήτο παροιμιώδης. Ίδου πῶς περιγράφει τήν θέσιν ένὸς πτωχοῦ πληβείου ὁ Ρωμαίος ιστορικὸς Λίβιος :

Παρουσιάσθη κάποιος γέρων εις τήν αγοράν φέρων καταφανῆ τὰ σημεία από τὰ μαρτύριά του. Τὰ ένδύματά του ήσαν ρυπαρώτατα, τὸ πρόσωπόν του ώχρὸν και αδύνατον. Η μεγάλη του γενειάς και ἡ μακρὰ κόμη προσέδιδον εις αὐτὸν ὄψιν άγρίου. Άλλ' όλοι τὸν άνεγνώριζον. Ήτο εκατόνταρχος και έγινετο πολὺς λόγος δια τὰς τιμάς, τὰς ὁποίας είχε λάβει κατά τὸν πόλεμον δια τὸ θάρρος του. Ο ίδιος έδεικνυεν ἐπὶ του στήθους του τὰ τραύματα, δείγματα τῆς άνδρείας του. . . Τὸν ήρώτησαν διατί φορεῖ αὐτὰ τὰ ράκη και πῶς κατήντησεν εις αὐτὴν τὴν τρομερὰν δυστυχίαν. Ύπηρέτει, είπεν, εις τὸν πόλεμον κατά τών Σαβίνων, ὁπότε οί έπιδρομεῖς ήρπασαν τήν έσοδείαν του, του έκαυσαν τήν οίκίαν και τὰ έπιπλα και άπήγαγον τὰ ποιμνία του. Δια να πληρώσῃ τούς φόρους, έδανείσθη. Άλλά τὸ χρέος με τούς τόκους έμεγάλωσε και οί δανεισταί του άφῆρσαν τὸν άγρόν, τὸν ὁποῖον είχε κληρονομήσει από τὸν πάππον του, και ὅλα τὰ ύπάρχοντά του. Άργότερον έκαμαν δούλον και τὸν ίδιον, ὁ δέ δανειστής δέν ήτο κύριός του, αλλά δεσμοφύλαξ, άληθής δήμιος. Και δια να βεβαιώσῃ αὐτὰ έδειξε τήν ράχιν του αὐλακωμένην και πληγωμένην από τὸ μαστίγιον. . .

Δια τούτο οί πληβείοι ανέλαβον άπεγνωσμένον άγῶνα κατά τών πατρικίων, ὁ ὁποῖος διήρκεσε 200 περίπου έτη (500 - 300) και κατέληξεν εις τήν πλήρη νίκην τών πληβείων, διότι ήσαν περισσότεροι και άπετέλουν τὸ μεγαλύτερον μέρος του στρατού.

Η ΔΗΜΑΡΧΙΑ

Αἱ αὐθαιρεσίαι καὶ αἱ καταπιέσεις τῶν πατρικίων ἐγέννησαν πολλὰς πικρίας εἰς τὸν λαόν. Διὰ τοῦτο τὸ 493 π.Χ. ἀφοῦ ἐπέστρεψαν ἀπὸ ἕνα νικηφόρον πόλεμον, ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλουν τὰς ἀπαιτήσεις των. Ἀπεσύρθησαν εἰς ἕνα λόφον βορείως τῆς πόλεως — εἰς τὸ λεγόμενον *Ἰερόν ὄρος* — καὶ ἠπειλήσαν ὅτι θὰ κτίσουν ἰδικήν των πόλιν, διὰ νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι. Αὐτὸ ὀνομάζεται *ἀποχώρησις τῶν πληβείων*. Οἱ πατρικιοὶ ἐταράχθησαν πολὺ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν. ἤλευθέρωσαν ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶχον γίνεαι δοῦλοι, καὶ τοὺς ἀπήλλαξαν ἀπὸ τὰ χρέη.

Οἱ πληβεῖοι ἐζήτησαν τότε νὰ διορισθοῦν δύο ἰδιαιτεροὶ ἄρχοντες, διὰ νὰ τοὺς προστατεύουν ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν πατρικίων. Οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ ὠνομάσθησαν *δήμαρχοι*. Ἡ δύναμις τῶν δημάρχων ἦτο πολὺ μεγάλη. Εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐμποδίζουσιν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς τῶν ὑπάτων καὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων. Αὐτὸ ἦτο τὸ περίφημον *δικαίωμα τοῦ Veto*, τὸ ὅποιον σημαίνει ἀπαγορεύω. Ἐπροστάτευον μὲ ὅλα τὰ μέσα τοὺς πληβείους κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν πατρικίων. Το πρόσωπον τῶν δημάρχων ἦτο ἱερόν καί, ἐὰν κανεὶς ἐπείραζε τὸν δήμαρχον, κατεδικάζετο εἰς θάνατον. Οἱ δήμαρχοι ἦσαν 2, κατόπιν ἔγιναν 5 καὶ τελευταῖον 10· ἐξελέγοντο μόνον ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πληβείων καὶ ἡ ἀρχὴ των διήρκει ἕν ἔτος.

Ἀργότερον οἱ Ῥωμαῖοι ἔπλασαν ἕνα μῦθον. Διηγῆθησαν δηλαδὴ ὅτι οἱ πατρικιοὶ ἔστειλαν εἰς τοὺς πληβείους τὸν *Μενήμιον Ἀγρίππαν*, ὁ ὁποῖος τοὺς διηγῆθη τὸν μῦθον τοῦ στομάχου καὶ τῶν μελῶν τοῦ σώματος. Ὅτι δηλαδὴ κάποτε τὰ μέλη ἐβαρύνθησαν νὰ ἐργάζωνται διὰ τὸν στόμαχον καὶ ἐστασίασαν· προτοῦ ὅμως πάθῃ ὁ στόμαχος, ἤρχισαν νὰ ἀδυνατίζουσιν αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες. Μὲ τὸν μῦθον ἠθέλε νὰ δείξῃ ὅτι οἱ πατρικιοὶ καὶ πληβεῖοι εἶναι ἀπαραίτητοι ὁ ἕνας διὰ τὸν ἄλλον καὶ ὅτι ἀπὸ τὰς φιλονεικίας κινδυνεύουσιν νὰ πάθουν περισσότερον οἱ πληβεῖοι. Οἱ πληβεῖοι ὅμως ἐγύρισαν εἰς τὴν πόλιν· ὄχι τόσον διότι ἐπίσθησαν ἀπὸ τὸν μῦθον τοῦ Ἀγρίππα, ὅσον διότι ἔγιναν δεκτὰ ὅσα ἐζήτην.

Η ΕΙΣΩΣΙΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Οἱ πληβεῖοι ἔχοντες τῶρα ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς δημάρχους ἐξηκο-

λούθησαν τὸν ἀγῶνα, διὰ νὰ ἀποκτήσουν πλήρη ἰσότητα κοινωνικήν καὶ πολιτικήν.

Πρῶτον ἐζήτησαν γραπτοὺς νόμους, διότι οἱ πατρίκιοι ἐδίκαζον σύμφωνα μὲ τὰ ἄγραφα ἔθιμα, τὰ ὁποῖα ἠρμήνευον πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς τάξεώς των. Τὸ 450 π.Χ. λοιπὸν ἔγιναν οἱ παλαιότεροι γραπτοὶ νόμοι τῆς Ρώμης ἡ Δ ω δ ε κ ἄ δ ε λ τ ο ς. Ὁνομάσθησαν τοιοιουτρόπως, διότι ἐχαράχθησαν ἐπάνω εἰς δώδεκα χαλκᾶς πλάκας—«δέλτους» ὅπως ἔλεγον.

Τὸ 445 οἱ πληβεῖοι ἐπέτυχον νὰ καταργηθῇ ὁ νόμος, ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευε τοὺς γάμους μεταξὺ πατρικίων καὶ πληβείων. Ἀπὸ τότε οἱ πληβεῖοι ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν πατρικίων καὶ καμία πλέον κοινωνικὴ διαφορὰ δὲν ἐχώριζε τὰς δύο τάξεις.

Οἱ πατρίκιοι ὅμως ἐφάνησαν ἀνένδοτοι εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῶν πληβείων ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑπάτους νὰ εἶναι πληβεῖος Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε μακρὸς καὶ ἐχρειάσθη αἰὼν ὀλόκληρος, διὰ νὰ ἐπιτύχουν οἱ πληβεῖοι τὴν πολιτικὴν ἰσότητα. Τέλος ὅμως οἱ πατρίκιοι ὑπεχώρησαν καὶ ἔδωσαν εἰς τοὺς πληβείους τὸ δικαίωμα τῆς ὑπατείας.

Τὴν τελειωτικὴν νίκην ἐκέρδισαν οἱ πληβεῖοι τὸ 309 π.Χ., ὅτε ἔλαβον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωνται *μέγιστοι ἀρχιερεῖς*. Τοιοιουτρόπως ἀπέκτησαν καὶ θρησκευτικὴν ἰσότητα μὲ τοὺς πατρικίους. Ἀπὸ τότε ἠνωμένοι πλέον προχωροῦν εἰς τὰς μεγάλας κατακτήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

Μετὰ μακροὺς καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι διήρκεσαν περὶπου τρεῖς αἰῶνας (μέχρι τοῦ 272), οἱ Ρωμαῖοι κατῶρθωσαν νὰ ὑποτάξουν εἰς τὴν ἐξουσίαν των ὅλην τὴν ἰταλικὴν χερσόνησον.

Οἱ πρῶτοι πόλεμοι τῆς Ρώμης ἦσαν ἴσως δυσκολώτεροι, διότι ἡ ρωμαϊκὴ δύναμις εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας ἦσαν πολεμικοί. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπολέμησαν πρῶτον μὲ τοὺς γείτονάς των. Οἱ σημαντικώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν οἱ *Λατῖνοι*, ἔπειτα οἱ *Σαβῖνοι*, οἱ *Αἰκῶνοι*, οἱ *Ουόλσκοι* καὶ εἰς ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Ρώμην εὐρίσκετο ἡ Τυρρηνικὴ πόλις *Βήιοι*.

Οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 5ου αἰῶνος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου διεξάγουν πόλεμον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὴν ἱστορίαν τῶν πολέμων αὐτῶν, διότι ἡ παράδοσις ἀνέμειξε πολλοὺς μύθους, διὰ νὰ κολακεύσῃ τὴν ρωμαϊκὴν φιλοτιμίαν. Μὲ τοὺς πολέμους π.χ. πρὸς τοὺς Αἰκούους συνέδεσαν τὸν μῦθον τοῦ Κιγκινάτου, ὅτι δηλαδὴ διωρίσθη δικτάτωρ ὑπὸ τῆς συγκλήτου καί, ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς ἐχθροὺς, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸν ἀγρόν του. Ὁ ὑπερήφανος πατρίκιος Κοριολάνος, ἐπειδὴ ἤλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς δημάρχους, ὠδήγησε κατὰ τῆς Ρώμης τοὺς Ουόλσκους. Περὶ τῆς πώλεως τῶν Βηίων διηγήθησαν ὅτι ἐχρειάσθη νὰ τὴν πολιορκήσουν οἱ Ρωμαῖοι ἐπὶ 10 ἔτη, ὅπως ἄλλοτε οἱ Ἕλληνες τὴν Τροίαν. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἐδοξάσθη ὁ *Φούριος Κάμιλλος*.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ἔδειξε μεγάλην ἀντοχὴν καὶ κατῶρθωσε νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τῶν γειτονικῶν λαῶν (396).

ΟΙ ΓΑΛΑΤΑΙ (390)

Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς οἱ Ρωμαῖοι ἠθέλησαν νὰ γίνουν κύριοι τῆς Τυρρηνίας. Ἀλλὰ βλέψεις ἐπ' αὐτῆς εἶχον καὶ οἱ Γαλάται, οἱ

κατοικοῦντες εἰς τὴν σημερινὴν βόρειον Ἰταλίαν τὴν ὁποίαν οἱ Ρωμαῖοι, καθὼς εἶδομεν, ὠνόμαζον ἐντεῦθεν τῶν ἙΑλπεων Γαλατίας.

Τὸ 390 οἱ Γαλάται ἐπολιόρκησαν τὴν ὄχυρὰν τυρρηρικὴν πόλιν *Κλούσιον* τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ρωμαίων. Οἱ Γαλάται, ἀφοῦ ἐνίκησαν τὴν ρωμαϊκὴν ἐπικουρίαν, ὥρμησαν κατὰ τῆς Ρώμης. Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρούσθησαν εἰς τὸν ἙΑλλίαν, παραπόταμον τοῦ Τιβέρεως. Οἱ ξανθοὶ καὶ μεγαλόσωμοι Γαλάται μετὰς κραυγὰς τῶν διέσπειραν τὸν πανικὸν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ὅλιγοὶ μόνον Ρωμαῖοι ἐσώθησαν καὶ αὐτοὶ μετέδωσαν τὸν τρόπον εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ Γαλάται εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν χωρὶς μάχην, διότι οἱ κάτοικοι εἶχον σκορπισθῆ εἰς τὰ περιχώρα. Οἱ συγκλητικὸι ὁμως καὶ οἱ ἄρχοντες μὲ ἀρκετοὺς πολεμιστὰς ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Καπιτώλιον, δηλαδὴ τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ρώμης, τὴν ὁποίαν οἱ ἄπειροι εἰς τὴν πολιορκητικὴν τέχνην Γαλάται δὲν κατάρθωσαν νὰ κυριεύσουν ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας. Μολαταῦτα οἱ Ρωμαῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν καὶ ἔδωσαν πολὺν χρυσὸν εἰς τοὺς Γαλάτας, οἱ ὅποιοι μόνον τοιοῦτοτρόπως ἐπέισθησαν νὰ φύγουν.

Ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ρώμης ἐξηγέρθησαν οἱ Οὐόλσκοι, οἱ Αἴκουοι καὶ οἱ Τυρρηνοὶ καὶ τούτους ἠκολούθησεν ἐπικίνδυνος ἐξεγερσις τῶν λατινικῶν πόλεων (340). ἙΑλλ' οἱ Ρωμαῖοι κατάρθωσαν πάλιν νὰ ἐπιβληθοῦν. ἙΥπέταξαν ὀριστικῶς τὰς πόλεις τοῦ Λατίου (338) καὶ ἐξέτειναν τὴν κυριαρχίαν τῶν εἰς τὴν Καμπανίαν. Αἱ πόλεις τῆς συνῆψαν φιλικούς δεσμούς πρὸς τὴν Ρώμην καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ παρακολουθοῦν τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν εἰς τοὺς πολέμους ὡς σύμμαχοι.

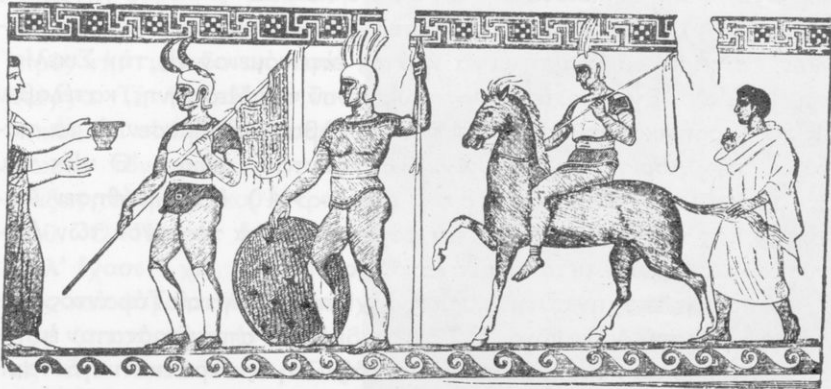
ΟΙ ΣΑΜΝΙΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ (343 - 290)

Μετ' ὀλίγον οἱ Ρωμαῖοι εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παλαίσουν πρὸς τὸν πολεμικώτατον λαὸν τῶν Σαμνιτῶν. Οἱ *Σαμνῖται* ἦσαν τραχεῖς ὄρεινοὶ κατοικοῦντες εἰς τὰς ἀποκρήμους πλαγιάς τῶν ἙΑπεννίνων νοτιανατολικῶς τῆς Ρώμης, μεταξὺ τῆς ἙΑπουλίας καὶ Καμπανίας, ἐπικίνδυνοι διὰ τὰς ἐπιδρομάς τῶν εἰς τὰς γειτονικὰς πεδιάδας.

ἙΑφορμὴ τοῦ πολέμου ἦτο κυρίως ἡ πλουσία πεδιάς τῆς Καμπανίας. Ρωμαῖοι καὶ Σαμνῖται ἐπάλαισαν περισσότερον ἀπὸ ἡμισὺν αἰῶνα. ἙΑριθμοῦν τρεῖς σαμνιτικούς πολέμους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ τύχη ἤλλαζεν ἄλλοτε ὑπὲρ τῶν Ρωμαίων καὶ ἄλλοτε ὑπὲρ τῶν Σαμνι-

των. Τὸ 321 ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ὑπέστη μεγάλην ἥτταν εἰς τὰ λεγόμενα *Κανδιανὰ στενά*, μεταξύ Καπύης καὶ Βενεβέντου, καὶ ὑπεχρεώθη νὰ περάσῃ κάτω ἀπὸ ζυγόν, δηλαδὴ κάτω ἀπὸ ὀριζόντιον ἀκόντιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ ἄκρα ἐστηρίζετο ἐπὶ δύο ἄλλων καθέτων ἐπὶ τῆς γῆς. Τοῦτο ἔθεωρεῖτο πολὺ ταπεινωτικόν.

Κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τοῦ πολέμου τοὺς Σαμνίτας ὑπεστήριξαν διάφοροι λαοὶ τῆς κεντρικῆς καὶ βορείου Ἰταλίας—Τυρρηνοὶ Ὀμβροὶ, Ἐρνίκοι, Σαβῖνοι, Λουκανοὶ καὶ Γαλάται—καὶ ὁ ἀγὼν

Σαμνίται πολεμισταί.

(Τοιχογραφία Παιστοῦ, Νεάπολις).

Διακρίνονται ἀπὸ τὰ μεγάλα περὰ εἰς τὴν περικεφαλαίαν. Αἱ ἀσπίδες των εἶναι σχετικῶς μικραὶ καὶ στρογγυλαί. Ἐπιστρέφουν ἀπὸ ἐπιτυχῆ πόλεμον.

ἔλαβε χαρακτῆρα ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως τῶν Ἰταλιωτῶν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας. Ἡ Ρώμη περιῆλθεν εἰς δύσκολον θέσιν. Εἰς τὸ τέλος ὅμως ὑπερίσχυσε πάλιν ἡ ἀντοχὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ κατὰ τῶν μεμονωμένως ἐνεργούντων ἀντιπάλων καὶ τὸ 282 ἡ Ρώμη ἦτο κυρία τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας. Τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἐκτείνεται τώρα ἀπὸ τὸν Ρουβίκωνα ποταμὸν μέχρι τῆς νοτίου Ἰταλίας, περιλαμβάνει δηλαδὴ τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ

Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας εἶχον καθὼς γνωρίζομεν περίοδον μεγάλης ἀκμῆς, ἰδίως τὸν 6ον καὶ 5ον αἰῶνα.

Ἄλλ' ἤδη ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 5ου αἰῶνος ἤρχισεν ἡ παρακμὴ τῶν ἀποικιῶν, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς πολλοὺς λόγους.

Οἱ ἀποικοὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διεξάγουν σκληροὺς καὶ διαρκεῖς ἀγῶνας πρὸς τοὺς κατοικοὺς τοῦ ἐσωτερικοῦ, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀποκλείσει ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ἔφθειραν τὰς δυνάμεις τῶν ἀποίκων. Ἄλλ' ἰδίως τοὺς ἀποίκους ἐβλάψαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Οἱ Καρχηδόνιοι δὲν ἔπαυσαν νὰ ἔχουν βλέψεις ἐπὶ τῆς Σικελίας. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ περίφημος τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος (405 - 367), ἀφοῦ ἀπέκρουσεν ἐπικίνδυνον ἐπίθεσιν τῶν Καρχηδονίων, ἐπιχειρεῖ νὰ ἰδρῦσῃ μέγα κράτος ἐκτεινόμενον εἰς τὴν Σικελία καὶ Ἰταλίαν. Ἔγινε τότε κύριος τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσηνίας, κατέλαβεν εἰς τὸ Τυρρητικὸν πέλαγος τὴν νῆσον Ἐλβαν καὶ ἰδρυσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς τὸν Ἀγκῶνα καὶ τὸν Ἀδρίαν. Ὁ υἱὸς τοῦ Διονύσιος ὁ νεώτερος (367 - 344) ἐξηκολούθησεν ἐπιτυχῶς τὰς προσπάθειάς τοῦ πατρὸς του. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τῶν Διονυσίων κατέρρευσε μετὰ τὸν θάνατόν του.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κυρίως ἀρχίζει ἡ ἀκμὴ τοῦ Ταραντος. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰῶνος ὁ Τάρας διεξάγει σπουδαιότατον ἐμπόριον, ἔχει στόλον καὶ χρήματα καὶ εἶναι ἀξιόλογος στρατιωτικὴ δύναμις διαθέτουσα 50 χιλ. πεζοὺς καὶ 3 χιλ. ἵππεις. Οἱ Ταραντῖνοι ἐβλεπον τὴν διαρκῆ ἐξάπλωσιν τῶν Ρωμαίων μὲ ἀνησυχίαν καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἰταλικὸν πόλεμον ἐβοήθησαν μὲ χρήματα τοὺς συμμάχους. Ἡ Ρώμη ἐν τούτοις τὸ 303, ἐκ φόβου μήπως ἐξεγείρῃ ἐναντίον της τοὺς Ἕλληνας τῆς Μεγ. Ἑλλάδος συγκατένευσε νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην μὲ τοὺς Ταραντῖνους, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπηγορεύετο εἰς τὰ ρωμαϊκὰ πλοῖα νὰ πλέουν πέραν τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Βρουττίας Λακινίου, δηλαδὴ ἀπεκλείοντο ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴν. Ἄλλ' ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἐνίκησαν τοὺς συμμάχους Ἕλληνας, κατήλθον εἰς τὰ σύνορα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Οἱ Θούριοι, οἱ Λοκροὶ, ὁ Κρότων καὶ τὸ Ρήγιον ἐδέχθησαν ρωμαϊκὰς φρουράς ἢ μοιραία σύγκρουσις μετὰ τῶν δύο πόλεων δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ (281 - 275)

Ἀφορμὴν εἰς τὸν πόλεμον ἔδωκε τυχαῖον ἐπεισόδιον. Δέκα ρωμαϊκὰ πλοῖα διέβησαν τὸ ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ 303 καθορισθὲν

οριον καὶ ἔπλεον πρὸς ἀνατολάς. Ὁ στόλος τῶν Ταραντίνων προσέβαλεν αὐτά, ἐβύθισε τέσσαρα καὶ συνέλαβεν ἓν. Οἱ Ταραντῖνοί, ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίσουν μόνοι τοὺς Ρωμαίους, προσεκάλεσαν τὸν περίφημον βασιλέα τῆς Ἡπείρου Πύρρον.

Ὁ Πύρρος ἀπεβεβάσθη εἰς τὸν Τάραντα ἐν μέσῳ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ μὲ 20 χιλ. στρατόν, 3 χιλ. ἵππεις καὶ 20 πολεμικοὺς ἐλέφαντας. Παρὰ τὴν Ἡράκλειαν (280) πρώτην φοράν ἡ ρωμαϊκὴ λεγεὼν εὐρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα. Τὸ θεσσαλικὸν ἱππικὸν καὶ οἱ ἐλέφαντες μετέδωσαν τὸν τρόμον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ὁ Πύρρος ἐνίκησεν, ἀλλ' ἔχασε 4 χιλ. στρατιώτας καὶ ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ὑπεχώρησεν ἐν τάξει εἰς τὴν Ἀπουλίαν. Ὁλητὴ ἢ νότιος Ἰταλία προσεχώρησεν εἰς τὸν Πύρρον, ὁ ὁποῖος ἐπροχώρησε πρὸς τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς παραλίας τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης. Δὲν ἐτόλμησεν ὅμως νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Ρώμης, διότι δὲν διέθετε τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς κατάληψιν ὀχυρᾶς πόλεως.

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 279 ἐπανελάβε τὴν ἐπίθεσιν διὰ τῆς Ἀδριατικῆς παραλίας. Εἰς τὸ Ἀσκουλον τῆς Ἀπουλίας ἐδόθη ἡ δευτέρα μάχη πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ὁ Πύρρος ἐνίκησεν, ἀλλ' ὑπέστη πάλιν ὀδυνηρὰς ἀπωλείας (3.500, ἐνῶ οἱ Ρωμαῖοι ἔχασαν 6 χιλ.). Ἀντελήφθη πλέον ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνεχίσῃ τὴν πορείαν του καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὸν Τάραντα.

Ὁ Πύρρος

Μαρμάρινον ἀγαλμα.

(Νεάπολις, Ἐθνικὸν Μουσεῖον).

Ἀπὸ ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιέλθει, ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν τῶν Συρακουσίων ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων καὶ ἔσπευσε εἰς τὴν Σικελίαν. Ἐκεῖ ἔμεινεν ἀρκετὰ ἔτη καὶ εἶχεν ἐπιτυχίας, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Καρχηδονίους ἀπὸ τὴν νῆσον. Ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου οἱ σύμμαχοί του ἐκινδύνευον. Παρὰ τὸ Βενεβέντον τοῦ Σαμνίου ἔδωκε τὴν τελευταίαν μάχην (275) καὶ ἡττηθεὶς εἶδε τὰ

Ἄ Ο Πύρρος ἐπὶ νομίσματος

ὄνειρά του νὰ ματαιώνωνται ὀριστικῶς. Ἀφοῦ ἄφησε φρουρὰν εἰς τὸν Τάραντᾶ, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς *Μίλων* παρέδωκεν εἰς τοὺς Ρωμαίους τὸν Τάραντα (272).

Ἡ ὑποταγὴ τοῦ Τάραντος ἐσήμαινε τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου. Ἡ Ἰταλία ἐντὸς ὀλίγου, ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ρώμης, ἀποβαίνει κράτος ἰσχυρὸν καὶ λαμβάνει θέσιν μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Μεσογείου, τῆς *Μακεδονίας*, τῆς *Αἰγύπτου*, τῆς *Συρίας* καὶ τῆς *Καρχηδόνας*.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Ἡ Ἰταλία ἠνώθη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης· δὲν διωργανώθη ὁμως εἰς κράτος ἐνιαῖον ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν. Ἡ Ρώμη ἔμεινε *κυρίαρχος πόλις* καὶ ἡ λοιπὴ χώρα ὡς ὑποτελής εἰς αὐτήν. Ἄλλ' ἡ σχέσις τῶν ὑποτεταγμένων πρὸς τὴν Ρώμην δὲν ἦτο ἡ αὐτὴ δι' ὅλους. Εἰς μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς ἡ σύγκλητος ἔδωκε τὸ δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου

πολίτου, εἰς ἄλλους μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκτήσουν κτήματα εἰς τὴν Ρώμην καὶ νὰ νυμφεύωνται Ρωμαίας, εἰς ἄλλους ἐπέτρεψεν ἀπλῶς νὰ αὐτοδιοικοῦνται καὶ εἰς ἄλλους τέλος διώρισε Ρωμαίους διοικητάς. Τὴν ποικιλίαν αὐτὴν ἐδημιούργησε σκοπίμως, διὰ νὰ διατηρῇ ἀντιθέσεις καὶ ἀντιζηλίας μεταξύ τῶν ὑποτελῶν, ὥστε νὰ καταστῇ ἀδύνατος πᾶσα μεταξύ των συνεννόησις.

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ – ΑΙ ΟΔΟΙ

Τὰ πολιτικώτατα αὐτὰ μέτρα συνεπλήρωσεν ἡ σύγκλητος μετὰ τὰς ἀποικίας καὶ τὰς στρατιωτικὰς ὁδοὺς.

Οἱ Ρωμαῖοι εἰς στρατηγικὰς θέσεις τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας ὑπέταξαν, ἐγκατέστησαν παλαιούς στρατιώτας εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωσαν κληρὸν γῆς. Οἱ ἀποικοί, ἀφοῦ ὠχύρωσαν τὰς θέσεις, ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν καὶ πρὸ πάντων ἐπέτηρουν τοὺς ὑπηκόους. Εἰς τὰς ἀποικίας αὐτὰς ὀφείλεται ἡ σωτηρία τῆς Ρώμης κατὰ τοὺς πολέμους πρὸς τὸν Πύρρον καὶ ἀργότερον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, οἱ ὁποῖοι ματαίως ἐπεχείρησαν νὰ ἐξεγείρουν τὴν Ἰταλίαν κατὰ τῆς Ρώμης.

Ἡ σημασία τῶν ἀποικίων ηὐξήθη περισσότερο μετὰ τὰς μεγάλας στρατιωτικὰς ὁδοὺς. Τὸ σύστημα τῆς ρωμαϊκῆς ὁδοποιίας ἦτο ἐξαιρετικόν. Αἱ ὁδοί, αἱ ὁποῖαι ἐκτίζοντο μετὰ μεγάλους λίθους καὶ ἄσβεστον καὶ κατόπιν ἐστρώνοντο, ἦσαν πλατεῖαι καὶ στερεώταται. Καὶ σήμερον ἀκόμη σώζονται ἴχνη τῶν ρωμαϊκῶν ὁδῶν, εἰς τὰς ὁποίας θαυμάζομεν τὴν στερεότητα τῆς κατασκευῆς. Αἱ ὁδοί προσέφεραν μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ὁ στρατός, ποῦ ἔτσι ἦτο δυνατὸν νὰ διατρέξῃ ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν ἐντὸς 10 μόνον ἡμερῶν, ἐβοήθει τὰ ἀπειλούμενα σημεῖα καὶ κατέπιγε τὰς στάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ο ΡΩΜΑΪΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ

Ο ΡΩΜΑΙΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ἀνεδείχθη ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς στρατοὺς τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ἐνίκησε τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου τοὺς στρατοὺς ὄλων τῶν μεγάλων κρατῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἄφησε μεγάλην φήμην εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ὁ στρατὸς αὐτὸς ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ τὴν μεσαίαν τάξιν, ἀπὸ τοὺς μικροκτηματίας γεωργοὺς τῆς υπαίθρου, τοὺς ὁποίους ἡ ἐργασία τῶν ἀγρῶν εἶχε σκληραγωγῆσει καὶ εἶχε κάμει ρωμαλέους. Ὅλοι οἱ Ρωμαῖοι πολῖται ἀπὸ τοῦ 17ου μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸν στρατὸν (μέχρι τοῦ 45ου ὡς τακτικοὶ στρατιῶται καὶ ἀπὸ τοῦ 46ου ὡς ἔφεδροι). Ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι οἱ *προλετάριοι*. Αὐτοὶ ἦσαν ὅσοι δὲν εἶχον διόλου περιουσίαν, διότι οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν καλὸν στρατιώτην ἂν δὲν εἶχε νὰ ὑπερασπίσῃ ἀγρὸν ἢ οἰκίαν. Ὡστε ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸν στρατὸν δὲν ἐσήμαιεν εὐνοίαν τῆς πολιτείας, ἀλλὰ κοινωνικὴν ταπεινότητα.

Ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς δὲν ἦτο μόνιμος. Οἱ στρατιῶται ἐκαλοῦντο εἰς τὰ ὄπλα, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσουν καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰς ἐργασίας των, μόλις ἐτελείωνεν ἡ ἐκστρατεία.

Η ΛΕΓΕΩΝ

Ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς εἶχεν ἰδιαιτέραν ὀργάνωσιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζον λεγεῶνα. Ἡ λεγεὼν ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4.200 πεζοὺς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τρεῖς γραμμάς. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν παρετάσσοντο οἱ νεώτεροι, εἰς τὴν δευτέραν οἱ ἔχοντες ὠριμον ἡλικίαν καὶ εἰς τὴν τρίτην οἱ παλαιάμαχοι. Ἐκάστη γραμμὴ ἦτο διηρημένη εἰς 10 τμήματα, τὰς λεγομένας *σπεῖρας*, ἐκάστη δὲ σπεῖρα εἰς 2 *λόχους*. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ λεγεὼν εἶχε 30 σπεῖρας καὶ 60 λόχους. Αἱ γραμμαὶ τῆς λεγεῶνος δὲν ἐσχημάτιζαν συνέχειαν, ἀλλὰ

αί σπειραι ἄφηναν μεταξύ των κενὸν ὄσον ἡ ἕκτασις μιᾶς σπειρας.
Ἐκτὸς τῶν πεζῶν ἡ λεγεὼν εἶχε 300 ἵππεῖς, οἱ ὅποιοι ἦσαν

Λεγεωνάριος. (Ἄπὸ ἀνάγλυφον).

Φορεῖ περισκελίδα ἀπὸ καφέ ὕφασμα, μακρὸν χιτῶνα (tunica) μὲ κοντὰ μανίκια, εἰς τὰ πόδια σανδάλια (caligae), μεταλλίνην περικεφαλαίαν (cassis), λωρία ἀπὸ χάλυβα εἰς τὸ στήθος καὶ τοὺς ὤμους (lorica). Εἰς τὴν δεξιὰν κρατεῖ τὸ δόρυ (pilum), εἰς τὸ δεξιὸν του κρέμεται τὸ βραχὺ ξίφος (gladius), εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔχει ἀσπίδα (scutum) μὲ προεξοχὴν εἰς τὸ μέσον (umbo).

Ὁ ἑκατόνταρχος (centurio).

(Ἄπὸ ἀνάγλυφον τῆς ἐποχῆς τοῦ Καίσαρος)

Φορεῖ χιτῶνα μὲ μετάλλια ἐλάσματα καὶ παράσημα. Εἰς τὴν δεξιὰν κρατεῖ ράβδον ἀπὸ κλῆμα, ἔμβλημα τοῦ βαθμοῦ του.

διηρημένοι εἰς 10 ἴλας ἀνὰ 30 ἀνδρας. Ἡ λεγεὼν ἀποτελεῖτο ἀπὸ Ρωμαίους πολίτας. Πολὺ ἐνωρὶς ὁμῶς οἱ Ρωμαῖοι ἐστρατολόγησαν τοὺς κατοίκους τῶν ἰταλικῶν πό-

λεων καὶ ἐσχημάτισαν ἀπ' αὐτοὺς ἰδιαιτέρα σώματα πεζῶν καὶ κυρίως ἱππέων· αὐτοὶ ἦσαν οἱ λεγόμενοι σύμμαχοι. Ἐπίσης μετεχει-

ρίζοντο ξένους μισθοφόρους, όπλισμένους έλαφρώς με τόξα και με σφενδόνας, οί όποιοί ώνομάζοντο *έπίκουροι*. Οί άξίωματικοί του ρωμαϊκού στρατού ήσαν οί περίφημοι *χιλίαρχοι* και *έκατόνταρχοι*, άνθρω-

Τοξότης (sagittarius)

ποι με μεγάλην στρατιωτικήν πείραν, τολμηροί και άποφασιστικοί εις τους πολέμους. Εις αυτούς χρεωστέι κατά μέγα μέρος την δόξαν του ό ρωμαϊκός στρατός. Άρχηγός όλου του στρατού ήτο συνήθως ό *ύπατος*.

ΟΠΛΑ – ΜΗΧΑΝΑΙ

Οί Ρωμαίοι στρατιώται ειχον έπιθετικά όπλα τώ *ξίφος*, τώ *δόρυ* και τώ *άκόντιον*. Αυτό ήτο τώ έθνικόν όπλον των Ρωμαίων και τώ έφερον οί άνδρες των δύο πρώτων γραμμών. Άμυντικά ήσαν ή *περικεφαλαία*, ή *θώραξ*, ή *άσπις* και αί *κνημίδες*.

Οί Ρωμαίοι διεκρίθησαν πολύ εις τās πολιορκίας. Διά τούτο έδη-

Σημαιοφόρος
(Άνάγλυφον έπιτυμβίου στήλης
Βόννη, Γερμανία).

μιουργήθη πλήθος μηχανῶν, οἱ ξύλινοι πύργοι, οἱ ὅποιοι ἔφθανον εἰς τὸ ὕψος τοῦ τείχους καὶ ἐχρησίμευον νὰ ἀπομακρύνουν τοὺς ἐχθροὺς

Ρωμαῖος ἱππεὺς
(Ἐπιτυμβία στήλη).

Ρωμαῖοι στρατιῶται
Φέρουν τὴν μακρὰν ἀσπίδα (scutum).

ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις. Ἐπίσης ὁ ὄναγρος, ὁ καταπέλτης, ὁ σκορπιός, ὁ κριός κλπ. Οἱ Ρωμαῖοι, ὅταν ἐστρατοπέδευον εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα, κατεσκεύαζον *στρατόπεδον* τὸ ὅποιον ἦτο πραγματικὸν φρούριον.

Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν ἔκαμνε πρὸ πάντων ἀνώτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς συγχρόνους στρατοὺς, ἡ *σιδηρᾶ πειθαρχία*.

Ἡ παραβίασις τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας ἐτιμωρεῖτο σκληρῶς. Εἰς τὰς ἐλαφρὰς ἀπειθείας ἐπέβαλλον τὸν ραβδισμόν ἢ ἐξέθετον τοὺς στρατιώτας ἐπὶ πολλὰς ὥρας μὲ σίδερα εἰς τοὺς πόδας. Εἰς βαρύτερα σφάλματα ἀπέπεμπον τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς πατρίδας τῶν, τὸ ὅποιον ἔθεωρεῖτο ἀτιμωτικώτατον καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν σημερινὴν στρατιωτικὴν καθαίρεσιν. Συνηθέστατα ἐπέβαλλον τὴν *ποινὴν τοῦ θανάτου*. Ὁ καταδικαζόμενος ἐδένετο εἰς πάσσαλον, ἐραβδίετο ὑπὸ τῶν ραβδούχων καὶ κατόπιν ἀπεκεφαλίζετο μὲ πέλεκυν. Εἰς ὅμα-

δικὰς ἀπειθείας ἐπέβαλλον οἱ Ῥωμαῖοι τὸν δεκατισμόν. Ὁ στρατηγὸς δηλαδὴ ἐκλήρωνεν ἐκ τοῦ στασιάσαντος σώματος ἀνὰ ἓνα μεταξὺ δέκα ἀνδρῶν καὶ ἐφόνευεν αὐτούς. Ὁ Λίβιος διηγείται τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Μανλίου Τουρκοάτου (340), τὸ ὁποῖον ἔγινε παροιμιώδες εἰς τὴν ἀρχαιότητα.

Ὁ υἱὸς τοῦ Τουρκοάτου ἐμονομάχησε μὲ ἓνα ἐχθρὸν παρὰ τὰς αὐστηρὰς διαταγὰς τοῦ πατρὸς του, ὁ ὁποῖος ἦτο ὕπατος. Γεμάτος λοιπὸν ἀπὸ χαρὰν διὰ τὴν νίκην ἔσπευσε εἰς τὴν πατέρα του. « Διὰ νὰ ἀποδείξω ὅτι εἶμαι γνήσιος υἱὸς σου, εἶπε, σοῦ φέρω τὰ λάφυρα ἐνὸς ἱππέως, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσα ». Εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ ὕπατος γυρίζει τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὸν υἱὸν του καὶ χωρὶς νὰ βραδύνη διατάσσει τοὺς σαλπικτὰς νὰ σαλπίσουν συνάθροισιν τοῦ στρατοῦ. « Τίτε Μάνλιε, εἶπεν εἰς τὴν συνέλευσιν, ἐπειδὴ χωρὶς σεβασμὸν πρὸς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα καὶ τὴν προγονικὴν μεγαλειότητα ἐμονομάχησες παρὰ τὰς διαταγὰς μου καί, ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ σέ, κατέστρεψες τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦδε ἡ Ῥώμη ὀφείλει τὴν δύναμίν της. . . Ἐμπρός, ραβδοῦχε εἶπε τελειῶ-
νων, δέσε τον εἰς τὸν πάσσαλον καὶ φόνευσέ τον ».

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ

Οἱ Ῥωμαῖοι ἔδιδαν πλουσίας ἀμοιβὰς εἰς τοὺς καλοὺς στρατιώτας : ὄπλα πολύτιμα, παράσημα, στεφάνους, χρηματικὰς δωρεὰς καὶ μέρος ἀπὸ τὰ λάφυρα. Ἄλλ' ἢ μεγαλυτέρα τιμὴ διὰ τοὺς νικητὰς στρατιώτας καὶ πρὸ πάντων διὰ τὸν στρατηγὸν ἦτο ὁ θρίαμβος.

Ὁ θρίαμβος ἦτο μεγάλη πομπή, ἣ ὁποία ἐξεκινουῖσε ἀπὸ τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως. Προηγούντο οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ συγκλητικοί, ἠκολούθει ἡ μουσικὴ καὶ μετ' αὐτὴν αἱ ἀμαξαι μὲ τὰ λάφυρα, οἱ αἰχμάλωτοι καὶ τὰ πρὸς θυσίαν ζῶα. Κατόπιν ἤρχετο ὁ στρατηγὸς καθήμενος ἐπὶ ἐλεφαντίνου θρόνου ἐν σχήματι ἀμάξης, ἣ ὁποία ἐσύρετο ὑπὸ τεσσάρων ἱππῶν. Ἐφόρει πορφυρᾶν ἐσθῆτα καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἔφερε στέφανον δάφνης. Πρὸ αὐτοῦ ἐβάδιζον οἱ ραβδοῦχοι. Τὴν πομπὴν ἔκλειον οἱ νικηταὶ στρατιῶται ψάλλοντες διάφορα ἐμβατήρια.

Ἡ συνοδεία παρήλαυεν ἀργὰ διὰ μέσου τῆς πόλεως, ὅπου αἱ οἰκίαι ἦσαν καταστάλιστοι. Ὁ λαὸς ἐπευφήμει τοὺς νικητὰς καὶ οἱ ναοὶ τῶν θεῶν μετέχοντες τρόπον τινὰ εἰς τὴν κοινὴν χαρὰν παρέ-
μενον ἀνοικτοί.

Κατόπιν ἡ πομπή ἀνέβαινεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὅπου ὁ στρατηγὸς ἐθυσίαζεν εἰς τὸν Δία, καθ' ἣν στιγμήν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ ναοῦ ἐστραγγαλίζοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αἰχμαλώτων. Μετὰ τὸν θρίαμβον ἐπηκολούθει συμπόσιον τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ λαός, συμμετέχων εἰς τὴν χαράν, ἐπανηγύριζε.

Ἡ πομπὴ ἀνέβαινεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὅπου ὁ στρατηγὸς ἐθυσίαζεν εἰς τὸν Δία, καθ' ἣν στιγμήν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ ναοῦ ἐστραγγαλίζοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αἰχμαλώτων. Μετὰ τὸν θρίαμβον ἐπηκολούθει συμπόσιον τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ λαός, συμμετέχων εἰς τὴν χαράν, ἐπανηγύριζε.

Ἡ πομπὴ ἀνέβαινεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὅπου ὁ στρατηγὸς ἐθυσίαζεν εἰς τὸν Δία, καθ' ἣν στιγμήν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ ναοῦ ἐστραγγαλίζοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αἰχμαλώτων. Μετὰ τὸν θρίαμβον ἐπηκολούθει συμπόσιον τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ λαός, συμμετέχων εἰς τὴν χαράν, ἐπανηγύριζε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΗΘΗ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΡΩΜΑ·Ι·ΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Οί Ρωμαῖοι εἶναι μετὰ τοὺς Ἕλληνας ὁ δεύτερος μέγας λαὸς τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ ἐκείνους. Εἶχον ἀνάστημα μέτριον καὶ μᾶλλον μικρόν, σῶμα εὖρωστον καὶ ρωμαλέον. Ἐκαλλιέργουν μὲ ἀφοσίωσιν τοὺς ἀγροὺς των, περιεφρόνουν τοὺς κόπους καὶ ὄνειρόν των ἤτο νὰ καλυτερεύσουν τὸ κτῆμα των. Ἡγάπων τὰς φι-

Ρωμαῖος.

(Μουσεῖον Βελιγραδίου).

Ἵρειχαλκίνη κεφαλὴ, ὀνομαζομένη «πατὴρ τοῦ Τραιανοῦ». Παρουσιάζει ἔντονα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Ρωμαίου.

Ρωμαία.

(Ἡ Λιβία Φλωρεντία).

Κανονικαὶ γραμμαί. Ἐνθυμίζει ἑλληνικὸν τύπον.

λονεικίας καὶ δὲν ἐκουράζοντο ἀπὸ τὰς μακρὰς δίκας, ὅταν ἐγνώριζον ὅτι κινδυνεύει ἡ περιουσία των.

Οἱ Ρωμαῖοι χωρικοὶ ἦσαν ἀνθρωποὶ συντηρητικοί, ἐδυσπίστουν εἰς τοὺς νεωτερισμοὺς καὶ πολὺ δυσκόλως ἤλλασσον τὰς παλαιὰς των συνηθείας.

Εἶχον πρακτικὸν πνεῦμα, ἀλλ' ἔστεροῦντο φαντασίας. Ἦρκοῦντο μόνον εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν των καὶ θεώρουν ὡς περιττὴν πολυτέλειαν τὴν ἐνασχόλησιν εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὴν φιλοσοφίαν.

Εἶχον ὁμῶς οἱ Ρωμαῖοι μεγάλα προτερήματα. Ἦσαν λαὸς πειθαρχικός, ὑπήκουον εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν γενῶν, εἰς τοὺς ἀρχοντας καὶ εἰς τὴν σύγκλητον. Διὰ τοῦτο ἦσαν ἄριστοι στρατιῶται, κατάλληλοι ὄχι μόνον δι' ἥρωικά κατορθώματα ἀλλὰ καὶ διὰ βαρυτάτας ἐργασίας. Σημαντικώτατον ἐπίσης χάρισμα τοῦ Ρωμαίου ἦτο ἡ διοικητικὴ ἱκανότης. Οἱ Ρωμαῖοι ἐκυβέρνησαν καλῶς τοὺς οἴκους των, τὴν οἰκογένειαν, τὴν πόλιν καὶ βραδύτερον κατώρθωσαν νὰ ὀργανώσουν τὸ μεγαλύτερον κράτος τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὸ ἐκυβέρνησαν κατὰ τρόπον ἐξαιρέτων.

Τ Α Η Θ Η

Ὁ βίος τῶν Ρωμαίων ἦτο μονότονος καὶ τραχύς. Ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου εἰργάζοντο εἰς τοὺς ἀγρούς των, ἀνεπαύοντο ὀλίγον τὴν μεσημβρίαν, ἐξηκολούθουν κατόπιν τὴν ἐργασίαν μέχρι ἑσπέρας καὶ ἔπειτα ἐδείπνουν καὶ ἐκοιμῶντο. Μόνον κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐκκλησιῶν διεταράσσετο ἡ μονοτονία τῆς ἐργασίας, ἢ ὅταν ἤρχοντο εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ βιομηχανία εὐρίσκετο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Ὁ Ρωμαῖος κατεσκεύαζε μόνος του ὅσα ἐχρειάζετο διὰ τὴν οἰκίαν του. Ἐπίσης δὲν ὑπῆρχεν ἐμπόριον ὅταν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν ἐγένετο μεγάλη ἐμπορικὴ κίνησις, ὁ Ρωμαῖος δὲν εἶχεν ἀκόμη νομίσματα καὶ ἔκαμνε τὰς συναλλαγὰς του μὲ ζῶα, μὲ βοῦς ἢ μὲ πρόβατα.

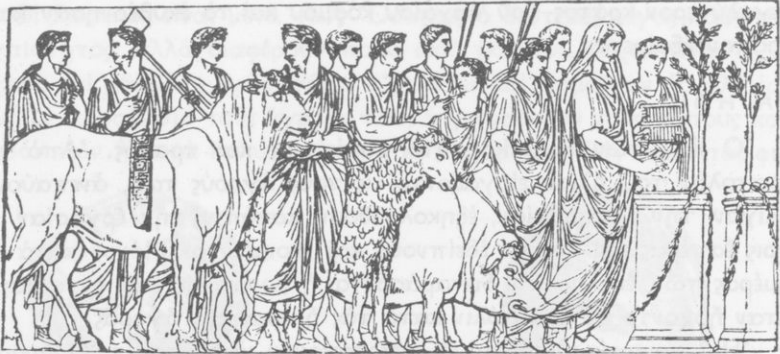
Παροιμιώδης ἦτο ἡ ἀπλότης τῶν Ρωμαίων εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν. Ἡ οἰκία των εἶχεν ἓν μόνον δωμάτιον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων, διὰ τὰ γεύματα, διὰ τὸν ὕπνον ἀκόμη καὶ διὰ τὸ μαγεῖρεμα. Τὸ δεῖπνον ἦτο λιτότατον. Ὀλίγος ἄρτος, χόρτα, ὄσπρια καὶ τυρὸς ἦσαν τὰ συνήθη φαγητὰ τῶν Ρωμαίων· κρέας καὶ οἶνον μόνον κατὰ τὰς θυσίας ἔτρωγον καὶ ἔπινον. Τὸ ἐνδυμα εἰς τὴν πόλιν ἦτο πολὺ ἀπλοῦν· συνίστατο κυρίως ἀπὸ ἓνα χιτῶνα, τὸν ὁποῖον ἔσφιγγον εἰς τὴν μέσην καὶ σπανίως ἐφόρου ἐπάνω εἰς αὐτὸν ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἦτο τεμάχιον ὑφάσματος.

ΑΙ ΠΡΟΓΟΝΙΚΑΙ ΑΡΕΤΑΙ

Ἄλλ' ὁ Ρωμαῖος μὲ ὅλην τὴν ἀπλότητά του ἐκοσμεῖτο μὲ ἐξόχους ἀρετάς: τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα, τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὴν ἀφιλοκέρδειαν.

Ἐναφέρουν πολλὰ παραδείγματα ὑπακοῆς εἰς τὸν πατέρα. Ὅταν ἐπρόκειτο περὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς νόμους, ὑπεχώρει κάθε ἄλλο συναίσθημα καὶ αὐτὸ τὸ πατρικὸν φίλτρον.

Ὁ Βροῦτος διέταξεν ὁ ἴδιος νὰ φονεύσουν τοὺς υἱούς του, διότι ἐσκέφθησαν νὰ ἐπαναφέρουν τὴν βασιλείαν. Ὁ Μάνλιος Τουρκοῦτος κατεδίκασεν ὡς εἶδομεν εἰς θάνατον τὸν υἱόν του,

Θυσία Ρωμαϊκή. (Ἀνάγλυφον. Παρίσιοι, Λουβρον).

Πανηγυρική θυσία (Suovetaurilia), εἰς τὴν ὁποίαν ἔσφαζον χῆρον, κριὸν καὶ ταῦρον.

διότι παρεβίασε τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν. Ἔχομεν ἐπίσης ἔξοχα παραδείγματα ἀφιλοκερδείας καὶ ἀδιαφορίας διὰ τιμᾶς καὶ θέσεις. Ὁ Κούριος Δεντᾶτος ἔτρωγε χόρτα ἐντὸς ξυλίνου πινακίου, ὅταν ἦλθον οἱ Σαμνῖται διὰ νὰ τὸν δελεάσουν μὲ δῶρα· αὐτὸς ὅμως ἀπήντησεν ὅτι προτιμᾷ νὰ ἐξουσιάζῃ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸν χρυσὸν παρά νὰ τὸν ἔχῃ ὁ ἴδιος. Τέλος ὁ Κιγκινᾶτος, ἐνῶ ἐκαλλιέργει τὸν μικρὸν του ἀγρόν, ἔλαβε τὴν εἶδησιν ὅτι ἐξελέγη δικτάτωρ καί, ἀφοῦ ἔσωσε τὴν πατρίδα του, μετὰ 16 ἡμέρας ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ ἄροτρον του.

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν θρησκευτικώτατοι. Δὲν ὑπῆρχε δημοσία ἢ ἰδιωτικὴ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἤρχιζαν μὲ θρησκευτικὴν τελετήν. Προτοῦ συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ σύγκλητος, οἱ Ρωμαῖοι

ἐπεκαλοῦντο τοὺς θεοὺς καὶ οἱ ἄρχοντες δὲν προέβαινον εἰς καμίαν ἐπίσημον πράξιν χωρὶς νὰ ζητήσουν τὴν γνώμη τῶν θεῶν. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον οἱ Ῥωμαῖοι πιστεύουν ὅτι οἱ θεοὶ ἐπεμβαίνουν καὶ κανονίζουν ὅλα, τὰ εὐχάριστα ἢ δυσάρεστα γεγονότα: τὴν γέννησιν, τὸν γάμον, τὸν θάνατον, τὰ γεύματα κ.λ.π.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ θρησκεία εἶχε μεγάλην ἐξέλιξιν. Εἰς τὰς ἀρχὰς παρυσιάζεται ὡς θρησκεία ποιμένων καὶ γεωργῶν. Ἀργότερον, ὅταν οἱ Τυρρηνοὶ ἐκυρίευσαν τὸ Λάτιον, ἔδωκαν πολλὰ στοιχεῖα τῆς θρησκείας των εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Κυρίως ὁμως ἡ Ῥωμαϊκὴ θρησκεία ἐδέχθη τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς. Ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Ἑλλάδα, ἐγνώρισαν τοὺς ἑλληνικοὺς θεοὺς καὶ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν, ἐγοητεύθησαν ἀπὸ τὴν ὠραιότητά των καὶ ἀσυναίσθητως ἐταύτισαν τοὺς παλαιούς θεοὺς των μὲ τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ἀργότερον, ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Ἀνατολήν, εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐλατρεύθησαν μαζί μὲ τοὺς ἄλλους καὶ οἱ θεοὶ τῆς Φρυγίας, τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου κ.λ.π.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχον τὴν ζωηρὰν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἔδωσαν εἰς τοὺς θεοὺς των χαρακτηριστικὰ καὶ ἰδιαιτέραν φυσιογνωμίαν, ὅπως οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ἰδικούς των, οὔτε διηγήθησαν δι' αὐτοὺς μύθους καὶ τερπνὰς περιπετείας. Εἰς τοὺς παλαιότερους καιροὺς οἱ θεοὶ τῶν Ῥωμαίων ἦσαν ὄντα ἄμορφα καὶ ἀκαθόριστα. Περὶ τῶν θεῶν των οἱ Ῥωμαῖοι τίποτε δὲν γνωρίζουν. Πολλάκις ἀγνοοῦν καὶ τὸ ὄνομά των. Διὰ τοῦτο δὲν κατασκευάζουν οὔτε ἀγάλματα οὔτε ναοὺς, ἀλλὰ φαντάζονται ὅτι οἱ θεοὶ κατοικοῦν εἰς ὠρισμένα ἀντικείμενα (εἰς τὴν θύραν, εἰς τὸ κατώφλιον, εἰς τὴν φλόγα τῆς ἐστίας) καὶ τοὺς παριστάνουν μὲ λίθους, ξύλα, χόρτα κλπ.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἄπειρον πλῆθος θεῶν. «Εὐκόλωτερον εἶναι νὰ συναντήσης ἕνα θεὸν παρά ἕνα ἄνθρωπον», ἔλεγεν ἕνας Ῥωμαῖος ἀστειευόμενος. Ἡ θύρα ἔχει τὸν ἰδιαιτέρον θεὸν τῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ κατώφλιον καὶ αἱ στρόφιγγες τῆς θύρας ἔχουν τοὺς ἰδικούς των θεοὺς. Ἄλλος θεὸς κάμνει τὰ παιδιὰ νὰ ὀμιλοῦν, ἄλλος τὰ μανθάνει νὰ πίνουν, ἄλλος νὰ τρώγουν, ἄλλος νὰ ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ ἄλλος νὰ ἐπιστρέφουν. Ὁ γεωρ-

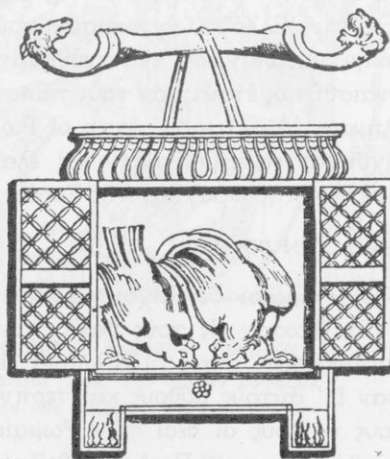
γὸς καλλιιεργεῖ τὸν ἀγρόν, λιπαίνει, ἢ θερίζει ὑπὸ τὴν προστασίαν ἰδιαιτέρων θεῶν.

Εἰς τὴν Ρώμην διακρίνομεν δύο εἶδη θρησκείας, τὴν θρησκείαν τῶν ἰδιωτῶν καὶ τὴν θρησκείαν τῆς πολιτείας. Τὴν πρώτην ἀντιπροσωπεύουν οἱ ἐφέστιοι καὶ οἱ ἀγροτικοὶ θεοί, τὴν ἄλλην οἱ ἐπίσημοι θεοὶ τῆς πολιτείας.

Μεταξὺ τῶν ἐφεστίων θεῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν οἱ νεκροί, τοὺς ὁποίους οἱ Ρωμαῖοι ἐλάτρευον ὡς θεοὺς ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἦτο ἱερεὺς τῆς

Ἐστίας.

Κλωβὸς τῶν ἱερῶν ὀρνίθων. (Ἀνάγλυφον

λατρείας τῶν νεκρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους καθημερινῶς προσέφερε σπονδάς. Αἱ μεγάλαι ρωμαϊκαὶ οἰκογένειαι διατηροῦν εἰδώλια τῶν προγόνων ἀπὸ κηρὸν καὶ εἰς τὰς οἰκογενειακὰς ἐορτὰς δοῦλοι περιάγουν αὐτά. Ἄλλοι ἐφέστιοι θεοὶ ἦσαν ὁ Ἴανός, θεὸς τῆς θύρας τῆς οἰκίας, καὶ ἡ Ἐστία, θεὰ τοῦ οἰκιακοῦ πυρός.

Οἱ ἀγροὶ—μὲ τοὺς ὁποίους τόσον ἦτο συνδεδεμένη (ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους) ἡ ζωὴ τῶν Ρωμαίων—εἶχον ἕκαστος τὸν θεόν του. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀγροτικοὶ θεοί. Οἱ ἀγρόται ὅμως ἐλάτρευον εἰς ὠρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους καὶ ἄλλους πολλοὺς θεοὺς, οἱ ὅποιοι ἐπροστάτευον τὴν γεωργίαν, τὴν σποράν, τὸν θε-

ρισμόν, τὴν ἄμπελον, τὰ δάση κτλ. Εἰς τοὺς θεοὺς αὐτοὺς ἔκαμναν διαφόρους ἑορτάς.

Οἱ ἐπίσημοι θεοὶ τῆς πολιτείας ἦσαν ὁ Ἴανός, ἡ Ἑστία, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἄρης.

Ὁ Ἴανός ἦτο θεὸς τῆς κυρίας πύλης τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς τὴν ἀγοράν. Ὁ θεὸς παριστάνετο μὲ δύο μορφάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἔβλεπεν ἔξω καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως. Ὁ ναὸς τοῦ ἦτο εἰς τὴν ἀγοράν καὶ ἔμενε κλειστὸς μὲν ἐν εἰρήνῃ, ἀνοικτὸς δὲ ἐν καιρῷ πολέμου.

Ἡ Ἑστία ἦτο θεὰ τοῦ ἱεροῦ πυρὸς τῆς πολιτείας, τὸ ὁποῖον διετηρεῖτο ἐντὸς ναοῦ περιφερικοῦ. Ὁ Ζεὺς ἦτο θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ ἀέρος καὶ τῆς θυέλλης καὶ ἐλατρεύετο πολὺ. Ὁ ναὸς τοῦ ἦτο εἰς τὸ Καπιτώλιον. Ὁ Ἄρης τέλος ἦτο θεὸς τῆς βλαστήσεως καὶ τοῦ πολέμου καὶ ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὡς πατήρ τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔθνους, διότι ἀπ' αὐτὸν κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγεννήθη ὁ Ρωμύλος.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ

Οἱ κυριώτεροι τύποι τῆς ρωμαϊκῆς λατρείας ἦσαν αἱ προσευχαί, αἱ σπονδαί, αἱ θυσίαι, αἱ λιτανεῖαι καὶ αἱ ἐστιάσεις τῶν θεῶν. Αἱ προσευχαί, αἱ σπονδαί καὶ αἱ θυσίαι δὲν διέφερον κατ' οὐσίαν ἀπὸ τὰς ἑλληνικάς.

Αἱ λιτανεῖαι ἐγίνοντο εἰς ὠρισμένας ἡμέρας. Εἰς αὐτὰς παρευρίσκοντο οἱ ἱερεῖς, οἱ μεγάλοι ἱερατικοὶ σύλλογοι καὶ οἱ θεοί, τῶν ὁποίων τὰ σύμβολα ἐτοποθετοῦντο ἐπάνω εἰς ἀμάξας καὶ παρηκολούθουν τὴν πομπήν. Εἰς τὰς ἐστιάσεις προετοιμάζον διὰ τοὺς θεοὺς κλίνας, ὅπως εἰς τὰ συνήθη γεύματα, καὶ ἐτοποθέτουν εἰς αὐτὰς τὰ σύμβολα ἢ τὰς προτομάς τῶν θεῶν καὶ προσέφερον φαγητὰ ἀπὸ θυσίαν ἢ δεῖπνα, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο συγχρόνως εἰς ὅλην τὴν πόλιν. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς λατρείας συνηθίζετο εἰς κρισίμους περιστάσεις καὶ εἶχε χαρακτῆρα γενικῆς ἱκεσίας. Διὰ νὰ γνωρίζουν τὴν θέλησιν τῶν θεῶν, οἱ Ρωμαῖοι μετεχειρίζοντο τὴν οἰωνοσκοπίαν. Ἰδιαιτέροι ἱερεῖς, οἱ λεγόμενοι οἰωνοσκοποὶ, παρετήρουν τὸν οὐρανόν, τὴν πτησὴν καὶ τὴν φωνὴν τῶν πτηνῶν ἢ τὰς ἀστραπάς. Πολλάκις συνεβουλεύοντο τὰς ἱερὰς ὄρνιθας, τὰς ὁποίας ἔτρεφον

εις ιδιαίτερον κλωβόν. Ἐρριπτον τροφήν εἰς τὰ πτηνὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὄρεξιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔτρωγον αὐτὴν, ἐμαντεύοντο.

Οἱ σημαντικώτεροι ἱερεῖς τῶν Ῥωμαίων ἦσαν οἱ Σάλλιοι, ἱερεῖς τοῦ Ἄρεως κυρίως, οἱ ὅποιοι ἐφύλαττον τὰς 12 ἱερὰς ἀσπίδας. Αἱ Ἑστιάδες ἦσαν ἱέρειαι τῆς θεᾶς Ἑστίας καὶ εἶχον ὡς ἔργον τὴν λατρείαν τῆς θεᾶς καὶ τὴν τήρησιν τοῦ ἱεροῦ πυρός, τὸ ὅποion νύκτα καὶ ἡμέραν ἔκαιεν εἰς τὸν ναόν.

Μὲ τὸν καιρὸν ἐδημιουργήθησαν καὶ διάφοροι ἱερατικοὶ σύλλογοι, οἱ ὅποιοι ἔργον εἶχον νὰ διαφωτίζουν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ὑπάτους περὶ τῶν θρησκευτικῶν τύπων. Σημαντικώτεροι ἀπὸ τοὺς συλλόγους αὐτοὺς ἦσαν οἱ ποντίφικες καὶ οἱ οἰωνοσκόποι. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ποντιφίκων, μέγιστος ἀρχιερεὺς ὀνομαζόμενος, μὲ τὸν καιρὸν ἔγινεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς θρησκείας καὶ τὸ ἀξίωμά του ἐθεωρεῖτο ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον ἀξιόσεβαστα τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Β '

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Ἀπὸ τῆς ἐξισώσεως τῶν δύο τάξεων μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἀρχίζουν αἱ μεγάλοι κατακτήσεις (300 - 133 π.Χ.), ἡ Ρώμη διέρχεται μακρὰν περίοδον ἐσωτερικῆς γαλήνης. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ τὸ ρωμαϊκὸν πολίτευμα διαμορφώνεται καὶ λειτουργεῖ κανονικῶς. Ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ὁ ὁποῖος ἔζησεν ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα, μᾶς ἔδωκεν ἀκριβῆ περιγραφὴν αὐτοῦ.

Οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμαζον τὸ πολίτευμα τῶν δημοκρατίαν.

Αἱ ἐξουσίαι τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτεύματος ἦσαν: 1) αἱ ἐκκλησίαι, 2) οἱ ἄρχοντες καὶ 3) ἡ σύγκλητος.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

Εἰς τὴν Ρώμην ἐδημιουργήθησαν, καθὼς γνωρίζομεν, μὲ τὸν καιρὸν τρεῖς ἐκκλησίαι: 1) ἡ φρατρικὴ ἐκκλησία, 2) ἡ λοχίτις καὶ 3) ἡ φυλετικὴ.

Ἡ φρατρικὴ ἐκκλησία ἦτο εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἡ συνάθροισις τῶν πατρικίων· ὑφίστατο μόνον ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὴν παράδοσιν καὶ δὲν εἶχε καμίαν ἐξουσίαν.

Ἡ λοχίτις ἐκκλησία ἦτο, ὅπως εἴπομεν, ἡ συνάθροισις τοῦ στρατευομένου λαοῦ, ἀπετελεῖτο δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς Ρωμαίους πολίτας, πατρικίους καὶ πληβείους, διηρημένους εἰς 193 λόχους. Οἱ Ρωμαῖοι ἐψήφιζον ὄχι κατὰ κεφαλὰς, ἀλλὰ κατὰ λόχους· δηλαδὴ ἕκαστος λόχος ἐλάμβανε χωριστὰ ἀποφάσεις καὶ ἡ γνώμη του ἀντιπροσώπευε μίαν ψῆφον. Ἡ λοχίτις ἐκκλησία ἐξέλεγε τοὺς ἀνωτέρους ἄρχοντας (ὑπάτους, τιμητάς, πραιτόρας) καὶ συνήρχετο εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως μετὰ Καπιτωλίου καὶ Ἰανίκλου λόφου.

Ἡ φυλετικὴ — ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς ἦτο συνάθροισις τῶν πληβείων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν δημάρχων — μετὰ τὴν ἐξίσωσιν τῶν τάξεων ἐγίνε κοινὴ συνάθροισις ὅλων τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι

συνήρχοντο κατὰ φυλάς. Ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς εἶχε διαιρεθῆ εἰς φυλάς, ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς κατοικίας. Οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν πόλιν ἀπετέλεσαν τὰς 4 ἀστικὰς φυλάς, οἱ δὲ διαμένοντες εἰς τὴν ὑπαιθρον τὰς 21 ἀγροτικὰς φυλάς. Καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτὴν ἐψήφισον κατὰ φυλάς. Ἡ φυλετικὴ ἐκκλησία συνήρχετο εἰς τὴν ἀγοράν, ἐξέλεγε τοὺς κατωτέρους ἄρχοντας καὶ ἐψήφισε τοὺς νόμους.

Ραβδοῦχοι

(Ἀπὸ ἀνάγλυφον).

Φυροῦν περισκελίδα κολλητὴν (ἡ ὅποια κατεβαίνει κάτω ἀπὸ τὸ γόνα), χιτῶνα ἐσφιγμένον εἰς τὸν κορμὸν καὶ μέγα ἐπαυφῶριον (ἐνδυμασίαν ἐκστρατείας). Εἰς τὸν ἀριστερὸν ὤμον κρατοῦν δέσμην ἀπὸ ράβδους, τὴν fascia. Ὁ πέλεκυς σημαίνει ὅτι εὐρίσκονται ἐντὸς τῆς Ρώμης. Οἱ ραβδοῦχοι ἀκολουθοῦν τοὺς ὑπάτους, στρατηγούς καὶ ἄλλους ἄρχοντας.

Οἱ τιμηταὶ εἶχον μεγάλην θέσιν εἰς τὴν ρωμαϊκὴν πολιτείαν. Ἦσαν 2 καὶ ἐξελέγοντο κατὰ πενταετίαν διὰ 18 μῆνας. Τὸ ἔργον τῶν τιμητῶν ἦτο σημαντικώτατον :

1) Ἔκαμνον τὴν τίμησιν τῶν πολιτῶν κατέτασσαν

Οἱ Ἀρχόντες

Αἱ ἐκκλησίαι εἶχον κυρίως νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Οἱ ἄρχοντες εἶχον τὴν ἐκτελεστικὴν. Ἔνεκα τῆς πάλης τῶν τάξεων εἰς τὴν Ρώμην ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὸν καιρὸν πλῆθος ἀρχόντων.

Οἱ ὑπατοὶ ἦσαν δύο καὶ εἶχον κατ' ἄρχας ὅλην τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων. Ἀλλὰ παρ' ὅλους τοὺς περιορισμούς, τοὺς ὁποίους ὑπέστη ἡ ἀρχὴ αὐτὴ μετὰ τὸν καιρὸν, οἱ ὑπατοὶ διετήρησαν πάντοτε μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐν εἰρήνῃ προήδρευον τῆς συγκλήτου καὶ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας καὶ ἐπέβλεπον τὴν τήρησιν τῶν νόμων. Ἐν πολέμῳ διενήργουν τὴν στρατολογίαν καὶ εἶχον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ.

δηλαδή αυτούς αναλόγως τῆς κατοικίας καὶ περιουσίας εἰς τὰς φυλάς, τὰς τάξεις καὶ τοὺς λόχους. 2) Συνέτασσον τὸν κατάλογον τῶν συγκλητικῶν ὠρίζον δηλαδή ποιοὶ ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐχρημάτισαν ἄρχοντες, ἐδικαιοῦντο νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν σύγκλητον καὶ ποιοὶ δι' ἀνάρμοστον διαγωγὴν ἔπρεπε νὰ ἐκβληθοῦν ἢ νὰ ἀποκλειστοῦν ἀπ' αὐτῆν. 3) Συνέτασσον εἶδος προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. 4) Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τῶν τιμῶν ἦτο ἡ ἐπιβλεψὶς τῶν ἠθῶν. Εἰς τοὺς δεικνύοντας ἀσυμβίβαστον συμπεριφορὰν μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ρωμαίου ἐπέβαλλον τὴν στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Διὰ τοῦτο οἱ Ρωμαῖοι ἐσέβοντο καὶ ἐφοβοῦντο πολὺ τοὺς τιμητὰς καὶ ἦτο παροιμιώδης ἡ ἀυστηρότης πολλῶν ἐξ αὐτῶν.

Οἱ πραίτορες, ἦσαν δικασταί, στρατηγοὶ καὶ διοικηταὶ ἐπαρχιῶν. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχεν εἰς πραίτωρ, ὁ ὁποῖος ἐδίκαζε τὰς δίκας μεταξὺ τῶν Ρωμαίων πολιτῶν καὶ ἐλέγετο ἀστυδίκης. Βραδύτερον διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν ξένων ὠρίσθη νέος πραίτωρ, ὁ λεγόμενος ξενοδίκης. Ὅταν ὁμως αἱ ρωμαϊκαὶ στρατιαὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ οἱ δύο ὑπάτοι δὲν ἐπῆρκον διὰ τὴν διοίκησιν αὐτῶν, ἐξελέγοντο καὶ ἄλλοι πραίτορες καὶ διοικηταὶ στρατιῶν. Ἀργότερον ἐστέλλοντο ὡς διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν πραίτορες. Διὰ τοῦτο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν διαρκῶς ἠϋξάνετο.

Οἱ ταμίαι ἐπίσης ἦσαν πολλοὶ καὶ εἶχον τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν. Δύο ἕμενον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐφύλαττον τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἄλλοι παρηκολούθουν τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς πραίτορας εἰς τὰς ἐκστρατείας ἢ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν.

Οἱ ἀγορανόμοι ἐπέβλεπον τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς Ρώμης, τὴν συντήρησιν τῶν δρόμων καὶ διωργάνων τὰ δημόσια θεάματα.

Οἱ δημάρχοι — οἱ ὁποῖοι ἐφθασαν μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 10 — εἶχον πάντοτε μεγίστην δύναμιν, ἢ ὁποῖαν συνίστατο κυρίως εἰς τὸ veto ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν ἀρχόντων καὶ εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου των. Μόνον ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν δικτατόρων καὶ τῶν τιμητῶν ἤργει τὸ veto τῶν δημάρχων.

Ὁ δικτάτωρ, καθὼς γνωρίζομεν, ἦτο ἕκτακτος ἀρχων, ἐκλεγόμενος ὁσάκις ἡ πολιτεία ἠπειλείτο ἀπὸ μεγάλους ἐξωτερικοὺς ἢ ἐσωτερικοὺς κινδύνους. Ἀπὸ τοῦ τέλους ὁμως τοῦ δευτέρου καρχηδονιακοῦ πολέμου οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἐξέλεγον πλέον δικτάτορας, ἀλλ' ἀνέθετον εἰς τοὺς ὑπάτους δικτατορικὴν ἐξουσίαν.

Ἐκτὸς τῶν τιμητῶν καὶ τῶν δικτατόρων, οἱ ἄλλοι ἄρχοντες ἦσαν ἐν νιαύσιοι, ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἦσαν ὑπεύθυνοι, δηλαδή μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς τῶν ἐδίδον λόγον. Μερικοὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων εἶχον ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ σημεῖα. Τοὺς ὑπάτους ἠκολούθουν 12 ραβδοῦχοι, τοὺς πραιτορας 6.

Ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπαρχιῶν ηὔξῃται πολὺ, οἱ Ρωμαῖοι ἐδημιούργησαν νέους ἀρχοντας, ἀναπληρωτὰς τῶν ὑπάτων καὶ πραιτόρων, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον ἀνθυπάτους καὶ ἀντιπραιτορας.

Ἡ ἐξουσία τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας ἦτο πολὺ μεγάλη, διότι ἀντιπροσώπευε τὴν ρωμαϊκὴν ἀρχήν. Ἦτο συγχρόνως στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς διοικητής, δηλαδή ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ἀνώτατος δικαστῆς καὶ ἐπόπτης τάξεως καὶ ἀσφαλείας. Ἐπίσης ἐφρόντιζε διὰ τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων.

Η ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ

Ὅλην τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας εἶχε συγκεντρώσει μὲ τὸν καιρὸν ἡ σύγκλητος, ἡ ὁποία μὲ τὴν ἀξιοθαύμαστον σταθερότητα πολλὰκις ἔσωσε τὴν Ρώμην εἰς κρίσιμωτάτας στιγμὰς. Τὴν σύγκλητον κατήρτιζον οἱ τιμηταὶ καὶ τὰ μέλη αὐτῆς δὲν ὑπερέβαινον τὰ 300. Συγκλητικοὶ ἐγίνοντο οἱ χρηματίσαντες ἀνώτεροι ἄρχοντες ἢ δήμαρχοι. Σημαντικὴ ἦτο ἡ ἐξουσία τῆς συγκλήτου εἰς τὰ οἰκονομικά, θρησκευτικὰ καὶ ἐξωτερικὰ ζητήματα. Ὄριζε τοὺς φόρους, διέθετε τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου ταμείου, ἐψήφιζε τὰ ἔξοδα καὶ ἐν γένει εἶχε τὴν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν, ὅταν δὲν ὑπῆρχον τιμηταὶ. Διέτασσε τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς τελετάς, τὰς ὁποίας ὑπεδείκνυον οἱ ἱερεῖς, ἐπέβλεπε τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας καὶ εἶχε τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐθνικῆς λατρείας. Ἐδέχετο καὶ ἀπέστειλε πρεσβευτάς, διεπραγματεύετο μὲ ξένα κράτη, ἐπρότεινε τὸν πόλεμον ἢ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν ἐκκλησίαν κλπ.

Ἡ σύγκλητος συνήρχετο εἰς ἰδιαίτερον οἶκημα, τὸ βουλευτήριον. Αἱ ἀποφάσεις τῆς συγκλήτου ὠνομάζοντο συγκλητικὰ δόγματα καὶ εἶχον ἰσχύν νόμου. Εἰς τοὺς ξένους ἐπροξένει καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν ἡ σοβαρότης καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς συγκλήτου.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ὅπως ἡ διοίκησις τῆς Ρώμης, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἰδιωτικὸς

βίος διακρίνεται διὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν αὐστηρότητα. Τὴν ζωὴν τῆς οἰκογενείας, τὴν γέννησιν, τὸν γάμον, τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, τὴν κηδεῖαν κ.λ.π. κανονίζει αὐστηρὰ ἔθιμοτυπία.

Ὁ πατὴρ εἶναι ἄρχων τῆς οἰκογενείας μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν· τὰ ἄλλα μέλη (ἡ σύζυγος, τὰ τέκνα, οἱ ὑπηρέται) ὀφείλου ὑπακοὴν εἰς αὐτόν. Αὐτὸς δίδει εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τὴν ἄδειαν τοῦ γάμου, εἶναι ὁ ἀνώτατος δικαστὴς καὶ ἔχει δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπ' αὐτῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ρωμαία οἰκοδέσποινα ἔχει μεγάλην ἐκτίμησιν καὶ ἐπιβολὴν: Αὐτὴ διοικεῖ τὸν οἶκον καὶ διευθύνει τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας· συμερίζεται ὅλας τὰς τιμὰς τοῦ ἀνδρὸς καὶ χαίρει μεγάλου σεβασμοῦ.

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ

Ἡ γέννησις τοῦ τέκνου ἦτο μεγάλη χαρὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐγεννᾶτο παιδίον, ἡ ἐξώθυρα τῆς οἰκίας ἐκοσμεῖτο μὲ ἄνθη. Τὴν ὀγδόην ἡμέραν διὰ τὰ κοράσια καὶ τὴν ἐνάτην διὰ τὰ ἀγόρια ἐγένετο ἡ τελετὴ τοῦ καθαρμοῦ, ἡ ὁποία ἦτο μεγάλη ἑορτὴ τῆς οἰκογενείας. Παρίσταντο ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ ἔδιδον τὸ ὄνομα εἰς τὸ νεογέννητον. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον τρία ὀνόματα: τὸ κύριον, τὸ ὄνομα τοῦ γένους καὶ τὸ ἐπώνυμον. Τοιοῦτοτρόπως τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ ρήτορος Κικέρωνος ἦτο Μάρκος Τύλλιος Κικέρων. Τὰ κοράσια ὀνομάζοντο συνήθως μὲ τὸ ὄνομα τοῦ γένους: π.χ. Τυλλία ὀνομάζετο ἡ κόρη τοῦ Κικέρωνος.

Η ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Οἱ Ρωμαῖοι καὶ εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδῶν ἔδωσαν χαρακτηριστικὰ πρακτικόν. Ἀπέβλεπον τὰ τέκνα τῶν γὰ γίνουσι καλοὶ στρατιῶται, καλοὶ πολῖται καὶ καλοὶ ἄρχοντες. Τὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν μικρὰ καὶ συνοικιακὰ, συνετήρουν συνήθως δοῦλοι ἐγγράμματοι, οἱ ὁποῖοι ἐδίδασκον ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικὴν καὶ ἐπέβαλλον εἰς τοὺς μικροὺς μαθητὰς τὴν ἀποστήθισιν γνωμικῶν καὶ νόμων.

Ἀπὸ τοῦ 13ου ἔτους τὰ παιδιά ἐφοίτων εἰς τὸν γραμματικόν, ὁ ὁποῖος ἀνεγίνωσκε καὶ ἡρμήνευε τὰ κείμενα τῶν συγγραφέων καὶ τὴν δωδεκάδελτον. Γενικῶς ὅμως ἡ ἀγωγή τῶν παιδῶν εἰς τὴν Ρώμην μέχρι τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος παρέμεινε στοιχειώδης, καὶ μόνον

ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἤρχισαν οἱ Ῥωμαῖοι νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην ἀνωτέρας μορφώσεως. Τότε ἰδρύθησαν ρητορικὰ ἰσχυολαί, ὅπου οἱ νέοι ἠσκούντο εἰς τὴν ρητορείαν. Ἄλλ' οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἔφθασαν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν μόρφωσιν. Ἐθεώρουν περιττὸν ὅ,τι δὲν τοὺς ὠφελεῖ πρακτικῶς καὶ δὲν εἶχον ἀγάπην πρὸς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ὅπως οἱ Ἕλληνες.

Ἀπὸ τὴν παιδικὴν ζωὴν
(Τοιχογραφία Πομπηίας)

Παριστάνει μητέρα ὀδηγοῦσαν τὴν κόρην της εἰς τὸ σχολεῖον. Σεμνὴ καὶ δειλὴ ἡ στάσις τῆς μητρὸς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Η ΠΑΛΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΟΣ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ

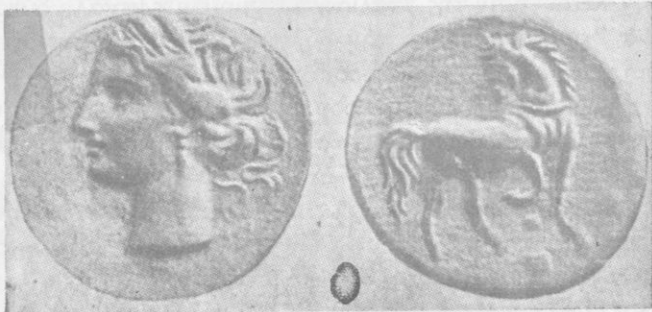
Μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰταλίας, ἡ Ρώμη ἔγινε μεγάλη δύναμις καὶ ἤρχισε νὰ ἔχη βλέψεις εἰς τὴν θάλασσαν. Αὐτὸ τὴν ἔφερεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν πλησιέστερον γείτονά της, τὴν Καρχηδόνα. Ἀφορμὴν εἰς τὴν σύγκρουσιν ἔδωσεν ἡ Σικελία, τὴν ὁποίαν οἱ Ρωμαῖοι θεωοῦσαν ὡς φυσικὴν προέκτασιν τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου, ἐνῶ διὰ τοὺς Καρχηδονίους ἦτο σπουδαία βᾶσις τοῦ ἀποικιακοῦ των κράτους. Ὁ Πύρρος εἶχε διακρίνει τὴν μεγάλην σημασίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ μεγαλόνησος διὰ τοὺς δύο λαούς, καὶ διὰ τοῦτο ὅταν ἔφευγεν ἀπ' αὐτὴν εἶπε: «Τὶ ὠραῖον πεδίο ν ἀγώνων ἀφήνομεν εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ Καρχηδονίους!». Αἱ ἀντίζηλοι πόλεις ἐπάλαισαν πράγματι περισσότερον ἀπὸ ἓνα αἰῶνα (264—146) καὶ ἔγιναν τρεῖς μεγάλοι πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν ἱστορίαν ὀνομάζονται Καρχηδονιακοὶ πόλεμοι.

Η ΚΑΡΧΗΔΩΝ

Ἡ Καρχηδὼν ἦτο φοινικικὴ ἀποικία τῆς Τύρου καὶ ἰδρύθη περὶ τὸ 808 π.Χ. εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Τύνιδος. Εἶχε θέσιν ἐξαίρετον. Εὐρίσκετο ἐπάνω εἰς λόφον εἰς τὸ κέντρον μιᾶς χερσονήσου καὶ ἀπὸ τὸν ἀσφαλῆ της λιμένα ἐξουσίαζε τὸ μεταξὺ τῆς Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς στενόν, τὸ ὁποῖον ἐνώνει τὰς δύο μεγάλας λεκάνας τῆς Μεσογείου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς μητροπόλεως Τύρου ἡ Καρχηδὼν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ὄλων τῶν φοινικικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Σικελίας, τῆς Σαρδηνίας καὶ τῶν Βαlearίδων νήσων. Τέλος ἐσχημάτισεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐκτεταμένον κράτος, ἀφοῦ ὑπέταξε τὰς ἰθαγενεῖς φυλάς μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν καὶ τῶν συνόρων τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ Καρχηδόνιοι ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλί-

αν, ἐδημιούργησαν ἰσχυρὸν πολεμικὸν στόλον καὶ ἐκόσμησαν τὴν πόλιν των μὲ ὠραιότατα οἰκοδομήματα. Δικαίως ἔλεγον ὅτι ἡ Καρχηδὼν ἦτο ἡ πλουσιωτέρα πόλις τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἡ ἰσχυροτέρα ναυτικὴ δύναμις τῶν χρόνων τῆς. Τὸ κράτος ἐκυβέρνηον οἱ πλούσιοι ἔμποροι, οἱ ὅποιοι ἐκράτουν τὸν λαὸν μακρὰν τῆς διοικήσεως καὶ τὸν ἐπετήρουν αὐστηρῶς. Τὴν ἐξουσίαν εἶχε κυρίως τὸ συμβούλιον τῶν 100, δηλαδή ἡ Σύγκλητος τῆς Καρχηδόνος

Νόμισμα Καρχηδόνος

(Χάλκινον τοῦ 4ου αἰῶνος. Ἑλληνικῆς τεχνοτροπίας)

1. Κεφαλὴ τῆς θεᾶς τῆς γεωργίας.
2. Νομαδικὸς ἵππος, λευκὸς καὶ εὐκίνητος. Ἐνθυμίζει ἀραβικοὺς ἵππους τῆς ἐποχῆς μας.

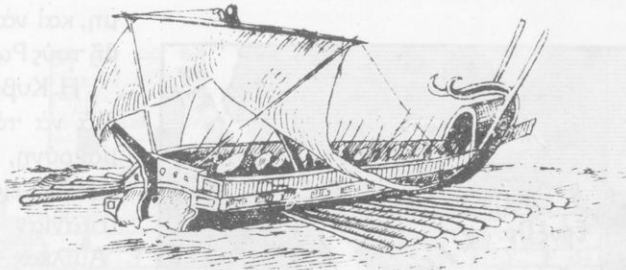
Οἱ Καρχηδόνιοι δὲν εἶχον ἔθνικὸν στρατόν, ἀλλὰ ξένον μισθοφορικόν. Μόνον οἱ ἀξιωματικοὶ ἦσαν Καρχηδόνιοι. Εστηρίζοντο ὅμως εἰς τὸ πολυπληθὲς ναυτικόν των, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ τελειότερα πλοῖα τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ πεντήρεις.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἐφορμὴ καὶ κύριον θέατρον τοῦ πρώτου πολέμου ἦτο ἡ Σικελία. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὰς λεπτομερείας του, ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι οἱ ἀντίπαλοι ἐπάλαισαν μὲ πείσμα 23 ἔτη εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν

Οἱ Ρωμαῖοι ἐπεκράτησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ περιώρισαν τοὺς Καρχηδονίους εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς νήσου. Ἦτο φανερὸν ὅμως ὅτι ὁ πόλεμος δὲν θὰ ἐτελείωνεν, ἐφόσον οἱ Καρχηδόνιοι

ἐξουσίαζον τὴν θάλασσαν. Οἱ Ῥωμαῖοι λοιπὸν κατεσκεύασαν στόλον ἀπὸ 130 πλοῖα καὶ ὁ ὕπατος Γάιος Δουίλιος ἐνίκησε τοὺς Καρχηδόνιους. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν οἱ Ῥωμαῖοι ἔλαβον θάρρος καὶ ἔστειλαν στρατὸν εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὑπὸ τὸν Ρήγουλον. Ἀλλὰ τὸν μισθοφορικὸν στρατὸν τῆς Καρχηδόνος διωργάνωσεν ὁ ἐξόριστος Σπαρτιάτης Ξάνθιππος· οἱ ἴθαγε-

Πολεμικὸν πλοῖον Καρχηδονίῳ

(Τοιχογραφία Πομπηίας)

Ἀπὸ παράστασις ναυμαχίας. Ὁ ζωγράφος ἔχει πιθανώτατα ὑπ' ὄψιν νεωτέρου τύπου πολεμικὸν πλοῖον.

νεῖς ὅμως εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον ἐλπίσει οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐκινήθησαν. Ὁ Ρήγουλος ἐνίκηθη καὶ ἠχμαλωτίσθη (255).

Μετὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀποτυχίαν τῶν Ῥωμαίων ὁ πόλεμος πάλιν περιωρίσθη εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Καρχηδόνιοι εἶχον στείλει τὸν δραστήριον στρατηγὸν Ἀμίλκων Βάρκων, ὁ ὁποῖος ἀντέταξε ζωηρὰν ἀντίστασιν. Τέλος ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι κατεσκεύασαν νέον στόλον καὶ εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Σικελίας κατέστρεψαν τὸν Καρχηδονιακὸν στόλον (241). Οἱ Καρχηδόνιοι κουρασμένοι ἐζήτησαν εἰρήνην. Παρέδωσαν τὴν Σικελίαν καὶ τὰς πέριξ νήσους καὶ ἐπλήρωσαν μεγάλην πολεμικὴν ἀποζημίωσιν (241).

ΤΟ ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΟ ΠΟΛΕΜΩΝ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Ἡ εἰρήνη διήρκεσεν 23 ἔτη (241 — 218) καὶ ἦτο μόνον προσωρινὴ ἀνακωχή. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτῆς συνέβησαν μερικὰ ἀξιοσημεῖωτα γεγονότα.

Ἀμέσως μετὰ τὴν εἰρήνην, εἰς τὴν Καρχηδόνα ἐστασίασαν οἱ μισθοφόροι καὶ οἱ ἰθαγενεῖς. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεξε τότε ἡ Καρχηδών, καὶ ἐκυρίευσαν δύο ἄλλας νήσους, τὴν Σαρδηνίαν καὶ τὴν Κορσικήν.

Ὁ ὀνομαστὸς καὶ γνωστὸς στρατηγὸς Ἀμίλκας Βάρκας ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς μερίδος, ἡ ὁποία ἤθελε νὰ κάμῃ τὸ πολίτευμα τῆς Καρχηδόνος δημοκρατικόν, νὰ καταρτίσῃ ἔθνικόν στρατόν, ὅπως καὶ ἡ Ῥώ-

μη, καὶ νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς Ῥωμαίους.

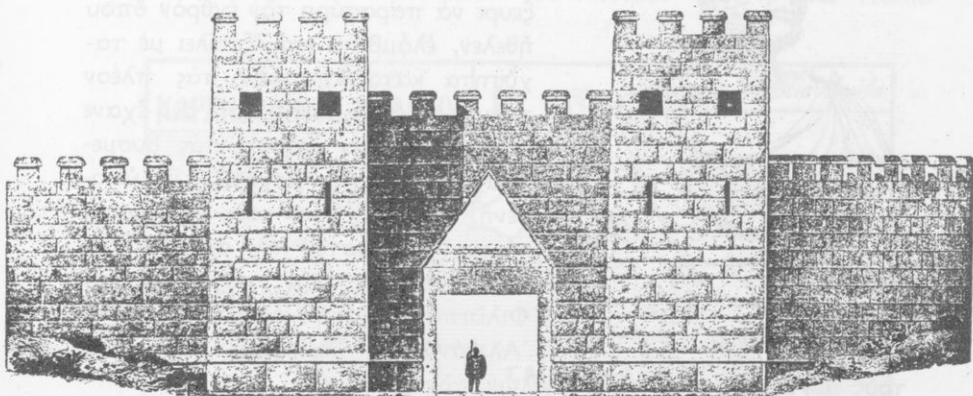
Ἡ Κυβέρνησις, διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ, τὸν ἐστειλεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἐκεῖ ὁ Ἀμίλκας ἐκυρίευσεν τὴν νοτιοανατολικὴν Ἰσπανίαν καὶ ἱδρυσεν ἀληθινὸν κράτος. Τὸ ἔργον του ἐσυνέχισεν ὁ υἱὸς του Ἀννίβας, ὁ ὁποῖος ἦτο προωρισμένος νὰ ἀποκτήσῃ μεγάλην δόξαν.

Οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ εἶχον καὶ ἄλλας ἐπιτυχίας. Ἐκυρίευσαν τὴν Ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν (225 — 218), ἐκαθάρισαν τὴν Ἀδριατικὴν ἀπὸ τοῦς Ἰλλυριοῦς πειρατᾶς καὶ ἔκαμαν συμμάχους τὰς ἑλληνικὰς πόλεις Ἀπολλωνίαν, Ἐπίδαμον καὶ Κέρκυραν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀνησύχησε πολὺ τὸν βασιλεῆ τῆς Μακεδονίας καὶ ἤρχισαν αἱ πρῶται προστριβαὶ μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Ῥώμης.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (218 — 201).

Ἡ ἀφορμὴ διὰ νέον πόλεμον μεταξὺ Ῥώμης καὶ Καρχηδόνος δὲν

ἄργησε νὰ δοθῆ. Ὁ Ἄννιβας – ἀφοῦ κατέκτησε τὴν Ἰσπανίαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἰβηρος – ἐπολιόρησε τὴν πόλιν Ζάκανθαν, ἣ ὅποια ἦτο σύμμαχος τῆς Ρώμης. Οἱ Ρωμαῖοι ἠθέλησαν νὰ προστατεύσουν τὴν πόλιν, ἀλλ' ὁ Ἄννιβας ἀπέκρουσε τὴν ρωμαϊκὴν ἀνάμειξιν καὶ ἐκυρίευσε τὴν πόλιν μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν

Ἡ πόλις Μεσσήνη. (Σικελία).

Ἐξωτερικὴ ὄψις.

(219). Ὁ πόλεμος τότε ἐκηρύχθη τὸ 218. Ὁ δεύτερος καρχηδονιακὸς πόλεμος εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους καὶ δραματικωτέρους τῆς ἱστορίας.

Ο ΑΝΝΙΒΑΣ

Ἡρως τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πολέμου εἶναι ὁ Ἄννιβας. Ἐγεννήθη τὸ 247 καὶ ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ πατρός του, ὁ ὅποιος τοῦ ἐνέπνευσε ἀσπονδὸν μῖσος κατὰ τῶν Ρωμαίων. Εἰς πολὺ μικρὰν ἡλικίαν ἦλθεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ὑπρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς μέχρι τοῦ 221, ὁπότε ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ στρατηγός.

Ἡ φύσις εἶχε προικίσει τὸν Ἄννιβαν μὲ ἐξαιρετὰ προτερήματα. Ἦτο τολμηρὸς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ψυχραῖμος εἰς τοὺς κινδύ-

νους και δια τουτου εκερδισε την λατρειαν και αφοσιωσιν του στρατου. Ακαταπονητος εις τους κόπους, εις την αυπνιαν και εις τας στερησεις, συνεμεριζετο ολας τας περιπετειας των στρατιωτων του και πρωτος εδιδε το παραδειγμα αυστηρας στρατιωτικης αγωγης.

Ο Αννίβας
Μαρμαρίνη προτομή. (Νεάπολις).

Δια τουτου εγοητευε τους στρατιωτας του και τους εσυρεν οπου ηθελεν.

Αλλ' ο Αννίβας ειχε κυριως τα προσοντα μεγαλου στρατηγου. Ηξευρε να παρασύρη τον εχθρον οπου ηθελεν, ελαμβανε και εξετελει με ταχύτητα καταπληκτικην τας πλεον τολημας αποφασεις, ποτε δεν εχανε το θαρρος του και εις τας δυσμενειας της τυχης συνηθιζε να υπομενη. Υπηρξεν απο τους αξιολογωτερουσ πολεμιστας της αρχαιοτητος συγκεντρωνων την πονηριαν του Φιλιππου και την ανδρειαν του Μ. Αλεξανδρου. Θεωρεται ενας απο

τους μεγιστους στρατηγους όλων των χρονων.

Η ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΛΠΕΩΝ

Ο Αννίβας εσκεφθη να μεταφερη τον πολεμον εις την Ιταλιαν. Την ανοιξιν του 218 επερασε τον Ιβηρα και τα Πυρηναια και εφθασεν εις τον Ροδανον ποταμον με αξιολογον στρατον απο 50 χιλ. πεζους και 9 χιλ. ιππεισ. Περίπου 40 πολεμικοι ελεφαντες παρηκολουθουν το στρατευμα, δια να χρησιμεουν ως προχωματα κατα του εχθρου, να διασπουν τας τάξεις του και τέλος δια να θραύουν με τον ογκον του σώματός των το ρευμα των ποταμων και να διευκολύνουν την διάβασιν. Κατόπιν ο Αννίβας επερασε τον Ροδανον ποταμον και τον Οκτώβριον εύρισκετο εις τα οροπέδια των Αλπεων. Απο τον σημερινον μικρον Άγιον Βερνάρδον, καθως υποθέτουν, ο καρχηδονιακος στρατος κατόπιν απεριγραπτων δυσκολιών κατέβη εις την Ιταλιαν. Υπέστη όμως τρομεράσ απωλειάσ και διεσώθησαν μόνον 20 χιλ. πεζοί, 5 χιλ. ιππεισ και 20 ελεφαντες.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΝΙΚΑΙ

Ὁ ὕπατος Κορνήλιος Σκιπίων ἐνόμιζε τὸν Ἄννιβαν ἐξητλημένον καὶ ἔσπευσε νὰ τὸν συναντήσῃ, ἀλλ' ἠττήθη παρὰ τὸν παραπόταμον τοῦ Πάδου Τίκινον. Εἰς δευτέραν μάχην εἰς τὸν παραπόταμον Τρεβίαν ὁ Ἄννιβας ἐπέφερε τελείαν καταστροφὴν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν (Δεκέμβριος 218). Αἱ νίκαι αὗται περιέβαλον μὲ δόξαν τὸ πρόσωπον τοῦ Ἄννιβα. Ὅλη ἡ ἄνω Ἰταλία

προσεχώρησεν εἰς αὐτὸν καὶ 20 χιλ. Γαλάται ἐνίσχυσαν τὸν στρατὸν του.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐπεχείρησαν μὲ δύο νέας στρατιάς νὰ ἐμποδίσουν τὴν κάθοδον τοῦ Ἄννιβα εἰς τὴν μέσην Ἰταλίαν. Ἄλλ' ὁ Καρχηδόνιος στρατηλάτης ἐπέρασε τὰ Ἀπέννινα ἀπὸ ἄλλα σημεῖα καὶ εὗρέθη εἰς τὰ νῶτα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ὁ ὕπατος Φλαμίνιος παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ Ἀφρικανοῦ εἰς τὸ στενὸν μεταξύ τῆς λίμνης Τρασιμένης καὶ τῶν παρακειμένων λοφίσκων καὶ μὲ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ του κατεστράφη (217). Περίπου 15 χιλ. στρατιῶται ἐφονεύθησαν, χωρὶς νὰ προφθάσουν νὰ παραταχθοῦν εἰς μάχην.

Ο ΦΑΒΙΟΣ ΜΑΞΙΜΟΣ

Ὁ δρόμος πρὸς τὴν Ρώμην ἦτο ἀνοικτός. Ἄλλ' ὁ Ἀννίβας δὲν ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ βαδίσῃ ἐναντίον αὐτῆς, ὅπως πρὸ 70 περίπου ἔτων ὁ Πύρρος. Ἦθελε πρῶτον νὰ ἀπογυμνώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοὺς συμμάχους τῆς. Ἐπέρασε λοιπὸν τὸ ὄρεινὸν Σάμνιον καὶ κατέβη εἰς τὴν Καμπανίαν, διὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν Καπύην σπουδαιοτάτην θέσιν διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του. Ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὴν Ρώμην ἐγίνοντο σοβαραὶ προετοιμασίαι. Ἐστρατολόγησαν νέον στρατὸν καὶ διώρισαν δικτάτορα τὸν Φάβιον, ὁ ὁποῖος ἐφήρμοσε νέαν τακτικὴν. Ἀπέφυγε νὰ δώσῃ μάχην καὶ παρηκολούθει τὸν ἐχθρὸν προσπαθῶν νὰ τὸν ἐξαντλήσῃ μὲ αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθέσεις καὶ μικροσυμπλοκάς. Διὰ τὴν τακτικὴν αὐτὴν ὠνομάσθη ὁ Φάβιος «μελλήτης».

ΑΙ ΚΑΝΝΑΙ (216)

Τὸ σχέδιον ὅμως τοῦ συνετοῦ δικτάτορος δὲν ἤρρεσεν εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς συμμάχους Ἰταλοὺς, οἱ ὁποῖοι ὑπέφερον ἀπὸ τὰς καταστροφὰς τῶν Καρχηδονίων. Διὰ τοῦτο τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ Ρωμαῖοι ἔπαυσαν τὸν δικτάτορα καὶ διώρισαν πάλιν δύο ὑπάτους, τὸν Αἰμίλιον Παῦλον καὶ τὸν Τερέντιον Βάρρωνα, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνέθεσαν τὴν διοίκησιν τοῦ νέου μεγάλου στρατοῦ.

Οἱ ὕπατοι ὠδήγησαν τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν εἰς τὴν καταστροφὴν. Ἡ μοιραία σύγκρουσις ἐγίνε τὴν 2 Αὐγούστου 216 εἰς τὴν ἀμώδη πεδιάδα τῆς Ἀπουλίας πλησίον τῆς πόλεως Κάνναι. Ἡ μάχη αὕτη εἶναι κλασσικὸν παράδειγμα κυκλώσεως διὰ τῶν πτερυγῶν καὶ τὸ ἀριστούργημα τῆς τακτικῆς τοῦ Ἀννίβα. Ἐπύκνωσε τὰς πτέρυγας καὶ ἀραιώσε τὸ κέντρον, ἐνῶ οἱ Ρωμαῖοι εἶχον κάμει τὸ ἀντίθετον. Ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς περιεκυκλώθη καὶ ἔπαθε τρομερὰν καταστροφὴν. Τὸ ἡμισυ σχεδὸν ἐσφάγη, σημαντικὸν μέρος ἠχμαλωτίσθη καὶ μόλις 15 χιλ. ἐσώθησαν ὑπὸ τὸν Βάρρωνα. Ὁ Αἰμ. Παῦλος καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ ἔπεσαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Αἱ συνέπειαι τῆς νίκης ἦσαν σοβαρώταται. Αἱ πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας παρεδόθησαν, ἡ Καπύη ἤνοιξε τὰς πύλας εἰς τὸν νικητὴν. Ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας ἔκλεισε συμμαχίαν μὲ τὸν Ἀννίβαν καὶ αἱ Συρακοῦσαι συνετάχθησαν μὲ τοὺς Καρχηδονίους. Ὁ Ἀννίβας διεχείμασεν εἰς τὴν Καπύην.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΥΧΗΣ

Παρ' όλας όμως τās έπιτυχίας του ό 'Αννίβας δέν κατώρθωσε νά ξεγεγήρη τās πόλεις τής μέσης 'Ιταλίας κατά τών Ρωμαίων. Οί Ρωμαίοι αντίθέτως δέν έχασαν τó θάρρος των, έδιπλασίασαν τās προσπάθειες των και έπολιόρησαν τó όρμητήριο του 'Αννίβα, τήν Καπύην. 'Ο 'Αννίβας πρós άντιπερισπασμόν έκαμε τότε τήν περιφημον πορείαν κατά τής Ρώμης, τήν όποίαν έπλησίασε μέχρις ένός μιλίου (Hannibal ante portas). 'Αλλ' ό άντιπερισπασμός άπέτυχε και οι Ρωμαίοι έκυρίευσαν τήν Καπύην, τήν όποίαν έτιμώρησαν σκληρότατα.

Είς τήν Σικελίαν οι Ρωμαίοι είχον μεγάλην έπιτυχίαν. Κατώρθωσαν νά κυριεύσουν τās Συρακούσας παρά τήν πεισματώδη άντίστασιν τών κατοίκων και τά μηχανικά μέσα του περιφήμου μαθηματικοϋ 'Αρχιμήδους, ό όποίος με τās έφευρέσεις του έκαie τά ρωμαϊκά πλοία και έματαίωne τά σχέδια τών πολιορκητών (212). Τόν Φίλιππον τής Μακεδονίας ήμπόδισαν με πλοιάρια νά στείλη βοήθειαν εις τόν 'Αννίβαν.

'Αλλ' ή κρίσις του μεγάλου πολέμου ήρχισε νά φαίνεται κυρίως εις τήν 'Ισπανίαν. 'Ο νεαρός στρατηγός Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων, υίός του Σκιπίωνος, ό όποίος μετά τήν ήτταν του εις τόν Τρεβίαν είχε μεταφέρει τόν πόλεμον εις τήν 'Ισπανίαν, κατώρθωσε τó 209 νά κυριεύση τήν πρωτεύουσαν τών Καρχηδονίων Καρθαγένην και ν' άποκτήση φήμην μεγάλην. Τήν 'Ισπανίαν τότε κυβέρνα ό άδελφός του 'Αννίβα 'Ασδρούβας, ό όποίος έσπευσε νά φέρη έπικουρίας εις τόν άδελφόν του εις τήν 'Ιταλίαν. Οί Ρωμαίοι όμως συνεκέντρωσαν όλας τās δυνάμεις εναντίον του και εις τόν μικρόν ποταμόν Μέταυρον, νοτίως του Ρουβίκωνος, κατέστρεψαν έξ όλοκλήρου τόν στρατόν του (207). 'Ο ίδιος ό 'Ασδρούβας έφονεύθη. 'Ο 'Αννίβας περιήλθεν εις δύσκολον θέ-

Σκιπίων ό 'Αφρικανός
(Μαρμαρίνη προτομή).

σιν. Ἡ κυβέρνησις τῆς Καρχηδόνος, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ἄφησεν εἰς τὴν τύχην του τὸν μέγαν στρατηλάτην εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἀφοῦ τέλος δὲν κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἐνισχύσεις καὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἦλθεν εἰς δυσκολωτάτην θέσιν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Βρουττίαν.

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΖΑΜΑΝ ΜΑΧΗ. — ΕΙΡΗΝΗ

Οἱ Ρωμαῖοι παρακινούμενοι τότε ἀπὸ τὸν Σκιπίωνα, τὸν νικητὴν τῆς Ἰσπανίας, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔγινεν ὕπατος εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρουν τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Τὴν τολμηρὰν ἐπιχείρησιν ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος ὁ Σκιπίων. Τὸ 204 ἀπεβιβάσθη βορείως τῆς Καρχηδόνος, πλησίον τῆς πόλεως Ὑτίκης, καὶ ἔλαβεν ὡς σύμμαχον τὸν βασιλέα τῆς Νουμιδίας *Μασσανάσην*.

Οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ προσκαλέσουν τὸν Ἀννίβαν Ἡ κρίσιμος μάχη ἐδόθη πλησίον τῆς *Ζάμας* εἰς τὴν κεντρικὴν Τύνιδα (σημ. *Naragara*) τὸ 202. Οἱ Καρχηδόνιοι ἔπαθαν τὴν καταστροφὴν, ὥστε ὁ Ἀννίβας τοὺς συνεβούλευσε νὰ κλείσουν εἰρήνην καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὰ κτήματα του.

Ἡ εἰρήνη ὑπεγράφη τὸ 201 μὲ ὄρους βαρυτάτους. Οἱ Καρχηδόνιοι παρέδωσαν ὅλον τὸν πολεμικὸν στόλον ἐκτὸς 10 πλοίων, παρέχωρησαν ὅλας τὰς ἔξω τῆς Ἀφρικῆς κτήσεις, ὁ Μασσανάσης ἀνεγνωρίσθη ἀνεξάρτητος βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας, ἀνέλαβον νὰ πληρώσουν εἰς διάστημα 50 ἐτῶν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν 10 χιλ. ταλάντων (60 ἑκ. χρυσῶν δραχμῶν) καὶ δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ἐπιχειροῦν πόλεμον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ρώμης. Οἱ Ρωμαῖοι ἔδωσαν εἰς τὸν Σκιπίωνα τὴν τιμητικὴν προσωνυμίαν Ἰνδικὸν Ἰππικὸν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

Η ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΙΣ

Ὁ πόλεμος πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἦτο ἀκόμη πόλεμος ἐθνικὸς διὰ τὴν Ρώμην, δηλαδὴ ἀγὼν διὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς. Ἄλλ' οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον, ἀπέκτησαν συνείδησιν τῆς ὑπεροχῆς των καὶ ἀπὸ τότε ζητοῦν νὰ ἐπικρατήσουν εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ νὰ κανονίσουν τὴν πολιτικὴν τῶν γειτονικῶν κρατῶν κατὰ τὸ συμφέρον των. Ἐπειδὴ παρετήρησαν τὴν ἀδυναμίαν τῶν μεγάλων κρατῶν τῆς ἐποχῆς των, ἀποκτοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑποτάξουν καὶ νὰ προσαρτήσουν τὰς χώρας αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως δίδεται ἐλεύθερον στάδιον εἰς τὴν κατακτητικὴν ὁρμὴν τῶν Ρωμαίων (εἰς τὸν ρ ω - μ α ἰ κ ὸ ν ἰ μ π ε ρ ἰ α λ ἰ σ μ ὸ ν , ὅπως λέγουν) καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος ἡ Ρώμη ὑποτάσσει ὅλας τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας.

Η ΑΝΑΜΕΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ β' καρχηδονιακοῦ πολέμου ἡ Ρώμη ἀναμειγνύεται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ἀνατολὴ παρουσιάζει τὴν ἐξῆς εἰκόνα :

Ἡ Μ α κ ε δ ο ν ἰ α , εἰς τὴν ὁποίαν βασιλεύουν οἱ Ἀντιγονίδαι, εἶναι κράτος ἀρκετὰ ἰσχυρόν. Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος Ε' (220 — 179) ἀναδιωργάνωσε τὸ κράτος του, προσπαθεὶ νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τὰ Ἰλλυρικὰ παράλια καὶ νὰ ἰδρῦσῃ ἰσχυρὰν μοναρχίαν.

Ἡ Σ υ ρ ἰ α , τὴν ὁποίαν κυβερνοῦν οἱ Σελευκίδαι, εἶναι κράτος πολὺ ἐκτεταμένον. Ὁ Ἀ ν τ ἰ ο χ ο ς Γ' ὁ Μ έ γ α ς (222 — 187), σύγχρονος τοῦ Φιλίππου, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὰς ἀσιατικὰς κτήσεις μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, εἶχε πλοῦτον καὶ δύναμιν καὶ ἔθεωρεῖτο ὡς ὁ ἰσχυρότερος μονάρχης τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ Αἴγυπτος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβασίλευον οἱ Πτολεμαῖοι, εὐρίσκετο εἰς παρακμὴν. Οἱ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνων τὸ κράτος, ἀπετέλουν μικρὰν μειονότητα μισητὴν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ οἱ διαρκεῖς πόλεμοι πρὸς τοὺς Σελευκίδας ἐξήντηλσαν τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους.

Τὸ βασιλεῖον τῆς Πέργαμου ἦτο μικρόν, ἀλλὰ συγκεντρωμένον καὶ καλῶς ὠργανωμένον.

Σπουδαία ναυτικὴ δύναμις ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἡ Δημοκρατία τῆς Ρόδου, ἡ ὁποία εἶχε γίνει σημαντικὸν κέντρον ἐμπορίου καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ Ἑλλάς κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εὐρίσκετο εἰς τελείαν ἀναρχίαν. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἔριδες ἐλυμαίνοντο αὐτὴν. Αἱ δύο Συμπολιτεῖαι, ἡ Ἀχαϊκὴ καὶ ἡ Αἰτωλικὴ, ἐξηντηλήθησαν εἰς ἐμφυλίους πολέμους καὶ δὲν ἀπετέλουν σοβαρὰν δύναμιν.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ (200 – 197)

Διηρημένη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἐξηντημένη ἡ Ἀνατολὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναχαιτίσῃ τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὅποιοι προσβάλλουν πρῶτον τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Φίλιππος Ε' καὶ ὁ Ἀντίοχος Γ' εἶχον συνεννοηθῆ νὰ διαμοιράσουν τὰς ἀποικιακὰς κτήσεις τῆς Αἰγύπτου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας διεβίβασε στρατὸν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Τότε αἱ δύο μικρασιατικαὶ δυνάμεις, Πέργαμος καὶ Ρόδος, ἐξήτησαν τὴν μεσολάβησιν τῶν Ρωμαίων καὶ ἡ Σύγκλητος, ἡ ὁποία ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ τὸν σύμμαχον τοῦ Ἀννίβα Φίλιππον Ε', ἀπήτησε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν μακεδονικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Φίλιππος ἠρνήθη καὶ ἡ Ρώμη ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ (200).

Οἱ Ρωμαῖοι ἤρχισαν μὲ ὀλίγην ὄρεξιν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Μακεδονίας. Ἐξήρχοντο ἐξηντημένοι ἀπὸ τὸν τραχὺν ἀγῶνα πρὸς τὸν Ἀννίβαν καὶ μόλις πρὸ ἑνὸς ἔτους εἶχον κλείσει εἰρήνην πρὸς τὴν Καρχηδόνα. Ὁ στρατὸς των, ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν τῆς Ἠπείρου, δὲν κατώρθωσεν ἐπὶ δύο ἔτη νὰ προχωρήσῃ ἀπὸ τὴν παραλίαν, ὅπου περιώρισεν αὐτὸν ὁ Φίλιππος. Ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦ 198 ὁ νεαρὸς ὕπατος Φλαμίνιος ἐπανέλαβε τὴν ἐπιθεσιν ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄου ποταμοῦ (Βόρειος Ἠπείρος) καί, ἀφοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Κορίνθου καὶ προσεῖλκυσε πολλὰς ἑλληνικὰς πόλεις καθὼς καὶ τὴν Αἰτωλικὴν Συμπολιτείαν.

○ Τὸ θέρος τοῦ 197 ἐδόθη ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη εἰς τὴν θέσιν Κυνός Κεφαλαί τῆς Θεσσαλίας, μεταξύ Λαρίσης καὶ Φαρσάλου. Ἐκεῖ αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες συνέτριψαν τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα εἰς τὴν νίκην των ὅμως συνετέλεσε πολὺ τὸ ἵππικὸν τῶν Αἰτωλῶν.

○ Ὁ Φίλιππος ὑπεχρεώθη νὰ ἐκκενώσῃ τὰς πόλεις τῆς Ἰλλυρίας καὶ τὰς ὀχυρὰς θέσεις, τὰς ὁποίας κατεῖχεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλλησποντον, καὶ νὰ πληρώσῃ χίλια τάλαντα ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Φλαμινῖνος κατῆλθεν εἰς Κόρινθον (196), ὅπου ἐτελοῦντα τὰ Ἴσθμια. Ἐκεῖ ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου οἱ Ῥωμαῖοι κατώρθωσαν μὲ τὴν γνωστὴν διπλωματικὴν ἱκανότητα νὰ χωρίσουν τὴν Ἑλλάδα εἰς ἀναρίθμητα κρατίδια καὶ νὰ τὴν καταστήσουν ἀνίκανον δι' ἄμυναν.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΧΟΥ (192 – 190)

○ Ὁ Ἀντίοχος Γ' ἐφάνη ἀδιάφορος διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἄλλοτε συμμάχου τοῦ Φιλίππου καὶ ἠθέλησε μᾶλλον νὰ ἐπωφεληθῆ ἀπὸ τὴν δυστυχίαν του. Κατέλαβε τὰς κτήσεις τοῦ Πτολεμαίου εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὸ 196 ἐπέρασε τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἔγινε κύριος τῆς Θράκης. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Αἰτωλοὶ εἶχον δυσареστηθῆ κατὰ τῶν Ῥωμαίων, διότι δὲν ὠφελήθησαν ὅσον ἠλπίζον ἀπὸ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου. Συνεννοήθησαν λοιπὸν μὲ τὸν Ἀντίοχον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας ἤρχισε τότε νὰ κάμνῃ προετοιμασίας, διὰ νὰ προσβάλλῃ τοὺς Ῥωμαίους. Εἰς τὰ σχέδια του τὸν ἐνεθάρρυνε πολὺ ὁ Ἀννίβας, ὁ ὁποῖος εἶχε καταφύγει εἰς τὴν αὐλήν του. Τὸ 192 ὁ Ἀντίοχος ἀπεβίβασε 10 χιλ. στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Οἱ Ῥωμαῖοι τότε ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ρώμη ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν δευτέραν μεγάλην δύναμιν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος διεξήγαγεν ἀδεξίως τὸν πόλεμον καὶ δὲν ἠκολούθησε τὸ σχέδιον τοῦ Ἀννίβα.

Ἀντιθέτως οἱ Ῥωμαῖοι κατώρθωσαν νὰ σχηματίσουν ἰσχυρὰν συμμαχίαν προσελκύσαντες τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν, τὸν Εὐμένην τῆς Περγάμου καὶ τὴν Ρόδον. Καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος των. Τοιοῦτοτρόπως ἐδιχάζετο πάλιν ὁ ἑλληνισμὸς

καί ἔχανε διὰ παντὸς τὴν εὐκαιρίαν νὰ σώσῃ τὴν ἐλευθερίαν του. Ὁ Ἄντιοχος ἀπεκρούσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐνῶ οἱ σύμμαχοί του Αἰτωλοὶ ἐζήτησαν ἀνακωχὴν.

Οἱ Ρωμαῖοι διεβίβασαν ἰσχυρὸν στρατὸν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ὑπὸ τὸν Λεύκιον Σκιπίωνα εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον δώσει ὡς σύμβουλον

Ἄντιοχος ὁ Γ' τῆς Συρίας
Μαρμαρινὴ προτομὴ
(Παρίσιος, Λουβρον.)

τὸν ἀδελφόν του Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανόν. Τὸ 190 ἐδόθη ἀποφασιστικὴ μάχη εἰς τὴν Μαγνησίαν, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σιπίλου, πλησίον τῆς Σμύρνης. Ὁ Ἄντιοχος ἠττήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ ταπεινωτικὴν εἰρήνην. Ἐξεκένωσε τὴν Μ. Ἀσίαν, ὑπεχρέωθη νὰ μὴ διατηρῆ πολεμικοὺς ἐλέφαντας καὶ στόλον πλέον τῶν 10 πλοίων καὶ ἐπλήρωσεν ἀποζημίωσιν 15 χιλ. τάλαντα. Πρὸς τούτοις ὑπεχρέωθη νὰ παραδώσῃ τὸν Ἀννίβαν. Ὁ Ἀννίβας κατέφυγε εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν. Ἄλλ' οἱ Ρωμαῖοι κατεδίωξαν καὶ ἐκεῖ τὸν Καρχηδόνιον στρατηλάτην, ὁ ὁποῖος, κινδυνεύων νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας

τῶν ἐχθρῶν, ἔπιε δηλητήριον καὶ ἑτεράτισε τὸν βίον του.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΣΕΩΣ (171 -- 168).

Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη ἀπέβαινε πανίσχυρος εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν γεγονότων αὐτῶν ἔγινε βαθεῖα μεταβολὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δημοκρατικοὶ ὄλων τῶν πόλεων ὅπως καὶ οἱ φίλοι τῆς ἀνεξαρτησίας ἦσαν κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἐστήριζον τὰς ἐλπίδας των εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν τελευταίαν δύναμιν ἢ ὁποῖα ἀπέμενεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Πράγματι ὁ Φίλιππος Ε' ἀπὸ τὴν ἐπομένῃ τῆς ἠττης εἰργάζετο δραστηρίως διὰ τὴν ἐκδίκησιν καὶ ἐπωφεληθεὶς ἀπὸ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἄντιόχου ἐνέτεινε τὰς προπαρασκευάς.

Τὸ 179 ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος καὶ ἦλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς του Περσεύς, ὁ ὁποῖος ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν πατέρα του τὸ μῖσος κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἠτοιμάζετο μὲ μεγαλυτέραν δραστηριότητα διὰ τὸν πόλεμον. Διὰ τοῦτο ἔγινε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης τῶν φίλων τῆς ἐλευθερίας, ἐνῶ οἱ ἀριστοκρατικοὶ δὲν ἔπαυον νὰ ἐργάζωνται ὑπὲρ τῆς Ρώμης. Ἀλλὰ καὶ τὴν τελευταίαν στίγμην δὲν κατῴρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν οἱ Ἕλληνες. Ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία καὶ ἡ Πέργαμος ἦσαν σύμμαχοι τῆς Ρώμης. Ὁ Εὐμένης μάλιστα τῆς Περγάμου κατήγγειλεν εἰς τὴν Ρώμην (172) τὰς μυστικὰς προετοιμασίας τοῦ Περσέως. Οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ συνεκέντρωσαν στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐκήρυξαν κατὰ τοῦ Περσέως τὸν πόλεμον (171).

Κατ' ἀρχὰς ὁ Περσεὺς εἶχε σημαντικὰς ἐπιτυχίας. Ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ματαίως προσεπάθησεν ἐπὶ τρία ἔτη νὰ ἐκβιάσῃ τὰ στενὰ τοῦ Ὀλύμπου, διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδониαν. Τέλος ἡ Σύγκλητος ἔστειλε τὸν ὑπάτον Αἰμίλιον Παῦλον, δραστήριον καὶ ὀργανωτικὸν στρατηγόν. Ὁ Αἰμίλιος ἀπώθησε τὸν μακεδονικὸν στρατὸν καὶ ἔδωσεν ἀποφασιστικὴν μάχην εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Πύδνης (2 Ἰανουαρίου 168). Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ ἐξεμηδενίσθη, ὁ Περσεὺς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἡ λεία ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε οἱ Ρωμαῖοι δι' ἀρκετὸν χρόνον ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τοὺς ἀμέσους φόρους. Ὁ Αἰμίλιος Παῦλος ἐτέλεσε τὸν λαμπρότερον θρίαμβον ἀπὸ ὅσους εἶχεν ἴδει ἕως τότε ἡ Ρώμη.

Ὁ θρίαμβος διήρκεσε 3 ἡμέρας. Ἡ πρώτη μόλις ἐξήρκεσε διὰ τὴν παρέλασιν τῶν ἀνδριάντων καὶ τῶν πινάκων ζωγραφικῆς, οἱ ὁποῖοι ἐφέροντο ἐπὶ 200 ἀμαξῶν. Τὴν ἐπομένην παρήλασαν ἐπὶ πλήθους ἀμαξῶν τὰ ὀρασιότερα καὶ πλουσιώτερα μακεδονικὰ ὄπλα. . . , κατόπιν 3 χιλ. ἄνθρωποι ἔφερον ἀργυρὰ νομίσματα ἐντὸς 750 δοχείων, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐβαστάζετο ὑπὸ τεσσάρων ἀνδρῶν. Ἄλλοι ἐβάσταζον κρατῆρας ἀργυροῦς, ποτήρια καὶ ἄλλα πολὺτιμα σκεῦη. . . Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπροπορεύοντο 100 βόες προωρισμένοι πρὸς θυσίαν, ἠκολούθουν 77 δοχεῖα πλήρη χρυσοῦν νομισμάτων, οἱ βασιλόπαιδες καὶ ὁ Περσεὺς ἐνδεδυμένοι καστανόχρουν ἱμάτιον καὶ φορῶν τὰ μακεδονικὰ πέδιλα. . . Κατόπιν ἤρχοντο 400 χρυσοὶ στέφανοι σταλέντες εἰς τὸν Αἰμίλιον ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Τέλος ἐπεφάνετο ὁ θριαμβευτὴς ἐπιβαίνων ἐπὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἄρματος. Τὴν πομπὴν ἔκλειεν ὁ στρατὸς μὲ κλάδους δάφνης εἰς τὰς χεῖρας καὶ ψάλλων ἄσματα ἔθνικα καὶ νικητηρίους παιᾶνας πρὸς τιμὴν τοῦ νικητοῦ στρατηγοῦ.

(Πλουτάρχου : «Βίος Αἰμιλίου Παύλου»).

Ἡ Μακεδονία διηρέθη εἰς τέσσαρα μέρη μὲ ἰδιαιτέραν διοίκησιν. Ἡ Ἠπειρος, ἡ ὁποία εἶχε βοηθήσει τὸν Περσεά, ὑπέστη πρωτοφανῆ

καταστροφήν: 70 πόλεις ἐξηφανίσθησαν καὶ 150 χιλ. ἄνθρωποι ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Ἄλλ' ἦλθε καὶ τῶν συμμάχων ἡ σειρά. Κατὰ τὸν πόλεμον εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας εἶχεν ἀκουσθῆ φωνὴ ὑπὲρ τοῦ ἔθνικοῦ ἀγῶνος τοῦ Περσέως. Διὰ τοῦτο οἱ πρῶνι σύμμαχοι ἐθεωρήθησαν ὑποῖπτοι. Ἡ Ρώμη ἀπήτησε τότε ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Ἀχαΐας ὡς ὁμήρους χιλίους ἐπιφανεῖς ἄνδρας, τοὺς ὁποίους ὑπέδειξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ρωμαϊκῆς μερίδος Καλλικράτης. Οἱ Ρωμαῖοι μετέφερον αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τοὺς ἐσκόρπισαν εἰς διαφόρους πόλεις. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Λυκόρτα ἐκ Μεγαλοπόλεως τῆς Ἀρκαδίας. Οἱ Ρωμαῖοι ἐφρόντισαν ἐπίσης νὰ ταπεινώσουν τὸν βασιλέα τῆς Περγᾶμου καὶ τὴν Ρόδον.

Η ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (148) ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (146)

Εἰς τὸ διάστημα τῶν 22 ἐτῶν μετὰ τὴν μάχην τῆς Πύδνης οἱ Ρωμαῖοι ἐκανόνισαν ὀριστικῶς τὰ πράγματα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπελείποντο δύο κέντρα ἀντιστάσεως: ἡ Μακεδονία, ἡ ὁποία δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ τὸ ἔνδοξον παρελθόν· ἐπίσης ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία, ὅπου τελευταίως εἶχεν ἀφυπνισθῆ ἡ ἔθνικὴ συνείδησις. Τὸ ἔτος 151 μετὰ 17 ἐτῶν ἐξορίας, ἐπανῆλθον εἰς τὰς πατρίδας των οἱ ἐπιζῶντες Ἀχαιοὶ διαπνεόμενοι ἀπὸ ἀδιάλλακτον μῖσος κατὰ τῶν Ρωμαίων. Οἱ ἐξόριστοι κατῴρθωσαν νὰ μεταστρέψουν τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. Τὴν ἀρχὴν κατέλαβον ὁ Δημοκρίτος, ὁ Κριτόλαος καὶ ὁ Δίαιος, ὅπαδοι τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ρωμαίων μέχρι ἐσχάτων. Ἡ στιγμή ἦτο κατάλληλος, διότι οἱ Ρωμαῖοι εἶχον περιπλακῆ εἰς τὸν τρίτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον καὶ διεξήγον σκληρὸν ἀγῶνα εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἀλλὰ καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν οἱ Ἕλληνες δὲν κατῴρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν.

Τὸ 151 εἰς τὴν Μακεδονίαν, κάποιος Ἀνδρίσκος, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Περσέως καὶ ἐπωνομάζετο Φίλιππος, ἐξήγειρε τὸν μακεδονικὸν λαὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ἀλλὰ τὸ 148 ὁ ὑπατος Καϊκίλιος Μέτελλος συνέτριψε τὰς ὀλίγας δυνάμεις τοῦ Ἀνδρίσκου καὶ συνέλαβε τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον. Ἡ τύχη τῆς Μακεδονίας ἐκανονίσθη ὀριστικῶς. Μετὰ τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ νοτίου Ἰλlyρίας ἀπετέλεσε ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Μακεδονία.

Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν συνέπραξαν μὲ τοὺς Μακεδόνας. Ἄλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐπευέβησαν εἰς τὰς διαφορὰς τῆς Ἀχαιϊκῆς Συμπολιτείας μὲ τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία ἐζήτει νὰ ἀποσπασθῆ, καὶ ἀπήτησαν τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς Σπάρτης, τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Κορίνθου, δηλαδὴ τὴν διάλυσιν τῆς Συμπολιτείας. Ὁ πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐξηγέρθη καὶ τὸ 147 ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος. Παρὰ τὸν ἥρωισμὸν τῶν τελευταίων ὑπερασπιστῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. Ὁ Μέτελλος συνέτριψε τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν Σ κ ά ρ φ ε ι α ν τῆς Λοκρίδος καὶ ἔγινε κύριος τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κριτόλαος ἔπαισεν εἰς τὴν μάχην. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 146 ὁ ὕπατος Μόμμιος κατέστρεψε τὸν τελευταῖον ἑλληνικὸν στρατὸν εἰς τὴν Λευκόπετραν πλησίον τοῦ Ἴσθμοῦ. Ὁ στρατηγὸς Δίαιος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιζῆσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του καὶ ἠτύκτονησε. Μετὰ ταῦτα ὁ Μόμμιος διέβη τὸν Ἴσθμὸν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κόρινθον, τὴν ὁποίαν κατὰ διαταγὴν τῆς Συγκλήτου μετέβαλεν εἰς ἑρείπια. Οἱ Ἕλληνες ἔχασαν ὀριστικῶς τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἡ Ἑλλὰς προσηρτήθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Μακεδονίας.

Τὸ ἔτος 133 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἀτταλος Γ' καὶ ἄφησε διὰ διαθήκης κληρονόμον τοῦ κράτους του τὸν Ῥωμαϊκὸν λαόν. Τὸ 129 οἱ Ῥωμαῖοι κατέλαβον αὐτὸ καὶ ἐσχημάτισαν τὴν πρώτην ἀσιατικὴν ἐπαρχίαν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Ἄ σ ί α διότι περιελάμβανε τὸ ἡμισυ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἔθεωρεῖτο ἡ πλουσιωτέρα ἐπαρχία τῶν Ῥωμαίων.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΟΣ (146)

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ β' Καρχηδονιακοῦ πολέμου ἡ Καρχηδὼν ἐξεπλήρωσε πιστῶς τοὺς ὄρους τῆς συνθήκης καὶ προσεπάθησε μὲ κάθε τρόπον νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ τοὺς Ῥωμαίους.

Ἄλλ' ἡ ἐμπορικὴ ἀκμὴ τῆς πόλεως ἀνησυχοῦσε τοὺς Ῥωμαίους, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν Καρχηδόνα ὑπῆρχον ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λησμονήσουν τὰς ταπεινώσεις τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος.

Ὁ κακὸς δαίμων τῆς Καρχηδόνας ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας *Μασσανάσης*. Ὁ ἡμιβάρβαρος ἀλλὰ πονηρὸς καὶ φιλόδοξος αὐτὸς Ἀφρικανὸς διαρκῶς ἀφήρει χώρας τῆς Καρχηδόνας, ἡ ὁποία πιστῆ εἰς τὴν συνθήκην, κατέφευγε πάντοτε εἰς τὴν διαιτησίαν τῆς Ῥώ-

μης. Οί Ρωμαῖοι ἐδικαίωσαν πάντοτε τὸν Μασσανάσην. Τὸ 153 εἶχε μεταβῆ ὡς διαιτητῆς ὁ Κάτων, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψε φανατικώτερος ἀπὸ πρὶν καὶ ὄλους τοὺς λόγους του εἰς τὴν Σύγκλητον ἐτελείωνε μὲ τὴν φράσιν: « πρέπει νὰ καταστραφῇ ἡ Καρχηδών ».

Ὅταν ὁμως τὸ 150 ὁ Μασσανάσης ἀφήρесе νέα ἐδάφτι, ἡ ὑπομονὴ τῶν Καρχηδονίων ἐξηντλήθη καὶ παρὰ τὴν συνθήκην ἔλαβον τὰ ὄπλα. Ἡ Σύγκλητος ἐθεώρησε τοῦτο ἀφορμὴν πολέμου. Ρωμαῖκὸς στρατὸς ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ὑτίκην. Ἐντρομοὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐδήλωσαν ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ παράσχουν πᾶσαν ἱκανοποίησιν. Ἐδωσαν ὁμήρους καὶ παρέδωσαν τὰ ὄπλα καὶ τὰς μηχανάς των. Τότε ὁ ὑπάτος ἀνεκοίνωσε τὰς βαρεῖας προτάσεις τῆς Συγκλήτου. Οἱ Καρχηδόνιοι ἔπρεπε νὰ ἐκκενίσουν τὴν πόλιν των καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν 5 χιλ. μακρὰν τῆς θαλάσσης (149). Οἱ Καρχηδόνιοι, ἐξαγριωθέντες ἀπὸ τὴν δολίαν αὐτὴν συμπεριφορὰν, παρεσκευάσθησαν εἰς ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν. Ἦγωνίσθησαν ἡρωικῶς ἐπὶ τρία ἔτη (149 - 146). Ἀλλὰ τὸ 147 οἱ Ρωμαῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Ἀφρικὴν τὸν Σκιπίωνα Αἰμιλιανόν, υἱὸν τοῦ Παύλου Αἰμιλίου, τὸν ὁποῖον εἶχεν υἰοθετήσῃ ὁ Σκιπίων ὁ Ἀφρικανός. Ὁ ἀγὼν ἀπὸ τότε εἰσηλθεν εἰς νέαν φάσιν. Οἱ Ρωμαῖοι τὸ 146 εἰσηλθον εἰς τὴν πόλιν, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ λυσσώδη μάχην εἰς τὰς ὁδοὺς— ἡ ὁποία διήρκεσεν 6 ἡμερονύκτια— ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν Βύρσαν. Ὁ Ἀσδρούβας, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τὸν ἀγῶνα, παρεδόθη μὲ 50 χιλ. μαχητάς. Ἀλλ' ἡ σύζυγός του καὶ χίλιοι ἄλλοι Καρχηδόνιοι κατέφυγον εἰς ἕνα ναὸν καὶ εὐρῆκαν οἰκτρὸν θάνατον εἰς τὸ μέσον τῶν φλογῶν.

Ἡ διαταγὴ τῆς Συγκλήτου ἐξετελέσθη κατὰ γράμμα. Ἡ Καρχηδὼν κατεστράφη συστηματικῶς καὶ ἀπηγορεύθη νὰ ἀνεγερθῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς νέας πόλις. Ἡ χώρα μετεβλήθη εἰς ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀφρικὴ καὶ ὁ Σκιπίων ἐτέλεσε θρίαμβον καὶ ἐπωνομάσθη Ἀφρικανὸς ὁ νεώτερος. Τοιοῦτοτρόπως ἐξηφανίσθη ἡ ὑπερήφανος φοινικικὴ ἀποικία τῆς Ἀφρικῆς.

ΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Οἱ Ρωμαῖοι ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην τῆς Ζάμας ἐγκατεστάθησαν φοιστικῶς εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἀλλὰ ἡ κακὴ διοίκησις ἐπροκάλεσε περιτὰ μέσα τοῦ 2ου αἰῶνος φοβερὰν ἐξέγερσιν εἰς ὅλην τὴν χῶ-

ραν, η οποία διήρκεσε 21 έτη. Τέλος το 134 εστάλη εις την 'Ισπανίαν ο Σκιπίων Αίμιλιανός, ο πορθητής της Καρχηδόνος. Η 'Ισπανία υπετάχθη οριστικῶς εις τους Ρωμαίους το 133 και απέβη η πλουσιωτέρα ἐπαρχία της Δύσεως. Οί Ρωμαῖοι ἀπὸ το 201 - 177 εἶχον ἤδη ὑποτάξει τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἑλλήνων Γαλατίαν, τὴν ὁποίαν ὠργάνωσαν με ἀποικίας καὶ ὁδοῦς.

Τὸ 125 ὑπέταξαν τὴν μεσημβρινὴν Γαλατίαν, ἡ ὁποία ἐξησφάλισεν εἰς αὐτοὺς τὴν συγκοινωνίαν με τὴν 'Ισπανίαν. Ἐκ τῆς χώρας αὐτῆς ἐδημιούργησαν ἰδίαν ἐπαρχίαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Ν α ρ β ω ν ί τ ι δ α

Τοιοιουτρόπως κατὰ τὸ τέλος τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος, οἱ Ρωμαῖοι ἐκυριάρχησαν εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Μεσογείου καὶ ἀπὸ τότε τὴν ὠνόμαζον ἡ θάλασσαν (mare nostrum).

ΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΙΩΝ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	ΡΩΜΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
Κ' αιών (2000)	Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν	Κάθοδος τῶν Ἰταλιωτῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν.
ΙΑ' αιών (1100)	Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων.	Νέα Κάθοδος Ἰταλιωτῶν εἰς Ἰταλίαν.
Θ' - Η' αιών (900 - 700)	Οἱ Ὀμηρικοὶ χρόνοι	Ἐγκατάστασις Τυρρηνῶν εἰς Ἰταλίαν.
ΣΤ' αιών (600 - 500)	594. Πεισίστρατος καὶ υἱοὶ του. 510. Ἔξωσις τῶν τυράννων.	Κυριαρχία Τυρρηνῶν εἰς κεντρικὴν καὶ βόρειον Ἰταλίαν. 509. Κατάλυσις τῆς βασιλείας.
Ε' αιών (500 - 400)	Μηδικοὶ Πόλεμοι. Ἄκμῃ ἀθηναϊκοῦ κράτους Περικλῆς Ἔναρξις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.	493. Ἰδρυσις τῆς δημοκρατίας. Ἡγεμονία τῆς Ρώμης ἐπὶ τοῦ Λατίου. 405, Πολιορκία Βηίων. Ἄρχῃ παρακμῆς τῶν Τυρρηνῶν.
Δ' αιών (400 - 300)	404. Πτώσις τῶν Αθηνῶν 399. Θάνατος Σωκράτους. 371. Μάχη εἰς τὰ Λεύκτρα. 338. Μάχη τῆς Χαιρωνείας. Ἡγεμονία τοῦ Φιλίππου. Κατακτήσεις Μ. Ἀλεξάνδρου.	390 Ἄλωσις τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. 338. Ὑποταγὴ τῶν Λατίνων. Πόλεμοι κατὰ τῶν Σαμνιτῶν καὶ Τυρρηνῶν.
Β' αιών (200 - 100)	146. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους.	146. Καταστροφὴ τῆς Καρχηδόνος.

Π Ι Ν Α Ξ Η Γ Ε Μ Ο Ν Ω Ν

1. ΟΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΙ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Πτολεμαῖος	Α΄	ὁ Σωτήρ	323 - 283
»	Β΄	ὁ Φιλάδελφος	285 - 247
»	Γ΄	ὁ Εὐεργέτης	247 - 222
»	Δ΄	ὁ Φίλοπάτωρ	222 - 205
»	Ε΄	ὁ Ἐπιφανής	205 - 181
»	ΣΤ΄	ὁ Φιλομήτωρ	181 - 146
»	Ζ΄	ὁ Εὐπάτωρ	146

2. ΟΙ ΑΤΤΑΛΙΔΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Εὐμένης	Α΄		263 - 241
*Ατταλος	Α΄		241 - 197
Εὐμένης	Β΄		197 - 159
*Ατταλος	Β΄		159 - 138

3. ΟΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟΙ ΣΕΛΕΥΚΙΔΑΙ

Σέλευκος	Α΄		321 - 281
*Αντίοχος	Α΄	ὁ Σωτήρ	281 - 261
*Αντίοχος	Β΄	ὁ Θεός	261 - 246
Σέλευκος	Β΄	ὁ Καλλίνικος	246 - 226
Σέλευκος	Γ΄	ὁ Κεραυνός	226 - 223
*Αντίοχος	Γ΄	ὁ Μέγας	223 - 187
Σέλευκος	Δ΄	ὁ Φιλοπάτωρ	187 - 175
*Αντίοχος	Δ΄	ὁ Ἐπιφανής	175 - 164
*Αντίοχος	Ε΄	ὁ Εὐπάτωρ	164 - 162
Δημήτριος	Α΄	ὁ Σωτήρ	162 - 150
*Αλέξανδρος	Α΄	ὁ Βάλας	150 - 146
Δημήτριος	Β΄	ὁ Νικάτωρ	146 - 138 καὶ 130 - 125

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ.....

Σέλις

5 - 6

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΝ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς.—'Ἡ ἐξέγερσις τῶν Ἑλλήνων.—'Ἀγῶν τῶν στρατηγῶν διὰ τὴν ἐπικράτησιν.—Τὸ τέλος τοῦ Πέρδικκα.—'Ἄνοδος τοῦ Ἀντιγόνου.—Εὐμένης.—'Ἐπικράτησις τοῦ Ἀντιγόνου.—Δημήτριος ὁ Πολιορκητής.—'Ὁ Δημήτριος εἰς τὰς Ἀθήνας.—Τὸ βασιλικὸν στέμμα.—'Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη.—Διαμελισμὸς τῆς αὐτοκρατορίας — Τὰ κράτη τῶν διαδόχων.....

7 - 19

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

1. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

'Ἡ φύσις τοῦ βασιλείου.—Οἱ βασιλεῖς.—'Ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων.....

20 - 25

2. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ

'Ἡ φύσις τοῦ κράτους.—Οἱ βασιλεῖς.—Τὸ βασίλειον τῆς Περγᾶμου.....

25 - 29

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ἡ Ἑλλάς κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους

'Ἡ ἀναρχία εἰς τὴν Ἑλλάδα.—'Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν.—'Ὁ Πύρρος.— Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία.—'Ὁ Ἄρατος ἀρχηγὸς τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας.—'Ἄγρις καὶ Κλεομένης —'Ὁ Φιλοποίμην.....

30 - 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Α΄ ΓΕΝΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ

Χαρακτήρ τοῦ Ἑλληνιστικοῦ πολιτισμοῦ.—Οἰκονομική ζωή.— Τὰ κέντρα.....

Β΄ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Ἡ ἐξασθένεισις.—Πνευματικὴ ζωή.....

Γ΄ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Κτίσις τῆς πόλεως.—Ἡ μεγάλη πόλις.—Περιγραφή τῶν ἀρχαίων.— Τὰ μνημεῖα.....

Δ΄ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Κτίσις καὶ σημασία.—Ἡ τετράπολις.—Ἡ εὐδαίμων Ἀντιόχεια.— Ἀκτινοβολία.....

Ε΄ ΠΕΡΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΡΟΔΟΣ

Πέργαμος.—Ὁ βωμὸς τοῦ Διός.—Ἡ βιβλιοθήκη.—Ρόδος.—Διοικήσις καὶ πολιτικά.— Παιδεία. 54 - 61

ΣΤ΄ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Γενικά χαρακτηριστικά.—Ποίησις.—Πεζογραφία.—Φιλοσοφία.—Ἡ ἐπιστήμη.—Ἡ τέχνη..... 61 - 72

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΡΩΜΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ περιοχὴ.—Γνώσις τῶν ἀρχαίων περὶ Εὐρώπης.— Αἱ πληροφορίες ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς.—Παλαιολιθικὴ ἐποχὴ.— Νεολιθικὴ ἐποχὴ.—Ἐποχὴ τῶν μετάλλων.—Διαμόρφωσις λαῶν.—Βορεῖα ἢ Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ.—Ἐξάπλωσις τῶν Ἰνδο-εὐρωπαϊκῶν..... 73 - 86

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ.—ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Σημασία τῆς Ρωμαϊκῆς ἱστορίας.—Ἡ Ἰταλία.—Διαιρέσεις τῆς Ἰταλίας.—Οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἰταλίας.—Οἱ Τυρρηνοί.— Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.—Οἱ Λατίνοι..... 87 - 95

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ.—ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Οἱ Ρωμαῖκοι μῦθοι.—Αἱ ἀρχαὶ τῆς Ρώμης.—Ἡ Ρωμαϊκὴ κοινωνία.— Πολιτικὴ ὄργανωσις.—Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 509..... 96 - 100

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΙΣΩΣΙΣ

Τὸ νέον πολίτευμα.—Πατρίκιοι καὶ πληβεῖοι.—Ἡ Δημαρχία.—Ἡ ἐξίσωσις τῶν τάξεων..... 101 - 104

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Οἱ πόλεμοι πρὸς τοὺς γειτονικοὺς λαούς.—Οἱ Γαλάται.—Οἱ Σαμνιτικοὶ πόλεμοι.—Οἱ Ἑλληνες τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας.—Ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Ταραντίνων.—Πολιτικὴ ὄργανωσις τῆς Ἰταλίας.—Ἀποικίαι.—Ὅδοι..... 105 - 111

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ο ΡΩΜΑΪΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ

Ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης.—Ἡ λεγεών.—Ὅπλα.—Μηχαναί.—Ἡ πειθαρχία.—Ὁ θρίαμβος..... 112 - 117

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΗΘΗ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΛΑΟΥ

Οἱ Ρωμαῖοι.—Τὰ ἦθη.—Αἱ προγονικαὶ ἀρεταί.—Ἡ ρωμαϊκὴ θρησκεία.—Οἱ θεοὶ τῶν Ρωμαίων.—Ἡ λατρεία..... 118 - 124

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Τὸ πολίτευμα.—Ἐκκλησίαι.—Οἱ ἀρχοντες.—Ἡ σύγκλητος.—Ἡ οἰκογένεια.—Ἡ γέννησις.—Ἡ ἀγωγή τῶν παιδῶν..... 125 - 130

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Η ΠΑΛΗ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΚΑΡΧΗΔΟΝΟΣ

Τὰ αἷτια.—'Η Καρχηδών.—'Ο πρῶτος καρχηδονιακός πόλεμος.—
Μεταξύ δύο πολέμων.— Δεύτερος καρχηδονιακός πόλεμος.—
'Ο 'Αννίβας.—'Η διάβασις τῶν *Αλπεων.—Αἱ πρῶται νικαί.—
Φάβιος.— Κάνναι.— Μεταβολή τῆς τύχης.—'Η παρά τὴν
Ζάμαν μάχη.—'Η εἰρήνη..... 131 - 140

ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

'Η νέα πολιτικὴ κατεύθυνσις.—'Ανάμειξις εἰς τὰ πράγματα τῆς 'Ανα-
τολῆς.—'Ο πόλεμος κατὰ τοῦ Φιλίππου.—'Ο πόλεμος κατὰ
τοῦ 'Αντιόχου.—'Ο πόλεμος κατὰ τοῦ Περσέως.—'Υποταγὴ
Μακεδονίας καὶ 'Ελλάδος.—Καταστροφή τῆς Καρχηδόνος.—
Αἱ κατακτήσεις εἰς τὴν Δύσιν..... 141 - 149

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ' ΙΔ' (VII) ΑΝΤ. 160.000 ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ 1881/31-5-69 — 1909/6-6-69

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ Ι. ΔΙΚΑΙΟΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΞΙΑ : ΑΦΟΙ ΡΟΔΗ

